

phetis nulla, de novi Testamenti libris nulla inveniuntur. Addeci itaque alii quoscunque per amicos habere potui nominis ejusdem libri, de quorum forma nostri Codicis depravatio corrigeretur, sic in mendacis et defectu, nostro similes esse videbantur, ut aut illos ad exemplum nostri, vel nostrum cum illis ad quodlibet exemplum falsissimum scriptum esse conjici potuisset, nisi quod illi quo nostro noviores, eo mendacis erant pleniore. Illis ergo abjectis titulos qui capitibus testimoniorum prenotati erant consuli, ut illorum auxilio liber, et libri locus unde sententia quæ decerpta erat posset inveniri; et ita si quid depravaverant scriptores, attestazione libri de quo scriptum est, potuisset emendari. Sed eos ita transmutatos inveni, ut paucissimis exceptis, nunquam in eo libro capitulum quodlibet posset inveniri, in quo tituli prenotatio illud docebat haberi. Tunc ergo ad laborem accinctus, cepi omnes quos habemus sancti Gregorii libros percurrere, et nunquam a labore quievi donec capitula quæ liber iste Paterii tenebat, quo libro essent posita investigavi, et sic ex ipsis locis unde sumpta fuerant emendare curavi, et ut demceps si quid scriptorum culpa corruptum fuerit, facilius eodem modo possit emendari; non solum quo libro, sed quoto libri capitulo sententia habeatur superscripsi. Sed licet mihi quærenti dum multa de libris quorum codex ille nihil habebat, testimonia sponte occurrerent, placuit mihi majori diligentia quæque possent inveniri scrupulosius investigare, et eadem ratione qua illa vidi per ordinem digesta, colligere. Itaque factum est ut dum tertiam solummodo partem patris illius præcepto corrigendam suscepissem, non solum illam corrigere, sed etiam duas quas in his regionibus invenire non poteram, superaderem. Quod ne quis me potest fecisse causa factantiæ, si collectaneum Paterii totum mihi potuerit et voluerit exhibere, omni me sciat alacritate exhibere, meoque libenter postposito, illius opus in multa sicut decet veneratione teneremus, quandiu vero illud habere non poterō, istud mihi tantum et amicis legendum servare volo. Hoc ergo proœmium idcirco libri principio hæerere curavi, ut si cuiquam qui illud opus integrum habeat, hoc in manus venire contingat, utriusque diversitate cognita, quod cui præponere debeat intelligat. Sed quia magnitudo vestra, ut sibi transcriberetur ideam opus dignata est præcipere, vestri nominis hoc mihi placuit corroborare auctoritate, quatenus dum in prima pagina vestrum nomen aspiciat, omnis obrectator ori suo digitum ponat, ne ullus malevolus audeat reprehendere, quod tantæ probitatis virum et prudentiæ, viderit non despexisse.

SANCTI PATERII

LIBER

DE EXPOSITIONE VETERIS AC NOVI TESTAMENTI,

DE DIVERSIS LIBRIS S. GREGORII MAGNI CONCINNATUS.

Proœmium.

Cum beatissimi, atque apostolici Gregorii, pontificis nostri, vestri quoque, addam nutritoris, diela sæpius lectione percurrerem, avidusque mihi eis assiduum esse ipsa luculentissima verborum ejus satisfactio suaderet: quiddam in eis reperi sine comparatione potissimum. Dum igitur unius sancti viri, hoc est beati Job historiam abstrusis mysteriorum opacitatibus tectam, sub triplici, id est typica, morali, atque historica studuit expositione discutere, ac repulso ignorantie nubilo, in aperto cunctis luce clarius serena patefactione monstrare, pene totam veteris ac novi Testamenti seriem rerum explanandarum necessitate est coactus exponere. Ubi enim occultæ nimis rei dilucidandæ necessitas imminabat, ne aut obscuram quid apud audientium animos remaneret, aut ipse non liquidissima satisfactio obscuritatis, ^b interna ad lucem videtur eficere; non solum disertissimis verborum assertionibus, quod clausum erat aperuit, sed ita ^c esse prolati quoque testimonii assertionem firmavit, ne non intellecta, si inesset forsitan obscuritas rei explanandæ, augetur potius quam auferret caliginem. Idque testimonium

studuit addita expositionis explanatione disserere. In quibusdam namque locis in expositione etiam testimonii, non solum verborum satisfactionem sibi posse sufficere judicavit, nisi alterius iterum deducti ad medium testimonii evidenti interpretatione latius edoceret. Actumque est, ut hac occasione, sicut præfatus sum, veteris Testamenti tota pene series occulta patesceret, quæ divini nutus aspiratione reserata, famis nostræ esurienti superni pabuli copia satiaret. Hujus ergo rei ardenti nimis desiderio provocatus, quædam de fisdem testimoniis cœperam sub quadam brevitate decerpere, aliqua vero negligendo transire. Quod dum fieret, sicut conscientia mea mihi testis est, me volente, atque hoc cautius providente, ne a quoquam aliquo modo nosceretur, per quosdam ad ejusdem apostolici notitiam pontificis nostri usque pervenit. Qui me verbis mox, quibus beatitudo vestra novit, susoritis, atque ad superna trahentibus, hortando cepit accendere, quatenus hoc quod neglecte cœperam, explorare studiosius debuissim, sit ut et opus, et librum in quo testimonium positum legeretur, vel ex qua re ortam esset, in tituli ejus præno-

^a In Mss. diversi leguntur tituli. Cod. Vatic. habet: *In nom. sanctæ Trinitatis: incipit prologus Paterii.* Consentit Gemeticensis, nisi quod post, *Paterii*, additur, *discipuli S. Gregorii papæ.* Præterea legitur *sancti Paterii.* In Uticensi: *In nom. etc. incipit liber sancti Paterii discipuli beati Gregorii papæ.* In Michaelino: *Incipit prologus Paterii de Testimoniis novi et veteris Testamenti a beato papa Gregorio expositis.*

^b Utie. et Gemet. *internam ad lucem.* In Vatic. aut ipsa non liquidissima satisfactio interna videtur scire.

^c Locum hunc corruptum in Editis et in plerisque Mss. restituimus ope ed. Vatic. Abest a cæteris fere assertionem firmavit, ne. In edit. pro, *cœc*, legitur a se.

tatione designarem. Cujus rei pondus, mearumque virium impossibilitatem pensans, in ancipiti deprehensus, sicut nauta gravi fluctuum procella turbatus, ad orationum ejus portum, pavens, lateor, fidensque confugi; sciens impossibile non fore, quod a tanto mihi præsule, ut res ad multorum ædificationem profutura fieret, juberetur. Moxque hoc imperantis suffragio provocatus assumens, quo valui studio, veteris ac novi Testamenti in unum testimonia congesta collegi. Et jam non solum de beati Job expositione, sed nec de aliis ejus opusculis quidquam curavi, sicut prius facere cœperam, neglectum relinquere. Quæ dum disperse sicut quippe reperta fuerant, in schedis suis relata transcurrerem, visum mihi est, licet esset laboris immodici, ut uniuscujusque rei testimonia, juxta quod in suis ex ordine sunt sita codicibus, per libros suos ordinando componerem. Quatenus studiosi lectoris desiderium, ad dilucidandum sibi quam velit obscuritatem, in vato libri quem requireret titulo, nihil moræ, vel ad parum, aliquo modo præpediret. Hoc autem lectorem hujus operis præ omnibus nosse commoneo, ut quia quædam testimonia diversis locis sita reperi, ^a et in quibusdam, sicut res expedit, typica, in quibusdam historica in expositione perducta; quæ prædictis modis exposita comperi, ita et seorsum sequentia siquidem invicem translata composui, in quibusdam vero locis, quia ita satisfactionis norma poscebat, hoc idem de eodem testimonio retextui, quod dudum explanasse relegitur. Alicubi autem

quædam quæ de eo minus pridem dixerat, ^b inter repetita addeas verba supplevi. Quod ego de jam dictis excerpens, eidem testimonio ubi poposcit locus, inserendum aptavi, quia res non erant, quæ separatim poni utiliter possent, dum ex præcedentibus, quæ dicta fuerant, subsequenterque penderent. Si enim propter novitatem parvæ rei, rursus dicta ponerentur, faceret etiam repetita fastidium procul dubio. Ut ^c ergo expositionis, unde hæc excerpta sint, recurrere ordinem, plus in quibusdam hujus operis locis aliquid, quam in textu libri est positum minusve reperias, causæ licet ratio, quam præmisi. Perpendens autem, quod si utriusque Testamenti in unum vellem testimonia redacta colligere, et voluminis normam excederet, et legis desiderium impediret; in tribus hoc voluminibus Dominio est cooperante dispositum, ut duo veteris, tertium novi dicta contineat. Quæ beatitudini vestræ, non temeritatis ausu, sed amore vestri provocatus studii quod in inquisitione divini olim fervet eloquii, sciens, maxime in dictis prædicti pontificis nostri quanta noscendi vestræ sit aviditas mentis, ex multis voluminibus pauca componens, studii destinare: humiliter obsecrans prece qua valeo, ut dum vobis, vel quisquis legerit, in hoc opere laboris mei cura placuerit, pro me ad Dominum intercessores esse dignentur, quatenus hoc pondere corruptionis exuto, a meorum absolutus inveniri merear vinculis peccatorum.

^a Multa hoc loco vel omnia vel addita in Vulgatis, inextricabilem obscuritatem generant. Sequimur Mss.

^b Excusi, item repetita... supplevi. Et paulo post,

idem testimonium.

^c In Vulgatis et in Mss. Gemet. ac Vatic. legitur, ne pro ut.

Pars prima.

IN QUÆ EXPLANANTUR IN VETERIS TESTAMENTI LIBRI:

GENESIS, EXODUS, LEVITICUS, NUMERI, DEUTERONOMIUM, JUDICES, REGES, PSALMI, PROVERBIA, CANTICA CANTICORUM.

^a LIBER PRIMUS.

De Testimoniis in librum Geneseos.

CAPUT PRIMUM. — De creato cælo, quod postmodum vocavit firmamentum (Gen. 1, 8).

Beatus ^b papa Gregorius in Expositione beati Job, libro vicesimo septimo (Num. 65) loquens de angelis, inter cætera ait: — Virtutes angelicæ, quæ in divino amore fixæ persistere, lapsis superbientibus angelis, hoc in munere retributionis acceperunt, ut nulla jam rubigine surripientis culpæ mordeantur, ut in contemplatione conditoris sine felicitatis sine permanent, et in hoc quod sunt conditæ, æterna stabilitate subsistant. Quod bene apud Moysem ipsa de mundi origine historice verba testantur, cum et prius factum cælum dicitur, et hoc idem postmodum firmamentum vocatur, quia videlicet natura angelica, et prius subtilis est in superioribus condita, et post, ne unquam potuisset cadere, mirabilibus confirmata.

CAP. II. — Item unde supra.

In commentariis Ezechielis, homil. 7 (Num. 18): — Tales creati sunt angeli ut si vellent, in beatitudinis luce persistere, si autem nolent, etiam labi potuissent. Unde et Satan cum sequacibus legionibus

cecidit. Sed post ejus lapsum ita confirmati sunt angeli qui persistere, et cadere omnino non possent. Quod bene in ipso exordio Geneseos libri ex historica descriptione signatum est, quia creavit Deus cælum et terram, quod postmodum vocavit firmamentum. Cœli ergo luere illi, qui prius bene sunt conditi, sed postmodum firmamentum appellati sunt, quia ne omnino jam caderent, virtutem incommutabilitatis acceperunt.

CAP. III. — Facta est lux. Et paulo post: Factum est vesper (Gen. 1, 5).

Dum de electorum tentationibus tractaretur, in expos. beati Job, l. viii (Num. 21), adjunctum est: Facta est lux. Et paulo post: Factum est vesper. — Nequam sic in hac vita per exercitationem justitiæ peccatum deseritur, ut in eadem justitia inconcussa manentur, quia etsi jam a cordis habitaculo culpam relictum el minst, ipsa tamen culpa quæ repellitur, cogitationis nostræ foribus assident, ut sibi aperiantur, puisat. Quod Moyses spiritualiter innuit cum facta corporaliter tempore unum momenta narravit, dicens;

maxime Codex Michaelinus.

^b Hæc usque ad, virtutes, in Editis et plerisque Mss. prætermissa, eruiimus ex Ms. Michael. omnium absolutissimo.

Facta est lux; atque paulo post subjiciens: Factum est vespere. Creator quippe omnium, humanæ culpæ præcious, tunc expressit in tempore quod nunc versatur in mente. Lux quippe ad vesperam ducitur, quia nimirum lumen rectitudinis umbra sequitur tentationis. Sed quia electorum lux tentatione non exstinguitur, nequaquam nox, sed vespere facta perhibetur, quia tentatio sæpe in corde rectorum lumen justitiæ abscondit, sed non interimit, et quasi ad pallorem trepidationis pertrahit, sed funditus non exstinguit.

CAP. IV. — *Protulit terra herbam virentem, et afferentem semen juxta genus suum, lignumque faciens fructum, et habens unumquodque sementem secundum speciem suam (Gen. 1, 12).*

Dum de virtutibus Ecclesiæ, in expos. beati Job, l. xix (Num. 29) tractaretur, adjunctum est: *Protulit terra herbam virentem, etc.* — Hoc quod testatur historia sic est veraciter factum, ut significaret aliquid veraciter faciendum. Per terram quippe figuratur Ecclesia, quæ et verbi nos pabulo relucit, et patrocinii umbraculo custodit, quæ et loquendo pascit, et opitulando protegit, ut non solum herbam refectionis proferat, sed etiam cum fructu operis arborem protectionis adhibeat.

CAP. V. — *Item unde supra: Lignumque faciens fructum (Gen. 1, 12).*

Dum de dilectione proximi, in expos. beati Job, l. vi (Num. 54) tractaretur, adjunctum est: *Lignumque faciens, etc.* — Lignum secundum suam speciem semen producit, cum mens nostra ex sui consideratione se in allum colligit, ut recti operis germen pariat. Hinc quidam sapiens dixit: *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris (Tob. iv, 16).* Hinc in Evangelio Dominus dicit: *Quæcunque vultis ut faciant vobis homines, et vos eadem facite illis (Math. vii, 12).* Ac si aperte diceret: Speciem vestram in alterutrum respicite, atque ex vobismetipsis agnoscite, quid vos oporteat aliis exhibere.

CAP. VI. — *Item unde supra: Protulit terra herbam virentem (Gen. 1, 12).*

Dum de Ecclesiæ operationibus tractaretur, in expos. beati Job, l. xxix (Num. 52) adjunctum est: *Protulit terra, etc.* — Quid hoc loco per herbam, nisi bona operatio ponitur. Licet in conditione mundi ita historice factum teneamus; terram tamen Ecclesiam figurasse non inconvenienter accipimus, quæ in eo germinavit herbam virentem, in quo ad verbum Dei fecunda misericordiæ opera protulit.

CAP. VII. — *Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram (Gen. 1, 26).*

Dum de conditione primi hominis tractaretur, in expos. beati Job, l. ix (Num. 75) adjunctum est: *Faciamus, etc.* — Licet per coæternum patris verbum cuncta creata sint, in ipsa tamen relatione creationis ostenditur, quantum cunctis animalibus, quantum rebus vel cælestibus, sed tamen insensibilibus homo præferatur. Cuncta quippe cum faceret, *Dixit, et facta sunt (Psal. xxxii, 9):* cum vero facere hominem discernit, hoc quam reverenter pensandum est, præmittit, dicens: *Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram.* Neque enim de eo sicut de rebus cæteris scriptum est: *Fiat, et factum est;* neque ut aquatilia, vel volatilia, sic contra hominem protulit; sed priusquam fieret *Faciamus* dicitur: ut videlicet, quia rationalis creatura condebatur, quasi cum consilio facta videretur. Quasi per studium de terra plasmat, et inspiratione conditoris in virtute spiritus vitalis erigitur: ut scilicet non per jussivis vocem, sed per dignitatem operationis existeret qui ad conditoris imaginem fiebat.

* In Gemet. assignatur lib. xxv, in Michae. ubi xxxv, in Editis lib. vi, ubi num. 43 quedam leguntur affluia. Sed longe similiora sunt lib. i, num. 18.

† Caput hoc in Mss. cum superiori coalescit et

CAP. VIII. — *Requievit Deus die septimo ab omni opere quod patrarat (Gen. ii, 2).*

Dum de perfectione septenarii numeri tractaretur, in expos. Job, l. i (Num. 18), adjunctum est: *Requievit Deus, etc.* — Quid in septenario numero, nisi summa perfectionis accipitur? Ut enim humanæ rationis causas de septenario numero taceamus, quæ asserunt quod idcirco perfectus sit, quia constat ex primo pari qui dividi potest, et ex primo impari qui dividi non potest, certissime scimus quod septenarium numerum Scriptura sacra pro perfectione ponere consuevit. Unde et septimo die Dominum requievisse ab operibus asserit. Hinc est enim quod septimus dies in requiem hominibus, id est in sabbatum datus est. Hinc est quod jubileus annus in quo plena requies exprimitur, septem hebdomadibus consummatur, qui, monade addito, nostræ actionis summa impletur. Hinc est enim quod perfectione septiformis gratiæ implendi duodecim sunt apostoli electi. A septenario itaque numero in duodenarium surgitur; nam septenarius suis in se partibus multiplicatus, ad duodenarium tendit. Sive enim quatuor per tria, sive tria per quatuor ducantur, septem in duodecim vertuntur. Unde et sancti apostoli quia trinitatem in quatuor partibus mundi prædicare mittebantur, duodecim sunt electi; ut etiam numero perfectionem ostenderent, quam vita et voce prædicarent.

CAP. IX. — *Unde supra.*

In expositione beati Job (*Ibid.*): * — Septenarius numero perfectio æternitatis innuitur, cum dies septimus in requiem Domini sanctificatus vocatur. Cui jam non vespere dicitur, quia æternæ beatitudinis requies nullo termino coarctatur.

† **CAP. X.** — *Istæ sunt generationes cæli et terræ, quando creata sunt (Gen. ii, 4).*

In expos. beati Job, l. xxxii (Num. 16): — Querendum nobis est quomodo Deus simul cuncta condidit, dum isdem Moyses sex dierum mutatione variante distincte creata describit. Quod tamen citius agnoscimus, * si ipsas causas originum subtiliter indagamus. Rerum quippe substantia simul creata est, sed simul per species formata non est, et quod simul exstitit per substantiam materiæ, non simul apparuit per speciem formæ. Cum enim simul factum cælum terraque describitur, simul spiritualia atque corporalia, simul quidquid de cælo oritur, simul factum quidquid de terra producit, indicatur. Sol quippe, luna, et sidera quarto die facta in cælo perhibentur, sed quod quarto die processit in speciem, primo die in cæli substantia exstitit per conditionem. Primo die creata terra dicitur, tertio arbusta condita, et cuncta terræ virentia describuntur, sed hoc quod die tertio se in speciem protulit, nimirum primo, in ipsa de qua ortum est terræ substantia, conditum fuit. Hinc est quod Moyses et distincte per dies singulos condita omnia retulit, et tamen simul omnia creata subjunct, dicens: *Istæ generationes cæli et terræ, quando creatæ sunt in die quo fecit Dominus cælum et terram, et omne virgultum agri, antequam oriretur in terra, omnemque herbam regionis.* Qui enim diversis diebus creatum cælum, et terram, virgultum, herbamque narraverat, nunc uno die facta manifestat, ut liquido ostenderet, quod creatura omnis simul per substantiam exstitit, quamvis non simul per speciem processit. Hinc illic quoque scriptum est: *Creavit Deus hominem ad imaginem et similitudinem suam, ad imaginem Dei creavit illum, masculum et feminam fecit eos (Gen. 1, 27).* Necdum enim facta Eva describitur, et jam homo masculus, et femina perhibetur. Sed quia ex Adæ latere erat procul dubio femina pro-

unicum conficit.

* Gemet. ac Utic., si ipsius causæ originem indagamus.

† In vitis Mss. Excusi, creata sunt.

cessura, in illo jam computatur per substantiam, a — Callidus humani generis inimicus quod in paradiso egit, hoc quotidie agere non desistit. Verba quippe Dei de cordibus hominum molitur evellere, atque in eis ficta promissionis aëne blandimenta radicare, quotidie id quod Deus minatur, levigat, et ad hoc tradendum quod falso promittit, mutat. Falso enim pollicetur temporalia, ut mentibus hominum ea supplicia leviget, quæ Deus minatur æterna. Nam cum præsentis vitæ gloriam spondet, quid aliud dicit, quam, *Gustate, et eritis sicut dii*? Ac si aperte dicat: Temporalem concupiscentiam tangite, et in hoc mundo sublimes apparete. Et cum timorem divinæ sententiæ amovere conatur, quid aliud loquitur, quam id quod primis hominibus dixit: *Cur præcepit vobis Deus, ut non comederetis de omni ligno paradisi*? Sed quia divino munere redemptus homo iustitiam recepit, quam dudum conditus amisit, robustior se jam contra blandimenta callidæ persuasionis exercet, quia experimento didicit, quantum obediens esse debeat præcepto. Et quem tunc culpa duxit ad poenam, nunc poena sua restringitur a culpa; ut tanto magis delinquere metuat, quanto cogente supplicio, et ipse jam quod perpetravit, accusat.

CAP. XI. — Quod quatuor fluminibus de paradiso egredientibus terra rigatur (Gen. ii, 10).

Dum de quatuor virtutibus tractaretur, in expos. beati Job, lib. ii (Num. 76), adjunctum est: — Solidum mentis nostræ ædificium prudentia, temperantia, fortitudo, iustitia continet, quia in his quatuor virtutibus tota bona operis structura consurgit. Quatuor ergo paradisi flumina terram irrigant, quia dum his quatuor virtutibus cor infunditur, ab omni desideriorum carnalium æstu temperatur.

CAP. XII. — Tulit Dominus Deus hominem, et posuit eum in paradiso voluptatis, ut operaretur, et custodiret illum (Gen. 1, 15).

Dum de servanda custodia boni operis tractaretur, in expos. beati Job, l. xix (Num. 34), adjunctum est: *Tulit Dominus Deus hominem, etc.* — Pensandum magnopere est, quia bona prodesse nequeunt, si mala quæ subrepunt, non caventur. Perit omne quod agitur, si non sollicitè in humilitate custoditur. Unde bene quoque de ipso primo parente dicitur: *Posuit eum Dominus in paradiso voluptatis, ut operaretur, et custodiret (Gen. ii, 15)*. Operatur quippe qui agit bonum quod præcipitur, sed quod operatus fuerit non custodit, cui hoc subrepat quod prohibetur [Supra in fine num. 33]. Unde magnopere oportet et bona semper agere, et ab ipsis nos bonis operibus caute in cogitatione custodire. Nam si mentem elevat, bona non sunt, quia non auctori militant, sed elationi. De qua re non inordinate agimus, si ex libris, licet non canonicis, sed tamen ad ædificationem Ecclesiæ additis, testimonium proferamus. Eleazar namque in prælio elephantum feriens stravit, sed sub ipso quem exstinxit, occubuit (I Mach. vi). Quos ergo iste significat, quem sua victoria oppressit, nisi eos qui vitia superant, sed sub ipsa quæ subjiciunt, superbiendo succumbunt? Quasi enim sub hoste quem prosternit, moritur, qui de culpa quam superat, elevatur.

CAP. XIII. — Ex latere Adam dormientis Eva processit (Gen. ii, 21, 22).

Dum de vacatione mentis ad Dominum tractaretur, in expos. beati Job, l. xxx (Num. 54), adjunctum est: *Ex latere Adam, etc.* — Sciendum est, quia nequaquam culmen contemplationis attingimus, si non ab exterioris curæ oppressione cessemus. Nequaquam nosmetipsos intuemur, ut sciamus aliud in nobis esse rationale quod regit, aliud animale, quod regitur, nisi ad secretum silentium recurrentes, ab omni exterioris perturbatione sopiamur. Quod silentium nostrum bene Adam dormiens figuravit, de cuius mox latere mulier processit, quia quisquis ad interiora intelligenda rapitur, a rebus visibilibus oculos claudit, et tunc in seipso vel quæ præesse viriliter debeant, vel quæ subesse possent infirma distinguit, ut aliud in ipso sit quod regere valeat tanquam vir, aliud tanquam femina, quod regatur.

CAP. XIV. — Cur præcepit vobis Deus, ut non comederetis de omni ligno paradisi (Gen. iii, 1)?

In expos. beati Job, l. xxiv (Num. 14), b dum de cavendis inimici tentationibus tractaretur, adjunctum est: *Cur præcepit vobis Deus, ut non comederetis, etc.*

CAP. XV. — In quocunque die comederitis ea eo, aperientur oculi vestri, et sicut dii eritis (Gen. iii, 5).

Dum de diei perditione tractaretur, in expos. beati Job, l. iv (Num. 6), adjunctum est: *In quocunque die, etc.* — Dies itaque est illata promissio meliorum, sed nox est exhibitæ ipsa experientia calamitatum. Antiquus hostis dies est per naturam bene conditus, sed nox est per meritum ad tenebras dilapsus. Dies est cum pollicendo bona, humanis aspectibus lucis se angelum simulat, Paulo attestante, qui ait: *Ipse enim Satanas transfiguratur se in angelum lucis (II Cor. xi, 14)*; sed nox est cum mentes consentientium per erroris tenebras obscurat.

CAP. XVI. — Item unde supra.

In codice homiliarum Evangelii primæ partis homil. 16 (Num. 2 et 3): — Antiquus hostis contra primum hominem parentem nostrum, in tribus tentationibus erexit, quia hunc, videlicet gula, et vana gloria, et avaritia tentavit, sed tentando superavit, quia sibi eum per consensum subdidit. Ex gula quippe tentavit, cum cibum ligni vesti ostendit, atque ad comedendum suasit. Ex vana gloria tentavit eum cum diceret: *Eratis sicut dii*. Ex propectu avaritiæ tentavit, cum diceret: *Scientes bonum, et malum*. Avaritia enim non solum pecunias eat, sed etiam altitudinis: recte enim avaritia dicitur, cum supra modum sublimitas ambitur. Si enim non ad avaritiam honoris ambitio pertineret, nequaquam Paulus de unigenito Filio diceret: *Nec rapinam arbitratus est, esse se æqualem Deo (Phil. ii, 6)*. In hoc ergo diabolus parentem nostrum ad superbiam traxit, quando eum ad avaritiam sublimitatis excitavit. Sed quibus modis primum hominem stravit, eisdem modis secundo homini tentando succubuit. Per gulam tentavit, qui dixit: *Dic ut lapides isti panes fiant (Matth. iv, 3)*. Per vanam gloriam tentavit, cum dixit: *Si filius Dei es, mitte te deorsum*. Per sublimitatis avaritiam tentavit, cum regna omnia mundi ostendit, dicens: *Hæc tibi omnia dabo, si procidens adoraveris me (Ibid., 9)*. Sed eis modis a secundo homine victus est, quibus primum hominem se vicisse gloriabatur, ut a nostris cordibus ipso aditu captus exeat, quo nos aditu intronatus tenebat.

CAP. XVII. — Vidit mulier quod bonum esset lignum ad vescendum, et pulchrum oculis, aspectuque delectabile (Gen. 3, 6).

Dum de restringenda visus concupiscentia tractaretur, in expos. beati Job, l. xxxiv (Num. 14), b adjunctum est: *Cur præcepit vobis Deus, ut non comederetis, etc.*

Dum de restringenda visus concupiscentia tractaretur, in expos. beati Job, l. xxxiv (Num. 14), b adjunctum est: *Cur præcepit vobis Deus, ut non comederetis, etc.*

Dum de restringenda visus concupiscentia tractaretur, in expos. beati Job, l. xxxiv (Num. 14), b adjunctum est: *Cur præcepit vobis Deus, ut non comederetis, etc.*

Dum de restringenda visus concupiscentia tractaretur, in expos. beati Job, l. xxxiv (Num. 14), b adjunctum est: *Cur præcepit vobis Deus, ut non comederetis, etc.*

Dum de restringenda visus concupiscentia tractaretur, in expos. beati Job, l. xxxiv (Num. 14), b adjunctum est: *Cur præcepit vobis Deus, ut non comederetis, etc.*

^a Vati. Quare non inordinate agimus.

^b In editis assignatur l. xxxiv, cap. 5, post med., ubi tamen nihil invenimus. In Uticens. nullum Græ-

gorii opus laudatur. Gemet. indicat lib. xxxiv in Job Exstat id loco a nobis assignato.

^c Caput hoc in Mss. nostris omittitur.

retur, in expos. beati Job, l. xxi (Num. 4), adjunctum est: *Vidisti mulier quod*, etc. — Ne quaedam lubrica in cogitatione versemus, providendum nobis est: quia intueri non debet, quod non licet concupisci. Ut enim manda mens in cogitatione servetur a lascivia voluptatis suae, deprimendi sunt oculi, quasi quidam raptores ad culpam. Neque enim Eva lignum vitulum contigisset, nisi hoc prius incauta respicisset. Hinc ergo pensandum est, quanto debemus moderamine erga illicita visum restringere, nos qui mortaliter vivimus, si et mater viventium per oculos ad mortem venit. Hinc etiam sub Judaeae voce, quae exteriora videndo concupiscens, bona interiora perdidit, propheta dicit: *Oculus meus depravatus est animam meam* (Thren. iii, 54); concupiscens enim visibilia, invisibiles virtutes amisit. Quae ergo interiorum fructum per exteriorum visum perdidit, per oculum corporis perdidit praedam cordis. Unde nobis ad custodiendam cordis munditiam, exteriorum quoque sensuum disciplina servanda est. Nam quantalibet virtute mens polleat, quantalibet gravitate vigeat, carnales tamen sensus puerile quiddam exteriorius perstrepunt; et nisi interioris gravitatis pondera, et quasi juvenili quodam vigore refrigerentur, ad fluxa quoque et levia mentem enervare trahunt.

CAP. XVIII. — *De consensu Adae in acceptione pomi a muliere* (Gen. 5).

Dum de vitandis vitiorum incentivis tractaretur in codice Regulae pastoralis, parte iii, cap. 29 (Admon. 50), adjunctum est: — In primo parente didicimus, quia tribus modis omnis culpae nequitiam perpetramus, suggestione scilicet, delectatione, consensu. Primum itaque per hostem, secundum vero per carnem, tertium per spiritum perpetratur. Insidiator enim prava suggerit, caro se delectationi subjicit, atque ad extremum spiritus victus delectatione consentit. Unde et serpens prava suggestit (Gen. 5): Eva autem quasi caro se delectationi subdidit; Adam vero velut spiritus, suggestione, ac delectationi superatus assensit. Suggestione itaque peccatum agnoscimus, delectatione vincimur, consensu etiam ligamur [*Haec deum in loco indicato*]. Unde exclamandum nobis cum Apostolo est: *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus* (Rom. vii, 24)? Et audiamus subsequentem nos consolationem: *Gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum* (Ibid., 25).

CAP. XIX. — *Adam post peccatum inobedientiae mox pudenda contexit* (Gen. iii, 7).

Dum de servanda mentis custodia tractaretur, in expos. beati Job, l. xxvi (Num. 28), adjunctum est: — Per humilitatis custodiam servanda semper est munditia castitatis. Si enim pie spiritus sub Domino premitur, caro illicite contra spiritum non levatur. Habet quippe spiritus commissum sibi dominium carnis, si tamen suo Domino recognoscit jura legitimae servitutis. Nam si auctorem suum superbiendo contemnit, jure et in subjecta carne praedium suscipit. Unde et ille primus homo inobediens, mox ut superbiendo peccavit, pudenda contexit. Quia enim contumeliam spiritus Domino intulit, mox contumeliam carnis invenit. Et qui auctori suo esse subditus noluit, jus carnis subditae, quam regebat, amisit, ut in seipsum videlicet inobedientiae suae confusio redundaret, et superatus disceret, quod elatus amisit.

CAP. XX. — *Cum audisset Adam vocem Domini Dei deambulantis in paradiso, ad auram post meridiem, abscondit se inter ligna paradisi* (Gen. iii, 8).

Dum de modo divini colloquii tractaretur, in expos. beati Job, l. xxviii (Num. 7), adjunctum est: *Cum audisset Adam*, etc. — Nonnunquam per angelos verbis simul et rebus loquitur Deus, cum quibusdam motibus insinuat hoc quod sermonibus narrat. Neque

A enim Adam post culpam in divinitatis substantia videre Dominum potuit, sed increpationis verba per angelum audivit, de quo scriptum est: *Cum audisset vocem Domini Dei deambulantis in paradiso, ad auram post meridiem, abscondit se inter ligna paradisi*. Quid est enim quod post peccatum hominis in paradiso Dominus non jama stat, sed deambulat, nisi quod irruente culpa, se a corde hominis notum demonstrat? Quid est quod ad auram post meridiem, nisi quod lux ferventior veritatis abscesserat, et peccatricem animam culpae suae frigora constringebant? Ad auram namque post meridiem primus homo post culpam abscessus invenitur. Quia enim meridieum charitatis calorem crediderat, jam sub peccati umbra, quasi sub frigore aurae torpebat. Sicut de eodem peccante homine scriptum est: *Quia secutus est umbram*. Calorem enim charitatis fugiens, veritatis solem homo deseruit, et sub umbra se interni frigoris abscondit. Unde et voce ejusdem veritatis dicitur: *Abundabit iniquitas, refrigeret charitas multorum* (Matth. xxv, 12). Increpavit ergo Adam, deambulans, ut caecis mentibus nequitiam suam non solum sermonibus, sed etiam rebus aperiret, quatenus peccator homo et per verba quod fecerat audiret, et per deambulationem amisso aeternitatis statu, mutabilitatis suae inconstantiam cerneret, et per auram fervore charitatis expulso torpore suum animadverteret, et per declinationem solis cognosceret quod ad tenbras propinquaret.

CAP. XXI. — *Vocavit Dominus Deus Adam, et dixit ei: Ubi es* (Gen. iii, 9)?

Cum de delinquentium reprobatione tractaretur, in expos. beati Job, l. ii (Num. 5), adjunctum est: *Vocavit Dominus Deus Adam*, etc. — Quid est quod Dominus Adam post lapsum requirit: *Ubi es?* Non quidem divina potentia resciebat post culpam, servus ad quae latibula fugerat? Sed quia vidit in culpa lapsum, jam sub peccato velut ab oculis veritatis absconditum, quia tenbras erroris ejus non approbat, quasi ubi sit peccator ignorat, eumque et vocat, et requirit, dicens: *Adam, ubi es?* Per hoc quod vocat, signum dat, quia ad poenitentiam revocat. Per hoc quod requirit, aperte insinuat, quia peccatores jure damnandos ignorat.

CAP. XXII. — *Mulier quam dedisti mihi sociam, dedit mihi, et comedi* (Gen. iii, 12).

Cum de vitanda peccati excusatione tractaretur, in expos. beati Job, l. iv (Num. 39, 49), adjunctum est: *Mulier quam*, etc. — Scilicet excessus sui vitium in auctorem latenter retorquens; ac si diceret: Tu occasionem delinquendi praebuisti, qui mulierem dedisti. Quatuor modis peccatum perpetratur in corde; quatuor consummatur in opere. In corde namque suggestione, delectatione, consensu, et defensionis audacia perpetratur. Fit enim suggestio per adversarium, delectatio per carnem, consensus per spiritum, defensionis audacia per relationem. Culpa enim quae terrere mentem debuit, extollit, et deiciendo elevat, sed gravius elevando supplantat. Unde et illam primi hominis rectitudinem antiquus hostis quatuor his ictibus fregit. Nam serpens suasit, Eva delectata est, Adam consensus; qui etiam requisitus confiteri culpam per audaciam noluit. Hoc vero in humano genere quotidie agitur, quod actum in primo parente nostri generis non ignoratur. Serpens suasit, quia occultus hostis mala cordibus hominum latenter suggerit. Eva delectata est, quia carnalis sensus ad verba serpentis mox se delectationi subternit. Assensum vero Adam mulieri praepositus praebuit, quia dum caro in delectationem rapitur, etiam a sua rectitudine spiritus infirmatus inclinatur. Et requisitus Adam, confiteri culpam noluit, quia videlicet spiritus quo peccando a veritate disjungitur, eo in ruinam suae audaciam nequius obduratur. Per timorem quidem

* In Michael., de dono.

Adam semetipsum absconsurus fugerat, sed tamen requisitus innotuit, quantum etiam timens timebat. Cum enim ex peccato præsens poena metuitur, et amissa Dei facies non amatur, timor ex timore est, non ex humilitate. Superbit quippe, qui peccatum, si liceat non puniri, non deserit. Eadem etiam quatuor modis peccatum consummatur in opere. Primum namque latens culpa agitur, postmodum vero etiam ante oculos hominum sine confusione reatus aperitur; dehinc et in consuetudinem ducitur, ad extremum quoque vel falsæ spei seductionibus vel obstinatione misere desperationis, omittitur.

CAP. XXIII. — *Item unde supra,*

In expos. beati Job, lib. xxii (Num. 30, 31) : — Veræ humilitatis testimonia sunt, et iniquitatem suam quemque cognoscere, et cognitam vocem confessionis aperire. At contra usitatum humani generis vitium est, et labendo peccatum committere, et commissum negando defendere, et convictum defendendo multiplicare. Ex illo quippe lapsu primi hominis hæc augmenta nequitia ducimus, ex quo ipsam radicem traximus culpæ. Sic namque ille dum lignum vetitum contigisset, abscondit se a facie Domini inter ligna paradisi. In qua absconsione scilicet quia Deum latere non poterat, non latendi effectus describitur, sed affectus notatur, quod cum argueretur a Domino, quod de ligno vetito contigisset, illico respondet : *Mulier quam dedisti mihi sociam, ipsa mihi dedit de ligno, et comedi* (Gen. iii, 12). Ipsa quoque mulier inquisita, respondit : *Serpens decepit me, et comedi*. Ad hoc quippe requisiti florant, ut peccatum quod transgrediendo commiserant, confitendo delerent. Unde et serpens ille perasor, qui non erat revocandus ad veniam, non est de culpa requisitus. Interrogatus itaque homo est ubi esset, ut perpetrata culpam respiceret, et confitendo cognosceret, quam longe a conditoris sui facie abesset. Sed adhibere sibi utique defensionis solatia, quam confessionis elegerunt, cumque excusare peccatum voluit vir per mulierem, mulier per serpentem, auxerunt culpam quam tueri conati sunt, oblique Adam dominum tangeus, quod ipse peccati eorum auctor exstiterit, qui mulierem fecit : Eva culpam ad Dominum referens, qui serpentem in paradiso posuit. Qui enim ore diaboli fallentis auri, *Erans sicut dii* (Ibid., 5), quia esse similes in divinitate nequiverunt, ad erroris sui cumulum Dominum sibi facere similes in culpa conati sunt, sic ergo reatum suum, dum defendere moluntur addiderunt, ut culpa eorum atrocior discussa fieret quam fuerat perpetrata. Unde nunc quoque humani generis rami ex hac adhuc radice amaritudinem trahunt, et cum de vitio suo quisque arguitur, sub defensionum verba quasi sub quædam se arborum foliis abscondit, et velut ad quædam excusationis suæ opaca secreta faciem conditoris fugit, dum non vult cognosci quod fecit. In qua videlicet occultatione non se Domino, sed Dominum abscondit sibi. Agit quippe ne omnia videntem videat, non autem ne ipse videatur. Quo contra cuique peccatori jam exordium illuminationis est humilitas confessionis, quia sibi metipsi jam parcere renuit, qui malum non erubescit confiteri quod fecit, et qui defendendo accusare potuit, accusando se celerrime desandit. Unde et mortuo Lazaro qui mole magna premebatur, nequaquam dicitur, revivisce, sed, *Veni foras* (Joan. xi, 43). Ex qua scilicet resurrectione, quæ gesta in illius est corpore, signatur qualiter nos resuscitemur in corde, cum videlicet mortuo dicitur : *Veni foras*, ut vimum homo in peccato suo mortuus, et mole malæ consuetudinis jam sepultus, quia intra conscientiam suam absconsus jacet per nequitiam, a seipso foras exeat per confessionem. Mortuo enim, *Veni foras*, dicitur,

ut ab excusatione atque occultatione peccati, ad accusationem suam ore proprio exte provocetur. Unde David Propheta ab illa tanti morte facinoris reviviscens, ad vocem Domini quasi foras exiit, dum per Nathan correptus quod fecerat accusavit.

CAP. XXIV. — *Pectore et ventre repes* (Gen. iii, 14).

Dum de virulentia callidi persuasoris operationibus tractaretur, in expos. beati Job, lib. xxi (Num. 5), adjunctum est : *Pectore et ventre repes*. — Malum luxuriam aut cogitatione perpetratur, aut opere. Callidus namque adversarius noster cum ab effectu operis expellitur, secreta polluere cogitationibus molitur. Unde et serpenti a Domino dicitur : *Pectore et ventre repes*. Serpens videlicet ventra repit, quando hostis lubricus per humana membra sibi subdita usque ad explationem operis luxuriam exercet. Serpens autem repit pectore, quando eos, quos in opere luxuriam non valet perpetrare, polluit in cogitatione. Alius itaque luxuriam jam perpetrat actione, huic serpens repit ex ventre. Alius autem perpetranda versat in mente, huic serpens repit ex pectore. Sed quia per cogitationem ad opera explenda pervenitur, recte serpens prius pectore, et postmodum repere ventre describitur.

CAP. XXV. — *Inimicitias ponam inter te, et mulierem, et semen tuum, et semen illius. Ipsa conteret caput tuum, et tu insidiaberis calcaneo ejus* (Gen. iii, 15).

Cum de præcavendis inimici suggestionibus tractaretur, in expos. beati Job, l. i (Num. 53), adjunctum est : *Inimicitias ponam inter te, etc.* — Caput serpentis conterere est initium suggestionis ejus aspiceret, et manu sollicitæ considerationis a cordis aditu funditus exstirpare. Qui tamen cum ab initio deprehenditur, percutere calcaneum molitur, quia etsi suggestionis prima intentionem non percussit, decipere in finem tendit. Si autem semel cor in intentione corrumpitur, sequentis actionis mediæ, et terminus ab hoste callido securo possidetur; quoniam totam sibi arborem fructus ferre conspiciat, quam veneni dente in radice vitavit.

CAP. XXVI. — *Maledicta terra in opere tuo* (Gen. iii, 17).

Dum de maledicti distinctione tractaretur, in expos. beati Job, l. iv (Num. 1, 2), adjunctum est : *Maledicta terra in opere tuo*. — Cum maledictionis jaculum divina vox gravi instruat ultione plectendum, ita ut regni quoque cælestis aditum claudat, quid est quod nunc peccanti homini in terræ maledictione, divina voce hoc, quod homo facere prohibetur, inferitur? Sed sciendum est quod Scriptura sacra duobus modis maledictum memorat, aliud videlicet quod approbat, aliud quod damnat. Aliter enim maledictum profertur iudicio justitiæ, aliter livore vindictæ. Maledictum quippe iudicio justitiæ, ipso primo homine peccante prolatum est, cum audivit : *Maledicta terra in opere tuo* (Gen. iii, 13). Maledictum justitiæ iudicio profertur, cum ad Abraham dicitur : *Maledicam maledicentibus tibi* (Gen. xii, 3). Rursum quia maledictum non iudicio justitiæ, sed livore vindictæ promittitur, voce Pauli prædicantis admonemur, qui ait : *Benedicite, et nolite maledicere* (Rom. xii, 14). Et rursus Veritas dicit : *Neque maledicti regnum Dei possidebunt* (I Cor. vi, 10). Deus ergo maledicere dicitur, et tamen maledicere homo prohibetur, quia quod homo agit malitia vindictæ, Deus non facit nisi examine et virtute justitiæ. Nam et sancti viri cum maledictionis sententiam profertur, non ad hanc ex voto ultionis, sed ex justitiæ examine erumpunt. Intus enim subtile Dei iudicium aspiciunt, et mala foras exsurgentia, quia maledicto debeant ferri cognoscunt, et eo in maledicto non peccant, que ab interno

^a In Gemet. ac Utic., *abiisset*.

^b Corrupte in Edit., *ad excusationem suam, etc.*

^c Ita ms. omnes, non, *ipsum conteret*, scilicet

semen. Ergo non fraude Neotericoorum immaculatæ Deiparæ conceptioni faventium irrepsit, *ipsa conteret*, scilicet *mulier*; quod clamant nonnulli critici.

Judicio non discordant. Hinc est quod Petrus in offerentem sibi pecunias Simonem, sententiam maledictionis intorsit, dicens: *Pecunia tua tecum sit in perditione* (Act. viii, 20). Qui enim non ait est, sed sit; non indicativo, sed optativo modo se hæc dixisse signavit. Hinc Elias duobus quinquagenariis ad se venientibus dixit: *Si homo Dei sum, descendat ignis de caelo, et consumat vos* (II Reg. i, 10). Quorum utrorumque sententia ^a quanta veritatis ratione convalluit, terminus causæ monstravit. Nam et Simon æterna perditione interiit, et duos quinquagenarios desuper veniens flamma consumpsit. Virtus ergo subsequens testificatur; qua mente maledictionis sententia promittitur. Cum enim et maledicentis ^b innocentia permanet, et tamen eum qui maledicitor usque ad interitum maledictio absorbet, ex fine utriusque partis colligitur, quia ab uno et intimo iudice in reum ^c sententia sumpta jaculatur.

CAP. XXVII. — *Terra es, et in terram ibis* (Gen. iii, 19).

Cum de immortalitate primi hominis, ejusdemque lapsu tractaretur, in exposit. beati Job, lib. xxv (Num. 4), adjunctum est: *Terra es, et in terram ibis*. — Primus homo ita conditus fuit, ut manente illo decederent tempora, ne cum temporibus ipse transiret. Stabat enim momentis decurrentibus, quia nequaquam ad vitæ terminum per dierum incrementa tendebat; stabat tanto robustius, quanto semper stanti arctius inhærebat. At ubi vetitum contigit, mox offensus Creatore cœpit ire cum tempore, unde et ei dictum est: *Terra es, et in terram ibis*. Statu videlicet immortalitatis amisso, cursus eum mortalitatis absorbit, et dum juventutem ad senium, senio traheretur ad mortem, transeundo didicit, stando quid fuit. Cujus quia de propagine nascimur, radices amaritudinem, quasi in virgulto retinemus. Nam quia ex illo originem ducimus, ejus cursum nascendo sortimur, ut eo ipso quotidiano momento, quo vivimus, incessanter a vita transeamus, et vivendi nobis spatium unde crescere creditur, ^d inde decrescat. Quia dum infantia ad pueritiam, pueritia ad adolescentiam, adolescentia ad juventutem, juventus ad senectutem, senectus transit ad mortem, in cursu vitæ præsentis, ipsis ^e suis augmentis ad detrimenta impellitur, et inde semper deficit, unde se proficere in spatium vitæ credit. Fixum etenim statum hic habere non possumus, ubi transituri venimus atque hoc ipsum nostrum vivere, quotidie a vita transire est. Quem videlicet lapsum primus homo ante culpam habere non potuit, quia tempora eo stante transibant. Sed postquam deliquit, in quodam se quasi lubrico temporalitatis posuit, et quia cibum comedit vetitum, status sui protinus invenit defectum.

CAP. XXVIII. — *Collocavit ante paradisum voluptatis Cherubim, et flammeum gladium atque versatilem* (Gen. iii, 24).

Dum de reparatione paradisi per mediatoris adventum tractaretur, in expos. beati Job, l. xii (Num. 13), adjunctum est: *Collocavit ante paradisum, etc.* — Quia ante adventum mediatoris Dei et hominis, omnis homo quamvis mundæ probatæque vitæ fuerit, ad inferni claustra descendit, dubium non est, quoniam homo qui per se cecidit, per se ad paradisi requiem redire non potuit, nisi veniret ille, qui suæ incarnationis mysterio, ejusdem nobis paradisi iter aperiret. Unde et post culpam hominis ad paradisi aditum romphæa flammea posita esse memoratur, quæ et versatilis dicitur, pro eo quod quandoque veniret tempus ut etiam removeri potuisset.

CAP. XXIX. — *Respexit Dominus ad Abel, et ad mu-*

nera ejus; ad Cain vero, et ad munera ejus non respexit (Gen. iv, 4).

Cum de exhibenda cordis munditia tractaretur, in expos. beati Job, l. xxii (Num. 27 in fine, et n. 28), adjunctum est: *Respexit Dominus, etc.* — Ab omnipotente Deo munus ex manu non accipitur, quod corde obligato in malitia profertur. Mundari etenim debet prius animus, qui munus offerre vult Deo, quia omne quod datur Deo, ex dantis mente pensatur. Cuncta itaque malitiæ macula ab interiori nostro homine cogitationis immutatione tergendæ est, quia iram iudicis placare nescit oblatio, nisi ex munditia placeat offerentis. Unde scriptum est: *Respexit Deus ad Abel, et ad munera ejus; ad Cain autem et ad munera illius non respexit*. Neque etenim sacrum eloquium dicit, respexit ad munera Abel, et ad Cain munera non respexit, sed prius ait: *Quia respexit ad Abel*, ac deinde subjunxit, *et ad munera ejus*. Et rursus dicit, *quia non respexit ad Cain*, ac deinde subdidit, *nec ad munera ejus*. Ex dantis quippe corde id quod datur accipitur. Idcirco non Abel ex muneribus, sed ex Abel munera oblata placuerunt. Prius namque ad eum legitur Dominus respexisse qui dabat, quam ad illa quæ dabantur, ut audito scilicet narrationis hujus ordine, discamus quia exteriora munera, ex interna cordis munditia condiuntur, et discretionis virtus lectorem doceat, qualis apud se esse debeat, cum exteriora bona non solum Deo, sed etiam proximis subministrat.

CAP. XXX. — *In foribus peccatum tuum aderit, sed sub te erit appetitus ejus, et tu dominaberis illius* (Gen. iv, 7, 8).

Dum de refrenando illicito cordis appetitu tractaretur, in expos. beati Job, l. iv (Num. 36), adjunctum est: *In foribus, etc.* — In foribus peccatum adest, cum in cogitationibus pulsat. Cujus appetitus subter est, eique homo dominatur, si cordis nequitia inspecta citius premitur, et priusquam ad duritiam crescat, reluctanti menti subigatur.

CAP. XXXI. — *Si recte offeras, recte autem non dividas, peccasti* (Gen. iv, 7, sec. LXX).

Dum de discretionem in bonis operibus habenda tractaretur, in expos. beati Job, l. iii (Num. 23, 24), adjunctum est: *Si recte offeras, etc.* — Recte offertur cum recta intentione quid agitur, sed recte non dividitur, si non hoc quod pie agitur, etiam subtiliter discernatur. Oblata enim recte dividere est, quælibet bona nostra studia sollicitè discernendo pensare, quod nimirum qui agere dissimulat, etiam recte offerens peccat. Sæpe namque et quod bono studio gerimus, dum discernere caute negligimus, quo iudicetur fine nescimus. Et nonnunquam hoc sit reatus criminis, quod putatur causa virtutis. Recte ergo offerimus, cum bono studio bonum opus agimus; sed non recte dividimus, si habere discretionem in bono opere postponamus.

CAP. XXXII. — *Cain primum filium Enoch vocat, utque ex ejus nomine civitatem quam condidit, appellat* (Gen. iv, 17).

Cum de cavenda vitæ præsentis gloria tractaretur, in expos. beati Job, l. viii (Num. 92), adjunctum est: — *Justi viri quanto in cælestibus per contemplationis radium inherere desiderant, tanto in terra edificare refugium, ubi se peregrinos et hospites noverunt, Paulo attestante, qui ait: Nostra autem conversatio in cælis est* (Philip. iii, 20). Et iterum: *Vos autem ædificamini domum non manufactam eternam in cælis* (II Cor. 5, 1). Quia enim sancti viri: se propriis gaudere desiderant, esse in alieno felices recusant. Injusti autem quanto longius ab æternæ patriæ hæreditate divisi sunt, tanto in terra altius

^a Excusi, invitis Mss., quanta severitatis.

^b Utic., ignoscenscia vermanet.

^c Vulgati meudose, sententiam sumpta jaculatur.

^d Utic., inde decrescimur.

^e Gemel. et Utic., ipsis suis senectus augmentis.

fundamenta cogitationis figunt. Hinc est quod ab ipso A humana conditionis exordio, in electa prole, Enoch septimus nascitur. Hinc est quod Cain primum filium Enoch vocat, atque ex ejus nomine civitatem, quam condidit, appellat. Enoch quippe *dedicatio* dicitur. Iniqui ergo se in primordiis dedicant, quia in hac vita quod ante est, cordis radicem plantant, ut hic ad votum floreat, et a sequenti patria arescant. Unde et e contra in electorum parte Enoch septimus oritur, quia eorum vitæ festa dedicatio in fine servatur. Hinc est, quod attestante Paulo, *Abraham in casulis habitat* (Hebr. xi, 19); quia habentem fundamenta civitatem, quam supernus artifex construxit, expectat.

CAP. XXXIII. — *Item unde supra.*

In expos. beati Job, l. xvi (Num. 15) : — Iniqui dum corde transire ad æterna negligunt, et cuncta præsentia fugitiva esse non intuentur, mentem in amorem vitæ præsentis figunt, et quasi longæ habitationis in ea sibi fundamentum construunt, quia in terrenis per desiderium solidantur. Unde et primus Cain civitatem construxisse describitur, ut aperte monstraretur quia ipse in terra fundamentum posuit, qui a soliditate æternæ patriæ alienus fuit. Peregrinus quippe a summis, fundamentum in infimis posuit qui stationem cordis in terrena delectatione collocavit. Unde et in ejus stirpe Enoch, qui dedicatio interpretatur, primus nascitur, in electorum vero progenie Enoch septimus fuisse perhibetur. Quia videlicet reprobi in hac vita quæ ante est, semetipsos ædificando dedicant. Electi vero ædificationis suæ dedicationem in fine temporis, id est in septimo tempore, expectant. Videas namque plurimos temporalia sola cogitare, honores quærere, ambiendis rebus inhiare, nil post hanc vitam requirere. Quid itaque isti nisi in prima se generatione dedicant? Videas electos nil præsentis gloriæ quærere, libenter inopiam sustinere, mala mundi æquanimitè perpeti, ut possint in fine coronari. ^a Electis ergo Enoch in septima generatione nascitur, quia sui dedicationem gaudii in extremæ retributionis gloria requirunt.

CAP. XXXIV. — *Videns Deus quod multa malitia hominum esset in terra, et cuncta cogitatio cordis intenta esset ad malum omni tempore, pœnituit eum quod hominem fecisset in terra* (Gen. vi, 6).

Cum de modo divini eloquii per assueta hominibus verba tractaretur, in expos. beati Job, l. ix (Num. 12), adjunctum est : *Videns Deus quod multa malitia hominum esset in terra, etc.* — Quid est quod omnipotens Deus, qui nulla mutabilitate humanæ conditionis astringitur, nec ei quod esse est, desit ex tempore, pœnituisse de sua conditione describitur, nisi quod plerumque in sacro eloquio sicut sapientes Dei sermonem trahunt a sapientibus sæculi, sic nunc pro utilitate hominis vocem in se humanæ passionis ipse conditor hominum sumit Deus, ut videlicet dicatur : *Pœnituit eum, quod hominem fecisset in terra?* Cum profecto constet, quia is qui cuncta prius quam veniant conspicit, nequaquam postquam aliquid fecerit pœnitendo respicit. Ut ergo mirum non est, si spirituales plerumque utantur verbis carnalium, sic neque si ipse sub se ineffabilis, et Creator omnium spiritus, ut ad intellectum suum carnem pertrahat, in seipso carnis sermonem format.

CAP. XXXV. — *De arca diluvii, quæ ampla in inferioribus, et angusta in superioribus fuit* (Gen. vi, 15).

Cum de reproborum multitudine specie tenus intra Ecclesiam positorem, et electorum paucitate tractaretur, in expos. Evang. homil. 38 (Num. 8), adjunctum est : — Arca in undis diluvii, quæ hujus Ecclesiæ typum gessit, et ampla in inferioribus, et

angusta in superioribus fuit. Quæ in scæditate etiam sua ad unius mensuram cubiti excrevit. Inferius quippe quadrupedia atque reptilia, superius vero aves et homines habuisse credenda est, ibi lata exstitit, ubi bestias habuit; ibi angusta, ubi homines servavit, quia nimirum sancta Ecclesia in carnalibus ampla est, in spiritalibus angusta. Ubi enim bestiales hominum mores tolerat, illic latius sinum laxat. Ubi autem eos habet, qui spiritali ratione suffulti sunt, illic quidem ad summum ducitur. Sed tamen quia pauci sunt, angustatur. *Lata quippe riu est, quæ ducit ad perditionem, et multi sunt qui vadunt per eam. Et angusta porta est quæ ducit ad vitam, et pauci sunt qui inveniunt eam* (Matth. vii, 13). Eo autem usque arca angustatur in summis, quousque ad mensuram unius cubiti perducatur; quia in sancta Ecclesia quanto sanctiores quique sunt, tanto pauciores. Quæ in summo ad illum perducitur, qui solus homo in hominibus, et sine ullius comparatione natus est sanctus. Qui juxta psalmistæ vocem : *Factus est sicut passer unicus in ædificio* (Psal. ci, 8). Tanto ergo magis mali tolerandi sunt, quanto etiam plus abundant, quia et in aræ tritura pauca sunt grana quæ servantur horreis, et grandes acervi palearum, qui ignibus comburuntur.

CAP. XXXVI. — *Item unde supra*

In commentario Ezechielis, homil. 4 (Num. 16) ultimæ partis. — Arca quæ trecentis cubitis fieri in longitudine jussa est, ^b quinquaginta vero in latitudine, triginta autem in altitudine, in uno est cubito consummata. Quid enim per arcam, nisi sancta Ecclesia figuratur? Quæ inferius ampla est, superius angusta, quæ et ccc, et xxx, ac l cubitis ad unum cubitum colligitur, quia ab ea latitudine quam sancta Ecclesia in membris suis adhuc infirmantibus habet, paulisper angustata, in altum proficiens ad unum tendit. Ipsa enim ratio exigit ut credamus quod in illa aræ latitudine omnes bestiae, cunctaque quadrupedia atque reptilia in inferioribus fuerunt, homo vero atque volatilia nimirum in superioribus; juxta superiorem etenim partem fenestra fuit in latere, de qua corvus et columbam dimisit homo, ut si jam diluvii transisset aqua, cognosceret. Et quia arca eadem in uno fuit cubito consummata, homo et volatilia juxta cubitum fuerunt. Recte itaque per arcam universa Ecclesia designatur, quæ adhuc in multis suis carnalibus lata est, in paucis spiritalibus angusta. Et quia ad unum hominem, qui est sine peccato, colligitur, quasi in uno cubito consummat. Videmus etenim multos intra ejusdem sanctæ Ecclesiæ sinum in superbia erigi, in carnis voluptatibus dissolvi, acquirendis terrenis rebus inhiare, imperante avaritia maria transire, deservire iracundiæ, jurgiis vacare, proximos quos prævalent lædere : sed quia eos adhuc sancta Ecclesia tolerat, ut convertantur, quasi in aræ latitudine deorsum bestiarum morantur. Videmus alios jam aliena non quærere, illatam injuriam æquanimitè portare, rebus propriis esse contentos, humiliter vivere; sed quia isti jam pauci sunt, angustatur arca. Alios autem conspicimus etiam possessa relinquere, nullum terrenis rebus studium dare, inimicos diligere, carnem a cunctis voluptatibus domare, motus omnes sub rationis judicio premere, per cœlestè desiderium contemplationis ^c penna sublevari. Sed quia tales quique valde sunt rari, jam juxta cubitum ducitur, ubi homines et volatilia continentur. Quærat tamen si quis in eis esse valeat sine peccato, et nullus invenitur. Quis itaque homo sine peccato est, nisi ille qui in peccatis conceptus non est? In uno ergo cubito consummat arca, quia unus est auctor et Redemptor sanctæ Ecclesiæ sine peccato, ad quem et per quem omnes proficiunt, qui se esse peccatores noverunt.

^a In Gemet. ac Utic. legitur, *Electus ergo*; in excusis mendose, *electio*. Sequimur Michael. qui mss. Moral. consentit.

^b Vitiosissime in Excusis, *sexaginta vero*. Quod sane contra sacræ Scripturæ testimonium pugnat.

^c Excusi, *pennas sublevare*.

CAP. XXXVII. — *Sensus enim et cogitationes humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua (Gen. viii, 21).*

Dum de reprimenda ex bonis operibus gloria tractaretur, in expos. beati Job, l. xxviii (Num. 43), adjunctum est: — Corruptionis malum quod unusquisque nostrum ab ortu desideriorum carnalium sumpsit, in propectu ætatis exercet. Et nisi hoc citius divinæ formidinis manus reprimat, omne conditæ naturæ bonum repente culpa in profundum vorat. Nemo igitur sibi cogitationum suarum vic oriam tribuat, cum apostolus dicat: *Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus (1 Cor. iii, 8).*

CAP. XXXVIII. — *Crescite, et multiplicamini, et implete terram, et terror vester ac tremor sit super cuncta animalia terræ (Gen. ix, 1).*

Cum de servanda doctoribus discreta qualitate cum subditis tractaretur, in expos. beati Job, l. xxi (Num. 22, 23, et Reg. Past. p. ii, c. 6), adjunctum est: *Crescite, etc.* — Potentibus viris magna est virtus humilitatis, considerata æqualitas conditionis. Omnes namque homines natura æquales sumus, sed accessit dispensatorio ordine, ut quibusdam prælati videamur. Si igitur hoc a mente deprimimus, quod temporaliter accessit, invenimus citius quod naturaliter sumus. Plerumque enim se animo accepta potestas objicit, eumque tumidis cogitationibus fallit. Manu ergo humilitatis considerationis deprimentus est tumor elationis. Si enim apud semetipsam mens descendit de vertice culminis, citius plantationem invenit naturalis æqualitatis. Nam ut prælati sumus, omnes homines natura æquales genuit, sed variante meritorum ordine alios alius occulta dispensatio postponit. Ipsa autem diversitas quæ accessit ex vitio, recte est divinæ iudicis ordinata: ut quia omnis homo iter vite sequi non graditur, aliter ab altero regatur. Sancti autem viri cum præsent, non in se potestatem ordinis, sed æqualitatem conditionis attendunt, nec præsepe gaudent hominibus, sed professio. Sciunt enim quod antiqui patres nostri non tara reges hominum quam pastores pecorum fuisse memorantur. Unde et cum Nos Dominus filiique ejus post diluvium diceret: *Crescite, et multiplicamini*, subdidit: *Et terror vester, et tremor sit super cuncta animalia terræ.* Homo quippe animalibus irrationabilibus, non autem natura cæteris omnibus prælatus est, et idcirco ei dicitur ut ab animalibus, et non ab homine timeatur, quia contra naturam superbire est, ab æquali velle timeri. Sancti ergo qui præsent, non in se potestatem debent ordinis, sed æqualitatem pensare conditionis. Nam sic, ut diximus, antiqui patres nostri pastores pecorum, et non reges hominum fuisse memorantur. Et tamen necesse est, ut rectores a subditis timeantur, quando ab eis Deum minime timeri deprehendant, ut humana saltem formidine peccare metuant, qui divina iudicia non formidant. Nequaquam namque præpositi ex hoc quæsito timore superbiunt, in quo non suam gloriam, sed subditorum iustitiam quærunt. In eo autem quod metum sibi a perverse viventibus exigitur, quasi non hominibus, sed animalibus dominantur, quia videlicet ex qua parte bestiales sunt subditi, ex ea debent etiam formidini jacere substrati.

CAP. XXXIX. — *Arcum meum ponam in nubibus, et erit signum faderis inter me, et inter terram (Gen. ix, 13).*

Cum de significatione divinæ pollicitationis post diluvium tractaretur, in commentariis Ezechielis l. i, homil. 8 (Num. 29), adjunctum est: *Arcum meum ponam in nubibus*, etc. — Arcum omnipotens Deus inter se atque homines in signo posuit, ut

^a Ista in al. Ed. in loco assignato minime leguntur, sed sunt in homilia indicata.

^b Ita Mss. nostri; at in Excusis, qui aderant, Lectio

A ultra mundum diluvio nem deleteret. Unde et in arcu eodem color aquæ et ignis simul ostenditur; quia ex parte est cæruleus, et ex parte rubicundus, ut utriusque iudicii testis sit: unus videlicet facti, et alterius faciendi; id est, quia mundus iudicii igne cremabitur, nam aqua diluvii non debetur.

CAP. XL. — *De Noe inebriato, cujus nudata vercunda boni filii aversi veniendo lezerunt (Gen. ix, 21, 22).*

Cum de præpositorum reverentia custodienda a subditis tractaretur, in expos. beati Job, lib. xv (Num. 37), adjunctum est: — Aversari dicitur, quod reprobamus. Quid est ergo quod filii vercunda patris superjecto dorsis pallio aversi venientes operiunt, nisi quod bonis subditis sic præpositorum suorum mala displicent, ut tamen hæc ab aliis occultent? Operimentum aversi deferunt, quia dijudicantes factum, et venerantes magisterium, nolunt videre quod tegunt.

CAP. XLI. — *Maledictus Chanaan puer; servus erit fratrum suorum (Gen. ix, 25).*

Cum de maledictionum distinctionibus tractaretur, in expos. beati Job, lib. xxvi (Num. 37), adjunctum est: *Maledictus Chanaan puer, etc.* — Nequaquam severitas inulta remanere peccata permittit, sed ira iudicii a nostra hic correptione incheat, ut in reprobatorum damnatione conquiescat, sicut scriptum est: *Tempus est ut iudicium incipiat de domo Dei. Si autem primum a nobis, quis finis eorum qui non credunt Dei Evangelio (1 Pet. iv, 17)?* Eant ergo nunc reprobi, et voluptatum suarum desideria inulta iniquitate consumment, atque eo temporalia flagella non sentiant, quo æterna eos supplicia expectant. Bene autem eorum inulta nequitia Cham peccante signata est, cui a patre dicitur: *Maledictus Chanaan puer, servus erit fratribus suis.* Chanaan videlicet Cham filius fuit. Et quid est quod, Cham peccante, Chanaan ejus filius sententiam ultionis accipit? Quid est quod non in se, sed in posteritate peccatur, nisi quod reproborum nequitia hic quidem inulta proficiunt, sed in posterum feriuntur?

CAP. XLII. — *Venite, descendamus, et confundamus ibi linguam eorum (Gen. xi, 7).*

Cum de modo divini eloquii tractaretur, in expos. beati Job, lib. ii (Num. 9), adjunctum est: — Dicitur eis^b qui adhærent, *Venite*: quia nimirum hoc ipsam nunquam a divina contemplatione decrescere, in divina contemplatione semper accrescere est, et nunquam a corde recedere, quasi quodam stabili motu est semper venire. Quibus et dicit: *Descendamus, et confundamus ibi linguam eorum.* Ascendant Angeli in eo quod Creatorem conspiciunt, descendunt angeli in eo quod creaturam sese in illicitis erigentem examine distinctionis premunt. Dicere ergo Dei est, *Descendamus, et confundamus ibi linguam eorum*, in seipso eis hoc quod recte agatur ostendere, et per vim internæ visionis, eorum mentibus exhibenda iudicia^c occultis motibus inspirare.

CAP. XLIII. — *Abraham, dum ad occasum solis sacrificium offerret, insistentes aves percussit, quas ei abigebat (Gen. xv, 11).*

Dum de cavendis superfluis cogitationibus tractaretur, in expos. beati Job, l. xvi (Num. 53), adjunctum est: *Abraham, dum ad occasum solis sacrificium offerret, etc.* — Sæpe corda iustorum subortæ cogitationes polluunt, et terrenarum rerum delectationibus tangunt. Sed dum citius manu sanctæ discretionis abiguntur, festine agitur, ne cordis fariem caligo tentationis operiat, quæ hanc jam ex illicita delectatione tangebatur. Nam sæpe in ipso rationis nostræ sacrificio importune se cogitationes ingerunt,

nostra in loco Moralium assignato reperitur.

^c Corrupte Excusi, *occulis mentibus.*

quæ hoc rapere vel maculare valeant, quod in nobis A Deo fentes immolamus. Unde et Abraham cum ad occasum solis sacrificium offerret, et insistentes aves percussit, quas studiose, ne oblatum sacrificium raperent, abegit. Sic nos dum in ara cordis holocaustum Deo offerimus, ab immundis his volucris custodimus, ne maligni spiritus et perversæ cogitationes rapiant, quod mens nostra offerre se Deo utiliter sperat.

CAP. XLIV. — *Quod Abraham tribus viris angelis occurrisse se memoratur, quibus ipse venientibus extra ostium occurrit, Sara vero post ostium stetit (Gen. xviii, 2).*

Dum de censura spiritus qualiter cura carnis postponenda sit tractaretur, in expos. beati Job, l. ix (Num. 106), adjunctum est: — Discretionem magni moderaminis cura carnis refrenanda est, ut serviat, et minime principetur, ne quasi domina animum vincat, sed subacta dominio, quas ancilla famuletur, ut jussa adsit, atque ad nutum cordis repulsa dissiliat, ut vix a tergo sanctæ cogitationis appareat, et nunquam contra faciem recta cogitantis obsistat. Quod bene nobis historia sacre lectionis innuitur, cum Abraham tribus angelis occurrisse memoratur. Ipse quippe venientibus extra ostium occurrit, Sara vero post ostium substitit. Quid ergo per hunc nobis Abraham occursum innuitur, nisi quod videlicet ut vir ac dominus domus spiritualis, noster scilicet intellectus, debet in cogitatione Trinitatis claustra carnis excedere, et quasi habitationis infimæ januam exire? Cura autem carnis ut femina non appareat, et videri jactanter erubescat, ut quasi post tergum viri sub discretionem spiritus solis necessariis intenta, nequam sciat procaciter detegi, sed verecunde moderari. Cui tamen sæpe cum dicitur ut de se minime præsumat, et totam se in divinæ spei fiduciam transferat, despiciit, et cessante studio adesse sibi vite subsidia posse diffidit. Unde et hæc eadem Sara promissiones Dei audiens ridet, sed ridens corripitur, correpta autem protinus fecundatur. Et que in juventute vigens fecundari non potuit, annis fracta senilibus utero marcescente concepit, quia cum cura carnis, sui confidentiam habere desierit, contra spem ex divina promissione accipit, quod habere a se ex humana ratione dubitavit. Unde bene Isaac, id est risus dicitur, qui generatur, quia cum supernæ spei fiduciam concepit, quid mens nostra aliud quam gaudium parit?

CAP. XLV. — *De tribus viris Sodomam pergentibus ab Abraham susceptis (Gen. xviii, 16).*

Cum de modo divini colloquii per angelica officia ministrandi tractaretur, in expos. beati Job, lib. xxviii (Num. 7), adjunctum est: — Aliquando imaginibus et ante corporeos oculos ad tempus ex aere assumptis per angelos loquitur Deus, sicut Abraham non solum tres viros videre potuit, sed etiam habitaculo terreno suscipere: et non solum suscipere, sed eorum usibus etiam cibos adhibere. Nisi enim angeli quædam nobis in terra nuntiantes, ad tempus ex aere corpus assumerent, exterioribus profecto nostris obtutibus non apparerent, nec cibos cum Abraham sumerent, nisi propter nos solidum aliquid ex cœlesti elemento gestarent. Nec mirum quod illi ipsi qui suscepti sunt, modo angeli, modo Dominus vocatur, quia angelorum vocabulo exprimuntur, qui exterius ministrabant, et appellatione Domini ostenditur, qui eis interius præerat, ut per hoc præsentis imperium, et per illud claresceret officium ministrandi.

CAP. XLVI. — *Clamor Sodomorum et Gomorrhæorum multiplicatus est, et peccatum eorum aggravatum nimis; descendam, et videbo utrum clamorem, qui ve-*

nit ad me, opere compleverint, an non est ita, ut sciam (Gen. xviii, 20, 21).

Dum de cavenda ex non approbatis rebus credulitate tractaretur, in expos. beati Job, l. xix (Num. 46), adjunctum est: *Clamor Sodomorum et Gomorrhæorum multiplicatus est*, etc. — Peccatum cum voce est culpa in actione, peccatum vero etiam cum clamore, est culpa cum libertate. Sed quid hoc exemplo nisi nos admonemur, ne ad proferendam sententiam unquam præcipientes esse debeamus, ne temere indiseussa judicemus? Nec quælibet mala audita nos moveant, nec passim dicta sine probatione credamus. Quod profecto perpetrare pertimescimus, si auctoris nostri subtilius facta pensemus. Ipse quippe, ut nos a præcipitata sententiâ prolatione compesceret, cum omnia nuda, et aperta sicut oculis ejus; mala tamen Sodomæ noluit audita judicare, qui ait: *Descendam et videbo utrum clamorem, qui venit ad me, opere compleverint, an non est ita, ut sciam.* Omnipotens itaque Dominus et omnia sciens, cur ante probationem quasi dubitat, nisi ut gravitatis nobis exemplum proponat, ne mala hominum ante præsumamus credere quam probare? Et ecce per angelos ad cognoscenda mala descendit, moxque faciorosus percussit, atque ille patiens, ille mitis, ille de quo scriptum est: *Tu autem, Domine, cum tranquillitate judicas (Sap. xii, 13)*, ille de quo rursum scriptum est: *Dominus patiens est redditor (Eccli. v, 6)*, in tanto crimine involutus inveniens, quasi patientiam prætermisit, et diem extremi judicii expectare ad vindictam noluit, sed eos igne judicii ante judicii diem prævenit. Ecce malum quæcumque difficultate credidit cum audivit, et tamen sine tarditate percussit, cum verum cognoscendo reperit: ut nobis videlicet daret exemplum, quod majora rimina, et tarde credenda sunt cum audiuntur, et citius punienda cum vera iter agnoscantur.

Loquar ad Dominum meum, cum sim pulvis et cinis (Gen. xviii, 27).

C Sancti omnes quando in Dei visione proficiunt: quanto magis divinitatis interna conspiciunt, tanto magis se nihil esse cognoscunt. Nusquam quippe legitur quod Abraham cinerem et pulverem se esse professus est, nisi cum habere Dei meruit colloquutionem, dicens: *Loquar ad Dominum meum, cum sim pulvis, et cinis (Genes. xviii, 27)*. Esse enim se aliquem fortasse crederet, si veracem essentiam, que super ipsum est, minime sensisset. At vero ubi ad incommutabile contemplandum^c super se raptus est, impletus tantæ contemplationis potentia, dum videret illum, nihil se esse nisi pulverem, vidit. Unde et propheta repletus eadem sapientia exclamavit, dicens: *Memento, Domine, quod pulvis sumus (Psal. civ, 14)*.

CAP. XLVII. — *Loquar ad Dominum, cum sim pulvis et cinis (Gen. xviii, 27).*

In exposit. Job lib. x (Num. 49): — Sunt nonnulli quos sensus per tumorem non elevat, sed misericordiæ opera exaltant. Et sunt nonnulli, qui dum se terrenis opibus abundare conspiciunt, veras Dei divitias non requirunt, atque æternam patriam non amant; quia hoc sibi sufficere, quod rebus temporalibus fulciuntur, putant. Non est ergo census in erimine, sed affectus. Cuncta enim quæ Deus condidit bona sunt, sed qui bonis male utitur, profecto agit ut quasi per edacitatis ingluviem, eo per quem vivere debuit pane, moriatur. Pauper ad requiem Lazarus venerat, superbum vero divitem tormenta cruciabant, sed tamen dives Abraham fuerat, qui in sinu Lazarum tenebat. Qui tamen auctori colloquens, dicit: *Loquar ad Dominum meum, cum sim pulvis et cinis.* Quid itaque iste divitias suas aestimare noverat, qui semetipsum pulverem cineremque pensabat? Aut

^a Excusi, contradicentibus Mss., *annis facta senilibus*, etc.

^b Hæc præcul dubio caput aliud inchoare debent.

In Excusis tamen et in Mss. nostris eadem serie leguntur.

^c Editi mendose, *super se captus*.

quando hunc res possessæ extollerent, qui de se quoque earum videlicet possessore, tam abjecta sentiret? Aperte enim cernimus in quo loco se posuerat, qui pulverem se ac cinerem, etiam cum Deo loqueretur, æstimabat. Si igitur ita se despicit qui usque ad honorem divinæ collocationis ascendit, sollicita intentione pensandum est, qua pœna illi ferendi sunt, qui et ad summa non proficiunt, et tamen de minimis extolluntur.

CAP. XLVIII. — *Vim faciebant Loth vehementissime, et jam proximum erat ut frangerent fores, et miserant manum viri, et introduxerunt ad se Loth, clausuruntque ostium, et eos qui erant foris percussere cæcitate a minimo usque ad maximum, ita ut ostium invenire non possent (Gen. xix, 9).*

Cum de electorum innocentia contra pravorum insidias munita tractaretur, in expos. beati Job, lib. vi (Num. 38), adjunctum est: *Vim faciebant Loth vehementissime, etc.* — Quid est quod malis adversantibus intra domum Loth reducitur et munitur, nisi quod justus quisque dum pravorum insidias sustinet, ad mentem revertitur, et imperterritus manet? Sodomitæ autem viri in domo Loth invenire ostium nequeunt, quia corruptores mentium contra vitam justum nullum accusationis aditum deprehendunt. Percussi enim cæcitate, quasi domum circumeunt, qui, invidentes, facta dictaque perscrutantur. Sed quia eis de vita justis fortis undique ac laudabilis actio obviat, errantes nil aliud quam parietem palpant.

CAP. XLIX. — *Et Loth ardentem Sodomam fugiens, sed tamen Segor inveniens, nequaquam mox montana descendit (Gen. xix, 20, 30).*

Dum de continentium celsitudine, et conjugatorum venia tractaretur, in cod. Regulæ Pastor., iii part. (Adm. 28, c. 27) adjunctum est: *Et Loth ardentem Sodomam fugiens, etc.* — Ardentem Sodomam fugere est, illicita carnis incendia declinare, altitudo vero montium est munditia continentium. Vel certe quasi in monte sunt, qui etiam carnali copulâ inhærent, sed tamen extra suscipiendæ prolis admisionem debitam nulla carnis voluptate solvantur. ^a In monte quippe stare est, fructum propaginis in carne non querere, in monte stare est carni carnaliter non adhærere. Sed quia multi sunt qui scelera quidem carnis deserunt, nec tamen in conjugio positi, usus solummodo debiti jura conservant; exiit quidem Loth Sodomam, sed tamen mox ad montana non pervenit, quia jam damnabilis vita relinquitur, sed adhuc celsitudo conjugalis continentiæ subtiliter non tenetur. Est vero in medio Segor civitas quæ fugientem salvat et infirmum, quia videlicet cum sibi per incontinentiam miscentur conjuges, lapsus scelerum fugiunt, et tamen venia salvantur. Quasi parvam quippe civitatem inveniunt, in qua ab ignibus defendantur, quia conjugalis hæc vita, non quidem in virtutibus mira est, sed tamen a suppliciiis secunda. Unde idem Loth ad angelum dicit: *Est civitas hic juxta, ad quam possum fugere, parva, et salvabor in ea. Nunquid non modica est, et vivet in ea anima mea (Ibidem).* Juxta igitur dicitur, et tamen ad salutem tuta perhibetur, quia conjugalis vita nec a mundo longe divisa est, nec tamen a gaudio salutis aliena. Sed tunc in actione hæc vitam suam conjuges, quasi in parva civitate custodiunt: quando pro se assiduis deprecationibus intercedunt. Unde recte per angelum ad eundem Loth dicitur: *Ecce etiam in hoc suscepi preces tuas, ut non subvertam urbem pro qua locutus es (Gen. xix, 24);* quia videlicet cum Deo deprecatio funditur, nequaquam talis conjugum vita damnatur. De qua depre-

^a In Utic. et Gemet. hæc omittuntur. Leguntur liadem verbis in Michael. Negativa tamen particula tollenda nobis videtur. In Reg. Past. legitur: in monte stare est, nisi fructum propaginis in carne non querere.

^b Hoc caput prætermittitur in Gemet., Utic., Mi-

chael. et Mss. a nobis visis.

c Quæ sequuntur nullibi reperiuntur apud Gregorium. Hinc in Mss. Michael., Gemet. et Utic., etc., non indicatur unde hæc sint sumpta, Gregorianum tamen stylum sapiunt.

atione Paulus quoque admonet, dicens: *Nolite frangere invicem, nisi forte ex consensu ad tempus, ut ve-*

celis orationi (1 Cor. vii, 5).

CAP. L. — *Igitur Dominus pluit super Sodomam et Gomorrham sulphur et ignem (Gen. xix, 24).*

Cum de iniquorum in malis perseverantia tractaretur, in expos. beati Job, lib. xiv (Num. 23), adjunctum est: *Igitur Dominus, etc.* — Quid in sulphure nisi fœtor carnis, et quid per ignem nisi ardor carnalis desiderii exprimitur? Cum ergo habitantium Sodomis vel Gomorrhæ, carnis scelera punire Dominus decrevisset, in ipsa qualitate ultionis, notavit maculam criminis. Sulphur quippe fœtorum habet, ignis ardorem. Qui itaque ad perversa desideria ex carnis fœtore arserant, dignum fuit ut simul igne et sulphure perirent; quatenus ex justa pœna discerent, ex inuito desiderio quid fecissent.

CAP. LI. — *De Abraham conjugem in sepulcro duplici sepulta (Gen. xxiii, 19).*

Cum de activa contemplativaque vita tractaretur in exposit. beati Job, l. vi (Num. 56), adjunctum est de Abraham conjugem: — *Quid nobis per Abraham duplex sepulcrum innuitur, nisi quod perfectus quisque prædicator extinctam a præsentis vitæ desideriis animam suam, sub bonæ operationis tegmine et contemplationis abscondit? Ut a carnali concupiscentia sub activa contemplativaque vita quasi insensibilis lateat, quæ prius mundi desideria sentiens, mortaliter vivebat. Unde et per egregium prædicatorum dicitur: Mortui enim estis, et vita vestra abscondita est cum Christo in Deo (Colos. iii, 3).* Activa quippe vita sepulcrum est, quia a pravus nos operibus mortuos tegit. Sed contemplativa perfectius sepelitur, quia a cunctis mundi actionibus funditus dividit. Quisquis ergo jam in se contumelias carnis edomavit, superest ut mentem per studia sanctæ operationis exerceat. Et quisquis jam mentem per sancta opera dilatat: superest ut hanc usque ad intima contemplationis extendat. Neque enim perfectus prædicator est, qui vel propter contemplationis studium operanda negligit, vel propter operationis instantiam contemplanda postponit.

CAP. LII. — *Ad Rebeccam in Isaac conjugio descendam puer mittitur (Gen. xxiv, 9).*

In expos. beati Job, l. ii (Num. 50): — *Ad Rebeccam in Isaac conjugio deducendam puer mittitur: Quia videlicet ad desponsandam Ecclesiam Domino, interposita prophetia famulatur.*

CAP. LIII. — *Pone manum tuam subter femur meum, ut adjurem te per Dominum Deum cœli et terræ, ut non accipias uxorem filio meo de filiabus Chanaanorum inter quos habito; sed ad terram et ad cognationem meam proficiascar, et inde accipias uxorem filio meo Isaac (Gen. xxiv, 3).*

Cum de mysteriis sacramenti ad Abraham per puerum, et requirendæ uxoris Isaac filio tractaretur, adjunctum est: *Pone manum tuam subter femur meum, etc.* — ^c Libet perstrictum quædam de Abraham et Isaac historia ad medium deducere, ut possimus in ipsis, quæ secundum allegoriam intelligenda sunt, apertius demonstrare. Abraham quippe puerum vocat, et subter femur ejus manum ponere præcipitur, ut sicut habet vetusta translatio, per Dominum Deum cœli jusjurandum præberet. Cui statim ne Isaac filio suo uxorem de filiabus Chanaanorum accipiat jubet, sed ut ad ejus cognationem pergat, atque inde ei uxorem deducat. Qui itaque ut præceptum est, manum sub femore posuit Abraham et juravit, atque ex-

chael. et Mss. a nobis visis.

^c Quæ sequuntur nullibi reperiuntur apud Gregorium. Hinc in Mss. Michael., Gemet. et Utic., etc., non indicatur unde hæc sint sumpta, Gregorianum tamen stylum sapiunt.

bonis omnibus Domini sui tulit, et Mesopotamiam A perrexit. Sive qui stans juxta fontem aquæ orando proposuit quod puella cui diceret: *Inclina hydriam tuam ut bibam, et illa responderit: Bibe, quin et camelis tuis dabo potum (Ibid., 4)*; ipsa esset uxor domini sui Isaac. Protinus Rebecca egreditur. Quæ puero aquam petenti respondit: Bibe, Domine mi. Et celeriter hydriam subter ulnam deposuit, potum dedit, quin etiam camelis aquam hausit et præbuit. Cui puer protinus inaures aureas appendentes siclos duos, et armillas pondus siclorum decem præbuit. Quæ requisita, et genus dixit, et quia in domo patris ejus esset locus spatiosus ad manendum, et quod palearum ac feni plurimum haberet indicavit. Cui Rebecca frater erat nomine Laban, qui festinus egressus est, et inaures, siclos atque armillas sorori videns, intus puerum vocavit, eique paleas et fenum dedit. Aquam ad lavandos pedes camelorum et viro- rum qui cum eo venerant præbuit. Panem in conspectu ejus apposuit; sed puer comedere recusat, nisi prius causam conjugii filio domini sui obtineat. Qui B mox ut causam obtinuit, prolatis vasis aureis et argenteis ac vestibus Rebeckæ munera auxit, fratribus autem et matri munera obtulit. Rebecca autem et puellæ illius ascensis camelis virum secuta sunt, qui festinus ad dominum suum reversus est. Eo autem tempore, Isaac deambulabat per viam quæ ducit ad puteum, cujus nomen est viventis et videntis. Habitabat vero in terra australi. Egressus fuerat ad meditando in agro inclinata jam die. Sed mox ut Rebecca Isaac vidit, de camelo descendit, puerum requirit, dicens: Quis ille homo esset, qui per agrum veniret? Cui ille respondit: Ipse est dominus meus. At illa tollens pallium, sese operuit; quam Isaac in tabernaculum Saræ matris introduxit; et accepit uxorem, atque in tantum dilexit, ut dolorem, qui ex morte matris accesserat, temperaret.

Quid est, quod Abraham puerum jubet sub femore suo manum imponere, et per cœli Dominum jurare, C nisi quod illius caro per illud membrum descensura erat, qui et Abrahamæ filius esset ex humanitate, et Dominus ex divinitate? Sic itaque puero dicitur: *Pone manum tuam sub femore meo, et jura per Deum cœli*. Ac si aperte diceret: Tange filium meum, et jura per Dominum meum. Unde nec super femur, sed sub femore manum ponere jubetur; quia ex illo femore ille descensurus erat, qui homo quidem, sed super omnes homines veniret. Unde dignum non fuit, ut manum super femur poneret; quia nulla caro super illam carnem est, quam in redemptione nostra sibi Patris unigenitus univit. Quid est quod Isaac dilecto filio uxor de filiabus Chananeorum duci prohibetur, nisi quod ille de quo scriptum est: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui (Matth. iii, 17)*, nulli reprobæ animæ conjungitur? De cognatione autem uxorem filio deducere servus præcipitur, quia sola sancta electorum Ecclesia, unigenito filio copulanda erat, quam ipse unigenitus ex prædestinatione jam, et præsentia extraneam non habebat. Quis vero est puer, qui ad deducendam uxorem mittitur, nisi prophetarum ordo atque apostolorum omniumque doctorum? Qui dum verbum prædicationis bonis mentibus faciunt, ad unamquamque animam unigenito filio conjungendam, quasi provisores fiunt. Qui pergens secum de bonis omnibus domini sui detulit, quia in his quæ de Domino loquuntur in semetipsis virtutum divitias ostendunt, et tanto citius ad sequendum Deum pertrahunt, quanto auditoribus suis in semetipsis monstrant, quod enarrant. Atque idem puer juxta fontem stetit, atque ex præfixa sententia, quæ puella eligenda esset, proposuit, quia prædicatores sancti, sacri

eloquii fluentia considerant, atque ex ipsis colligunt, quæ vel quibus prædicationis suæ verba committant, et ex quibus auditoribus fiduciam certitudinis sumant. Potum vero petiit, quia prædicator omnium animarum sui auditoris sicut. Sed Rebecca potum præbuit, quia sancta electorum Ecclesia prædicatorum suorum desiderio ex virtute suæ fidei satisfacit. Quia enim Deum quem audivit confessa est, prædicatori suo aquam refecionis obtulit, ejusque animum rigeravit. Et notandum quod hydriam ab humero in ulnas posuit, quia illa est placita confessio quæ a bono opere procedit. Vel certe aquam præbuit, quia in eo quod credidit vacua non remansit. Nam mox prædicare studuit quod audivit, et docendo, multos ex se prædicatores protulit. Aqua quippe in hydia est prædicationis scientia in mensura, quia sancta Ecclesia studet non plus sapere quam oportet, sed sapere ad sobrietatem (Rom. xii, 3). Et hydia aquæ in ulna est doctrina prædicationis in opere. Quæ non solum ejus comitibus, sed potum etiam camelis præbet, quia verbum vitæ non solum prudentibus, sed etiam stultis prædicat, juxta Pauli vocem dicens: *Sapientibus et insipientibus debitor sum (Rom. i, 14)*. Vel certe aqua etiam jumentis datur, quando cura carnis quomodo sit habenda disponitur, et ex voluptate impendi non debeat, et tamen in necessitatibus non negetur, sicut scriptum est: *Carnis curam ne feceritis in desideriis (Rom. xiii, 14)*. Qui enim hanc in desideriis fieri prohibet, procul dubio in necessitate concedit, juxta hoc quod rursus dicitur: *Nemo carnem suam odio habuit, sed nutrit et fovet eam (Ephes. v, 29)*. Puer autem Rebecca inaures et armillas dedit, quia prædicator quisque et auditum sanctæ Ecclesiæ per obedientiam, et manus per bonæ operationis meritum exornat. Sed inaures duorum siclorum sunt, armillæ autem siclorum decem, quia prima virtus obedientiæ in charitate est, quæ videlicet charitas in duobus præceptis distinguitur, ut Deus et proximus diligatur. Et recta operatio ex decalogi completionem perficitur, ut cum bona agi cœperint, mala jam nulla perpetrentur. Rebecca autem cum esset in domo patris sui, locum spatiosum ad manendum perhibuit, quia priori jam populo naturæ legem sancta Ecclesia se scisse monstravit, et prædicationis verba in amplo charitatis gremio suscepit. Doctores enim spatiosus ad manendum locus est in auditoris corde latitudo bonitatis. Unde et quibusdam dicitur: *Capite nos; neminem læsimus, neminem corrumpimus (II Cor. vii, 2)*. *Non angustiamini in nobis, angustiamini autem in visceribus vestris (Ibid. vi, 12)*. Ac si eis aperte diceretur: Ad suscipiendam doctrinam spatiosum locum mentis facite, sed ad cogitanda carnalia angustii remanete. Quod palearum ac feni plurimum haberet, indicavit, quia sancta Ecclesia verba vitæ audiens, terrena stipendia prædicatoribus reddidit, quæ dum Paulus quasi pro nihilo acciperet, dixit: *Si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est si a vobis carnalia metamus (I Cor. ix, 11)*? Frater autem Rebecca erat Laban, qui concito egressus, inaures et armillas sorori aspiciens, intus puerum vocavit: quia sunt carnales quique fidelibus conjuncti, qui dum spiritualium dona conspiciunt, in admiratione suspensi, et non usque ad opera, tamen in animam usque ad suscipiendam fidem, verbum prædicationis admittunt. Quia enim bonos sæpe miraculis fulgere considerant, ea quæ de æternitate audiunt non recusant. Quamvis sanctam electorum Ecclesiam moribus non sequentes, in carnali operatione remaneant. Qui Laban paleas, fenum, aquam, panem obtulit; sed puer nisi causam prius conjugii obtineret, accepturum se ease recusavit. Quia sunt perique qui doctores suos ex temporalibus b stipendiis continere pa-

^a Excusi corruptissime, in admiratione hospes. Multa similia menda hic correximus ope M.s.

^b Excusi, contemnere. Sæpe in epistolis, per con-

uinentiam, necessariorum subministratio intelligitur. Vide I. i, ep. 5.

rati sunt; sed predicatorum sancti percipere nolunt temporalia, nisi prius obtineant aeterna. Si enim in animabus fructum non inveniunt, sumere stipendia corporalibus contemnant. * Nec pedes aqua lavant, quia laborem sui desiderii nulla consolatione relevant. Mox vero ut causam conjugii domino suo puer obtinuit; vasa aurea atque argentea ac vestes protulit, quas Rebecca dedit, quia doctores sanctae Ecclesiae tot ornamenta praebent, quot virtutum bona docuerunt. Quae enim prius ianices, armillas acceperat, jam nunc vasa aurea et argentea ac vestes accepit, quia sancta Ecclesia quae ante per fidem, obedientiam, et operationem percepit, ex crescens postmodum etiam ad spiritualia dona convalescit; ut prophetiae spiritu et virtutum gratia repleta, amplius iam numeribus ditescat. Puer vero matri ejus ac fratribus dona obtulit, quia gentilitas ex quo Ecclesia ad fidem venit, post conversionem ejus in gloria temporali convulsa, sicut et aunc cernimus, quia plerumque Christiani afflictionem sentiunt, et gentiles quique in terrena virtute gloriantur. Sed et fratres ejus dona percipiunt, quia in qui eam fidem verbo tenent, sed tamen perfectionem suam moribus non sequentes, carnaliter vivunt, benigne a fidelibus honorari solent, pro eo quod esse fideles videntur. Mater ergo et fratres dona percipiunt, a sorte tamen hereditatis alieni, quia sive infideles seu carnales qui intra fidei professionem tenentur, ad hereditatis aeternae sortem non veniunt; sed tamen supernae largitatis gloriam temporaliter consequuntur. Rebecca autem cum puellis suis virum sequuta est, quia sancta Ecclesia habet secum minoris meriti animas sodales veros. * Nam in quibusdam per a-censum mentis, in thoro contemplationem non habent, quae videlicet tales animae quasi puellae sunt, quae sequuntur moribus, sed tamen ad contemplationis thorum minime ascendunt. Nam et idem puer quosdam habuit in comitatu, quia et cum sanctis prophetiae fuerunt quidam qui bene viverent, et prophetiae spiritum non haberent, et tunc sanctis apostolis atque doctoribus fuerant plerique, qui vitam moribus tenerent, sed praedicationis verba non promerent. Festinus etenim puer ad dominum redit, quia predicatorum sancti cum predicando vitam audientium obtinent, isti mox gratias reddant de cuius hoc munere perciperent, ut sibi in ea operatione nil tribuant, sed auctori. *Eo autem tempore Isaac deambulabat per viam quae ducit ad puteum, cujus nomen est viventis et videntis.* Quis est vivens et videntis, nisi omnipotens Deus; de quo scriptum est: *Vivo ego in aeternum, dicit Dominus (Deut. xxxii, 40)?* De quo rursum dicitur: *Omnia nuda et aperta sunt oculis ejus (Hebr. iv, 13).* Puteus vero viventis et videntis est sacra Scripturae profunditas, quam nobis ad irrigationem mentis praebuit omnipotens Deus. Quae est autem via quae ducit ad puteum viventis et viventis, nisi humilitas passionis unigeniti, per quam nobis apertum est hoc quod prius latenter Scripturae fluentia loquebantur? Nisi enim unigenitus Dei Filius incarnatus, tentatus, apprehensus, colaphis cesus, sputis illitus, crucifixus ac mortuus fuisset, nobis hujus putei, id est Scripturae sacrae profunditas non pateret. Quid ergo fidelibus humilitas passionis ejus facta est, nisi clavis operationis per quam mysteriorum Dei puteum invenimus, ut aquam scientiae de profundo biberemus? Incarnationem quippe, passionem, mortem, resurrectionem, atque ascensionem illius sacri eloquii paginae loquuntur. Quae quia facta cognovimus, jam nunc intelligamus audita: haec autem prius legi poterant, sed quia necdum evenerant, intelligi non valebant. Unde et per Joannem dicitur: *Vicit leo de tribu Juda aperire librum, et solvere signacula ejus (Apoc. v, 5).* Ipse enim librum

A aperuit, et signacula illius solvit, qui nascendo, moriendo, resurgendo, atque caelos ascendendo, Scripturae sacrae nobis arcana patefecit. Et notandum, quod non dicitur, ambulabat per viam quae ducit ad puteum, sed, deambulabat. Deambulabat quippe, qui viam per quam ambulat evulso et redeundo conculcat. In humilitatem autem passionis Dominus deambulavit, quia modo a Judaeis verborum contumelias, modo contra se falsum testimonium, modo alapas, modo sputa, modo spicuum coronam, modo crucem tolerando sustinuit. Deambulasse ergo in humilitate passionis est, tot adversitates et probra diversis modis iterando petulisse. Qui Isaac, Rebecca veniente, in terra australi habitabat, quia unigenitus Dominus ac Redemptor noster veniente ad se Ecclesia in illorum mentibus mansit, quos ex Judaeis editos non torporis frigus, sed fervor charitatis tenuit. Ex illo quippe populo Anna prophetissa, ex illo Simeon exstitit, qui in ulnas Dominum accepit. Egressus autem fuerat ad militandum in agro. Quia ager mundus accipit, ipse per se Dominus exponit, dicens: *Ager autem est mundus (Matth. xiii, 28).* Qui in hoc egressus est, quod visibilis apparere dignatus est, sicut scriptum est: *Existi in salutem populi tui, ut ostres facias Christus tuus (Habac. iii, 13).* Solent autem exercitati juvenes in armorum usum meditari. Isaac ergo ad meditandum in agro exiit, quia Redemptor noster se sequentibus formam humilitatis praebens, per exercitium longanimitatis suae passionis in se, et patientiae exempla monstravit. Meditatio quippe armorum est, frequentatio passionum. Qui enim verba, manum, lanceam, crucem pertulit, passionem suam usque ad mortem in se frequentari permittit. Passiones vero arma dicimus, quia per ipsas ab adversario occulto liberamur, sicut per seipsum Dominus dicit: *In patientia vestra possidebitis animas vestras (Luc. xxi, 19).* Qui ad meditandum in agro, incuinata jam die exiit, quia passionum exercitia juxta finem mundi suscepit, sicut per Psalmistam de crucifixione suae expressione loquitur, dicens: *Elevatio manuum meorum sacrificium respertinum (Psal. cxi, 2).* Quid est autem quod Rebecca ad Isaac dorso cameli deducitur, nisi quod per Rebeccam, sicut praefati sumus, Ecclesia, et per camelum cui praesidet, tortus moribus atque onustus idolorum cultibus gentium populus designatur? Qui enim ex semetipsis sibi invenerunt deos quos colerent, quasi a semetipsis eis onus in dorso excreverat, quod portarent. Rebecca ergo ad Isaac veniens, dorso cameli deducitur: quia ad Christum ex gentilitate Ecclesia properans in tortis vitiosisque vitae veteris conversationibus invenitur. Quae ut vidit Isaac, de camelo descendit, quia sancta Ecclesia quanto Redemptorem suum subtilius agnoscit, tanto carnis vitae studia humiliter deserit, atque in semetipsa tortitudinem vitiosam contradicit. Isaac igitur viso descendit, quia Domino cognito vitia sua gentilitas deseruit, et ab elatione celsitudinis ima humilitatis petiit. Quid est autem quod Isaac in camelo sedens Rebecca conspexit, nisi quod Redemptorem suam Ecclesia ex gentibus veniens, dum adhuc vitia esset innixa, et necdum spiritualibus, sed animalibus moribus inhaeret, ascendit? Nec movere debet quod puer quoque cum camelis venerat, in quibus sui Domini divitias terbat, quia ipsi quoque predicatorum sancti, quamvis jam ad superiora intelligenda atque proferenda intellectum et vitam micant, adhuc tamen in semetipsis contradictionem carnis sentiunt. Nam vident aliam legem in membris suis repugnantem legi mentis suae, et captivum se ducentem in lege peccati (Rom. vi); et divitias in camelis portant, quia ne magnitudo revelationum extollat eos,

* Vulgati: *hi pedes aqua lavant*, invito sensu, reluctantibus Mss.

^b Excusi, temporaliter non sequuntur.

* Multa hic corrupta restitimus ope Ms. Michael.

datus est eis stimulus carnis suæ (I Cor. xn). Habent enim thesaurum istum in vasis fictilibus, ut sublimitas sit virtutis Dei, et non eorum. Qui ergo per carnem cœlestia loquuntur, et tamen adhuc in carne contradictionem de vitio sentiunt, quid aliud quam super tortuosa cameborum dorsa divitias ferunt? Rebecca vero Isaac viso, quis ille homo sit, requisito puero, cognoscit, quia quotidie sancta Ecclesia adhuc prophetarum atque apostolorum dicta, quid de Redemptore suo credere debeat, intelligit. Quæ se mox pallio operoit, quia quanto subtilius salvatoris sui mysteria penetrat, tanto altius de anteaacta sua vita confunditur. Et quia perverse egerit, verecundatur, pallio se operire curavit, quia viso Domino infirmitatem suæ actionis erubuit, et illa quæ prius in camelo libere gestabatur, descendens postmodum verecundia tegitur. Unde eidem Ecclesiæ a priore elatione conversæ per apostolicam vocem quasi Rebecca de camelo descendenti sibi que pallium superducenti dicitur : *Quem enim fructum habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubescitis* (Rom. vi, 21)? Quam Isaac in tabernaculum suæ matris introducit, atque uxorem accipit, quia loco Synagogæ Dominus, ex qua per carnem natus est, sanctam Ecclesiam diligit, eamque sibi in amore et contemplatione conjungit, ut quæ prius proxima ex cognatione, eidem cognita per prædestinationem fuerat, postmodum jam conjuncta in amore continuo uxor fiat. Quam in tantum dilexit, ut dolorem qui ex morte matris accesserat, temperaret, quia ex lacro sanctæ Ecclesiæ Redemptor noster in eam, quæ ex perditione Synagogæ accidere potuit, tristitiam dedecit. Dum enim Rebecca conjungitur, dolor de matris more amputatur, quia dum sancta Ecclesia ex gentilitate veniens, usque ad thorum contemplationis perducitur, Judæa pro nihilo habetur. Quod si interpretari ipsa eorum nomina curamus, Isaac risus, Rebecca autem patientia, dicitur. Risus vero ex lætitia est, patientia autem de tribulatione. Et quamvis sancta Ecclesia jam in cœlestis sit gaudii contemplatione suspensa, habet tamen adhuc quod triste de mortalis carnis pondere toleret. Isaac vero et Rebecca junguntur, id est risus et patientia permiscetur : quia fit in sancta Ecclesia hoc quod scriptum est : *Spe gaudentes, in tribulatione patientes* (Rom. xii, 12), ut hanc et prospera de contemplatione lætificent, et adhuc adversa de tribulatione perturbent.

CAP. LIV.—*Deprecatus est Isaac Dominum pro uxore sua, eo quod esset sterilis, qui exaudivit eum, et dedit conceptum Rebecca (Gen. xxv, 2).*

Dum de effectu prædestinationis tractaretur in codice Dialogorum, l. i (cap. 8), adjunctum est : *Deprecatus est Isaac Dominum pro uxore sua, etc.*—Ea quæ sancti viri orando efficiant, ita prædestinata sunt, ut precibus obtineantur. Nam ipsa quoque perennis regni prædestinatio ita est ab omnipotente Deo disposita, ut ad hoc electi ex labore perveniant, quatenus postulando mereantur accipere, quod eis omnipotens Deus ante sæcula disposuit donare. Quod utram ita sit concite valet probari. Certe etenim novimus quod ad Abraham Deus dixit : *In Isaac vocabitur tibi semen* (Gen. xxi, 13). Cui etiam dixerat : *Patrem multarum gentium constitui te* (Ibid. xvii, 4); cui rursum promisit, dicens : *Benedicam te, et multiplicabo semen tuum sicut stellas cœli, et velut arenam quæ est in litore maris* (Gen., xxii, 17). Ex qua re aperte constat quia omnipotens Deus semen Abraham multiplicare per Isaac prædestinaverat, et tamen scriptum est : *Deprecatus est Isaac Dominum pro uxore sua, eo quod esset sterilis; qui exaudivit eum, et dedit conceptum Rebecca.* Si ergo multiplicatio generis Abraham per Isaac prædestinata fuit, cur conjugem sterilem accepit? Sed nimirum constat

A quia prædestinatio precibus impietur, quando Isaac in quo Deus multiplicari semen Abraham prædestinaverat, oratione obtinuit ut filios habere potuisset.

CAP. LV.—*Factus est Esau vir gnarus venandi, et homo agricola : Jacob autem vir simplex habitavit in tabernaculis (Gen. xxv, 27), vel sicut in alia translatione dicitur, habitabat domi [Sec. LXX].*

Cum de reproborum vitis, et electorum profectibus tractaretur, in expos. beati Job, l. v (Num. 20), adjunctum est : *Factus est Esau vir gnarus venandi, etc.*—Quid enim pervenationem Esau, nisi eorum vita figuratur, qui in exterioribus voluptatibus suis carnem sequuntur? Qui etiam agricola esse describitur, quia amatores hujus sæculi tanto magis exteriora colunt, quanto interiora sua inculca derelinquunt. Jacob vero simplex in tabernaculis vel in domo habitare perhibetur, quia nimirum omnes qui in curis exterioribus spargi refugium, simplices in cogitatione atque in conscientia suæ habitatione consistunt. In tabernaculis enim, aut in domo habitare, est se intra mentis secreta restringere, et nequaquam exterius per desideria dissipare, ne dum ad multa foris inhiant, a semetipsis alienati cogitationibus recedant.

CAP. LVI.—*De Esau, quod ad lenticulam primogenita sua fratri vendidit (Gen. xxv, 30).*

Cum de refrenanda gulæ concupiscentia tractaretur, in expos. beati Job, l. xxx (Num. 60, 61), adjunctum est : *De Esau, etc.*—Sciendum est, quia quinque nos modis gulæ vitium tentat. Aliquando namque indigentia tempora prævenit, aliquando vero tempus non prævenit, sed cibos lautiores quærit, aliquando qualibet sumenda sint, præparari accuratius expetit, aliquando autem et qualitati ciborum et tempori congruit, sed in ipsa quantitate sumendi mensuram moderatæ refectionis excedit : nonnunquam vero et abjectius est quod desiderat, et tamen ipso æstu immensi desiderii deteriorius peccat. Quæ vitiorum tempora melius ostendimus, si hoc exemplis evidenter probemus. Mortis quippe sententiam patris ore Jonathas meruit : quia in gustu mellis constitutum edendi tempus antecessit (I Reg., xiv, 27). Et ex Ægypto populus eductus in eremo occubuit : quia despecto manna cibos carniæ petiit, quos lautiores pulavit (Num. xxi, 5). Et prima filiorum Heli culpa suborta est quod ex eorum voto sacerdotis puer non antiquo more coctas vellet de sacrificio carnes accipere, sed crudas quæreret, quas accuratius exhiberet (I Reg. ii, 12). Et cum ad Jerusalem dicitur : *Hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ, superbia, saturitas panis, et abundantia* (Ezech. xvi, 49), aperte ostenditur quod idcirco salutem perdidit, quia cum superbiæ vitio mensuram moderatæ refectionis excessit. Hinc primogenitorum gloriam Esau amisit, quia magno æstu vilem cibum, id est lenticulam concupivit, quam dum venditis etiam primogenitis prætulit, quo in illam appetitu anhelaret, indicavit. Neque enim D cibis, sed appetitus in vitio est. Unde lautiores cibos plerunque sine culpa sumimus, et abjectiores non sine reatu conscientia degustamus. Hic quippe quem diximus Esau, prius atem per lenticulam vendidit, et Elias in eremo per virtutem spiritus carnes edendo servavit. Unde et antiquus hostis, quia non cibum, sed cibi concupiscentiam esse causam damnationis intelligit, et primum sibi hominem non carne, sed pomo subdidit, et secundum non carne, sed pane tentavit. Hinc est quod plerunque Adæ culpa committitur, etiam cum abjecta et vilia sumuntur. Neque enim Adam solus ut a vitio se pomo suspenderet, præceptum prohibitionis accepit. Nam cum alimenta quædam saluti nostræ Deus contraria indicat, ab his nos quasi per sententiam vetat : et dum concupiscentes noxia attingimus, prolecto quid aliquid quam vitia degustamus? Ita itaque consue-

• Corrupte Editi, desiderabilem cibum.

sunt, quæ naturæ necessitas quærit, et non quæ edendi libido suggerit * ne si hoc moderata discretio minus caute prospexerit, in illicitæ se concupiscentiæ quis voragine vergat.

CAP. LVII. — *De Isaac qui apud alienigenam gentem puteos fodit, quos Allophylis insidiantes humo implentes replent (Gen. xxv).*

Cum de persistendo in bono opere, et cavendis ex hoc inimici subreptionibus tractaretur, in expos. beati Job, l. xxxi (Num. 53), adjunctum est: *De Isaac qui apud alienigenam gentem puteos fodit, etc.* — Quid nobis per effossos ab Isaac puteos atque ab Allophylis repletos innuitur, nisi ut in hac peregrinationis ærumna positi, cogitationum nostrarum profunda penetremus, et quousque nobis veræ intelligentiæ aqua respondeat, nequaquam nostræ inquisitionis manus ab exhaurienda cordis terra torpescat? Quos tamen puteos Allophylis insidiantes replent, quia nimirum immundi spiritus cum nos studiose cor fodere conspiciunt, congestas nobis tentationum cogitationes ingerunt. Unde semper mens evacuanda est, incessanterque fodienda, ne si indiscussa relinquatur, usque ad tumorem perversorum operum, cogitationum super nos terra cumuletur. Unde et ad Ezechielem dicitur: *Fili hominis, fode parietem (Ezech. viii, 8)*, id est cordis duritiam crebris perscrutationum ictibus rumpe.

CAP. LVIII. — *Item unde supra.*

In expos. Job l. xvi (Num. 23): Sæpe dum eloquiis sacris intendimus, malorum spirituum insidias gravius toleramus, quia menti nostræ terrenarum cogitationum pulverem aspergunt, ut intentionis nostræ oculos a luce intimæ visionis obscurant. Quod etiam in Isaac opere, Allophylorum pravitare cognoscimus designari, qui puteos quos Isaac federat terræ congerie replebant. Hos enim nos nimirum puteos fodimus, cum in Scripturæ sacræ abditis sensibus alta penetramus, quos tamen occulte replent Allophylis, quando nobis ad alta tendentibus immundi spiritus terrenas cogitationes ingerunt, et quasi inventam divinæ scientiæ aquam tollunt. Quod nimirum Psalmista pertulerat cum dicebat: *Declinate a me maligni, et scrutabor mandata Dei mei (Psal. cxviii, 445)*; videlicet patenter insinuans, quia mandata Dei perscrutari non poterat, cum malignorum spirituum insidias in mente tolerabat.

CAP. LIX. — *De benedictionibus Jacob, et Esau (Gen. xxvii, 27, 28).*

Cum de mysteriis benedictionum Jacob et Esau tractaretur, in comment. Ezech. lib. i, hom. 6 (Num. 2, seq.), adjunctum est: — Quis namque parvulorum in facto Esau et Jacob, quod alter ad venatum mittitur, ut benedicatur, alter vero per suppositionem matris a patre benedicatur, nisi juxta sacræ lectionis historiam pascitur? In qua videlicet historia si ad intellectum paulo subtilius astringatur, videtur quia Jacob primogeniti benedictionem non per fraudem subripuit, sed ut sibi debitam accepit; quam concedente fratre de lentis mercede comparavit. At vero si quis altius sentiens utrorumque facta velit per allegoriæ arcana discutere, protinus ab historia in mysterium surgit. Quid est enim quod Isaac de majoris filii sui venatione vesci concupiscit, nisi quod omnipotens Deus Judaici populi bona operatione pasci desiderabat? Sed illo tardante, minorem Rebecca supposuit, quia dum Judaicus populus bona opera foris quærit, gentilem populum mater gratia instruxit, ut omnipotenti Patri cibum boni operis offerret, et benedictionem majoris fratris acciperet, qui eosdem cibos ex domesticis animalibus præbuit, quia gentilis populus placere Deo de exterioribus sacrificiis non quærens, per vocem Prophe-

tæ dicit: *In me sunt, Deus, vota tua quæ reddam laudationes tibi (Psal. lv, 12)*. Quid est quod idem Jacob manus ac brachia et collum hædinis pellibus textit, nisi quod hædus pro peccato offerri consuevit? Et gentilis populus dum se peccatorem confiteri non erubescit, carnis in se peccata mactavit. Quid est quod vestimentis fratris majoris induitur, nisi quod sacræ Scripturæ præceptis, quæ majori populo data fuerant, in bona operatione vestitus est? et eis minor in domo ulitur, quæ major foras exiens intus relinquit, quia ille Gentilis populus præcepta tenet in mente, quæ Judaicus populus habere non potuit, dum solam in eis litteram attendit. Et quid est, quod Isaac eundem filium nescit, quem benedicit, nisi hoc quod de Gentili populo Dominus per Psalmistam dicit: *Populus, quem non cognovi, servivi mihi, ob auditum auris obedivi mihi (Psal. xvii, 45)*. Quid est quod præsentem non videt, et tamen quæ in futuro venient, videt, nisi quod omnipotens Deus cum per prophetas suos prædiceret gentilitati gratiam prærogandam, eam et in præsentem per gratiam non vidit, quia tunc in errore dereliquit, et tamen quia hanc quandoque collecturus erat benedictionis gratiam, prævidit? Unde et idem Jacob Gentilis populi figuram tenet, eique in benedictione dicitur: *Ecce odor filii mei sicut odor agri pleni cui benedixit Dominus (Gen. xxvii, 27)*. Sicut enim in Evangelio Veritas dicit: *Ager est hic mundus (Matth. xiii, 38)*; et quia gentilis populus ad fidem perductus, per electos suos in universo mundo virtutibus redolet, odor filii odor est agri pleni. Aliter namque olet flos uvæ, quia magna est virtus et opinio prædicatorum, qui inebriant mentes audientium. Aliter flos oliivæ, quia suave est opus misericordiæ quod more olei resovet et lucet. Aliter flos rosæ, quia mira est fragrantia quæ rutilat et redolet ex cruore martyrum. Aliter flos lilii, quia candida vita carnis est de incorruptione virginitalis. Aliter flos violæ, quia magna est virtus humilium qui ex desiderio loca ultima tenentes, se per humilitatem a terra in altum non sublevant, et cælestis regni purpuram in mente servant. Aliter redolet spica cum ad maturitatem perducitur, quia bonorum operum perfectio ad satietatem eorum, qui iustitiam esuriunt, præparatur. Quia ergo Gentilis populus in electis suis ubique per mundum sparsus est, et ex eis virtutibus quas agit, omnes qui intelligunt odore bonæ opinionis replet, dicitur recte: *Ecce odor filii mei sicut odor agri pleni*. Sed quia easdem virtutes ex semetipso non habet, adjungit: *Cui benedixit Dominus Deus*. Et quoniam electorum populus per quosdam etiam in contemplationem surgit, per quosdam vero in activæ vitæ solummodo opere pinguescit, recte illic additur: *Det tibi Deus de rore cæli, et de pinguedine terræ (Gen. xxvii, 28)*. Ros enim desuper subtiliter cadit, et toties de rore cæli accipimus, quoties per infusionem contemplationis intimæ de supernis aliquid tenuiter videmus. Cum vero bona opera etiam per corpus agimus, de terræ pinguedine ditamur. Quid est autem quod Esau tarde ad patrem redit, nisi quod Judaicus populus ad placandum Dominum sero revertitur? cui et hoc in benedictione dicitur: *Tempusque erit cum solvatur jugum de collo tuo (Gen. xxvii, 40)*; quia a servitute peccati Judaicus populus in fine liberabitur, sicut scriptum est: *Donc plenitudo gentium introiret, et sic omnis Israel salvus feret (Rom. xi, 25)*.

CAP. LX. — *De Isaac qui caligantibus oculis, dum Jacob filium suum nesciens benediceret, quæ in futuro ventura erant, prævidebat, et qui coram eo præsens assisteret, nesciebat (Gen. xxvii, 29, 30, 31).*

Dum de ignorantia Judæorum et Redemptoris nostri præsentia tractaretur, in expos. beati Job, l. xxxv (Num. 26), adjunctum est: *De Isaac qui es-*

* Excusi, nisi hoc.... illicitæ se concupiscentiæ quis voragine vergat, corrupto sensu. In Utic. legitur: *illicitæ se concupiscentiæ quis voragine mergat.*

figantibus oculis, etc. — Liquido constat quod nullus A
Judeorum qui plene legem didicit, adventum Redemptoris nostri ignoravit. Unde et Herodes rex, magorum occursione perterritus, sacerdotes ac principes studuit solerter inquirere ubi Christum nascenturum esse præscirent. Cui protinus responderunt: *In Bethlehem Judæ.* Prius ergo noverunt, quem passionis tempore dum despicerent, ignorabant. Quorum et notitia prior, et ignorantia posterior, bene ac breviter Isaac caligantibus oculis signatur, qui dum Jacob benediceret, et quid eveniret in futuro prævidebat, et quis illi præsens assisteret, nesciebat. Sic quippe Israelitarum populus fuit, qui prophetiæ mysteria accepit, sed tamen cæcos oculos in contemplatione tenuit, quia eum præsentem non vidit, de quo multa in futuro prævidit. Ante se enim positum nequaquam cernere valuit, cujus adventus potentiam longe ante nuntiavit.

CAP. LXI. — Igitur egressus Jacob de Bersabee pergebat Aram, cumque venisset ad quemdam locum, et vellet in eo requiescere post solis occubitum, tulit B
de lapidibus qui jacebant, et supponens capiti suo, dormivit in eodem loco; viditque in somnis scalam stantem super terram, et cacumen illius tangens celos; angelos quoque ascendentes et descendentes super eam, et Dominum innizum scalæ (Gen. xxviii, 11).

Dum de doctorum ad auditores suos condescensione tractaretur in expos. beati Job, l. v (Num. 54), adjunctum est: *Igitur egressus Jacob de Bersabee pergebat Aram, etc.* — In itinere quippe dormire, est in hoc præsentis vitæ transitu a rerum temporalium amore quiescere. In itinere dormire, est in diurno labentium cursu ab appetitu visibilium mentis oculos claudere, quos primis hominibus seductor aperuit, qui dixit: *Scit enim Deus quia in quacunque die comederitis ex eo, aperientur oculi vestri (Gen. iii, 5).* Unde et paulo post subditur: *Tulit de fructu illius et comedit, deditque viro suo, qui comedit, et aperti sunt oculi amborum (Ibid., 9).* Culpa quippe oculos concupiscentiæ aperuit, quos innocentia clausos tenebat. Angelos vero ascendentes et descendentes carnere, est cives supernæ patriæ contemplari vel quanto amore auctori suo super semetipsos transcendendo inhæreant, vel quanta compassione charitatis nostris infirmitatibus condescendant. Et notandum valde est quod ille dormiens angelos conspexit, qui in lapide caput ponit. Quia nimirum ipse ab exterioribus operibus cessans æterna penetrat, qui intenta mente, quæ principale est hominis, imitationem sui Redemptoris observat. Caput quippe in lapide ponere, est mente Christo inhære. Qui enim a præsentis vitæ actione remoti sunt, sed ad superna nullo amore rapiuntur, dormire possunt, sed videre angelos nequeunt, quia caput in lapide tenere contemnunt. Sunt namque nonnulli, qui mundi quidem actiones fugiunt, sed nullis virtutibus exercentur. Hi nimirum torpore non studio dormiunt, et idcirco interna non conspiciunt, quia caput non in lapide, sed in terra posuerunt. Quibus plerumque contingit, ut quanto securius ab externis actionibus cessant, tanto latius immundæ in se cogitationis strepitum per otium congerant. Unde sub Judææ specie, per prophetam torpens otio anima defletur, cum dicitur: *Viderunt eam hostes, et deriserunt Sabbata ejus (Thren. i, 7).* Præcepto enim legis ab exteriori opere in Sabbato cessatur. Hostes ergo videntes Sabbata irrident, cum maligni spiritus ipsa vacationis otia ad cogitationes illicitas pertrahunt, ut unaquæque anima, quo remota ab externis actionibus Deo servire creditur, eo magis eorum tyrannidi illicita cogitando famuletur. Sancti autem viri, qui a mundi operibus non torpore sed virtute sopiuntur, laboriosius dormiunt quam vigilare potuerunt, quia in eo quod actiones hujus sæculi deserentes superant, robusto

^a In Utic. subticetur unde hæc descripta. In Michael. vero assignatur l. v, in Expos. Job.

PATROL. LXXIX.

A conflictu quotidie contra semetipsos pugnant, ne mens per negligentiam torpeat, ne subacta otio per desideria immunda refrigerescat, ne ipsis bonis desiderii plus justo inferveat, ne sub discretionis specie sibi met parcendo a perfectione languescat. Agit hæc, et ab hujus mundi inquieti concupiscentia se penitus subtrahit, ac terrenarum actionum strepitum deserit, et per quietis studium virtutibus intenta vigilans dormit. Neque enim ad contemplanda interna perducitur, nisi ab his, quæ exterius impleant, stadiose subtrahatur. Hinc est enim quod per semetipsam Veritas dicit: *Nemo potest duobus dominis servire (Matth. vi, 24).* Hinc Paulus ait: *Nemo militans Deo, implicat se negotiis sæcularibus, ut ei placeat, cui se probavit (II Tim. ii, 4).* Hinc per Prophetam Dominus admonet, dicens: *Vacate et videte, quoniam ego sum Dominus (Psal. xlv, 11).*

CAP. LXII. — Item unde supra.

In ep. ex Registr. l. i [Epist. olim 24, nunc 25]: — ^a Quid per Jacob, nisi prædicatorum persona designatur? Prædicatorum quippe perfecti, solum sursum caput Ecclesiæ, videlicet Dominum contemplando appetunt, sed deorsum quoque ad membra illius miserando descendunt. Quod videlicet angeli ascendentes et descendentes demonstrant. Unde et Moyses crebro tabernaculum intrat et exit, et quod intus in contemplationem rapitur, foris infirmantium negotiis urgetur. Intus Dei arcana considerat, foris onera carnalium portat. Qui de rebus quoque dubiis semper ad tabernaculum recurrit, coram testamenti arca Dominum consulit, exemplum procul dubio rectoribus præbens, ut cum foris ambigunt quid disponant, ad mentem semper quasi ad tabernaculum redeant, et velut coram testamenti arca Dominum consulant, si de his quibus dubitant apud semetipsos, intus sacri eloquii paginam requirant.

CAP. LXIII. — De Lia et Rachel, et quod Jacob pro Rachel serviens prius Liam accepit (Gen. xxix, 24, 25).

Cum de contemplativa activaque vita tractaretur in Ezech. l. ii, hom. 2 (Num. 10), adjunctum est: *De Lia et Rachel, etc.* ^b — Quidnam his duabus Jacob uxoribus Lia videlicet et Rachel, nisi activa et contemplativa vita signatur? Lia quippe interpretatur laboriosa, Rachel vero ovis, vel visum principium. Activa autem vita laboriosa est, quia desudat in opere; contemplativa vero simplex ad solum videndum principium anhelat, videlicet ipsum qui ait: *Ego sum principium, propter quod et loquor vobis (Joan. viii, 25).* Beatus autem Jacob Rachel quidem concupierat, sed in nocte accepit Liam, quia videlicet omnis qui ad Dominum convertitur, contemplativam vitam desiderat, quietem æternæ patriæ appetit. Sed prius necesse est ut in nocte vitæ præsentis operetur bona, quæ potest, desudet in labore, id est Liam accipiat, ut post ad videndum principium in Rachel amplexibus requiescat. Erat autem Rachel videns et sterilis, Lia autem lippa sed secunda, quia nimirum mens cum contemplando otia appetit, plus videt, sed minus filios Deo generat; cum vero ad laborem se prædicationis dirigit, minus videt, sed amplius parit. Contemplativa vero vita speciosa est in animo, sed dum quiescere in silentio appetit, filios non generat ex prædicatione. Videt, et non parit; quia quietis suæ studio minus se in aliorum collectione succindit, et quantum introrsum aspicit, aperire aliis prædicando non sufficit. Lia vero lippa et secunda est, quia activa vita, dum occupatur in opere, minus videt, sed dum modo per verbum, modo per exemplum ad imitationem suam proximos accendit, multos in bono opere filios generat. Et si in contemplatione mentem tenere non valet, ex eo tamen quod agit exterius, gignere sequaces valet. Post Liæ ergo complexum ad Rachellem Jacob pervenit, quia perfectus quisque ante

^b Si credimus Ms. Michael., excerpta sunt ista ex l. vi, in Job.

activæ vitæ ad fecunditatem jungitur, et post con-templativæ ad requiem copulatur.

CAP. LXIV. — *Tollens Jacob virgas populeas virides et amygdalinas et ex platanis, ex parte decorticavit eas, detractisque corticibus, in his quæ expoliata fuerant candor apparuit. Illa vero quæ integra erant, viridia permanserunt, atque in hunc modum color effectus est varius. Posuitque eas in canalibus, in quibus effundebatur aqua, ut cum venissent greges ad bibendum, ante oculos haberent virgas, et in aspectu earum conciperent. Factumque est ut ipso calore coitus, oves intuerentur virgas, et parerent maculosa et varia, et diverso colore respersa (Gen. xxx, 37, seq.).*

Cum de perscrutandis allegoriis in historia tractaretur in expos. beati Job, lib. xxi (Num. 1), adjunctum est: *Tollens Jacob virgas populeas virides, etc.* — Intellectus sacri eloquii inter textum et mysterium tanta est libratione pensandus, ut utriusque partis lance moderata, hunc neque nimix discissionis pondus deprimat, neque rursus torpor incuriæ vacuum relinquat. Multæ quippe ejus sententiæ tanta allegoriarum conceptione sunt gravidæ, ut quisquis eas ad solam tenere historiam nititur, earum notitia per suam incuriam privetur. Nonnullæ vero ita exterioribus præceptis inseruiunt, ut si quis eas subtilius penetrare desiderat, intus quidem nihil inveniat, sed hoc sibi etiam quod foris loquuntur abscondat, unde quoque bene narratione historica per significationem dicitur: *Tollens Jacob virgas populeas virides et amygdalinas et ex platanis, ex parte decorticavit eas, et reliqua.* Quid est virgas virides et amygdalinas atque ex platanis ante oculos gregum ponere, nisi per Scripturæ sacræ seriem antiquorum Patrum Vitas atque sententias in exemplum populi præbere? Quæ nimirum quia juxta rationis examen rectæ sunt, virgæ nominantur. Quibus et ex parte corticem subtrahit, ut in his quæ expoliantur intus candor appareat, et ex parte corticem servat, ut sicut fuerant exterius, in viriditate permaneant, variusque virgarum color efficitur, dum cortex et ex parte subtrahitur, et ex parte retinetur. Ante considerationis enim nostræ oculos præcedentium patrum sententiæ quasi virgæ variæ ponuntur, in quibus dum plerumque intellectum litteræ fugimus, quasi corticem subtrahimus, et dum plerumque intellectum litteræ sequimur, quasi corticem servamus. Dumque ab ipsis cortex litteræ subducitur, allegoriæ candor interior demonstratur, et dum cortex relinquunt, exteriora intelligentiæ virentia exempla monstrantur. Quas bene Jacob in aquæ canalibus posuit; quia et Redemptor noster in libris eas sacræ scientiæ, quibus nos intrinsecus infundimur, fixit. Has aspicientes arietes cum ovibus coeunt, quia rationales nostri spiritus, dum in earum intentione defixi sunt, singulis quibuscunque actionibus permiscuntur, ut tales fetus operum procreent, qualia exempla præcedentium in vocibus præceptorum vident, et diversum colorem proles boni operis habeat, quia et nonnunquam subtracto litteræ cortice acutius interna considerat, et reservato nonnunquam historiæ tegmine bona in exterioribus format.

CAP. LXV. — *De Laban qui persequens cum furore Jacob, sua apud eum idola requisivit (Gen. xxxi, 33, 34).*

Cum de diaboli tentationibus, et Ecclesiæ virtutibus tractaretur in expos. beati Job, l. xxx (Num. 72), adjunctum est: *De Laban qui persequens cum furore Jacob, etc.* — Laban quippe interpretatur dealbatio; dealbatio autem diabolus non inconvenienter accipitur, qui cum sit tenebrosus ex merito, transfiguratur se in angelum lucis. Huic servivit Jacob, id est ex parte reproborum Judaicus populus, ex cuius carne incarnatus Dominus venit. Potest etiam per Laban mundus hic exprimi, qui cum furore Jacob persequitur; quia electos quosque, qui Re-

demptoris nostri membra sunt, persequendo opprimere conatur. Hujus si iam, id est sive mundi sive diaboli, Jacob abstulit, cum sibi Christus Ecclesiam ex gentilitate conjunxit; quam et de domo patris abstulit, qui ei per Prophetam dicit: *Obliviscere populum tuum, et domum patris tui (Psal. xlii, 11).* Quid vero in idolis, nisi avaritia designatur? Unde et per Paulum dicitur: *Et avaritia, quæ est idolorum servitus (Col. iii, 5).* Laban ergo veniens apud Jacob idola non invenit, quia ostensis mundi thesauris, diabolus in Redemptore nostro vestigiæ concupiscentiæ terrenæ non reperit. Sed quæ Jacob non habuit, ea Rachel sedendo cooperuit. Per Rachel quippe quæ et ovis dicitur, Ecclesia figuratur. Sedere autem, est humilitatem pœnitentiæ appetere, sicut scriptum est: *Surgite postquam sederitis (Psal. cxxvi, 2).* Rachel ergo idola sedendo operuit, quia sancta Ecclesia Christum sequens terrenæ concupiscentiæ vitia pœnitendo texit. De hac cooperatione victorum per Prophetam dicitur: *Beati quorum remissa sunt iniquitates, et quorum tecta sunt peccata (Psal. cxxi, 1).* Nos igitur Rachel illa signavit, qui idola sedendo premimus, si culpas avaritiæ pœnitendo damnamus. Quæ utique avaritia illis non solet evenire, qui in via Domini viriliter currunt; quibus dicitur: *Viriliter agite, et confortetur cor vestrum (Psal. xxx, 25);* sed his maxime qui quasi effeminato gressu gradientes, per blandimenta sæculi resolvuntur; unde et illic ejusdem Rachelis hæc verba sunt: *Juxta consuetudinem seminarum nunc accidit mihi.* Apud Jacob ergo idola Laban non reperit, quia exactor callidus qui in Redemptore nostro rependeret non invenit.

CAP. LXVI. — *De luctatione Jacob cum angelo (Gen. xxxii, 24).*

Dum de virtute et utilitate contemplationis tractaretur in comment. Ezech. l. ii, hom. 2 (Num. 12), adjunctum est: *De luctatione Jacob cum angelo.* — Magna est in contemplativa vita mentis contentio, cum sese ad cœlestia erigit, cum in rebus spiritualibus animum tendit, cum transgredi nititur omnia quod corporaliter videtur, cum sese angustat, ut dilatet. Et aliquando quidem vincit, et reluctantes tenebras suæ cæcitatatis exsuperat, ut de incircumscripto lumine quiddam sursum et tenuiter attingat. Sed tamen ad semetipsum protinus reverberata revertitur, atque ab ea luce, ad quam respirando transit, ad suæ cæcitatatis tenebras suspirando atque lamentando redit. Quod bene sacra historia designat, quæ beatum Jacob cum angelo luctatum narrat. Cum enim ad parentes proprios rediret, in via angelum invenit, cum quo in lucta magnum certamen habuit. Is enim qui certat in luctamine, aliquando superiorem se, aliquando vero eum, cum quo contendit, inferiorem invenit. Designat ergo angelus Deum, et Jacob qui cum angelo contendit, uniuscujusque perfecti viri et in contemplatione positi animam exprimit, quæ videlicet animâ, cum contemplari Deum nititur, velut in quodam certamine posita, modo quasi exsuperat, quia intelligendo et sentiendo de incircumscripto lumine affluenti degustat, modo vero succumbit, quia et degustando iterum deficit. Quasi ergo vincitur angelus, quando intellectu intimo apprehenditur Deus. Sed notandum quod idem victus angelus nervum femoris Jacob tetigit, eumque marcescere statim fecit, atque ab eo tempore Jacob uno claudicavit pede, quia clifitet omnipotens Deus cum jam per desiderium et intellectum cognoscitur, omnem in nobis voluptatem carnis arefacit. Et qui prius quasi duobus pedibus iunitentes, et Deum videbamur quærere et sæculum tenere, post agnitionem suavitatis Dei, unus in nobis pes sanus remanet, atque alius claudicat; quia videlicet necesse est ut debilitato amore sæculi, solus in nobis amor convalescat Dei. Si ergo tenemus angelum, uno claudicamus pede, quia dum crescit in nobis fortitudo amoris intimi, infirmatur procul

dubio fortitudo carnis. Omnis quippe qui uno pede claudicat, soli illi pedi innititur, quem sanum habet, quia et si cui desiderium terrenum jam arefactum fuerit, in solo pede amoris Dei tota virtute se sustinet, et in ipso stat, quia pedem amoris sæculi quem ponere in terra consueverat, jam a terra suspensum portat. Et nos ergo, si ad parentes proprios, id est ad spirituales patres redimus, teneamus in via angelum, ut suavitate intima apprehendamus Deum. Contemplativæ etenim vitæ amabilis valde dulcedo est, quæ super semetipsum animum rapit, cœlestia appetit, terrena autem debere esse contemptui ostendit, et spiritualia mentis oculis patefacit, corporalia abscondit. Unde bene Ecclesia in Canticis anticorum dicit: *Ego dormio, et cor meum vigilat* (Cantic. v, 2). Vigilanti etenim corde dormit, qui per hoc quod intèrius contemplando proficit, a pravo foris opere quiescit.

CAP. LXVII. — *Item unde supra.*

In expositione beati Job, lib. iv (Num. 67): — Jacob qui angelum tenuit, uno pede mox claudicat, quia " qui vero amore sublimia respicit, jam in hoc mundo duplicibus incedere desideris nescit. Uno enim pede innititur, qui solo amore Dei roboratur. Et necesse est, ut alius marcescat, quia mentis virtute crescente, oportet procul dubio ut carnis fortitudo torpescat. Unde et Propheta cum visionem Dei conspexisse se diceret, adjungit: *Elangui et ægrotavi per dies plurimos* (Dan. viii, 27), quia cum ad virtutem Dei mens stringitur, a fortitudine propria caro lassatur.

CAP. LXVIII. — *Vidi Dominum facie ad faciem, et salva facta est anima mea* (Gen. xxxii, 30).

Dum de visione Dei qualiter intelligenda sit tractaretur in expos. beati Job, l. xxiv (Num. 11, 12), adjunctum est: *Vidi Dominum facie ad faciem, etc.* — Dum ipsa per se Veritas dicit: *Nemo vidit faciem meam unquam* (Exod. xxxiii, 23), quomodo Jacob testatur, dicens: *Vidi Dominum facie ad faciem?* Humanæ etenim mentis oculo interiori purgato, dum vitorum omnium tribulationis igne ærugo fuerit concremata, tunc mundatis oculis cordis, illa lætitia patriæ cœlestis aperitur, ut prius purgemus lugendo quod fecimus, et postmodum manifestius contemplerur per gaudia, quod quæramus. Prius a mentis acie, exurente tristitia, interposita malorum caligo detergitur, et tunc resplendente raptum coruscatione incircumscripti luminis illustratur. Quo utcumque conspecto, in gaudium cujusdam securitatis absorbetur, et quasi post defectum vitæ præsentis ultra se rapta aliquo modo in quadam novitate vitæ recreatur. Ibi mens ex immenso fonte infusione superni roris aspergitur, ubi non se sufficere ad id quod rapta est contemplatur, et veritatem sentiendo, videt, quia quanta est ipsa veritas non videt. Cui veritati tanto magis se longe existimat, quanto magis appropinquat, quia nisi illam utcumque conspiceret, nequaquam eam conspiceret se non posse sentiret. Adnisus ergo animi dum in illam intenditur, immensitatis ejus coruscante circumstantia reverberatur. Ipsa quippe cuncta implens, cuncta circumstat, et idcirco mens nostra nequaquam se ad comprehendendam incircumscriptam substantiam dilat, quia eam inopia suæ circumscriptionis angustat. Unde et ad semetipsam citius labitur, et prospectis quasi quibusdam veritatis vestigiis ad sua ima revocatur. Hæc ipsa tamen per contemplationem facta, non solida et permanens visio, sed ut ita dixerim, quasi quadam visionis imitatio Dei facies dicitur. Quia enim per faciem quemlibet cognoscimus, non immerito cognitionem Dei faciem ejus vocamus. Hinc ergo Jacob postquam cum angelo luctatus est, ait: *Vidi Dominum facie ad faciem, ac si diceret: Cognovi Dominum, qui me cognoscere ipse dignatus*

A est. Quam cognitionem plenissime fieri Paulus in fine testatur, dicens: *Tunc cognoscam sicut et cognitus sum* (I Cor. xiii, 12).

CAP. LXIX. — *Egressa est Dina, ut videret mulieres regionis illius; quam cum videret Sichem filius Emor Eveci, princeps terræ illius, admaravit, et rapuit, et dormavit cum illa, vi opprimens virginem; et conglutinata est anima ejus cum ea, tristisque blanditiis delinivit.*

Cum de cavenda mentis vagatione tractaretur in codice Regulæ Pastoralis (in part., c. 29, adm. 30), adjunctum est: *Egressa est Dina, etc.* — Dina, ut mulieres videat alienæ regionis, egreditur quando unaquæque mens sua studia negligens, actiones alienas curans, extra habitum atque extra ordinem proprium vagatur. Quam Sichem princeps terræ opprimit, quia videlicet inventam in curis exterioribus diabolus corrumpit. Et conglutinata est anima ejus cum ea: quia unitam sibi per iniquitatem respicit.

B Et quia cum mens a culpa respiscere atque admittum flere conatur, corruptor autem spes ac securitates vacuas ante oculos revocat, quatenus utilitatem tristitiæ subtrahat, recte illic adjungitur: *Tristisque blanditiis delinivit.* Modo enim aliorum facta graviora, modo nihil esse quod perpetratum est, modo misericordem Dominum loquitur, modo adhuc tempus subsequens ad penitentiam pollicetur, ut dum per hæc decepta mens ducitur, ab intentione penitentiae suspendatur, quatenus tunc bona nulla percipiat, quam nunc mala nulla contristant, et tunc plenius obruatur supplicii, quæ nunc etiam gaudet in delictis.

CAP. LXX. — *De talari tunica Joseph* (Gen. xxxvii, 24).

Cum de perseverando in bono opere tractaretur in expos. beati Job, lib. i (Num. 35), adjunctum est: *De talari tunica Joseph.* — Joseph qui inter fratres undecim usque ad finem justus perseverasse describitur, solus talarem tunicam habuisse perhibetur. Quid est ergo talaris tunica, nisi aëdo consummata? quasi enim protensa tunica talum corporis operit; cum hora actio ante Dei oculos usque ad vitæ nos terminum tegit. Unde et per Moysen caudam bestie in altari offerri præcipitur (Exod. xxix, Lev. iii), ut videlicet omne bonum cum incipimus, etiam perseveranti fine compleamus.

CAP. LXXI. — *Ecce somniator noster venit; venite, occidamus eum, et videamus quid illi proderunt somnia sua* (Gen. xxxvii, 7).

Dum de perversis cogitationibus reprobarum mentium, contra dispositionis internæ præsentiam tractaretur, in expos. beati Job, l. vi (Num. 28, 29), adjunctum est: *Ecce somniator noster venit, etc.* — Sæpe nonnulli humana sapientia inflati, dum desideris suis divina judicia contrarie conspiciunt, astutis eis reluctari machinationibus conantur, et quo ad votum suum vim supernæ dispositionis inorquant, callidis cogitationibus insistent, subtiliora consilia exquirunt. Sed inde voluntatem Dei peragunt, unde hanc immutare contendunt, atque omnipotentis Dei consilio dum resistere nituntur, obsequuntur; quia sæpe et hoc ejus dispositioni apte militat, quod ei per humanum stadium frivole resultat, sicut scriptum est: *Qui comprehendit sapientes in astutia eorum* (Job. v, 13). In astutia namque sua sapientes comprehendit; quando ejus consiliis humana facta, etiam tunc congrue serviunt cum resistunt. Unde et per Psalmistam dicitur: *Novit Dominus cogitationes hominum, quoniam vanæ sunt* (Psalm. xciii, 11). Quod melius ostendimus, si pauca ad medium gestarum rerum exempla proferamus. Jo eph somnium viderat, quod suo manipulo fratrum ejus, se manipuli prosternebant: somnium viderat quod sol ac luna se

^a Ab his verbis incipit caput in Mss.

cum reliquis stellis adorabant. Quæ quia pure fratribus retulit, eorum corda protinus futura damnationis invidia pavore percussit. Cumque ad se hunc venire conspicerent, malitia sevienties dixerunt: *Ecce somniator ille venit; venite, occidamus eum, et videamus quid illi proderunt somnia sua.* Cumque se ejus dominio subijci metuunt, somniatorem in puteum deponunt, eumque Ismaelitis transeuntibus vendunt. Qui in Ægypto ductus servituti subditus, luxuriæ accusatione damnatus, castitatis merito adjutus, prophetiæ judicio ereptus, omni Ægypto prælatus est: per supernam vero sapientiam providus, frumenta congestit, et futuro periculo necessitatis obviavit. Cumque in orbem famæ inhorruit, de alimentorum præparatione sollicitus, Jacob filios in Ægyptum misit, qui frumentorum dispensationi præpositum Joseph nescientes inveniunt, atque ut mererentur alimenta percipere, ejus dispensatorem compulsus sunt, pronis in terram cervicibus adorare. Pensemus ergo quomodo cogitationes hominum in ipsa sua provisione vis divina comprehendat. Ideo ab eis Joseph venditus fuerat, ne adoraretur, sed ideo est adoratus, quia venditus. Astute namque aliquid agere ausi sunt, ut Dei consilium mutaretur: sed divino judicio, quod declinare conati sunt, renitendo servierunt. Inde quippe coacti sunt Dei voluntatem peragere, unde hæc moliti sunt astute commutare. Sic sic divinum consilium dum devitatur, impletur; sic humana sapientia dum reluctatur, comprehenditur. Timentur fratres ne Joseph super eos excresceret: sed hoc quod divinitus dispositum fuerat, cavendo actum est ut eveniret. Humana ergo sapientia in seipsa comprehensa est, quæ voluntati Dei unde per intentionem restitit, inde ejus impletioni militavit. Sic Saul dum David subjectum quotidiano succrescere virtutum successu conspiceret, suam ei in conjugium filiam spondidit, atque in ejus dotem centum dari ab eo Philistinorum præputia petiit, ut cum provocatus miles, ultra se excrescere quæreret, inimicorum gladii traditus vitam finiret, sicut scriptum est: *Non habet necessitas sponsalia, nisi tantum centum præputia Philistinorum, ut fiat ultio de inimicis regis (I Reg. xviii, 25).* Porro Saul cogitabat tradere David in manus Philistinorum, sed David dispositionis intimæ favore roboratus, centum se dare perhibuit, et ducenta præputia reportavit. Cujus nimium operis. Saul argumento superatus, superna providentia in sapientiæ suæ est consilio comprehensus, quia unde succrescentis militis vitam se extinguere credidit, virtutis ejus gloriam inde cumulavit. Sed quia nonnunquam astute se aliquid sapere etiam electi moliantur, libet ad medium alium sapientem deducere, et quo sinu interni consilii astutia mortaliū comprehenditur, demonstrare. Prudenter quippe Jonas sapere voluit, cum ad prædicandam Ninivitæ prenitentiâ missus, quia electis gentibus Judæam deserit timuit, prædicationis officium implere recusavit, navem petiit, fugere Tharsis elegit; sed protinus tempestas exoritur, sors mittitur, ut videlicet cognoscatur, cujus culpa mare turbetur. Jonas in culpa deprehenditur, in profundum mergitur, ceto sorbente devoratur, atque illic gestante bellua pervenit, quo ire sponte contempsit (*Jonæ, i, ii, iii*). Ecce fugitivum Dei tempestas invenit, sors ligat, mare suscipit, bellua includit, et quia auctoris voci obedire renititur, ad locum quo missus fuerat, suo reus carcere portatur. Jubente Deo ministrare homo prophetiam noluit, aspirante Deo bellua prophetam vomuit. Intorquet ergo Deus prudentiam hominum ad ministerium suum, quando et hoc in usum suæ voluntatis redigit, per quod sibi voluntas humana contradicit. Perscrutemur adhuc Hebræorum sapientiam, et videamus quid providendo, aut quid prohibendo provocavit. Certe cum ad Redemptoris nostri miracula credentium turba conflueret, cum sacerdotes populi invidia facibus accensi mundum post eum ire cererent, et proclamarent, dicentes: *Videlicet quia nihil proficimus? ecce mundus totus post eum abiit (Joan. xii, 19);* ut ab illo vim tantæ concursionis abscederent, finire ejus potentiam morte conati sunt, dicentes: *Expedit ut unus homo moriatur, et non tota gens pereat (Joann. xi, 50);* sed Redemptoris mors ad conjunctionem sui corporis, id est Ecclesiæ valuit, non ad separationem. Redegit ergo et hoc ad pietatis suæ obsequium, quod contra illum humana crudelitas exarsit. Justus namque et misericors mortalium acta disponens, alia concedit propitius, alia permittit iratus, atque ea quæ permittit, sic tolerat, ut hæc in sui consilii usum vertat. Unde miro modo fit, ut et quod sine voluntate Dei agitur, voluntati Dei contrarium non sit, quia dum in bonum usum mala facta vertuntur, ejus consilio militat etiam, quæ ejus consilio repugnant. Hinc per Psalmistam dicitur: *Magna opera Domini, exquisita in omnes voluntates ejus (Psalm. cx, 2).* Sic quippe ejus opera magna sunt, ut per omne quod ab hominibus agitur, ejus voluntas exquiratur; nam sæpe inde perficitur unde repelli putabatur. Hinc rursus dicitur: *Omnia quæcumque voluit Dominus, fecit in cælo et in terra (Psalm. cxxxiv, 6).* Hinc Salomon ait: *Non est sapientia, non est prudentia, non est consilium contra Dominum (Prov. xxi, 30).* Restat ergo ut in cunctis quæ agimus, vim supernæ voluntatis inquiramus, cui videlicet et cognitæ, debet nostra actio devote famulari; et quasi duces sui itineris persequi, ne ei etiam nolens serviat, si hæc superbiens declinat. Vitari enim vis superni consilii nequaquam potest, sed magna sibi virtute hanc temperat, qui se sub ejus nutibus refrenat, eique sibi pondera levigat, qui hæc ex subjecto cordis humero volens portat.

Abendo provocavit. Certe cum ad Redemptoris nostri miracula credentium turba conflueret, cum sacerdotes populi invidia facibus accensi mundum post eum ire cererent, et proclamarent, dicentes: *Videlicet quia nihil proficimus? ecce mundus totus post eum abiit (Joan. xii, 19);* ut ab illo vim tantæ concursionis abscederent, finire ejus potentiam morte conati sunt, dicentes: *Expedit ut unus homo moriatur, et non tota gens pereat (Joann. xi, 50);* sed Redemptoris mors ad conjunctionem sui corporis, id est Ecclesiæ valuit, non ad separationem. Redegit ergo et hoc ad pietatis suæ obsequium, quod contra illum humana crudelitas exarsit. Justus namque et misericors mortalium acta disponens, alia concedit propitius, alia permittit iratus, atque ea quæ permittit, sic tolerat, ut hæc in sui consilii usum vertat. Unde miro modo fit, ut et quod sine voluntate Dei agitur, voluntati Dei contrarium non sit, quia dum in bonum usum mala facta vertuntur, ejus consilio militat etiam, quæ ejus consilio repugnant. Hinc per Psalmistam dicitur: *Magna opera Domini, exquisita in omnes voluntates ejus (Psalm. cx, 2).* Sic quippe ejus opera magna sunt, ut per omne quod ab hominibus agitur, ejus voluntas exquiratur; nam sæpe inde perficitur unde repelli putabatur. Hinc rursus dicitur: *Omnia quæcumque voluit Dominus, fecit in cælo et in terra (Psalm. cxxxiv, 6).* Hinc Salomon ait: *Non est sapientia, non est prudentia, non est consilium contra Dominum (Prov. xxi, 30).* Restat ergo ut in cunctis quæ agimus, vim supernæ voluntatis inquiramus, cui videlicet et cognitæ, debet nostra actio devote famulari; et quasi duces sui itineris persequi, ne ei etiam nolens serviat, si hæc superbiens declinat. Vitari enim vis superni consilii nequaquam potest, sed magna sibi virtute hanc temperat, qui se sub ejus nutibus refrenat, eique sibi pondera levigat, qui hæc ex subjecto cordis humero volens portat.

CAP. LXXII. — *Ecce Dominus meus, omnibus mihi traditis, ignorat quid habet in domo sua, nec quidquam est quod non in mea sit potestate (Gen. xxxix, 8).*

In ^a expos. beati Job, lib. xxx (Num. 38): — Quisquis mundi hujus successibus elevatus, leonocinante cordis lætitia, tentari se luxuriæ stimulis sentit, Joseph factum ad memoriam revocet, et in arce se castitatis servet. Qui dum sibi a domina conspiceret pudicitia damna suaderi, ait: *Ecce Dominus meus, omnibus mihi traditis, ignorat quid habet in domo sua, nec quidquam est quod non in mea sit potestate, vel non tradiderit mihi, præter te, quæ uxor ejus es. Quomodo ergo possum hoc malum facere, et peccare in Dominum meum?* Quibus verbis ostendit, quia bona quæ assecutus fuerat, repente memoriæ intulit, et malum quod pulsabat, evicit. Et quia perceptæ gratiæ meminit, vitiū culpæ imminenti fugit. Cum enim voluptas ^b lubrica tentat in prosperis, hæc ipsa sunt prospera aculeo tentationis opponenda, ut eo erubescamus prava committere, quo nos a Deo meminimus gratuito bona percepisse, et illatam gratiam exteriorum munerum vertamus in arma virtutum, ut sint ante oculos quæ percepimus, et quæque nos illicunt, subigamus. Quia enim voluptas ipsa ex prosperitate nascitur, ejus prosperitas est consideratione ferienda, quatenus hostis noster unde oritur, inde moriatur. Considerandum quippe est, ne acceptum munus vertamus in vitium, ne per favorem vite nos absorbeat vorago nequitia. Iram namque contra nos superni judicis inextinguibiliter accendimus, si contra benignitatem illius etiam et ipsa sua largitate pugnamus.

CAP. LXXIII. — *At ille relicto in manus ejus pallio*

^a In nostris Mss. non habet alium titulum hoc caput, nec aliud præmittitur sententiæ Gregorianæ.

^b In Excusis corruptissime, *voluntas lubrica tentat*

in prospera aculeo tentationis opponenda; et infra adeo, pro a Deo. Hæc vitia editionis Vaticanæ retinuit Gussanvillæus, et auxit.

fugit, et egressus est foras (Gen. xxxix, 12).

Dum de permanenti in Judæorum cordibus velamine tractaretur in expos. beati Job, l. ii (num. 59), adjunctum est: *At ille relicto in manus ejus pallio fugit, etc.* — Cum mulier adultera Joseph male uti voluisset, relicto pallio fugit foras, quia dum Synagoga Dominum, purum hominem credens, quasi adulterino complexu constringere voluit, ipse tegmen litteræ ejus oculis reliquit, et ad cognoscendam suæ divinitatis potentiam, conspicuum se gentibus præhuit. Unde et Paulus dicit: *Usque hodie cum legitur Moyses, velamen est super cor eorum* (I Cor. iii, 12). Quæ videlicet mulier adultera apud semetipsam pallium retinuit, et quem male tenebat, nudum amisit.

CAP. LXXIV. — *Intravit Jacob in Ægyptum cum animabus septuaginta* (Gen. xli, 27).

^d In expositione beati Job, libro tertio (Num. 92): — Sæpe sacra Scriptura partem pro toto ponere consuevit, sicut: intravit Jacob in Ægyptum cum animabus septuaginta. Quæ nimirum cum animas memorat, constat quia intrantem corpora comprehendit.

CAP. LXXV. — *Quod Ægyptii, Joseph gubernante, priusquam Pharaoni inopia jure servitii subderetur, ad eum frumenta perceperunt; postquam vero semetipsos urgente fame in famulos vendiderunt, tunc frumenta ad semen acceperunt* (Gen. xlvii).

Dum de remuneratione fixe servitium tractaretur, in expos. beati Job, lib. vi (Num. 55), adjunctum est: *Quod Ægyptii, Joseph gubernante, etc.* — Ægyptii servitio publico, Joseph dispensante, subjecti, cum juri regis semetipsos tradentes humiliant, frumenta etiam ad semen reportant. Frugem quippe ad esum etiam liberi accipimus, cum et sacro eloquio pascimur, et tamen ad quædam quæ in hoc mundo appetimus, in nostris voluptatibus vacamus. Sed servi facti et ad semen frumenta percipimus, quia dum plene Deo subdimur, etiam verbo prædicationis replemur.

CAP. LXXVI. — *Isachar asinus fortis accubans inter terminos, vidit requiem quod esset bona, et terram quod optima, et supposuit humerum ad portandum* (Gen. xlix, 14).

Dum de gentilitatis operibus tractaretur in expos. beati Job, l. i (Num. 24), adjunctum est: *Isachar asinus fortis accubans inter terminos, etc.* — Inter terminos accubare, est præstolato mundi fine requiescere, nihilque de his, quæ nunc in medio versantur, querere, sed ultima desiderare. Et fortis asinus requiem ac terram optimam videt, cum simplex gentilitas idcirco se ad robor boni operis erigit, quia ad æternæ vitæ patriam tendit. Quæ ad portandum humerum apponit, quia conspecta superna requie, præceptis etiam gravibus in operatione Deo se subjicit, et quidquid intolerabile pusillanimitas asserit, hoc ei leve ac facile spes remunerationis ostenditur.

CAP. LXXVII. — *Fiat Dan coluber in via, cerastes in semita, mordens unguas equi, ut cadat ascensor ejus retro* (Gen. xlix, 17).

Dum de adventu et operationibus Antichristi tractaretur in expos. beati Job, lib. xxxi (Num. 43), adjunctum est: *Fiat Dan coluber in via, cerastes in semita, etc.* — Quid hoc loco equi nomine, nisi præsens sæculum designatur? quo in testimonio quid equus significet, cujus unguas coluber mordet melius ostendimus, si et ea quæ circumstant, paulo subtilius exponamus. Nonnulli enim de tribu Dan venire Antichristum ferunt, pro eo quod hoc loco Dan et coluber asseritur et mordens. Unde non immerito dum Israeliticus populus terras in castrorum partitione susciperet, primus Dan ad Aquilonem castra-

A metatus est (Num. ii, 25), illum scilicet signans, qui in corde suo dixerat: *Sedebo in monte testamenti in lateribus Aquilonis, ascendam super altitudinem nubium; similis ero Altissimo* (Isa. xiv, 13). De quo et per prophetam dicitur: *A Dan auditis est fremitus equorum ejus* (Jerem. viii, 16). Qui non solum coluber, sed etiam cerastes vocatur: *cerata enim græce cornua dicuntur*. Serpens hic cornutus esse perhibetur, per quem digne Antichristi adventus asseritur; quia contra vitam fidelium cum morsu pestifera prædicationis armatur etiam cornibus potestatis. Quis autem nesciat semitam angustiore esse quam viam? Fit ergo Dan coluber in via, quia in præsentis vitæ latitudine eos ambulare provocat, quibus quasi parcendo blanditur; sed in via mordet, quia eos quibus libertatem tribuit, erroris sui veneno consumit. Fit cerastes in semita, quia quos fideles reperit, et sese ad præcepti cælestis angusta itinera constringentes, non solum nequitia callidæ persuasionis impetit, sed etiam terrore potestatis premit, et in persecutionis angore, post beneficia fictæ dulcedinis, exercet cornua potestatis. Quo in loco equus hunc mundum insinuat, qui per elationem suam in cursum labentium temporum spumat, et quia Antichristus extrema mundi apprehendere nititur, cerastes iste equi unguas mordere perhibetur. Ungulas quippe equi mordere, est extrema sæculi feriendo contingere, ut cadat ascensor ejus retro. Ascensor equi est quisquis extollitur in dignitatibus mundi. Qui retro cadere dicitur et non in faciem, sicut Saulus cecidisse memoratur. In facie enim cadere, est in hac vita suas unumquemque culpas cognoscere, easque pœnitendo deslere. Retro vero quo non videtur cadere, est ex hac vita repente decedere, et ad quæ supplicia ducatur ignorare. Et quia Judæa erroris sui laqueis capta, pro Christo Antichristum expectat, bene Jacob eodem loco repente in electorum vocem conversus est, dicens: *Salutare tuum expectabo, Domine* (Gen. xlix, 18); id est, non sicut infideles Antichristum, sed eum, qui in redemptionem nostram venturus est, verum credo fideliter Christum.

CAP. LXXVIII. — *Item unde supra.*

Dum de reproborum interitu, et electorum humilitate tractaretur in comment. Ezechielis lib. i, hom. 9 (Num. 4, 5), adjuuctum est: — *Quærendum vobis est, cur Paulus pergens Damascum, superno illustratus lumine in faciem cadit, et de ascensore equi, id est hujus mundi gloria elato dicitur: Ut cadat ascensor ejus retro: quia de persecutoribus Domini scriptum est: Abiere retrorsum, et cecidere in terram* (Joan. xviii, 6). Quid est hoc quod electi in faciem, et reprobi retrorsum cadunt, nisi quod omnis qui post se cadit, ibi procul dubio cadit, ubi non videt? Iniqui ergo quia in invisibilibus cadunt, post se cadere dicuntur, quia ibi corruunt ubi quid eos sequitur modo videre non possunt. Justi vero, quia in istis visibilibus semetipsos sponte dejiciunt ut in invisibilibus erigantur, quasi in faciem cadunt, quia timore compuncti videntes humiliantur.

CAP. LXXIX. — *Benjamin lupus rapax mane comedit prædam, et vespere dividet spolia* (Gen. xlix, 27).

Dum de persecutione et doctrina Pauli apostoli tractaretur in expos. beati Job, lib. xviii (Num. 25), adjunctum est: *Benjamin lupus rapax mane comedit prædam, etc.* — Quis hoc loco Benjamin nomine, nisi Paulus apostolus designatur? De Benjamin stirpe genitus, qui mane comedit prædam; quia in primordiis suis fideles quos potuit rapiens, crudelitati propriæ satisfecit, vespere spolia dividit, quia fidelis postmodum factus, sacra eloquia exponendo distribuit.

tum Paterii tum hom. in Ezech. legatur, *quærendum*. Alia autem lectio nullum sensum patitur.

^a Hoc caput in Mss. nostris desideratur.

^b Gravissimo errore in Ed., *verendum*, cum in Mss.

LIBER SECUNDUS

De Testimoniis libri Exodi.

CAPUT PRIMUM. — *Quis timuere obstetrices Deum, edificavit illis domos (Exod. 1, 21).*

Cum de cavendo mendacio tractaretur in exposit. beati Job, lib. xviii (Num. 5, 6), adjunctum est: *Quia timuere obstetrices Deum, etc.* — Summopere cavendum est omne mendacium, quamvis nonnunquam sit aliquod mendacii genus culpæ levioris, si quisquam vitam præstando mentiatur. Sed quia scriptum est: *Os quod mentitur, occidit animam (Sap. 1, 11).* Et: *Perdes omnes qui loquuntur mendacium (Psal. 7, 7):* hoc quoque mendacii genus perfecti viri summopere fugiunt, ut nec vita cujuslibet per eorum fallaciam defendatur, ne suæ animæ noceant, dum præstare vitam carni nituntur alienæ; quamquam hoc ipsum peccati genus facillime credimus relaxari. Nam si quælibet culpa sequenti solet pia operatione purgari, quanto magis hæc facile abstergitur, quam mater boni operis pietas ipsa comitatur (22, quæst. 2, cap. 2), 51, Quælibet? Nonnulli vero ex obstetricum fallacia conantur asserere hoc mendacii genus non esse peccatum, maxime quod illis mentientibus scriptum est: *Quia edificavit eis Dominus domos (Exod. 1).* In qua magis recompensatione cognoscitur, quid mendacii culpa mereatur. Nam benignitatis earum merces, quæ eis in æterna potuit vita retribui, pro admissa culpa mendacii in terrenam est recompensationem declinata, ut in vita sua quam mentiendo tueri voluerunt, ea quæ fecerunt bona recipere, et ulterius quod expectarent, mercedis suæ præmium non haberent. Nam et si subtiliter perpendatur, amore vitæ præsentis mentitæ sunt, non intentione mercedis. Parcendo quippe conatæ sunt infantiam vitam tegere, mentiendo suam.

CAP. II. — *De Moyse quod, Ægyptio dum in desertum recessisset, visionem vidit de flamma in rubo (Exod. 11).*

Dum de appetenda mentis quiete, et vitando tumultu curarum sæcularium tractaretur in exposit. beati Job, lib. xxiii (Num. 37), adjunctum est: *De Moyse quod occiso Ægyptio dum in desertum recessisset, etc.* — Moyse admistus Ægypti quasi vigilabat, et idcirco vocem Domini in Ægypto positus non audiebat. Sed extincto Ægyptio postquam in desertum fugit, illic dum quadraginta annis degit, quasi ab inquietis terrenarum desideriorum tumultibus obdormivit, atque idcirco divinam vocem percipere meruit, quia per supernam gratiam quanto magis ab appetendis exterioribus torpuit, tanto verius ad cognoscenda interiora vigilavit (Num. 40). Cum ab externis actionibus mens sopitur, tunc plenius mandatorum Dei pondus agnoscitur. Tunc verba Dei mens vivacius penetrat, cum ad semittere curarum sæcularium tumultus recusat. Male autem homo vigilat, quando eum sæcularium negotiorum æstus insolenter inquietat. Aurem quippe cordis terrenarum cogitationum turba dum perstrepat, claudit, atque in secretarium mentis, quanto minus curarum tumultuantium sonus percipitur, tanto amplius vox præsentis iudicis non auditur. Neque enim perfecte homo sufficit ad utraque divisus, sed dum sic interius erudiri appetit ut tamen exterius implicetur, unde exterius auditum aperit, inde interius obsurdeseit.

CAP. III. — *Item unde supra.*

Ex hom. 7, in Ezechielem (Num. 10): — *Moyse enim cum de ardenti rubo vocatus fuisset, accessit propius ut videret visum, et ecce rubus ardebat, et non consumebatur. Magnum est hoc miraculum. Si solam in eo historiam requiras, est unde*

A legentis nutriatur animus, ut videas quod in ligno ignis ardeat et non consumat. At vero si typicam intelligentiam quæras, quid flamma nisi legem, de qua scriptum est: *In dextera ejus ignis lex (Deut. xxxiii, 82)* et quid rubus ille, nisi Judaicum populum designavit, peccatorum suorum spinas obsitum? Sed rubus ardens consumi non potuit, quia Judaicus populus et ignem quidem legis accepit, et tamen peccatorum suorum spinas non deseruit, nec ejus vitia divini sermonis flamma concremavit. Fortasse in hoc facto alius majora per typum contemplari desiderat. Hujus quia sensus excrescit, elevantur pariter et rotæ. Inter homines enim pariter perfectus homo factus est unicus Dei filius, qui sua peccata non habuit, sed spinas nostræ nequitie suscepit, atque usque ad passionem pro nobis se humiliare dignatus est, et in semetipsum ignem tribulationis nostræ suscipere. Sed arsit et non arsit, quia etsi ex humanitate est mortuus, tamen immortalis ex divinitate permansit. Suscepit a nobis unde sacrificium fieret pro nobis, et tamen impassibilis atque incommutabilis permansit in propriis, ut nos commutaret a nostris.

CAP. IV. — *De flamma in rubo.*

Dum de divinis mysteriis per significationem genitæ tractaretur in exposit. beati Job, l. xviii (Num. 8), adjunctum est: *De flamma in rubo.* — Sæpe simul et terrenis et cœlestibus junctis substantiis per angelos loquitur Deus, sicut ad Moysen in monte, cum justificationis suæ verba edidit, ignem rubumque sociavit, atque aliud superius, aliud inferius junxit. Quod tamen tunc solum agitur, cum ex ipsa aliquid conjunctione signatur. Nam per suscensum rubum Moyses alloquens, quid aliud ostendit nisi quod ejus populi ductor fieret, qui et legis flammam perciperet, et tamen peccati spinam nequaquam vitaret? Vel quod ex illo populo exiret, qui in igne deitatis, carnis nostræ dolores quasi rubi spinas acciperet, et inconsumptam humanitatis nostræ substantiam, etiam in ipsa divinitatis flamma servaret?

CAP. V. — *Quod plebi Israeliticæ Chanaan terra promittitur (Exod. iii, 8).*

Dum de dispensatoria invitatione noviter ad fidem venientium, in cod. Reg. past. part. iii (Cap. 26, admon. 27), tractaretur, adjunctum est: *Quod plebi Israeliticæ Chanaan terra promittitur.* — Considerandum est, quod præsentis vitæ prosperitas aliquando idcirco datur ut ad meliorem vitam provocet, aliquando vero ut in æternum plenius damnat. Hinc enim quod plebi Israeliticæ Chanaan terra promittitur, ut quandoque ad æterna speranda provocetur. Neque enim rudis ille populus promissionibus Dei in longinquum crederet, si a promissore suo non etiam a vicino aliquid percepisset. Ut ergo ad æternorum fidem certius roboretur, nequaquam solummodo spæ ad res, sed res ubi quoque ad spem trahitur. Quod liquiso Psalmista testatur, dicens: *Dedit eis regionem gentium, et labores populorum possiderunt, ut custodiant justificationes ejus, et legem ejus requirant (Psal. civ, 44, 45).*

CAP. VI. — *Item unde supra.*

In exposit. Evangelii, homilia 32 (Num. 6): — *Israelitico populo ex Ægypti terra liberando, re-promissionis terra promittitur; et cum vocandus esset, ad dona cœlestia terrenis promissionibus suadet. Cur hoc? nisi cum esset aliquid quod e vicino perciperet, illud jam fidelius crederet, quod de longinquo*

* In Mss. nostris caout hoc minime legitur.

audire potuisset. Quod tamen si subtiliter attendamus, quanta dispensatione pietatis sit actum, agnoscimus. Radi enim populo etiam de præsenti vita aliquid promittendum fuit, ut possint robustius in futuro solidari. Carnalis etenim populus, si parva non acciperet, magna non crederet. Omnipotens ergo Deus largiendo terrena, suadet ad cœlestia, ut percipiens, quod videret, sperare disceret quod minime videbat. Et tanto solidior de invisibilibus fieret, quanto eum ad spei certitudinem visibilia promissa fulcirent.

CAP. VII. — *Quod angelus qui Moysi apparuisse describitur, modo angelus, modo Dominus memoratur (Exod. III).*

Dum de a administrato per angelum ministerio tractaretur in expositione beati Job (*Num. 3, præfat.*), adjunctum est: *Quod angelus qui Moysi apparuisse describitur, etc.* — Quid est hoc quod visio quæ Moysi in eremo apparuisse describitur, modo angelus, modo Dominus memoratur, b nisi hoc angelus, propter quod exterius loquendo serviebat, Dominus autem, quia interius præsiciens, loquendi efficaciam ministrabat? Cum ergo loquens ab interiore regitur, et per obsequium angelus, et per inspirationem Dominus memoratur.

CAP. VIII. — *Quod Moyses tunc ad liberandum populum missus est, cum jam Pharaon duris operibus ad opprimendum fuerat excitatus (Exod. III, 7, 8).*

Cum de cavendis prosperitatibus, appetendo tentationum exercitio tractaretur in exposit. beati Job, lib. xxvi (*Num. 20, 21*), adjunctum est: *Quod Moyses tunc ad liberandum populum missus est, etc.* — Sparsis foris mentibus ad semetipsas relire difficile est, quia prava itinera semel captas, tanto delectabiliter tenent, quanto in eis omne quod libererit, licet. Nullus quippe disciplinae murus obviat qui constringat, nulla retributionis prospicitur poena quæ terreat, sed clausis oculis, cordis, eo anima præcipitur in infirmis, quo obscurantur a summis, et tanto securius mala temporalia perpetrat, quanto durius bona æterna desperat. Sed ista reproborum nequitia, trituræ more electorum vitam, quasi grana a paleis separans, premit ut purget. Mali enim bonos magis ab hujus mundi desideriis expediunt, dum affligunt, quia dum multa eis hic violenta ingerunt, festinare illos ad superna compellunt. Quod bene de Israelitico populo Moyses vocante, et Pharaone rege sævientio signatum est. Tunc namque Moyses ad vocandum missus est, cum jam Pharaon duris operibus ad opprimendum fuerat excitatus, ut Israelitarum mentes Ægypto de-formiter inhærentes, alius dum vocaret, quasi traheret, alius quasi impelleret dum sæviret, et plebs in servitio turpiter fixa, vel provocata bonis, vel malis impulsu moveretur. Hoc quotidie agitur, dum prædicatis cœlestibus præmiis sævire in electos reprobi permittuntur: ut si ad promissionis terram vocati exire negligimus, pressuris saltem sævientibus impellamur; atque hæc Ægyptus, videlicet vita præsens quæ nos oppressit blandiens, adjuvet premissis; et quæ dum fovit, servitutis jugo conterat, libertatis viam, dum cruciat, ostendat. Hæc itaque causa est quod ab injustis justi sinuntur affligi, ut scilicet dum futura audiunt, bona quæ cupiant, patientur etiam mala præsentia quæ perhorrescant, atque ad faciliorem exitum dum amor provocat, cruciatus impellat.

CAP. IX. — *Quid est quod tenes in manu tua? Respondit: Virga. Ait: Projice eam in terram. Projecit, et versa est in colubrum, ita ut jureret Moyses. Dixitque Dominus: Extende manum tuam, et apprehende caudam ejus. Extendit et tenuit, versaque est in virgam (Exod. IV, 2, 3).*

Dum de miraculorum mysteriis per virgam in de-

a In Mich. Cod.: de divinis ministratis per angelum ministeriis.

b Ibid., nisi quod hoc angelus.

c In Ms. Michael. non assignatur quota homilia.

serto a Moyses exhibitis tractaretur in comment. c Ezech., adjunctum est: *Quid est quod tenes in manu tua?* etc. — Quid per Moysen, nisi populus Judaicus? Et quid virga, nisi potestas divinitatis? Quid per serpentem nisi mortalitas nostri Redemptoris exprimitur? Quia enim per serpentem mors, recte mortalitas in serpente signatur. Vel certe cum scriptum sit: *Estote prudentes sicut serpentes (Matth. x, 16)*. Et quia ipsa summa prudentia, id est Dei sapientia incarnari dignata est, recte ejus mortalitas in serpente figuratur? Unde et in Evangelio de passione sua loquitur, dicens: *Sicut exaltavit Moyses serpentem in deserto, ita exaltari oportet Filium hominis (Joan. III, 14)*. Moyses ergo virgam tenuit, quia Judaicus populus ante Redemptoris adventum, in divina potestate confusus est. Sed virgam in terram projecit, quia idem populus per patriarchas ac prophetas Deum incarnandum esse nuntiavit. Virga vero in colubrum vertitur, quia Redemptor noster Deus in se permanens, mortalis inter homines factus est. Sed Moyses colubrum conspiciens pertimuit et fugit, quia Judaicus populus dum Redemptorem humani generis mortalem vidit, Deum credere expavit. Cur jubetur ut colubrum cauda teneat? Quia perfidus ille populus qui modo credere recusat, in extrema parte Domitici corporis, id est posteriori tempore sanctæ Ecclesiæ, videlicet in fine mundi, sese ad fidem recolligit et colubrum cauda tenet; quia eum quem mortalem ante despexerat, Redemptorem suum in ultima jam parte Ecclesiæ confitetur. Sed mox serpens in virgam redit, quia statim ut Judaicus populus in Redemptore nostro crediderit, idem Redemptor ad Judaicum populum in potestate suæ divinitatis apparebit, ut ei jam serpens virga si; quia is qui in terra homo depectus est, de cœlo veniens, super angelos videbitur Deus.

CAP. X. — *Videat Dominus, et judicet, quoniam setere fecistis odorem nostrum coram Pharaone, et servis ejus (Exod. v, 21).*

Cum de incrementis tentationum tractaretur in expos. beati Job, l. xxix (*Num. 44*), adjunctum est: *Videat Dominus, et judicet, etc.* — Cum lux divinitus missa humanum cor fuerit illustrare dignata, mox ab occulto adversario contra fulgentem mentem tentamenta succrescunt. Nam callidus hostis quos luce justitiæ entescere conspicit, eorum mentes illicitis desideriis inflammare contendit, ut plerumque plus se urgeri tentationibus sentiant, quam tunc cum lucis internæ radios non videbant. Unde et Israelitæ postquam vocati sunt, contra Moysen et Aaron de excrecenti labore conqueruntur, dicentes: *Videat Dominus, et judicet, quoniam setere fecistis odorem nostrum coram Pharaone, et servis ejus, et præbuitis ei gladium ut interficeret nos. Volentibus quippe ex Ægypto discedere, Pharaon paleas subtraxerat, et tamen ejusdem mensuræ opera requirebat. Quasi ergo contra legem mens submurmurat, post cujus cognitionem, tentationum stimulus acriores portat. Et cum sibi labores crescere conspicit, in eo quod adversario displicet, quasi fetere se in oculis Pharaonis dolet.*

CAP. XI. — *Item unde supra.*

d In exposit. Ezech. lib. 1, hom. 12 (*Num. 24*): — In Moysen enim et Aaron lex et prophetæ figurati sunt. Et sæpe apud se infirmus animus quasi contra sacra eloquia murmurat, quia postquam verba cœlestia audire, et sequi cœperit, regis Ægyptii adversitas, id est maligni spiritus tentatio excrecit. Debet ergo vigilanter doctor proficienti animæ, quæ illam tentationes sequantur, innotescere, ut cautam se valeat contra maligni spiritus insidias præparare.

CAP. XII. — *Ecce constitui te Deum Pharaonis (Exod. VII, 1).*

Dum de Dei vocabulo tractaretur, l. 1, hom. 8

Certe in hom. 40, in Editis indicata, non reperitur, nec in homilia 4 quam laudat Ms. Gemet.

d Omittitur in nostris Mss. hoc caput.

(Num. 3), in Ezechielem, adjunctum est : *Ecce constitui te Deum Pharaonis*. — In Scriptura sacra aliquando Deus nuncupative, aliquando vero essentialiter dicitur. Nuncupative enim dicitur, sicut nunc ad Moysen dictum est : *Ecce constitui te Deum Pharaonis*. Et sicut iterum Moyses ait : *Si quis homo hoc vel illud fecerit, applica illum ad deos* (Exod. xxii, 8), videlicet ad sacerdotes. Qui rursus dicit : *Diis non detrahes* (Ibidem), id est sacerdotibus. Et sicut Psalmista : *Deus stetit in Synagoga deorum, in medio autem deos discernit* (Psal. lxxxii, 1). Essentialiter autem Deus dicitur, sicut ipse ad Moysen dicit : *Ego sum Deus patris tui, Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Jacob*. Unde Paulus apostolus, volens nuncupativum Dei nomen ab essentiali discernere, ait : *Quorum patres, ex quibus Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus, benedictus in sæcula* (Rom. ix, 5). Qui enim nuncupative dicitur Deus, inter omnia; qui vero essentialiter est Deus, super omnia est. Ut ergo ostenderet Christum naturaliter Deum, non hunc Deum tantummodo, sed Deum super omnia esse memoravit; quia et justus quilibet Deus est, sed inter omnia, quia nuncupative Deus; Christus autem Deus est super omnia, quia naturaliter Deus.

CAP. XIII. — *Abominaciones Ægyptiorum immolabimus Deo nostro* (Æg. viii, 26).

Dum de appetenda mentis innocentia, quam reprobi ut sibi adversam respuunt, tractaretur in expos. beati Job, l. x (Num. 48), adjunctum est : *Abominaciones Ægyptiorum immolabimus Deo nostro*. — Oves Ægyptii odere dedignantur, sed quod abominantur Ægyptii, hoc Israelitæ Deo offerunt, quia simplicitatem conscientie, quam injusti quique velut infamam abjectamque despiciunt, hanc justus in virtutis sacrificium vertunt, et excolentes recti puritatem ac mansuetudinem Deo immolant, quam abominantes reprobi latuitatem putant.

CAP. XIV. — *Item unde supra*.

In commentario Ezechielis, homilia 10. — Perversis hominibus sunt quedam abominaciones bonorum operum. Unde Moyses, quia oves Domino mactaturus erat, Ægyptiis dicit : *Abominaciones Ægyptiorum immolabimus Domino Deo nostro*? Sancti quippe viri Domino oves offerunt, quia simplicitatem suam esse omnipotentis Dei sacrificium ostendunt. Sed oves abominantur Ægyptii, quia cives hujus sæculi aspernantur et despiciunt simplicitatem bonorum. Sicut ergo sunt abominaciones malorum operum, quas detestantur boni, ita bonorum operum causæ abominaciones sunt reprobis. Unde scriptum est : *Abominantur justi virum impium; abominantur impii eos, qui in recta sunt via* (Prov. xxix, 27).

CAP. XV. — *Quod Ægyptus muscarum plaga percussa sit* (Exod. viii, 21).

Dum de appetenda quiete mentis, et vitando curarum sæcularium strepitu tractaretur in expos. beati Job, l. xviii (Num. 68), adjunctum est : *Quod Ægyptus muscarum plaga percussa sit*. — Quid in hac vita laboriosius quam terrenis desideriis æstuarere? aut quid hic quietius quam hujus sæculi nihil appetere? Hinc est quod Israeliticus populus custodiam Sabbati accepit in munere; hinc e contra est Ægyptus muscarum multitudine percussa. Populus namque, qui Deum sequitur, accepit Sabbatum, id est requiem mentis, ut nullo in hac vita desideriorum carnalium appetitu fatigaret. Ægyptus vero, quæ hujus mundi speciem tenet, muscis percutitur. Musca enim nimis insolens et inquietum animal est. In qua quid aliud quam insolentes curæ desideriorum carnalium designantur? Unde alias dicitur : *Muscæ morientes perdunt suavitatem unguenti* (Eccl. x, 4); quia cogitationes superflue, quæ assidue in animo carnalia cogitante et nascuntur et deficiunt, eam suavitatem qua unus-

quisque intrinsecus per spiritum unctus est, perdunt, quoniam integritate ejus perfrui non permittunt. Ægyptus ergo muscis percutitur, quia eorum corda, qui terrenam vitam diligunt, dum desideriorum suorum inquietudinibus feriuntur, turbis cogitationum carnalium ad ima depressa sunt, ut ad quietis intimæ desiderium non levantur. Unde cum mira opera pietatis ad cor veritas venit, prius ab eo cogitationum carnalium æstus ejicit, et post in eum virtutum dona disponit. Quod bene nobis sacra Evangelii historia innuit, in qua dum ad resuscitandam filiam principis invitatus Dominus duceretur, protinus additur : *Etcum ejecta esset turba, intravit, et tenuit manum ejus, et surrexit puella* (Matth. ix, 25). Foras ergo turba ejicitur ut puella suscitetur, quia si non prius a secretioribus cordis expellitur importuna sæcularium multitudo curarum, anima quæ intrinsecus jacet mortua non resurgit. Nam dum se per innumeras terrenorum desideriorum cogitationes spargit, ad considerationem sui sese nullatenus colligit. Nullus quippe sapientiam, quæ Deus est, plene recipit, nisi qui ab omni se abstrahere actionum carnalium fluctuatione contendit. Unde alias dicitur : *Sapientiam scribe in tempore otii, et qui minoratur actu, ipse percipiet eam* (Eccl. xxxviii, 25). Et rursus : *Vacate et videte, quoniam ego sum Dominus* (Psal. xlv, 11).

CAP. XVI. — *Ventus urens levavit locustas, quæ ascenderunt super universam terram Ægypti, operueruntque universam superficiem terræ, vastantes omnia. Devorata est igitur herba terræ, et quidquid pomorum arboribus fuit* (Exod. x, 13, 14).

Cum de cavendis noxiis adulantium laudibus tractaretur in expos. beati Job, l. xxxi (Num. 47), adjunctum est : *Ventus urens levavit locustas, etc.* — Exhibita cœlitus Ægyptiæ plagæ exigentibus meritis corporaliter semel illata sunt, sed quæ mala pravos mentes quotidie feriunt, spiritualiter signaverunt. Eis enim Ægyptus plagis affecta est, in quibus exteriore percussione commota dolensque perperderet, quæ devastationis damna interioris negligens toleraret; ut dum foris perire in minima, sed amplius dilecta cerneret, per eorum speciem quæ intus pertulerat, graviora sentiret. Quid ergo per significationem locustæ portendunt, quæ plusquam cetera minuta quæque animantia humanis frugibus nocent, nisi linguas adulantium quæ terrenorum hominum meates, si quando bona aliqua proferre conspiciunt, hæc immoderatus laudando corrumpunt? Fructus quippe Ægyptiorum, est operatio cenodoxorum, quam locustæ exterminant, dum adulates linguæ ad appetendas laudes transitorias cor operantis inclinant. Herbam vero locustæ comedunt, quando adultores quique verba loquentium favoribus extollunt. Poma quoque arborum devorant, quando vanis laudibus quorundam jam quasi fortium et opera enervant.

CAP. XVII. — *Induravit Dominus cor Pharaonis* (Exod. x).

In expositione beati Job, lib. xxxi (Num. 26) : — Non quod ipse duritiam contulit, sed quod exigentibus ejus meritis, nulla illud desuper infusi timoris sensibilitate mollivit.

CAP. XVIII. — *De vasis aureis et argenteis ex Ægypto sublatis* (Exod. xii, 35).

Dum de exhibenda condensatione rudibus ad virtutum sublimia vocandis tractaretur in expos. beati Job, lib. xxviii (Num. 41), adjunctum est : *De vasis aureis et argenteis ex Ægypto sublatis*. — Mentis usui vitæ carnalis inhaerentes, evelli ab infimis non possunt, nisi gradatim ducta prædicatione proficiant. Hinc quippe est quod in Ægypto positus, pio justoque moderamine, latenti eorum concupiscentiæ condescenditur, et vicinorum suorum vasis aureis argenteisque sublatis, discedere jubentur. Qui ad Sinam

* Deest hoc caput in nostris Mss.

montem ducti, accepta lege mox audiunt: *Non concipisceas rem proximi tui* (Exod. xx, 17). Hinc est quod in eadem lege, oculum pro oculo, dentem pro dente præcipiuntur exigere (Exod. xxi, 24), et quandoque tamen revelata gratia, percussa maxilla alteram jubentur præbere (Matth. v, 39). Quia enim plus semper ira in vindicta exigit, quam injuria accepit, ut dum discunt mala non multiplicius reddere, quandoque discerent ea et multiplicata sponte tolerare. Hinc est quod eundem rudem populum a quibusdam prohibuit, quædam vero ei in usum pristinum servavit. Sed hæc ipsa tamen in melioris vitæ figura composuit. Bruta namque animalia idolis in Ægypto mactationem retinuit, sed idolorum cultum vetavit, ut dum de usu suo aliquid amitteret, consolaretur ejus infirmitas per hoc quod de usu suo aliquid haberet. Mira autem dispensatione consilii, quod eis Dominus de consuetudine carnali retinuit, hoc in figuram spiritus potentius vertit. Quid enim sacrificia illorum animalium, nisi Unigeniti mortem designant? Quid sacrificia illorum animalium, nisi extinctiones carnalis nostræ vitæ significant? Unde ergo umbecillitati populi rudis descenditur, inde per umbratas allegoriarum species major fortitudo s, iritus nuntiatur.

CAP. XIX. — *Sument de sanguine agni, ac ponent super utrumque postem, et in superliminaribus domorum, in quibus comedent illum, et edent carnes nocte illa assas igni, et azymos panes cum lactucis agrestibus. Non comedetis ex eo crudum quid, nec coctum aqua, sed assum tantum igni. Caput cum pedibus ejus et intestinis vorabit, nec remanebit ex eo quidquam usque mane. Si quid residuum fuerit, igne comburetis. Sic autem comedetis illum: renes vestros accingetis, calcamenta habebitis in pedibus vestris, tenentes baculos in manibus, et comedetis festinanter* (Exod. xii, 7, seq.).

Dum de paschali mysterio quod in figura futuræ hujus quæ nunc est solemnitalis præmissum tractaretur in hom. 22 (A num. 7 usque ad finem) in Evang., adjunctum est: *Sument de sanguine agni, ac ponent super utrumque postem, etc.* Hæc videlicet et cuncta magna nobis ædificationem pariunt, si fuerint mystica interpretatione discussa. Quis namque sit sanguis agni, non jam audiendo, sed bibendo didicimus. Qui sanguis super utrumque postem ponitur, quando non solum ore corporis, sed etiam ore cordis hauritur. Nam qui sic Redemptoris sui sanguinem accipit, ut imitari passionem illius necdum velit, in uno poste sanguinem posuit, qui etiam in superliminaribus domorum ponendus est. Quid enim spiritualiter domos, nisi mentes nostras accipimus in quibus per cogitationem inhabitamus? Cujus domus superliminare est ipsa intentio, quæ præceminet actionem. Qui igitur intentionem cogitationis suæ ad imitationem dominicæ passionis dirigit, in superliminare domus agni sanguinem ponit. Vel certe domus nostræ, ipsa sunt corpora, in quibus quousque vivimus, habitamus. Et in superliminari domus agni sanguinem ponimus, quia crucem passionis illius in fronte portamus. De quo adhuc agno subditur: *Et edent carnes nocte illa assas igni.* In nocte quippe agnum comedimus, quia in sacramento modo Dominicum corpus accipimus, quando adhuc ad invicem nostras conscientias non videmus. Quæ tamen carnes igni assandæ sunt, quia nimirum dissolvit ignis carnes quas aqua coxerit; quas vero ignis sine aqua excoquit, roborat. Carnes itaque agni nostri ignis coxit, quia eum ipsa vis passionis illius ad resurrectionem valentior reddidit, atque ad incorruptionem roboravit. Qui enim ex morte convalluit, videlicet carnes illius ab igne duruerunt. Unde etiam per Psalmistam dicit: *Exaruit velut testa virtus mea* (Psal. xxi, 16). Quid namque est testa ante ignem, nisi molle lutum? Sed et ex igne agitur ut solidetur. Virtus ergo humanitatis ejus velut testa exaruit, quia ab igne passionis ad virtutem incorruptionis crevit, sed sola Redemptoris nostri percepta sacramenta ad

veram solemnitatem mentis non sufficiunt, nisi eis quoque et bona opera iungantur. Quid enim prodest, corpus et sanguinem illius ore percipere, et ei perversis operibus contraire? Unde bene adhuc ad comedendum subditur: *Et azymos panes cum lactucis agrestibus.* Panes quippe sine fermento comedit qui recta opera sine corruptione vanæ gloriæ exercet, qui mandata misericordiæ sine admixtione peccati exhibet, ne perverse diripiat quod quasi recte dispensatur. Hoc quoque peccati fermentum bonæ suæ actioni miscuerunt, quibus prophetæ voce per increpationem Dominus dicebat: *Venite ad Bethel, et impie agite* (Amos, iv, 4). Atque post pauca: *Et sacrificato de fermentato laudem* (Ibid., 5). De fermentato namque laudem immolat, qui Deo sacrificium de rapina parat. Lactucæ vero agrestes valde amaræ sunt. Carnes vero agni cum lactucis agrestibus sunt edendæ, ut dum corpus Redemptoris accipimus, nos pro peccatis nostris in fluctibus abligamus, quatenus ipsa amaritudo penitentia abstergat a mentis stomacho perversæ humorem vitæ. Ubi et subditur: *Non comedetis ex eo crudum quid, nec coctum aqua.* Ecce jam nos ipsa verba historici ab intellectu historico repellunt. Nunquid Israeliticus populus ille in Ægypto constitutus comedere agnum crudum consueverat, ut ei lex dicat: *Non comedetis ex eo crudum quid?* Ubi et additur: *Neque coctum aqua.* Sed quid aqua, nisi humanam scientiam designat? Juxta hoc quod per Salomonem sub hæreticorum voce dicitur: *Aquæ furtivæ dulciores sunt* (Prov. ix, 17). Quid crudæ igni carnes, nisi inconsideratam, ac sine reverentia cogitationis, relictam illius humanitatem significant? Omne enim quod subtiliter cogitamus, quasi mente coquimus. Sed agni caro nec cruda edenda est, nec aqua cocta, quia Redemptor noster neque purus homo æstimandus est, neque per humanam sapientiam, qualiter incarnari Deus potuit, cogitandus. Omnis enim qui Redemptorem nostrum purum hominem credit, quid est aliud quam agni carnes crudas comedit? Quas videlicet coquere per divinitatis ejus intelligentiam noluit. Omnis vero qui incarnationis ejus mysteria juxta humanam sapientiam discutere conatur, carnes agni vult aqua coquere, id est dispensationis ejus mysterium per dissolutam vult scientiam penetrare. Qui igitur paschalis gaudii solemnitatem celebrare desiderat, agnum nec aqua coquat, nec crudum comedat, ut neque per humanam sapientiam profunditatem incarnationis illius penetrare appetat, neque in eum tanquam in hominem purum credat, sed assas igni carnes comedat, ut dispensari omnia per sancti Spiritus potentiam sciat. De quo adhuc recte subjungitur: *Caput cum pedibus ejus, et intestinis vorabit.* Sicut supra jam prædiximus, Paulo attestante didicimus, quod caput Christi Deus est (I Cor. ii, 3). Caput ergo agni vorare est divinitatem illius fide percipere. Pedes vero agni vorare est vestigia humanitatis ejus amando et imitando perquirere. Quid vero sunt intestina, nisi verborum illius occulta et mystica mandata? Quæ tunc voramus, cum verba vitæ cum aviditate sumimus. In quo devorationis verbo quid aliud quam pigritiæ nostræ torpor reprehenditur? Qui ejus verba atque mysteria, et per nosmetipsos non requirimus, et dicta ab aliis inviti audimus. *Non remanebit ex eo quidquam usque mane;* quia ejus dicta magna sunt sollicitudine discutienda, quatenus priusquam dies resurrectionis appareat, in hac præsentis vitæ nocte omnia mandata illius intelligendo, et operando penetrantur. Sed quia valde est difficile, ut omne sacrum eloquium possit intelligi, et omne ejus mysterium penetrari, recte subjungitur: *Si quid autem remanserit, igne comburetis.* Quod ex agno remanet, igne comburimus; quando hoc, quod de mysterio incarnationis ejus intelligere, et penetrare non possumus, potestati sancti Spiritus humiliter reservamus; ut non superbe quis audeat vel contemnere vel denuntiare quod non intelligit, sed hoc igni tradit cum sancto Spiritui reservat. Quia igitur qualiter edendum sit pascha cognovimus, nunc a qualibus edi de-

beat, agnoscamus. Sequitur : Sic autem comeditis illum : *renes vestros accingatis*. Quid in renibus, nisi delectatio carnis accipitur? Unde et Psalmista postulat dicens : *Ure renes meos* (Psal. xxv, 2). Si enim voluptatem libidinis in renibus esse nesciret, eos urimur genere maxime per luxuriam prævaluit, de illo voce Dominica dicitur : *Potestas ejus in lumbis ejus* (Job. xl, 41). Qui ergo pascha comedit, habere renes accinctos debet, ut qui solemnitatem resurrectionis atque incorruptionis agit, corruptioni jam per vitia nulla subjaceat, voluptates edomet, carnem a luxuria restringat. Neque etenim cognovit quæ sit solemnitas incorruptionis, qui adhuc per incontinentiam corruptioni subjacet. Hæc quibusdam dura sunt, sed angusta porta est quæ ducit ad vitam (Math. vii, 13, 14). Et habemus jam multa exempla continentium. Unde bene adhuc subditur : *Calceamenta habebitis in pedibus*. Quid sunt etenim pedes nostri, nisi opera? Quid vero calceamenta, nisi pelles mortuorum animalium? Calceamenta autem pedes muniunt. Quæ vero sunt mortua animalia, ex quorum pellibus nostri muniuntur pedes, nisi antiqui patres qui nos ad æternam patriam præcessere? Quorum dum exempla conspicimus, nostri operis pedes munimus. Calceamenti ergo in pedibus habere, est mortuorum vitam conspiciere, et nostra vestigia a peccati vulnere custodire. *Tenentes baculos in manibus*. Quid lex per baculum, nisi pastorem custodiam designat? Et notandum quod prius præcipimur renes accingere, postmodum baculos tenere; quia illi debent curam pastorem suscipere, qui jam in suo corpore sciunt fluxus luxuriæ edomare, ut cum aliis fortia prædicant, ipsis desideriis mollibus enerviter non succumbant. Bene autem subditur : *Et comeditis festinanter*. Mandata Dei, mysteria Redemptoris, cœlestis patriæ gaudia cum festinatione cognoscite, et præcepta vitæ cum festinatione implere curate. Quia enim adhuc hodie licet bene agere, scimus, utrum cras liceat ignoramus. Festinantes ergo pascha comedite, id est ad solemnitatem patriæ cœlestis anhelate. Nemo in hujus vitæ itinere torpeat, ne in patria locum perdat. Nemo moras ad appetenda bona studia innectat, sed cœpta perficiat, ne minime liceat implere quod inchoat. Si ad amorem Dei pigri non sumus, adjuvat ipse quem amamus.

CAP. XX. — Primogenium asini mutabis ove
(Exod. xii, 13).

Cum de a refutatione præteritarum sordium, et de innovanda cordis innocentia tractaretur in expos. beati Job, l. xxvii (Num. 58), et hom. 8 in Ezech., adjunctum est : *Primogenium asini mutabis ove*. — Quid per asinum, nisi immunditia? Et quid per ovem, nisi innocentia designatur? Asini ergo primogenita ove mutare, est inapundæ vitæ primordia in innocentiam simplicitatis convertere, ut postquam illa peccator egit, quæ ut immunda Dominus respuit, ea jam agendo proferat quæ Dei sacrificio imponat. [in fine]. Omnes enim homines nati in peccatis sumus, atque ex carnis delectatione concepti, culpæ nobiscum originem traximus. Unde sit ut etiam ex voluntate nostra peccatis implicemur. Sed quisquis post malitiam carnis ad innocentiam convertitur cordis, primogenitum asini mutat ove, quia prioris vitæ immunditiam ad innocentiam convertit. Qui enim qualis prius fuerit esse desinit, apprehensa carnis munditia, innocentiam custodit, in oblationem Dei primogenitum asini ad ovem mutavit.

CAP. XXI. — Cum emisisset Pharaon populum, non eos eduxit Deus per viam terræ Philistiim quæ vicina est, reputans ne forte post pœniteret, si vidisset ad-

versum se bella consurgere, et reverteretur in Ægyptum [Exod. XIII, 17].

Dum de dispensatoria mutatione, noviter ex interno moderamine ad conversionem venientium tractaretur in expos. beati Job, lib. xxiv (Num. 29), adjunctum est : *Cum emisisset Pharaon populum*, etc. Sæpe conversi quoque in ipso adhuc alitu inchoationis suæ, vel tranquillitatem pacatissimam carnis, vel dona prophetiæ, vel prædicamenta doctrinæ, vel signorum miracula, vel gratiam curationis accipiunt : post hæc autem duris tentationum probationibus fatigantur a quibus tentationibus adhuc cum incipere, valde liberos se esse crediderunt. Quod divinæ gratiæ dispensatione agitur, ne inchoatione sua tentationum asperitate frangantur, quia si eorum initia amaritudo tentationis exciperet, tam facile ad ea quæ reliquerant redirent, quam nec longis discesserant, nam contemptis prius vitiis quasi juxta positis b replicarentur. Unde scriptum est : *Cum dimisisset Pharaon populum, non eos duxit Dominus per viam terræ Philistiim, quæ vicina est, reputans ne forte pœniteret eum si vidisset adversum se bella consurgere, et reverteretur in Ægyptum*. Ex Ægypto itaque exemitibus e vicino bella subtrahunt, quia derelinentibus sæculum, quædam prius tranquillitas ostenditur; ne in ipsa sua teneritudine atque inchoatione turbati, ad hoc territi redeant quod evaserunt. Prius ergo suavitatem securitatis sentiunt, prius pacis quiete nutriuntur, post cognitam vero dulcedinem tanto jam tolerabilibus tentationum certamina sustinent, quanto in Deo altius cognovere quod ament.

CAP. XXII. — Dominus autem præcedebat eos ad ostendendam viam per diem in columna nubis, et per noctem in columna ignis (Exod. xiii, 21.)

Dum de qualitate futuri judicii tractaretur in expos. beati Job, l. ii (Num. 57), et in homo. 21 (Num. 3), in Evang., adjunctum est : *Dominus autem præcedebat eos*, etc. — Quid in igne nisi terror est? In nube autem visio sine lene blandimentum. Dies vero vita iusti, et nox accipitur vita peccatoris. Unde et conversis peccatoribus Paulus dicit : *Fuistis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino* (Ephes. v, 8). In die ergo per nubem columna monstrata est, et in nocte per ignem, quia omnipotens Deus et blandus justis, et terribilis apparebit injustis. Justos in judicio veniens per lenitatis mansuetudinem demulcet; illos vero per justitiæ districtiorem terret. Rursum de hac columna ignis et nubis subtili investigatione discussum intelligi et aliter potest. Quid est ergo quod columna nubis, quæ in eremo populum præibat, splendore ignis non in die, sed in nocte radiabat, nisi quia Redemptor noster suæ conversationis exemplo, ducatum sequentibus præstans, de justitia sua confidentibus, nulla luce claruit, peccatorum vero suorum tenebras agnoscentibus, ignem sui amoris infulsit.

CAP. XXIII. — Quid clamas ad me (Exod. xiv, 15)?

Dum de accedendo cordis desiderio in Deum tractaretur in expos. beati Job, l. xxii (Num. 43), adjunctum est : *Quid clamas ad me?* — Voces apud secretissimas aures Dei non faciunt verba nostra, sed desideria. Æternam etenim vitam si ore petimus, nec tamen corde desideramus, clamantes tacemus. Si vero desideramus ex corde, etiam cum ore conticescimus, tacentes clamamus. Hinc est quod in eremo populus vocibus perstrepsit, et Moyses a strepitu verborum tacet; et tamen silens aure divinæ pietatis auditur, cum dicitur : *Quid clamas ad me?* Intus est ergo in desiderio clamor secretus, quia ad humanas aures non pervenit, et tamen auditum conditoris replet.

^a In Excusis legitur : *De revocanda cordis innocentia, et refutatione præteritarum sordium*. Sequimur

unanimum Mss. sensum.

^b Id est reimplicarentur, seu iterum implicarentur.

CAP. XXIV. — *De manna filiis Israel desuper dato* A
(Exod. xvi, 15).

Cum de preparando animo ad percipiendam supernæ compunctionis dulcedinem tractaretur in expos. beati Job, l. xxvii, (Num. 42), adjunctum est: *De manna filiis Israel desuper dato.* — Quid per manna quod populo desuper datum est, nisi admiratio supernæ dulcedinis designatur? Dulcis enim cibus, qui de supernis accipitur, *manhu* vocatur. *Manhu* enim dicitur, quid est hoc? Et quid est hoc dicimus, quando hoc quod cernimus nescientes admiramur. Supernum igitur manna anima percipit, cum per vocem compunctionis elevata, novam speciem interno reflectionis obstupescit, ut divina dulcedine repleta jure respondeat, quid est hoc? Quia dum ab infima cogitatione suspenditur, ea quæ de supernis conspiciunt, insolentem iratur. Et cum hac voce torporis nostri surditas rumpitur, vetustæ vitæ protinus usus mutatur ut anima superno spiritu afflata, et in summis appetat, quæ contempserat, et contemnat in infimis, quæ appetebat.

CAP. XXV. — *Manus autem Moysi erant graves.* Sumentes igitur lapidem, ponere subter eum, in quo sedit. Aaron autem et Hur sustentabant manus ejus (Exod. xvii, 2).

Cum de mediatoris adventu, et de levigata per intellectum spiritus legis duriâ tractaretur in homil. 53 (Num. 8) i) Evang., adjunctum est: *Manus autem Moysi erant graves*, etc. — Moyses sedit in lapide, cum lex requievit in Ecclesia. Sed hæc eadem lex manus graves habuit, quia peccatores quosque non misericorditer pertulit, sed severa distributione percussit. Aaron vero mons fortitudinis. Hur autem ignis interpretatur. Quem itaque iste mons fortitudinis signat, nisi Redemptorem nostrum, de quo per prophetam dicitur: *Erit in novissimis diebus preparatus mons domus Domini in vertice montium* (Isa. ii, 2)? Aut quis per ignem, nisi sanctus Spiritus figuratur, de quo idem Redemptor dicit: *Ignem veni mittere in terram* (Luc. xii, 49)? Aaron ego et Hur graves manus Moysi sustinent, atque sustentando leviores reddunt, quia mediator Dei et hominum cum igne sancti Spiritus veniens, mandata legis gravia, quæ dum carnaliter tenerentur, portari non poterant, tolerabilia nobis per spiritualem intelligentiam ostendit. Quasi enim manus Moysi leves reddi, quia pondus mandatorum legis ad virtutem confessionis revertisit. Hanc nobis frequentis misericordiæ promissionem inquit, cum per prophetam dixit: *Nolo mortem peccatoris, sed ut convertatur et vivat* (Ezech. xxxiii, 11). Hinc iterum sub Judææ specie univocæ peccatrici animæ dicitur: *Si dereliquerit vir uxorem suam, et illa recedens duxerit virum alium, nunquid revertetur ad eum ultra? Nunquid non polluta et contaminata erit mulier illa? Tu autem fornicata es cum amatoribus multis; tamen revertere ad me, dicit Dominus* (Jerem. iii, 1). Ecce paradigma turpis mulieris dedit. Ostendit quod post turpitudinem recipi non possit. Sed hoc ipsum paradigma quod protulit, per misericordiam vinoit, cum dicit fornicantem mulierem recipi nequaquam posse et tamen ipse fornicantem animam, ut recipiat, exspectat. Pensemus pondus tantæ pietatis. Dicit quod fieri non potest, et demonstrat, quia hoc ipse facere etiam contra morem potest. Ecce vocat, et quos inquinatos denuntiat, hos etiam amplecti querit a quibus desertum esse se queritur. Inflexit ergo ad misericordiam durtiani legis, quia quos juste illa damnat, ipse misericorditer liberat.

CAP. XXVI. — *Quod legem daturus Dominus in igne fumoque descendit* (Exod. xix, 8).

Cum de extirpando primum desideriorum carnalium appetitu, et tunc ad intendenda sublimia, dirigenda mentis acie tractaretur in expos. beati Job, l. vi (Num. 58, 59), adjunctum est: *Quod legem daturus Dominus in igne*, etc. — Quid est quod legem daturus Dominus in igne fumoque descendit, nisi quia et humiles per claritatem suæ ostensionis illuminat,

et superborum oculos per caliginem erroris obscurat? Pius igitur mens ab appetitu gloriæ temporalis, atque ab omni carnalis concupiscentiæ delectatione tergeunda est, et tunc ad aciem contemplationis erigenda. Unde et cum lex accipitur, populus a monte prohibetur, ut videlicet qui infirmis adhuc mentibus terrena desiderat, considerare sublimia non præsumat. Ubi recte dicitur: *Si bestia tetigerit montem, lapidabitur* (Exod. xix, 12, 13). Bestia etenim montem tangit, cum mens irrationabilibus desideriis subdita, ad contemplationis alta se erigit. Sed lapidibus percutitur, quia summa non sustinens, ipsis superni ponderis ictibus necatur. Qui igitur culmen apprehendere perfectionis nituntur, cum contemplationis arcem tenere desiderant, prius se in campo operis per exercitium probeant, ut sollicitè ferant si nulla jam mala proximis irrogant, si irrogata a proximis æquanimiter portant, si objectis bonis temporalibus nequaquam mens lætitiâ solvitur, si subtractis non nimio incerere sauciat, ac deinde perpendat, si enim ad semetipsos interius redeunt, in eo quod spiritualia rimantur, nequaquam secum rerum corporalium umbras trahunt; vel fortasse tractas, manu discretionis abigunt, si incircumscriptum lumen videre cupientes, cunctas circumscriptionis suæ imagines deprimunt, et in eo quod super se contingere appetant, vincunt quod sunt.

CAP. XXVII. — *Quod Israel verba Dei in monte audire non valens, præcepta in campestribus accepit* (Exod. xix, 19).

Cum de intelligendis Scripturæ mysteriis, pro rerum qualitatibus temporeque expressione dispositis tractaretur in expos. beati Job, lib. ii (Num. 2), adjunctum est: *Quod Israel verba*, etc. — Intueri libet quomodo sacra eloquia in exordii narrationum, qualitates exprimit terminosque causarum. Aliquando namque a positione loci, aliquando a positione corporis, aliquando a qualitate aeris, aliquando a qualitate temporis signant quid de ventura actione subjiciant. A positione quippe locorum divina Scriptura exprimit subsequentium merita finesque causarum, sicut de Israel dicit, quia verba Dei in monte audire non potuit, sed præcepta in campestribus accepit; subsequentem nimirum infirmitatem populi indicans, qui ascendere ad summa non valuit, sed semetipsum in infimis negligenter vivendo laxavit. A positione corporis futura denuntiat, sicut in apostolorum Actibus Stephanus Jesus, qui a dextris virtutis Dei sedet, stantem se vidisse manifestat (Act. vii). Stare quippe adjuvantis est. Et recte stare cernitur, qui in bello certaminis optulatur. A qualitate aeris res subsequentes demonstrat, sicut Evangelista, cum, prædicante Domino, nullos tunc ex Judæis credituros diceret, præmisit, dicens: *Hyems autem erat* (Joan. x, 22). Scriptum namque est: *Abundabit iniquitas, et frigesceat charitas multorum* (Matth. xxiv, 12). Idcirco hyemis curavit tempus exprimere, ut inæne auditorum cordibus malitiæ frigus indicaret. Hinc est quod de negaturo Petro præmittitur: *Quia frigus erat, et stans ad prunas calefaciebat se* (Joan. xviii, 18). Jam namque intus a charitatis calore torpuerat, et ad amorem presentis vitæ, quasi ad persecutorum prunas, infirmitate astuante, recalabat. A qualitate quoque temporis, finis exprimitur actionis, sicut non redditurus ad veniam, ad traditionis periculum nocte Judas exiisse prohibetur, cum, egrediente illo, ab Evangelista dicitur: *Erat autem nox* (Ibid. xiii, 30). Hinc enim et iniquo diviti dicitur: *Hac nocte repetunt animam tuam abs te* (Luc. xn, 20). Anima quippe quæ ad tenebras ducitur, non in die repeti, sed in nocte memoratur. Hinc est quod Salomon, qui sapientiam non perseveranter accepit, in somnis hanc in nocte accepisse describitur (III Reg. iii). Hinc est quod angeli ad Abraham meridie veniunt (Gen. xviii), punituri autem Sodomam, ad eam vespere venisse memorantur (Gen. xix).

CAP. XXVIII. — *Moses ascendit, et Dominus in A montem descendit (Exod. xix, 3, 25).*

Dum de aspiratione supernæ gratiæ per meritum contemplationis assumptæ tractaretur in exposit. beati Job, lib. v (Num. 66), adjunctum est: *Moses ascendit, etc.* — Quid per montem, nisi ipsa nostra contemplatio designatur, in quam nos ascendimus, ut ad ea quæ ultra infirmitatibus nostram sunt videnda sublevemur? Sed in hanc Dominus descendit, quia nobis multum profluentibus, parum de se aliquid nostris sensibus aperit, si tamen dici in illo vel parum vel aliquid potest, qui unus semper et idem permanens, intelligi partiliter non potest, et tamen a suis fidelibus participari dicitur, cum in ejus substantia pars nullatenus admittatur. Sed quia hunc exprimere perfecto sermone non possumus, humanitatis nostræ modulo, quasi infantie imbecillitate præpediti, eum aliquatenus balbutiendæ resonamus.

CAP. XXIX. — *Stetit populus de longe, Moses autem accessit ad caliginem in qua erat Deus (Exod. xx, 21).* B

Cum de discretione tenendæ allegoriæ, ac historiæ tractaretur, hom. 9^a in Ezechiellem, adjunctum est: *Stetit populus de longe, etc.* — In sacro eloquio intelligentiæ magna discretio est. Sæpe enim in quibusdam locis illius, et historia servanda et allegoria, et sæpe in quibusdam sola exquirenda est allegoria, et aliquando vero sola necesse est ut teneatur historia. Nam in quibusdam locis, sicut diximus historia, simul tenenda est et allegoria, ut et tardiores pascantur per historiam, et velociores ingenio per allegoriam. Unde cum, loquente Domino, populus lampades et sonitum buccinæ et montem fumigantem cereret, perterritus petiit, ut eis per Moysen Dominus loqueretur. Et scriptum est: *Stetit populus de longe, Moses accessit ad caliginem, in qua erat Deus (Exod. xx, 21).* Turba quippe populi, allegoriæ caliginem non valet penetrare, quia valde paucorum est spirituales intellectum rimari. Quia enim mentes carnalium sola sæpe historia pascuntur, loquente Deo, longe populus stetit. Quia vero spirituales quique allegoriarum nubem penetrant, ut spiritualiter Dei verba cognoscant, *Moses accessit ad caliginem, in qua erat Deus.*

CAP. XXX. — *Altare de terra facietis mihi (Exod. xx, 24).*

Cum de incarnatione Dominica tractaretur in exposit. beati Job, lib. iii, (Num. 51), adjunctum est: *Altare de terra facietis mihi.* — Altare de terra Deo facere, est incarnationem mediatoris sperare. Tunc quippe a Deo nostro munus accipitur, quando in hoc altari nostra humilitas, id est super Dominicæ incarnationis fidem posuerit quidquid operatur. Ponimus ergo in altari de terra oblatum munus, si actus nostros Dominicæ incarnationis fide solidamus.

CAP. XXXI. — *Si emeris servum Hebræum, sex annis serviet tibi, in septimo egredietur liber gratis. Cum quali veste intravit, cum tali exeat, si habet uxorem, et uxorem egredietur simul. Sin autem dominus dederit illi uxorem, et pepererit filios et filias, mulier et liberi ejus erunt domini sui, ipse vero exibat cum vestitu suo. Quod si dixerit servus: Diligo dominum meum, et uxorem, ac liberos, non egredietur liber: offerat eum dominus diis, et applicabitur ad ostium, et postes, perforabitque aurem ejus subula, et erit ei servus in sæculum (Exod. xxi, 2, seq.).* D

Dum de activa, contemplativaque vita tractaretur, hom. 3 (Num. 10, 11, 12, 13), in Ezech., adjunctum est: *Si emeris servum Hebræum, etc.* — Sciendum est quia cum activa vel contemplativa vita ex dono sint gratiæ, quandiu tamen inter proximos vivimus, una nobis in necessitate est, altera in voluntate. Quis enim cognoscens Deum, ad ejus regnum ingreditur,

nisi bene operetur? Sine contemplativa ergo vita intrare possunt ad cœlestem patriam, qui bona quæ possunt operari non negligunt. Sine activa autem intrare non possunt, si negligunt bona operari quæ possunt. Illa ergo in necessitate, hæc in voluntate est. Illa in servitute, ista in libertate est. Unde et ad Moysen dicitur: *Si emeris servum Hebræum, sex annis serviet tibi; in septimo egredietur liber gratis (Exod. xxi, 2), et reliqua quæ sequuntur.* Hebræus, transiens interpretatur. Et servus Hebræus emitur, quando unusquisque, qui jam ab hoc sæculo mente transit, servitio omnipotentis Domini subditur. Ille etenim vere Deo servire appetit, qui ab hoc sæculo mente transire didicerit. Sic Moyses transivit in deserto ut videret visum (Exod. iii). Sic David cum videret impium exaltatum et elevatum super cedros Libani, transivit et ecce non erat, quia iniquorum potentiam esse magnum aliquid fortasse credimus, nisi ad permanens sæculum mente transeamus. Servus vero Hebræus emptus sex annis servire præcipitur, ita ut in septimo liber exeat gratis. Quid enim per senarium numerum, nisi activæ vitæ perfectio designatur? Quid per septenarium, nisi contemplativa exprimitur? Sex ergo annis servit, et septimo egreditur liber, qui per activam, quam perfecte exhibuerit, ad contemplativæ vitæ libertatem transit. Et notandum quod gratis liber egreditur, quia hi, qui postquam omnia fecerint, dicunt se inutiles servos (Luc. xvi), eis procul dubio incipit ipsa activa fuit ex munere, ita erit ex gratia etiam contemplativa. Cum quali veste intraverit, cum tali exeat, quia omnino necesse est ut unusquisque nostrum in hoc, quod incipit, perseveret, atque usque ad finem operis in ea, qua inchoavit, intentione perduret. Ille quippe bene ad contemplativam transit, qui in activa vita intentionis suæ vestem ad deteriora non mutaverit. Et sunt nonnulli, qui priusquam omnipotentis Dei servitio socientur, jam bona operari diligunt. Sunt vero alii, qui bona opera postquam ad servitium omnipotentis Dei venerint, discunt. Qui ergo operationem bonam, priusquam ad Dei servitium veniret, habere studuit, Hebræus servus cum uxore emptus est. Et plerumque is, qui talis est, potest ad contemplativam vitam transire, et tamen activam non desere. Unde et illic subditur: *Si habet uxorem, et uxorem egredietur simul.* Cum eo enim ad libertatem et uxorem egreditur, quando is, qui ad contemplationem pervenit, etiam foris actionem boni operis, qua processa possit aliis, non relinquit. Sin autem Dominus dederit illi uxorem, et peperit filios ac filias, mulier et liberi ejus erunt domini sui, ipse vero exibat cum vestitu suo. Servo empto Dominus dat uxorem, cum prædicator quisque eum, quem juri omnipotentis Dei mancipaverit, bonæ actioni conjungit. Nam et prædicatores Domini vocantur, sicut Elisæo prophætæ de prædicatore suo dicitur: *Scis quod Dominus tuus tollatur a te (IV Reg. ii, 3)?* Uxor vero servi empti filios et filias parit, quando ei bona actio fortes vel tenuiores fructus generat. Sed mulier quæ a Domino data est, eidem Domino cum filiis remanet; ipse vero servus cum vestitu suo exit, quia bona actio, vel ejusdem bonæ actionis fructus prædicatoris mercede reputantur. Ipse vero in deiderii sui intentione perdurans, per supernam gratiam ad contemplationem liber egreditur. Quod si dixerit servus: *Diligo dominum meum, et uxorem, ac liberos, non egredietur liber.* Servus dominum suum diligit, quando prædicatoris verba sollicita intentione custodit. Uxorem quoque amans et liberos, liber egredi re-cusat, quando activam vitam ejusque fructum diligens, transire ad contemplativam non vult, quia bona se opera habere in ministerii sui servitute considerans, ad libertatis quietem renuit transire. Sed offerat eum Dominus diis, et applicetur ad ostium et postes, et perforet aurem ejus subula, ut sit ei servus in sæculum. Is enim

^a Hæc loco indicato nullatenus reperiuntur.

qui in activa disposuit vita periturare, a Domino diis offertur quando a prædicatore suo antiquorum patrum dictis imbuitur, qui nobis in via omnipotentis Domini sacerdotes fuere. Atque ad ostium et postes tabernaculi ducitur, ut de ingressu æterni tabernaculi altius aliquid audiat, et tremendi iudicii diem subtiliter agnoscat, ne per bona opera quæ facit placere hominibus appetat. Sicque auris ejus subula perforatur, dum meus illius timoris Dei subtilitate percutitur; ut et verbi acumine transfixa per omne quod agit noverit ingressum regni semper attendere, et quasi ab ostio et poste tabernaculi perforatam aurem portare. Qui erit servus in sæculum, ut esse post sæculum liber possit. In sæculum etenim servus est, qui per activam vitam hominibus servire disposuit, ut post præsens sæculum ad libertatem veram valeat pervenire. De qua per Paulum dicitur: *Quia et ipsa creatura liberabitur a servitute corrupti-nis in libertatem gloriae filiorum Dei (Rom. viii, 21)*. Tunc etenim vera in nobis libertas erit, cum ad gloriam filiorum Dei adoptio nostra pervenerit. Nunc vero non solum activa vita in servitute est, sed ipsa quoque contemplatio, qua super nos rapitur, libertatem mentis adhuc perfecte non obinet, sed imitatur, quia illa quies intima in ænigmatibus videtur.

CAP. XXXII. — *Si quis aperuerit cisternam et foderit, et non operuerit eam, cecideritque bos vel asinus in eam, dominus cisternæ reddet pretium jumentorum (Exod. xx, 33)*.

Dum de tenenda sacri verbi mensura, secundum qualitatem audientium tractaretur, in expos. beati Job, l. xvii (Num. 38), adjunctum est: *Si quis aperuerit cisternam et foderit, etc.* — Quid est aperire cisternam, nisi intellectu valido Scripturæ sacræ arcana penetrare? Quid autem per bovem et asinum, id est mundum immundumque animal, nisi fidelis quisque vel infidelis accipitur? Qui ergo cisternam fodit, cooperiat, ne illic bos vel asinus ruat; id est qui in sacro eloquio jam alta intelligit, sublimes sensus coram non capientibus per silentium tegat, ne per scandalum mentis, aut fidelem parvulum, aut infidelem, qui credere potuisset interimat. Ex morte enim jumentorum debet pretium, quia illud scilicet amississe convincitur, unde ad agendam pœnitentiam reus tenetur. Quisquis namque ad alta scientiæ fluente perveniens, cum hæc apud bruta audientium corda non contexerit, pœnæ reus addicitur, si per verba ejus in scandalum, sive munda, seu mens immunda capiatur. Operienda est itaque cisterna, quia coram parvulis mentibus tegenda est alta scientia, ne unde cor docentium ad summa tollitur, inde infirmitas auditorum ad ima dilabatur.

CAP. XXXIII. — *Cum debet tibi quidpiam frater tuus, et abstuleris pignus ab eo, ante solis occasum pignus restitue (Exod. xxii, 26)*.

Dum de utilitate confessionis tractaretur in expos. beati Job, l. xvi (Num. 32), adjunctum est: *Cum debet tibi quidquam frater tuus, etc.* — Quid hoc loco pignoris nomine, nisi peccati confessio datur intelligi? Frater etenim noster debitor nobis efficitur, cum quilibet proximus in nos aliquid deliquisse monstrator. Peccata quippe debita vocamus. Unde peccatori servo dicitur: *Omne debitum dimisi tibi (Matth. xviii, 32)*. Et in Dominica quotidie oratione precamur: *Dimittite nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris (Matth. vi, 12)*. A debitore autem nostro pignus accipimus, quando ab eo qui et nobis peccasse cognoscitur, peccati ejus jam confessionem tenemus, per quam relaxare peccatum, quod in nobis perpetratum est, postulamus. Qui enim peccatum quod commisit fatetur, et veniam petit, jam quasi pro debito pignus dedit. Quod nimirum pignus ante solis occasum reddere jubemur, quia priusquam

B in nobis per dolorem cordis sol justitiæ occidat, debemus ei confessionem veniæ reddere a quo confessionem accipimus culpæ, ut qui se deliquisse in nos meminit, a nobis mox relaxatum sentiat quod deliquit.

CAP. XXXIV. — *Quod Moyses accepturus legem in montem ascendit. (Exod. xxiv, 4)*.

Dum de appetenda quiete interna, et cordis munditia tractaretur in expos. beati Job, adjunctum est: *Quod Moyses accepturus legem in montem ascendit.* — ^a *Quid est quod Moyses, ut sublimia Dei præcepta perciperet, alta conscendit, atque ut interna penetraret, ab externis tumultibus occultatur? nisi quod sancti viri, qui exterioribus ministeriis deservire officii necessitate coguntur, studiose semper ad cordis secreta refugiunt, ibique cogitationis intimæ cacumen ascendunt, et legem quasi in monte percipiunt, dum postpositis tumultibus actionum temporalium, in contemplationis suæ verticem, supernæ voluntatis sententiæ perscrutantur.*

CAP. XXXV. — *Facies quatuor circulos aureos, quos pones per quatuor arcæ angulos. Duo circuli sint in latere uno, et duo in altero. Facies quoque vectes de lignis Sethim, et operies auro, inadnesque circulos qui sunt in arcæ lateribus, ut portetur in eis, qui semper erunt in circulis, nec unquam extrahentur ab eis (Exod. xxv, 12, seq.)*.

Cum de prædicatione doctorum Ecclesiæ tractaretur in cod. Reg. past. (Part. II, cap. 11), adjunctum est: *Facies quatuor circulos aureos, etc.* — Quid per arcam, nisi sancta Ecclesia figuratur? Cui quatuor circuli aurei per quatuor angulos jubentur adjungi; quia in eo quod per quatuor mundi partes dilatata tenditur, procul dubio quatuor sancti Evangelii libris accincta prædicatur. Vectesque de lignis Sethim sunt, qui iisdem ad portandum circulis inseruntur; quia fortes perseverantesque doctores vel imputribilia ligna quærendi sunt, qui instructioni sacrorum voluminum semper inhærentes, sanctæ Ecclesiæ unitatem denuntiant, et quasi intromissis circulis arcam portant. Vectibus quippe arcam portare, est bonis doctoribus sanctam Ecclesiam ad rudes infidelium mentes prædicando deducere. Qui auro quoque jubentur operiri, ut dum sermone aliis insonant, ipsi etiam vitæ splendore fulgescant. De quibus apte subditur: *Qui semper erunt in circulis, nec unquam extrahentur ab eis, quia nimirum necesse est ut qui ad officium prædicationis excubant, a sacræ lectionis studio non recedant. Ad hoc namque vectes esse in circulis semper jubentur, ut cum portari arcam opportunitas exigit, de intromittendis vectibus portandi tarditas nulla generetur, quia videlicet cum spirituale aliquid a subditis pastor inquiritur, ignominiosum valde est si tunc querit discere, cum quæstionem debet enodare. Sic circuli vectes inhæreant, ut doctores semper in suis cordibus eloquia sacra meditantes testamenti arcam sine mora elevent, si quidquid necesse est protinus doceant. Unde bene primus pastor Ecclesiæ pastores ceteros admonet, dicens: *Parati semper ad satisfactionem omni poscenti vos rationem de ea quæ in vobis est spe (I Petr. iii, 15)*. Ac si aperte dicat, ut ad portandam arcam mora nulla præpediat, vectes a circulis nunquam recedant.*

CAP. XXXVI. — *Duos quoque cherubim aureos, et productiles facies ex utraque parte oraculi. Cherubim unus sit in latere uno, et alter in altero, utrumque latus propitiarii tegant expandentes alas, et operientes oraculum, respiciantque se mutuo versis vultibus ad propitiarium (Exod. xxv, 18)*.

Dum de concordia novi ac veteris Testamenti, et de mediatoris adventu tractaretur, homil. 6 (Num. 15) in Ezechielem, adjunctum est: *Duos quoque Cherubim aureos, et productiles facies, etc.* Quid per propitiario-

um, ut in Editis legitur.

^a In Mss. non assignatur quo ex loco fuerit id sumptum. Certe non invenitur lib. xxiv in Job, cap.

rium, nisi mediator Dei et hominum designatur? De quo per Paulum dicitur: *Quem posuit Deus propitiationem per fidem in sanguine ipsius (Rom. iii, 25)*. Quid vero per duo Cherubim, qui plenitudo scientie dicitur, nisi utraque Testamenta signata sunt? Ex quibus unum a summitate una propitiatorii, aliud vero a summitate altera stat, quia quod Testamentum vetus de incarnatione nostri Redemptoris cepit prophetando promittere, hoc Testamentum novum perfecte narrat expletum. Duo autem cherubim ex auro mundissimo facta sunt, quia utraque Testamenta pura ac simplici veritate describuntur. Expandunt vero alas, et oraculum operiunt, quia nos, qui omnipotentis Dei oraculum sumus, a culpis imminenti bus Scripturæ sacræ edificatione protegimur. Cujus dum sententias sollicite aspiciamus, ab errore ignorantie ejus alis velamur. Duo vero cherubim se mutuo respiciunt, versis vultibus in propitiatorium, quia utraque Testamenta nulla a se varietate discrepant. Et quasi ad semetipsa vicissim facies tenent, quia dum quod unum promittit, hoc aliud exhibet, interpositum mediatorem Dei et hominum vident. Facies quippe a semetipsis cherubim averterent, si quod unum Testamentum promitteret, aliud negaret. Sed dum concorditer de mediatore Dei et hominum unum loquuntur, vicissim ut se respiciant, in propitiatorium intendunt. Quod enim designavit Testamentum vetus, hoc Testamentum novum exhibuit. Ut enim pauca de multi loquar. Quid est quod Adam dormiente, Eva producit, nisi quod moriente Christo, Ecclesia fidelium nascitur? Quid est quod Isaac ad immolandum ducitur et ligna portat, aræ superimponitur, et vivit, nisi quod Redemptor noster ad passionem ductus, lignum sibi crucis ipse portavit, et sic ex humanitate est mortuus, ut tamen immortalis maneret ex divinitate? Vera ergo Testamenta ita sibi in mediatorem Dei et hominum congruunt, ut quod unum signat, hoc alterum exhibeat.

CAP. XXXVII. — Item unde supra.

In expositione Evangelii hom. 25 (Num. 5):—Cherubim, plenitudo scientie dicitur. Et quid per duo cherubim, nisi utraque Testamenta signantur? Quid vero per propitiatorium, nisi incarnatus Dominus figuratur? De quo Joannes ait: *Ipse est enim propitiatione pro peccatis nostris (I Joan. ii, 2)*. Et dum Testamentum vetus hoc faciendum denuntiat, quod Testamentum novum de Domino factum clamat, utraque quasi cherubim se invicem aspiciunt, dum vultus in propitiatorium vertunt, quia dum inter se positum incarnatum Dominum vident, a suo aspectu non discrepant, quæ dispensationis ejus mysterium concorditer narrant.

CAP. XXXVIII. — Parabis et acetabula ac phialas, thuribala et cyathos, in quibus offerenda sunt libamina (Exod. xxv, 25).

Cum de discrete tenenda a doctoribus prædicationis mensura tractaretur in expos. beati Job, l. xx (Num. 4); adjunctum est: *Parabis et acetabula, etc.* — Quid per phialas, et cyathos, nisi mensura prædicationis accipitur, qua oportet ut exhortationis gratia singulis juxta capacitatem ingenii conferatur? Debet enim is subtiliter qui docet perspicere ne plus studeat quam ab audiente capiatur, prædicare. Debet et ad infirmitatem audientium semetipsum contrahendo descendere, ne dum parvis sublimia, et idcirco non profutura loquitur, se magis curet ostentare quam auditoribus prodesse. Jubente autem Domino, non solum phialæ ad mensam tabernaculi, sed etiam cyathi præparantur. Quid enim per phialas, nisi larga prædicatio? Quid enim per cyathum, nisi animata ac tenuis de Deo locutio designatur? In mensa

igitur Domini, et phialæ præparantur, et cyathi, quia videlicet in doctrina sacri eloquii, non solum exhibenda sunt magna et arcana quæ inebriant, sed etiam parva et subtilia, quæ quasi per gustum notitiam præstant.

CAP. XXXIX. — Item unde supra.

In expositione Evangelii homil. 6 (Num. 6): — Quid per phialas, nisi doctrina exuberans? et quid per cyathos, nisi parva atque angusta scientia designatur? Alius namque doctrina veritatis plenus, audientium mentes inebriat, per hoc ergo quod dicit, profecto phialam porrigit. Alius expleri quod sentit non valet, sed quia hoc utcumque devantiat, profecto per cyathum gustum præbet. In Dei ergo tabernaculo, id est in sancta Ecclesia positi, si per doctrinam sapientie ministrare phialas minime possunt, in quantum pro divina largitate sufficiunt, proximis suis boni verbi dare cyathos debent.

CAP. XL. — Facies et candelabrum ductile de auro mundissimo, hastile ejus, et salamos, et scyphos, et spherulas, ac lilia ex ipso procedentia (Exod. xxv, 31).

Cum de mysterio incarnationis Dominicæ, deque membris ei per fidem adherentibus tractaretur l. 4, homil. 6 (Num. 8) in Exch., adjunctum est: *Facies et candelabrum ductile de auro mundissimo, etc.* — Quis in candelabro, nisi Redemptor humani generis designatur? Qui in natura humanitatis infulsit lumen divinitatis, ut mundi candelabrum fieret, quatenus in ejus lumine omnis peccator, in quibus jaceret tenebris, videret. Qui pro eo quod nostram naturam sine culpa suscepit, candelabrum tabernaculi de auro purissimo fieri jubetur. Ductile autem feriendo producit, quia et Redemptor noster, qui ex conceptione et nativitate perfectus Deus et homo exstitit, passionum ictus pertulit, et sic ad resurrectionis gloriam pervenit. Ex auro ergo mundissimo ductile candelabrum fuit, quia et peccatum non habuit, et tamen ejus corpus per passionis contumelias ad immortalitatem profecit. Nam juxta animæ meritum, quo percussioibus potuisset proficere, omnino non habuit. In membris autem suis, quæ nos sumus, quoti die percussioibus proficit, quia dum nos tunditur et afficitur, ut ejus corpus esse mereamur, ipse efficit, de cujus corpore scriptum est: *Ex quo totum corpus per nexus, et conjunctiones subministratum et constructum crescit in augmentum Dei (Col. i, 19)*. Corpus quippe illius nos omnes sumus, per nexus vero et conjunctiones corpus ligatur; quia dum capiti pectus, dum pectori brachia, dum brachiis manus, digiti manibus sunt conjuncti, et membra cætera membris inhaerent, corpus omne perficitur; sic sancti apostoli qui Redemptori nostro propinqui steterunt, quasi pectus capiti inhaerunt. Quos quia martyres sunt secuti, quasi conjuncta brachia pectori fuerunt. Quibus dum pastores et doctores subjuncti sunt per bona opera, manus brachiis inhaerunt. Hoc vero omne corpus Redemptoris nostri quotidie per nexus et conjunctiones subministratur in celo, quia cum ad eum illic electæ animæ decurrant, ei sua membra colligantur, de quo bene dicitur: *Subministratum et constructum crescit in augmentum Dei*, quia Deus omnipotens Redemptor noster, qui in se quo proficiat non habet, adhuc per membra: sua quoti die augmentum habet. Unde rursus scriptum est: *Donec occurramus omnes in mensuram plenitudinis Christi (Ephes. iv, 13)*. Hastile vero ejus ipsa Ecclesia debet intelligi, quæ corpus ejus est, quia inierit ad adversa, libera stat. Calami autem qui de bastili procedunt, prædicatores sunt, qui dulcem sonum in mundo ediderunt, videlicet canticum novum. Scyphi autem vino repleti solent. ^b Quid ergo mentes audi-

^a Quæ sequuntur usque ad: *Hastile, etc.*, in Excusis ommissa, restitimus ex omnibus Mss. nostris.

^b Nescio cur hic in Excusis inseratur: *In nonnullis Gregorii exemplaribus ita legunt.*

torum nisi scyphi sunt, quæ a sanctis prædicatoribus vino scientiæ replentur? ^a Quid ergo ora doctorum nisi scyphi sunt, qui vino nos scientiæ ebriant, ut oblectamenta mundi quæ amavimus, obliviscamur? Sphærule enim quid est aliud, nisi volubilitas prædicationis? Sphærule enim ex omni parte volvitur, et prædicatio, quæ nec adversitate retineri potest, nec prosperitatibus elevatur sphæra est, quia inter adversa fortis, et inter prospera humilis, nec timoris habet angulum, nec elationis. In cursu ergo suo figi non valet, quia per cuncta se volubiliter trahit. Ut autem hoc quod exempli causa protulimus, exsequamur, bene post calamos, scyphos, et sphæras, in candelabro lilia describuntur, quia post hanc quam diximus, prædicationis ebrietatem atque volubilitatem, illa virens patria sequitur, quæ animabus sanctis, id est floribus verna æternis. Scyphi ergo et sphærule ad laborem pertinent, lilia ad retributionem.

CAP. XLI. — Tabernaculum vero ita fiet: decem cortinas de bysso retorta, et hyacintho, variatas opere plumario facies. Et paulo post: Facies et saga cilicina undecim, ad operiendum tectum tabernaculi. Et iterum: Facies et operimentum aliud de pellibus arietum (Exod. xxvi, 1).

Dum de cavendis murmurationibus contra Rectores suos quibuslibet spiritualibus subditis tractaretur in expos. beati Job, lib. xxv (Num. 39), adjunctum est: *Tabernaculum vero ita fiet, etc.* — Quid per pelles et cilicia quibus tabernaculum tegitur, nisi grossas hominum mentes accipimus, quæ aliquando in Ecclesia, occulto Dei iudicio, quamvis duræ sint, præferuntur? Quæ quia servire curis temporalibus non timent, oportet ut tentationum ventos et pluvias de hujus mundi contrarietatibus portant. Quid vero per hyacinthum, coccum, byssumque signatur, nisi sanctorum vita tenera, sed clara? Quæ dum caute in tabernaculo sub ciliciis et pellibus absconditur, sua integra pulchritudo servatur. Ut enim in interiora tabernaculi byssus fulgeat, coccus coruscet, hyacinthus cæruleo colore respiciat; ^c desuper pelles et cilicia, imbres, ventos, et pulverem portant. Quæ igitur magnis virtutibus in sanctæ Ecclesiæ sinu proficiunt, præpositorum suorum vitam despiciere non debent, cum vacare eos rebus exterioribus vident; quia hoc quod ipsi securi intima penetrant, ex illorum adjumento est, qui contra procillas hujus sæculi exterioris laborant. Quam enim candoris sui gratiam retineret, si byssum pluvia tangeret? aut quid fulgoris atque claritatis coccus, vel hyacinthus ostenderet, si hæc susceptus pulvis foedaret? Sit ergo desuper textura cilicii fortis ad pulverem, sit inferius color hyacinthinus aptus ad decorem. O nent Ecclesiam, qui solis rebus spiritualibus vacant, tegant Ecclesiam quos et labor rerum corporalium non gravat. Nequaquam ergo contra rectorem suum exteriora agentem murmuret is qui intra sanctam Ecclesiam jam spiritualiter fulget. Si enim tu secure interiorus, ut coccus rutilas, cilicium quo protegeris cur accusas?

CAP. XLII. — Item unde supra.

In ^b expositione Evangelii, homil. 38 (Num. 10): — Cortinis tabernaculi intexi coccus bis tinctus jubetur. Vos estis, fratres, vos estis cortinæ tabernaculi, qui per fidem in vestris cordibus secreta cælestia velatis. Sed cortinis tabernaculi bis tinctus coccus debet inesse. Coccus quippe ignis speciem tenet. Quid vero est charitas nisi ignis? sed ista charitas esse bis tincta debet, ut tingatur per amorem Dei, tingatur et per amorem proximi. Qui enim sic amat Deum, ut per contemplationem ejus negligat proximum, coccus quidem est, sed bis tinctus non est. Rursum qui sic amat proximum, ut tamen contemplationem

^a Hoc loco Mss. Cod. dissentiunt. Lectioni vulgaræ, quam retinemus, suffragatur Cod. Michael, non alii.

^b Nullus Mss. nostrorum hæc habet.

A Dei per ejus amorem derelinquat; coccus est, sed bis tinctus non est. Ut ergo charitas vestra bis tinctus coccus esse valeat, et ad amorem Dei, et ad amorem proximi se accendat, quatenus nec ex compassione proximi, contemplationem relinquat Dei, nec plusquam debet inhærens contemplatione Dei, compassionem abiciat proximi. Omnis itaque homo inter homines viveas, sic ad eum anhelet quem desiderat, ut tamen hunc non deserat cum quo currebat, et sic huic adjutorium ferat, ut ab illo nullatenus torpeat, ad quem festinabat.

CAP. XLIII. — Quod cum Dominus tabernaculi tabulas erigi præcipit, fundi earum bases argenteas jubet (Exod. xxvi, 16, 19).

Dum de mysterio præsentationis prophetarum atque apostolorum celsitudinis tractaretur in expos. beati Job, lib. xxviii (Num. 18), adjunctum est: *Quod cum Dominus tabernaculi tabulas erigi præcepit, etc.* — Quid per tabularum bases argenteas, nisi prophetarum potest ordo signari? Qui dum primi aperte de Dominica incarnatione locuti sunt, quasi quasdam bases, eos conspicimus a fundamentis surgere, et superpositæ fabricæ pondera sustinere. Ad Moysei ergo Dominus cum tabernaculi tabulas erigi præcepit, fundi earum bases argenteas jubet. Quid enim per tabulas, nisi apostoli extensa in mundum prædicatione dilatati? Quid per bases argenteas, nisi prophetæ signantur? Qui superimpositas tabulas ipsi firmi et fusiles sustinent; quia apostolorum vita dum eorum prædicatione instruitur, eorum et auctoritate solidatur. Unde et conjunctæ binæ bases singulis tabulis supponuntur, quia cum prophetæ sancti in verbis suis de mediatoris incarnatione concordant, subsequentes prædicatorès Ecclesiæ indubitanter ædificant; ut cum a semetipsis non discrepant, illos robustius ligant. Nec immerito bases, quibus prophetæ signantur, ut ex argento debeant fundi præcipitur. Argenti quippe claritas ex usu servatur, sine usu autem in nigredinem vertitur. Prophetarum quoque dicta ante mediatoris adventum: quia in usum spiritualis intelligentiæ non erant, dum conspici præ obscuritate non poterant, quasi nigra remanebant. At postquam mediator adveniens, ea ante oculos nostros incarnationis suæ manu tersit, quidquid lucis in eis latebat, inclaudit: sensusque patrum præcedentium in usum dedit, quia verba rebus exposuit.

CAP. XLIV. — Quod columnarum quatuor, ante quas velum pendere præcipitur, esse bases argenteas Dominus jubet (Exod. xxvi, 26).

Cum de mysterio prædicationis doctorum Ecclesiæ tractaretur in expos. beati Job, l. xxviii (Num. 17), adjunctum est: *Quod columnarum quatuor, etc.* — Cum in typo Ecclesiæ tabernaculum ^c figeretur, ad Moysem dicitur, ut columnarum quatuor interiorum positarum bases esse argenteas debeant. In argento enim quid aliud quam claritas divini sermonis accipitur? sicut scriptum est: *Eloquia Domini, eloquia casta; argentum igne examinatum, probatum terræ (Psal. xi, 7).* Bases ergo argento vestitæ, quatuor columnas tabernaculi sustinent, quia prædicatorès Ecclesiæ divino eloquio decorati, ut in cunctis se exemplum præbeant, quatuor Evangelistarum dicta et ore et opere portant.

CAP. XLV. — In constructione tabernaculi ut columnæ argenteæ interiorum starent, paxilli aerei per circuitum exteriorum jussi sunt, in quibus relligatum tabernaculum teneretur (Exod. xxxvi, 36).

Cum de veteris novique Testamenti unita per spiritum concordia tractaretur ex hom. 15 (Num. 16, 17) in Ezechielem, adjunctum est: *In constructione tabernaculi ut columnæ argenteæ interiorum starent, etc.* — ^d De quibus et paulo post scriptum est: *Facies*

^c Excusi, figuretur, reluctantibus Mss.

^d Caput hoc multis in locis depravatum opè Mss. sanavimus.

paxillos tabernaculi, et atrii cum funibus suis. Patres veteris Testamenti, quia ab ipsa incarnatione Redemptoris nostri per intervalla temporum longius constiterunt, foris esse iussi sunt. Et quidem ab Abel sanguine passio jam coepit Ecclesiae. Et una est Ecclesia electorum praecedentium atque sequentium. Sed tamen quia discipulis dicitur: *Multi reges et prophetae coluerunt videre quae videtis, et non viderunt* (Luc. x, 24), antiquis Patribus quasi foris stetisse, est Redemptoris nostri praesentiam corporalem non vidisse. Exterius igitur, sed tamen non divisi a sancta Ecclesia fuere, quia mente, opere, et praedicatione, ista iam fidei sacramenta tenuerunt, istam sanctae Ecclesiae celsitudinem conspexerunt, quam nos non adhuc praestolando, sed iam habendo conspiciamus. Sicut enim nos in praeterita passione Redemptoris nostri, ita illi per fidem in eadem post ventura salvati sunt. Illi ergo foris non extra mysterium, sed extra tempus fuerunt. Unde et in constructione tabernaculi, ut columnae argenteae interius starent, paxilli aerei in circuitu figi per circuitum exterius iussi sunt, in quibus religatum tabernaculum teneretur. Columnae itaque argenteae interius, paxilli vero aerei in circuitu figuntur, atque in ipsis funes ligati sunt, ut tabernaculum fixum maneret, quia videlicet ut sancti apostoli in luce sermonis sui solidi starent; ut totum tabernaculum, id est sancta Ecclesia, in fidei integritate consisteret, tanquam paxilli aerei Patres veteris Testamenti ac prophetarum exterius fixi sunt, quatenus verborum suorum funibus praedicatorum mentes in soliditate stringerent, atque hoc Dei tabernaculum in statu fidei ligarent. Extra ergo paxilli sunt, qui antea tempus hujus sanctae Ecclesiae fuere. Sed tamen ligant eos qui in ipsa sunt, quia dum caelestia mysteria ventura praedicant, haec postquam ostensa sunt, credibilia omnibus fecerunt. Ut ergo intus columnae immobiles stent, foris paxilli funes continent, quia ut sancti apostoli perfecte incarnationis Dominicae mysterium crederent, illorum praedicatione obtinuit, qui hoc priusquam fieret videre et praedicare potuerunt. Nec immerito columnae argenteae, paxilli vero aerei facti sunt, quia quod clare iam apostoli praedicant, hoc prophetarum sub intellectu mystico obscure locuti sunt. Recte ergo per aëris metallum signati sunt, qui clari in suis praedicationibus non fuere. Sancti vero apostoli, quia de Redemptoris nostri mysterio lucem praedicationis habuerunt, argenteis columnis expressi sunt. Et notandum quod argentum sonat et lucet, aëres vero sonat et non lucet, quia praedicatorum novi Testamenti aperte locuti sunt quae etiam monstrare potuerunt. Praedicatorum vero Testamenti veteris, quia per allegoriarum umbras de caelesti mysterio obscura dicta protulere, quasi sine luce sonitum dederunt.

CAP. XLVI. — *Faciunt autem superhumeralia de auro et hyacintho, ac purpura, coccoque bis tincto, et bysso retorta* (Exod. xxviii, 4).

Cum de ^a bona qualitate sacerdotum, eorumque exhibendi operis claritate tractaretur (Lib. 1, ep. 25, olim 24), adjunctum est: *Faciunt autem superhumeralia de auro et hyacintho, etc.* — Superarum vocis imperio in utroque humero sacerdos velamine superhumerali astringitur, ut contra adversa ac prospera, virtutum semper ornamento muniatur, quatenus juxta vocem Pauli: *Per arma justitiae a dextris sinistrisque gradiens* (II Cor. vi, 7), cum ad sola, ^b quae anteriora sunt, nititur, in nullo delectationis influmae latere flectatur. Non hunc prospera elevent, nec adversa conturbent; non blanda usque ad voluptatem demulceant, non aspera ad desperationem premant, ut dum nullis passionibus intentionem mentis humiliat, quanta in utroque humero superhumerali pulchritudine tegatur, ostendat. Quod recte etiam su-

^a In Gemet. et Michaelino Codd. assignatur Reg. past. titulus decimus quartus. Haec autem reperiuntur loco a nobis signato.

^A perhumeralia ex auro, hyacintho, purpura, bis tincto cocco, et tortia fieri bysso praecipitur; ut quanta sacerdos clarescere virtutum diversitate debeat demonstretur. In sacerdotis quippe habitu ante omnia aurum fulget, ut in eo intellectus sapientiae principaliter emicet. Cui hyacinthus, aereo caeruleo colore resplendens, adjungitur, ut per omne quod intelligendo penetrat, non ad favores intimos, sed ad amorem caelestium surgat, ne, dum in suis incautus laudibus capiatur, ipso etiam veritatis intellectu vacuetur. Auro quoque ^c ac hyacintho purpura permiscitur, ut videlicet sacerdotale cor cum summa quae praedicat sperat, in semetipso etiam suggestiones vitiorum reprimat, eisque velint ex regia potestate contradicat, quatenus nobilitatem semper intima regenerationis aspiciat, et caelestis regni sibi habitum moribus defendat. De hac quippe nobilitate spiritus per Petrum dicitur: *Vos autem genus electum, regale sacerdotium* (I Petr. ii, 9). De hac etiam potestate, qua vitia subigimus, Joannis voce roboramur, qui ait: *Quotquot receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri* (Joan. 1, 12). Hanc dignitatem fortitudinis Psalmista considerat, dicens: *Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui, Deus; nimis confortatus est principatus eorum* (Psal. cxxxviii, 17): quia nimirum sanctorum mens principaliter in summis erigitur, cum exterius perpeti abjecta cernuntur. Auro autem et hyacintho, ac purpura, bis tinctus coccus adjungitur, ut ante interni judicis oculos, omnia virtutum bona ex charitate decorentur, et cuncta quae coram hominibus rutilant, haec in conspectu occulti arbitri flamma intium amoris accendant. Quae scilicet charitas, quia Deum simul ac proximum diligit, quasi coccus ex duplici tinctura fulgescit. Qui igitur sic ad auctoris speciem aubelat, ut proximorum curam negligat; vel sic proximorum curam exsequitur, ut a divino amore torpescat (quia unum horum quodlibet negligit), in superhumerali ornamento habere coccum bis tinctum nescit. Sed cum mens ad praecipua charitatis tenditur, restat procul dubio ut per abstinentiam caro maceretur. Unde et bis tincto cocco tortia bysso adjungitur. De terra etenim bysso nitenti specie oritur. Et quid per bysso, nisi candens decor munditiae corporalis exprimitur. Quae videlicet tortia pulchritudini superhumerali innectitur, quia tunc castimonia ad perfectum munditiae decorem ducitur, cum per abstinentiam caro fatigatur. Cumque inter virtutes caeteras etiam afflictarum carnis meritum proficit, quasi in diversa superhumerali specie bysso tortia candescit.

CAP. XLVII. — *Rationale quoque judicii facies opere polymiio* (Exod. xxviii, 15).

Cum per promissi sacerdotalis indumentum mysterium, de exhibenda pulchritudine doctrinae doctorum sequentium tractaretur, in Regul. pastor. (Part. ii, c. 2), adjunctum est: *Rationale quoque judicii facies opere polymiio.* — Divina voce praecipitur ut in Aaron pectore rationale judicii vittis ligantibus imprimitur, quatenus sacerdotale cor nequaquam cogitationes fluxae possideant, sed ratio sola constringat, ne indiscrētum quid vel inutile cogitet. Qui est ad exemplum aliis constitutus, ex gravitate vitae semper debet ostendere, quantum in pectore rationem portet. In quo etiam rationali vigilantur adjungitur, ut duodecim patriarcharum nomina describantur. Ascriptos etenim patres semper in pectore ferre, est antiquorum vitam sine intermissione cogitare. Nam tunc sacerdos irreprehensibiliter graditur, cum exempla patrum praecedentium indesinenter intuetur, cum sanctorum vestigia sine cessatione considerat, et cogitationes illicitas deprimit, ne extra ordinis limitem operis pedem tendat. Quod bene etiam rationale judicii vocatur, quia debet rector subtili examine

^b Excusi, interiora sunt.

^c Utic.: ac bysso purpura permiscetur.

bona malaque discernere, et quæ vel quibus, quando vel qualiter congruant, studiose cogitare, nihilque proprium quærere, sed sua commoda propinquo bona reputare. Unde illic scriptum est: *Pones autem in rationale iudicii doctrinam et veritatem, quæ erunt in pectore Aaron, quando ingrediatur coram Domino, et gestabit iudicium filiorum Israel in pectore suo in conspectu Domini semper* (Exod. xxviii, 30). Sacerdotem quippe iudicium filiorum Israel in pectore coram Domini conspectu gestare, est subjectorum causas pro sola interni iudicis intentione discutere, ut nihil se ei humanitatis admisceat in hoc quod divina positus vice dispensat, ne correctionis studia privatus dolor exasperet. Cumque contra aliena vitia æmulator ostenditur, quæ sua sunt exsequatur, ne tranquillitatem iudicii aut latens invidia maculet, aut præceps ira perturbet. Sed dum consideratur terror ejus qui super omnia præsidet, videlicet iudicis intimi, non sine magno regantur timore subjecti.

CAP. XLVIII. — *Quod sacerdos cum in tabernaculum ingrediatur, duodecim lapides in pectore portare jubetur, sculptis nominibus filiorum Israel* (Exod. xxviii, 17).

Dum de primorum prædicatorum significationibus tractaretur in expos. beati Job, lib. xxviii (Num. 14), adjunctum est: *Quod sacerdos cum in tabernaculum ingreditur, etc.* — Cujus per hunc pontificem, nisi Redemptoris nostri persona figuratur? Quia videlicet semetipsum pro nobis sacrificium offerens pontifex noster, dum fortes in ipso exordio prædicatorum exhibuit, duodecim lapides per capite in prima sui corporis parte portavit. Sancti itaque apostoli, et pro prima ostensione ornamenta, lapides sunt in pectore, et pro prima soliditate ædificii in solo, fundamenta.

CAP. XLIX. — *Deorsum ad pedes tunicæ per circuitum quasi mala punica facies* (Exod. xxviii).

Gum de servanda a doctoribus unitatis concordia, per discretum prædicationis mysterium tractaretur, **C** Regist. lib. 1 (Ep. 25, olim 24), adjunctum est: *Deorsum ad pedes tunicæ per circuitum quasi mala punica facies.* — Cum rector se ad loquendum præparat, sub quantæ cautæ studio loquatur attendat, ne si inordinate ad loquendum rapitur, erroris vulnere audientium corda feriatis, et cum fortasse sapiens videri desiderat, unitatis compagem insipienter abscindat. Hinc namque Veritas dicit: *Habete sal in vobis, et pacem habete inter vos* (Marc. ix, 49). Per sal quippe verbi sapientia designatur. Qui igitur loqui sapienter nititur, magnopere metuat, ne ejus eloquio audientium unitas confundatur. Hinc Paulus ait: *Non plus sapere quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem* (Rom. xii, 3). Hinc in sacerdotis veste, juxta divinam vocem, tintinnabulis mala punica conjunguntur. Quid enim per mala punica nisi fidei unitas designatur? Nam sicut in malo punico uno exterius cortice multa interius grana muniuntur, sic innumeros sanctæ Ecclesiæ populos unitas fidei contegit, quos intus diversitas meritum tenet. Ne igitur rector incautus ad loquendum proruat, hoc quod jam præmissum, per semetipsam discipulis Veritas clamat: *Habete sal in vobis, et pacem habete inter vos* (Marc. ix, 49): ac si figurate per habitum sacerdotis dicat: Mala punica tintinnabulis jungite, ut per omne quod dicitis, provida mente unitatem fidei et dilectionem pacis in vobis, cauta observatione teneatis.

CAP. L. — *Quod divina voce in extremitate tunicæ sacerdotis malis punicis tintinnabula jubentur misceri* (Exod. xxviii, 33).

Cum de exhibenda doctoribus, prædicationis instantia tractaretur in **B** Reg. past. tit. 15 (Part. II., cap. 4), adjunctum est: *Quod divina voce in extremitate tunicæ sacerdotis, etc.* — Moysi præcipitur, ut

^a Indicatur in Michael. liber Reg. past. tit. 15, et in Gemet. tit. 3. Vide libri II cap. 4, ubi hæc

PATROL. LXXIX.

A tabernaculum sacerdos ingrediens, tintinnabulis ambiatur, ut videlicet voces prædicationis habeat, ne superni inspectoris iudicium ex silentio offendant. Scriptum quippe est: *Audiat sonitus quando ingreditur vel egreditur sanctuarium in conspectu Domini, et non moriatur* (Exod. xxviii, 35). Sacerdos namque ingrediens vel egrediens innotuit, si de eo sonitus non auditur, quia iram contra se occulti iudicis exigit, si sine prædicationis sonitu incidit. Apte autem tintinnabula vestimentis illius describuntur inserta. Vestimenta etenim sacerdotis quid aliud, quam bona opera debemus accipere? Propheta attestante, qui ait: *Sacerdotes tui induantur justitiam* (Psal. cxxxii, 9). Vestimentis itaque illius tintinnabula inhærent, ut vitæ viam cum linguæ sonitu ipsa quoque opera sacerdotis clament.

CAP. LI. — *Sume tibi aromata, et stacten, onycha, galbanum boni odoris, et thus lucidissimum; æqualis ponderis erunt omnia; faciesque thymiama compositum opere unguentarii mixtum diligenter et purum* (Exod. xxx, 31).

Cum de boni operis exhibitione per districtam mentis custodiam tractaretur in expos. beati Job, l. i Num. 54 adjunctum est: *Sume tibi aromata, et stacten, etc.* — Thymiama est aromatibus compositum facimus, cum in altari boni operis virtutum multiplicitate redolemus. Quod mixtum et purum fit, quia quanto virtus virtuti jungitur, tanto incensum boni operis sincerius exhibetur. Ubi et bene subjungitur: *Cumque in tenuissimum pulverem universa aromata contuderis, pones ex eo coram testimonii tabernaculo.* In tenuissimum pulverem universa conterimus, cum bona nostra quasi in pila cordis, occulta discussione tundimus, et si veraciter bona sint, retractamus. Aromata ergo in pulverem redigere est virtutes recogitando terere, et usque ad subtilitatem occulti examinis revocare. Et notandum quod de eodem pulvere dicitur: *Pones ex eo coram testimonii tabernaculo* (Exod. xxx, 36). Quia tunc nimirum bona nostra veraciter in conspectu iudicis placent, cum hæc mens subtilius recogitando conterit, et quasi de aromatibus pulverem reddit, ne grossum durumque sit bonum quod agitur; ne si hoc arcta retractationis manus non comminuat, odorem de se subtilis non aspergat.

CAP. LII. — *Sedit populus comedere et bibere, et sur-rexerunt ludere* (Exod. xxxii, 6).

Dum de gulæ vitio restringendo tractaretur, Moral. l. x (Num. 21), adjunctum est: *Sedit populus comedere, etc.* — Esus potusque ad lulum impulsi, lusus ad idololatriam traxit; quia si voracitatis culpa nequaquam caute compescitur, ab iniquitate protinus mens incauta devoratur, Salomone attestante qui ait: *Qui modica spernit, paulatim decidit* (Eccl. xix, 1). Si enim curare parva negligimus, insensibiliter seducti, audenter etiam majora perpetramus.

CAP. LIII. — *Descende, peccavit populus tuus* (Exod. xxxii, 7).

D Dum de tenendo rectoribus erga subditos discretionis ac severitatis moderamine tractaretur in expos. beati Job, l. xx (Num. 14), adjunctum est: *Descende, peccavit populus tuus.* — Ædificare lectorem valde etiam juxta historiam potest, si perpendat quomodo bonis rectoribus mixta sit et regendi auctoritas, et benignitas consolandi. Disciplina enim vel misericordia multum de-tituitur, si una sine altera teneatur. Sed circa subditos suos inesse rectori debet et juste consulens misericordia et pie sæviens disciplina. Intueri namque libet in Moysi pectore misericordiam cum severitate sociatam. Videamus amantem pie et districte sævientem. Certe cum Israeliticus populus ante Dei oculos pene inveniabilem contraxisset offensam, ita ut ejus rector audiret: *Descende, peccavit populus tuus* (Exod. xxxii, 7). Ac

leguntur.

^b Exstant etiam lib. 1, ep. 25, olim 24.

si ei divina vox diceret: Qui tali peccato lapsus est, jam meus non est, atque subjungeret: *Dimitte me ut trascatur furor meus contra eos, et deleam eos, faciamque te in gentem magnam* (Exod. xxxii, 10): Ille semel et iterum pro populo cui præerat obicem se ad impetum Dei irascentis opponens, ait: *Aut dimitte eis hanc noxam, aut si non facis, dele me de libro tuo, quem scripsisti*. Pensemus ergo quibus visceribus eundem populum amavit, pro cuius vita de libro vitæ deleri se petit. Sed tamen iste, qui tanto ejus amore populi constringitur, contra ejus culpas pensamus, quanto zelo rectitudinis accendatur. Mox enim ut petitione prima, culpæ veniam (ne deleantur) obtinuit, ad eundem populum veniens ait: *Ponat vir gladium super femur suum. Ite, et redite de porta usque ad portam, per medium castrorum; et occidat unusquisque fratrem, et proximum, et amicum suum. Cecideruntque in die illo, quasi viginti tria millia hominum* (Ibid. 27). Ecce qui vitam omnium etiam cum sua morte petit, paucorum vitam gladio extinxit. Intus arsit ignibus amoris, foris accensus est zelo severitatis. Tanta fuit pietas, ut se pro illis coram Domino morti offerre non dubitaret. Tanta severitas, ut eos quos divinitus ferri timuerat, ipse iudicii gladio feriret. Sic amavit eos quibus præfuit, ut pro eis nec sibi parceret; et tamen delinquentes sic persecutus est, quos amavit, ut eos etiam Domino parcente prosterneret. Utrobique legatus fortis, utrobique mediator mirabilis, causam populi apud Deum precibus, causam Dei apud populum gladiis allegavit. Intus amans divinæ iræ supplicando obstetit, foris eseviens culpam feriendo consumpsit. Succurrit citius omnibus, ostensa morte paucorum. Et idcirco omnipotens Deus fidelem famulum citius exaudivit, agentem pro populo: Quia vidit quid super populum acturus esset ipse pro Deo. In regimine ergo populi utrumque Moyses miscuit, ut nec disciplina deesset misericordie, nec misericordia disciplinæ.

CAP. LIV. — *Dimitte me, ut irascatur furor meus contra eos* (Exod. xxxviii, 16).

Cum de extinguenda divina iracundia tractaretur in expos. beati Job, lib. ix (Num. 23, ordine nonnihil inverso), adjunctum est: *Dimitte me, etc.* — Omnes sancti qui iræ Dei obviant, ab ipso accipiunt ut contra impetum percussiois ejus opponantur, atque, ut ita dixerim, cum ipso eriguntur contra ipsum, eosque vis divina sibi opponit secum, quia in eo quod adversum se sævientis iram foris obtinent, intus eos gratia irascentis fovet, et famulantes interius levat, quos quasi adversantes exterius tolerat. Ponat ergo contradictionem deprecantium quam aspirat, et velut nolenti imponitur quod ab ipso ut fiat imperatur. Moyse ergo dicit: *Dimitte me, ut irascatur furor meus contra eos, faciamque te in gentem magnam*. Quid est servo dicere: Dimitte me, nisi deprecandi ausum præbere? Ac si ei aperte diceretur: Pensa quanti apud me valeas, et cognosce quia obtinere poteris quidquid pro populo exoras. Sed cum hæc ita sint, nimis legentis animum movet, quid est quod e contra in beati Job historia per eundem sanctum virum dicitur: *Deus cujus resistere iræ nemo potest* (Job. xix, 13). Mirum valde quod iræ Dei nullum posse resistere dicatur, cum multos indignationi supernæ animadversionis obviasse eloquia divina testentur. Annon iræ Dei idem Moyses restitit, qui pro cadente populo erectus, ipsum supernæ percussiois impetum mortis suæ oblatione restrinxit dicens: *Dimitte illis hanc noxam, alioquin dele me de libro quem scripsisti* (Exod. xxxii, 31, 32)? Annon iræ Dei Aaron restitit, cum inter viventes ac mortuos thuribulum sumpsit (Num. xvi, 47), atque animadversionis ignem incensi fumo temperavit? Annon Phinees iræ Dei restitit, qui luxuriantes cum alienigenis in ipso coitu trucidans, zelum suum divinæ indignationi ob-

tulit, et furorem gladio placavit (Num. xxv, 11)? Annon David iræ Dei restitit, qui angelo ferienti se offerens, placationis gratiam et ante tempus propositum exigit (II Reg. xxiv, 2)? Annon Elias iræ Dei restitit, qui longo jam tempore terræ aridæ subductas de caelo pluvias verbo revocavit (III Reg. xviii, 44)? Quomodo igitur divinæ iræ nullum posse resistere dicitur, cum multos sæpe restitisse exemplis existentibus demonstratur? Sed si subtiliter et beati Job eloquia et illorum facta pensamus, et verum cognoscimus quia divinæ iræ non resistitur; et verum quia multi sæpe resistunt. Namque plerique sanctorum iræ Domini, sicut uniuscujusque superius ordo narratus edocuit, resistere. Resistere autem iræ Dei non potest, cum ejus indignatio sese, ut ita dixerim, medullitus movet. Quæ dum se moverit, hanc opposito humana non retinet, nec se utiliter cujuslibet deprecatio objicit, cum semel Deus aliqui ab intimis irascento disponit. Hinc est enim quod Moyses, qui reatum totius plebis apud Deum suis precibus tersit, dumque se obicem obtulit, divinæ iracundiæ vim placavit (Num. xx, 12): ad petram Greb veniens, et pro aquæ exhibitione diffidens, repositionis terram ingredi, Domino irascente, non potuit. Et sæpe hac de re affigitur, sæpe desiderio se excitante turbatur, et dispositæ ultionis iracundiam repellere a semetipso non valet, qui hanc, volente Domino, et a populo amovit. (II Reg. xxiv, 10). Hinc David quia prostrata plebe postmodum angeli gladium prece compepsit, prius plorans et jejunans, nudis pedibus filium fugit, et quousque perpetrati facinoris ultionem ad plenum receperit, iram Dei nequaquam valet pro semetipso temperare (XXX Reg. xvii). Hinc Elias, ut sicut homo paræm aliquid quasi de divina animadversione sentiret, qui verbo caelos aperuit, ante indignationem sufficientis territus per desertum fugit, et pro semetipso infirmatur in formidine, qui furorem Dei placat atque per interventionem. Iræ igitur Dei et resisti valet, quando ipse qui irascitur, opitulatur, et resisti omnino non valet, quando se ad ulciscendum excitat, et ipse precem quæ ei funditur non aspirat.

CAP. LV. — *Ponat vir gladium super femur suum. Ite et redite de porta usque ad portam per medium castrorum; et occidat unusquisque fratrem et amicum, et proximum suum* (Exod. xxxii, 27).

Cum de prædicatorum vita atque doctrina tractaretur in Regul. past. (Part. iii, cap. 25, Admon. 26), adjunctum est: *Ponat vir gladium super femur suum, etc.* — Gladium quippe super femur ponere, est prædicationis studium voluptatibus carnis antiferre, ut cum sancta quis studet dicere, curet necesse est illicitas suggestiones edomare. De porta usque ad portam ire est a vitio usque ad vitium, per quod ad mentem mors ingreditur, increpando discurrere. Per medium vero castrorum transire, est tanta æqualitate intra Ecclesiam vivere, ut qui delinquentium culpas redarguit, in nullius se debeat favorem declinare. Unde et recte subjungitur: *Occidat vir fratrem, et amicum, et proximum suum, fratrem scilicet, et amicum, et proximum interficit, qui cum puniendi invenit, ab increpationis gladio, nec eis quos per cognitionem diligit, parcat*. Si ergo ille Dei dicitur, qui ad feriendam vitia zelo divini amoris excitatur, profecto esse se Dei donat, qui in quantum sufficit increpare vitæ carnalium recusat.

CAP. LVI. — *Cum egredieretur Moyses ad tabernaculum, surgebat universa plebs, et stabat unusquisque in ostio papilionis sui, aspiciebantque tergum Moysi, donec ingrederetur tentorium; ingresso autem illo tabernaculum sederis, descendebat columna nubes, et stabat ante ostium, loquebaturque cum Moyses, cernentibus universis quod columna nubes staret*

^a Hæc in Edit. desunt; quæ ex ope Mss. Vaticano, Michael., Gemet., Utic., etc., revocavimus.

^b Multa hic Excusorum errata, et quidem gravissima correximus ope Mss. qui ab invicem non dissentiant.

ad ostium tabernaculi; stabantque ipsi, et adorabant per fores tabernaculorum suorum (Exod. xxxiii, 8).

Dum de dono Spiritus per illustrationem supernam gratia desiderantibus dato tractaretur in comment. Ezech., hom. I. secundæ part. (Num. 17), adjunc- tum est: Cum egrederetur Moyses ad tabernaculum, etc. — Hebræus populus de Ægyptia servitute liberatus, cum loquente Domino columnam nubis cer- neret, unusquisque in tabernaculi sui foribus stabat, et adorabat, de quibus et dicitur: Cum egrederetur Moyses ad tabernaculum, surgebat universa plebs, et stabat unusquisque in ostio papilionis sui. Quid est enim populum columnam nubis aspicere, et in tabernaculi sui foribus stare, atque adorare, nisi quod humana mens cum superiora illa atque cœlestia ut- que in enigmate conspicit, jam claustra habita- tionis corporeæ per sublevatam cogitationem exit, atque illum humiliter adorat? Cujus etsi videra sub- stantiam non valet, jam tamen ejus potentiam per illuminationem spiritus miratur. Et cum Moyses tabernaculum ingreditur, ejus tergaque populus aspi- cit, et in papilionum suorum ostiis consistit, quia cum sanctus quisque prædicator alta de Domino lo- quitur, supernæ habitationis jam utcumque taberna- culum ingreditur. Cujus prædicationis infirmi quique etsi veritatem plene pensare non possunt, tamen velut terga aspiciunt, quia postrema, quæ prævalent, per intellectum sequuntur. Sed in ipsis quoque mi- nimis quæ capere sufficiunt, jam de suis papilionibus quasi exeunt, atque in ostiis stant, quia et habita- cula carnis relinquere, et ad illa æternæ vitæ gaudia, quæ audiunt, progredi conantur.

CAP. LVII. — Non poteris videre faciem meam. Non enim videbit me homo, et vivet (Exod. xxxiii, 20).

Dum de visione scientiæ tractaretur in expos. beati Job, lib. xviii (Num. 88, 89, 90, 91), adjun- ctum est: Non poteris videre faciem meam, etc. — Huic Dominicæ sententiæ, quæ ad Moysen dicitur: Non enim videbit me homo, et vivet, Joannem audi concordantem, qui ait: Deum nemo vidit unquam (I Joan. iv, 12). Sed cum Testamenti veteris patres intueor, multos, teste ipsa sacra lectionis historia, Deum vidisse cognosco. Vidit quippe Jacob Deum, qui ait: Vidi Dominum facie ad faciem, et calva facta est anima mea (Gen. xxxii, 30). Vidit Moyses Domi- num, de quo scriptum est: Loquebatur Dominus ad Moysen facie ad faciem, sicut loqui solet homo cum amico suo (Exod. xxxiii, 11). Vidit Job Deum, qui dicit: Audivi auris audivi te, nunc autem oculus meus videt te (Job. xlii, 5). Vidit Isaias Dominum, qui ait: Anno, quo mortuus est rex Ozias, vidi Dominum sedentem super solium excelsum et elevatum (Isa. vi, 1). Vidit Michæas Dominum, qui dicit: Vidi Domi- num sedentem super solium suum, et omnem exerci- tum cœli assistentem ei a dextris, et a sinistris (III Reg. xxii, 19). Quid ergo quod tot Testamenti veteris patres Dominum se vidisse testati sunt, et ta- men ipse dicit: Non enim videbit me homo, et vivet. Et Joannes ait: Deum nemo vidit unquam (I Joan. iv, 12), nisi hoc quod patenter datur intelligi, quia quoad hic mortaliter vivitur, videri per quasdam imagines Deus potest, sed per ipsam naturam suam speciem non potest, ut anima, gratia Spiritus afflata, per figuras quasdam Deum videat, sed ad ipsam vim ejus essentiæ non pertingat? Hinc est enim quod Jacob, qui Deum se vidisse testatur, hunc non nisi in angelo vidit. Hinc est quod Moyses, qui cum Deo facie ad faciem loquitur, sicut loqui solet homo ad amicum suum, ei inter ipsa verba sua locutionis dicit: Si inveni gratiam in conspectu tuo, ostende mihi teipsum manifeste, ut videam te (Exod. xxxiii, 13). Certe enim si Deus non erat cum quo loquebatur, Ostende mihi Deum, diceret, et non, Ostende temet- ipsum. Si autem Deus erat cum quo facie ad faciem loquebatur, cur petebat videre quem videbat? Sed ex hac ejus petitione colligitur quia eum sitiebat

per incircumscriptam naturam suam claritatem carnem, quem jam cœperat per quasdam imagines videre, ut sic superna essentia mentis ejus oculis adesset, qua- tenus ei ad æternitatis visionem nulla imago creata temporaliter interesset. Et viderunt ergo patres tes- tamenti veteris Dominum, et tamen juxta Joannis vocem: Deum nemo vidit unquam; et juxta ejusdem Domini vocem, Nemo Deum vidit, et vixit, quia in hac mortali carne consistentibus, et videri potuit per quasdam circumscriptas imagines, et videri non potest per incircumscriptum lumen æternitatis. Sin vero a quibusdam potest in hac adhuc corruptibili carne viventibus, sed tamen inestimabili virtute crescentibus, quodam contemplationis acumine æter- na Dei claritas videri, hoc quoque ejusdem veritatis sententia non abhorret, quæ dicitur: Non enim videbit me homo et vivet, quoniam quisquis sapientiam, quæ Dei est, videt, huc vite fructus moritur, ne jam ejus amore teneatur. Nullus quippe eum vidit, qui adhuc carnaliter vivit, quia nemo potest amplecti Deum simul et seculum. Qui enim Deum videt, eo ipso moritur, quo vel intentione cordis, vel affec- tu operis, ab hujus vite delectationibus tota mente separatur. Nemo ergo Deum vidit et vixit; ac si aperte diceretur; nullus unquam Deum spiritualiter vidit, et mundo carnaliter vivit. Sciendum vero est quod fere nonnulli qui Deum dicerent etiam in illa regione beatitudinis, in claritate quidem sua conspi- ci, sed in natura minime videri; quos nimirum mi- nor inquisitionis subtilitas felicit. Neque enim in simplici, et incommutabili essentia aliud claritas, aliud natura; sed ipsa ei natura sua claritas, ipsa claritas natura est. Quia etiam suis dilectoribus hæc Dei sapientia se quandoque ostenderet, ipse pollice- tur, dicens: Qui diligit me, diliget me a Patre meo; et ego diligam eum, et manifestabo meipsum illi (Joan. xiv, 21). Ac si patenter dicat: Qui in vestra me nunc cernitis, restat ut in mea me natura videatis. Hinc rursum ait: Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt (Matth. v, 8). Hinc Paulus dicit: Nunc vi- demus per speculum in enigmate, tunc autem faciem ad faciem. Nunc cognosco ex parte, tunc cognoscam sicut et cognitus sum (I Cor. xiii, 12). Sed quia de Deo per primum Ecclesiæ prædicatorem dicitur: In quem desiderant angeli prospicere (I Petr. i, 12), sunt nonnulli qui nequaquam Deum videre, vel an- gelos suspiciantur. Et tamen dictum per Veritatis sententiam scimus: Angeli eorum in cœlis semper vident faciem Patris mei, qui in cœlis est (Matth. xviii, 10). Nunquid ergo aliud veritas, aliud prædi- cator insonat veritatis? Sed si sententia utraque confertur, quia sibi nequaquam dispar sit agnoscitur. Deum quippe angeli et vident, et videre desiderant, et intueri sitiunt, et intuentur. Si enim sic videre desiderant, ut effectu sui desiderii minime perfrauantur, desiderium sine fructu anxietatem habet, et anxietas penam. Beati vero angeli ab omni pena anxietatis longe sunt, quia nunquam simul pena et beatitudo conveniunt. Rursum cum eos dicimus Dei visione satiari, quia et Psalmista ait: Satiabor dum manifestabitur gloria tua (Psal. xvi, 13), considerandum nobis est quoniam satietatem solet fastidium subsequi. Ut ergo recte sibi utraque conveniant, dicat veritas: Quia semper vident, dicat prædicator egregius quia semper videre desiderant. Ne enim sit in desiderio anxietas, desiderantes satiantur; ne autem sit in satietate fastidium, satiati desiderant. Et deside- rant igitur sine labore, quia desiderium satietas comitatur. Et satiantur sine fastidio, quia ipsa satietas ex desiderio semper accenditur. Sic quoque et nos erimus, quando ad ipsum fontem vite venerimus. Erit nobis delectabiliter impressa sitis simul atque satietas. Sed longe abest a siti necessitas, longe a satietate fastidium, quia et sitiennes satiabimur, et satiati sitiemus. Videbimus igitur Deum ipsum, quod erit præmium laboris nostri, ut post mortalitatis hu-

^a Excusi, de divisione scientiæ.

ius tenebras, accensa ejus luce gaudeamus.

CAP. LVIII.—*Est locus apud me, et stabis super petram. Cumque transibit gloria mea, ponam te in foramine petrae. Et paulo post: Tollam manum meam, et videbis posteriora mea (Exod. xxxiii, 21).*

Dum de credulitate populi Judaici tractaretur in expos. beati Job, l. xxv (Num. 25), adjunctum est: *Est locus apud me, et stabis super petram, etc.* — Per locum Ecclesia, per petram Dominus, per Moysen vero multitudo est plebis Israeliticæ figurata, quæ Domino in terra prædicante non credit. Ipsa ergo in petra stetit, terga Domini transeuntis aspiciens, quia videlicet post passionem ascensionemque dominicam, intra Ecclesiam deducta, fidem Christi percipere meruit; et cujus præsentiam non vidit, ejus posteriora agnovit.

CAP. LIX. — *Item unde supra.*

Dum de sanctæ Ecclesiæ celsitudine tractaretur in expos. beati Job, l. xxxv (Num. 15), adjunctum est: *Est locus apud me, etc.* — Quia ex sola Ecclesia catholica veritas conspicitur, apud se esse locum Dominus perhibet, de quo videatur. In petra Moyses ponitur, ut Dei faciem contempletur, quia nisi quis fidei soliditatem tenuerit, divinam præsentiam non agnoscit. De qua soliditate Dominus dicit: *Super hæc petram ædificabo Ecclesiam meam (Matth. xvi, 18).* Sola quippe est per quam sacrificium Dominus libenter accipiat, sola quæ pro errantibus fiducialiter intercedat. Unde etiam de agni hostia Dominus præcepit, dicens: *In una domo comedetur, nec offerretis de carnibus ejus foras (Exod. xii, 46).* In una namque domo agnus comeditur, quia in una catholica Ecclesia, vera hostia Redemptoris immolatur. De cujus carnibus divina lex efferri foras prohibet, quia dari sanctum carnibus vetat. Sola est in qua opus bonum fructuose peragitur. Unde et mercedem denarii non nisi qui intra vineam laboraverant acceperunt. Sola est quæ intra se posita valida charitatis compage custodivit. Unde et aqua diluvii arcam quidem ad sublimiora sustulit; omnes autem quos extra arcam invenit exstinxit.

CAP. LX. — *Qui reddis iniquitatem patrum filiis ac nepotibus, in tertiam et quartam progeniem (Exod. xxxiv, 7).*

Dum de originali culpa tracta per prolem, quod pravitate imitatio puniendâ sit, tractaretur in expos. beati Job, l. xv (Num. 57), adjunctum est: *Qui reddis iniquitatem patrum filiis ac nepotibus, etc.* — Cum scriptum sit: *Quid est quod inter vos parabolam veritatis in proverbium istud in terra Israel, dicentes: Patres comederunt uvam acerbam, et dentes filiorum obtupuerunt? Vivo ego, dicit Dominus Deus, si erit vobis ultra parabola hæc in proverbium in Israel. Ecce omnes animæ meæ sunt, ut anima patris; ita et anima filii mea est. Anima quæ peccaverit ipsa morietur (Ezech. xviii, 2 seq.; Jerem. xxxi, 29).* Quid est quod nunc per Moysen Domino dicitur: *Qui reddis iniquitatem patrum in filios ac nepotes?* Sed in utraque hac sententia, dum dissimilis sensus invenitur, auditoris animus, ut discretionis viam subtiliter requirat, instruitur. Peccatum quippe originale a parentibus trahimus; et nisi per gratiam baptismatis solvamus, etiam parentum peccata portamus, quia unum adhuc videlicet cum illis sumus. Reddet ergo iniquitatem patrum in filios, dum pro culpa parentis, ex originali peccato anima polluitur proles. Et rursum non reddit iniquitatem patrum in filios, quia cum ab originali culpa per baptismum liberamur, non jam parentum culpas, sed quas ipsi committimus, habemus. Quod tamen intelligi etiam aliter potest, quia quisquis pravi parentis iniquitatem imitatur, etiam ex ejus delicto reus constringitur. Quis-

^a In Editis legitur: *Quomodo iniquitas parentum puniatur in posteris.* Sequimur Mss. mire consentientes.

A quis autem parentis iniquitatem non imitatur, nequam delicto illius gravatur. Unde fit ut iniquus filius iniqui patris, non solum sua, quæ attulit, sed etiam patris peccata persolvat, cum vitis patris, quibus iratum dominum non ignorat, etiam suam adhuc malitiam adjungere non formidat. Et justum est ut qui sub districto iudice vias parentis iniqui non timet imitari, cogatur in vita præsentis etiam culpas parentis iniqui persolvere. Unde et illic dictum est: *Anima patris mea est, etc. Anima quæ peccaverit, ipsa morietur (Ezech. iv),* quia in carne nonnunquam filii etiam ex patris peccato perimuntur. Deleto autem originali peccato ex parentum nequitia, in anima non tenentur. Quid enim est quod parvuli plerumque a dæmonibus arripiuntur, nisi quod caro filii ex patris poena multatur? In semetipso enim percussit pater iniquus, et percussio vim sentire contemnit. Plerumque percussit in filiis, ut acriter uratur, et dolor patris carni filiorum redditur, quatenus filiorum poena mens patris iniqua puniatur. Cum vero non parvuli, sed jam proveciores filii ex parentum culpa feriuntur, quid aliud aperte datur intelligi, nisi quod illorum etiam poenas luunt, quorum facta secuti sunt? Unde et recte dicitur: *Usque ad tertiam et quartam progeniem.* Quia enim u-que ad tertiam et quartam progeniem eam quam imitantur filii parentum vitam possunt videre, usque ad eos ultio extenditur, qui viderunt quod male sequerentur.

CAP. LXI. — *Quidquid in cultum tabernaculi, et ad vestes sanctas necessarium erit, viri cum mulieribus tribuerunt: armillas, et inaures, annulos, et dextralia. Omne vas aureum in donaria Domini separatam est, si quis habuit hyacinthum, purpuram, coccum bis tinctum, byssum, et pilos caprarum (Exod. lv, 22).*

Cum de operationibus electorum intra sanctam Ecclesiam tractaretur in expos. beati Job, l. xxx (Num. 24), adjunctum est: *Quidquid in cultum tabernaculi, etc.* In ^b ornameto tabernaculi viri dona cum mulieribus offerunt, quia in explendo cultu sanctæ Ecclesiæ, et fortium facta sublimia, et infirmorum opera extrema numerantur. Quid autem per armillas quæ lacertos astringunt, nisi præpositorum valide laborantium opera demonstrantur? Et quid per inaures, nisi subditorum obedientiam exprimitur? Quid per annulos, nisi signaculum secretorum Dei? Plerumque enim magistri signant, quod ab auditoribus capi non posse considerant. Et quid per dextralia, nisi primæ operationis ornamenta memorantur? Quid per vas aureum in donaria Domini separatam, nisi divinitatis intelligentia accipitur? Quæ tanto ab inferiorum amore disjungitur, quanto ad sola, quæ æterna sunt, amanda sublevatur. Quid per hyacinthum, nisi spes cælestium? Quid per purpuram, nisi cruor ac tolerantia passionum amore regni-perpeti exhibitæ? Et quid per bis tinctum coccum, nisi charitas demonstratur, quæ pro perfectione bis tingitur, quia Dei et proximi dilectione decoratur? Quid per byssum, nisi immaculata carnis incorruptio? Et quid per pilos caprarum, ex quibus citiorum asperitas textitur, nisi cura poenitentiae afflictio designatur? Dum igitur alii per armillas et annulos forte magisterium exercent, alii per inaures et dextralia devotam obedientiam, rectamque operationem exhibent, alii per separatam vas aureum præclaram subtilioremque Dei intelligentiam tenent, alii per hyacinthum, purpuram, et coccum, audita cælestia sperare, credere, amare non desinunt, etiam quæ adhuc per subtiliorem intellectum minime cognoscunt; alii per byssum incorruptionem carnis offerunt, alii per caprarum pilos deplorant asperum quod libenter commiserunt, quasi ex uno figmento opificis coadunata donorum ministeria, in tabernacu-

^b Plurima hoc in capite vitiata juxta priores Editiones correximus ex Mss. Vaticano, Gemet., etc.

lum Domini, hoc est intra sanctam Ecclesiam, prout **A** ipse dedit, offeruntur.

CAP. LXII. — *Fecit et labrum æneum cum base sua, de speculis mulierum quæ excubabant in ostio tabernaculi (Exod. xxxviii, 8).*

Dum de purgandis delictorum sordibus per divinum mandatorum custodiam tractaretur, homil. 17 in Evang. (Num. 10), adjunctum est: *Fecit et labrum æneum cum base sua, etc.* — Labrum æneum Moyses ponit, in quo sacerdotes lavari debeant, et sancta sanctorum ingredi; quia lex Dei prius nos lavari per compunctionem præcipit, ut nostra immunditia ad penetrandam secretorum Dei munditiam non sit indigna. Quod bene labrum de speculis mulierum perhibet factum, quæ ad tabernaculi ostium indesinenter excubant. Specula quippe mulierum sunt præcepta Dei in quibus sanctæ animæ semper se aspiciunt, et quæ in eis sunt fœditatis maculæ, deprehendunt. Cogitationum vitia corrigunt, et quasi renitentes vultus velut ex reddita imagine componunt; quia dum præceptis Dominicis solerter inten-

dunt, in eis procul dubio vel quid in se cœlesti viro placeat, vel quid displiceat, agnoscunt. Quæ quæ in hac vita sunt, æternum tabernaculum ingredi nequaquam possunt. Sed tamen ad ostium tabernaculi mulieres excubant, quia sanctæ animæ etiam cum infirmitate adhuc carnis gravantur, amore tamen continuo ingressum æterni introitus observant. Moyses ergo labrum sacerdotibus de speculis mulierum fecit: quia lex Dei lavacrum compunctionis peccatorum nostrorum maculis exhibet, dum ea per quæ sanctæ animæ superno sponso placuerunt, intuenda nobis cœlestia præcepta præbent. Quibus si diligenter intendimus, internæ nostræ imaginis maculas videmus. Videntes autem maculas, in poenitentiae dolore compungimur. Compuncti vero quasi in labro de speculis mulierum lavamur. Tunc ergo de nobis vere compungimur, si studiosè patrum præcedentium facta pensamus, ut ex conspecta illorum gloria, in nostris nobis oculis nostra vita sordescat. Tunc vero compungimur, cum præcepta Dei studiosè perscrutemur, et per hæc proliferare ipsi contendimus, per quæ jam profecisse novimus, quos veneramus.

LIBER TERTIUS.

De Testimoniis libri Levitici.

CAPUT PRIMUM. — *Detracta pelle hostiæ, artus in frusta concidant. Et subjicient in altari ignem, stræ lignorum ante composita; et membra quæ cæsa sunt desuper ordinantes, caput videlicet, et cuncta quæ adhærent jecori, intestinis et pedibus lotis aqua (Levit. 1, 7, seq.).*

Cum de cavendo terreni appetitus desiderio tractaretur in expos. beati Job, l. 1 (Num. 54), adjunctum est: *Detracta pelle hostiæ, artus in frusta concidant, etc.* — Pellem hostiæ subtrahimus, cum a mentis nostræ oculis superficiem virtutis amovemus. Cujus artus in frusta concidimus, cum distinguentes subtiliter ejus intima membratimque cogitamus. **C** Curandum ergo est, ne cum mala vincimus, bonis lascivientibus supplantemur, ne fortasse fluxa prodeant, ne incircumspecta capiantur, ne per errorum viam deserant, ne per lassitudinem fracta, anteacti laboris meritum perdant. In cunctis enim vigilanter debet se mens circumspicere, atque in ipsa circumspectionis suæ providentia perseverare (*Moral. l. ix, Num. 84*). Sed inter hæc sciendum est, quod idcirco nonnunquam impulsu illicitæ cogitationis affligimur, quia in quibusdam terrenæ conversationis actibus, quamvis licitis, libenter occupamur. Cumque vel in minimis terrena actio per desiderium tangitur, crescente contra nos antiqui hostis fortitudine mens nostra non minima importunitate tentationis inquinatur. Unde et sacerdos legis membra hostiæ per frusta concisa, caput atque ea quæ circa jecur sunt, jubetur ignibus cremare, pedes vero atque intestina hostiæ prius aqua diluere. Nos quippe ipsos sacrificium Deo offerimus, cum vitam nostram cultui divini dedicamus. Qui membra hostiæ per frusta concisa super ignem ponimus, cum vitæ nostræ opera virtutibus distinguentes immolamus. Caput atque ea quæ juxta jecur continentur, incendimus; cum in sensu nostro, quo omne corpus regitur, atque in occultis desideriis flamma divini amoris ardemus. Et tamen præcipitur ut pedes atque intestina hostiæ laventur. Pedibus enim terra tangitur, intestinis vero stercora gestantur; quia plerumque jam ex desiderio in æternitatem succedimus, jam toto devotionis sensu ad appetitum nostræ mortificationis inhiamus. Sed quia adhuc terrenum præ infirmitate aliquid

agimus, nonnulla etiam, quæ jam subegimus, illicita in corde toleramus. Cumque cogitationes nostras immunda tentatio inquinat, quid aliud quam intestina hostiæ stercus portant? Sed ut comburi debeant laventur, quia nimirum necesse est ut immundæ cogitationes timoris fletus diluat, quas in acceptione sacrificii supernus amor incendat. Et quidquid mens vel de inexperto certamine, vel de conversationis pristina memoria patitur, lavetur, ut tanto suavior in conspectu sui spectatoris ardeat, quanto cum ei assistere cœpit, nil terrenum secum, nil lubricum in ara suæ orationis imponat.

CAP. II. — *De prolato juramento, et per oblivionem omisso, per Moysen dicitur: Offerat agnam de gregibus, sive capram, orabitque pro eo sacerdos, et pro peccato ejus. Sin autem non poterit offerre pecus, offerat duos turtures vel duos pullos columbarum, unum pro peccato, et alterum in holocaustum (Levit. v, 6, 7, 8).*

Dum de modo reparandæ vitæ tractaretur in expos. beati Job, lib. xxxii (Num. 4), adjunctum est: *De prolato juramento, etc.* — Juramentum namque proferre, est voto nos divinæ servitutis alligare. Et cum bona opera promittimus, bene nos facere spondemus. Cum vero abstinentiam cruciatumque carnis nostræ vomemus, male ad præsens nos nobis facere juramus. Sed quia nullus in hac vita ita perfectus est, ut quamlibet Deo devotus sit, inter ipsa quantumcumque pia vota non peccet, pro peccato agna offerri, sive capra præcipitur. Quid enim per agnam, nisi activæ vitæ innocentia? Quid per capram, quæ in summis sæpe extremisque pendens rupibus pascitur, nisi contemplativa vita signatur? Qui ergo se conspicit promissa ac proposita non implese, ad sacrificium Dei sese studiosius debet, vel innocentia boni operis, vel sublimi pastu contemplationis accingere. Et bene agna de gregibus, capra vero offerri de gregibus non jubetur, quia activa vita multorum est, contemplativa paucorum. Et cum hæc agimus quæ multos agere et egisse conspiciamus, quasi agnam de gregibus damus. Sed cum offerentis virtus ad agnam capramque non sufficit, in remedio poenitentis adjungitur, ut duo columbarum pulli vel

^a In Cod. Vatic. : *de cavendo spiritualibus terreni, etc.*

^b Quæ sequuntur, usque ad : *sed inter hæc etc.*,

absunt a Mss.

duo turtures offerantur. Scimus quia columbarum pulli vel turtures pro cantu gemitus habent. Quid ergo per duos columbarum pullos vel duos turtures, nisi duplex penitentiae nostrae gemitus designatur? Ut cum ad offerenda bona opera non assurgimus, nosmetipsos duplitem deservimus, quia et recta non facimus, et prava operati sumus. Unde et unus turtur pro peccato, alter vero offerri in holocaustum jubetur. Holocaustum namque totum incensum dicitur. Unum ergo turturem pro peccato offerimus, cum pro culpa gemitum damus, de altero vero holocaustum facimus, cum pro eo quod bona negleximus, nosmetipsos funditus succedentes, igne doloris ardemus.

CAP. III. — De turture vel columba, quae pro peccato offertur, jubetur ut caput ejus retorqueatur ad pennulas, ita ut collo caput inhæreat, et non penitus abrumptatur (Levit. v, 7).

Dum per promissi sacrificii mysterium, de unitate sanctae Ecclesiae in suo confirmatae capite, id est Redemptore nostro, et de gloria passionis ejus tractaretur homil. 7 (Num. 10), in Ezech., adjunctum est: *De turture vel columba, etc.* — Quid in hac oblatione turturis vel columbae, quae pro peccato jubetur offerri, atque ut post mortem hostiae corpori caput inhæreat, nisi Mediatoris nostri persona signatur? Redemptoris enim nostri mors ad conjunctionem sui corporis, id est Ecclesiae valuit, non ad separationem. Mediator etenim Dei et hominum, id est caput omnium nostrum, et vera emanationis hostia, unde pro nobis mortem pertulit, inde nobis varius inhaesit. Post sectionem ergo caput turturis suo corpori inhaeret, quia Christum ab Ecclesia nec mors interventionis dividit. Persecutores igitur peregerunt hoc quod perniciosius melius sunt. Latuerunt mortem, ut ab eo abscederent fidelium devotionem. Sed inde fides crevit, unde haec se extinguere infidelium credulitas erodit. Cumque se existimarent ejus miracula persequendo abscondere, haec nimirum compulsi sunt noscendo dilatare. Quis namque caput nostrum est, nisi Redemptor generis humani? De quo scriptum est: *Ipsam dedit caput super omnem Ecclesiam, quae est corpus ipsius (Ephes. 1, 22)*. Quem cum Judaei persequerentur, nomen ejus delere de terra conati sunt. Cumque eum crucifixum et seputum viderent, eum se ab amore omnium divisisse crediderunt. Sed caput turturis et incisum est, et tamen a suo corpore abscissum non est, quia ex eo quod pro nobis mortem pertulit, omnes nos sibi verius in ipsa sua morte conjunxit. Et per hoc quod se nostris oculis visibiliter subtraxit, nostris se mentibus invisibiliter radicavit. Caput ergo turturis incisum adhaesit corpori, quia pro nobis quidem Redemptor noster passus est, sed a nobis separatus non est.

CAP. IV. — Item unde supra.

Dum de modo tenendae vitae activae tractaretur, homil. 7 in Ezech., adjunctum est: — Hi qui juxta historiam voluerunt accipere asque dum verum sacrificium veniret, in ipsa litterae expletione tenuerunt, in quo nos sacrificio, si morale aliquid quaeramus, invenimus. Nos enim ipsi in omnipotentis Dei sacrificio esse turtur debemus, ita ut caput nostrum retorqueatur ad pennulas, id est sensus ad virtutes. Non enim immerito per caput mentem intelligimus, quia sicut caput corpus, ita mens actiones regit. Sed caput collo inhaereat, et non funditus abscindatur, quia videlicet mens nostra carnis delectatione incidenda est; sed a carnis cura necessaria incidenda non est. Hinc enim scriptum est: *Carnis curam ne feceritis in desiderijs (Rom. xiii, 14)*. Quae ergo in desiderijs fieri prohibetur, procul dubio in necessitate conceditur. Caput ergo turturis ex parte abscissum sit, et ex parte collo inhaereat; ut, sicut dictum est,

A et a voluntate carnis mens nostra incisa sit, et tamen a necessitate non sit abscissa.

CAP. V. — Ignis in altari semper ardebit, quem nutrit sacerdos, subjiciens mane ligna per singulos dies. Et imposito holocausto desuper adolebit adipem pacificorum (Levit. vi, 12).

Cum de nutriendo divino amore et servanda cordis innocentia tractaretur in expos. beati Job, lib. xiv (Num. 15, 16), adjunctum est: *Ignis in altari semper ardebit, etc.* — Ignis est iste perpetuus, qui nunquam deficiet de altari. Altare Dei est cor nostrum, in quo jubetur ignis semper ardere, quia necesse est ex illo ad Deum charitatis flammam indesinenter accenderr. Cui per singulos dies sacerdos ligna subjiciat, ne exstinguatur. Omnis enim fide Christi praeditus, membrum utique summi sacerdotis effectus est, sicut cunctis fidelibus Petrus apostolus dicit: *Vos autem genus electum, regale sacerdotium (I Petr. ii, 9)*. Et sicut Joannes apostolus dicit: *Fecisti nos Deo nostro regnum et sacerdotium (Apoc. 1, 6)*. Sacerdos ergo in altari ignem nutritis quotidie ligna subjiciat, id est fidelis quisque ne in eo charitatis flamma deficiat, in corde suo tam exempla praecedentium quam sacrae Scripturae testimonia congerere non desistat. Nam quasi quaedam fomenta igni dare, est in exercitatione charitatis vel exempla patrum vel praecepta dominica ministrare. Quia enim interna novitas nostra ipsa quotidie hujus vitae conversatione veterascit, ignis iste adhibitis lignis nutriendus est, ut dum per usum se nostrae vetustatis extendat, per patrum testimonia et exempla reviviscat. Et bene illic praecipitur ut mane ligna per dies singulos congerantur. Haec quippe non sunt, nisi cum nox caritatis exstinguitur. Vel certe quia mane pars diei est, postpositis cogitationibus vitae praesentis, hoc priori loco quisque fidelium cogitet, ut quod in se jamjamque quasi deficit, quibus valet sibi studium charitatis inflammet. Ignis enim iste in altari Domini, id est in corde nostro citius exstinguitur, nisi solerter adhibitis exemplis patrum, et Dominicis testimoniis reparatur. Bene autem illic subjungitur: *Et imposito holocausto, desuper adolebit adipem pacificorum*. Nam quisquis in se hunc ignem charitatis accendit, semetipsum utique holocaustum desuper imponit, quia omne vitium quod in se male vivebat exurit. Cum enim cogitationum sanarum interna considerat, et vitam reproham per inmutationis gladium maciat, in ara se sui cordis imponit, et igne charitatis accendit. De qua hostia pacificorum adipem redolent: qui interna novae vitae impingunt, pacem inter nos et Dominum faciens, odorem de nobis suavissimum reddit. Quia vero eadem charitas in cordibus electorum inextinguibilis manet, apte illic subditur: *Ignis est iste perpetuus, qui nunquam deficiet de altari*. Nunquam proleto de altari ignis iste deficiat, quia etiam post hanc vitam eorum mentibus fervor charitatis accrescit. Aeterna quippe contemplatione agitur, ut omnipotens Deus, quo magis visus fuerit, eo amplius diligatur.

CAP. VI. — Item unde supra.

In commentario Ezechiel., hom. 12 (Num. 30): — Quod offerri per legem similia in sacrificio jubetur. Nullum omnipotenti Deo tale est sacrificium, quale zelus animarum. Hinc enim Psalmista ait, *Zelus domus tuae comedit me (Psal. lxxviii, 10)*. (Num. 5). Quantum vero fruxura cordis, quae per spiritualetem zelum agitur, omnipotentem Dominum placat, aperte ostenditur, cum offerri per legem similia in sacrificium jubetur. De qua scriptum est: *In sartagine oleo conspersa friget, offeretque eam calidam in odorem suavissimum Domino sacerdos, qui patri jure successerit, et tota cremabitur in altari (Levit. vi, 21)*. Tunc enim similia in sartagine frigitur, cum mundi mens justi per zeli sancti ardorem crematur. Quae consper-

* Gemet. et Utic., a voluptate. Retinemus receptam lectionem quae est Michael.

gi oleo præcipitur, quia enim Græce misericordia *læce* dicitur, non immerito per oleam misericordia designatur, quæ in conspectu omnipotentis Domini ardet et lucet. Conspargatur ergo oleo mens quæ in sartagine frigitur, quia in saneti zeli districtione necesse est ut ex misericordiam virtute et ardeat et clarescat. Amat enim eundem ipsum quem insequi videtur. Unde et calida in odorem suavissimum Domino offerri præcipitur, quia si amorem zelus non habet, ea quæ in sartagine offertur calorem similia amisit. Et notandum quæ eam offerre præcipitur, videlicet sacerdos qui patri jure successerit. Ille enim sacerdos patri jure succedit, qui esse se omnipotentis Dei filium moribus demonstrat, atque a nobilitate intima operum suorum ignobilitate non discedit. Quæ in altari tota cremari præcipitur, ut videlicet holocaustum fiat. Holocaustum enim totum incensum dicimus. Unde et in translatione altera hæc eadem similia quæ in sartagine frigitur, holocaustum fieri jubetur. Hoc autem inter holocaustum et sacrificium distat, quia omne quidem holocaustum sacrificium est, non omne sacrificium holocaustum. Sunt enim multa bona quæ aguntur sacrificia, sed holocausta non sunt, quia totam mentem in amore spirituali minime incendunt. Qui enim sic operantur ea quæ Dei sunt, ut tamen ea quæ sunt sæculi non reliquant, nimirum sacrificium, et non holocaustum, offerant. Qui autem cuncta quæ mundi sunt deserunt, et totam mentem igne divini amoris accendunt, hi nimirum omnipotenti Domino sacrificium et holocaustum faciunt. Similia itaque in sartagine est munda mens justæ in zeli spirituali afflictione, quæ per sollicitudinem animarum frigitur; et non solum sacrificium, sed etiam holocaustum Domino esse deputatur.

CAP. VII. — *Quod cauda hostiæ in sacrificio jubetur offerri (Levit. vii, 3).*

Dum de perseverantia boni operis tractaretur hom. 25 (Num. 2) in Evang., adjunctum est: *Quod cauda hostiæ in sacrificio jubetur offerri.* — Quid in cauda, nisi finis est corporis? Et ite bene immolat, qui sacrificium boni operis usque ad finem debite perducit actionis. Cauda ergo bestię in altari offerri præcipitur, ut videlicet omne bonum, cum incipimus, etiam perseveranti fine compleamus.

CAP. VIII. — *Quod sacerdos ex sacrificio, dextrum armum, ac separatim jubetur accipere (Levit. vii, 33).*

Dum de custodia sacerdotalis officii tractaretur, in Cod. Reg. past., tit. 14, adjunctum est: *Quod sacerdos ex sacrificio, etc.* — Quid est quod sacerdos ex præcepto legis, non solum dextrum armum, sed etiam separatim jubetur accipere, nisi ut non solum sit ejus operatio utilis, sed etiam singularis? Nec inter malos tantummodo, quæ recta sunt, faciat, sed bene quoque operantes subditos sicut honore ordinis superat, ita etiam morum virtute transcendat. Cui in esu quoque pectusculum eum armo tribuitur, ut quod de sacrificio præcipitur sumere, hoc de semetipso auctori discat immolare. Et non solum pectore quæ recta sunt cogitet, sed spectatores suos ad sublimia armo operis iavitet. Nulla præsentis vitæ appetat, nulla pertimescat. Blandimenta mundi respectu intimi terrore despiciat, terrores autem considerato interne dulcedinis blandimento contemnat.

CAP. IX. — *Quod pisces, qui pinnulas non habent, ab esu fidelis populi prohibentur. Et quod pisces, qui pinnulas squamarum habent, dare saltus etiam super aquas solent (Levit. xi, 9).*

Dum de desideriis electorum spiritualiter viventium tractaretur in expos. beati Job, l. v (Num. 19), adjunctum est: *Quod pisces, qui pinnulas non habent, etc.* — Quid ergo pennatis piscibus, nisi electæ

animæ figurantur? Quæ profecto sola in coelestis Ecclesie corpus transeunt. Quæ modo, virutum pinnulis fultæ, saltus dare per coeleste desiderium sciunt, ut superna contemplatione appetant, quamvis in seipais iterum ex mortali carne dilabatur.

CAP. X. — *Item unde supra.*

(Num. 19). — Pisces, qui habent pinnulas, saltus dare super aquas solent; soli ergo in electorum corpore quasi pisces transeunt, qui in eo quod imis deserviunt, aliquando ad superna conscendere mentis saltibus, sciunt ne semper in profundis curarum lateant, et nulla eos amoris summi quasi liberi aeris aura contingat. Qui ergo rebus temporalibus occupantur, tunc bene exteriora disponunt, cum sollicite ad interiora confugiunt, cum nequaquam foris perturbationum strepitus diligunt, sed apud semetipsos intus in tranquillitatis sinu requiescunt.

CAP. XI. — *Si ultra apparuerit in his locis quæ prius immaculata erant, lepra volatilis et vaga, debet igni comburi (Levit. xiii, 57).*

Dum de alternantibus in reproba mente vitis tractaretur, hom. 40 in Ezechiel., adjunctum est: *Si ultra apparuerit in his locis, etc.* — Aliquando quædam nos male egisse cognoscimus, atque hæc a nostro opere vitamus; sed ipsa nobis culpa aliis actibus surrepit, quæ prius nos in aliis tenebat. Nam sunt nonnulli qui, carnali immunditiæ subjecti, ad semetipsos considerantes redeunt, reatum suæ pravitatis agnoscunt. Cumque se ab immunda actione correxerint, statim de castitatis bono stulta elatione gloriantur, et quos prius immunditia operis tenebat in corpore, postmodum immunditia elationis tenet in cogitatione. Quid itaque istos, nisi lepra volatilis possidet, quæ vestimentum plene non deseruit, sed in eo locum mutavit? Vestimentum quippe sanctæ Ecclesie unusquisque fidelis est. Unde ei per prophetam dicitur: *Vivo ego, dicit Dominus, quia omnibus his velut ornamento vestieris (Isai. xlix, 8).* Lepra ergo volatilis et vaga vestimentum tenet, quando eam animam quæ esse fidelis cernitur per immutatum vitium culpa possidet. Si quis enim habitis in hoc mundo divitiis fortasse superbiat, sed ab ore prædicantis cuncta hæc peritura esse audiens, ea quæ possidet pauperibus dispergat; de ipsa vero distributione elationem in corde habeat, quia prius hunc elatio per tenaciam, postmodum per largitatem tenuit, lepra, ut diximus, in vestimento locum mutavit. Alius immoderatis indiscipulatisque inepte lætitiæ verbis est deditus, qui dum fortasse a prædicatore corripitur, gravitatis censura se coercere studet, ne dissoluto gaudio lætetur; sed sæpe dum plusquam debet a gaudio restringitur, animus in iram vertitur, et sua ei tristitia iracundiæ stimulos excitat, atque constrictam mentem furoris aculeo perturbat. Quia ergo vitium ineptæ lætitiæ per immoderatam continentiam ad iracundiæ vitium transit, lepra vaga et volatilis locum quem tenebat destituit, et quem non tenebat, occupavit.

CAP. XII. — *Qui fluxum seminis patitur, immundus erit (Levit. xv, 10).*

Dum de tenenda locutionis mensura tractaretur in expos. beati Job, l. xiii (Num. 28), adjunctum est: *Qui fluxum seminis patitur, etc.* — Quid est sermo, nisi semen? Qui dum ordinate emittitur, audientis mens quasi concipientis uterus, ab boni operis prolem fetatur; si vero importune defluit, emittentem polluens, generandi virtutem perdit. In mente quippe audientium semen securaturæ cogitationis est auditæ qualitas locutionis, quia dum per aurem sermo concipitur, cogitatio in mente generatur. Nam si semen sermo non esset, de prædicante Paulo nequaquam Athenienses dicerent: *Quid sibi vult seminivertibus*

^a Id est in part., cap. 3. Eadem legitur epist. 23, lib. 1, olim 24.

^b In Michael. laudatur homil. 26 in Evang.

^c In Michael. assignatur hom. 11. In neutra nobis occurrit quod hic legitur.

^d Hic locus in Editis et in multis Mss. est corruptus. Veram lectionem suppeditavit Coll. Michael.

^e In Gemet.: *Quid per fluxum seminis, nisi sermo nis semen accipitur? Qui dum ordinate emittitur.*

hic dicere (Act. xvii, 18)? De quo et Lucas dicit: *Ipsae enim erat dux verbi* (Act. xiv, 11). Semen ergo usui propaginis dicatum incompetenter fluens, cætera membra coinquinat, cum sermo per quem in audientium sensibus nasci scientia debuit, si inordinate prodeat, etiam quæ recte senserit fœdat. Qui ergo fluxum seminis sustinet, immundus asseritur, quia multiloquio subditus ex eo se inquinat (Reg. past. p. II, cap. 4 in fin.). Quod si ordinate promeret, prolem rectæ cogitationis edere in audientium corde potuisset. Dumque incautus per loquacitatem defluit, non ad usum generis, sed ad immunditiam semen fundit. Unde et Paulus quoque cum discipulum de instantia prædicationis admoneret, dicens: *Testificor coram Deo et Christo Jesu, qui iudicaturus est vivos et mortuos, per adventum ipsius et regnum ejus: Prædica verbum; insta opportune, importune* (I Tim. iv, 1). Dicturus importune, præmisit opportune, quia scilicet apud auditoris mentem ipsa sua utilitate se destruit, si habere importunitas opportunitatem nescit.

CAP. XIII. — *Non maledices surdo, nec coram cæco pones offendiculum* (Levit. xix, 14).

Dum de cavendo detractionis ac scandali vitio tractaretur in Reg. past. part. III (Cap. 35, a. 36), adjunctum est: *Non maledices surdo*, etc. — Surdo maledicere, est absenti non audienti derogare. Coram cæco ponere offendiculum est discretam quidem rem agere, sed tamen ei qui lumen discretionis non habet, scandali occasionem præbere.

CAP. XIV. — *Quando ingressi fueritis terram, quam ego daturus sum vobis, et plantaveritis in ea ligna pomifera, auferetis præputia eorum. Poma quæ germinant, immunda erunt vobis, nec edetis ex eis* (Levit. xix, 23).

Cum de vitando appetitu laudis transitorie tractaretur in expos. beati Job, lib. viii (Num. 79, 80), adjunctum est: *Quando ingressi fueritis terram*, etc. — Ligna pomifera sunt opera virtutibus secunda. Præputia itaque lignorum auferimus cum de ipsa inchoationis infirmitati suspecti, primordia nostrorum operum non approbamus. Poma autem quæ germinant, immunda dicimus, nostrisque esibus non aptamus, quia cum primordia boni laudantur operis, dignum est ut hoc animum non pascat operantis, ne dum accepta laus suaviter capitur, fructus operis intempeste comedatur. Qui ergo inchoatæ virtutis ab humano ore laudem receperit, quasi plantati ligni ante tempus pomum comedit. Hinc per Psalmistam Veritas dicit: *Vanum est vobis ante lucem surgere, surgite postquam sederitis* (Psal. cxxvi, 2). Ante lucem quippe surgere, est priusquam claritas æternæ retributionis appareat, in præsentis vitæ nocte gaudere. Sedendum ergo prius est ut post recte surgamus; quia quisquis nunc se sponte non humiliat, nequaquam hunc sequens gloria exaltat.

CAP. XV. — *Loquere ad Aaron: Homo de semine tuo per familias qui habuerit maculam, non offeret panes Deo suo, nec accedet ad ministerium ejus. Ubi et repente subjungitur: Si cæcus fuerit, si claudus, si vel parvo et grandi et torto naso, si fracto pede vel manu, si gibbus, si lippus, si albuginem habens in oculo, si jugem scabiem, si impetiginem in corpore, vel ponderosus* (Levit. xxi, 17, seq.).

Cum de morum vitiiis, per corporum infirma distinctis tractaretur, Reg. past. part. I (Cap. ix), adjunctum est: *Loquere ad Aaron*, etc. — Considerandum valde est quia cum causam populi electus presul suscipit, quasi ad ægrum medicus accedit. Cujus, si adhuc in opere passiones vivunt, qua præsumptione percussum mederi poterit, qui in facie vulnus portat? (Cap. x.) Ille ergo, ille modis omnibus debet ad exemplum vivendi pertrahi, qui cunctis carnis passionibus moriens, jam spiritualiter vivit. Qui prospera mundi postposuit. Qui nulla adversa

pertimescit, qui sola interna desiderat. Cujus intentioni bene congruens, nec omnino per imbecillitatem corpus, nec valde per contumaciam repugnat. Qui ad aliena cupienda non ducitur, sed propria largitur. Qui per pietatis viscera citius ad ignoscendum flecitur, sed nunquam plus quam deceat ignoscens, ab arce rectitudinis inclinatur. Qui nulla illicita perpetratur, sed perpetrata ab aliis, ut propria, deploratur. Qui ex affectu cordis alienæ infirmitati compatitur, sicque in bonis proximi sicut in suis profectibus lætatur. Qui ita se imitabilem cæteris in cunctis quæ agit insinuat, ut inter eos non habeat quod saltem de transactis mens erubescat. Qui sic studet vivere, ut proximorum quoque corda arenitia doctrinæ valeat fluentis irrigare. Qui orationis usum et experimento jam didicit, quod obtinere a Domino, quæ poposcerit, possit. (Cap. 11.) Hinc est quod superna voce morum vitia per corpora infirma signantur, dum ad Moysen Dominus dicit: *Loquere ad Aaron: Homo de semine tuo per familias, qui habuerit maculam, non offerat panes Domino Deo suo, nec accedet ad ministerium ejus* (Levit. xxi, 17). Ubi et repente subjungitur: *Si cæcus fuerit, si claudus, si vel parvo vel grandi et torto naso, si fracto pede vel manu, si gibbus, si lippus, si albuginem habens in oculo, si jugem scabiem, si impetiginem in corpore, vel ponderosus*. Cæcus quippe est qui supernæ lumen contemplationis ignorat. Qui præsentis vitæ tenebris pressus, dum venturam lucem nequaquam diligendo conspicit, quo egressum operis porrigat, nescit. Hinc etenim prophetante Anna dicitur: *Pedes sanctorum suorum servabit, et impii in tenebris conticescent* (I Reg. II, 9). Claudus vero est qui quidem quo pergere debeat aspicit, sed per infirmitatem mentis vitæ viam perfecte non valet tenere quam videt. Qui ad virtutis statum dum fluxa consuetudine non erigitur, quo desiderium innititur, illuc gressus operis efficaciter non sequuntur. Hinc etenim Paulus dicit: *Remissas manus et dissoluta genua erigite, et gressus rectos facite pedibus vestris, ut non claudicans quis erret, magis autem sanetur* (Hebr. xii, 12, 13).

Parvo autem naso est, qui ad tenendam mensuram discretionis idoneus non est. Naso quippe odores fetoresque discernimus. Recte ergo per nasum discretio exprimitur, per quam virtutes eligimus, delicia reprobamus. Unde et in laude sponsæ dicitur: *Nasus tuus sicut turris quæ est in Libano* (Cant. vii, 4). Quia nimirum sancta Ecclesia quæ ex causis singulis tentamenta prodeant, per discretionem conspicit, et ventura vitiorum bella ex alto deprehendit. Sed sunt nonnulli qui dum æstinari hebetes nolunt, sæpe se in quibusdam inquisitionibus plusquam necesse est exercentes, ex nimia subtilitate falluntur. Unde hic quoque subditur, vel grandi et torto naso. Nasus etenim grandis et tortus, est discretionis subtilitas immoderata, quæ dum plusquam decet excreverit, actionis suæ rectitudinem ipsa confundit. Fracto autem pede vel manu est qui viam Dei pergere omnino non valet, atque a bonis actibus funditus exors vacat, quatenus hæc non ut claudus saltem cum infirmitate tenet, sed ab his omni modo alienus existat. Gibbus vero est quem terrenæ sollicitudinis pondus deprimit, ne unquam ad superna respiciat, sed solis his quæ in infimis calcantur, intendat. Qui etsi quando aliquid ex bono patriæ celestis audierit, ad hoc nimirum perversæ consuetudinis pondere prægravatus, cordis faciem non attollit. Quia cogitationis statum erigere non valet, quem terrenæ usus sollicitudinis curvum tenet. Ex horum quippe specie Psalmista dicit: *Incurvatus sum, et humiliatus sum usquequaque* (Psal. xxxviii, 8). Quorum culpam quoque per seinctipsam Veritas reprobandus ait: *Semen autem, quod in spinis cecidit, hi sunt qui audierunt, et a sollicitudinibus, et divitiis, et voluptatibus vitæ euntes suffocantur, et non referunt fructum* (Luc. viii, 14). Lippus vero est cujus quidem ingenium ad cognitionem veritatis emicat,

* Irrepsit in Ed. sciendum, pro sedendum.

b Excusi contra Gregorii mentem, ex mixtus.

sed tamen hoc carnalia opera obscurant. In lippis quippe oculis pupillæ sanæ sunt, sed humore defluente infirmatæ palpebræ grossescunt. Quæ quia infusione crebro atteruntur, etiam acies pupillæ vitiatur. Et sunt nonnulli, quorum sensum carnalis vitæ operatio sauciat quia videre recta subtiliter per ingenium poterant, sed usu pravorum actuum caligant. Lippus itaque est, cuius sensum natura exacuit, sed conversationis pravitas confundit. Cui bene per angelum dicitur: *Collyrio inunge oculos tuos ut videas* (Apoc. iii, 18). Collyrio quippe oculum ut videamus inungimus, cum ad cognoscendam veri luminis claritatem, intellectus nostri aciem medicamine bonæ operationis adjuvamus. Albuginem vero habet in oculo, qui veritatis lucem videre non sinitur, quia arrogantia sapientiar, seu iustitiæ cæcatur. Pupilla namque oculi nigra videt, albuginem tolerans nil videt, quia videlicet sensum humanæ cogitationis si stultum se peccatoremque intelligit, cogitationem intimæ claritatis apprehendit. Si autem candorem sibi iustitiæ seu sapientiæ tribuit, a luce se supernæ cognitionis excludit; et eo claritatem veri luminis nequaquam penetrat, quæ se apud se per arrogantiam exaltat. Sicut de quibusdam dicitur: *Dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt* (Rom. i, 22). Jugem vero habet scabiem, cui carnis petulantia sine cessatione dominatur. In scabie etenim fervor viscerum ad cutem trahitur, per quam luxuria recte designatur, quia si cordis tentatio usque ad operationem prosilit, nimirum fervor intimus usque ad cutis scabiem prorumpit, et foras jam corpus sauciat, quia dum in cogitatione voluptas non reprimitur, etiam in actione dominatur. Quasi enim cutis pruriginem Paulus curabat abstergere, cum dicebat: *Tentatio vos*

A non apprehendat, nisi humana (I Cor. x, 13). Ac si aperte diceret: Humanum quidem est in corde tentationem perpeti, dæmoniacum vero est, in tentationis certamine et in operatione superari. Impetiginem quoque habet in corpore quisquis avaritia vastatur in mente, quæ si in parvis non compescitur, nimirum sine mensura dilatatur. Impetigo quippe sine dolore corpus occupat, et absque occupati tædio excrescens membrorum decorem fœdat, quia et avaritia capti animum dum quasi delectat exulcerat, dum adipiscenda quæque cogitationi objicit, ad inimicitias accendit et dolorem in vulnere non facit, quia æstuanti animo ex culpa abundantiam promittit. Sed decor membrorum perditur, quia aliarum quoque virtutum per hanc pulchritudo depravatur, et quasi totum corpus exasperat, quia per universa vitia animum supplantat, Paulo attestante qui ait: *Radix omnium malorum est cupiditas* (I Tim. vi, 10). Ponderosus vero est qui turpitudinem non exerceat in opere, sed tamen ab hac cogitatione continua sine moderamine gravatur in mente. Qui nequaquam quidem usque ad opus nefarium rapitur, sed ejus animus voluptate luxuriæ sine ullo repugnationis obstaculo delectatur. Vitium quippe est ponderis, cum humor viscerum ad virilia labitur, quæ profecto cum molestia dedecoris intumescunt. Ponderosus ergo est, qui totis cogitationibus ad lasciviam defluens, pondus turpitudinis gestat in corde: et quamvis prava non exerceat opere, ab his tamen non evellitur mente, nec ad usum boni operis in aperto valet assurgere, quia gravat hunc in abditis pondus turpe. Quisquis ergo quolibet horum vitio subicitur, panes Domino offerre prohibetur, nec profecto diluere aliena delicta valet is, quem adhuc propria devastant.

^a Excusi, invitis Mss.: *ne profecto diluere aliena delicta non valeat, is quem adhuc propria devastant.*

LIBER QUARTUS.

De Testimoniis libri Numerorum.

CAPUT PRIMUM. — *Quod Nazaræi capillos nutriunt, quos post votum in igne sacrificii ponunt* (Num. vi, 18).

Cum de vitandis superfluis cogitationibus tractaretur in expos. beati Job, l. ii (Num. 34), adjunctum est: *Quod Nazaræi capillos nutriunt, etc.* — Quid est quod Nazaræi capillos nutriunt, nisi quod per vitam magnæ continentie præsumptionum cogitationes crescunt? Sed quid est quod devotione completa caput Nazaræus radere, capillosque in igne sacrificii ponere jubetur, nisi quod tunc ad perfectionis summam pertingimus, cum sic exteriora vitia vincimus, ut etiam cogitationes superfluas a mente resecerimus? Quas nimirum sacrificii igne concremare, est flamma eas divini amoris incendere, ut totum cor in Dei amore ardeat, et cogitationes superfluas concremans, quasi Nazaræi capillos devotionis perfectione consumat.

CAP. II. — *Quod Moyses crebro tabernaculum intrat, et exit* (Num. 7).

Cum de præpositorum ædificanda regiminis regula tractaretur, Regul. pastoral. parte ii (Cap. 5), adjunctum est: *Quod Moyses crebro, etc.* — Quid est quod Moyses crebro tabernaculum intrat et exit, nisi quod is, qui mente in contemplationem rapitur, foris infirmantium negotiis urgetur? Intus Dei arcana considerat, foris onera carnalium portat. Qui de rebus quoque dubiis semper ad tabernaculum recurrit, ac

^a In Excusis legitur: *de reseccanda cogitationum superfluitate.* Adhæremus Mss. Vaticano, Michael,

C coram testamenti arca Dominum consulit, exemplum procul dubio rectoribus præbens, ut cum foris ambigunt quid disponant, ad mentem semper quasi ad tabernaculum redeant; et velut coram testamenti arca Dominum consulant, si de his, in quibus dubitant, apud semetipsos intus sacri eloquii paginas requirant. Unde et ipsa Veritas per susceptionem nobis nostræ humanitatis ostensa, in monte orationi inhæret (Luc. vi, 12), miracula in urbibus exercet; imitationis videlicet viam bonis rectoribus sternens, ut etsi jam summa contemplando appetant, necessitatibus tamen infirmantium compatiendo misceantur, quia tunc ad alta charitas mirabiliter surgit, cum ad ima proximorum se misericorditer attrahit, et cum benigne descendit ad infima, valenter recurrit ad summa.

CAP. III. — *Levitæ radant omnes pilos carnis suæ* (Num. viii, 7).

D Cum de vitandis carnalibus concupiscentiis ab electorum cordibus tractaretur in expos. beati Job, l. v (Num. 59), adjunctum est: *Levitæ radant omnes pilos carnis suæ.* — Pili carnis sunt quælibet superflua humanæ corruptionis. Pili carnis sunt vitæ veteris cogitationes quas sic a mente abscindimus, ut de amissione earum nullo dolore fatigemur. Levita namque assumptus vocatur. Oportet ergo Levitas omnes pilos carnis radere, quia is, qui in obsequiis divinis assumitur, debet ante Dei oculos a cunctis carnis co-

Utic., etc.

gitationibus mundus apparere, ne illicitas cogitationes meas proferat, et pulchram animæ speciem quasi pilis fructificantibus deformem reddat. Sed quantalibet, ut diximus, quempiam virtus sanctæ conversationis exerit, adhuc tamen ei de vetustate vitæ nascitur, quod toleretur. Unde et ipsi Levitarum pili radi præcepti sunt, non evelli. Basis etenim pilis in carne radices remanent et crescunt, ut iterum radantur, quia magno quidem studio superflue cogitationes amputandæ sunt, sed tamen amputari funditus nequaquam possunt. Semper enim caro superflua generat, quæ semper spiritus ferro sollicitudinis recidat, sed hæc in nobis tunc subtilius conspicimus, cum speculationis alta penetramus.

CAP. IV. — *Quod Levitæ ab anno vigesimo quinto ministrare debeant, ab anno vero quinquagesimo custodes vasorum fiant* (Num. viii, 24, 25).

Cum de operationibus intra sanctam Ecclesiam perfectorum et imperfectorum tractaretur in expos. beati Job, l. xxiii (Num. 21), adjunctum est: *Quod Levitæ ab anno vigesimo quinto ministrare debeant, etc.* — Quid per annum quintum ac vigesimum, in quo nos juventutis oboritur, nisi ipsa contra unumquodque vitium bella signantur? Et quid per quinquagenarium, in quo jubitei requies continetur, nisi interna requies edomito bello mentis exprimitur? Quid vero per vasa tabernaculi, nisi fidelium animæ figurantur? Levitæ ergo ab anno vigesimo et quinto tabernaculo serviant, et a quinquagesimo custodes vasorum fiant, ut videlicet qui adhuc impugnantium vitiorum certamina per consensum delectationis tolerant, aliorum curam suscipere non præsumant. Electi enim cum adhuc in tentatione sunt, subesse eos ac servire necesse est, et obsequiis laboribusque fatigari. Cum vero tentationum bella subegerint, quo apud se jam de intima tranquillitate securi sunt, animarum custodiam sortiantur: mentis quippe otio tranquilla, dum calor recesserit tentationis, custodes vasorum sunt, quia doctores animarum fiunt.

CAP. V. — *Quod Moyses in rebus dubiis crebro ad tabernaculum redit* (Num. ix, 7, 8, 9).

Dum de bono quietis internæ et vitandis secularibus vitæ tumultibus tractaretur in expos. beati Job, l. xxiii (Num. 38), adjunctum est: *Quod Moyses in rebus dubiis crebro ad tabernaculum redit.* — Relictis turbis ad tabernaculum redire est postpositis exteriorum tumultibus secretum mentis intrare. Ibi enim Dominus consulitur et quod foris agendum est publice, intus sibi auditur. Hoc quotidie boni rectores faciunt, cum se res dubias discernere non posse cognoscunt, ad secretum mentis velut ad quoddam tabernaculum revertuntur, divina lege perspecta, quasi coram posita arca Dominum consulunt; et quod prius intus tacentes audiant, hoc foris postmodum agentes innotescunt. Ut enim exterioribus officiis inoffense deserviant, ad secreta cordis recurrere incessabiliter curant, et sic vocem Dei, quasi per occultam inspirationem audiunt, dum in meditatione mentis a carnalibus sensibus abstrahuntur.

CAP. VI. — *Fac tibi duas tubas argenteas ductiles. Et paulo post: Cum concisus clangor increpaverit, movebunt castra* (Num. x, 2, 5).

Dum de operationibus duorum præceptorum, videlicet amoris Dei et proximi per summum institutum boni doctoris ministratum in auditorum cordibus tractaretur, in expos. beati Job, l. xxx (Num. 14), adjunctum est: *Fac tibi duas tubas argenteas ductiles, etc.* — Per duas tubas exercitus dicitur, quia per duo præcepta charitatis ad prociuum fidei populus vocatur. Quæ idcirco argenteæ fieri præcipiuntur, ut prædicatorum verba lucis nitore pateant, et auditorum mentem nulla sui obscuritate confundant. Idcirco autem

A ductiles, quia necesse est ut hi qui venturam vitam prædicant, tribulationum præsentium tumionibus crescant. Bene autem dicitur: *Cum concisus clangor increpaverit, movebunt castra*, quia nimirum prædicationis sermo cum subtilius ac minutius agitur, auditorum corda contra tentationum certamina ardentius excitantur.

CAP. VII. — *Proficiscimur ad locum, quem Dominus daturus est nobis; veni nobiscum, ut bene faciamus tibi* (Num. x, 29).

In codice Reg. past. iii (Cap. 17, prop. fin.), adjunctum est: *Proficiscimur ad locum, etc.* — Plerumque persuadere elatis utilia possumus, si profectura eorum nobis potius quam illis profuturum dicamus, si meliorationem nobis magis quam sibi profuturam dicamus, et eam magis nobis quam sibi impendi postulamus. Facile enim ad bonum elatio flectitur, si ejus inflexio prodesse et aliis credatur. Unde Moyses, qui regente se Deo, per desertum acerea columna duce pergebat, cum Obab cognatum suum a Gentilitatis conversatione vellet educere, et omnipotentis Dei dominio subjungere, ait: *Proficiscimur ad locum, quem Dominus daturus est nobis; veni nobiscum, ut bene faciamus tibi: quis Dominus bona promittit Israel* (Num. x, 29, seq.). Cui cum respondisset ille: *Non vadam tecum, sed revertar ad terram meam in qua natus sum*, illico adjunxit: *Noli nos relinquere, tu enim nosti in quibus locis per desertum castra ponere debeamus, et eris ductor noster.* Neque enim Moysi mentem ignorantia itineris angustabat, quem et ad prophetiæ scientiam cognitio divinitatis expenderat, quem columna exterioris præibat, quem de cunctis interim per conversationem cum Deo seculum locutio familiaris instruebat. Sed videlicet vir providus, elato auditori colloquens, solatium petiit ut daret. Ducem eum requirebat in via, ut dux ei fieri potuisset ad vitam. Egit itaque ut superbus auditor vocis ad meliora suadenti, eo magis fieret devotus, quo putaretur necessarius; et unde se exhortatorem suum præcedere crederet, inde se sub verbis exhortantis inclinaret.

CAP. VIII. — *Quod dum populus manna perciperet, ab Ægypto ollas carniū, pepones, porros, cæpasque concupivit* (Num. xi, 5, 6, 7).

Cum de reprobarum mentium vitis per contemplam supernæ aspirationis dulcedinem tractaretur in expos. beati Job, l. xx (Num. 39, 40), adjunctum est: *Quod dum populus manna perciperet, etc.* — Dura, carnalium mentes præ amore sæculi, quasi quædam mollia ac delectabilia terre parati sunt, dum in hac vita rerum culmina apprehendere conantur. Cessationem Dominus a mundi laboribus imperat, sanctæ quietis dulcedinem persuadet; et tamen vesana iniquorum mens plus se assequi aspera carnaliter quam tenere blanda spiritualiter gaudet. Plus acerbitate fatigationis quam quietis dulcedine pascitur; quod aperte in semetipso nobis Israeliticus populus ostendit, qui dum refectionem manne desuper perciperet, ab Ægypto ollas carniū, pepones, porros, cæpasque concupivit. Quid enim signatur in manna, nisi esca gratiæ suave sapiens, ad refectionem interioris vitæ bene vacantibus desuper data? Et quid per ollas carniū, nisi carnalia opera vitæ in tribulationum laboribus, quasi ignibus excoquenda? Quid per pepones, nisi terrenæ dulcedines? Quid per porros ac cæpas exprimitur, quæ plerumque qui comedunt, lacrymas emittunt, nisi difficultas vitæ præsentis, quæ a difectoribus suis et non sine luctu agitur, et tamen cum lacrymis amatur? Manna igitur deserentes, cum peponibus ac carniibus, porros cæpasque quæserint, quia videlicet perversæ mentes dulcia per gratiam quietis dona despiciunt. Et pro carnalibus voluptatibus laboriosa hujus vitæ itinera etiam lacrymis plena concupiscunt. Contemunt ha-

^a Abest, per consensum delectationis, ab Utic. et Gemet; legitur in Michael.

bere ubi spiritualiter gaudeant, et desiderantes appetant ubi et carnaliter gemant.

CAP. IX.—*Congrega mihi septuaginta viros de senibus Israel, quos tu nosti quod senes populi sint* (Num. xi, 16).

Dum de spectanda potius morum gravitate quam aetate in constituendis praefectis tractaretur in expos. beati Job, l. xix (Num. 26), adjunctum est: *Congrega mihi septuaginta viros de senibus Israel*, etc. — Sicut plerumque juvenes dici solent qui nulla consilii gravitate fulciantur, ita senes non eos Scriptura sacra vocare consuevit qui sola quantitate temporum, sed morum grandevitate maturi sunt. Unde per quemdam sapientem dicitur: *Senectus venerabilis est, non diuturna, neque numero annorum computata. Cari autem sunt sensus hominis, et aetas senectutis vita immaculata* (Sap. iv, 8). Hinc est ergo quod ad Moysen Dominus dicit: *Congrega mihi septuaginta viros de senioribus Israel, quos tu nosti, quod senes populi sunt*. In quibus quid aliud quam senectus cordis requiritur, eam tales jubentur eligi qui senes esse sciuntur? Si enim senectus in eis corporis quaereretur, a tantis sciri poterant, a quantis videri. Dum vero dicitur: *Quos tu nosti quod senes populi sunt*, profecto liquet, quia senectus mentis non corporis eligenda nuntiatur.

CAP. X.—*Quid amularis pro me? quis tribuat ut omnis populus prophetaet, et det eis Dominus spiritum suum* (Num. xi, 29)?

Cum de pio desiderio cordis pastorum in lucrandis subditis tractaretur in expos. beati Job, lib. xxii (Num. 54), adjunctum est: *Quid amularis pro me?* etc.—Pia Pastorum mens, quia non propriam gloriam sed auctoris quaerit, ab omnibus vult adjuvari quod agit. Fidelis namque predicator optat, si fieri valeat, ut veritatem, quam solus loqui non sufficit, ora eunctorum sonent. Unde cum Jesus duobus in castris remanentibus atque prophatantibus vellet obistere, recte per Moysen dicitur: *Quid amularis pro me? quis tribuat ut omnis populus prophetaet et det eis Dominus spiritum suum?* Prophetare quippe omnes vult, qui bonum quod habuit aliis non invidit.

CAP. XI.—*Quod Aaron assumpto thuribulo inter viventes ac mortuos stetit* (Num. xvi, 47, 48).

Dum de boni pastoris studio tractaretur, adjunctum est: *Quod Aaron assumpto thuribulo inter viventes ac mortuos stetit*. — "Quid est quod Aaron, ut iram Domini placaret, thuribulum sumpsit, atque inter viventes ac mortuos stetit, nisi quia Sacerdotis est negotium omnipotenti Deo orationem effundere, et pro justis ne cadant, et pro peccatoribus, ut resurgere debeant? unde et Psalmista ait: *Intrae oratio mea sicut incensam in conspectu tuo* (Psal. cxl, 2).

CAP. XII.—*De virgis duodecim in tabernaculo positis, ex quibus virga Aaron floruit* (Num. xvii, 2).

Dum de mysterio resurrectionis tractaretur, in expos. beati Job, l. xiv (Num. 68), adjunctum est: *De virgis duodecim in tabernaculo positis*, etc.—Cum Aaron sacerdotium, qui de tribu Levi fuerat, despiceretur, nec digna tribus quae offerret holocausta crederetur, duodecim virgae juxta duodecim tribus in tabernaculo poni praecipit, et ecce virga Levi viruit, et quid virtutis in munere Aaron haberet, ostendit. Quo videlicet signo quid innaitur, nisi quod omnes, qui usque ad finem mundi jacemus in morte, quasi virgae reliquae in ariditate remanemus. Sed cunctis virgis in ariditate remanentibus, virga Levi ad florem rediit, quia corpus Domini, veri scilicet sacerdotis nostri, in mortis ariditate positum, in florem resurrectionis erupit. Quo flore Aaron recte sacerdos esse cognoscitur, quia hac resurrectio-

nis gloria Redemptor noster, qui de tribu Juda ac Levi ortus est, intercessor pro nobis esse monstratur. Ecce ergo jam virga Aaron post ariditatem floret, sed virgae duodecim tribuum in ariditate remanent, quia jam quidem corpus Domini post mortem vivit, sed nostra adhuc corpora usque in finem mundi a resurrectionis gloria differuntur.

CAP. XIII.—*Præcipe filiis Israel ut adducant ad te vaccam rufam, aetatis integræ, in qua nulla sit macula, nec portaverit jugum; tradesque eam Eleazaro sacerdoti, qui ductam extra castra immolabit in conspectu Domini, et intinget digitum in sanguine ejus, aspergens contra fores tabernaculi septem vicibus; comburetque eam cunctis videntibus, tam pelle et carnibus ejus quam sanguine et fimo flammæ traditis. Lignum quoque cedrinum et hyssopum coccumque bis tinctum sacerdos immittet in flammam, quæ vaccam vorat, et tunc demum, lotis vestibus et corpore suo, ingredietur in castra, commaculatusque erit usque ad vesperum. Sed et ille qui combussit eam lavabit vestimenta sua et corpus, et immundus erit usque ad vesperum. Colliget autem vir mundus cineres vaccæ, et effundet eos extra castra in loco perissimo, ut sit multitudo flosurum Israel in custodiam et in aquam aspersionis, quia pro peccato combusta est vacca* (Num. xix, 3 seq.).

Dum de mysterio incarnationis dominicæ tractaretur in expos. beati Job, adjunctum est: *Præcipe filiis Israel ut adducant ad te vaccam rufam*, etc. — Solet per masculinum sexum fortitudo, per femininum vero infirmitas designari. Quid ergo per vaccam, nisi assumpta ad sacrificium infirmitas incarnationis dominicæ figuratur, de quo scriptum est: *Quis etsi mortuus est ex infirmitate, sed vivit ex virtute* (II Cor. xiii, 4)? Bene autem vacca hæc etiam rufa dicitur, quia videlicet ejus humanitas rubra per crucis passionis fuit. Unde et in Canticis anticorum a sponsa describitur dicente: *Dilectus meus candidus et rubicundus* (Cant. v, 10). Candidus videlicet ex divinitate, rubicundus ex sanguine; candidus per justitiam vite, rubicundus ex amore passionis. Aetas humanitatis Domini integra est omnis ejus operatio perfecta, in qua videlicet humanitate macula non fuit, quia et veraciter de eo scriptum est: *Qui peccatum non fecit, nec dolus inventus est in ore ejus* (I Petr. ii, 22). Bene autem dicitur, nec portaverit jugum. Scriptum quippe est: *Omnis qui peccat, servus est peccati* (Joan. viii, 34). Quia igitur Dominus nulli peccato succubuit, jugum minime portavit. Sequitur: *Tradesque eam Eleazaro sacerdoti, qui ductam extra castra immolabit in conspectu Domini*. Quid est quod hæc vacca ad immolandum sacerdoti traditur, nisi quod incarnatus Dominus pro redemptione nostra sacrificium semetipsum in Judaici populi manus datur? Qui etiam extra castra in conspectu Domini immolatus est, quia videlicet extra portam passus. Unde et per Paulum dicitur: *Jesus ut sanctificaret per suum sanguinem populum, extra portam passus est. Eximus ad eum extra castra, improprium ejus portantes. Non enim habemus hic civitatem manentem, sed futuram inquirimus* (Hebr. xiii, 12). Idcirco enim extra portam passus est, ut a conversatione nos vite presentis quasi a civitate foras duceret, et a terrena inhabitazione cor nos avellere persuaderet. Bene autem dicitur quia *immolabit in conspectu Domini*. Redemptor enim noster in conspectu hominum quasi extinctus est, sed in conspectu Patris immolatur, quia quod ante oculos hominum poena, hoc ante oculos Patris sacrificium fuit. *Et intinget digitum in sanguine ejus*. Quid per digitum nisi discretio nostræ operationis accipitur? In sanguine ergo vacæ digitum intingere est in passione incarnationis dominicæ nostræ opera consecrare, ut passionem ejus, quam cogno-

^a In Gemet. ac Michaelino indicatur hom. undecima in Ezechiel, ubi amen non juveniar.

^b In Gemet. notatur hæc ex lib. xiv in Job esse

desumpta. In Michael. nullum sancti Gregorii opus indicatur. Nullibi a nobis inventa sunt.

scimus, imitemur. Sicut scriptum est : *Christus pro nobis passus est, vobis relinquens exemplum ut sequamini vestigia ejus* (I Petr. II, 21). Eleazar itaque sacerdos et immolatus, et in sanguinem ejus digitum intingit, quia videlicet plebs Judæa ex reproborum parte humilitatem Domini usque ad passionem persecuta est; ex electorum vero parte operationem humilitatis ejus imitata. *Et spargit contra fores tabernaculi*. Quid hoc loco tabernaculum, nisi tota simul Synagoga accipitur? Qui ergo intinxit in sanguine ejus digitum, eundem sanguinem contra fores tabernaculi aspergat, id est quisquis passionis ejus vias imitatur, Synagoga non credenti et resistenti per exempla bona, per prædicationem rectam, signum bene vivendi præbeat. Contra fores enim tabernaculi vaccæ sanguinem aspergere est resistenti plebi Judaicæ per prædicationem rectam et per sancta opera passionis ejus exemplum monstrare. Bene autem dicitur ut digitus in ejus sanguine septem vicibus intingatur, et aspergatur, in septenario autem numero perfectio accipitur. Unde et septem diebus universum tempus impletur, et sanctus Spiritus septiformis vocatur (Isa. XI). Septem ergo vicibus in sanguine ejus digitum intingere est per perfectam operationem mysterium passionis ejus imitari. Et septem vicibus contra Synagogam aspergere est perfecta prædicatione sacramenta incarnationis ac passionis ejus infidelibus denunciare. *Comburetque eam cunctis videntibus juxta castra, iam pelle et carnibus ejus quam sanguine et fimo flammæ traditis*. Quid per carnem et pellem, quod per sanguinem et fimum vaccæ, nisi carnalia sacrificia in testamento veteri habita, quæ infirmitatem denuntiabant Domini, designantur? Quæ omnia postmodum spiritualiter a Patribus intellecta juxta exterius ministerium stercora sunt notata. Unde Paulus cum de sacrificiis carnalibus loqueretur, dicit : *Propter quem omnia detrimentum faciens, arbitror ut stercora* (Philip. III, 8). Quæ flammæ traduntur, quia quamvis carnaliter primum sunt exhibitæ, postmodum per sanctum Spiritum intelligentiæ igne consumptæ sunt. Possumus tamen in eadem vaccæ, id est in ipsa infirmitate incarnationis Dominicæ, carnem, pellem, sanguinem et fimum, singula quæque ejus opera accipere. Quid enim per carnem, et pellem, nisi exterior ejus operatio designatur? Quid per sanguinem, nisi subtilitas internaque virtus exteriora acta vivificans? Quid per fimum, nisi lassitudo, sitis, esuries, timor mortis, et quæque ex humanitate suscepta voluit, designantur? Quidquid enim ex defectu nostræ mortalitatis habuit, quasi fimum in eo abjiciendum fuit. Quæ tamen omnia quæ ex nostra infirmitate suscepit, quia pro nostra redemptione exhibuit, igne concremanda sunt, id est juxta virtutem sancti Spiritus intelligenda, ut quæque ab eo corporaliter gesta sunt, per incorporum divinitatis ejus spiritum disposita sentiantur. Ubi et bene subjungitur : *Lignum quoque cedrinum, et hyssopum, coccumque bis tinctum sacerdos mittet in flammam quæ vaccam vorat*. Cedrus quippe, et altum et imputribile lignum; hyssopus vero herba valde humilis, quæ tamen inflammationem amovet pulmonis. Quid enim per cedrum, nisi alta et perseverans contemplatio? Quid in hyssopo, nisi mansueti cordis humilitas designatur? Quia qui jam alta contemplatione superna attollitur, necesse est ut per humilitatis compassionem inferioribus condescendat, et non se ex eo, quod habet, erigat, sed quidquid habet, his etiam qui illud non habent, prædicando libenter impendat. Quid vero in cocco bis tincto, nisi charitatis virtus exprimitur? Quæ coccus bis tinctus dicitur, quia charitas per flammam sancti amoris accensa duobus exhiberi præceptis jubetur, id est

A dilectione Dei, et dilectione proximi. Bis tinctus ergo coccus est charitas duplici præcepto formata, ut sic diligatur Deus, ne deseratur proximus; sic diligatur proximus, ne contemnatur Deus. In hac ergo flamma quæ vaccam vorat, cedrum, hyssopum, bis tinctum coccum sacerdos mittat. Omnes enim, qui in Christum credimus, sacerdotes sumus. Unde scriptum est : *Vos autem genus electum, regale sacerdotium* (I Petr. II, 9). Sed quidquid per ignem contemplationis alte sentimus, quidquid per mansuetudinem humilitatis agimus, quidquid per ignem charitatis habemus, in spiritu passionis Dominicæ tingere debemus, ut omne quod in nobis est illum lovetur a quo est, ne si extra imitationem passionis ejus aliquid agimus, non tam virtutem quam vitium agamus. Mittatur ergo in flammam quæ vaccam vorat cedrus, id est perseverantia, atque altitudo contemplationis nostræ comburatur igne passionis Dominicæ. Mittatur in flammam, quæ vaccam vorat hyssopus, id est humilitas cordis nostri veritate, mansuetudinem, examinationem Dominicæ passionis trahat; mittatur in flammam quæ vaccam vorat bis tincta. Bis tinctus coccus, id est charitas, quæ ad amandum Dominum et proximum excitans assidue nos contemplari passionem Dominicam compellat, ut in ipsa discat opera recta quæ faciat. Potest tamen aliter intelligi, ut per cedrum significetur spes quæ alta appetit; per hyssopum vero quæ etiam calore suo stomachi immunditiam purgat, significetur fides quæ in inis adversa aquamitter tolerat, et quidquid ex antea actis peccatis contractum fuerat, mundat. Per coccum quoque, ut dictum est, exprimitur charitas. Unusquisque igitur nostrum in flammam, quæ vaccam vorat, cedrum, hyssopum et coccum bis tinctum mittat, id est in sacrificio passionis Dominicæ spem, fidem, et charitatem exhibeat, ne passionem Redemptoris sui sine causa audiat, si non hæc etiam opera necessario subjungat. De quibus tribus Paulus apostolus dicit : *Nunc autem manent fides, spes, charitas; major autem his est charitas* (I Cor. XIII, 13). Unde et hic coccus extremo ponitur, quia videlicet fide et spe completa, cum ad æternam patriam venerimus, sola in nobis charitas ad ultimum multiplicatur. Potest iste sacerdos, vel is qui vaccæ carnes, pellem, sanguinem et fimum comburit, ordinem Judaici sacerdotii cum supposita plebe in necem Domini consentientis signare. Unde et adhuc apte subjungitur : *Et tunc denam, lotis vestibus et corpore suo, ingredietur castra, commaculatusque erit usque ad vesperum*. Quid enim per vesperum, nisi finem mundi accipimus? Et Sacerdos iste vel is, qui vaccam igni tradidit, id est Judaicus populus, usque ad vesperum immundus est, quia usque ad finem mundi infidelis remanet. Sed lotis vestibus suis et corpore, ad vesperum castra ingreditur, quia fine mundi veniente, mundatis infidelitatis suæ operibus, etiam Judaicus populus ad cognitionem conditoris sui revertitur. Sicut scriptum est : *Si fuerit numerus filiorum Israel tanquam arena maris, reliquæ salvæ fient* (Isa. XLII, 22; Rom. IX, 27). Et sicut rursum scriptum est : *Donec plenitudo Gentium introierit, et sic omnis Israel salvus fiet* (Rom. II, 25). Ad vesperum igitur lotis vestibus sacerdos intra castra redit, qui ante vesperum commaculatus est, quia infidelis populus usque ad finem mundi extra mandata vitæ velut extra castra est positus. Sed cum aqua baptismatis et poenitentia lavatur, tunc ad cognitionem fidei ad vesperum, id est in fine mundi, quasi ad castra revertitur. Potest intelligi quod iste sacerdos, et lotis sit vestibus, et tamen usque ad vesperum immundus; quia idem Judaicus populus ex eorum parte qui crediderunt, quasi jam vestes

^a Præter multa vitia quæ hoc in capite sanavimus, hoc loco integram periodum omissam restitui-
mus ex Mss.

^b Ita Michael. in Gemet., per hyssopum vero quod.

Certe hyssopum dicitur neutrius generis, sed apud Gregorium, minime supra legitur : *hyssopus herba valde humilis*, et capite seq., *hyssopus quippe interna nostra*.

lavit, sed ex eorum parte qui necdum credidere, adhuc immundus usque ad vesperum permanet. Lavat ergo vestimenta et corpus, quia credendo, exteriora opera et interioriorem mentem a pravis actionibus mundat, et plene tunc ad castra revertitur, cum ad fidem perfecte revocatur. Sed quia Judæa in infidelitate ex reproborum parte perlurante, ad fidem gentilitas ingreditur, et mysteria divinæ incarnationis intelligit, recte illic subjungitur: *Colliget autem cineres vaccæ vir mundus*, id est gentilis populus jam fide mundatus. Unde scriptum est: *Fide mundans corda eorum* (Act. xv, 8). Vaccæ cineres colligit, qui subtilissima sacramenta divinæ incarnationis agnoscit. Et vaccam quam sacerdos combussit, ejus cineres vir mundus colligit. Quia infirmitatem Domini, quam Judaicus populus in morte mactavit, ejus subtilissima mysteria populus gentilis intelligit. Bene autem sequitur: *Et effundet in loco purissimo extra castra*. Quia idem gentilis populus qui secreta ac mystica divinæ incarnationis agnoscit, bona quæ accipit predicare non cessat, ut quod ipse didicerit, aliis etiam nescientibus innotescat. Sed quia secreta ac mystica incarnationis Dominicæ pravis ac pollutis mentibus non sunt tradenda, bene dicitur: *Effundet in loco purissimo extra castra*. Extra castra quippe fuerat omnis gentilitas, quia extra legem, extra sacrificium, extra synagogam, sed tamen ad fidem veniens cor mundavit. Et in ea cineres vaccæ effunduntur, quia mundo corde gentilitas mysterium Dominicæ incarnationis credit. Multi itaque ex gentilitate conversi, prædicatores facti sunt, et eidem gentilitati ad fidem redemptoris nostri mysteria tradidere. Vir ergo mundus in loco purissimo vaccæ cineres fundit, dum quilibet doctor ex gentilitate assumptus, munda per humilitatem corda gentilium requirit, et mysteria eis Redemptoris nostri tradere non desistit. Quod cum agit, fides gentium multiplicatur, divina virtus agnoscitur, disciplina præceptorum tenetur. Unde et recte subjungitur: *Ut sint multitudini filiorum Israel in custodiam*. Israel namque interpretatur, videns Deum, et non immerito conversa gentilitas Israel dicitur quæ jam Deum fide contemplatur. Isti ergo cineres multitudini filiorum Israel in custodiam fiunt, quia subtilia sacramenta mundis gentium cordibus tradita, in mentis munitionem vertuntur. Bene autem subditur: *Et in aquam aspersions*. Propter operationem namque in custodiam nostram sunt cineres, propter baptismum vero in aqua aspersions cineribus ejus utimur. Et dum consideratis ejus operibus nostra acta sub disciplinam redigimus, vaccæ cineres in custodia nostra servamus, quia dum secreta atque subtilia operationis illius per imitationem attendimus, per hoc nobis et munditiam et perseverantiam providemus. Apte autem subjungitur: *Quia pro peccato combusta est vacca*. Ait enim de eisdem cineribus ut sint multitudini filiorum Israel in custodiam, et in aquam aspersions, quia pro peccato combusta est vacca. Tunc enim nos sub custodia provide custodimus, cum Redemptorem nostrum pro nostris iniquitatibus passum sollicite consideramus. Perpendimus namque quid retribuatur bonis, qui voluit mori pro malis. Perpendimus quid ad justitiam fidei adducti, ejus gratiæ debeamus, qui et in iniquitatibus postea intercessionem mortis ejus accipimus. In custodia ergo nobis cineres fiunt, quia pro peccato combusta est vacca, dum passionis ejus mysteria sollicite contemplantes, quæ operari debeamus, agnoscimus, qui Redemptorem nostrum etiam pro iniquis nobis mortuum non ignoramus.

CAP. XIV. — *Item unde supra.*

In expositione beati Job, lib. vi (Num. 56): — Vaccam mactamus, cum carne a lascivia suæ voluptatis extinguimus. Quam cum hyssopo lignoque

cedrino, ac cocco offerimus, quia cum maceratione carnis sacrificium fidei, spei, et charitatis adolemus. Hyssopus quippe interna nostra mundare consuevit. Et per Petrum dicitur: *Fide mundans corda eorum* (Act. xv, 9). Lignum cedrinum nulla putredine deficit, quia spem cælestium terminus non consumit. Unde et per primum pastorem mox dicitur: *Regeneravit nos in spem vivam, per resurrectionem Jesu Christi ex mortuis, in hereditatem incorruptibilem, et incontaminatam, et immarcescibilem*. Coccus rubro calore flammescit, quia quem implet charitas, incendit. Unde et in Evangelio Veritas dicit: *Ignem veni mittere in terram* (Luc. xii, 49). Sed bis tinctus coccus offerri præcipitur, ut videlicet ante interni judicis oculos, charitas nostra, Dei et proximi dilectione coloretur, quatenus conversa mens nec sic pro amore Dei quietem diligat, ut curam proximi utilitatemque postponat; nec sic pro amore proximi occupationi inserviat, ut quietem funditus deserens, ignem in se superni amoris extinguat. Quisquis ergo semetipsum Deo jam sacrificium obtulit, si perfecta desiderat, curet necesse est ut non solum ad operationis se latitudinem, verum etiam ad culmina contemplationis extendat. Sed inter hæc magnopere sciendum est, quia valde inter se diversæ sunt conspersiones animorum. Nonnulli namque hominum ita otiosæ mentis sunt, ut si eos labor occupationis excipiat, in ipsa operis inchoatione succumbant, et nonnulli ita inquieti sunt, ut si vacationem laboris habuerint, gravius laborent, quia tanto deteriores cordis tumultus tolerant, quanto eis licentius ad cogitationes vacat. Unde necesse est, ut nec quieta mens ad exercitationem se immoderati operis dilatet, nec inquieta ad studium contemplationis angustet. Sæpe enim qui contemplari Deum quieti poterant, occupationibus pressi ceciderunt. Et sæpe qui occupati bene humanis usibus viverent, gladio suæ quietis extincti sunt. Hinc namque est quod nonnulli inquieti spiritus dum plus exquirunt contemplando quam capiunt, usque ad perversa dogmata erumpunt, et dum veritatis discipuli esse humiliter negligunt, magistri errorum fiunt.

CAP. XV. — *Vas, quod non habuerit operculum, nec ligaturam desuper, immundum erit* (Num. xix, 15).

Cum de silentii servanda disciplina tractaretur in expos. beati Job, l. xxiii (Num. 17), adjunctum est: *Vas, quod non habuerit operculum, etc.* — Tegmen operculi vel ligatura est censura disciplinæ silentii, qua quisquis non premitur, quasi vas immundum pollutumque reprobat. Quasi enim vas sine operculo vel ligatura polluitur, qui per studium ostentationis patens, nullo velamine taciturnitatis operitur.

CAP. XVI. — *Quod Balaam, visione angeli, tarditate asinæ, a cæpto itinere præpeditur* (Num. xxii, 31, 32, 33).

Cum de repressa ad cognitionem sui prima intentione mentis, per macerationem infirmitatis corporæ tractaretur, in cod. Reg. past. part. iii (Cap. 12, admon. 13), adjunctum est: *Quod Balaam, visione Angeli, tarditate asinæ, etc.* — Balaam pervenire ad propositum tendit, sed ejus votum animal cui præsedet præpedit. Prohibitione quippe immorata asiæ angelum videt, quem humana mens non videt; quia plerumque caro per molestias tarda, flagello suo menti Deum indicat, quem mens ipsa carni præsidens non videbat, ita ut anxietatem spiritus prolificæ in hoc mundo cupientis, velut iter tendentis impediatur, donec ei invisibilem qui sibi obviat, innotescat. Unde et bene per Petrum dicitur: *Corruptionem habuit suæ vesaniæ subjugale mutum animal, quod in hominis voce loquens prohibuit propheta insipientem*.

* In Michael. et Gemet.: *De tenenda discreti silentii censura.*

tiā (II Petr. n. 15). Insanus quippe homo a subjugali muto corripitur, quando elata mens humilitatis bonum quod tenere debeat, ab afflictā carne memoratur. Sed hujus correptionis donum idcirco Balaam non obtinuit, quia ad maledicendum pergens, vocem, non mentem mutavit.

CAP. XVII.—*Moriatur anima mea morte justorum, et fiant novissima mea horum similia* (Num. xxiii, 10).

Cum de perseverantiā studio in bonis operibus tractaretur in expos. beati Job, lib. xxxiii (Num. 43), adjunctum est: *Moriatur anima mea morte justorum, etc.*—Sunt nonnulli intra sanctam Ecclesiam qui prolixas ad Dominum preces habent, sed vitam deprecantur non habent; nam promissa coelestia petitionibus sequuntur, operibus fugiunt. Hi nonnunquam etiam lacrymas in oratione percipiunt, sed cum post orationis tempora eorum mentem superbia pulsaverit, illico in fastu elationis intumescunt. Cum avaritia instigat, mox per incendia avidae cogitationes exestunt. Cum luxuria tentaverit, in illicitis protinus desideris anhelant. Cum ira swaserit, mox mansuetudinem mentis flamma insanie concreinat. Ut ergo diximus, et fletus in prece percipiunt, et tamen expletis precibus, cum vitiorum suggestionibus pulsantur, nequaquam pro aeterni regni desiderio se flevisse meminerunt. Quod aperte de se Balaam innuit, qui justorum tabernacula conspiciens, ait: *Moriatur anima mea morte justorum, et fiant novissima mea horum similia* (Num. xxiii, 10). Sed cum compunctionis tempus abcessit, contra eorum vitam, quibus se similem fieri etiam moriendo poposcerat, consilium praebuit. Et cum occasionem de avaritia reperit, illico oblitus est quidquid sibi de innocentia optavit.

CAP. XVIII.—*Item unde supra.*

In codice Regul. past., part. III (Cap. 30, admon. 31). Sollicite considerandum est, quia ita plerumque mali inutiliter compunguntur ad justitiam, sicut plerumque boni innoxie tentantur ad culpam. Fit quippe mira, exigentibus meritis, dispositionis internae mensura, ut et illi dum de bono aliquid agunt, quod tamen non perficiunt, superbe inter ipsa, quae etiam plenissime perpetrant, mala conflant. Et isti dum de malo tentantur cui nequaquam consentiunt, quo per debilitatem et infirmitatem titubant, eo gressus cordis ad justitiam per patientiam et humilitatem verius figant. Balaam quippe justorum tabernacula respiciens, ait: *Moriatur anima mea morte justorum, et fiant novissima mea horum similia* (Num. xxiii, 10). Sed cum compunctionis tempus recessit, in eorum perditione consilium dedit, quibus etiam in morte similibus fieri concupivit. Et cum avaritiae tempus reperit, statim oblitus est bonum sibi innocentiae, quod optavit. Hinc Paulus ait: *Videō aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meae, et captivum me ducentem in lege peccati, quae est in membris meis* (Rom. vii, 23). Qui profecto idcirco tentatur, ut in bono robustius ex ipsa infirmitatis suae cognitione solidetur. Quid est ergo quod ille compungitur, et tamen justitiae non appropinquat; iste tentatur et tamen eum culpa non coinquinat; nisi hoc quod aperte ostenditur, quia nec malos bona imperfecta adjuvant, nec bonos mala inconsummata condemnant (In expos. beati Job, l. xxxiii, n. 43). Virtutis namque pondus oratio non habet, quam nequaquam perseverantia continui amoris tenet. Quo contra bene de Anna fente perhibetur: *Vultusque ejus non sunt amplius in diversa mutati* (I Reg. 1, 18), quia videlicet mens ejus nequaquam post preces inepta lätitia lascivendo perdidit, quod orationis suae tempore gemituum rigore exquisivit.

CAP. XIX.—*Item unde supra.*

In expos. Evangelii, hom. 15 (Num. 2):—Multi cum verbum contra avaritiam audiunt, eandem avaritiam detestantur, rerum omnium contemptum laudant, sed mox ut viderit animus quod concupiscat, obliviscitur quod laudabat. Multi cum verbum contra luxuriam audiunt, pollutiones carnis non solum perpetrare non appetunt, sed etiam perpetratas crubescunt; sed mox ut carnis species eorum oculis apparet, sic mens ad desideria rapitur, ac si adhuc ab ea nihil sit contra haec eadem desideria delibertum, et damnanda agit qui quidquid egisse se meminit, jam et ipse damnavit. Saepe etiam contra culpas compungimur, et tamen post fletum ad easdem culpas redimus. Sic Balaam Israelitici populi tabernacula contemplatus flevit, eisque se similem fieri in morte deposcit dicens: *Moriatur anima mea morte justorum, et fiant novissima mea horum similia* (Num. xxiii, 10). Sed mox ut hora compunctionis transiit, in avaritiae nequitiam exarsit. Nam propter promissa munera in ejus populi mortem consilium dedit, cuius morti se fieri similem optavit, et oblitus est quod planxerat, cum extinguere noluit quod per avaritiam ardebat.

CAP. XX.—*Dixit homo, cujus obturatus est oculus; dixit auditor sermonem Dei, qui visionem Omnipotentis intuius est, qui cadit, et sic aperitur oculi ejus* (Num. xxiv, 34).

Cum de laudabili electorum providentia, et cavenda reproborum caecitate tractaretur, in expos. beati Job, lib. xv (Num. 58), adjunctum est: *Dixit homo, cujus obturatus est oculus, etc.*—Necesse impius mala quae facit, nisi cum pro eisdem malis puniri jam coeperit. Consilium enim Balaam contra Israelitas praebuit, sed post in poena vidit quid prius ex culpa commiserit. Electi autem, qui ne peccare debeant, praevident; eorum videlicet oculi ante casum patent. Iste quoque post casum oculos aperit; quoniam post culpam jam in poena sua conspicit, quia malum debuit vitare quod fecit.

CAP. XXI.—*Item unde supra.*

In expositione beati Job, l. xxvii (Num. 59).—Saepe quidam aeterna judicia mirantur, praedicamenta caelestis patriae cum audiunt diligunt, mira opera internae dispositionis obstupescunt, sed tamen amando et vivendo ad haec eadem opera assurgere negligunt. Jacentes ergo dei miracula considerant, qui ejus potentiam sciendo pensant, sed vivendo non amant. Per contemplationem quippe in consideratione oculos tendunt, sed tamen per intentionem sensu a terra non erigunt. Hinc ergo in Balaam exprobratione dicitur: *Qui cadens apertus habet oculos*. Multa namque de adventu Redemptoris dixerat, et quae novissimis temporibus erant ventura praevidebat, sed tamen ei vivendo assurgere noluit, quem praevidendo praedixit. Jacens ergo apertus oculos habuit, cum ejus mentem et prophetia ad caelestia tenderet, et avaritia in terra retineret. Jacens apertus oculos habuit, qui cum videre de superioribus posset, quem protratus in infinis non amavit.

CAP. XXII.—*Robustum est quidem habitaculum tuum, sed si in petra posueris nidum tuum, etc.* (Num. xxiii, 21).

Cum de electorum qua Deo adherent fixa spei certitudine tractaretur in expos. beati Job, l. xxxi (Num. cxxiv), adjunctum est: *Robustum est quidem habitaculum tuum, etc.*—Circus, possessor interpretatur. Et qui sunt qui praesentia possident, nisi hi qui ingenio sapientiae secularis callent? Qui in hoc veraciter robustum sibi habitaculum contruunt, si per humilitatem parvuli apud semetipsos facti, in Christi sublimitate nutriantur; si semetipsos infirmos sentiant, et in excelsa humilitate cogniti Redemptoris fovendam mentis fiduciam ponant, si ima non appetant, si omne quod praeterit cordis volatu transcendant. Videamus sanctum virum qualiter in petra ponat nidum suum. Ait enim: *Nostra conversatio in caelis est*

(Philipp. 11, 6). Et rursum : Cui conresuscitavit nos, et consedere fecit in cœlestibus (Ephes. 11, 21). In petra ponit nidum, quia profecto in supernis figit consilium. Non vult mentem in fluxa dejicere, non vult per abjectionem conversationis humanæ in infimis habitare. Tunc Paulus in carcere fortasse tenebatur, cum se sedere cum Christo in cœlestibus testaretur. Sed ibi erat, ubi ardentem jam mentem fixerat, non tunc ubi illum necessario pigra adhuc caro retinebat.

CAP. XXIII.—*Terra, quam percussit Dominus in conspectu filiorum Israel, regio uberrima est ad pastum animalium; et nos servi tui habemus jumenta plurima, precamurque si invenimus gratiam coram te, ut des nobis famulis tuis eam in possessionem, nec facias nos transire Jordanem (Num. xxxii, 4, seq.).*

Cum a de reprobatione quorundam intra Ecclesiam positurum, idem non modullitum, sed specie tenus temeritatem tractaretur in expos. beati Job, l. xxvii (Num. 24, 25), adjunctum est : *Terra, quam percussit Dominus in conspectu filiorum Israel, etc.* — Sunt nonnulli in Ecclesia qui parvuli esse despicunt, etiam in humilitatis loco immanes apud se esse minime desistunt. Hos plerumque videas honoribus extolli, voluptatibus perfrui, rerum multiplici- tate dilatarum. Hi sæpe nihil præcipue, nisi præesse cæteris appetunt, a multis timeri gratulantur, recte vivere negligunt, et rectæ vitæ famam habere concupiscunt, adulatores quærant, favoribus intumescant. Et quia in rebus presentibus prompti sunt, ventura gaudia non requirunt. Cumque eos multiplex actio occupat, etiam a semetipsis alienos demonstrat. Et tamen si qua fidei tentatio exurgat, quia in ea saltem specie tenus continentur, hanc verbis, hanc laboribus defendunt, et cœlestem patriam vindicant, nec tamen amant. Quos bene apud Moysen filii Ruben et Gad, et dimidia tribus Manasse exprimunt, quæ multa pecora et jumenta possidentes, dum extra Jordanem ea quæ viderant campestris concupiscunt, in re- promissionis terra hæreditatem habere noluere, dicentes : *Terra quam percussit Dominus in conspectu filiorum Israel, regio uberrima est ad pastum animalium, et nos servi tui habemus jumenta plurima, precamurque, si invenimus gratiam coram te, ut des nobis famulis tuis eam in possessionem, nec facias nos transire Jordanem.* Qui igitur jumenta plurima possident Jordanem transire refugiunt, quia quos

multa mundi implicamenta occupant, habitationem cœlestis patriæ non requirunt, sed ipsa eos quam specie tenus tenent, fides increpat, ne otia delectatione torpescant, atque exemplo suo alios a laboris tolerantia et studio longanimitatis frangant. Unde eis per Moysen dicitur : *Nunquid fratres vestri ibunt ad pugnam, et vos hic sedebitis? Cur subvertitis mentes filiorum Israel? (Num. xxxii, 7.)* Sed quia erubescunt non defendere quod continentur, pro eadem fide, quam professi sunt, ad certamen properant, eamque non sibi, sed proximis vendicant. Unde et ad Moysen dicunt : *Caulas ovium fabricabimus, et stabula jumentorum, parvulique nostris urbes munitas; nos autem ipsi armati et accincti pergemus ad prælium ante filios Israel (Ibid., xvi).* Qui mox fortes pro aliis veniunt, et reprobationis terram ab hostibus liberant et relinquunt, atque ad pascenda armenta extra Jordanem redeunt. Multi quippe, quamvis fideles curis presentibus occupati, quasi armenta extra Jordanem pascunt, quia contra fidem baptismatis tota mente omnique desiderio rebus perituris inserviunt. Qui tamen, ut diximus, cum fidei tentatio oritur, defensionum armis accingunt, hostes fidei trucidando superant, et hæreditatem terræ reprobationis, id est fructum fidei non amant, sicque pro illa pugnant ut tamen sua pignora extra illam deponant. Quia enim parvulos foris habent, affectum in ejus habitatione non habent. Unde ad campestris redeunt, quia ab altis cacuminibus montium quasi a spe cœlestium dilabuntur, ut extra reprobationis terram bruta animalia nutriant; quia ad pascendos vanis desideriis irrationabiles animi motus elaborant; quia æternæ lucis quanta sit claritas nesciunt, qui transitoriis occupationibus occupantur, et dum terrenis rebus superbiunt, cœlestis sibi luminis aditum claudunt.

CAP. XXIV. — *Quod post mortem summi pontificis homicida jubetur reverti in terram suam (Num. xxxv, 27, 28).*

Cum de absoluteione humani generis per interpositum mortis Christi sacrificium tractaretur homil. 6 in Ezech. (Num. 15), adjunctum est : *Quod post mortem summi pontificis, etc.* — Quid est quod homicida post mortem summi pontificis ad absoluteionem redit, nisi quod humanum genus quod peccando sibimetipsi mortem intulit, post mortem veri sacerdotis, videlicet Redemptoris nostri, absoluteionem sui reatus accipit?

a Pro reprobatione, quod legitur in Gemet. ac Utic., Michael. habet, de exprobatione.

LIBER QUINTUS.

De Testimoniis in Deuteronomium.

CAPUT PRIMUM. — *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota anima tua (Deut. vi, 5).*

Cum de modo dilectionis Dei, ac proximi, ejusque exercitio tractaretur in expos. beati Job, l. vii (Num. 28), adjunctum est : *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde, etc.* — Duo sunt præcepta charitatis, Dei videlicet amor et proximi. Per amorem Dei amor proximi gignitur, et per amorem proximi Dei amor nutritur. Nam qui amare Deum negligit, profecto diligere proximum nescit, et tunc plenus in Dei dilectione proficimus, si in ejusdem dilectionis gremio prius proximi charitate lactamur. Quia amor Dei amorem proximi generat, dicitur per legem Dominus : *Diliges proximum, præmisit dicens : Diliges Dominum Deum tuum, ut videlicet in terra pectoris*

nostri prius amoris sui radicem figeret, quatenus per ramos postmodum dilectio fraterna germinaret. Et rursum, quia amor Dei ex proximi amore calescit, testatur Joannes, qui increpat dicens : *Qui non diligit fratrem suum, quem videt; Deum, quem non videt, quomodo potest diligere?* Quæ tamen divina dilectio per timorem nascitur, sed in affectum crescendo permutatur. Sæpe vero omnipotens Deus, ut quantum quisque a charitate ejus ac proximi longa sit, vel in ea quantum profecerit, innotescat, miro ordine cuncta dispensans, alios flagellis deprimit, alios succesibus fulcit. Et cum quosdam temporaliter deserit, in quorundam cordibus quod malum latet ostendit. Nam plerumque ipsi nos miseros insectantur, qui felices sine comparatione coluerunt. Cum enim quis

a Ita Gemet. et Utic. Hanc lectionem secuti sumus in lib. Moral. Michael. Cod. habet *lactamur*. In Editis legitur *ligatur*.

positus in prosperitate diligitur, incertum valde est utrum prosperitas an persona diligatur. Amissio autem felicitatis interrogat vim dilectionis. Unde bene quidam Sapiens dicit: *Non agnoscitur in bonis amicus, et non absconditur in malis inimicus* (Eccli. xii, 8). Nec prosperitas quippe amicum indicat, nec adversitas inimicum celat, quia et ille sæpe prosperitatis nostræ reverentia legitur, et iste ex confidentia adversitatis aperitur.

CAP. H. — *Dabo pluviam terræ vestræ temporaneam et serotinam* (Deut. xi, 14).

Cum de prædicatione Veteris ac Novi Testamenti tractaretur in expos. beati Job, l. xx (Num. 5), adjunctum est: *Dabo pluviam terræ vestræ temporaneam et serotinam*. — Quid hoc loco per pluviam, nisi verba sacre prædicationis accipimus? Sicut de sanctis doctoribus a Judææ prædicatione suspensis accipimus. De quibus etiam scriptum est: *Mandabo nubibus ne pluant super eam imbrem*. Quorum sanctæ prædicationis verbo irrigamur, cum vera humilitate ariditatem nostri cordis agnoscimus. Unde recte per Psalmistam dicitur: *Anima mea sicut terra sine aqua tibi* (Psal. cxlii, 6). His doctrinæ fluentis infundi propheta nos admonet dicens: *Sitientes, venite ad aquas* (Isa. lv, 1). Qui dum extrema parte jam sæculi verba sanctæ prædicationis accipimus, quasi pluvia serotina irrigamur. Quæ nimirum serotinæ pluvie prædicatione, ex ejus ad nos sacrificio prodiit, qui per Psalmistam dicit: *Elevatio manuum mearum sacrificium vespertinum* (Psal. cxl, 2). Quia enim Redemptor noster juxta mundi finem vim persequentium pertulit, semetipsum pro nobis sacrificium vespertinum dedit. Populo ergo repromissionis terram intraturo pluvia temporanea et serotina in munere promittitur, quod nos factum spiritualiter jam videmus. Temporaneam quippe pluviam dedit, quia electis suis priori tempore legis intellectum contulit; serotinam quoque pluviam tribuit, quia prædicari diebus ultimis incarnationis suæ mysterium fecit.

CAP. III. — *Circumcidite præputia cordis vestri* (Deut. x, 16).

Cum de resecandis superfluis cogitationibus tractaretur in expos. beati Job, l. xxviii (Num. 12), adjunctum est: *Circumcidite præputia cordis vestri*. — Quid per hanc præputii circumcisionem signatur, nisi postquam luxuriam a carne exstinguitis, etiam superflua a cogitatione resecate?

CAP. IV. — *Non arabis in primogenito bovis, et non tondebis primogenita ovium* (Deut. xv, 19).

Cum de cavenda ostentatione in bonæ operationis primordiis tractaretur in expos. beati Job, l. vii (Num. 78, 79), adjunctum est: *Non arabis in primogenito bovis, etc.* — Quid per hujus prohibitionis exemplum, nisi vitam bene inchoantium Moyses humanis occupationibus exercere prohibuit? In primogenito quippe bovis arare est bonæ conversationis primordia in exercitio publicæ actionis ostendere. Ovium quoque primogenita tondere est ab occultationis suæ tegmine humanis oculis inchoantia bona opera nostra denudare. In primogenito ergo bovis operari prohibemur, atque a primogenitis ovium detondendis percipimus, quia etsi quid robustum incipimus, exercere hoc in aperto citius non debemus; et cum vita nostra simplex quid atque innocuum inchoat, dignum est ut secreti sui velamina non relinquat, ne nudum hoc humanis oculis, quasi subducto vellere ostendat. Ad sola ergo divina sacrificia bonum primogenita oviumque proluciant, ut quidquid forte simplex, innocuumque incipimus, hoc ad honorem latini judicis in ara cordis immolemus. Quod ab illo procul dubio tanto libentius accipitur, quanto et ab hominibus occultatum, nulla laudis appetitione maculatur. Sæpe autem novæ conversationis primordia adhuc ex carnali sunt vita commista, et ideo innotescere citius non debent, ne cum laudantur bona

A quæ placent, deceptus laude sua animus deprehendere in eis nequeat mala quæ latent.

CAP. V. — *Item unde supra.*

In expositione Ezechielis, hom. 2: — Primogenitum bovis accipimus in infirma ætate primi nostri temporis bonam operationem. In qua tamen arandum non est, quia cum prima sunt adolescentiæ vel juventutis nostræ tempora, nobis adhuc a prædicatione cessandum est, ut vomer linguæ nostræ proscindere non audeat terram cordis alieni. Quoadusque etenim infirmi sumus, continere nos inter nosmetipsos debemus, ne dum tenera bona citius ostendimus amittamus, quia et arbusta plantata si prius in terra radicata non fuerint, manu tacta citius arescunt; at si semel radicem fixerint, manus tangit, et tamen nihil officit; venti impellunt, nec tamen impellentes lædunt. Et constructi parietes, si impellantur, eruuntur, nisi a suo prius fuerint humore siccati. Mens itaque quousque ab humore pravitatis suæ perfecte non fuerit exsiccata, alienæ linguæ manu tangi non debet, ne priusquam plene percipiat, perdat soliditatem suam, ne impulsa ruat, ne velut arbustum sine radicibus, dum plusquam tolerare valet concutitur flatibus, arescat. Ad exemplum ergo non sunt ostendenda nisi quæ firma sunt. Prius etenim convalescere debet mens, atque ad utilitatem proximorum postmodum demonstrari, cum jam nec per laudem elevata corruat, nec per vituperationem percussa contabescat. Nam etsi Timotheo dicitur: *Præcipe hæc et doce, nemo adolescentiam tuam contemnat* (1 Tim. iv, 12), sciendum est quia ei adolescentia in annis non in moribus fuit. Quamvis in sacro eloquio nonnunquam adolescentia juvenis vocetur. Unde scriptum est: *Lætare, juvenis, in adolescentia tua* (Eccl. xi, 9).

CAP. VI. — *Non apparebis in conspectu Domini vacuus* (Deut. xvi, 16).

Dum per cessationem rerum transeuntium, de mansuro bonæ operationis exercitio tractaretur in expos. beati Job, l. vii (Num. 38), adjunctum est: *Non apparebis in conspectu Domini vacuus*. — In conspectu Domini vacuus apparet, qui nihil secum de fructu sui laboris portat. Alius multiplicandis facultatibus æstuat, alius promerendis laudibus anhelat. Sed quia cuncta hæc quisque moriens deserit, ante Dominum vacuus apparet, quia secum ante judicem nihil tulit. Hinc ergo per legem salubriter admonemur, dicentem: *Non apparebis in conspectu Domini vacuus*. Qui enim promerendæ vitæ mercedem bene agendo non providet, in conspectu Domini vacuus apparet. Hinc de justis per Psalmistam dicitur: *Venientes autem venient cum exultatione, portantes manipulos suos* (Psal. cxxv, 6). Ad examen quippe judicii portantes manipulos veniunt, qui in semetipsis recta opera, quibus vitam mereantur ostendunt.

CAP. VII. — *Juste quod justum est exsequeris* (Deut. xvi, 20).

Dum de servanda in exhibitione operis mentis rectitudine tractaretur in expos. beati Job, lib. ix (Num. 38), adjunctum est: *Juste quod justum est exsequeris*. — Injuste quod justum est exsequitur, qui ad defensionem justitiæ non virtutis æmulatione, sed amore præmii temporalis excitatur. Injuste quod justum est exsequitur, qui ipsam, quam præterdit, justitiam venundare minime veretur. Juste ergo justum exsequi est in assertionem justitiæ eandem ipsam justitiam querere.

CAP. VIII. — *Si quis abierit cum amico suo simpliciter in silvam ad ligna cædenda, et lignum securis fugerit manu, ferrumque lapsum de manubrio unicuique ejus percusserit, et occiderit, hic ad unam prædicatorum urbium fugiet, et vivet, ne forte proximus ejus cujus effusus est sanguis, doloris stimulo persequatur, et apprehendat eum, et percutiat animam ejus* (Deut. xix, 5).

Cum de servanda increpationis mensura in proxi-

mi correctione tractaretur, in expos. beati Job, l. x, adjunctum est : *Si quis abierit cum amico suo simpliciter in silvam ad ligna cædenda*, etc. — Ad silvam cum amico inus, quoties cum quolibet proximo ad intuenda delicta nostra convertimur. Et simpliciter ligna succidimus, cum delinquentium vitia pia intentione reseccamus. Sed necesse manu fugit, cum sese increpatio plusquam necesse est in asperitatem pertrahit, ferrumque de manubrio prosilit, cum de correptione sermo durior excedit. Et amicum percunctus occidit, quia auditorem suum prolata contumelia a spiritu dilectionis interficit. Corrupti namque mens repente ad odium proruit, si hanc immoderata increpatio plusquam debuit addidit. Sed is qui incaute lignum percussit, et proximum exstinguit, ad tres necesse est urbes fugiat, ut in una earum defensio vivat, quia si, ad pœnitentiæ lamenta conversus, in unitate sacramenti sub spe, fide ac charitate absconditur, reus perpetrati homicidii non tenetur; eumque exstincti proximus et cum invenerit non occidit. Quia cum districtus iudex venerit qui sese nobis per naturæ nostræ consortium junxit, ab eo procul dubio vindictam de culpæ reatu non expetit, quem sub ejus venia spes, fides et charitas abscondit. Citius ergo culpa dimittitur, quæ nequaquam malitiæ studio perpetratur.

CAP. IX. — *Si ambulans per viam in arbore vel in terra nidum avis inveneris, et matrem pullis vel ovis desuper incubantem, non tenebis eam cum filiis, sed abire patieris, captos tenens filios, ut bene sit tibi, et longo vivas tempore (Deut. xxii, 6).*

^b Cum de discretione servandæ allegoriæ et historiæ tractaretur, adjunctum est : *Si ambulans per viam in arbore vel in terra nidum avis inveneris*, etc. — Per viam inus, quia præsentem vitam pergitur. Et nidus avis in arbore vel in terra est, quando verba historiæ aut in contemplativa sunt, aut in activa vita. Nam præcepta activæ vitæ avis nidus in terra est, præcepta contemplativæ nidus in arbore. Mater vero pullis vel ovis incubat, quando ipsa historia intellectum spiritualem facit, et quædam plene eloquens quasi pullos profert; quædam vero ita insinuat, ut ex eis adhuc legentis animum ad altiora perducatur, quasi adhuc sub se ova continet, ex quibus pullos producat. Ova enim idcirco pariuntur, ut ex eis pulli debeant produci. Et sunt quædam contemplativæ vitæ quæ per quasdam modo imagines videntur, ut postmodum sicut sunt ipsa sua virtute et natura videantur. Nam Paulus ait : *Videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem (I Cor. xiii, 12)*. Et cæcus cum per impositionem manuum Redemptoris jam lumen accipere cœpisset, requisitus quid videret, dixit : *Video homines velut arbores ambulantes (Marc. viii, 24)*. Homo quippe natura rationalis est, arbor autem nec sensibilis, nec vivens. Et quid iste illuminatus cæcus significat, nisi genus humanum, cui cum Dominus contemplationis oculos aperiret, prius quædam in ænigmate conspicit, ut postmodum illa vera et rationalia cœlestium agmina sicut sunt possit aspicere. Unde et illic subditur : *Deinde iterum imposuit manus super oculos ejus, et cepit videre, et restituit est ita ut videret clare omnia*. Prius itaque per speculum vidit ex similitudine, ut postmodum videret clare ex perfectione. Ad contemplativam ergo vitam in his verbis mater ovis incubat, quia sacra historia hoc incipiendo in ænigmate insinuat, per quod postmodum certius demonstrans pullos viventes producat. Paulus quoque apostolus cum quosdam continentibus vivere cognovisset, admonet, dicens : *Propter fornicationem autem unusquisque suam uxorem habeat, et unaquæque suum virum habeat (I Cor. vii, 2)*. Et cum uxor habenda non sit, nisi liberorum procreandorum gratia, ne quis in fornicationis culpam laberetur,

^a In Utic. tria capita subjiciuntur quæ non sunt in Genet. aut Michael.

PATROL. LXXIX.

A concessit conjugibus aliquid, unde adhuc surgere ad meliora potuissent. Qui ergo hoc concessit, unde animus conjugum usque ad legalem culpam perducere potuisset, quasi mater avis in terra, id est historia in activa vita ova posuit. Ipsi quoque prædicatores sancti plus volunt Deum diligere, quam timeri; sed si timorem non insinuant, ad amorem minime perducunt. Unde prius terribilia, postmodum dulcia loqui solent, sicut per Psalmistam dicitur : *Virtutem terribilium tuorum dicent, quia magnitudinem tuam narra-bunt (Psal. cxliv, 6)*. Ac deinde subjungitur : *Memoriam abundantæ suavitatis tuæ eructabunt*. Quando ergo terrent, ut ad amorem provocent, ova ponunt. Perfecta enim charitas foras mittit timorem, quia tunc pulli vivere incipiunt, quando jam formidini non succumbunt (*I Joan. iv, 18*). Ipsa quoque lex ova posuit, cum dixit : *Non cautes ultionem, nec memor eris injuriæ civium tuorum (Levit. xix, 18)*. Sed

^B notandum quid de hac matre pullorum dicatur : *Non tenebis eam cum filiis, sed abire patieris, captos tenens filios*. Quia videlicet in quibusdam locis prætermittenda est historia, ut solius matris pulli, id est spiritualis intelligentiæ sensus nobis in esum veniant; nec nos mater, sed pulli resciant. Quia non debemus de historiæ exemplo, sed de spiritualibus intellectus sensibus satiari. Cum enim legimus aurum et argentum Ægyptiorum ab Israelitico populo petitione deceptorie subreptum, et rursus cum legimus carnalia sacrificia omnipotenti Deo exhibita, quid in hoc verborum nido nisi mater dimittenda est, et filii tenendi? Nos enim cum a quibusque sæcularibus vigilantiam ingenii in defensionem veritatis trahimus, et eorum eloquium in usum rectitudinis vertimus, quid aliud quam ab Ægyptiis aurum et argentum tollimus? ut ex eo et nos divites effecti, et illi valeant pauperes ostendi. Sicut scriptum est : *In captivitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi (II Cor. x, 6)*. Et cum nostra corpora per abstinentiam domamus, quid aliud quam carnalia sacrificia omnipotenti Deo exhibemus? Sicut rursus per Paulum dicitur : *Ut exhibeatis corpora vestra hostiam viventem (Rom. xii, 1)*. Matrem igitur dimittentes pullos edimus, cum historiæ exempla dimittimus, sed ex ea allegoriarum sensus in mente retinemus. Ubi recte additur : *Ut bene sit tibi, et longo vivas tempore*, quia longo tempore ille vivit, qui per spiritualem intelligentiam æternitatis annos apprehendit.

CAP. X. — *Non arabis in bove simul et asino (Deut. xxii, 10)*.

Cum de imperitorum doctorum cavenda societate tractaretur, in expos. beati Job, l. i (*Num. 23*), adjunctum est : *Non arabis in bove simul et asino*. — In bove simul et asino homo arare prohibetur, ac si aperte diceretur : *Fatuos sapientibus in prædicatione non socias, ne per eum qui implere non valet illi qui prævalet obsistas*.

^D CAP. XI. — *Non indues vestem ex lana linoque contextam (Deut. xxii, 11)*.

Cum de vitando duplicitatis vitio tractaretur, in expos. beati Job, l. viii (*Num. 87*), adjunctum est : *Non indues vestem ex lana linoque contextam*. — Quid per hanc vestem, nisi hypocritarum persona signatur, qui benignitatem erga proximos ostendunt, et dolo suæ iniquitatis operiunt? Per omne namque quod faciunt vel loquuntur, simplicitatem exterius exhibent, sed subtilitatem interius duplicitatis callent. Puritatem superficiæ simulant, sed semper malitiam sub specie puritatis occultant. Per lanam quippe simplicitas, per linoque vero subtilitas designatur. Et nimirum vestis quæ ex lana linoque contexta, lino interius celat, lanam in superficie demonstrat. Vestem ergo ex lana linoque contextam induit, qui

^b In Michael. indicatur hom. 9, in Ezech. Hæc non reperiuntur apud Gregorium.

in locutione vel actione qua utitur intus subtilitatem malitiæ operit, et simplicitatem foras innocentiam ostendit. Quia enim sub puritatis imagine deprehendi calliditas non valet, quasi sub lanæ grossitudine linum latet.

CAP. XII. — *Item unde supra.*

In expositione beati Job, l. viii (Num. 87). — Scimus quia lana pinguis, linum vero subtile est. Vestis autem, quæ ex lana et lino fit, lanam semper in superficie ostendit, et linum subter abscondit. Quid ergo per lanam, nisi simplicitas, et quid per linum, nisi subtilitas designatur? Et sæpe homo subtilis et acutus exterius simplicitatem mansuetudinis ostendit, et interius subtilitatem malitiæ contegit. Iste ergo veste se actionis suæ quasi ex lana, et lino induit, quando ab eo simplicitas monstratur in superficie, et subtilitas malitiæ servatur in mente.

CAP. XIII. — *Si fuerit inter vos homo qui nocturno pollutus sit somnio, egredietur extra castra, et non revertetur priusquam ad vesperum lavetur aqua, et post solis occidum regredietur in castra (Deut. xxiii, 10).*

Dum de purgatione illicitæ cogitationis tractaretur, in expos. beati Job, l. ix (Num. 84), adjunctum est: *Si fuerit inter vos homo, etc.* — Quid hoc loco per nocturnum somnium, nisi tentationem occulta signatur, per quam tenebrosa cogitatione turpe aliquid corde concipitur, quod tamen corporis opere non expletur? Sed somnio nocturno pollutus extra castra egredi præcipitur, quia videlicet dignum est ut qui immunda cogitatione polluitur, indignum se cunctorum fidelium societatibus arbitretur. Culpæ suæ meritum ante oculos ponat, et ex honorum se æstimatione despiciat. Pollutum ergo extra castra exire est turpi impugnatione laborantem sese ex continentium comparatione despiciere. Qui ad vesperum lavatur aqua, cum defectum suum conspiciens, ad penitentiam lamenta convertitur, uti fleibus abluit omne quod animum occulta iniquitas accussat. Sed post occasum solis ad castra redeat, quia deservente tentationis ardore, necesse est ut iterum fiduciam erga societatem bonorum sumat. Post aquam quippe occumbente solè ad castra revertitur, qui post lamenta penitentiae frigescente flamma cogitationis illicitæ, ad fidelium meritâ præsumenda reparatur, ut jam se a cæteris longe esse non æstimet, qui mundum se per obitum interni ardoris gaudet.

CAP. XIV. — *Dum egreditur quis ad requisita naturæ, mittat paxillum in balneo, et fossa humo abscondat quæ egesta fuerint (Deut. xxiii, 12).*

Cum de diluendis per compunctionis gratiam occulte tentationis maculis tractaretur, in expos. beati Job, l. xxxi (Num. 54), adjunctum est: *Dum egreditur quis ad requisita naturæ, etc.* — Naturæ corruptibilis pondere gravata, a mentis nostræ utero quædam cogitationum superflua, quasi ventris gravamina erumpunt; sed portare sub balneo paxillum debemus, ut videlicet ad reprehendendos nosmetipsos semper accincti, acutum circa nos stimulum compunctionis habeamus, qui incessanter terram mentis nostræ penitentiae dolore confodiat, et hoc quod a nobis fletidum erumpit abscondat. Ventrîs quippe egestio fossa humo per paxillum tegitur, cum mentis nostræ superfluitas, subtili redargutione discussa, ante Dei oculos per compunctionis suæ stimulum celatur.

CAP. XV. — *Si acceperit homo uxorem, et habuerit eam, et non invenerit gratiam ante oculos ejus propter aliquam scditatem, scribet libellum repudiij, et dabit in manu ejus, et dimittet eam de domo sua (Deut. xxiv, 1).*

Cum de postponenda cura rei transitorie ob utilitatem spiritualium tractaretur, adjunctum est: *Si acceperit homo uxorem, etc.* — ^a Necessarium valde est

ut cura vitæ præsentis edomari fortiter debeat, ne fortasse valeat dominari. Et cum terrena actio seuvel fuerit repulsa, non iterum repetenda, ne post tergum respiciat qui super aratrum manum posuisse videbatur. Hinc est enim quod per Moysen dicitur: *Si acceperit homo uxorem, et habuerit eam, et non invenerit gratiam ante oculos ejus propter aliquam scditatem, scribet libellum repudiij, et dabit in manu ejus, et dimittet eam de domo sua. Cumque egressa alterum maritum duxerit, et ille quoque oderit eam, dederitque ei libellum repudiij, et dimiserit eam de domo sua, vel certe mortuus fuerit, non poterit prior maritus accipere eam in uxorem, quia polluta est.* Ubi videlicet patet quia vis præcepti ratione juxta litteram caret. Cum enim Veritas dicat, excepta fornicationis causa uxorem dimitti non posse (Matt. 5), non sine culpa est hanc propter scditatem dimitti. Sed homo uxorem accepit, cum actionis terrenæ suscepit curam. Si scditatem cognoverit, dat libellum repudiij, et dimittit eam de domo sua, quia sæpe ipsa terrena actio priusquam haberetur, fortiter amabatur; cum habita fuerit, cuius sit scditatis agnoscitur, cum esse polluta per peccata videtur. Dimittat ergo eam vir de domo sua, ut amorem ejus abiciat a mente sua. Quæ egressa alterum virum accipit, quia terrenam actionem, quam tu deseris, alius concupiscit. Sed fortasse et ipsi in odium quandoque ventura est, ut eam utiliter dimittat. Bene autem dicitur: *Dimiserit, vel certe mortuus fuerit, quia unusquisque terrenam curam aut dimittit, aut moritur, id est aut non ei ex animo succumbit, aut propter eam funditus in anima vita succumbit. Sive ergo ea sequens maritus dimiserit, sive mortuus fuerit, maritus prior non poterit eam in uxorem accipere, quia polluta est; ut videlicet is qui semel curam terrenam atque præsentia vitæ intentionem reliquerit, ad eam ultra nullo modo redeat, quoniam ipse se jam suo judicio polluit, qui eam prius ideo deseruit quia pollutam esse cognovit.*

CAP. XVI. — *Non accipies loco pignoris superiorem aut inferiorem molam (Deut. xxiv, 6).*

Dum de servanda prædicationis mensura doctoribus, circa delinquentium confessionem proximorum tractaretur in expos. beati Job, l. xxxii (Num. 24), adjunctum est: *Non accipies loco pignoris superiorem, etc.* — Accipere aliquando dicimus auferre. Unde et aves illæ, quæ rapiendis sunt avibus avidæ, accipitres vocantur. Unde et Paulus ait: *Sustinetis enim, si quis devorat, si quis accipit (II Cor. ii, 20).* Ac si diceret, si quis rapit. Pignus vero debitoris est confessio peccatoris. A debitore enim pignus accipitur, cum a peccatore jam peccati confessio tenetur. Superior autem et inferior mola est spes et timor. Spes quippe ad alta subvehit, timor autem cor inferius premit. Sed mola superior et inferior ita sibi necessario junguntur, ut una sine altera inutiliter habeatur. In peccatoris itaque pectore incessanter debet spes et formido conjungi, quia incassum misericordiam sperat, si non etiam justitiam timeat; incassum justitiam metuit, si non etiam de misericordia confidat. Loco igitur pignoris mola superior aut inferior tolli prohibetur, quia qui peccatori prædicat, tanta dispensatione componere prædicationem debet, ut nec derelicta spe timorem subtrahat, nec subtracta spe in solo eum timore derelinquat. Mola enim superior aut inferior tollitur, si per prædicantis linguam in peccatoris pectore, aut timor a spe, aut spes a timore dividatur.

CAP. XVII. — *Cum debet tibi quippiam frater tuus, et abstulerit pignus ab eo, ante solis occasum pignus restitue (Deut. xxiv, 10, seq.).*

Dum de remittenda proximorum injuria, præsertim his, qui veniam petunt tractaretur in expos. beati Job, l. 16 (Num. 6), adjunctum est: *Cum debet tibi*

^a In Michael, indicatur lib. v, in Job. In aliis liber xii. In neutro nobis occurrit.

^b Caput hoc cum tribus immediate sequentibus

abest a Mss. Utic. et Gemet. In Michael existat cap 18, aliis omissis.

quippiam frater tuus, etc. — Frater etenim noster debitor nobis efficitur, cum quilibet proximus in nos aliquid deliquisse monstratur. Peccata quippe debita vocamus. Unde de peccatore servo dicitur : *Omne debitum dimisi tibi (Math. xviii, 32)*. Et in Dominica quotidie oratione precamur : *Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris (Math. vi, 12)*. A debitore autem nostro pignus accipimus, quando ab eo, qui in nos peccasse cognoscitur, peccati ejus jam confessionem tenemus, per quam relaxare peccatum quod in nos perpetratum est, postulamus. Qui enim peccatum quod commisit fatetur, et veniam petit, jam quasi pro debito pignus dedit. Quod nimirum pignus ante solis occasum reddere jubemur, quia priusquam in nobis per dolorem cordis sol justitiae occidat, debemus ei confessionem veniae reddere, a quo confessionem accipimus culpae, ut qui se deliquisse in nos meminisset, a nobis mox relaxatum sentiat, quod deliquit.

CAP. XVIII. — *Uxorem fratris sine filiis defuncti superstes frater accipiat, atque ad nomen fratris filium gignat. Quam si accipere forte renuerit, huic in faciem mulier exspuat, unumque ei pedem propinquus discalciet, ejusque habitaculum domus discalcianti vocetur (Deut. xxv, 5)*.

Dum de dono regiminis minime subtrahendo tractaretur Reg. past. part. 1 (Cap. 5), adjunctum est : *Uxorem fratris sine filiis defuncti superstes frater accipiat, etc.* — Frater defunctus ille est, qui post resurrectionis apparitionis gloriam dixit : *Me, nuntiate fratribus meis (Math. xxviii, 10)*. Qui quasi sine filiis oblit, quia adhuc electorum suorum numerum non implevit. Hujus scilicet uxorem superstes frater sortiri precipitur, quia dignum profecto est ut cura sanctae Ecclesiae et qui haec bene regere praevalet, imponatur. Cui nolenti in faciem mulier exspuit, quia quisquis ex muneribus quae perceperit, prodesse aliis non curat, bonis quoque ejus sancta Ecclesia exprobrans, ei quasi in faciem salivam jactat. Cui ex uno pede calcamentum tollitur, ut discalcianti domus vocetur. Scriptum quippe est : *Galciant pedes in praeparatione Evangelii pacis (Ephes. vi, 16)*. Si ergo ut nostram, sic curam proximi gerimus, utramque pedem per calcamentum munimus. Qui vero suam cogitans utilitatem, proximorum negligit, quasi unius pedis calcamentum cum dedecore amittit.

CAP. XIX. — *Attende caelum et loquar, et audiat terra verba ex ore meo (Deut. xxxii, 1)*.

In expos. beati Job, l. 2 (Num. 51), adjunctum est : *Attende caelum et loquar, etc.* — Per caelum videlicet, signans prepositorum ordinem, per terram vero subditam plebem. *Attende caelum et loquar* ; non enim insensibili, sed rationabili creaturae loquebatur.

CAP. XX. — *Expandit alas suas, et assumpsit eum (Deut. xxxii, 11)*.

In expos. beati Job, l. xxxii (Num. 7), adjunctum est : *Expandit alas suas, et assumpsit eum.* — Quia nos parvulos Dominus, dum protegit, nutrit, et non gravi atque onerosa, sed levi et blanda protectione nos resovel, dum suas in nos misericordiae exerit, quasi more super nos avium alas tendit.

CAP. XXI. — *Suxere mel de petra, et oleum de firma petra (Deut. xxxii, 13)*.

Cum de mysteriorum per Christi adventum resurrectione, ejusque fidelium meritis tractaretur hom. 2. in Evang. (Num. iii, 4), adjunctum est : *Suxere mel de petra, et oleum de firma petra.* — Nusquam tale aliquid juxta historiam legitur, si tota Testamenti veteris series reenseatur. Nusquam de petra mel, nusquam oleum ille populus suxit. Sed quia, juxta Pauli vocem, *Petra erat Christus (I Cor. x, 1)*, mel

A de petra suxerunt, qui ejusdem Redemptoris nostri facta et miracula videra. Oleum vero de firma petra suxere, quia effusione sancti Spiritus post resurrectionem ejus ungi merueri. Quasi ergo in firma petra mel dedit, quando adhuc mortalis Dominus : miraculorum suorum dulcedinem discipulis ostendit. Sed firma petra oleum fudit, quia post resurrectionem suam factas jam impassibilis, per afflictionem spiritus, donum sanctae unctionis emanavit. De hoc oleo per prophetam dicitur : *Computrescet jugum a facie olei (Isa. x, 27)*. Sub jugo quippe tenebamur demoniacae dominationis, sed uncti sumus oleo Spiritus sancti, et quia nos gratia libertatis unxit, dominationis demoniacae jugum putruit.

CAP. XXII. — *Ignis exarsit ab ira mea, et ardebit usque ad inferos deorsum ; comedet terram et nascentia ejus (Deut. xxxii, 22)*.

Dum de incorrecte delinquentium ultione tractaretur in expos. beati Job, l. 18 (Num. 35), adjunctum est : *Ignis exarsit ab ira mea, etc.* — De his, quos damnant flagella, et non liberant, scriptum est : *Percussisti eos, nec doluerunt, altissimam eos, et sanxerunt accipere disciplinam (Jerem. v, 3)*. His flagella ab hac vita inchoant, et in aeterna percussione perdurant. Hinc ergo per Moysen Dominus dicit : *Ignis exarsit ab ira mea, et ardebit usque ad inferos deorsum*. Quantum ad praesentem etenim percussione spectat, recte dicitur : *Ignis exarsit ab ira mea*. Quantum vero ad aeternam damnationem, apte mox subditur : *Et ardebit usque ad inferos deorsum*. Licet a quibusdam dici soleat illud quod scriptum est : *Non judicat Deus hic in idipsum (Nahum. i, 9)*. Qui tamen hic quod per prophetam de iniuria dicitur non attendunt : *Et duplici contritione contere eos (Jerem. xvii, 18)*. Et id quod alias scriptum est : *Jesus populum de terra Aegypti salvans, secundo eos qui non crediderit perdidit (Juda. v)*. Quibus tamen si consensum praebemus, quamlibet culpam his feriri non posse, hoc ex peccato percussio atque in peccato saemuriantibus debet estimari, quia eorum percussio hic cepta illic perficitur. Ut incorrectis unum flagellum sit quod temporaliter incipit, sed in aeternis suppliciis consummatur, quatenus eis qui omnino corrigi renuunt, jam praesentium flagellorum percussio sequentium sit infinitum tormentorum. Sequitur : *Comedet terram, et nascentia ejus (In expos. beati Job, l. xxx, n. 19)*. Ignis quippe terram atque ejus nascentia comedit, cum libido carnem atque per hanc omnia bene acta consumit. Nam quidquid prodit ex fruga recitudoinis, hoc nimirum coaeremat flamma corruptionis.

CAP. XXIII. — *Nonne haec congregata sunt apud me, et signata in thesauris meis? In die ultionis reddam illis (Deut. xxxii, 34, 35)*.

(In expos. beati Job, l. xii, num. 21, ante med.) — Quasi in sacculo delicta nostra signantur : quia hoc, quod nos exterius agimus, nisi poenitentia interveniente diluamus, in secreto iudiciorum Dei sub quadam occultatione servatur, ut quoadque etiam de sigillo secreti exeat ad publicum iudicii. Unde etiam per Moysen dicitur : *Nonne haec congregata sunt apud me, et signata in thesauris meis? In die ultionis reddam illis*. Cum vero pro malis quae fecimus, disciplinae flagello atroximur, et haec per poenitentiam delictum, iniquitatem nostram signat et curat, quia nec inulta hic deserit, nec in iudicio punienda reservat.

CAP. XXIV. — *Ego occidam, et vivere faciam ; percutiam, et ego sanabo (Deut. xxxii, 39)*.

Cum de electorum purgatione, et divina respectu gratiae tractaretur in expos. beati Job, l. 6 (Num. 42), adjunctum est : *Ego occidam, etc.* — Duobus modis omnipotens Deus vulnerat, quos reducere ad salutem curat. Aliquando enim carnem percussit, et mentis

^a Gussanil ; *In oculorum suorum dulcedinem, gravissimo errore.*

^b Caput hoc non occurrit nobis in Mss.

duritiam suo pavore tabefacit. Vulnerando enim ad salutem revocat, cum electos suos affligit exterius, ut interior vivat. Recte ergo per Moysen loquitur, dicens: *Ego occidam, et vivere faciam; percutiam et ego sanabo*. Occidit enim ut vivificet, percutit ut sanet. Quia idcirco foris verbera admovet, ut intus vulnera delictorum curet. Aliquando autem etiam si flagella exterius cessare videantur, interior vulnera infligit, quia mentis nostræ duritiam suo desiderio percutit, sed percutiendo sanat, quia terroris sui jaculo transfixos, ad sensum nos rectitudinis revocat. Corda enim nostra male sana sunt, cum nullo Dei amore sauciantur, cum peregrinationis suæ ærumnam non sentiunt, cum erga infirmitatem proximi nec quamlibet minimo affectu languescunt. Sed vulnerantur ut sanentur, quia amoris sui spiculis mentes Deus insensibiles percutit, moxque eas sensibiles per ardorem charitatis reddit.

CAP. XXV. — Et gladius meus devorabit carnes (Num. 42).

Cum de percussione ultima carnaliter viventium tractaretur, in expos. beati Job, l. xviii (Num. 20), adjunctum est: *Et gladius meus devorabit carnes*. — Dei gladius carnes comedit, quia in extremo judicio ejus sententia eos, qui carnaliter sapiunt, occidit.

CAP. XXVI. — In dextera ejus ignea lex (Deut. xxxiii, 2).

Cum de dilectionis gratia erga divina præcepta electorum impressa cordibus tractaretur, homil. 30 in Evang. (Num. 5), adjunctum est: *In dextera ejus ignea lex*. — Quid per sinistram nisi reprobi, qui et ad sinistram ponendi sunt? Dextera autem Dei appellantur electi. In dextera ergo Dei ignea lex est, quia electi mandata cœlestia nequaquam frigida corde audiunt; sed ad hæc amoris intimi facibus inardescunt; sermo ad aurem ducitur, et mens eorum sibi met irata ex internæ dulcedinis flamma concremat.

CAP. XXVII. — Qui dixerit patri suo et matri suæ: Nescio vos, et fratribus suis: Ignoro illos, et nescierunt filios suos; hi custodierunt eloquium tuum, et pactum servaverunt (Deut. xxxiii, 9).

Cum de divino amore proximis præferendo, eisdemque discretæ compassionis studio diligendis tractaretur, in expos. beati Job, l. vii (Num. 41, 42), adjunctum est: *Qui dixerit patri suo, et matri suæ: Nescio vos, etc.* — Ille scire Deum familiarius appe-

tit, qui præ amore pietatis nescire desiderat, quos carnaliter scivit. Gravi etenim damno scientia divina minuitur, si cum carnis notitia partitur. Extra cognatos ergo quisque ac proximos debet fieri, si vult parenti omnium verius jungi, quatenus eosdem quos propter Deum viriliter negligit, tanto solidius diligit, quanto in eis affectum solubilem copulæ carnalis ignorat. Debemus quidem et temporaliter his quibus vicinius jungimur plus cæteris prodesse, quia et hæc flamma admotis rebus incendium porrigit, sed hoc ipsum prius ubi nascitur incendit. Debemus copulam terrenæ cognationis agnoscere, sed tamen hanc, cum cursum mentis præpedit, ignorare, quatenus fidelis animus, divino studio accensus, nec ea quæ sibi sunt in infimis conjuncta despiciat, et hæc apud semetipsum recte ordinans summorum amore transcendat. Solerti ergo cura providendum est ne carnis gratia subrepat, atque a recto itinere cordis gressum deflectat, ne vim superni amoris impediatur, et surgentem mentem superimposito pondere deorsum premat. Sic enim quisque propinquorum debet necessitatibus compati, ut tamen per compassionem non sinat vim suæ intentionis impediri. Ut affectus quidem mentis viscera repleat, sed tamen a spirituali proposito non avertat. Neque enim sancti viri ad impendenda necessaria propinquos carnis non diligunt, sed amore spiritualium ipsam in se dilectionem vincunt, quatenus sic eam discretionis moderamine temperent, ut per hanc in parvo saltem ac minimo, a recto itinere non declinent. Quos bene nobis per significationem vaccæ innuunt, quæ, sub arca Domini ad montana tendentes, affectu simul et rigido sensu gradiuntur, quarum dum vitulos clausissent domi, scriptum est: *Pergentes et mugientes, dantes quidem ab intimis mugitus, sed tamen a cæpto itinere non deflectentes gressus* (I Reg. vi, 10).

CAP. XXVIII. — Ferrum et æs calceamentum ejus (Deut. xxxiii, 25).

Cum de prædicatione sanctæ Ecclesiæ tractaretur, in expos. beati Job, l. xxxiv (Num. 19), adjunctum est: *Ferrum et æs calceamentum ejus*. — Hoc sub specie de sancta Ecclesia per Moysen dicitur. Calceamentum quippe in Scriptura sacra munimen prædicationis accipitur, sicut scriptum est: *Calceati pedes in præparatione Evangelii pacis* (Ephes. vi, 16). Quia ergo per ferrum virtus, per æs autem perseverantia exprimitur, ferrum et æs calceamentum ejus dicitur, dum prædicationi illius acumine simul et constantia munitur. Per ferrum enim mala adversantia penetrat, per æs autem bona quæ proposuit longauimè servat.

IN LIBRUM JOSUE.

CAPUT PRIMUM. — Axa filia Caleph sedens super asinum suspiravit; cui dixit pater suus: Quid habes? Ad quem illa respondit: Da mihi benedictionem. Terram australem, et aridam dedisti mihi; junge et irriguam. Deditque ei pater suus irriguam superius et irriguam inferius (Josue, xv, 19).

Cum de distinctis compunctionum modis tractaretur, Dial. l. 3 (cap. 34), adjunctum est: *Axa filia Caleph sedens super asinum suspiravit, etc.* — Axa super asinum sedet, cum irrationabilibus carnis suæ motibus anima præsidet, quæ suspirans a patre terram irriguam petit, quia a Creatore nostro, cum magno gemitu querenda est lacrymarum gratia. Sunt namque nonnulli qui jam in dono perceperunt libere pro justitia loqui, oppressos tueri, indigentibus possessa tribuere, ardorem fidei habere, sed adhuc gratiam lacrymarum non habent. Hi nimirum terram australem, et arenam habent, sed adhuc irrigua indigent, quia in bonis operibus positi, in quibus magni atque

ferventes sunt, oportet nimirum ut aut timore supplicii, aut amore regni cœlestis, mala etiam quæ antea perpetraverunt deplorent. Et licet in nullas species compunctio dividatur, quando singulæ quæque a pœnitentibus culpæ planguntur, unde ex voce quæque pœnitentium Jeremias ait: *Divisiones aquarum deduxit oculus meus* (Thren. iii, 48), principaliter tamen compunctionum genera duo sunt, quia Deum sitiens anima prius timore compungitur, post amore. Prius enim sese lacrymis afficit, quia dum malorum suorum recordatur, pro his perpeti æterna supplicia pertimescit. At vero cum longa maceroris anxietate fuerit formido consumpta, quædam jam de præsumptione veniæ securitas nascitur, et in amore cœlestium gaudiorum animus inflammatur; et qui prius flebat ne duceretur ad supplicium, postmodum flere amarissime incipit, quia differtur a regno. Contemplatur etenim mens qui sint illi angelorum chori, quæ societas beatorum spirituum, quæ majestas

* Idem legendum est lib. vii, ind. 15, epist. 26, olim lib. vi, epist. 23.

æternæ visionis Dei, et amplius plangit quia a bonis perennibus deest, quam slevit prius quando mala æterna metuebat. Sicque fit ut perfecta compunctio formidinis tradat animum compunctioni dilectionis. Quod bene in hac sacra veracique historia figurata narratione describitur. Quia ergo, ut dixi, duo sunt compunctionis genera, dedit ei pater suus irriguum superius, et irriguum inferius. Irriguum quippe superius accipit anima cum sese in lacrymis cælestis regni desiderio affligit. Irriguum vero inferius accipit cum inferni supplicia flendo pertimescit. Et quidem prius inferius, ac post irriguum superius datur. Sed quia compunctio amoris dignitate præeminet, necesse fuit ut prius irriguum superius, et post irriguum inferius commemorare debuisset.

CAPUT II. — *Habitavit Chananæus in medio Ephraim tributarius (Josue, xvi, 10).*

Dum de electorum exercitio, operibus quibusdam reprehensibilibus ob utilitatem nutriendæ humilitatis in se, nec dum edomitis tractaretur, in expos. beati Job, l. iv (Num. 44), adjunctum est: *Habitavit Chananæus in medio Ephraim tributarius.* — Plerumque hi qui magnis jam virtutibus splendent, adhuc de obscuritate culpæ aliquid retinentes sustinent ut etiam magna vitæ claritate luceant, et tamen adhuc noctis reliquias nolentes trahant. Quod ad hoc, sicut dictum est, agit, ut mens proficiens ad virtutem justitiæ sua melius infirmitate roboretur. Et

A inde verius in bonis luceat; unde eam etiam nolentem parva reprehensibilia humiliter obscurant. Unde et bene cum Israelitico populo precepta reppromissionis terra partiretur, Ephraim tribui Chananæus gentilis populus non occisus factus tributarius dicitur. Sicut scriptum est: *Habitavit Chananæus in medio Ephraim tributarius.* Quid enim Chananæus, gentilis videlicet populus, nisi vitium significat? Et sæpe in magnis virtutibus terram reppromissionis ingredimur, quia spe intima de æternitate roboramur. Sed dum inter acta sublimia vitia quædam parva retinemus, quasi Chananæum vivere in terra nostra concedimus. Qui tamen nobis tributarius efficitur, quia hoc ipsum vitium, quod subjicere non possumus, ad usum nostræ utilitatis humiliter retinemus. Ut eo de se mens, et in summis vitia sentiat, quo suis viribus, etiam parva, quæ appetit, non expugnat. Unde bene rursum scriptum est: *Hæc sunt gentes, quas Dominus dereliquit, ut erudiret in eis Israel (Jud. iii, 1).* Ad hoc namque quædam minima vitia nostra retinentur, ut sese nostra intentio sollicita in certamine semper exerceat; et eo de victoria non superbiat, quo vivere in se hostes conspicit, a quibus adhuc vinci formidat. Israel ergo, reservatis gentibus, eruditur, quando in quibusdam minimis vitiis elatio virtutis nostræ comprimitur, et in parvis sibi resistantibus discit quod ex se majora non subigit.

LIBER SEXTUS.

De testimoniis in librum Judicum.

CAPUT PRIMUM. — *Gedeon cum a paleis frumenta excuteret, angelum vidit; ad cujus imperium protinus hædum coxit, quem super petram posuit, et jus carniū desuper fudit; quæ angelus virgu teligit, eaque ignis exiens de petra consumpsit (Jud. vi, 11, seq.).*

Dum de perfectorum solida mentis intentione ad hærentium studiis tractaretur in expos. beati Job, l. b. iii (Num. 59), adjunctum est: *Gedeon cum a paleis frumenta excuteret, etc.* — Quid est frumentum virga cædere, nisi rectitudine iudicii a vitiorum paleis virtutum grana separare? Sed hæc agentibus angelus apparet, quia tanto magis Dominus interiora denuntiat, quanto se studiosius homines ab exterioribus purgant. Qui occidi hædum præcipit, id est omnem appetitum nostræ carnis immolari, carnesque super petram poni, et jus carniū desuper fundi. Quem alium signat petra, nisi eum de quo per Paulum dicitur: *Petra autem erat Christus (I Cor. x, 4)?* Carnes ergo super petram ponimus cum corpus nostrum in Christi imitatione cruciamus. Jus etiam carniū desuper fundit, qui in conversatione Christi ipsas etiam a se carnales cogitationes exinanivit. Quasi enim jus ex carne liquidum in petra funditur, quando mens a cogitationum carnalium fluxu vacuatur. Quæ tamen mox angelus virga tangit, quia intentionem nostram nequaquam potestas divini adjutorii deserit. De petra autem ignis exit, et jus carnesque consumit, quia afflatus a Redemptore spiritus tanta cor nostrum flamma compunctionis concremat, ut omne quod in eo est illicitum et operis et cogitationis, exurat. Perfecta enim mens solenter invigilat, ut non solum perversa agere renuat, sed omne etiam quod in se per cogitationes turpiter liquatur, tergat.

CAP. II. — *De pugna Gedeonis adversus Madianitas (Jud. vii, 5, 6, 16, 17).*

Dum de præfigurata Redemptoris incarnatione, electorumque ejus miraculis tractaretur in expos. beati Job, l. xxx (Num. 75), adjunctum est: *De pugna Gedeonis adversus Madianitas.* — Gedeon cum

exercitus multitudinem ad bella produceret, divina illi admonitione præceptum est ut ad fluvium veniens, omnes quos flexis genibus aquas haurire conspiceret a bellorum conflictu removeret. Actumque est ut trecenti viri tantummodo qui stantes manibus aquas hauserant remanerent. Cum his ad prælium pergit, eosque non armis, sed tubis, lampadibus et lagenis armavit. Nam sicut illic scriptum est: *Accensas lampades miserunt intra lagunculas, et tubas in dextera, lagenas autem in sinistra tenere, et ad hostes suos cominus venientes, cecinere tubis, confregere lagunculas, lampades apparuerunt, et hinc tubarum sonitu, illinc lampadum coruscatione tertii hostes sunt in fugam conversi (Num. 72).* De hoc namque bello per prophetam dicitur: *Jugum enim oneris ejus, et virgam humeri ejus, et sceptrum exactoris ejus superasti, sicut in die Madian (Isa. ix, 4).* Eripiens quippe Dominus gentilitatem superavit jugum oneris ejus, cum eam adventu suo ab illa dæmoniæ tyrannidis servitute liberavit. Superavit virgam humeri ejus, cum percussionem illius quæ ex perverso opere graviter deprimebat, ab humano genere Redemptor compescuit. Superavit sceptrum exactoris ejus, cum regnum ejusdem diaboli, qui pro pestifera perpetratione vitiorum exigere consueverat debita tributa penarum, de fidelium corde destruxit (Num. 75). Quid hoc est quod tale bellum per prophetam ad medium adducitur, et adventui Redemptoris nostri, istius pugne victoria comparatur? An indicare nobis propheta studuit quod adventum Redemptoris nostri contra diabolum, illa sub Gedeone duce pugne victoria designavit? Talia nimirum illic acta sunt, quæ quanto magis usum pugnandi transeunt, tanto amplius a prophetandi mysterio non recedunt. Quis enim unquam cum lagenis et lampadibus ad prælium venit? Quis contra arma veniens, arma deseruit? Ridicula nobis hæc profecto fuerant, si terribilia hostibus non fuissent. Sed victoria ipsa attestante didicimus, ne parva hæc quæ facta sunt perpendamus. Gedeon itaque ad prælium veniens, Redemptoris nostri signat adventum. De quo scriptum est:

*Tollite portas, principes, vestras, et elevamini, portae aeternales, et introibit rex gloriæ. Quis est iste rex gloriæ? Dominus fortis, et potens; Dominus potens in prælio (Psal. xliii, 7). Hic Redemptorem nostrum non solum opere, sed etiam nomine prophetavit. Gedeon namque interpretatur, circumiens in utero. Dominus enim noster per majestatis potentiam omnia complectitur, et tamen per dispensationis gratiam intra uterum virginis humanitatem sumens venit. Quis est ergo circumiens in utero; nisi omnipotens Deus sua dispensatione nos redimens, divinitate cuncta complectens, et humanitatem intra uterum sumens? In quo utero et incarnatus est, et clausus non est. Quia et intra uterum fuit per infirmitatis substantiam, et extra mundum per potentiam majestatis. Madian vero interpretatur de judicio. Ut enim hostes ejus repellendi destruendique essent, non de vitio repellentis, sed de judicio juste judicantis fuit, et idcirco de judicio vocatur: quia alieni a gratia Redemptoris justæ damnationis meritam etiam in vocabulum trahunt nominis (Num. 74). Contra hos Gedeon cum trecentis pergit ad prælium. Solet in centenariis numero plenitudo perfectionis intelligi. Quid ergo per ter ductum centenarium numerum designatur, nisi perfecta cognitio Trinitatis? Cum his quippe Dominus noster adversarios fidei destruxit, cum his ad prædicationis bella descendit, qui possunt divina cognoscere, qui sciunt de Trinitate, quæ Deus est, perfecta sentire. Notandum vero est, quia iste ter centenarius numerus in tau littera continetur, quæ crucis speciem tenet. Cui si super transversam lineam id quod in cruce eminet, adderetur, non jam crucis species, sed ipsa crux esset. Quia ergo iste trecentorum numerus in tau littera continetur, et per tau litteram, sicut diximus, species crucis ostenditur; non immerito in his trecentis Gedeonem sequentibus illi designati sunt, quibus dictum est: *Qui vult post me venire, abneget semetipsum, et tollat crucem suam, et sequatur me (Luc. ix, 23)*. Qui sequentes Dominum tantò vestros crucem tollunt, quanto acrius et se edomant, et erga proximos suos charitatis compassione cruciantur. Unde et per Ezechielem prophetam dicitur: *Signa tau super frontes virorum gementium, et dolentium (Ezech. ix, 4)*. Vel certe in his trecentis, qui in Tau littera continentur, hoc exprimitur, quod ferrum hostium crucis ligno superetur. Ductique sunt ad fluvium ut aquas biberent, et qui aquas flexis genibus hausere, a bellica intentione remoti sunt. Aquis namque doctrina sapientie, stante autem genu recta operatio designatur. Qui ergo dum aquas bibunt genu flexi se perhibent, a bellorum certamine prohibiti recessere, quia cum illis Christus contra hostes fidelis pergit ad prælium, qui cum doctrinæ fluentia hauriunt, rectitudinem operum non inflectunt. Omnes quippe tunc bibisse aquam, sed non omnès recto genu stetisse narrati sunt, reprobaturque sunt qui genua dum aquas biberent inflexerunt, quia attestantur Apostolo: *Non auditores legis justi sunt apud Deum, sed factores legis justificabuntur (Rom. ii, 13)*. Quia enim, ut diximus, dissolutio operum in ipsa genuum incurvatione signatur, recte rursus per Paulum dicitur: *Remissas manus et dissoluta genua erigite, et gressus rectos facite pedibus vestris (Hebr. xii, 12)*. Hi igitur Christo duce ad bellum prodeunt, qui hoc, quod ore annuntiant, opere ostendunt; qui fluentia doctrinæ spiritualiter hauriunt, nec tamen in pravis operibus carnaliter inflectunt. Quia sicut scriptum est: *Non est speciosa laus in ore peccatoris (Eccl. xv, 9)*. (Num. 75.) Itum est ergo ad prælium cum tubis, cum lampadibus, cum lagenis. Insuper ista, ut diximus, fuit ordo præliandi. Cecinerunt tubis, et sinistris lagenæ tenebantur, intra lagenas autem sunt missæ lampades. Contractis vero lagenis, lampades ostensæ sunt, quarum coruscante luce, hostes terribi in fugam vertuntur. Designatur itaque in tubis clamor prædicantium, in*

A lampadibus claritas miraculorum, in lagenis fragilitas corporum. Tales quippe dux noster secum ad prædicationis prælium duxit, qui despecta salute corporum, hostes suos moriendo prosterent, eorumque gladios non armis et gladiis, sed patientia superarent. Armati enim veterunt sub duce suo ad prælium martyres nostri, sed tubis, sed lagenis, sed lampadibus. Qui sonnerunt tubis, dum prædicant; confregere lagenas, dum solvenda in passione sua corpora hostibus gladiis opponunt. Responderunt lampadibus, dum post solutionem corporum miraculis coruscaverunt, moxque hostes in fugam versi sunt, quia dum mortuorum martyrum corpora miraculis coruscare conspiciant, luce veritatis fracti quod impugnaverunt crediderunt. Cecinerunt ergo tubis, ut lagenæ frangerentur, lagenæ fractæ sunt in lampades appaerent, appaerunt lampades ut hostes in fugam verterentur, id est prædicaverunt martyres, donec eorum corpora in morte solverentur. Corpora eorum in morte soluta sunt ut miraculis coruscarent; coruscaverunt miraculis ut hostes suos ex divina luce prostererent, quatenus nequam Deo erecti resisterent, sed eum subditi formidarent. (Num. 76.) Et notandum quod steterunt hostes ante lagenas, fugerunt ante lampades, quia mirum persecutores sanctæ Ecclesiæ, fidei prædicatoribus adhuc in corpore positus resisterunt; post solutionem vero corporum apparentibus miraculis, in fugam versi sunt, quia pavore conterriti, a persecutione fidelium cessavere. Prædicatione scilicet tubarum fractis lagenis corporum, visis timuerunt lampadibus miraculorum. (Num. 77.) Intuendum est etiam id quod illic scriptum est, quia in dextera tubas, lagenas autem in sinistra tenuerunt. Pro dextero enim habere dicitur quidquid pro magno pensamus, pro sinistro vero quod pro nihilo ducimus. Bene ergo illic scriptum est quod in dextera tubas, et lagenas in sinistra tenuerunt, quia Christi martyres pro magno habent prædicationis gratiam, corporum vero utilitatem pro minimo.

C Quisquis enim pius facit utilitatem corporis quam gratiam prædicationis, in sinistra tubam atque in dextera lagenam tenet. Si enim primo loco gratia prædicationis attenditur, et posteriore utilitas corporis, certum est quia in dextris tubæ et sinistris lagenæ teneantur.

CAP. III. — *Manue viso angelo, pertimescens dixit: Morte moriemur, quia vidimus Dominum. Quem exor protinus consolatur, dicens: Si Dominus nos vellet occidere, de manibus nostris holocaustum et libamenta non suscepisset (Jud. xii, 21, seq.).*

Dum de tenenda fidelibus spei fiducia tractaretur in expos. beati Job, l. v (Num. 66), adjectum est: *Manue viso angelo pertimescens dixit, etc.* — Quid est quod visione angeli vir sit timidus, et mulier audax, nisi quod nobis quoties vestigia demonstrantur, spiritus quidem pavore se conterritus, sed tamen spes præsumit? Inde namque spes ad majora audenda se erigit, unde turbatur spiritus, quia ea quæ superna sunt prior videt. Quia cum altiora secretorum celestium sublevata mens conspiciat, cuncta humanarum virium soliditas contremiscit.

CAP. IV. — *Samson cum Gazam civitatem Philistinorum fuisset ingressus, illico custodes deputavere: sed ille exiens, portas civitatis tulit, et montis verticem ascendit (Jud. xvi, 3).*

Dum de præfiguratione resurrectionis Dominice tractaretur homil. 21. in Evang. (Num. 7), adjectum est: *Samson cum Gazam civitatem Philistinorum fuisset ingressus, etc.* — Quem hoc in facto nisi Redemptorem nostrum Samson ille significat? Quid Gaza civitas, nisi infernum designat? Quid per Philistæos, nisi Judæorum perfidia demonstratur? Qui cum mortuum Dominum viderent, ejusque corpus in sepulcro jam positum, custodes illico deputaverunt,

^a Cod. Michael. parumper hic dissentit.

et eum, qui auctor vitæ clarerat in inferni claustris repletum, quasi Samsonem in Gaza se deprehendisse lætati sunt. Samson vero nocte media non solutum exiit, sed etiam portas tulit, quia videlicet Redemptor noster ante lucem resurgens, non solum liber de inferno exiit, sed ipsa etiam inferni claustra destruxit, portas tulit. Et montis verticem subit: quia resurgendo, claustra inferni abstulit, et ascendendo caelorum regna penetravit.

CAP. V. — *De Samsonē, quod cum maxilla asini multos occidisset, ea projecta in terram, aquam fuderit (Jud. xv, 15, 19).*

Dum de divinae operationis magisterio, et prædicatorum Ecclesie miraculis tractaretur in expos. beati Job, l. xiii, (Num. 15), adjunctum est: *De Samsonē, quod cum maxilla asini multos occidisset, etc.* — Quorum hic per maxillam asini, nisi prædicatorum Ecclesie personæ designantur? Redemptor enim noster simplicitatem atque patientiam prædicantium suæ manu virtutis tenens, a vitulis suis carnales interfecit. Et maxilla in terram projecta postmodum aquas ludit, quia datâ morti prædicatorum corpora, magna populis monstrare miraculâ.

CAP. VI. — *De Samsonē qui, amissis oculis, ad molam ab Allophylis deputatus est (Jud. xvi).*

Dom de humanae dicitur ad correctionem torpore tractaretur, in expos. beati Job, l. vii (Num. 37), adjunctum est: *De Samsonē qui, amissis oculis, ad molam ab Allophylis deputatus est.* — Sciendum est quod aliquando prius oculorum intellectus obtunditur, et postmodum captus animus per exteriora desideria vagatur, ut cæca mens a quo ducitur nesciat, et carnis suæ illecebris sese libenter subdat. Aliquando vero prius desideria carnis ebulliunt, et post longum usum illiciti operis, oculum cordis claudunt. Nam sæpe mens recta cernit, nec tamē audeat contra perversa erigit, et renitens vincitur dum hoc ipsum quod agit dijudicans, carnis suæ delectatione superatur. Quia enim plerumque prius oculus contemplationis amittitur, [et post per carnis desideria huius mundi laboribus animus subjugatur, testatur Samson ab Allophylis captus, qui postquam oculos perdidit, ad molam deputatus est. Quia nimirum maligni spiritus postquam tentationum stimulis intus aciem contemplationis effodiunt, foras in circuitum laborum mittunt.

CAP. VII. — *De Samsonē, quod paucos cum viberet interemit, everso vero templo multos cum moreretur occidit (Jud. xvi, 30).*

Dum de multiplici numerositate credentium per mortem resurrectionemque Redemptoris nostri tractaretur in expos. beati Job, l. xxix (Num. 26), adjunctum est: *De Samsonē, quod paucos cum viberet*

interemit, etc. — Cujus hoc loco per Samsonem, nisi Redemptoris nostri persona signatur? Samson enim dum viveret paucos occidit, everso vero templo, maximam adversariorum suorum multitudinem etiam ipse moriens stravit. Et Domino nostro prædicante pauci ex plebe Israelitica crediderunt, innumeri vero gentium populi viam vitæ illo moriente secuti sunt. Superbōs namque dum adhuc passibilis viveret per-tulit, a passibili vero vita multos dum moreretur stravit. Quod bene Samson in semetipso dudum figuratiter expressit, qui paucos quidem dum viveret interemit, destructo autem templo hostes innumeros, cum moreretur occidit, quia nimirum Dominus ab elatione superbæ paucos cum viveret, plures vero cum templum sui corporis solveretur exstinxit, atque electos ex gentibus, quos vivendo sustinuit, simul omnes moriendo prostravit.

CAP. VIII. — *Quod tribum Benjamin in carnis scelere detectam dum collectus omnis Israel ultisci voluisset, prius ipse prostratus est, et tunc peccatricem tribum funditus exstinxit (Jud. xx, 3).*

Cum de propriis prius ultiscendis delictis quam ad aliena vindicanda prosiliamus tractaretur in expos. beati Job, l. xiv (Num. 34, ordine non semel inverso), adjunctum est: *Quod tribum Benjamin in carnis scelere detectam, etc.* — Qui semetipsum prius non iudicat, quid in alio rectum iudicet ignorat. Et si non fortasse per auditum quod rectum iudicare debeat, recte tamen iudicare aliena merita non valet, cum conscientia innocentie propriæ nullam iudicii regulam præbet. Hinc est quod cum tribus Benjamin in carnis scelere fuisset obruta, collectus omnis Israel ultisci iniquitatem voluit, sed tamen semel et iterum in belli certamine ipse prostratus est. Consulto autem Domino si ad ultiscendum ire debuissent, iussum est. Qui juxta divinæ vocis imperium perrexit, et semel et secundo perdidit, et tunc demum peccatricem tribum valde ferens pene funditus exstinxit. Quid est ergo quod in ultione sceleris inflammatur, et tamen prius ipse prosternitur, nisi quod prius ipsi purgandi sunt per quos aliorum culpæ feriuntur? Ut ipsi jam mundi per ultionem veniant, qui aliorum vitia corrigere festinant. Unde insidiantibus quibusdam, et ad puniendam adulteram de-ducentibus dicitur: *Qui sine peccato est vestrum, primus in illam lapidem mittat (Joan. viii, 7).* Ad aliena quippe punienda peccata ibant, et sua reliquerant. Revocantur itaque intus ad conscientiam, ut prius propria corrigan, et tunc aliena reprehendant. Unde necesse est ut, cum contra nos ultio divini examinis cessat, nostra se conscientia ipsa reprehendant, atque ad lamenta pœnitentiæ ipsa se contra semetipsam erigat, nec contra bonos elata et sibi humilis, sed contra se rigida sit bonis vero omnibus submissa.

LIBER SEPTIMUS.

De testimoniis in primum Regum.

CAPUT PRIMUM. — *Vultus ejus non sunt amplius in diversa mutati (1 Reg. i, 18).*

In exposit. Job, lib. xxxiii (Num. 43), adjunctum est: *Vultus ejus non sunt amplius in diversa mutati.* — Quia videlicet mens ejus nequaquam post preces inepta lætitia lascivendo perdidit, quod orationis suæ tempore gemituum rigore exquisivit.

CAP. II. — *Dominus judicabit fines terræ (1 Reg. ii, 10).*

Cum de divinæ misericordiæ circa genus humanum dispensatione tractaretur, in expos. beati Job, l. xxix (Num. 20), adjunctum est: *Dominus judicabit fines*

terræ. — Prius conditor noster facturam suam non deserens, mala hominum et per suam sapientiam tolerat, et per eorum quandoque conversionem relaxat. Cum duras atque insensibiles mentes respicit, modo eas minis, modo verberibus, modo revelationibus terret, ut quæ pessima securitate duruerant, salubri timore mollescant, quatenus vel sero redeant, et hoc ipsum saltem quod diu expectati sunt erubescant. Scit enim Dominus quia extrema vitæ nostræ plus judicat, et idcirco electos suos in fine sollicitus purgat. Hinc ergo scriptum est: *Dominus judicabit fines terræ*, quia tanto impensius ultima

• Caput hoc abest a nostris Ms.

nostris invigilat, quanto in ipsis impendere initia vitæ sequentis pensat.

CAP. III. — Tollentes duas vaccas, quæ lactabant vitulos, junxere ad plaustrum (I Reg. vi, 10). Et paulo post : Ibant in directum vaccæ per viam quæ ducit Bethsamis, pergentes et mugientes (Ibid., 12).

Cum de discretæ compassionis bono proximis exhibendo tractaretur, hom. 31 in Evang. (Num 4), adjunctum est : *Tollentes duas vaccas quæ lactabant vitulos, junxere ad plaustrum.* Cum de terra Philistiim arca Domini ad terram Israëlitarum rediret, plaustrum superimposita est, et vaccæ plaustrum subjunctæ sunt, quæ fetæ fuisse memorantur. Quorum filios clauserunt domi. Et scriptum est : *Ibant autem in directum vaccæ per viam quæ ducit Bethsamis ; uno itinere gradientabantur, pergentes et mugientes, et non declinabant neque ad dexteram neque ad sinistram.* Quid igitur vaccæ, nisi fideles quosque in Ecclesia designant? Qui dum sacri eloquii præcepta considerant, quasi superimpositam sibi Domini arcam portant. De quibus hoc est etiam notandum, quod fuisse fetæ memorantur, quia sunt plerique qui in via Dei intrinsecus positi, foris carnalibus affectibus ligantur, sed non declinant a recto itinere, qui arcam Dei portant in mente. Ecce enim vaccæ Bethsamis pergunt. Bethsamis quippe dicitur domus solis. Et propheta ait : *Vobis autem qui timetis Dominum, oriatur sol iustitiæ (Malach. iv, 2).* Si igitur ad æterni solis habitationem tendimus, dignum profecto est ut a Dei itinere pro carnalibus affectibus non declinemus. Tota enim virtute pensandum est quod vaccæ Dei plaustrum suppositæ pergunt et gemunt. Dant ab intimis mugitus et tamen ab itinere non retorquent gressus. Amorem quippe per compassionem sentiunt, sed colla posterioribus non deflectunt. Sic nimirum prædicatores Dei, sic fideles quique esse intra sanctam Ecclesiam debent, ut et compatiantur proximis per charitatem, et tamen de via Dei non exorbitent per compassionem. (In expos. beati Job, l. vii, n. 42, inv. sæpe ord.) Arca quippe superimposita Bethsamis pergere, est cum superna scientia ad æternæ lucis habitaculum propinquare. Sed tunc vere Bethsamis tendimus, cum viam rectitudinis gradientes ad vicina erroris latera, nec pro affectu pignorum declinamus. Sic namque, sic necesse est ut incedere debeant, qui sacræ legis jugo suppositi, jam per internam scientiam Dei arcam portant, quatenus per hoc quod propinquorum necessitatibus condolent, a cæpto rectitudinis itinere non declinent. Quorum nimirum gratia mentem nostram tenere debet, sed reflectere non debet, ne hæc eadem mens aut si affectu non tangitur dura sit, aut plus tacta, si inflectitur, remissa.

CAP. IV. — Nonne cum parvulus esses in oculis tuis, caput te constitui in tribus Israel (I Reg. xv, 17)?

Dum de cavenda elatione et cordis humilitate secunda tractaretur, in expos. beati (Job, l. xxxiv (Num. 42, 43), adjunctum est : *Nonne cum parvulus esses in oculis tuis, etc.* — Parvulus in oculis suis est qui in eo quod semetipsum considerat, inparem se alienis meritis pensat. Nam quasi grandem se conspicit quisquis se super aliena merita elatione cogitationis extendit. Saul autem reprobus in bono quod cœperat non permansit, quia lastu susceptæ potestatis intumuit. At contra David, semper de se humilia sentiens, ejusdemque Saul se comparatione postponens, postquam feriendi locum reperit, et pepercit, eidem sævienti adversario humili se professione prostravit dicens : *Quem persequeris, rex Israel, quem persequeris? Canem mortuum et pulicem unum (I Reg. xxiv, 15)?* Et certe jam unctus in regem fuerat; jam, exorante Samuele et cornu super se oleum fundente, didicerat, quod eum divina gratia, Saul reprobato, ad regni gubernacula possidenda servabat. Et tamen persequenti

* Assignatur liber vi, in Job, a Mss. Utic. et Gemet. in quo etiam additur : *Item lib. xxv. Legitur*

A adversario mente humili se substernebat, cui divino iudicio prælatum esse se noverat. Illi itaque se humiliter postponebat, cui per electionis gratiam incomparabiliter noverat esse se meliorem. Discant ergo quomodo humiliari proximis debeant, qui adhuc quo loco apud Deum habeantur nesciunt, si sic se electi etiam illis humiliant quibus jam se per interna iudicia antepositos deprehendunt. Hoc autem esse proprium specimen electorum solet, quod de se semper sentiunt infra quam sunt. Hinc namque ab eodem David dicitur : *Si non humiliter sentiebam, sed exaltavi animam meam (Psal. cxxx, 2).* Hinc Salomon ad sapientiam parvulus vocat, dicens : *Si quis est parvulus, veniat ad eam (Prov. ix, 4).* Qui enim nec jam semetipsum despiciat, humilem Dei sapientiam non apprehendit. Hinc in Evangelio Dominius dicit : *Confiteor tibi, Domine, pater cæli et terræ, quia abscondisti hæc a sapientibus et prudentibus, et revelasti ea parvulis (Matth. xi, 25).* Hinc rursum Psalmista ait : *Custodiens parvulos Dominus (Psal. cxlv, 6).* B Magister gentium dicit : *Facti sumus parvuli in medio vestrum (I Thessal. ii, 7).* Hinc discipulos admonens ait : *Superiores sibi invicem arbitantes (Philip. ii, 3).* Nam quia iniquus quisque inferiorem se omnem quem cognovit putat, e diverso justus studeat, ut superiorem quemlibet proximum attendat; ac ne, dum se alii alter humiliat, eo humiliato iret alter in elationem, bene utramque partem admonuit, dicens : *Superiores sibi invicem arbitantes, ut in cogitationibus cordis et ego illum mihi præferam, et vicissim ille me sibi, ut cum ab utraque parte cor inferius premitur, nullus ex impenso honore sublevetur.*

CAP. V. — Item unde supra.

In expositione Evangelii, homilia 7 (Num. ultimo). — Quid per increpationem Saulis, nisi superbia elati regis abigitur? Quod ad correctionem suam poterit salubriter quisque convertere qui prælatus est. Cum ergo Saul parvulum se in suis oculis aestimavit, caput in tribus Israel factus est. Ac si aperte diceretur : Cum te parvulum conspiceris, ego te præ cæteris magnum feci, quia vero tu te magnum conspicias, a me parvus aestimaris. Quo contra-cum David regni sui potentiam coram arca Domini saltando despiceret, dixit : *Ludam, et vitiorum plusquam factus sum; et ero humilis in oculis meis (II Reg. vi, 22).* Si igitur sancti viri etiam cum agunt fortia de semetipsis vilia sentiunt, quid in sua excusatione dicturi sunt qui sine operatione virtutis intumescunt? Sed si quælibet adsint opera, nulla sunt, nisi ex humilitate condiantur. Miranda quippe actio cum elatione non elevat, sed gravat. Qui enim sine humilitate virtutes congregat, quasi in vento pulverem portat, et unde aliquid ferre cernitur, inde deterius cæcatur. In cunctis ergo quæ agimus radicem boni operis humilitatem teneamus, nec quibus jam superiores, sed quibus adhuc inferiores simus aspiciamus, ut dum meliorum nobis exempla proponimus, ad majora semper ascendere ex humilitate valeamus.

CAP. VI. — Item unde supra.

Reg. Past. part. II (Cap. 6, ante medium) *. — Parvulum se Saul in suis prius oculis viderat, sed fultus temporali potentia jam se parvulum non videbat. Cæterorum namque comparatione se præferens, quia cunctis plus poterat, magnum se præ omnibus aestimabat. Miro autem modo cum apud se parvulus, apud Deum magnus; cum vero apud se magnus apparuit, apud Deum parvulus fuit. Plerumque ergo dum ex subjectorum affluentia animus inflatur, in luxum superbiæ ipse potentiæ fastigio lenocinante corrumpitur. Quam videlicet potentiam bene regit, qui et tenere illam noverit, et impugnare. Bene hanc regit, qui scit per illam super culpas erigi, et cum illa cæteris æqualitate componi. Humana etenim mens plerumque extollitur, etiam cum nulla potestate

hoc loco a nobis notato.

fulcitur. Quanto magis in altum se erigit, cum se ei etiam potestas adjungit? Quam tamen potestatem recte dispensat, qui sollicitè noverit et sumere ex illa quod adjuvat, et expugnare quod tentat, et æqualem se cum illa cæteris cernere, et tamen se peccantibus zelo ultionis anteferre (*Ibid.*, multo *infra*). Scriptum namque est: *Ducem te constituerunt, non exaltati, sed esto in illis quasi unus ex illis* (*Eccli. xxxii, 1*).

CAP. VII. — *Item undè supra.*

Cum de bono obedientiæ tractaretur, in expos. beati Job, l. xviii, (*Num. 59*), adjunctum est. — Sciendum magnopere est quia tanto unquamque anima pretiosior est ante oculos Dei, quanto præ amore veritatis despectior fuerit ante oculos suos. Hinc ad Saul dicitur: *Nonne cum esses parvulus in oculis tuis, caput te constitui in tribubus Israel?* Ac si aperte diceret: Magnus mihi fuisti, quia despectus tibi; sed nunc quia magnus tibi es, factus es despectus mihi. Unde et per prophetam dicitur: *Væ qui sapientes estis in oculis vestris, et coram vobismetipsis prudentes* (*Isa. v, 21*). Tanto ergo sit quisque vilior Deo, quanto pretiosior sibi; tanto pretiosior Deo quanto propter eum vilior sibi: *quia humilia respicit, et alta a longe agnoscit* (*Psal. cxxxvii, 6*).

CAP. VIII. — *Melior est obedientia quam victimæ, et auscultare magis quam offerre arietum* (*I Reg. xv, 22*).

Item cum de bono obedientiæ tractaretur, in expos. beati Job, l. 35 (*Num. 28-31*), adjunctum est: *Melior est obedientia quam victimæ*, etc. Obedientia victimis jure præponitur, quia per victimas aliena caro, per obedientiam vero voluntas propria mactatur. Tanto igitur quisque Deum citius placat, quanto ante ejus oculos, repressa arbitrii sui superbia, gladio præcepti se immolat. Quo contra ariolandi peccatum inobediencia dicitur, ut quanta sit virtus obedientiæ demonstratur. Ex adverso ergo melius ostenditur quid de ejus laude sentiatur. Si enim quasi peccatum ariolandi est repugnare, et quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere, sola est obedientia quæ fidei meritum possidet, sine qua quisque infidelis esse convincitur, etiamsi fidelis esse videatur. Hinc per Salomonem in ostentatione obedientiæ dicitur: *Vir obediens loquitur victorias* (*Prov. xxi, 28*). Vir quippe obediens victorias loquitur, quia dum alienæ voci humiliter subdimur, nosmetipsos in corde superamus. Hinc in Evangelio Veritas dicit: *Eum qui venit ad me non ejiciam foras, quia de cælo descendi, non ut faciam voluntatem meam, sed ejus qui misit me* (*Joan. vi, 37*). Quid enim, si suam faceret, eos qui ad se veniunt repulisset? Quis autem nesciat quod voluntas filii a voluntate patris non discrepet? Sed quoniam primus homo quia suam facere voluntatem voluit, a paradisi gaudiis exivit; secundus ad redemptionem hominum veniens, dum voluntatem se patris, et non suam, facere ostendit, permanere nos intus docuit. Cum igitur non suam sed patris voluntatem facit, eos qui ad se veniunt foras non ejicit, quia dum exemplo suo nos obedientiæ subjicit, viani nobis egressionis claudit. Hinc rursus ait: *Non possum ego a meipso facere quidquam, sed sicut audio judico* (*Joan. v, 30*). Nobis quippe obedientia usque ad mortem servanda præcipitur. Ipse autem si, sicut audit, judicat, tunc quoque obedit, cum judex venit. Ne igitur nobis usque ad præsentis vitæ terminum obedientia laboriosa appareat, Redemptor noster indicat, quia hanc etiam cum judex venerit servat. Quid ergo mirum si peccator homo obedientiæ in præsentis vitæ brevitate se subjicit, quando hanc Mediator Dei et hominum, et cum obedientem remunerat, non relinquit? Sciendum vero est quia nunquam per obedientiam malum fieri, aliquando autem debet per obedientiam bonum quod agitur intermitteri. Ne-

^a Utic., *tanto sit vilior*. Prætulimus aliam lectionem quæ est Gemet, et Michael. Cæteroque in libro

A que enim mala in paradiso arbor exstitit, quam Deus homini ne contingeret interdixit, sed ut per melius obedientiæ meritum homo bene conditus cresceret, dignum fuerat ut hunc etiam a bono prohiberet, quatenus tanto verius hoc quod ageret virtus esset, quanto et a bono cessans auctori suo se subditum humiliter exhiberet. Sed notandum quod illic dicitur: *Ex omni ligno paradisi edite, de ligno autem scientiæ boni et mali ne tetigeritis* (*Gen. ii, 16*). Qui enim ab uno quolibet bono subjectos vetat, necesse est ut multa concedat, ne obedientis mens funditus intereat, si a bonis omnibus penitus repulsa jejuset. Omnes autem paradisi arbores ad esum Dominus concessit, cum ab una prohibuit, ut creaturam suam, quam nolebat extinguere, sed proveli, tanto facilius ab una restringeret, quanto ad cunctas latius relaxaret. Sed quia nonnunquam nobis hujus mundi prospera, nonnunquam vero jubentur adversa, sciendum summo-pere est quod obedientia aliquando, si de suo aliquid habeat, nulla est; aliquando autem, si de suo aliquid non habeat, minima. Nam cum hujus mundi successus præcipitur, cum locus superior imperatur, is qui ad percipienda hæc obedit, obedientiæ sibi virtutem evacuat si ad hæc etiam ex proprio desiderio anhelat. Neque enim se sub obedientia dirigit, qui ad percipienda hujus vitæ prospera libidini propriæ ambitionis servit. Rursum cum mundi despectus præcipitur, cum probra adipisci et contumeliæ jubentur, nisi hæc ex semetipso animus appetat, obedientiæ sibi meritum minuit, qui ad ea quæ in hac vita despecta sunt invitus nolensque descendit. Ad detrimentum quippe obedientia ducitur, cum mentem ad suscipienda probra hujus sæculi nequaquam ex parte aliqua etiam sua vota comitantur. Debet ergo obedientia et in adversis ex suo aliquid habere, et rursus in prosperis ex suo aliquid omnino non habere, quatenus et in adversis tanto sit gloriosior, quanto divino ordini etiam ex desiderio jungitur, et in prosperis ^a tanto sit verior, quanto a præsentis ipsa quam divinitus percipit gloria funditus ex mente separatur. Sed hoc virtutis pondus melius ostendimus, si cælestis patriæ duorum hominum facta memoremus. Moyses namque cum in deserto oves pasceret, Domino per angelum in igne loquente, vocatus est, ut eripiendæ omni Israelitarum multitudini præsesset (*Exod. iii*). Sed quia apud se mente humilis exstitit, oblatam protinus tanti regiminis gloriam expavit; moxque ad infirmitatis patrocinium recurrit, dicens: *Obsecro, Domine, non sum eloquens ab heri et nudius tertius, ex quo cœpisti loqui ad servum tuum, tardioris et impeditioris linguæ factus sum* (*Exod. iv, 10*). Et se postposito alium depositit, dicens: *Mitte quem missurus es*. Ecce cum auctore linguæ loquitur, et ne tanti regiminis potestatem susciperet, elinguem se esse causatur. Paulus quoque divinitus fuerat ut Jerosolymam ascendere debuisset admonitus, sicut ipse Galatis dicit: *Deinde post annos quatuordecim iterum ascendi Jerosolymam assumpto Barnaba et Tito. Ascendi autem secundum revelationem* (*Gal. ii, 1*). D isque in itinere cum prophetam Agabum reperisset, quanta se adversitas Jerosolymis maneret audivit. Scriptum quippe est quod idem Agabus zonam Pauli suis pedibus inserens, dixit: *Virum, cujus hæc zona est sic alligabunt in Jerusalem* (*Act. xxi, 11*). A Paulo autem protinus respondetur: *Ego non solum alligari, sed et mori in Jerusalem paratus sum pro nomine Jesu. Neque enim pretiosiorum facio animam meam quam me* (*Ibid. 13*). Præceptione igitur revelationis Jerosolymam pergens adversa cognoscit, et tamen hæc libenter appetit. Audit quæ timeat, sed ad hæc ardenter anhelat. Moyses itaque ad prospera de suo nihil habet, quia precibus renititur, ne Israeliticæ plebi præferatur; Paulus ad adversa etiam ex suo voto ducitur, quia malorum imminentium cognitionem percipit, sed devotione spiritus etiam ad acriora fer-

Moralium legitur.

vescit. Ille presentis potestatis gloriam Deo voluit jubente declinare; iste Deo aspera et dura dispositio, se studuit ad graviora præparare. Præeunte ergo utrorumque ducum infracta virtute instrumitur, ut, si obedientiæ palmam apprehendere veraciter nitimur; prosperis hujus sæculi ex sola fessione, adversis autem etiam ex devotione militemus.

CAP. IX. — Ecce spiritus Dei malus exagit te (1 Reg. xviii, 10.)

Cum de occulta divini dispensatione iudicii tractatur, in expos. beati Job, l. 18 (Num. 4; l. II, n. 16, 17), adjunctum est: *Ecce spiritus Dei malus exagit te.* — Scit antiquus humani generis inimicus qualiter afflictionem justorum semper appetat; tamen si ab Auctore nostro potestatem non accipit, ad tentationis articulum nullatenus convalescit. Unde et omnis voluntas diaboli injusta est, et tamen, permittente Deo, omnis potestas justa. Ex se enim tentare quoslibet injuste appetit, sed eos qui tentandi sunt, et prout tentandi sunt, non nisi tentari Deus juste permittit. Bene ergo dicitur: *Spiritus Domini malus exagit te.* Ecce unus idemque spiritus, et Domini appellatur et malus: Domini videlicet per scientiam potestatis justæ, malus autem per desiderium voluntatis injustæ. Unde et in hoc loco queri solet: si Domini, cur malus? si malus, cur Domini dicitur? Sed duobus verbis comprehensa est et potestas justa in diabolo, et voluntas injusta. Nam et ipse dicitur spiritus malus per nequissimam voluntatem, et idem spiritus Domini per acceptam justissimam potestatem. Quia etsi hostis sævit, qui ferire appetit, Creator tamen est, qui eum ad aliquid prævalere permittit. Formidari igitur non debet qui nihil nisi permissus valet. Nam et in Evangelio expellenda de homine demonum legio Domino dicebat: *Si ejicias nos, mitte nos in greges porcorum (Matth. viii, 31).* Sola ergo justitia illa timenda est, quæ cum hostem sævire permittit, ei ad usum justitiam et injusta illius voluntas servit.

CAP. X. — Quod cum Saulem spiritus immundus invaderet, apprehensa David cithara, ejus vesaniam sedabat (1 Reg. xvi, 14, 23).

Cum de dispensatione doctrinæ regentium tractatur, Reg. Pastor. part. III (Cap. 2, admon. 3), adjunctum est: *Quod cum Saulem spiritus immundus invaderet, etc.* — Plerumque superbus dives exhortationis blandimento placandus est, quia et plerumque dura vulnera per lenia fomenta mollescunt, et furor insanorum sæpe ad salutem, medico blandiente, reducitur; cumque eis in dulcedine condescenditur, languor insanie mitigatur. Neque enim negligenter intuendum est quod cum Saulem spiritus adversus invaderet, apprehensa David cithara, ejus vesaniam sedabat, et temperabat. Quid enim per Saulem nisi elatio potentium, et quid per David inquitur nisi humilis vita sanctorum? Cum ergo Saul ab immundo spiritu arripitur, David canente, ejus vesania temperatur, quia cum sensus potentium per elationem in furorem vertitur, dignum est ut ad salutem mentis quasi ad dulcedinem citharæ locutionis nostræ tranquillitate revocetur.

CAP. XI. — De David et Goliath (1 Reg. xvii, 32-54).

Dum de convincendis errorum magistris tractatur, in expos. beati Job, l. xviii (Num. 24), adjunctum est: *De David et Goliath.* — Vir recta fide plenus quæ Sanctis solet ad justitiam deputari, ea ipsa Scripturæ sacræ, quæ hæreticos avertit testimonia colligit, et erroris ejus pertinaciam inde convincit. Contra nos namque dum sacræ legis testimonia apportant, secum nobis afferunt unde vincantur.

^a Excusi: scit namque Job quod diabolus licet afflictionem justorum semper appetat; reluctantibus omnibus Mss. nostris.

Unde et David typum Domini, qui videlicet manu fortis interpretatur, Goliath vero hæreticorum superbiam signans. hoc rebus locuti sunt, quod nos verbis aperimus. Goliath quippe cum gladio, David vero cithara pastorali venit ad prælium. Sed eundem Goliath David superans suo gladio occidit; quod nos quoque agimus, qui promissa David membra ex ejus fieri dignatione meruimus. Nam tota superbientes hæreticos et sacræ Scripturæ sententias deserventes eisdem verbis atque sententiis quas proferunt vincimus, quasi elatum Goliath suo gladio detrucamus.

CAP. XII. — Saul persecutor cum ad purgandam speluncam fuisset ingressus, illic cum viris suis David inerat, qui tam longo tempore persecutionis ejus mala tolerabat. Cumque eum viri sui ad feriendum Saul accenderent, fragit eos responsionibus: quia manum non intulerit in Christum Domini non debet; qui tamen occulte surrexit, et oram chlamydis abscidit (1 Reg. xxv, 4, 5).

Cum de obtreactione fugienda, et humilitate prævis etiam rectoribus exhibenda tractatur, Reg. Past. part. III (Cap. 4, admon. 5, circa finem), adjunctum est: *Saul persecutor cum ad purgandam speluncam fuisset ingressus, etc.* — Quid per Saul, nisi mali rectores? Quid per David, nisi boni subditi designantur? Saul igitur ventrem purgare citharæ præpositos conceptam in corde malitiam usque ad opera miseri odoris extendere, et cogitata apud se noxia factis exterioribus exsequendo monstrare. Quem tamen David ferire metuit, quia pia subditorum mentes, ab omni se peste obtreactionis abstinentes, præpositorum vitam nullo linguæ gladio percutiunt, etiam cum de imperfectione reprehendunt. Qui et si quando propter infirmitatem sese abstinere vix possunt ut extrema quadam atque exteriora præpositorum mala, sed tamen humiliter, loquantur, quasi oram chlamydis silenter incidunt, quia videlicet dum prælatæ dignitati saltem innoxie et latenter derogant, quasi regis superpositi vestem secant; sed tamen ad semetipsos redeunt, seque vehementissime vel de tenuissima verbi laceratione reprehendunt. Unde bene et illic scriptum est: *Post hæc David percussit cor suum, eo quod abscidisset oram chlamydis Saul.* Facta quippe præpositorum oris gladio ferienda non sunt, etiam cum recte reprehendenda judicantur. Si quando vero contra eos vel in minimis lingua labitur, necesse est ut per afflictionem penitentiae cor prematur, quatenus ad semetipsos redeat; et cum præpositæ potestati deliquerit, ejus contra se iudicium, a quo sibi prælata est, perhorrescat. Nam cum in præpositis delinquimus, ejus ordinationi qui eos nobis prætulit obsequimur. Unde Moyses quoque dum contra se et Aarōn conqueri populum cognovisset, ait: *Non enim quid sumus? nec contra nos est murmur vestrum, sed contra Deum (Exod. xvi, 8).*

CAP. XIII. — De renuntiatione Abigail ad Nabal (1 Reg. xxv, 14, 18, 23).

Dum de opportuno correctionis tempore tractatur, Reg. Past. part. III (Cap. 16, admon. 17), adjunctum est: *De renuntiatione Abigail ad Nabal.* — Quid nobis Abigail per renuntiationis suæ dispensationem inquit, nisi quod iracundos melius corrigimus, si in ipsa ira suæ commotione declinemus? Perturbati quippe quid audiant ignorant, sed ad se reduci tanto libentius exhortationis verba recipiant, quanto se tranquillius toleratos erubescunt. Menti autem furore ebriæ omne rectum quod dicitur perversum videtur. Unde Nabal ebrio culpam suam Abigail laudabiliter tacuit, quam digesto vino laudabiliter dixit. Et idcirco malum quod fecerat cognoscere potuit, quia hoc ebrius non audivit.

^b In Mss. Michael. Gemet. et Ulic.: *Cum de obtreactionibus ad correctionem temporibus.*

CAP. XIV. — *Ægyptium puerum Amalechitæ in itinere ægrotum deserunt, quem David cibo refecit, ducemque sui itineris facit, Amalechitam persequitur, epulantem reperit, et fūditus exstinguit* (I Reg. xxx, 11-13).

Cum de peccatorum per donum supernæ gratiæ conversione tractaretur, in expos. beati Job, l. v (Num. 73), adjunctum est: *Ægyptium puerum Amalechitæ in itinere ægrotum deserunt*, etc. — Quid est quod Ægyptius Amalechitæ puer in itinere lassatur, nisi quod amator præsentis sæculi, peccati sui nigredine opertus, sæpe ab eodem sæculo infirmus despectusque relinquitur, ut cum eo nequaquam currere valeat, sed fractus adversitate torpescat. Sed David hunc invenit, quia Redemptor noster veraciter manu fortis nonnunquam quos despectos a mundi gloria reperit, in suam amorem convertit. Cibo pascit, quia verbo scientiæ refecit. Ducem itineris eligit, quia suum etiam prædicatorem facit. Et quia Amalechitam sequi non valuit, dux David efficitur, quia is quem indignum mundus deseruit, non solum conversus in suam mente Dominum recipit, sed prædicando, hunc etiam usque ad aliena corda perducit. Quo videlicet duce David Amalechitam convivantem invenit, et exstinguit, quia ipsis Christus prædicantibus mundi lætitiã destruit, quos mundus comites habere despexit.

CAP. XV. — *Item unde supra.*

In expositione Evangelii, hom. xxxvi (Num. 7). — Hos eligit Deus quos despexit mundus, quia plerumque ipsa despectio hominem revocat ad semetipsum. Etenim qui patrem reliquit, et partem substantiæ quam perceperat prodige expendit, postquam esurire cœpit, in se reversus dicit: *Quantum mercenarii in domo patris mei abundant panibus* (Luc. xv, 17)? Longe quippe a se recesserat, quando peccabat; et si non

esurisset, in semetipsum minime rediisset. Postquam terrenis rebus indiguit, tunc cogitare cœpit quid de spiritualibus amisit. Infirmi ergo quique atque in hoc mundo despecti, plerumque tanto celerius vocem Domini audiunt, quanto et in hoc mundo non habent ubi delectentur. Quod bene Amalechitarum puer ille Ægyptius designat, qui Amalechitis prædantibus atque currentibus æger remansit in via, et fame sitique aruit; quem cum David invenit, ei cibum potumque præbuit; qui illico convalescens dux David factus est; convivantes Amalechitas reperit, et eos qui se debilem reliquerant cum magna fortitudine prostravit. Amalechita quippe populus lambens vocatur. Et quid per lambentem populum nisi mentes carnalium designantur? Quæ terrena cuncta ambiendo quasi lambunt, dum solis temporibus delectantur. Quasi enim populus lambens prædam facit, dum terrena diligentes lucra de alienis damnis exaggerant. Sed vero Ægyptius æger in via relinquitur, quia peccator quisque dum infirmari ab hujus mundi statu cœperit, mox sæcularibus mentibus in despectum venit. Quem tamen David invenit, eique cibum et potum præbet, quia manu fortis Dominus abjecta mundi non despiciet; et plerumque eos qui, sequi mundum minime valentes, quasi in via remanent, ad amoris sui gratiam convertit, eisque verbi sui cibum potumque porrigit, et quasi duces sibi in via eligit, dum suos etiam prædicatores facit. Dum enim Christum peccatorum cordibus inferunt, quasi David super hostes ducunt. Qui convivantes Amalechitas velut David gladio feriunt, quia superbos quosque qui se in mundo despexerant, Domini virtute prosternunt. Puer ergo Ægyptius; qui in via remanserat, Amalechitas interfecit, quia plerumque ipsi mentes sæcularium prædicando superant, qui prius cum sæcularibus in hoc mundo currere non valebant.

LIBER OCTAVUS.

De testimoniis in librum secundum Regum.

CAPUT PRIMUM. — *Montes Gelboe, nec ros, nec pluvia veniat super vos, neque sint agri primitiarum; quia ibi abjectus est clypeus sortium, clypeus Saul, quia non esset unctus oleo* (II Reg. i, 21, 22).

Cum de maledictionum distinctione tractaretur in præfat. lib. iv, in Job (Cap. 4), adjunctum est: *Montes Gelboe, nec ros, nec pluvia veniat super vos*, etc. — Quid montes Gelboe, Saul moriente, deliquerant, quatenus in eos nec ros nec pluvia caderet, et ad omni eos viriditatis germine sententiæ sermo siccaret? Sed quia Gelboe interpretatur decuribus, per Sabel autem unctum et mortuum, mors nostri mediatoris exprimitur; non immerito per Gelboe montes superba Judæorum corda signantur, quæ dum in hujus mundi desideriis defluunt, in Christi, id est uncti se morte miscuerunt. Et quia in eis unctus rex corporaliter moritur, ipsi ab omni gratiæ rore siccantur. De quibus et bene dicitur: *Ut agri primitiarum esse non possint*. Superbæ quippe Hebræorum mentes primitivis fructus non ferunt, quia in Redemptoris adventu ex parte maxima in perfidia remanent, primordia fidei sequi noluere. Sancta namque Ecclesia in primitiis suis multitudine gentium secunda, vix in mundi fine Judæos quos invenit suscipiet, et extrema colligens, eos quasi reliquias frugum ponet. De quibus nimirum reliquiis Iaias dicit: *Si fuerit numerus filiarum Israel quasi arena maris, reliquæ salvæ fient* (Isa. x, 22). Possunt tamen idcirco Gelboe montes ore prophetae maledici, ut dum fructus ex arescente terra non oritur, possessores terræ sterilitatis damno feriantur, quatenus ipsi maledictionis sententiam accipiant, qui

capad se mortem regis suscipere infirmitate sua exigente inertissem.

CAP. II. — *Locutus est Abner ad Azahel, dicens: Recede a me, non me sequi, ne compellar confodere te in terram. Qui audire contempsit, et noluit declinare. Percussit ergo eum Abner adversa hasta in inguine, et transfudit eum, et mortuus est* (II Reg. n, 23, seq.).

Cum de discreta circa delinquentes correptione tractaretur Reg. past. part. III (Cap. xvii, admon. 17, circa fin.) adjunctum est: *Locutus est Abner ad Azahel, dicens*, etc. — Cuius Azahel typum tenuit, nisi eorum, quos vehementer attingens furor in præceps ducit? Qui si eodem furoris impetu tanto caute declinandi sunt, quanto et insanie rapiuntur. Unde et Abner, qui sermone nostro patris lucerna dicitur, fugit, quia doctorum lingua; quæ supernum Dei lumen indicat, eam per abrupta furoris mentem conspiciam ferri conspicit, cumque contra frascem dissimulat verborum jacula reddere, quasi persequentem non vult ferire, sed cum iracundi nullâ consideratione se mitigant, et quasi Azahel persequi et insanire non cessant, necesse est ut hi qui furentes reprimerem conantur, nequaquam se in furore erigant, sed quidquid est tranquillitatis ostendant, quædam vero subtiliter proferant, in quibus ex obliquo furentis animum pungant. Unde et Abner cum contra persequentem subsistit, non eum recta sed adversa hasta transforavit. Ex mucrone quippe percutere est impetu apertæ increpationis obviare. Aversa vero hasta persequentem ferire est furentem tranquille ex quibusdam tangere, et quasi parcendo superare,

Azazel autem protinus occubuit, quia commotæ mentes dum et parci sibi sentiunt, et tamen responsorum ratione in intimis sub tranquillitate tanguntur, ab eo quod se exererant, statim cadunt. Qui ergo a fervoris sui impetu sub lenitate percussione resiliunt, quasi sine ferro moriuntur.

CAP. III.—*Venientes filii Remmon Berothitæ, Rechab et Banaa, ingressi sunt fervente die domum Isboseth, qui dormiebat super statum suum meridie. Ingressi sunt autem domum, et ostiaria domus purgans triticum obdormivit; assumens spicas tritici latenter ingressi sunt, et percusserunt eum in inguine (II Reg. iv, 5).*

Dum de adhibenda menti forti custodia, per sollicitæ circumspectionis studium tractaretur in expos. beati Job, l. i (Num. 49), adjunctum est: *Venientes filii Remmon Berothitæ, Rechab et Banaa, ingressi sunt fervente die domum Isboseth, etc.*—Ostiaria triticum purgat, cum mentis custodia discernendo virtutes a vitiiis separat. Quæ si obdormierit, in mortem proprii Domini sui insidiatores admittit: quia cum discretionis sollicitudo cessaverit, ad interficiendum animum malignis spiritibus iter pandit. Qui ingressi spicas tollunt, quia mox bonarum cogitationum germina auferunt, atque in inguine feriunt, quia virtutem cordis delectatione carnis occidunt. In inguine quippe ferire, est vitam mentis carnis delectatione perforare. Nequaquam vero Isboseth iste hac morte succumberet, si non ad ingressum domus mulierem, id est ad mentis aditum mollem custodiam deputasset. Fortis namque virilisque sensus præponi cordis foribus debet, quem nec negligentiae somnus opprimat, nec ignorantiae error fallat. Unde bene et Isboseth appellatus est qui custode femina, hostilibus gladiis nudatur. Isboseth quippe, vir confusionis dicitur; vir autem confusionis est, qui forti mentis custodia munitus non est. Quia dum virtutes se agere astimat, subintrantia vitia nescientem necant. Tota itaque virtute inveniendus est aditus mentis, ne quando eam insidiantes hostes penetrent foramine neglectæ cogitationis.

CAP. IV.—*De vaccis calcitrantibus inclinata arca, quam cum Oza Levites erigere voluisset, percussus est (II Reg. vi, 6, 7).*

Dum de reprimenda contra rectores suos subditorum reprehensionis audacia tractaretur in expos. beati Job, l. v (Num. 24), adjunctum est: *De vaccis calcitrantibus inclinata arca, etc.*—Sæpe quia intelligi non valent, deterioribus displicent vel facta vel dicta meliorum. Sed eo ab eis non temere reprehendenda sunt, quo apprehendi veraciter nequaquam possunt. Sæpe aliquid a majoribus dispensatorie agitur vel præcipitur, quod a minoribus error putatur. Sæpe multa a fortibus dicuntur, quod idcirco infirmiores dijudicant, quia ignorant. Quod bene bobus calcitrantibus inclinata illa testamenti arca signavit, quam quia casuram credens Levites erigere voluit, mox sententiam mortis accepit. Quid est namque mens justi, nisi arca testamenti? Quæ gestata a bobus calcitrantibus inclinatur, quia nonnunquam etiam qui bene præest, dum subjectorum populorum conclusionem concutitur, ad dispensationis condescensionem ex sola dilectione permovetur. Sed in hoc quod dispensatorie agitur, inclinatio ipsa, fortitudinis casus putatur imperitis. Unde et nonnulli subditi contra hanc manum reprehensionis mittunt, sed a vita protinus ipsa sua temeritate deficiunt. Levites ergo quasi adjuvans manum extendit, sed delinquens, vitam perdidit, quia dum infirmi quique fortium facta corripunt, ipsi a viventium sorte reprobantur. Aliquando etiam sancti viri quædam minimis condescendentibus dicunt, aliquando vero quædam summa

contemplantes proferunt, dumque vim vel condescensionis vel altitudinis nesciunt, audacter hæc stulti reprehendunt. Et quid est justum de sua condescensione velle corrigere, nisi inclinatum arcam superba reprehensionis manu relevare? Quid est justum de incognita locutione reprehendere, nisi motum ejus fortitudinis erroris lapsum putare? Sed perdit vitam qui arcam Dei tumide sublevar, qui nequaquam quis sanctorum corrigere recta præsumeret, nisi de se prius meliora sensisset. Unde et Levites idem recte Oza dicitur, quod videlicet robustus Domini interpretatur, quia præsumptores quoque nisi audaci mente robustos se in Domino crederent, nequaquam meliorum facta vel dicta velut infirma judicarent.

CAP. V.—*Quod David dum arcam Domini Jerusalem saltando reduceret, a Michol filia Saul uxore sua irrisus est (II Reg. vi, 16, 17, 21, 22).*

Cum de e bono humilitatis regentium per doni superni gratiam tractaretur in expos. beati Job, l. xxvii (Num. 77, 78), adjunctum est: *Quod David dum arcam Domini Jerusalem saltando reduceret, etc.*—Intueri libet quanta virtutum munera David perceperat, atque in his omnibus quam forti se humilitate servabat. Quem enim non extolleret, ora leonum frangere, ursum brachia dissipare, despectis prioribus fratribus eligi, reprobato rege ad regni gubernacula ungi, timendum cunctis uno lapide Goliath sternere, a rege proposita extinctis Allophylis numerosa præputia reportare, promissum tandem regnum percipere, cunctumque Israeliticum populum sine ulla contradictione possidere? Et tamen cum arcam Dei in Jerusalem revocat, quasi oblitus prælatum se omnibus, admistus populis ante arcam saltat. Et quia coram arca saltare, ut creditur, vulgi mos fuerat, rex sese in divino obsequio per saltum rotat. Ecce quem Dominus cunctis singulariter prætulit, sese sub Domino et exæquando minimis, et abjecta exhibendo contemnit. Non potestas regni ad memoriam reducitur, non subjectorum oculis saltando vilesceere metuit, non se honore prælatum cæteris ante ejus arcam, qui honorem dederat, recognoscit. Coram Deo egit debilia vel extrema, ut illa ex humilitate solidaret, quæ coram hominibus gesserat fortia. Quid de ejus factis ab aliis sentiantur ignoro, ergo David plus saltantem stupore quam pugnantem. Pugnando quippe hostes subdidit, saltando autem coram Domino semetipsam vicit. Quem Michol filia Saul adhuc ex tumore regii generis insana, cum humiliatum despiceret, dicens: *Quam gloriosus fuit hodie rex Israel, discooperiens se ante ancillas servorum suorum et nudatus est quasi si nudetur unus de scurris (II Reg. vi, 20);* protinus audivit: *Vivit Dominus quia ante Dominum ludam, qui elegit me potius quam patrem tuum (Ibid. v, 22).* Ac paulo post ait: *Et ludam, et vilior fiam plusquam factus sum, eroque humilis in oculis meis.* Ac si aperte dicat: *Vilesceere coram hominibus appeto, quia servare me coram Domino ingenuum per humilitatem quæro.* Sunt vero nonnulli qui de semetipsis humilia sentiunt, quia in honoribus positi nihil se esse nisi pulverem, favillamque perpendunt; sed tamen coram hominibus viles apparere refugiant, et contra hoc quod de se interius cogitant, quasi rigida exterius venustate palliantur. Et sunt nonnulli qui viles videri ab hominibus appetunt, atque omne quod sunt, dejectos se exhibendo contemnant, sed tamen apud se introrsus quasi ex ipso merito ostense vilitatis intumescunt, et tanto magis in corde elati sunt, quanto amplius in specie elationem premunt. Quæ utraque unius elationis bella magna David circumspectione deprehendit, mira virtute superavit. Quia

^a In Ms. Sagiensi, *vigilque.*

^b Editi, *quædam minima.* Sequimur Mss. Mich., Gemet., Utic.

Corruptissime in vulgatis: *De domi superni patria.*
^d Utic., *reprehendit.* Sequimur Gemet., Michael., Sagiensem.

enim de semetipso intus humilia sentiens, honorem A
exterius non querit insinuat dicens : *Ludam, et vilior
fiam*. Et quia per hoc quod vilem se exterius præ-
buit, nequaquam interius intumescit, adjungit : *Ero-
que humilis in oculis meis*. Ac si dicat : Qualem me
exterius despiciens exhibeo, talem me et interius
attendo. Quid ergo acturi sunt, quos doctrina elevat,
si David ex carne sua venturum Redemptorem no-
verat, ejusque gaudia prophetando nuntiabat; et tamen
in semetipso cervicem cordis valida discretionis
calce deprimebat, dicens : *Eroque humilis in oculis
meis*.

CAP. VI. — *Non tu ædificabis mihi templum, quia
vir sanguinum es (I Reg. vii, vel potius I, Paralip.
xvii, 3).*

Dum de servanda doctoribus cordium actuumque
munditia tractaretur in expos. beati Job, I. vii (Num.
56), adjunctum est : *Non tu ædificabis mihi templum,*
etc. — Mundus in se esse a vitiis debet, qui curat
aliena corrigere, ut terrena non cogitet, ut deside- B
riis infimis non succumbat; quatenus tanto perspica-
cius aliis fugienda videat, quanto hæc ipse per scienti-
am et vitam verius declinat. Quia nequaquam
pure maculam in membro considerat oculus, quem
pulsis gravat, et superjectas sordes tergere non va-
lent manus quæ lutum tenent. Quod juxta antiquæ
translationis seriem bene ad David erga exte-
riora bella laborantem, per significationem divina
vox inuit, cum dicit : *Non tu ædificabis mihi tem-
plum, quia vir sanguinum es*. Dei autem templum
ædificat qui corrigendis atque instituendis proxi-
morum mentibus vacat. Templum quippe Dei nos
sumus, qui ad veram vitam ex ejus inhabitatione
construimur, Paulo attestante, qui ait : *Templum
Dei sanctum est quod estis vos (II Cor. xvii, 27)*. Sed
vir sanguinum templum Dei ædificare prohibetur,
quia qui adhuc actis carnalibus incumbit, necesse
est ut instruere spiritualiter proximorum mentes
erubescat.

CAP. VII. — *Percussit David vallem salinarum (I Reg.
viii, 13).*

Dum de vindicta perverse de Deo sententium
tractaretur in expos. beati Job, I. 3 (Num. 45),
adjunctum est : *Percussit David vallem salinarum.*
— Quid de percussa multitudine a David in valle
salinarum signatur, nisi qui Redemptor noster
suo videlicet districtionis examine, in his, qui
de illo prava sentiunt, stultitiam immoderati sa-
poris exstinguit?

CAP. VIII. — *Quod David in solarío deambulans,
Bethsabee Uriæ concupivit uxorem (II Reg. xi,
2, 3).*

Dum de adhibenda discretionem in vestigandis
Scripturæ mysteriis tractaretur in expos. beati Job,
I. iii (Num. 55), adjunctum est : *Quod David in so-
larío deambulans,* etc. — Sic plerumque res quælibet
per historiam virtus est, per significationem culpa,
sicut aliquando res gesta, in facto causa damna-
tionis est, in scripto autem prophetia virtutis. Quod
verum esse citus ostendimus, si unum sacræ Scrip-
turæ testimonium ad utraque probanda proferamus.
Quis nanque audiens non solum fidelium, sed ipso-
rum quoque infidelium non omnimodo detestetur
quod David in solarío deambulans, Bethsabee Uriæ
concupiscit uxorem? Quem tamen a prælio rever-
tentem, ire ad domum suam admonet, pedes lavare.
Qui protinus respondit, dicens : *Arca Dei sub pel-
libus est, et ego in domo mea requiescam (II Reg. xi,
11)*? Quem David ad mensam propriam suscipit,
eique epistolas per quas mori debeat tradit. Cujus
autem David in solarío deambulans typum tenet,
nisi ejus de quo scriptum est : *In sole posuit taberna-*

*culum suum (Psal. xviii, 6)? et quid est Bethsabee ad
se perducere, nisi legem litteræ carnali populo con-
junctam spirituali sibi intellectu sociare? Bethsabee
enim puteus septimus dicitur, quia nimirum per co-
gnitionem legis infusione spiritualis gratiæ perfecta
nobis sapientia ministratur. Quem vero Urias, nisi
Judaicum populum designat? Cujus nomen interpre-
tatum dicitur, lux mea Dei. Judaicus enim populus,
quia de accepta legis scientia extollitur, quasi de
Dei luce gloriatur. Sed huic Uriæ David uxorem abstulit,
sibi que conjunxit, quia videlicet manu fortis, quod
David dicitur, in carne Redemptor apparet, dum de
se spiritualiter loqui legem innouit, per hoc quod
juxta litteram tenebatur, hanc a Judaico populo ex-
traneam demonstravit, sibi que conjunxit, quia se
per illam prædicari declaravit. Uriam tamen ad do-
mum ire David admonet pedes lavare, quia incarna-
tus Dominus veniens, Judaico populo præcepit ut ad
conscientiam redeat, et sordes operum fletibus tergat;
ut spiritualiter mandata legis intelligat, et post tanta-
m duritiam præceptorum, fontem baptismatis inve-
niens, ad aquam post laborem recurat. Sed Urias
qui arcam Domini esse sub pellibus meminit, respon-
dit quod domum suam intrare non possit. Ac si
Judaicus populus dicat : Ego mandata Dei in sacri-
ficiis carnalibus video, et redire ad conscientiam per
spiritualem intelligentiam non requiro. Quasi enim
arcam esse sub pellibus dicit, qui præcepta Dei non
nisi ad exhibendum ministerium sacrificii carnalis
intelligit. Hunc tamen etiam redire ad domum no-
lentem, David ad mensam vocat, quia quamvis Ju-
daicus populus ad conscientiam reverti contemnat,
ei tamen Redemptor veniens mandata spiritualia
prædicat : dicens : *Si crederetis Moysi, crederetis for-
sitan et mihi; de me enim ille scripsit (Joan. v, 46)*.
Legem itaque Judaicus populus tenet, quæ ejus di-
vinitatem loquitur, cui idem populus credere dedi-
gnatur. Unde et Urias ad Joab cum epistolis, ex qui-
bus occidi debeat, mittitur, quia idem ipse Judaicus
populus legem portat, qua convincente moriatur.
C Dum enim mandata legis retinens implere renititur,
ipse nimirum deserit iudicium unde damnatur. Quid
ergo per factum istud David scelestius? Quid Uria
mundius dici potest? Sed rursus per mysterium
quid David sanctius, quid Uria infidelius invenitur?
quando et ille per vitæ culpam, prophetiæ signat in-
nocentiam, et iste per vitæ innocentiam in propheta
exprimit culpam. Virtus namque sacri eloquii sic
transacta narrat, ut ventura exprimat; sic in facto
rem approbat, ut in mysterio non contradicat,
sic gesta damnat, ut hæc mystice gerenda persua-
deat.*

CAP. IX. — *De concupiscentia David in Bethsabee (II
Reg. xi, 4).*

Dum de reprimendo illicitæ visu concupiscentiæ
tractaretur in expos. beati Job, I. xxi (Num. 12,
15), adjunctum est : *De concupiscentia David in Beth-
sabee.* — Adhuc carnis corruptibilis pondere gravati
nequaquam valeamus sic vivere, ut nulla nos possit
culpa delectatio pulsare. Sed aliud est nolentem
tangi, aliud consentientem animum perimi. Sancti
autem viri tanto vigilantiores se circumspeditione
custodiunt, quanto se pulsari sinistris motibus vel
transitoria delectationis dedignantur, ut si quid
fortasse cor illicitum concupisceret, pressus discipli-
næ magisterio oculus videre recusaret. Sicut enim
sæpe tentatio per oculos trahitur, sic nonnunquam
concepta intrinsecus, compellit sibi extrinsecus,
oculos deservire. Nam plerumque res quælibet inno-
centi mente respicitur, sed ipso conspectu animus
concupiscentiæ gladio confoditur. Non enim David
Uriæ conjugem ideo studiosè respexit, quia concu-
piscerat, sed potius ideo concupivit, quia incaute res-

^a Vel : *Dum per subtilissimæ discretionis studium,
de disserendo intellectu sacri eloquii, ut legitur in ple-*

risque Mes.

pevit. Fit vero rectæ retributionis examine, ut qui exteriori negligenter utitur, interiori oculo non injuste cœcetur. Sæpe autem intrinsecus concupiscentia dominatur, et illecebratos animos ad usus suos sensus corporeos famulari more tyrannidis exigit, suisque voluptatibus oculos servire compellit, atque, ut ita dicam, fenestras luminis ad tenebras aperit cœcitatibus. Unde sancti viri cum sinistra pulsari delectatione se sentiunt, ipsa, per quæ formæ species ad mentem ingreditur, disciplinæ magisterio lumina restringunt, ne pravæ cogitationis visio lenocinata famuletur. Quæ si unquam subtiliter custodiri negligitur, cogitationis immunditia protinus ad operationem transit.

CAP. X. — *De pœnitentia David pro Bethsabæe (II Reg. XII, 13).*

Cum de mentis humilitate servanda tractaretur in expos. beati Job, l. xxiii (Num. 23), adjunctum est: *De pœnitentia David pro Bethsabæe.* — Ad hoc in Scriptura sacra virorum talium, id est David et Petri peccata sunt indita, ut cautela minorum sit ruina majorum. Ad hoc vero utrorumque illic et pœnitentia insinuat et venia; ut spes pereuntium sit recuperatio peccatorum. De statu ergo suo David cadente nemo superbiat. De lapsu etiam suo David surgente, nemo desperet. Ecce quam mirabiliter Scriptura sacra eodem verbo superbos premit, quo humiles levat. Unam namque rem gestam retulit, et diverso modo superbos quidem ad humilitatis formidinem, humiles vero ad spei fiduciam revocavit. O inestimabile novi generis medicamentum, quod uno eodemque ordine positum, et premendo tumentia exsiccat, et sublevando arentia infundit. De majorum nos lapsu terruit, sed de reparatione roboravit. (Num. 24) Sic quippe sæpe, sic nos divinæ dispensationis misericordia, et superbiae reprimat, et ne ad desperationem corruamus, fulcit. (Num. 25) Sed quia exigentia causa David ad medium deducto, tanti facioris memoriam fecimus, lectoris fortasse animus moveatur cur omnipotens Deus eos, quos in perpetuum elegit, quos ad donorum quoque spiritualium culmen assumpsit, illesos a corporalibus vitiiis non custodit? Unde quia satisfieri citius credimus, breviter respondemus. Nonnulli enim per accepta dona virtutum, per impensam gratiam bonorum operum, in superbia vitium cadunt, sed tamen quo ceciderint, non agnoscunt. Proinde contra nos hostis antiquus quia iam inferius dominatur, etiam exterius seivire permittitur, ut qui in cogitatione elati sunt, per carnis luxuriam prosternantur. Scimus autem quia aliquando minus est in corporis corruptionem cadere quam cogitatione tacita ex deliberata elatione peccare. Sed cum minus turpis superbia creditur minus vitatur. Luxuriam vero eo magis erubescunt homines, quo simul omnes turpem novero. Unde fit plerumque ut nonnulli post superbiam in luxuriam corruentes, ex aperto casu malum culpæ latentis erubescant, et tunc etiam majora corrigant, cum prostrati in minimis gravius confunduntur. Reos enim se inter minima conspiciunt, qui se liberos inter graviora crediderunt. Fia ergo Domini dispensatione laxata, nonnunquam malignus spiritus de culpa ad culpam trahit, et dum plus percussit, inde eum quem ceperat amittit atque unde vicisse cernitur, inde superatur. Considerare libet intra munusculum gratiæ sinum quantum Deus misericordie favore nos continet. Ecce qui de virtute se extollit per vitium ad humilitatem redit. Qui vero acceptis virtutibus extollitur, non gladio, sed ut ita dicam, medicamento vulneratur. Quid est enim vitium, nisi medicamentum? et quid est vitium, nisi vulnus? Quia ergo nos de medicamento, vulnus facimus, facit ille de vulnere medicamentum, ut qui virtute percussus, vitio curetur. Nos namque virtutum dona retorquemus in usum vitiorum, ille vitiorum illecebras assumit in

* Utic., argueret.

Arces virtutum, et salutis statum percussit ut servet, ut qui humilitatem currentes fugimus, ei saltem cadentes hæreamus. Sed inter hæc sciendum quod plerique hominum quo in multis corruunt, acrotis ligantur. Cumque eos antiquus hostis ex uno vitio percussit ut concidant, ex alio quoque ligat se torquent. Consideret itaque homo cum quo adversaria bellum gerat, et si jam se in aliquo deliquisse perpenderit, saltem ad culpam pertrahi ex culpa pertimescat, ut studiosè vitentur vulnera quibus frequenter interficit, quia valde rarum est quod hostis noster electorum salutem etiam vulneribus servit (Num. 28). Erudiendi enim electos suos Dominus sæpe tentatori subjicit, sicut post paradisi claustra, sicut post tertii cœli secreta, ne revelationum magnitudine Paulus extolli potuisset (II Cor. xii, 17), ei Satana Angelus datus est, sed ipsa hæc tentatione disponitur, ut qui elati perire poterant, humiliati a perditione serventur. Secreto ergo dispensationis ordine, unde seivire permittitur iniquitas diaboli, inde pie perficitur benignitas Dei. Quia adversarius noster inde ostentat nutibus supernæ gratiæ, unde exercet iram acquisitiæ voluntatis suæ.

CAP. XI. — *Domini transulit peccatum tuum (II Reg. XII, 13).*

Dum de impetranda remissione delinquentium non sine ultione vindictæ congruè tractaretur in expos. beati Job, l. 9 (Num. 54), adjunctum est: *Domini transulit peccatum tuum.* — Si peccatum David tam detestabile Dominus transulit, quid est quod omnia quæ de eodem peccato per prophetam et a Domino dicta sunt, postmodum toleravit? Sed procul dubio Dominus delictum sine ultione non deserit. Aut enim ipse hoc homo in se pœnitens punit, aut hoc Deus cum homine vindicans percussit. Nequaquam igitur peccato parcitur, quia nullatenus sine vindicta laxatur. Sic enim David audire post confessionem meruit: *Domini transulit peccatum tuum;* et tamen, multis post cruciatibus afflictus ac fugiens, reatum culpæ, quam perpetraverat exsolvit. Sic nos salutis unda a culpa primi parentis absolvimur, sed tamen, reatum ejusdem culpæ diluentes, absoluti quoque adhuc carnaliter obimus, quia delicta nostra sive per nos, sive per semetipsum resecat, etiam cum relaxat. Ab electis enim suis iniquitatum maculas studeat temporali afflictione tergere, quas in eis in perpetuum non vult vindicare.

CAP. XII. — *Quid mihi et vobis, filii Sarrivæ? Dimittite eum ut maledicat; Dominus enim præcepit ei ut malediceret David (II Reg. xvi, 10).*

Dum de servanda contra tentationes in adversis patientia per memoriam prætorum delictorum tractaretur, in expos. beati Job, l. xxx (Num. 37), adjunctum est: *Quid mihi et vobis, filii Sarrivæ?* — Quisquis fidelium divinæ gratiæ illustratione componitur, sancto desiderio de imis ad summa evehi supernæ contemplationis penna festinet, sanctorum præcedentium patrum gesta ante mentis oculos ponat, atque in eis se imitatione exercendo proficiat, et quod præsentem vitiat ex vitio, vel prætorum malorum memoria reprimat, vel donorum præcedentium consolatione restringat, vel etiam imitatione, ut dictum est, patrum præcedentium provocetur ad melius. Quod necesse est ut, sicut proposuimus, exemplis evidentioribus approbemus. Ut enim unum de multis loquar, quatenus studiosus lector multa in paucis intelligat, quisquis, verborum contumeliis pressus, cum virtutem patientiæ servare non sufficit, David factum ad memoriam reducat; quem cum Sarrivæ tot conviciis urgeret, et armati proceres ulcisci contenderent, ait: *Quid mihi et vobis, filii Sarrivæ? Dimittite eum ut maledicat; Dominus enim præcepit ei ut malediceret David. Et quis est qui audent dicere quare sic fecerit?* Et paulo post: *Dimittite eum, ut maledicat juxta præ-*

ceptum Domini, si forte respiciat Deus afflictionem meam, et reddat mihi bonum pro maledictione hac hodierna. Quibus profecto verbis indicat quia pro perpetrato Bethabee scelere, exurgentem contra se filium fugiens, refluxit ad animum malum quod perpetravit, et æquanimitè pertulit quod audivit, et contumeliosa verba non tam convicia quam adjutoria credidit, quibus se purgari sibi que misereri posse judicavit. Tunc enim illata convicia bene toleramus, cum in secreto mentis ad mala perpetrata recurrimus. Leve quippe videbitur quod injuria percutimur, dum in actione nostra conspicimus quia pejus est quod meremur. Sicque fit ut contumelias gratia magis quam ira debeatur, quarum interventu Deo iudice poena gravior declinari posse confiditur.

CAP. XIII. — De Joab quod Amasæ mentum manu dextra tenuit, et sinistra percussit (II Reg. xx, 9).

Cum de cavenda simulatorum malitia tractaretur, in expos. beati Job, l. xv (Num. 15), adjunctum est: *De Joab quod Amasæ mentum manu dextra tenuit, etc.* — Quid est quod Joab Amasæ mentum dextra tenuit, sed sinistram ad gladium latenter mittens ejus viscera effudit, nisi hoc quod patenter datur intelligi? Dextra namque mentum tenere est quasi ex benignitate blandiri; sed sinistram ad gladium mittit, quia latenter ex malitia percuit.

CAP. XIV. — Quod David, qui prius alienam uxorem concupiscere non timuit, postmodum vero, cum aquam de cisterna concupisset, expavit (II Reg. xxiii, 16, 17).

Cum de purgatione vitæ electorum per memoriam reprehensionis suorum excessum tractaretur, hom. 34 in Evang. (Num. 16), adjunctum est. *Quod David, qui prius alienam uxorem concupiscere non timuit, etc.* — Cogitandum summopere est ut qui se illicita commisisse meminit, a quibusdam etiam licitis studeat abstinere, quatenus per hoc conditori suo satisfaciat, ut qui commisit prohibita, sibi metipsi abscindere debeat etiam concessa; et se reprehendat in minimis, qui se meminit in maximis deliquisse. Nimia sunt quæ loquor, si hæc ex sacri eloqui testimonio non affirmo. Lex certe Veteris Testamenti alienam uxorem concupisci prohibet (Exod. xxviii); a rege vero fortia jubere militibus, vel desiderari aquam, non pœnaliter vetat. Et cuncti novimus quod David, concupiscentiæ mucrone transfixus, alienam conjugem et appetiit et abstulit, cujus culpam digna verbera sunt secuta, et malum quod perpetravit per poenitentiae lamenta correxerat. Qui cum longe post contra hostium cuneos sederet, aquam bibere ex eorum cisterna ex desiderio voluit, cujus electi milites, inter catervas adversantium medias erumpentes, aquam quam rex desideraverat illi detulerunt. Sed vir flagellis eruditus semetipsum protinus cum periculo militum aquam desiderasse reprehendit, eamque Domino fundens lavavit. Sicut illic scriptum est: *Libavit eam Domino (II Reg. xxiii, 17)*. In sacrificium quippe Domini effusa aqua conversa est, qui culpam concupiscentiæ mactavit per poenitentiam reprehensionis suæ. Qui ergo quondam concupiscere alienam conjugem nequaquam timuit, post etiam, cum aquam concupisset, expavit. Quia enim se illicita perpetrasset, contra semetipsum jam rigidus etiam a licitis abstinerebat.

CAP. XV. — Quod David populum numerando peccavit (II Reg. xxiv, 2).

Cum de non judicanda a subditis vita actibusque

regentium tractaretur, in expos. beati Job, l. xxv (Num. 5) adjunctum est: *Quod David populum numerando peccavit*. Sic pro qualitatibus subditorum disponuntur acta regentium, ut sæpe pro malo gregis etiam vere boni delinquat vita pastoris. Ille enim Deo attestante laudatus, ille supernorum mysteriorum conscius David propheta, timore repentinæ elationis inflatus, populum numerando peccavit, et tamen vindictam populus, David peccante, suscepit. Cur hoc? Quia videlicet secundum meritum plebium disponuntur corda rectorum. Justus vero iudex peccantis vitium ex ipsorum animadversione corripuit, ex quorum causa peccavit. Sed quia ipse, sua scilicet voluntate superbiens, a culpa alienus non fuit, vindictam culpæ etiam ipse suscepit; nam ira seviens, quæ corporaliter populum percussit, rectorem quoque populi intimo cordis dolore prostravit. Certum vero est quod ita sibi invicem et rectorum merita connectantur et plebium, ut sæpe ex culpa pastorum deterior fiat vita plebium, et sæpe ex merito plebium mutetur vita pastorum. (Num. 36) Sed quia rectores habent iudicium suum, magna cautela subditorum est non temere vitam judicare regentium. Neque enim frustra per semetipsum Dominus æs nummulariorum fudit, et cathedras vendentium columbas evertit (Matth. xxi): nimirum significans quia per magistros quidem vitam judicat plebium, sed per semetipsum facta examinat magistrorum; quamvis etiam subditorum vitia, quæ a magistris modo vel dissimulantur judicari, vel nequeunt, ejus procul dubio iudicio reservantur. Igitur dum salva fide res agitur, virtutis est meritum, si quidquid prioris est toleratur; debet tamen humiliter suggeri, si fortasse valeat quod displicet emendari. Sed curandum summopere est ne in superbiam transeat iustitiæ inordinata defensio, ne dum rectitudo incaute diligitur, ipsa magistra rectitudinis humilitas amittatur; ne eum sibi præesse quisque despiciat, quem fortasse contingit ut in aliqua actione reprehendat. Contra hunc tumorem superbiæ subditorum mens ad custodiam humilitatis edomatur, si infirmitas propria incessanter attenditur. Nam vires nostras veraciter examinare negligimus, et quia de nobis fortiora credimus, ideo eos qui nobis prælati sunt districte judicamus. Quo enim nosmetipsos minus agnoscimus, eo illos quos reprehendere n. timor plus videmus. Singula hæc mala sunt quæ sæpe a subditis in prælatos, sæpe a prælatis in subditos committuntur, qui et omnes subditos hi qui præ sunt minus quam ipsi sunt sapientes arbitrantur. Et rursus qui subjecti sunt rectorum suorum actiones judicant. Et si ipsos regimè tenere contingeret, se potuisse melius agere putant. Unde plerumque fit ut rectores minus prudenter ea, quæ agenda sunt videant, quia eorum oculos ipsa nebula elationis obscurat; et nonnunquam is qui subjectus est hoc, cum prælatus fuerit, faciat quod dudum fieri subjectus arguebat; et pro eo quod illa quæ judicaverat perpetrasset, saltem quia judicavit erubescat. Igitur sicut prælatis curandum est ne eorum corda astimatione singularis sapientiæ locus superior extollat, ita subjectis providendum est ne sibi rectorum facta displiceant. (Num. 37) Si autem magistrorum vita jure reprehenditur, oportet ut eos subditi, etiam cum displicent, venerentur. Sed hoc est solertè intueendum, ne aut quem venerari necesse est imitari appetas, aut quem imitari despicias venerari contempnas. Subtilis etenim via tenenda est rectitudinis et humilitatis, ut sic reprehensibilia magistrorum facta displiceant, quatenus subditorum mens a servanda magisterii reverentia non recedat.

LIBER NONUS.

De testimoniis libri tertii Regum.

CAP. PRIMUM. — Salomon, post acceptam divinitus sapientiam, turpium mulierum de iudicio causa

tentatur (III Reg. iii, 16).

Cum de electorum tentationibus ad utilitatem pro

fectum proficientibus tractaretur, in expos. beati Job, lib. viii (Num. 48), adjunctum est: *Salomon post acceptam divinitus sapientiam*, etc. — Notandum quod postquam Dominus erroris nostri tenebras luce suæ cognitionis illustrat, mox tentationis aculeo visitando probat, quia et accedendo corda nostra ad virtutes provehit, et recedendo concuti tentatione permittit. Si enim post virtutum munera nulla tentatione concutitur, hoc se habere animus ex seipso gloriatur. Ut ergo et firmitatis dona habeat, et infirmitatem suam humiliter agnoscat, per accessum gratiæ ad alta sustollitur, et per recessum quid ex semetipso sit probatur. Quod bene nobis ex historia sacræ lectionis innuitur, quia Salomon et divinitus accepisse sapientiam, et tamen post acceptam eandem sapientiam meretricum statim pulsatum quæstione memoratur. Mox enim ut gratiam tantæ revelationis accepit, certamen turpium mulierum pertulit, quia nimirum sæpe cum mentem nostram concessis virtutibus respectus intimæ largitatis illuminat, hanc protinus etiam lubricæ cogitationes turbant, ut quæ sublevata immenso munere exsultat, etiam tentatione pulsata, quid sit inveniat. Sic Elias et visitatus sermone desuper cælos aperuit (III Reg. xix, 3), et tamen probatus subito, infirmus per deserta fugiens, unam mulierem expavit. Sic Paulus ad tertium cælum raptus, paradisi penetrans secreta considerat, et tamen ad semetipsum rediens contra carnis bella laborat. Legem aliam in membris sustinet, cujus in se rebellione fatigari spiritus legem dolet (Rom. vii, 21). Post dationem ergo muneris idcirco Deus hominem probat, quia et collato munere sublevat, et abstracto ad paululum, ipsum sibi hominem demonstrat. Quod eo usque procul dubio patimur, quo, delersa funditus labe peccati, ad promissæ incorruptionis substantiam reformemur.

CAP. II. — *De judicio Salomonis inter mulieres, ex quibus una filium, quem vigilans lactare consueverat, dormiens occidit* (III Reg. iii, 17).

Cum de prædicatoribus recta loquentibus, sed per propriam actionem prava auditoribus exempla præbentibus, tractaretur, in expos. beati Job, l. xxi (Num. 16, 17), adjunctum est: *De judicio Salomonis inter mulieres*, etc. — Quid in hac sententia per matrum lactantium nomina, nisi doctorum ordo, quid vero per eorum filios nisi discipulorum persona signatur? Nam magistri nimirum vigilantes quidem scientia, sed vita dormientes, auditores suos quos per vigilias prædicationis nutriunt, dum quod dicunt, facere negligunt, per somnum torporis occidunt, et negligendo opprimunt quos alere verborum lacte videbantur. Unde plerumque dum ipsi reprehensibiliter vivant, et habere discipulos vitæ laudabilis nequeunt, alienos sibi attrahere conantur, quatenus dum bonos se habere sequaces ostendunt, apud judicia hominum excusent mala quæ agunt, et quasi per subditorum vitam mortiferam tegant negligentiam. Unde et illic mulier filium quia exstinxit proprium, quæsivit alienum; sed tamen veram matrem Salomonis gladius invenit, quia videlicet cujus fructus vivat, vel cujus intereat, in extremo examine ira districti iudicis demonstrat. Ubi et illud solerter intuendum est, quod vivens filius prius dividi præcipitur, ut soli postmodum matri reddatur, quia in hac vita quasi partiri conceditur vita discipuli, dum ex illa nonnunquam alter apud Deum meritum, alter vero apud hominem laudem habere permittitur. Sed falsa mater eum quem non genuit occidi non metuit, quia arrogantes magistri et charitatis ignari, si plenissimum nomen laudis ex alienis discipulis consequi nequeunt, eorum vitam crudeliter insequuntur. Invidiæ enim face succensi, nolunt aliis vivere quos se conspiciunt non posse possidere. Unde et illic perversa mulier clamat, *Nec meus, nec istius sit* (III Reg. iii, 26). Ut enim diximus, quos sibi obsequi non vident, ad glo-

riam temporalem eos aliis invident vivere per veritatem. Vera autem mater satagit ut ejus filius saltem apud extraneam sit et vivat, quia concedunt veraces magistri ut ex eorum discipulis alii quidem magisterii laudem habeant, si tamen integritatem vitæ ideum discipuli non amittant. Per quæ pietatis viscera hæc eadem vera mater agnoscitur, quia omne magisterium in examine charitatis approbatur, et sola totum recipere meruit, quæ quasi totum concessit, quia fideles præpositi pro eo quod ex bonis discipulis suis non solum aliis laudem non invident, sed utilitatem eis etiam profectus exorant, ipsi et integros et viventes filios recipiunt, quando in supremo examine ex eorum vita perfectæ retributionis gaudia consequuntur.

CAP. III. — *Domus nitem cum ædificaretur, lapidibus dedolatis atque perfectis ædificata est, et malleus et securis, et omne ferramentum non sunt audita in domo cum ædificaretur* (III Reg. vi, 7).

Cum de purgatione vitæ præsentis, et remuneratione quietis perpetuæ tractaretur, in expos. beati Job, l. xxxiv (Num. 23), adjunctum est: *Domus autem cum ædificaretur*, etc. — Quid domus illa nisi sanctam Ecclesiam, quam in cælestibus Dominus inhabitat, figurabat? Ad cujus ædificationem electorum animæ quasi quidam expoliti lapides deleruntur. Qui cum ædificantur in cælis, nullus illic jam disciplinæ malleus resonat, quia dolati atque perfecti illic lapides ducimur, ut locis juxta meritum congruis disponamur. Hic enim foris tundimur, ut illic sine reprehensione inveniamur. Hic malleus, hic securis, hic omnia tusionum resonant ferramenta; in domo autem Dei nulli ictus audiuntur, quia in æterna patria omnis jam percussio strepitus conticescit. Nequaquam ibi malleus percutit, quia nulla animadversio affligit, nequaquam securis incidit, quia receptos interius nulla foras severitatis sententia projicit. Nequaquam ferramenta perstrepunt, quia nec quilibet minuta ultra jam flagella sentiuntur. Lapidem ergo extra tumsi sunt, ut in constructione templi Domini absque mallei sonitu ponerentur, quia videlicet nunc foras per flagella tundimur, ut intus in templum Dei postmodum sine disciplinæ percussione disponamur, quatenus quidquid in nobis est superfluum modo percussio resecat, et tunc sola in ædificatione concordia charitatis liget.

CAP. IV. — *Quod ante fores templi mare æneum, id est luterem ad abluendas ingredientium manus duodecim boves portant, qui quidem facie exterius eminent, sed ex posterioribus latent* (III Reg. vii, 23).

Cum per meritum vitæ regentium de purgandis subditorum maculis tractaretur, Regul. Past. parte II (Cap. 5, circa finem), adjunctum est: *Quod ante fores templi mare æneum, id est luterem ad abluendas ingredientium manus duodecim boves portant*, etc. — Quid per duodecim boves nisi universos pastorum ordo signatur? De quibus, Paulo disserente, lex dicit: *Non tu obturabis os bovi trituranti* (I Cor. ix, 9; ex Deut. xxv, 4). Quorum quidem nos aperta opera cernimus, sed apud districtum iudicem quæ illos posterius maneant in occulta retributione nescimus. Qui tamen cum condensationis suæ patientiam diluendis proximorum confessionibus preparant, velut ante fores templi luterem portant, ut quisquis intrare æternitatis januam nititur, tentationes suas menti pastoris indicet, ut, quasi in bovum lutere, cogitationis vel operis manus lavet.

CAP. V. — *Quod in templi ministerio, in basibus templi sculptorio opere leones, et leões, et cherubim expressi sunt* (III Reg. vii, 29).

Cum de perfectione sacerdotalis officii tractaretur, homil. 17 in Evang. (Num. 12), adjunctum est: *Quod in templi ministerio*, etc. — Cherubim plenitudo scientiæ dicitur. Sed quid est quod in basibus nec leones sine bobus, nec boves sine leonibus fiunt? Quid enim

^a Utic., contra carnis vitia.

aliud designant bases in templo, nisi sacerdotes in Ecclesia? Qui dum sollicitudinem regiminis tolerant, quasi more basium superimpositum onus tolerant. In basibus igitur cherubim exprimuntur, quia decet nimirum ut sacerdotum pectora plenitudine scientiæ sint repleta. Per leones autem terror severitatis, per boves verò patientia mansuetudinis figuratur. Itaque in basibus nec leones sine bobus, nec boves sine leonibus exprimuntur, quia semper in sacerdotali pectore cum terrore severitatis custodiri debet virtus mansuetudinis, ut et iram mansuetudo condiat, et eandem mansuetudinem, ne fortasse dissoluta sit, zelus restrictionis accendat.

CAP. VI. — *Nebula implevit domum Domini, et non poterant sacerdotes ministrare propter nebulam (III Reg. viii, 10).*

Cum per intellectum reprobum ad perscrutanda sacri verbi mysteria, de cæcis Judæorum mentibus tractaretur, in expos. beati Job, l. xxx (Num. 2), adjunctum est: *Nebula implevit domum Domini, etc.* — Exigentibus meritis, dum superbi Judæorum pontifices divina mysteria per parabolas audiunt, sacerdotes in domum Domini quasi propter nebulam ministrare nequiverunt, qui et in Testamento Veteri dum sensus mysticis litteræ velamine coopertos inter obscuras allegoriarum caliginis investigare despicunt, debitum fidei suæ ministerium propter nebulam perdidit. Quibus et tunc in nebula doctrinæ suæ vocem Dominus protulit, cum de se etiam aperta narravit. Quid est enim apertius quam: *Ego et Pater unum sumus (Joan. x, 30)*? Quid apertius quam: *Ante Abraham ego sum (Joan. viii, 58)*? Sed quia auditorum mentes infidelitatis caligo compleverat, quasi emissum solis radium nebula interjacens abscondebatur. Quid per nebulam, nisi caligo intelligentiæ designatur? Et quia apparente in carne Domino, sacerdotum sensus de ejus intellectu caliginem pertulit, nebula Synagogam, id est, domum Domini implevit. Et sacerdotes propter nebulam ministrare non poterant, quia dum ab intellectu incarnati Dei perfidiae suæ peste obscurati sunt, veri sacerdotii ministerium perdidit.

CAP. VII. — *De propheta quem revertentem in itinere leo occidit (III Reg. xiii, 16-18).*

Dum de reprimenda in prosperis relatione cordis per cognitionem infirmitatis tractaretur, in expos. beati Job, l. xxiii (Num. 53, 54), adjunctum est: *De propheta quem revertentem in itinere leo occidit.* — Quid est homo, cujuslibet sit meriti, si a conditoris sui protectione deserat? Quæ nimirum protectio minus necessaria creditur, si semper habeatur. Sed utiliter plerumque subtrahitur, ut sibi metipsi homo quam sine illa nihil sit ostendatur. Manus igitur Domini aliquando nos nobis per adversa insinuat, quæ etiam nescientes nos in prosperis portat, quia destituti dum cadere incipimus, et tamen adjuti retinemur; et doctrina sit, quod in lapsu trepidavimus; et custodia, quod in statu permanemus. Nemo ergo se alicujus virtutis æstimet, etiam cum quid fortiter potest, quia si divina protectio deserat, ibi repente enerviter obruitur, ubi se valenter stare gloriabatur. Quid est enim quod vir Dei contra altare Samariæ ad prophetandum directus præsentem rege auctoritatem liberæ vocis exercuit, ejusdemque regis extensum brachium in rigorem mirabiliter astrinxit, quod tamen mox misericorditer salutem restituit? Cujus in domo invitatus comedere noluit, quia ne in via comederet prohibitionis dominicæ præcepta servavit, qui tamen in eadem via et seductus comedit, et pastus interiit. Qua in re quid subtili consideratione colligimus; quid, ut ita dixerim, formidandum suspicamus, nisi quod forsitan dum apud semetipsum tacitus pro præceptis dominicis regem se contempsisse gloriabatur, ab interna mox soliditate quassatus est, et inde ei in

opere culpa subripuit, unde gloria in corde surrexit, ut prophetae falsi verbis deceptus disceret quia nequaquam propriæ fortitudinis fuerit quod regis verbis restitisset. Bene autem ex ejus ore mortis sententiam accepit, cujus seductione a vitæ præcepto deviauit, ut inde pœnam veraciter sumeret, unde culpam negligenter admisisset.

CAP. VIII. — *Vivit Dominus Deus Israel, in cujus conspectu sto (III Reg. xviii, 1).*

Dum de disserendo intellectu sacri eloquii tractaretur, in expos. beati Job, l. xi (Num. 49), adjunctum est: *Vivit Dominus Deus Israel, etc.* — Sciendum est quod duobus modis in conspectum Domini venimus, uno quidem quo hic peccata nostra subtiliter perpentes, in ejus nos conspectu a ponimus, et fiendo diducamus. Alio vero modo in conspectum Domini venimus, cum in extremo judicio ante tribunal ejus assistimus. Nam quoties Conditoris nostri potentiam ad sensum reduciunt, toties in conspectu illius stamus. Unde recte nunc per virum Dei Eliam dicitur: *Vivit Dominus Deus Israel, in cujus conspectu sto.*

CAP. IX. — *Sufficit mihi, Domine; tolle, quæso, animam meam (III Reg. xix, 4).*

Cum de electorum per occultam dispensationem tentationibus tractaretur in expos. beati Job, l. xix (Num. 9, 10), adjunctum est: *Sufficit mihi, Domine; tolle, quæso, animam meam.* — Sancti viri qui sublevante spiritu ad summa rapiuntur, quando in hac vita sunt, ne aliqua elatione superbiunt, quibusdam tentationibus reprimuntur, ut nequaquam tantum proficere valeant quantum volunt. Sed ne extollantur superbia, fit in eis ipsarum quædam mensura virtutum. Hinc est enim quod Elias dum tot virtutibus in alta proficisset, quadam mensura suspensus est, dum Jezabel postmodum quamvis reginam, tamen mulierculam fugit. Perpendo quippe hunc miræ virtutis virum, ignem de cælo trahere, et secundo quinquagenarios viros cum suis omnibus petitione subita concremare, verbo cælos a pluviis claudere, verbo cælos ad pluvias aperire, suscitantes mortuos, ventura quoque prævidentem; et ecce rursus animo occurrit quo pavore ante unam mulierculam fugerit. Considero virum timore perculsum de manu Dei mortem petere nec accipere, de manu mulieris mortem fugiendo vitare. Quærebat enim mortem dum fugeret, dicens: *Sufficit mihi; tolle animam meam, neque enim melior sum quam patres mei.* Unde ergo sic potens, ut tot illas virtutes faciat? Unde sic infirmus, ut ita feminam pertimescat? Nisi quia dispensatione superni nutus mensura occulta libraminis appenduntur, ut ipsi sancti Dei homines et multum valeant per potentiam Dei, et rursus quadam mensura moderati sunt per infirmitatem suam? In illis virtutibus Elias quid de Deo acceperat, in istis infirmitatibus quid de se esse poterat agnoscebat. Illa potentia virtus fuit, ista infirmitas custos virtutis. In illis virtutibus ostendebat quid acceperat, in istis infirmitatibus hoc quod acceperat custodiebat. In miraculis monstrabatur Elias, in infirmitatibus servabatur.

CAP. X. — *Ecce Dominus transit, spiritus grandis et fortis, subvertens montes, et conterens petras ante Dominum. Non in spiritu Dominus. Et post spiritum commotio, non in commotione Dominus; et post commotionem ignis, non in igne Dominus; et post ignem sibilus auræ tenuis, et ibi Dominus (III Reg. xix, 11 et seq.).*

Dum de incircumscripæ divinæ substantiæ visione corporeis in quantum negata est oculis tractaretur in expos. beati Job, l. v (Num. 66), adjunctum est: *Ecce Dominus transit, etc.* — Spiritus ante Dominum evertit montes et petras conterit, quia pavor qui ex adventu ejus irruit, et altitudinem cordis nostri dejecit,

• Excusi, *psalmus*. Sequimur *Mss.*

et duritiam liquefacit. Sed spiritui commotionis et A igni non inesse Dominus dicitur; esse vero in sibilo auræ tenuis non negatur, quia nimirum mens cum in contemplationis sublimitate suspenditur, quidquid perfecte conspiciere prævalet Deus non est. Cum vero subtile aliquid conspicit, hoc est quod de incomprehensibili substantia æternitatis audit. Quasi enim sibilum tenuis auræ percipimus, cum saporem incircumscriptæ veritatis contemplatione subita subtiliter degustamus. Tunc ergo verum est quod de Deo cognoscimus, cum plene nos aliquid de illo cognoscere non posse sentimus. Unde bene illic subditur: *Quod cum audisset Elias, operuit vultum suum pallio, et ingressus stetit in ostio spelunçæ (Ibidem)*. Post auræ tenuis sibilum, vultum suum propheta pallio operuit, quia in ipsa subtilissima contemplatione veritatis, quanta ignorantia homo tegatur, agnoscit. Vultu namque pallium superducere est ne altiora mens quærere audeat; hanc ex consideratione propriæ infirmitatis velare, ut nequaquam intelligentiæ oculos ultra se præcipitantes aperiat, sed ad hoc quod apprehendere non valet, reverenter claudat. Qui hæc agens in spelunçæ ostio stetit describitur, quid namque spelunçæ nostra est, nisi hæc corruptionis habitatio, in qua adhuc ex vetustate retinemur? Sed cum aliquid percipere de cognitione divinitatis incipimus, quasi jam in spelunçæ nostræ ostio stamus: Quia enim progredi perfecte non possumus, ad cognitionem tamen veritatis inhilantes, jam aliquid de libertatis aura captamus. In ingressu ergo spelunçæ stare, est represso nostræ corruptionis obstaculo, ad cognitionem veritatis incipere exire. Unde et nube in tabernaculum descendente, Israelitæ e longinquo cernentes in papilionum suorum ostiis stetit memorantur, quia qui adventum divinitatis utcumque conspiciunt, quasi jam ex habitaculo carnis procedunt.

CAP. XI. — *Cum Elias vocem Domini secum loquentis audiret, in spelunçæ suæ ostio stetit describitur, et faciem velasse (III Reg. xix, 9, 13)*.

Cum a de electorum profectu per supernam gratiam tractaretur in expos. Ezech. l. ii, hom. 1 (Num. 17, 18), adjunctum est: *Cum Elias vocem Domini secum loquentis audiret, etc.* — Quid est quod propheta cum vocem Domini secum loquentis audivit, in spelunçæ suæ ostio stat et faciem velat, nisi quia dum per contemplationis gratiam vox superæ intelligentiæ fit in mente, totus homo jam intra spelunçam non est, quia animum carnis cura non possidet? Sed stat in ostio, quia mortalitatis angustias exire meditat. Sed jam qui in ostio spelunçæ consistit, et verba Dei in aure cordis percipit, necesse est ut faciem velet, quia dum per supernam gratiam ad altiora intelligenda ducimur, quanto subtilius levamur, tanto semper per humilitatem nosmetipsos in intellectu nostro premere debemus, ne conemur plus sapere quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem (Rom. xii). Ne dum nimis invisibilia discutimus aberremus, ne in illa natura incorporea, corporei luminis D aliquid quæramus. Aurem enim intendere et faciem operire, est vocem interioris substantiæ audire per mentem, et tamen ab omni specie corporea oculos cordis avertere, ne quid sibi in illa corporeale animus fingat, quæ ubique tota, et ubique incircumscripita est.

CAP. XII. — *Reliqui mihi septem millia virorum, qui non curvaverunt genua ante Baal (III Reg. xix, 18)*.

Cum de cavendo elationis vitio tractaretur in expos. beati Job, l. xxxi (Num. 107), adjunctum est: *Reliqui mihi septem millia virorum, qui non curvaverunt genua ante Baal.* — Certum est quod cordis sui oculum per elationis tenebras exstinguit, qui cum recta

agit, considerare meliorum merita negligit. Ad contra magno humilitatis radio semetipsum illuminat, qui aliorum bona subtiliter pensat, quia dum ea quæ ipse fecerit, facta foris et ab aliis conspiciunt eum qui de singularitate intus erumpere nititur, superbiæ tumorem premit. Hinc est enim quod vocem Domini ad Eliam solum se astimantem dicitur: *Reliqui mihi septem millia virorum, qui non curvaverunt genua ante Baal*, ut dum non solum se remansisse cognosceret, elationis gloriam quæ ei de singularitate surgere poterat, declinaret. Propheta nempe erat, et sæpe mysteria superna cognoverat. Quid ergo difficile fuit agnoscere in hoc mundo fideles Deo famulos et alios remansisse? sed hinc solerter intuendum est, oculum cordis elatio quam nequiter claudat, quia qui humilis et occulta Dei judicia noverat, elatus et aperta nesciebat.

CAP. XIII. — *Vidi Dominum sedentem super solium suum, et cæli exercitum a dextris et a sinistris ejus, et dictum est: In quo decipiam Achab ut ascendat et cadat in Ramoth Galaad? Et dixit alius ita, et alius aliter. Et egressus est unus, et dicit: Ego decipiam Achab. Et dictum est: In quo decipies? Qui respondit dicens: Egrediar, et ero mendax spiritus in ore omnium prophetarum ejus (III Reg. xxii, 19, seq.)*.

Cum de electorum atque reproborum spirituum ministeris per occultum divini distributionis ordinem tractaretur in expos. beati Job, l. n (Num. 38), adjunctum est: *Vidi Dominum sedentem super solium suum, etc.* — Quid solium Domini, nisi angelicæ potestates accipimus? Quorum mentibus altius prædens, inferius cuncta disponit. Et quid exercitus cæli, nisi ministrantium angelorum multitudo describitur? Quid est ergo quod exercitus cæli a dextris et a sinistris ejus stare perhibetur? Deus enim qui ita est intra omnia, ut etiam sit extra omnia, nec dextra nec sinistra concluditur; sed dextra Dei angelorum pars electa, sinistra autem Dei pars angelorum reproba designatur. Neque enim ministrant Deo solummodo boni qui adjuvant, sed etiam mali qui prebent. Non solum qui a culpa redeunt sublevent, sed etiam qui redire nolentes gravent, nec quod cæli exercitus dicitur, angelorum pars reproba in eo intelligi posse prohibetur. Quas enim suspendi in aere novimus, aves cæli nominamus. Et de eisdem spiritibus Paulus dicit: *Contra spiritualia nequitiæ in cælestibus (Ephes. vi, 12)*. Quorum caput enuntians ait: *Secundum principem potestatis aeris hujus (Ephes. ii, 2)*. A dextera ergo Dei et a sinistra angelorum exercitus stat, quia voluntas electorum spirituum divini pietati concordat, et reproborum sensus suæ malitiæ serviens, iudicio districtioris ejus obtemperat. Unde et mox fallax spiritus in medium prosiliisse describitur, per quem Achab rex exigentibus suis meritis decipitur. Neque enim fas est credere bonum spiritum fallaciæ deservire voluisse, ut diceret: *Egrediar, et ero spiritus mendax in ore omnium prophetarum ejus*. Sed quia Achab rex peccatis præcedentibus dignus erat ut tali debuisset deceptione damnari, quatenus qui sæpe volens ceciderat in culpam, quandoque nolens caperetur ad poenam; occulta justitiæ licentia malignis spiritibus datur, ut quos volentes in peccati laqueo strangulant, in peccati poenam etiam nolentes trahant. ^b Is, qui vitam reproborum non vitat, a perpetrandis peccatis animum non avertit, cum a propheta aliquid requirit, illa audit Deo disponente que meretur audire dammandus. Ecce enim, ut unum vel duo ex multis loquamur, ab omnipotentis Dei cultu domus Israel sub idolorum servitute recesserat, et tamen ad prophetas a quibus decipi consueverat, sæpe veniebat prospera requirens. Cum vero ex ore prophetarum perversa agens prospera audiret, quid

^a In Michael. et Gemet. laudatur hom. 1 in Ezech., ubi minime reperitur.

^b Hæc loco indicato minime leguntur. Exstant in Ms. Michael. tanquam ab antecedentibus separata,

ut conjicere licet ex majori littera quæ incipit hæc, simili prorsus iis quæ initio capitulorum ponuntur. In Genetic. præmittitur: *Item unde supra*. Et in Utic.: *Item in eodem libro*

aliud superna judicia agebant, nisi ut peccator populus in suo corde caperetur? Quatenus qui perfidiam sequendo deliquerat, sic prophetarum suorum blandis sermonibus deciperetur, ut jam nec pertimesceret quia deliquisset, et tanto post durius raperetur ad pœnam, quanto nunc securius viveret in culpa. Sed ecce jam largiente omnipotente Deo ab idolorum cultu remotum est genus humanum, veram fidem publice fatetur, subdi lignis et lapidibus vel cuilibet creaturæ adoratione renuit. Securus ergo jam prophetam qui libet in fide positus consuit, quia hoc auditurus est quod audire fidelem decet. Fidenter dicam, si ab immunditiis aliis atque pravis actibus recessisset, securus esset. Nam Paulus egregius prædicator clamat: *Et avaritia quæ est idolorum servitus (Ephes. v, 5)*. Qui quis enim adhuc avaritiæ subjectus est, a cultu idolorum liber non est. Si ergo is qui avaritiæ æstibus anhelat, in fide quidem positus esse videtur, sed aliena ambit accipere, honores mundi desiderat, præire cæteros temporali gloria concupiscit, atque de hac eadem gloria prophetam consultat, justum valde est ut ex culpæ suæ merito a prophetæ ore prospera

A audiat; quatenus qui verba Dei audire in sacro eloquio noluit, ut terrena despiceret, celestia amaret, illud, Deo iudice, ex prophetæ sui ore audiat unde amplius obligatus cadat, dum spe terrenæ gloriæ delectatus pacitur, suisque desiderii ad ima semper ducatur. Neque enim bonus fuit ille spiritus qui mendax esse appetiit in ore prophetarum. Unde et præmissum est quia exercitus cæli stetit a dextris et sinistris ejus. Deus enim qui incircumscribitur est veritas, in illa æterna beatitudine, quæ dextra ejus dicitur, sinistram non habet, quia nihil ibi esse quod displiceat potest; sed quia simul omnia contuetur, simul cuncta aspicit. Ea autem in qua bonus spiritus habere describitur, ut per dexteram intelligamus angelos electos, per sinistram vero spiritus reprobos. Nec movere debet quod exercitus cæli etiam repulsi angeli vocantur, quia et ipsi quamvis ab æthereo cælo expulsi sunt, adhuc tamen in aereo cælo demorantur, sicut Paulus ait: *Contra spiritualia nequitia in celestibus (Ephes. vi, 21)*.

LIBER DECIMUS

De Testimoniis in librum quartum Regum.

CAPUT PRIMUM. — *De Elia quod in cælum raptus sit (IV Reg. n, 11, 12).*

Cum de ascensione Dominica per raptum Elia præfigurata tractaretur, hom. 29 in Evang. (Num. 5, 6), adjunctum est: *De Elia quod in cælum raptus sit. — Quid est quod Elia in cælum raptus dicitur? Nunquidnam eum adhuc in carne corruptibili positum ad illius summæ quietis sinum ante resurrectionem ascensionemque Domini credimus esse perductum? Sed aliud est cælum aeream, aliud ætheræam. Cælum quippe aereum terræ est proximum. Unde et aves cæli dicitur, quia eas volitare in aere videmus. In cælum quippe aereum Elias sublevatus est, ut in secretam quandam terræ regionem repente duceretur, ubi in magna jam carnis et spiritus quiete viveret, quousque ad finem mundi redeat, et mortis debitum solvat. Sublevatus namque Elias ascensionem dominicam designavit. Ille enim mortem distulit, non evasit. Redemptor autem noster, quia non distulit, superavit, eamque resurgendo consumpsit, et resurrectionis suæ gloriam ascendendo declaravit. Notandum quoque quod Elias in curru legitur ascendisse, ut videlicet aperte monstraretur quia homo purus adjutorio agebat alio. Per angelos quippe illa facta et ostensa sunt adjumenta, quia nec in cælum, quod est aereum, per se ascendere poterat, quem naturæ suæ infirmitas gravabat. Redemptor autem noster non curru, non angeli, sublevatus legitur, quia is qui fecerat omnia miramur super omnia sua virtute ferebatur. Illic etenim revertebatur ubi erat, et inde redibat ubi remanebat. Quia cum per humanitatem ascenderet in cælum, per divinitatis suæ potentiam et terram pariter continebat et cælum. Sicut autem Joseph a fratribus venditus venditionem nostri Redemptoris figuravit (Genes. 1, 5): sic Enoch translatus, atque ad cælum aereum Elias sublevatus, ascensionem dominicam uterque designavit. Ascensionis ergo suæ Dominus prænantios et testes habuit, unum ante legem, alium sub lege, ut quandoque veniret ipse qui veraciter cælos penetrare potuisset. Unde et ipse ordo in eorum quoque utrumque sublevatione per quædam incrementa distinguitur. Nam Enoch translatus, Elias vero ad cælum subvectus esse memoratur, ut veniret postmodum qui nec translatus, nec subvectus cælum ætheræum sua virtute penetraret. Qui nobis in se creditibus quia carnis suæ quoque munditiam largiretur, et sub eo per incrementa temporum virtus castitatis exresceret, in ipsa quoque eorum translatione qui ascensionem domi-*

nicam, ut videlicet famuli, designaverunt, et in se ipso, qui ad cælum ascendit; Dominus ostendit. Nam Enoch quidem uxorem et filios habuit; Elias vero neque uxorem, neque filios legitur habuisse. Pensate ergo quomodo per incrementa temporum creverit munditia castitatis, quod et per translatus famulos, et per ascendens Domini personam patenter ostenditur; translatus namque est Enoch per coitum genitus, et per coitum generans. Raptus est Elias per coitum genitus, sed non jam per coitum generans. Assumptus vero est Dominus, neque per coitum genitus, neque per coitum generans.

CAP. II. — *De muliere quæ, ne duos filios auferente creditore amitteret, Elisæ prophetæ dictis obedivit, et ex eo quod parum olei habebat, per vas vacua effudit, quæ cuncta post usque ad summum repleta sunt, et ex eorum repletionem mulier a creditore sui debito est soluta (IV Reg. IV, 1, 2).*

Cum de gentilis Judaicique populi per Ecclesiam onerabilitate per meritam crescentis Ecclesiæ tractaretur, hom. 3 in Ezech. (Num. 6), adjunctum est: *De muliere quæ, ne duos filios auferente creditore amitteret, etc. — Quid per hanc mulierem nisi sancta Ecclesia designatur? Duorum populorum, id est Judaici et gentilis, quasi duorum florum mater, quæ ex perverio opere per callidi spiritus persuasionem quasi quendam peccati nummum a creditore acciperat, et duos, quos in fide genuit, amittere filios timebat. Sed prophetæ verbis, id est Scripturæ sacre præceptis obediens, ex parvo quod habebat olei vasa vacua infudit, quia dum ab unius ore doctoris parvum quid de amore divinitatis multorum vacua mentes audiunt, exuberante gratia, unguento divini amoris usque ad summum replentur. Et jam nunc multorum corda quæ prius fuerant vacua vascula unguento spiritus plena sunt, quæ ex paucitate olei solummodo infusa videbantur. Quod dum aliis atque aliis datur, et ab auditoribus fides accipitur, Sareptana mulier, videlicet sancta Ecclesia, sub creditore sui jam debito non tenetur.*

CAP. III. — *De filio Sunamitis, quem puer ab Elisæo missus cum baculo non resuscitat, per semelipsum vero Elisæus veniens, sequæ super mortuum sternens, atque ad ejus membra se coligens, huc et illuc deambulans, et in ore mortui septies aspirans, hanc ad reditivam lucem protinus per mysterium compassionis animavit (IV Reg. IV, 27, 28, seq.).*

Cum de novi testamenti gratia per Mediatorem

exhibita tractaretur, in expos. beati Job, l. ix (Num. 63), adjunctum est: *De filio Sunamitis, etc.* — Auctor humani generis Deus quasi mortuum puerum doluit, cum extinctos nos iniquitatis aculeo miseratus aspexit. Et quia per Moysen terrorem legis protulit, quasi per puerum virgam misit. Per legem quippe virgam Deus tenuerat, cum dicebat: *Si quis hæc vel illa fecerit, morte moriatur* (Hebr. vii, 19). — A peccati igitur morte timor nos suscitare non valuit, sed ad statum vitæ aspirata mansuetudinis gratia erexit. Sed puer cum baculo mortuum suscitare non valuit, quia, Paulo attestante, nihil ad perfectum duxit lex. Ipse autem per semetipsum veniens, et super cadaver se humiliter sternens, ad exæquanda sibi mortui membra se colligit, quia cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinanivit, formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, et habitu inventus ut homo (Philip. ii, 6). Huc illucque deambulabat, quia et Judæam juxta et longe positas gentes vocat. Super mortuum septies aspirat, quia per apertionem divini muneris gratiæ septiformis spiritum in peccati morte jacentibus aspirat. Moxque vivens erigitur, quia is quem terroris virga suscitare non potuit, per amoris spiritum puer ad vitam rediit.

CAP. IV. — *Quod prophetarum filii dum in Jordane ligna cæderent, uni eorum securis ex manubrio in profundum lapsa disparuit. In quo jactato per Elisæum manubrii ligno, ad eum ferrum rediit* (IV Reg. vi, 4, 5).

Cum de servando in exhibitione operis intelligentiæ dono tractaretur, in expos. beati Job, l. xxii (Num. 9, 10), adjunctum est: *Quod prophetarum filii dum in Jordane ligna cæderent, etc.* — Ferrum in manubrio est donum intellectus in corde. Ligna vero per hoc cædere est prave agentes increpare. Quod nunquam dum fluxe agitur, dum lapsus vanæ gloriæ in accepta eadem scientia non vitatur, ferrum in aqua perditur, quia ex dissoluto opere intelligentia fatuatur. Quam profecto intelligentiam ad hoc novimus dari, ut ante dantis oculos ex bona debeat actione restitui. Unde et recte is, qui ferrum amiserat clamabat: *Heu! heu! heu! Domine mi, et hoc ipsum mutuo acceperam* (IV Reg. vi, 5). Habent enim hoc electi proprium, ut si quando eis in sua scientia furiva vanæ gloriæ culpa subrepat, ad cor velociter redeant, et quiddid in se ante districti judicis oculos Jamnabile inveniunt, lacrymis insequantur. Qui flentes, non solum caute inspiciunt mala quæ commiserunt, sed ex accepto munere quæ reddere etiam bona debuerunt, quia nimirum tanto se amplius peccatores sentiunt, quanto ex neglectis bonis quæ agere poterant debitores tenentur. Recte ergo qui ferrum perdidit clamabat: *Heu! heu! heu! Domine mi, et hoc ipsum mutuo acceperam*. Ac si dicat: Illud per dissolutionem negligentiam perdidit, quod ut per bona opera redderem ex gratia conditoris accepi. Sed nunquam Deus mentem deserit quæ in peccatis se veraciter agnoscit. Unde et mox Elisæus veniens lignum deorsum mittit, et ferrum in superficiem, quia videlicet Redemptor noster, pie nos respiciens, cor peccatoris humiliat, et ei quam amiserat intelligentiam reformat. Lignum mergit, et ferrum revelat, quia cor affligit, et scientiam reparat. Unde bene alia translatio (Trans. LXX), dicit quod confregit lignum atque jactavit, et sic ferrum sustulit. Lignum namque confringere est cor ab elatione conterere. Lignum ad ima jactare, est elatum cor in cognitione, ut diximus, propriæ infirmitatis humiliare. Atque illico ferrum ad superficiem redit, quia ad usum exercitationis pristinæ intelligentia recurrit. Igitur quoniam donum intellectus, quod accipitur, vix cum tot difficultatibus custoditur, curandum valde est ne otio torpeat, curandum ne exercitatione operis vitio elationis eva-

* In Ms. Michael. legitur hæc ex hom. 40 in Ezech. excerpta esse; ubi tamen non habentur. In Gemet.

A nescat. Sancti namque viri minime exsultant, cum cognoscunt quæ faciunt, sed cum faciunt quæ cognoverant. Et si intelligendo congaudent muneri largitoris, moerentes tamen considerant debitum operis, ut videlicet actione persolvant quod eis prærogatum est in cognitione. Stultus namque est debitor, qui gaudens pecunias mutuas accipit, et tempus quo reddere debeat non attendit. Moderatur autem letitia accipiendi, quando solerti providentia etiam constitutum tempus reddendi cogitatur.

CAP. V. — *Dies tribulationis, et increpationis, et blasphemiarum dies iste. Venerunt filii usque ad partum, et vires non habet pariens* (IV Reg. xix, 3, 4).

Cum de difficultate in exhibitione concepti operis tractaretur adjunctum est: *Dies tribulationis, etc.* — Hæc juxta litteram peccatis facientibus videmus, quia cum hostes irruunt, defensores vestri præparantur, sed nullatenus præparata convalescunt. Scriptum namque est: *Requiescet super eum spiritus consilii et fortitudinis* (Isa. xxi). Quæ utraque sibi necessario juncta sunt, quia neque virtus sine consilio esse utilis valet, neque consilium sine virtute. Quid igitur prosunt qui per consilium præparantur, dum ad prælium per fortitudinem non procedunt? Afflictus ergo atque turbatus Ezechias rex loquitur, dicens: *Dies tribulationis, et blasphemiarum dies iste. Venerunt filii usque ad partum, et vires non habet parturiens. Filii quippe usque ad partum veniunt, quando apta consilia usque ad desiderium efficiendi operis procedunt. Sed virtutem non habet parturiens, quia dum infirmus quisque consilia concipit, hæc ad utilitatem aliquam per partum operis non perducit.*

CAP. VI. — *Quodcumque reliquum fuerit de domo Juda, mittet radicem deorsum, et faciet fructum sursum* (IV Reg. xix, 30).

Cum de mansuris in aeterna retributione electorum cogitationibus tractaretur in expos. beati Job, l. xii, (Num. 54), adjunctum est: *Quodcumque reliquum fuerit de domo Juda, etc.* — Quod radix arbori, hoc cuique hominum cogitatio sua est, quia in hoc quod exterius videtur, per illud tenetur quod exterius non videtur. Unde et nunc dicitur: *Mittet radicem, deorsum, et faciet fructum sursum*. Cum enim cogitationem nostram ad compatiendum indigenti proximo tendimus, quasi radicem deorsum mittimus, ut retributionis fructum superius faciamus.

CAP. VII. — *Item unde supra.*

In expos. beati Job, l. viii (Num 81). — Quid hoc loco radicam nomine, nisi latentes cogitationes accipimus, quæ in occulto prodeunt, sed in ostensione operum per apertum surgunt? Radicem ergo deorsum mittere, est cogitationem bonam in abditis multiplicare. Fructum vero sursum facere, est per efficaciam operis recta, quæ cogitavit, ostendere: *Mittet ergo radicem deorsum, ut faciat fructum sursum*; ac si aperte diceretur: In imis cogitatio nascitur, ut in summis retributio reddatur.

CAP. VIII. — *Dispone domui tuæ, quia morieris tu, et non vives* (IV Reg. xx, 1).

Dum per præfixum de ordine divini scientiæ ordinem, de humanæ vitæ termino tractaretur in expos. beati Job, l. xii (Num. 2), adjunctum est: *Dispone domui tuæ, quia morieris tu, et non vives*. — Nulla, quæ in hoc mundo hominibus fiunt, absque omnipotentis Dei occulto consilio veniunt. Nam cuncta Deus secutaria præsciens, ante sæcula decrevit qualiter per sæcula disponantur. Statutum quippe jam homini est, vel quantum hunc mundi prosperitas sequatur, vel quantum adversitas feriat, ne electos ejus aut immoderata prosperitas elevet, aut nimia adversitas gravet. Statutum quoque est quantum in ipsa vita mortali temporaliter vivat; nam etsi annos quin-

assignatur hom. 5 in Ezech.

decim Ezechiae regi ad vitam addidit omnipotens Deus, cum eum mori permisit, tunc eum praescivit esse moriturum. Qua in re quaestio oritur quomodo ei per prophetam dicatur: *Dispone domui tuae, quia morieris tu, et non rives*. Cui cum mortis sententia dicta est, protinus ad ejus lacrymas est vita addita. Sed per prophetam Dominus dixit quo, tempore mori ipse merebatur, per largitatem vero misericordiae illo eum tempore ad mortem distulit, quo ante saecula ipse praescivit. Nec propheta igitur fallax, quia tempus mortis innotuit, quo vir ille mori merebatur; nec Dominica statuta convulsa sunt, quia ut ex largitate Dei anni vitae crescerent, hoc quoque ante saecula praeflum fuit, atque spatium vitae quod inopinatus foris est additum, sine augmento praescientiae fuit intus statutum.

CAP. IX. — *Obsecro, Domine, memento quomodo ambulaverim coram te in veritate et in corde perfecto (IV Reg. xx, 3).*

Cum de postulanda apud Dominum cordis munditia tractaretur in expos. beati Job, l. xii (Num. 36), adjunctum est: *Obsecro, Domine, etc.* — Plerumque justii aliquibus necessitatibus afflicti, sua opera coguntur fateri. Sed cum eorum dicta injusti audiunt, haec per elationem potius quam per veritatem existimant prolata; ex suis enim cordibus verba justorum pensant, et dici humiliter posse verba bona non aestimant. Sicut enim gravis culpa est sibi hoc hominem arrogare quod non est, sic plerumque culpa nulla est, si humiliter bonum dicat, quod est. Unde saepe contingit, ut justii et injusti habeant verba similia, sed tamen cor longe semper dissimile; et ex quibus dictis Dominus ab injustis offenditur, in eisdem quoque a justis placatur. Nam Pharisaeus ingressus templum dicebat: *Jejuno bis in Sabbato, decimas de omnium quae possideo (Luc. xviii, 12)*. Sed justificatus magis publicanus quam ille, exiit. Ezechias quoque rex cum molestia corporis afflictus ad extremam pervenisset vitae, in oratione compunctus dixit: *Obsecro, Domine, memento quomodo ambulaverim coram te in veritate et in corde perfecto*. Nec tamen Dominus hanc confessionem perfectionis ejus desepit aut renuit quem mox in suis precibus exaudivit. Ecce pharisaeus se justificavit in opere, Ezechias justum se asseruit etiam in cogitatione. Atque unde ille offendit, inde iste Dominum placavit. Cur itaque hoc, nisi quia omnipotens Deus singulorum verba a cogitationibus pensat, et in ejus auribus superba non sunt quae humili corde proferuntur.

CAP. X. — *Ecce dies venient, et auferentur omnia, quae in domo tua sunt, in Babylonem (IV Reg. xx, 17, 18).*

Cum de cavenda in prosperis elatione cordis tractaretur in expos. beati Job, l. viii (Num. 81, 82), adjunctum est: *Ecce dies venient, etc.* — ^b Quid hoc loco prophetae sententia contra Ezechiam regem significat, nisi arrogantiam hypocritarum, qui cogitationes suas in exquirenda hominum admiratione multiplicat? Per omne enim quod hypocritae faciunt, quia occultis cogitationibus laudes hominum requirunt, quasi radices scirpi in acervum petrarum mittunt. Operaturi quippe laudes suas cogitant, laudati autem has secum taciti in cogitationibus versant. Gaudent se praecipuos in humana aestimatione clausisse. Cumque inflati favoribus apud semetipsos intumescent, saepe mirantur taciti etiam ipsi quod sunt. Videri quotidie semetipsos altiores cupiunt, ac miris intentionibus in opere excrescunt, quia sicut virtus humilitatis omne vitium enervat, sic arrogantia roborat. Cogit namque mentem juvenescere, et contra vires valere, quia et quod negat vigor vale-

tudinis, imperat amor laudis. Unde et factis suis, ut diximus, arbitros [*In Mss. arbitres*] inquirunt. Si vero eorum operi testes deesse contingat, narrant ipsi quae geserint. Cumque efferrī favoribus coeperint, saepe eisdem suis operibus quae peregrisse se referunt; mentiendo aliquid adjungunt. Cum vero et vera dicunt, haec dicendo aliena faciunt: quia quaesitis remunerati favoribus, ab eorum intima retributione vacuantur. In eo enim quod bona sua patefaciunt, ostendunt malignis spiritibus quasi insidiantibus hostibus quae praedentur. Quorum profecto vitam illa cunctis notissima Ezechiae culpa figuravit, qui postquam una prece, et sub unius noctis spatio, centum octoginta quinque millia hostium angelo feriente prostravit, postquam occasui proximum ad altiora caeli spatia solem reduxit, postquam vitam propinquanti jam termino coarctatam in tempora longiora protelavit, susceptis Babylonici regis nuntiis, bona omnia quae possidebat, ostendit. Sed prophetae voca protinus audivit: *Ecce dies venient, et auferentur omnia quae in domo tua sunt, in Babylonem; non relinquetur quidquam, dicit Dominus*. Sic nimirum hypocritae postquam magnis virtutibus excrescunt, quia cavere malignorum spirituum inavidias negligunt, et celari in eisdem virtutibus nolunt, bona sua ostendendo ostium faciunt, et prodentes subito amittunt, quidquid diutius studentes operantur. Hinc per Psalmistam dicitur: *Tradidit in captivitatem virtutes eorum, et pulchritudinem eorum in manus inimici (Psal. lxxvii, 64)*. Virtus quippe et pulchritudo arrogantium inimici manibus traditur, quia omne bonum quod per concupiscentiam laudis ostenditur, occultis adversarii juri mancipatur. Hostes namque ad rapinam provocat, qui suas eorum notitiae divitias denudat. Quosque enim ab aeterna patriae securitate disjungimur, per latronum insidiantium iter ambulamus. Qui ergo in itinere deprædarii formidat, abscondat necesse est bona quae portat. O miseri qui affectantes laudes hominum in semetipsis dissipant fructus laborum, cumque se ostendere alienis oculis appetunt, damnant quod agunt. Quos nimirum maligni spiritus, cum ad jactantiam provocant, eorum sicut diximus, opera captivantes denudant. Hinc est enim quod per Evangelium Veritas dicit: *Nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua, ut sit elemosyna tua in abscondito, et pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi (Matth. vi, 3, 4)*. Hinc quod de electorum Ecclesia per Psalmistam dicitur: *Omnis gloria ejus filiae regum ab intus (Psal. xlv, 14)*. Hinc Paulus ait: *Gloria nostra haec est, testimonium conscientiae nostrae (II Cor. i, 12)*. Filia quippe regum Ecclesiae, quae in bono est opere spiritualium principum praedicatione generata, gloriam intus habet, quia hoc quod agit, in ostentationis jactantia non habet. Gloriam suam Paulus testimonium conscientiae memorat, quia favores oris alieni non appetens, vitae suae gaudia extra semetipsum ponere ignorat. Occultanda sunt ergo quae agimus, ne haec in hujus vitae itinere incaute portantes, latrocinantium spirituum incursione perdamus.

CAP. XI. — *Occidit rex Babylonis filios Sedechia in Reblatha coram eo; oculos quoque Sedechia eruit (IV Reg. xxv, 6, 7).*

Dum de perseveranti cordis innocentia, et de cavendis antiqui adversarii subtilissimae tentationis aculeis tractaretur in expos. beati Job, l. vii (Num. 37), adjunctum est: *Occidit rex Babylonis filios Sedechia in Reblatha coram eo, etc.* — Cum Scriptura sacra Sedechia captivitatem narrat, ordinem captivitatis internae denuntiat. Rex quippe Babylonis est antiquus hostis possessor intimae confusionis. Qui prius

^a In editis legitur: *Merita sua viri justii sine superbia interdum ad memoriam revocant*. Id sane habet Gregorii testimonium. At sequimur Mss. Utic., Michael., Gemet., etc.

^b Brevior est in Vulgatis sententia, sequimur au-

tem Mss. Sagiensem, Utic., Gemet. et praesertim Michaelinum emendatorem.

^c Sag., *praedam faciunt*. In aliis Mss. legitur, *hostium faciunt*, quod duplicem patitur sensum. Primum, *hostibus permittunt*. Secundum, *ostium aperiunt*. In Mss. enim ostium per *h* scribitur.

flios ante intuentis oculos trucidat, quia sæpe sic bona opera interficit, ut hæc se amittere ipse qui captus est, dolens cernat. Nam bona gignit plerumque animus, et tamen carnis suæ delectationibus victus, bona quæ genuit amans perdit, et quæ patitur damna considerat, nec tamen virtutis brachium contra regem Babylonis levat. Sed dum videns nequitiae perpetratoe percutitur, ad hoc quandoque

* Post hoc caput aliud legitur in Mss. Gemet. ac Michael. excerptum ex l. xiv in Job, cujus testimonii initium est; cum scriptum sit: *Cero et sanguis, etc.*

A peccati usu perducitur, ut ipso quoque rationis lumine privetur. Unde Babylonis rex extinctis prius filiis, Sedechia oculos eruit, quia malignus spiritus subductis prius bonis operibus, post et intelligentiæ lumen tollit. Quod recte Sedechias in Reblatha patitur; Reblatha quippe multa hæc interpretatur. Ei enim quandoque et lumen rationis clauditur, qui pravo usu ex iniquitatis suæ multitudine gravatur *.

sic autem absolvitur: *Eandem per naturam, diversam per gloriam; eandem per veritatem, diversam per penitentiam.* Quæ collecta sunt ex num. 72 et seq.

LIBER UNDECIMUS

De Testimoniis in Psalmos

CAPUT PRIMUM. — *Et in cathedra pestilentiae non sedit* (Psal. 1, 1).

Cum de cavendis perversi studii operationibus tractaretur, Reg. past. part. iii (cap. 34, admon. 33), adjunctum est: *Et in cathedra pestilentiae non sedit.* — Cathedra iudicis esse vel presidentis solet. In cathedra autem pestilentiae sedere, est ex iudicio prava committere, et ex ratione mala discernere, et tamen ex deliberatione perpetrare. Quasi in perversi consilii cathedra sedet, qui tanta iniquitatis elatione attollitur, ut adimplere malum etiam per consilium conetur. Et sicut assistentibus turbis prælati sunt qui cathedrae honore fulciuntur, ita delicta eorum qui præcipatione corruunt exquisita per studium peccata transcendunt.

CAP. II. — *Et erit tanquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum* (Psal. 1, 2).

Dum de mysterio incarnationis Dominicæ tractaretur, hom. 2, in Ezech. (Num. 6), adjunctum est: *Et erit tanquam lignum, etc.* — Quid per lignum juxta aquarum decursus plantatum, nisi Incarnationem nostri Redemptoris accipimus? Qui per ejusdem incarnationis suæ mysterium propinquare dignatus est peccatorum suorum pondera portanti generi humano, quod ab ortu suo quotidie defluit ad mortem. *Erit enim tanquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum.* Juxta decursus quippe aquarum plantatus est, quia juxta lapsus incarnatus est defluentium populorum.

CAP. III. — *Item unde supra.*

In expositione beati Job, l. xix (Num. 51). — Decursus aquarum sunt quotidiani transitus deficientium populorum. Et de semetipsa Veritas dicit: *Si in ligno viridi hæc faciunt, in arido quid fiet* (Luc. xxiii, 31)? Lignum ergo secus decursus aquarum est qui, fructum et protectionem sui nobis umbraculi proferens, apparuit creator in carne, ut humanum genus per resurrectionem robustum ligeret, quod per defectum quotidie ibat in mortem.

CAP. IV. — *Reges eos in virga ferrea, et tanquam vas figuli confringes eos* (Psal. ii, 5).

Cum de distinguendis percussionum qualitatibus tractaretur, in expos. beati Job, l. vii (Num. 19), adjunctum est: *Reges eos in virga ferrea, etc.* — Sciendum est quia aliquando nos adversarius, aliquando autem conterit Deus. Ex contritione autem adversarii a virtute deficiamus, per contritionem vero Domini fracti, a vitiis in virtute roboramur. Hanc contritionem Propheta conspexerat, cum dicebat: *Reges eos in virga ferrea, et tanquam vas figuli conteres eos.* In virga nos ferrea Dominus regit et conterit, quia dispensationis fortitudine cum nos interius reficit exte-

B rius affligit. Nam quo virtutem carnis humiliat, intentionem spiritus exaltat. Unde et hæc eadem contritio figuli vasi comparatur, sicut et per Paulum dicitur: *Habemus thesaurum istum in vas fictilibus* (II Cor. iv, 7). Qui simul contritionem et regimen exprimens ait: *Licet is qui foris est noster homo corrumpitur, tamen is qui intus est renovatur de die in diem.*

CAP. V. — *Servite Domino in timore, et exsultate ei cum tremore* (Psal. ii, 11).

In * expos. beati Job, l. xx (Num. 8), adjunctum est: *Servite Domino in timore, etc.* — Sancti viri sic de spe certi sunt, ut tamen semper sint de tentatione suspecti, quippe quibus dicitur: *Servite Domino in timore, et exsultate ei cum tremore, ut et de spe exsultatio, et de suspitione nascatur tremor.*

CAP. VI. — *Filii hominum usquequo graves corde* (Psal. iv, 3)?

Cum de distinguendo intellectu sacri eloquii tractaretur in expos. beati Job, l. xix (Num. 8), adjunctum est: *Filii hominum usquequo graves corde?* — Aliud est gravem esse per consilium, aliud per peccatum, aliud gravem esse per constantiam, aliud per culpam. Ista enim gravitas pondus habet oneris, illa virtutis. Pondus ergo accipiunt animæ, ut ab intentione Dei non jam levi motu dissiliant, sed in eum fixa constantia gravitate consistant. Adhuc ille populus leviter movebatur, de quo per prophetam dicitur: *Abit vagus in viam cordis sui; viam ejus vidi, et dimisi eum* (Isai. lvii, 17). Grave autem consilium cordis omnem inconstantiam vagationis expellit. Et quoniam sunt animæ quæ levi motu nunc ista, nunc illa desiderant, omnipotens Deus, quia ipsas leves fluctuationes mentium non leviter pensat, vagationem cordis relinquendo dijudicat. Sed cum per gratiam respicit, vagam mentem in consilii stabilitatem figit. Cum enim leves motus animi misericorditer dignatur aspicere, hunc protinus ad constantiæ maturitatem firmat.

CAP. VII. — *Irascimini, et nolite peccare* (Psal. iv, 5).

Dum de discretionis commotionis animi tractaretur in expos. beati Job, l. v (Num. 82), adjunctum est: *Irascimini, et nolite peccare.* — Quod nimirum non recte intelligunt qui nos irasci nobis tantummodo, non etiam proximis delinquentibus, voluit. Si enim sic proximis ut nos amare præcipimur, restat ut sic eorum erratibus sicut nostris vitiis irascamur.

CAP. VIII. — *Scuto bonæ voluntatis tuæ coronasti nos* (Psal. v, 13).

Dum de discernendis in sacro eloquio multiplicibus rerum significationibus tractaretur in expos.

* Omittitur caput hoc in Mss.

† Istud etiam deest in nostris Codd.

* In Mss., de disserendis, etc.

beati Job, l. xxxiii (Num. 49), adjunctum est: *Scuto bonæ voluntatis tuæ coronasti nos.* — Scriptura sacra scuti nomine aliquando in parte prospera, aliquando in adversa uti consuevit. Nam sæpe scuti defensio pro divina protectione ponitur: nonnunquam vero pro humana repugnatione memoratur. Pro divina enim protectione per Psalmistam dicitur: *Scuto bonæ voluntatis tuæ coronasti nos.* Scuto nos Dominus coronare perhibetur, quia quos protegens adjuvat, remunerans coronat. Rursum pro humana repugnatione per eundem Prophetam scutum ponitur, sicut alibi ait: *Ibi confregit cornua, arcum, scutum, gladium et bellum (Psal. lxxv, 4).* In cornibus quippe elatio superborum, in arcu insidiæ longe ferientium, in scuto obsinata duritia defensionum, in gladio vicina percussio, in bello autem ipsa contra Dominum mentis motio designatur. Quod nimirum totum in sancta Ecclesia confringitur, dum mentes Deo resistantium superposito jugo humilitatis edomantur. Hinc rursus per eundem Psalmistam dicitur: *Arcum conteret, et confringet arma, et scuta comburet igni (Psal. xlv, 10).* Arcum enim Dominus conterit, cum occulta insidiantium machinamenta dissolvit. Arma confringit, cum ea quæ contra se erecta fuerant, patrocina humana comminuit; scuta igne comburit, cum peccantium mentes obsinata se duritia defendentes ad penitentiae et confessionis ardorem sancti Spiritus calore succendit.

CAP. IX. — *Mane astabo tibi, et videbo (Psal. v, 5).*

In ^a expos. beati Job, l. ii (Num. 39), adjunctum est: *Mane astabo tibi, et videbo.* — Nox quippe est vita præsens, in qua quoad sumus, per hoc quod interna conspicimus, sub incerta imaginatione caligamus. David quoque hujus noctis caliginem videns, claritatem veri luminis præstolatus, ait: *Mane astabo tibi, et videbo.* Adhuc ergo in nocte minus se videre conspicit, qui ad videndum Deum futurum mane concupiscit.

CAP. X. — *Domine, ne in ira tua arguas me, neque in furore tuo corripas me (Psal. vi, 2).*

Dum de cavenda extremi iudicii sententia per donum bonæ operationis tractaretur hom. 16 in Ezech. (Num. 2), seu 4 lib. ii, adjunctum est: *Domine, ne in ira tua arguas, etc.* — Septem diebus universum tempus evolvitur. Æterna etenim dies, quæ expleta septem dierum vicissitudine sequitur, scilicet octava est. Unde nunc Psalmista resurrectionis diem considerans, quia de extremi iudicii erat districtio locuturus, præmisit titulum dicens: *In finem psalmus David pro octava.* Ut enim quam octavam diceret demonstraret, diem illam tremendi terroris in psalmi inchoatione secutus est, dicens: *Domine, ne in ira tua arguas me, neque in furore tuo corripas me.* Modo enim quisquis per flagella corripitur et correptionibus emendatur; in mansuetudine corripitur, non in ira. In districto autem illo examine omnis ^b argutio atque correptio furor et ira est, quia venia post correctionem non est.

CAP. XI. — *In inferno autem quis confitebitur tibi (Psal. vi, 6)?*

In expos. beati Job, l. viii (Num. 34), adjunctum est: *In inferno, etc.* — ^c Potest inferni nomine peccatoris desperatio designari, de qua per Psalmistam dicitur: *In inferno autem quis confitebitur tibi?* Unde rursus scriptum est: *Impius cum venerit in profundum peccatorum, contemnit (Prov. xviii).*

CAP. XII. — *Turbatus est præ ira oculus meus (Psal. vi, 8).*

Cum de commoti animi discretionem tractaretur in expos. beati Job, l. v (Num. 82), adjunctum est: *Turbatus est præ ira oculus meus.* — ^d Ira per vitium

oculum mentis excæcat, ira per zelum turbat, quia cum saltem recti æmulatione concutitur, ea quæ nisi tranquillo corde percipi non potest, contemplatio dissipatur. Ipse namque zelus rectitudinis, quia inquietudine mentem agit, ejus mox aciem obscurat, ut altiora in commotione non videat, quæ bene prius tranquilla cernebat. Sed inde subtilius ad alta reducit, unde ad tempus ne videat reverberatur. Nam ipsa recti æmulatione aeterna, post paululum in tranquillitate largius aperit, quæ hic interim per commotionem claudit. Et unde mens turbatur ne videat, inde proficit ut ad videndum verius clarescat. Sicut infirmanti oculo cum collyrium immittitur, lux penitus negatur, sed inde eam post paululum veraciter recipit, unde hanc ad tempus salubriter amittit. Nunquam vero commotioni contemplatio jungitur, nec prævalet mens perturbata conspiciere, ad quod vix tranquilla valet inhiare, quia nec solis radius cernitur, cum commotæ nubes cæli faciem obducunt; nec turbatus fons insipientis imaginem reddit, quam tranquillius proprie ostendit, quia quo ejus unda palpit, eo in se speciem similitudinis obscurat. Sed cum per zelum animus movetur, curandum summopere est, ne hæc eadem, quæ instrumento virtutis assumitur, menti ira domineatur, nec quasi domina præeat, sed velut ancilla ad obsequium parata, a rationis tergo nequaquam recedat. Tunc enim robustius contra vitia erigitur, cum subdita rationi famulatur. Nam quantumlibet ira ex zelo rectitudinis surgat, si immoderata mentem vicerit, rationi propius servire contemnit, et tanto se impudentius dilatat, quanto impatientiæ vitium virtutem putat. Unde necesse est ut hoc ante omnia, qui zelo rectitudinis movetur attendat, ne ira extra mentis dominium transeat. Sed ultione peccati tempus modumque considerans, consurgentem animi perturbationem subtilius pertractando restringat, animositatem reprimat, et motus fervidos sub æquitate disponat, ut eo fiat justior ultor alienus, quo prius extitit victor suus, quatenus sic culpas delinquentium corrigat, ut ante ipse qui corrigit, per patientiam crescat, et fervorem suum transcendendo dijudicet, ne intemperanter excitatus ipso zelo rectitudinis, longe a rectitudine aberret.

CAP. XIII. — *Inveteravi inter omnes inimicos meos (Psal. vi, 8).*

Dum de abdicandis vitiis et ^e sectandis virtutibus tractaretur in expos. beati Job, l. xix (Num. 65), adjunctum est: *Inveteravi inter omnes inimicos meos.* — Cunctis vera scientibus liquet, quod ad vetustam vitam vitia pertinent, virtutes ad novam. Unde et Paulus dicit: *Exuentes vos veterem hominem cum actibus suis, et induentes novum (Col. iii, 9).* Et iterum ait: *Vetus homo noster simul crucifixus est (Rom. vi, 6).* Psalmista itaque ex typo humani generis loquens, inter malignos spiritus deprehensus dicit: *Inveteravi inter omnes inimicos meos.* A fervore etenim mentis vel inter spirituales inimicos, vel inter carnales quosque proximis ipso aliquo modo vivendi usu veterascimus, et assumptæ novitatis speciem fuscamus. A qua tamen vetustate quotidie si studia circumspeditionis invigilant, orando, legendo, bene vivendo renovamur, quia vita nostra dum lacrymis lavatur, bonis operibus exercetur, sanctis meditationibus tenditur, ad novitatem suam sine cessatione reparatur.

CAP. XIV. — *Deus iudex justus, fortis et longanimis (Psal. vii, 12).*

Dum de divini iudicii vi tractaretur, hom. 15 in Evang. (Num. 5), adjunctum est: *Deus iudex justus, fortis et longanimis.* — Dioturus longanimitatem, præmisit justum, ut quem vides peccata delinquentium diu patienter ferre, scias hunc quandoque etiam di-

in Editis indicato.

^d Neque hoc caput legitur in Codd. nostris.

^e Mss., *studendis virtutibus.*

^a Abest a Mss. nostris.

^b Editi male, *argutia.*

^c Abest a Ms. Michael. et aliis, nec reperitur loco

strictè judicare. Hinc per quemdam sapientem dicitur: *Altissimus enim est patiens redditor (Eccli. v, 4)*. Patiens enim redditor dicitur, quia peccata hominum et patitur, et reddit. Nam quos diu ut convertantur tolerat, non conversos durius damnat.

CAP. XV. — *Arcum suum tetendit et paravit, et in ipso paravit vasa mortis (Psal. vii, 13)*.

^a Cum de discernendis in Scriptura sacra rerum significationibus tractaretur in expos. beati Job, l. xix (Num. 55), adjunctum est: *Arcum suum tetendit et paravit, etc.* — Quid hoc loco per arcum, nisi sacra Scriptura signatur? Ipsa quippe arcus Ecclesie, ipsa arcus est Domini. De qua ad corda hominum sicut ferientes sagittæ, sic terrentes sententiæ veniunt. Arcum suum Dominus tetendit, quia cunctis peccatoribus per Scripturam sacram minas exhibuit. In quo arcu scilicet vasa mortis præparat, quia secundum eloquii sui sententiam eos qui nunc corrigi negligunt, reprobos damnat. In quo etiam sagittas suas ardentibus efficit: quia ad eos, quos per terrorem corrigit, accensas verborum sententiæ emittit.

CAP. XVI. — *Concepit dolorem, et peperit iniquitatem (Psal. vii, 15)*.

In expos. beati Job, l. xxviii (Num. 36), adjunctum est: *Concepit dolorem, etc.* — ^b Vulvæ nomine occulta et maligna carnalium cogitatio designatur. Quæ vulva non ad proferendam prolem concepit substantiam corporis, sed ad explendam nequitiam, causam doloris. De hac vulva cordis iniquorum alias dicitur: *Concepit dolorem, et peperit iniquitatem*. Per hanc vulvam pravi concipiunt, cum mala cogitant, per hanc vulvam pariunt, cum mala quæ cogitaverint, operantur.

CAP. XVII. — *Ut destruas inimicum et defensorem (Psal. viii, 3)*.

In expos. beati Job, l. xi (Num. 39), adjunctum est: *Ut destruas inimicum et defensorem.* — Inimicus quippe et defensor est qui Deum, quem prædicat, impugnât.

CAP. XVIII. — *Quoniam video cælos tuos, opera digitorum tuorum (Psal. viii, 4)*.

Dum de intellectu historico ac mystico tractaretur hom. 13 in Ezech. (Num. 3) seu hom. 1, lib. II, adjunctum est: *Quoniam video cælos tuos, etc.* — In Scriptura sacra, et ea quæ accipi secundum historiam possunt, plerumque spiritualiter intelligenda sunt, ut et fides habeatur in veritate historice, et spiritualis intelligentia capiatur in mysteriis allegoricæ. Sicut hoc quoque novimus quod Psalmista ait: *Quoniam video cælos, opera digitorum tuorum, lunam et stellas, quæ tu fundasti*. Ecce enim juxta severitatem historice stat sermo orationis, quia et cæli opera Dei sunt, et luna ac stellæ ab eo creatæ atque fundatæ sunt. Sed si hoc Psalmista juxta solam historiam, et non etiam secundum intellectum mysticum asserit, quia cælos opera Dei esse professus est, diciturus lunam et stellas, cur non etiam solem quem scimus, quia ejus opus est, pariter enumeravit? Si enim juxta solam historiam loquebatur, diciturus luminare minus, prius luminare majus dicere debuit, ut ante solem, et post lunam atque stellas fundatas esse perhiberet. Sed quia juxta intellectum mysticum loquebatur, ut lunam sanctam Ecclesiam, et stellas homines sanctos accipere deberemus; solem nominare noluit, quia videlicet ipsi æterno soli loquebatur de quo scriptum est: *Vobis autem, qui timetis Dominum, oriatur sol justitiæ (Malach. iv, 2)*. De quo reprobi in fine dicturi sunt: *Sol justitiæ non ortus est nobis (Sap. v, 6)*. Dicendo ergo lunam et stellas, quas tu fundasti, et tamen tacendo solem qui factus est indicavit quia illi soli locutus est, qui non solum solem, et lunam, atque stellas corporaliter, sed

A etiam lunam Ecclesiam, atque stellas sanctos homines spiritualiter fecit.

CAP. XIX. — *Pisces maris, qui perambulant semitas maris (Psal. viii)*.

In expos. beati Job, l. xi (Num. 5), adjunctum est: *Pisces maris, qui perambulant semitas maris* — Quid per pisces maris, nisi curiosos hujus sæculi debemus accipere, qui in magnis rerum inquisitionibus quasi in abditis fluctibus latent?

CAP. XX. — *Qui exaltas me de portis mortis, ut annuntiem omnes laudationes tuas in portis filie Sion (Psal. ix, 15)*.

Cum de perfectorum studiis per aspirationem divinæ gratiæ tractaretur in expos. beati Job, l. xix (Num. 25), adjunctum est: *Qui exaltas me de portis mortis, etc.* — Quid per portas filie Sion, nisi bona quæque actio designatur, per quam anima ad conventum regni cælestis ingreditur? Unde nunc Propheta ait: *Qui exaltas me de portis mortis, ut annuntiem omnes laudationes tuas in portis filie Sion*. Portæ quippe mortis sunt actiones pravæ, quæ ad interitum trahunt. Quia autem Sion speculatio dicitur, portæ Sion actiones bonas accipimus, per quas supernam patriam ingredimur, ut regis nostri gloriam contempnemur.

CAP. XXI. — *Non in finem oblivio erit pauperum, patientia pauperum non peribit in finem (Psal. 9)*.

Dum de contemptu præsentium et spe futuri præmii tractaretur hom. xxxv (Num. 9), in Evang. adjunctum est: *Non in finem oblivio erit pauperum, etc.* — Quantumlibet vel in adversis patientes, vel in prosperis humiles simus, in hac vita retribui nobis bona præsentia nullo modo requiramus, nam pro labore patientiæ, bona speranda sunt sequentis vitæ, ut tunc præmium nostri laboris incipiat, quando omnis jam labor funditus cessat. Hinc ergo per Psalmistam dicitur: *Olivio non erit pauperis; patientia pauperum non peribit in finem*. Quasi perisse patientia pauperum censitur, cum nihil pro illa in hac vita humilibus recompensatur. Sed patientia pauperum in finem non peribit, quia tunc ejus gloria percipitur, cum simul omnia laboriosa terminantur.

CAP. XXII. — *Sub lingua ejus labor et dolor; sedet in insidiis cum divitiis in occultis (Psal. ix, 7)*.

Cum de subdolis reproborum mentibus eorumque capitis virulenta malitia tractaretur in expos. beati Job, l. xv (Num. 13), adjunctum est: *Sub lingua ejus labor et dolor, etc.* — Perversi quique quia malum non in lingua, sed sub lingua habent, sermonibus dulcia prætendunt, et cogitationibus perversa moluntur. De ipso ergo capite scriptum est: *Sub lingua ejus labor et dolor*. Qui enim non aperte mala, quæ cogitat, ostendit, laborem et dolorem eorum, quorum mortem appetit, non in lingua exerit, sed sub lingua premit. Cujus tamen hoc loco, nisi personam Antichristi Psalmista descripsit? Propter enim perversa dogmata sub lingua ejus labor et dolor est; propter miraculorum vero speciem sedet in insidiis; propter autem sæcularis potestatis gloriam, cum divitiis in occultis. Quia enim simul et miraculorum fraude et terrena potestate utitur, in occultis et cum divitiis sedere perhibetur.

CAP. XXIII. — *Insidiatur in occulto sicut leo in cubili suo (Psal. ix, 30)*.

Dum de operationibus antiqui adversarii tractaretur in expos. beati Job, l. xxxiii (Num. 25), adjunctum est: *Insidiatur in occulto sicut leo in cubili suo.* — Hoc de ultima scævitia diaboli propheta testatur, dum in sua fuerit virtute laxatus. Ad aperta nau-

^a Hic etiam in Mss. legitur, *de disserendis*.

^b Capp. 16 et 17 non habentur in Mss.

^c Non exstat in Mss.

que potentiam suffecisset ut leo esset, etiamsi insidians non fuisset. Rursumque ad occultas versutias suffecisset, ut insidians insidias surriperet, etiamsi leo non esset. Sed quia antiquus hostis in cunctis suis viribus effrenatur, sævire per utraque permittitur, ut contra electos in certamine et fraude et virtute laxetur, virtute per potentiam, fraude per signa. Recte ergo et leo et insidians dicitur; insidians per miraculorum speciem, leo per fortitudinem sæcularum. Ut enim eos, qui aperte iniqui sunt, ad se pertrahat, sæcularum potentiam ostentat: ut vero etiam justos fallat, signis sanctitatem simulat. Illis enim suadet elatione magnitudinis: istos decipit ostensione sanctitatis.

CAP. XXIV. — *In Domino confido, quomodo dicitis animæ meæ: Transmigra in montem sicut passer (Psal. x, 1)?*

In expos. beati Job, l. xxxiii (Num. 2), adjunctum est: *In Domino confido, etc.* — * Cum enim fidei animæ unitate derelicta, in tumenti doctrina credere hæretici prædicatoris dicitur, deserto Domino quasi in montem transmigrare suadetur.

CAP. XXV. — *Paraverunt sagittas suas in pharetra, ut sagittent in obscuro rectos corde (Psal. x, 2).*

Cum de reproborum insidiis contra electos tractaretur in expos. beati Job, l. xxxi (Num. 62), adjunctum est: *Paraverunt sagittas suas in pharetra, etc.* — Quid pharetræ nomine, nisi pravorum machinatione designatur? Iniqui enim cum dolos quos bonis excogitant, secretis machinationibus occultant, quasi in pharetra sagittas portant, et in hac præsentis vitæ caligine velut in obscuro rectos corde feriunt, quia malignosa eorum jacula et sentiri per vulnus possunt, et tamen venientia deprehendi non possunt.

CAP. XXVI. — *Palpebræ ejus interrogant filios hominum (Psal. x, 5).*

Dum de occultis mysteriis divinæ operationis tractaretur in expos. beati Job, l. xxviii (Num. 13), adjunctum est: *Palpebræ ejus interrogant filios hominum.* — Aperiendo nobis quædam, atque claudendo nos interrogat Deus, sicut per prophetam dicitur: *Palpebræ ejus interrogant filios hominum.* Palpebris quippe apertis cernimus, clausis nihil videmus. Quid ergo per palpebras Dei nisi ejus judicia accipimus? Quæ juxta aliquid clauduntur hominibus, et juxta aliquid reserantur, ut homines qui se nesciunt, sibimetipsis innotescant: quatenus dum quædam intelligendo comprehendunt quædam vero cognoscere omnino non possunt, eorum corda sese latenter inquirant, si illos divina judicia vel clausa non stimulant, vel aperta non inflant. Hac enim Paulus interrogatione probatus est, qui post perceptam internam sapientiam, post aperta claustra paradisi, post ascensum cœli tertii, post supernæ locutionis mysteria adhuc dicit: *Ego me non arbitror comprehendisse (Philipp. iii, 13).* Et rursum: *Ego sum minimus omnium apostolorum, qui non sum dignus vocari apostolus (I Cor. xv, 9).* Et rursum: *Non quia sufficientes sumus cogitare aliquid a nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est (II Cor. iii, 5).* Apertis ergo palpebris Dei interrogatus Paulus recte respondit, qui et superna secreta atigit, et tamen in humilitate cordis sublimiter stetit. Qui rursum cum secreta Dei judicia de repulsione Judæorum, et Gentium vocatione discuteret, atque ad ea pervenire non posset, quasi clausis Dei palpebris interrogatus est. Sed rectum valde responsum reddidit, qui Deo se in ipsa sua ignorantia scienter inclinavit, dicens: *O altitudo divitarum sapientiæ et scientiæ Dei, quam incomprehensibilia sunt judicia ejus, et investigabiles viæ ejus. Quis enim cognovit sensum Domini, aut quis consiliarius ejus fuit (Rom. xi, 33)?* Ecce enim absconsis mysteriis, quasi clausis palpebris inquisitus, placita

A ac recta respondit. Qui secreti aditum pulsans, quia per cognitionem intronitti ad interiora non valuit, per confessionem ante januam humilis stetit, et quod intus comprehendere non potuit, foris timendo laudavit.

CAP. XXVII. — *Item unde supra.*

Hom 17 in Ezech. (Num. 6). — ^b Per ea enim quæ nobis in sacra Scriptura cooperta sunt, nostra humilitas approbatur, quia quidquid in illa non intelligimus non superbe reprehendere, sed venerari humiliter debemus. Unde de Domino scriptum est: *Palpebræ ejus interrogant filios hominum.* Palpebræ quippe ejus judicia sunt, quæ aliquid nobis claudunt, et aliquid aperiunt. Quæ aperiendo nos interrogant, si intelligendo non extollimur, claudendo nos interrogant, si non despiciamus quæ intelligere non valeamus. Per ea autem quæ de charitate nostra proximis nostris non loquimur, in conspectu Dei verius probamur. In quorundam enim ore charitas ficta est, in quorundam cordibus vera, et sæpe de charitate ostenditur quod non est, et non demonstratur quod est. Amorem itaque nostrum erga proximum plus bona operatio loquitur quam lingua, ut in ipso bono opere proximus noster amari se videat, et cum tantum non possumus, quantum volumus operari, omnipotenti Deo occulta amoris nostri sufficiant.

CAP. XXVIII. — *Pluet super peccatores laqueos, ignis, sulphur et spiritus procellarum, pars calicis eorum (Psal. x, 7).*

Cum de ^c vi districtioris judicii tractaretur in expos. beati Job, l. xv (Num. 55), adjunctum est: *Pluet super peccatores laqueos, etc.* — Dicendo laqueos, ignis, sulphur et spiritus procellarum, multos nimirum dolores intulit. Sed quia ab eis doloribus peccator, qui non corrigitur, ad æterna supplicia vocatur, eosdem dolores non jam totum calicem, sed partem calicis dixit, quia videlicet eorum passio hic quidem per dolores incipitur, sed in ultione perpetua consummatur.

CAP. XXIX. — *Eloquia Domini, eloquia casta, argentum igne examinatum (Psal. xi, 7).*

Dum de operatione divini eloquii tractaretur in expos. beati Job, l. iv (Num. 61, in fine), adjunctum est: *Eloquia Domini, etc.* — Eloquium Domini argentum igne examinatum dicitur, quia sermo Dei si in corde ligitur, tribulationibus probatur.

CAP. XXX. — *In circuitu impij ambulat (Psal. xi, 9).*

Cum de sequentibus antiqui adversarii operationem tractaretur, in expos. beati Job, l. ii (Num. 7), adjunctum est: *In circuitu impij ambulat.* — Solet per circuitum laboris anxietas designari, sicut de Satana responsione scriptum est: *Circuivi terram, et perambulavi eam (Job. ii, 2).* Sed Satan laborans, terram circuivit, quia quietus in cœli culmine stare contempsit. Cumque se non transvolasse, sed perambulasse insinuat, quanto peccati pondere in imis prematur, demonstrat. Perambulans ergo terram circuit, qui ab illo spiritualis potentia volatu corrueus, malitiæ suæ pressus gravedine, foras ad gyrum laboris venit. De hujus ergo capitis imitatoribus, ejus videlicet membris per Psalmistam dicitur: *In circuitu impij ambulat,* quia malitiæ illius tabe corrupti, dum interiora non appetunt, in exteriorum labore fatigantur.

CAP. XXXI. — *Dixit insipiens in corde suo: Non est Deus (Psal. xiii, 1).*

Dum de reprobis ob amorem visibilium perversa de Deo sententibus tractaretur, in expos. beati Job, l. xv (Num. 25), adjunctum est: *Dixit insipiens in corde suo: Non est Deus.* — Mens hominis male exteriorius fusa sic in rebus corporeis sparsa est, ut neque

^a Abest a Mss.

^b Non est in Mss.

^c Male in vulgatis, studii.

ad semetipsam intus redeat, neque eum, qui est invisibilis, cogitare sufficiat. Unde carnales viri iussa spiritualia contemnentes, Deum quia corporaliter non vident, quantumque ad hoc perveniunt, ut etiam non esse suspicentur. Unde scriptum est: *Dixit insipiens in corde suo: Non est Deus*. Plurimumque enim plus appetunt homines servire hominibus quos corporaliter vident quam servire Deo quem non vident. Per omne enim quod faciunt, ad fidem oculorum tendunt. Et quia in Deum oculos corporis tenere non possunt, et obsequia præbere vel despiciunt, vel si cœperint, fatigantur. Esse enim, sicut dictum est, non credunt, quem corporaliter non intuentur. Qui si auctorem omnium Deum humiliter quærerent, id quod non videtur, ex eo quod videtur esse, mellis in semetipsis invenirent. Ipsi quippe ex anima invisibili et corpore visibili subsistunt; et si hoc ab eis quod non videtur abstrahitur, illico corrumpitur quod videtur. Et patent quidem carnis oculi, sed videre quidquam vel sentire non possunt. Sensus enim visionis perit, quia habitator recessit, et domus carnis remanet vacua, quia abscessit ille invisibilis spiritus, qui per ejus respicere fenestras solebat. Quia ergo rebus visibilibus invisibilia præstantiora sunt, carnales quique ex semetipsis penare debuerunt, atque per hanc, ut ita dixerim, scalam considerationis tendere in Deum, quia eo est quo invisibilis permanet, et eo summus permanet quo comprehendere nequaquam potest.

CAP. XXXII. — *Illic trepidaverunt timore, ubi non erat timor (Psal. xii, 5).*

Dum de pusillanimitate infirmarum mentium tractatur, in expos. beati Job, l. vii (Num. 32), adjunctum est: *Illic trepidaverunt timore, ubi non erat timor*. — Sciendum est quod plerique agere recta desiderant, sed sunt nonnulla que infirmis eorum mentibus ex præsentia vita contradicunt. Cumque adversa in infirmis perpeti metuunt, in superni iudicii rectitudine offendunt. Unde sæpe nonnulli dum temporalia adversa pertimescunt, distractioni se æternæ animadversionis obijciunt. De his ergo bene per Psalmistam dicitur: *Illic trepidaverunt timore, ubi non erat timor*. Iste namque veritatem jam libere defendere appetit, sed tamen in ipso suo appetitu trepidus indignationem potestatis humanæ pertimescit. Cum in terra hominem contra veritatem pavet, ejusdem veritatis iram coelitus sustinet. Ille peccatorum suorum conscius, ea quæ possidet indigentibus jam largiri desiderat, sed tamen ne datis rebus egeat, ipse formidat. Cumque carnis subsidia reservando trepidus præparat, ab alimentis misericordie animam necat. Et cum patiens in terra inopiam metuit, æternam sibi abundantiam superæ refectionis abscondit. Qui enim concalcanda in infirmis metuant, a summis metuenda patiuntur; et cum transire volunt quod calcare poterant, iudicium de supernis excipiunt, quod tolerare nequaquam possunt.

CAP. XXXIII. — *Dixi Domino: Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non egres (Psal. xv, 2).*

In expos. beati Job, l. xvi (Num. 2), adjunctum est: *Dixi Domino, etc.* — In * omni quippe quod bene agimus, nosmetipsos, non autem Dominum juvamus. Ipse enim vere nobis Dominus, quia et utique Deus est, qui bono non indiget servientis, sed bonitatem conferri quam recipit, ut oblata bonitas non ipsi, sed prius accipientibus, et post reddentibus prosit. Nam etsi in iudicio Dominus veniens dicit: *Quandiu fecistis uni de his fratribus meis minimis, mihi fecistis (Math. xxv, 40)*, mira hoc pietate loquitur ex suorum compassione membrorum; et ipse nos per hoc, quod caput nostrum est, adjuvat, qui per nostra bona opera in suis membris adjuvatur.

* In Mss., non continetur.
 b Omittitur in Mss.

A CAP. XXXIV. — *Funes ceciderunt mihi in præclaris; etenim hæreditas mea præclara est mihi (Psal. xv, 6).*

Cum de distinguendis multiplicibus rerum significationibus tractaretur, in expos. beati Job, l. xxxi (Num. 18), adjunctum est: *Funes ceciderunt mihi in præclaris, etc.* — Scriptura sacra aliquando fune dimensionum sortes, aliquando peccata aliquando fidem designare consuevit. Nam propter hæreditarias dimensionum sortes dicitur: *Funes ceciderunt mihi in præclaris, etenim hæreditas mea præclara est mihi*. Funes quippe in præclaris cadunt, dum per humilitatem vitæ sortes nos patriæ melloris excipiunt. Rursum quia funes peccata signantur, per prophetam dicitur: *Væ qui trahitis iniquitates in funiculis vanitatis (Isa. v, 18)*. Iniquitas nempe in funiculis vanitatis trahitur, dum per augmentum culpa protelatur. Unde per Psalmistam dicitur: *Funes peccatorum circumplexi sunt me (Psal. cxviii, 61)*. Quia enim lunis addendo torquetur ut crescat, non immerito peccatum in fune figuratur, quod perverso cordesæpedum defenditur multiplicatur. Rursum fune fides exprimitur, Salomone attestante, qui ait: *Funiculus triplex difficile rumpitur (Eccl. iv, 12)*, quia videlicet fides, quæ de cognitione Trinitatis ab ore prædicantium textitur, fortis in electis permanens, in solo reproborum corde dissipatur.

B CAP. XXXV. — *Ego clamavi, quoniam exaudisti me, Deus (Psal. xv, 6).*

In expos. beati Job, l. xxxv (Num. 4), adjunctum est: *Ego clamavi, etc.* — Non enim ait: *Quia clamavi, exaudisti me; sed Clamavi, quoniam exaudisti me*. Qui enim loquens exauditus fuerat, votis præficientibus exauditus clamabat: *Mirifica misericordias tuas, qui salvos facis sperantes in te, quia tunc minimi misericordie Domini miræ apud nosmetipsos, qui eripimur, fiunt, cum per easdem misericordias quam gravia fuerint pericula quæ evasimus agnoscuntur.*

CAP. XXXVI. — *Sub umbra alarum tuarum protege me (Psal. xvi, 9).*

C Dum de custodia divina circa nos tractaretur, in expos. beati Job, l. xxxii (Num. 7), adjunctum est: *Sub umbra alarum tuarum protege me*. — Quia nos parvulos Dominus dum protegit, nutrit, et non gravi atque onerosa, sed levi et blanda protectione nos refovet, dum suas in nos misericordias exercit, quasi more avium, super nos alas tendit.

CAP. XXXVII. — *Diligam te, Domine, virtus mea (Psal. xvii, 4).*

In expos. beati Job, l. xxxii (Num. 14), adjunctum est: *Diligam te, etc.* — Certum est quippe est quia minus diligit ereptorem suum, qui minus intelligi periculum quod evasit; et vile solatium defensoris deputat, qui virtutem adversarii debilem putat. Unde bene erectionem suam Domino tribuens propheta dicebat: *Diligam te, Domine, virtus mea, aperte videbitur dicens: Eo te magis diligo, quo, infirmitatem propriam sentiens, virtutem meam te esse cognosco.*

CAP. XXXVIII. — *Caligo sub pedibus ejus; et ascendit super cherubim, et volavit; volavit super pennas ventorum, et posuit tenebras latibulum suum (Psal. xiii, 10).*

Cum de divinæ essentiae celestissime tractaretur, in expos. beati Job, l. xvii, (Num. 39), adjunctum est: *Caligo sub pedibus ejus, etc.* — Caligo sub pedibus est, quia non in ea claritate ab inferioribus cernitur, qua in superioribus dominatur. *Ascendit enim super cherubim, et volavit*; cherubim quippe plenitudo scientiæ dicitur. Proinde super plenitudinem scientiæ ascendisse perhibetur et volasse, quia majestatis ejus celestissimam scientia nulla comprehendit. Volavit ergo, quia longe in altum ab intellectu nostro se rapuit. Volavit super pennas ventorum, quia scientiam transcendit animarum. *Posuit tenebras latibulum suum,*

* Abest a Mss.

quia dum caligine nostræ infirmitatis obscuramur, per ignorantiam nostram nobis absconditur, ne a nobis modo in æterna et intima claritate videatur. Unde ei et in Canticis canticorum a sponsa dicitur: *Fuge, dilecte mi (Cant. viii, 14), fuge.*

CAP. XXXIX. — *Item unde supra.*

* Super cherubim Dominus ascendit et volavit, quia super plenitudinem scientiæ, quæ esse in hominibus potuit, incarnationis suæ gloriam exaltare dignatus est, ut hoc ejus volare sit, potentiæ suæ mysterium ab intellectu humano subducere. Quantalibet enim plenitudine scientiæ vita spiritualium fulgeat, apprehendere non valet quomodo factum sit ut qui exsistit conciperetur, et ante sæcula auctor hominum nasceretur homo in fine sæculorum, Deus caro esset, Verbum in fine fieret. Unde recte et illic additur: *Volavit super pennas ventorum*, quia videlicet transcendit omnes intellectus animarum. Vento quippe animas figurari pro velocitate suæ cogitationis non inconvenienter accipimus.

CAP. XL. — *Posuit tenebras latibulum suum (Psal. xvii, 12).*

Dum de bono poenitentis per aspirationem supernæ gratiæ tractaretur, in expos. beati Job, l. v (Num. 12, 13), adjunctum est: *Posuit tenebras latibulum suum.* — Auctor noster, quia nobis in hoc exsilium dejectis lucem suæ visionis abstulit, sese nostris oculis quasi in tenebrarum latibulo abscondit. Quas nimirum cæcitatibus nostræ tenebras cum studiose conspiciamus, mentem ad lamenta provocamus. Flet enim cæcitatem, quam foris patitur, si humiliter meminit quod interiorum lumine privetur. Cumque tenebras quibus circumdatur respicit, splendoris intimi ardenti se desiderio affigit, omnique intentionis nisu semetipsam conculit, et supernam lucem, quam condita deseruit, repulsa quærit. Unde lit plerumque ut in ipsis piis fletibus illa interni gaudii claritas erumpat, et mens quæ in torpore cæca jacuerat, ad inspectionem fulgoris intimi suspiriis vegetata convalescat.

CAP. XLI. — *Tenebrosa aqua in nubibus aeris. Præ fulgore in conspectu ejus nubes transierunt, grando et carbones ignis (Psal. xvii, 12, 13).*

Dum de prædicatorum Ecclesiæ virtutibus tractaretur in expos. beati Job, l. xvii (Num. 30), adjunctum est: *Tenebrosa aqua in nubibus aeris, etc.* — Tenebrosa aqua, quid aliud quam occultam signat scientiam prophetarum, qui ante adventum Domini dum occultis sacramentis gravidi mysteria immensa gestarent, intuitum oculis, eorum intelligentia caligabat? Præ fulgore vero nubes transierunt, quæ prædicatorum sancti universa mundi spatia miraculorum claritate percurrunt. Qui etiam grando et carbones ignis vocati sunt, quia et per correctionem feriunt, et per flammam charitatis accendunt. Ipsa quoque libera sanctorum increpatio natura grandinis convenienter exprimitur. Grando enim veniens percutit, liquata rigat. Sancti autem viri corda audientium et terrentes feriunt, et blandientes infundunt. Nam quemadmodum feriunt Propheta testatur dicens: *Virtutem terribilium tuorum dicent, et magnitudinem tuam narabunt (Psal. cxliv, 6).* Et quemadmodum blandientes rigent, secutus adjunxit: *Memoriam abundantæ suavitatis tuæ eructabunt, et justitia tua exsultabunt (Ibid., 7).*

CAP. XLII. — *Qui perfecit pedes meos tanquam cervorum (Psal. xvii, 34).*

Cum de perfectorum studiis tractaretur, in expos. beati Job, l. xxvi (Num. 24), adjunctum est: *Qui perfecit pedes meos tanquam cervorum.* — Robustorum mentes in Deo immobiliter fixæ tanto adversa quæque despicunt, quanto cernunt quod contra præcepta condi-

toris excrescunt. Æternitatis quippe præmia præstantes, vires ex adversitatibus sumunt, quia, crescente pugna, gloriosorem sibi non ambigunt manere victoriam. Sic itaque electorum desideria dum prementur, adversitate proficiunt, sicut ignis flatu premitur ut crescat; et unde quasi extinguï cernitur, inde roboratur. In eo namque ostendimus quanta ad Deum cupiditate flagramus, si non solum ad eum per tranquillam et mollia, sed etiam per aspera et dura transimus. Bene ergo per Psalmistam dicitur: *Qui perfecit pedes meos tanquam cervorum.* Cervus enim cum montium juga conscendit, quæque se aspera, quæque se obijciunt sentibus illigata, dato saltu transgreditur, et absque ullo cursu sui obstaculo in superioribus elevatur. Ita etiam electorum mentes, quæque sibi in hoc mundo obistere atque obviare conspiciunt, contemplationis saltu transcendunt, et more cervorum, despectis terrenorum sentibus, in superna se evehunt. Unde idem Psalmista iterum dicit: *Et in Deo meo transgrediar murum (Ibid., 30).* Murus quippe

B est omne quod itineri nostro objicitur, ne ad eam qui diligitur transeat. Sed murum transgredimur, cum præ amore supernæ patriæ quæque in hoc mundo fuerint objecta calcamus.

CAP. XLIII. — *Filii alieni mentiti sunt mihi, filii alieni inveteraverunt et claudicaverunt a semitis suis (Psal. xvii).*

In expos. beati Job, l. xix (Num. 40), adjunctum est: *Filii alieni mentiti sunt mihi, etc.* — Israeliticus populus idcirco claudus nominatur, quia sanum gressum in operatione non habuit. Quippe quia utroque pede uti noluit, dum unum Testamentum recipit, aliud spernit.

CAP. XLIV. — *Cæli enarrant gloriam Dei (Psal. xviii, 1).*

In expos. beati Job, l. iv (Num. 10), adjunctum est: *Cæli enarrant gloriam Dei.* — Quid cælorum nomine nisi prædicantium vita signatur? Ipsi igitur sunt cæli, ipsi sol esse memorantur. Cæli, scilicet, quia intercedendo protegant; sol, quia prædicando vim luminis ostendunt.

CAP. XLV. — *In sole posuit tabernaculum suum (Psal. xviii, 6).*

In expos. beati Job, l. xxxiv (Num. 25), adjunctum est: *In sole posuit tabernaculum suum.* — Ac si diceret: Humanitatis assumptæ sacramentum in lumine manifestæ visionis ostendit.

CAP. XLVI. — *Ipsæ enim tanquam sponsus procedens de thalamo suo (Ibid.).*

Dum de mysterio incarnationis Dominicæ tractaretur, hom. 38 in Evang. (Num. 3), adjunctum est: *Ipsæ enim tanquam sponsus procedens de thalamo suo.* — Tanquam sponsus Redemptor noster de thalamo suo processit, qui ad jungendam sibi Ecclesiam incarnatus Deus de incorrupto utero Virginis exivit.

CAP. XLVII. — *Pones eos ut cibatum ignis in tempore vultus tui, Dominus in ira sua conturbabit eos, et devorabit eos ignis (Psal. xx, 40).*

Dum de iniquorum futuræ retributionis pœna tractaretur, in expos. beati Job, l. xv (Num. 35), adjunctum est: *Pones eos ut cibatum ignis in tempore vultus tui, etc.* — Sciendum est quod omnes reprobi, quia ex anima simul et carne peccaverunt, illic in anima pariter et carne cruciantur. Cibanus namque intrinsecus ardet; is vero qui ab igne devoratur ab exteriori incipit parte concremari. Ut ergo sacra eloquia ardere et exterius et interiori reprobos demonstrarent, eos et ab igne devorari, et sicut cibatum poni testantur, ut per ignem crucientur in corpore, et per dolorem ardeant in mente (Ibid., lib. vi, num. 47).

Regum, cap. 1, num. 39, leguntur pene similia.

^b Item lib. xxvii, num. 15, et lib. xx, num. 38

^c Caput hoc et duo sequentia non habentur in Mas

^a In Cod. Michael. legitur hoc desumptum ex commentario Ezech. homilia. Sed quæ est hæc homilia? Nullibi certe id nobis occurrit. Libro 1, comm. in lib.

In tempore itaque vultus Domini iniusti omnes et ut a clibanus puniuntur, et ab igne devorantur, quia apparente iudice, cum a visione illius eorum multitudo repellitur, et intus per desiderium ardet conscientia, et foris carnem cruciat gehenna.

CAP. XLVIII. — *Deus meus, clamabo per diem, nec exaudies; et nocte, et non ad insipientiam mihi (Psal. xxi, 3).*

Dum de dispensatorio divinæ misericordie dono circa electos tractaretur in expos. beati Job, l. xx (Num. 61), adjunctum est: *Deus meus, clamabo per diem, etc.* — Sancta Ecclesia persecutionis tempore, fide stat, desiderii clamat. Sed dolet se quasi non respici, dum sua videt in tribulationibus vota differri. Alto namque consilio omnipotens Deus cum sancti ejus adversariorum persecutionibus comprimuntur, cumque assiduus ut liberentur interpellationibus clamant, differre solet voces petentium, ut merita patientium crescant, quatenus eo magis exaudiantur ad meritum, quo citius non exaudiuntur ad votum. Dicit ergo Psalmista: *Deus meus, clamabo per diem, nec exaudies, et nocte.* Atque ipsa utilitas de exaudiendi mora mox subditur, cum illic protinus subinfertur: *Et non ad insipientiam mihi.* Ad multiplicandam quippe sanctorum sapientiam proficit, quod postulata tarde percipiunt, ut ex dilatione crecat desiderium, ex desiderio intellectus augeatur. Intellectus vero cum intenditur, ejus in Deum ardentior affectus aperitur. Affectus autem ad promerenda cœlestia tanto fit capax, quanto fit expectando longanimis. Sed tamen inter hæc sanctorum patientiam dolor urget ad vocem, et cum dilati proficiunt, metuunt ne deficiant, et vacui rebus despecti reprobenentur.

CAP. XLIX. — *Item unde supra.*

In expos. beati Job, l. xxvi (Num. 34). — Nemo qui tardius auditur, credat quod a superna cura negligatur. Sæpe enim nostra desideria, quia celeriter non fiunt, exaudiuntur; et quod impleri concite petimus, ex ipsa melius tarditate prosperatur. Sæpe vox nostra eo perficitur, quo differtur; et cum superficie tenus petito negligitur, vota nostra altius in cogitationum radice complentur, sicut et semina messium gelu pressa solidantur; et quo ad superficiem tardius exeunt, eo ad frugem multipliciora consurgunt. Desideria itaque nostra dilatione extenduntur ut proficiant; proficiunt ut ad hoc quod perceptura sunt convalescant. Exercitantur in certamine, ut majoribus cumulentur præmiis in retributione. Labor protrahitur pugnae, ut crescat corona victoriae. Suos ergo Dominus cum velociter non exaudit, quo repellere creditur trahit. Internus quippe est medicus, et peccatorum in nobis contagia quæ inesse medullitus reprobatur secatur; abscindit virus putredinis ferro tribulationis; et quo voces ægri audire dissimulat, eo ægritudinis finem procurat. Hinc est ergo quod Propheta ait: *Clamabo per diem, nec exaudies; et nocte, et non ad insipientiam mihi (Psal. xxi, 3).* Ac si diceret: Nequam mihi ad insipientiam proficit, quod die ac nocte clamantem me continuo non exaudis, quia unde me in temporali tribulatione quasi deseris, inde ad æternam sapientiam plus erudis. Hinc etiam dicit: *Adjutor in opportunitatibus, in tribulatione (Psal. ix, 10).* In tribulatione quippe dicitur, opportunitatem præmisit, quia sæpe tribulatione continetur, et tamen opportunum nondum est ut desiderio ereptionis adjuvemur.

CAP. L. — *Virga tua et baculus tuus, ipsa me consolata sunt (Psal. xxii, 4).*

In expos. beati Job, l. xx (Num. 14), adjunctum est: *Virga tua et baculus tuus, etc.* — Virga percutimur, et baculo sustentamur. Si ergo est districtio virgæ, quæ feriat, sit e contra consolatio baculi

^a Cap. 50 et 51 in Mss. non sunt.

^b In Excusis, de discernendo voluptatis et necessitatis negotio.

quæ sustentet. Sit itaque amor, sed non emolliens; sit rigor, sed non exasperans; sit zelus, sed non immoderate sæviens; sit pietas, sed non plus quam expedit parcens.

CAP. LI. — *Impinguasti in oleo caput meum (Psal. xxii, 5).*

In expos. beati Job, l. iii (Num. 33), adjunctum est: *Impinguasti in oleo caput meum.* — Ac si dicat: Charitatis pinguedine replesti mentem meam. *Exaruit velut testa virtus mea (Psal. xxi, 16).* Etenim testa igne solidatur. Caro autem eo ex passione sua robustior existit, quo per infirmitatem moriens, a morte sine infirmitate surrexit. Et iterum: *Exaruit velut testa virtus mea.* Sicut testa enim ejus virtus exaruit, quia susceptæ carnis infirmitatem passionis suæ igne roboravit.

CAP. LII. — *Qui non accepit in vano animam suam (Psal. xxiii, 4).*

Cum de studio boni operis tractaretur in expos. beati Job, l. vii (Num. 38), adjunctum est: *Qui non accepit, etc.* — De unoquoque electo per Psalmistam dicitur: *Qui non accepit in vano animam suam.* In vano namque animam suam accipit, qui sola presentia cogitans, quæ sequantur in perpetuum non attendit. In vano animam suam accipit, qui ejus vitam negligens, ei curam carnis anteponit. Sed animam suam in vanum justi non accipiunt, quia intentione continua ad ejus utilitatem referunt quidquid corporaliter operantur, quatenus et transeunt opere operis causa non transeat, quæ vitæ præmia post vitam parat. Sed hæc curare reprobi negligunt, quia profecto, ambulantes in vacuum, vitam sequentes fugiunt, invenientes perdunt. Unde melius a pravorum imitatione peccemur, si eorum damna ex fine pensamus.

CAP. LIII. — *De necessitatibus meis eripe me (Psal. xxiv, 17).*

Dum de^b cohibendis per usum bonæ operationis, infirmitati humanæ desideriis tractaretur in expos. beati Job, l. xx (Num. 23, 29), adjunctum est: *De necessitatibus meis eripe me.* — Natura humana bene condita, sed ad infirmitatem vitio propriæ voluntatis lapsa in calamitatem cecidit, quia, pressa innumeris necessitatibus, nihil in hac vita nisi unde affligeretur invenit. Sed cum eisdem naturæ nostræ necessitatibus plerumque plusquam expedit, deservimus, mentisque curam negligimus, ex miseria negligentia, infirmitati nostræ addimus squalorem culpæ. Necessitates namque naturales hoc habere valde periculosum solent, quod sæpe in eis minime discernitur quid circa illas per utilitatis studium, et quid per voluptatis vitium agatur. Crebro enim occasione seductionis inventa, dum necessitati debita reddimus, voluptatis vitio deservimus, et infirmitatis velamine ante discretionis oculos excusatio nostra se palliat, ac quasi sub patrocinio splendæ utilitatis occultat. Infirmitatem vero naturæ nostræ per negligentiam relaxare nihil est aliud, quam calamitati miseriam addere, ac vitiorum equalorem eadem miseria multiplicare. Unde sancti viri in omne quod agunt studiosissima intentione discernunt, ne quid plus ab eis naturæ suæ infirmitas quam sibi debetur exigat, ne sub necessitatis tegmine in eis vitium voluptatis excreseat. Aliud enim ex infirmitate, aliud ex tentationis suggestionibus sustinent; et quasi quidam rectissimi^c arbitres, inter necessitatem voluptatemque constituti, hanc consolando sublevant, illam premeendo frenant. Unde fit ut etsi infirmitatis suæ calamitatem tolerant, tamen ad squalorem miseriam per negligentiam non descendant. Hoc ipsum enim esse in calamitate est necessitatem naturæ ex carnis adhuc corruptibilis infirmitate sustinere; quas videlicet necessitates cupiebat

^c Ita Mss. omnes, non arbitri, ut legitur in Vulgatis. Familiarem nostro Gregorio vocem hanc jam sæpe probavimus.

evadere, qui dicebat: *De necessitatibus meis eripe me*. Sciebat enim plerumque voluptatum culpas ex necessitatum occasione prorumpere, et ne quid sponte illicitum admitteret, hoc ipsum satagebat evellere quod nolens ex radice tolerabat. At contra pravi gaudent in his corruptionis suæ necessitatibus, quia nimirum eas ad usus voluptatum retorquent. Cum enim relucendis cibo corporibus naturæ serviunt, per delectationem gulæ in voluptatis ingluvie distenduntur. Cum tegendis membris vestimenta querunt, non solum quæ tegant, sed etiam quæ extollant appetunt; et contra torporum frigoris non solum quæ per pinguedinem muniant, sed etiam quæ per molliem delectent; non solum quæ per molliem tactum mulceant, sed etiam quæ per colorem oculos seducant. De his ergo necessitatibus liberari Psalmista desiderans, dicit: *De necessitatibus meis eripe me*. Necessitatis enim causam in usum voluptatis vertere quid est aliud quam calamitati suæ squalem miseræ sociare?

CAP. LIV. — *Proba me, Domine, et tenta me* (Psal. xxv, 2).

Cum de providæ circumspeditionis electorum studiis tractaretur in expos. beati Job, l. vii (Num. 21), adjunctum est: *Proba me, Domine, et tenta me*. — Cum securos nos ac de virtutum affluentia elatos repentinus vel flagelli dolor, vel infirmitatis tentatio, percutit, protinus a status sui vertice mentis nostræ elatio succisa cadit, ut de semetipsa nihil audeat, sed, infirmitatis suæ ictu prostrata, manum levantis querat. Hinc est quod sancti viri, cum de occulta erga se dispositione suspecti sunt, plus prospera ipsa pertimescunt, tentari appetunt, flagellari concupiscunt, quatenus incautam mentem metus et dolor erudiat, ne, in hac peregrinationis via hoste ex insidiis erumpente, sua eam deterius securitas sternat. Recte ergo per Psalmistam dicitur: *Proba me, Domine, et tenta me*. Ac si aperte dicat: Prius vires inspicere, et tunc ut ferre valeo tentari permitte. Hinc iterum dicit: *Ego ad flagella paratus sum* (Psal. xxxvii, 18). Quia enim sanctæ mentes suæ corruptionis vulnus sine putredine non esse considerant, libenter se sub manu medici ad sectiones parant, ut aperto vulnere virus peccati exeat, quod sana cute intus occidebat.

CAP. LV. — *Dominus illuminatio mea, et salus mea; quem timebo* (Psal. xxvi, 1)?

In expos. beati Job, l. xiv (Num. 41), adjunctum est: *Dominus illuminatio, etc.* — Ex pœna culpæ est, videre bonum quod agere debeat, et tamen implere non posse. Et rursus ex graviore pœna culpæ est quod agere debeat nec videre. Unde et contra hæc utraque Psalmistæ voce dicitur: *Dominus illuminatio mea, et salus mea*. Contra ignorantiam enim tenebras illuminatio, contra infirmitatem vero salus est Dominus, quando et ostendit quid debeat ad agendum appeti, et vires præbet ut quod ostenderit possit impleri.

CAP. LVI. — *Item unde supra*.

In expos. beati Job, lib. xix (Num. 39), — Crebro namque peccatum, aut ignorantia, aut infirmitate perpetratur, ut vel nesciat homo quid velle debeat, vel non omne, quod voluerit possit. Quo contra recte per Psalmistam dicitur: *Dominus illuminatio mea et salus mea*. Quia enim et scientiam Dominus et virtutem præbet, et contra ignorantiam illuminatio, et contra infirmitatem salus vocatur.

CAP. LVII. — *Unam petii a Domino, hanc requiram* (Psal. xxvi, 4).

Cum de cavendis pravorum desideriiis et appo-

* Caput 55 et 56 in Mss. desiderantur.

b In Editis, *de mentis tranquillitate a mundi tumultibus retinenda*.

c Michael., *tumultus*. Utic. utramque lectionem

tendis bonorum studiis tractaretur in expos. beati Job, l. iv (Num. 57), adjunctum est: *Unam petii a Domino, hanc requiram*. — Omnes, qui vel illicita appetunt, vel in hoc mundo videri aliquid volunt, densis cogitationum tumultibus in corde comprimiuntur. Dumque desideriorum turbas intra se excitatis prostratam mentem pede miseræ frequentationis calcant (Ibid., n. 18). At contra, sancti viri, quia nihil hujus mundi appetunt, nullis procul dubio in corde tumultibus prementur. Omnes quippe inordinatos motus desideriorum a cubili cordis manu sanctæ considerationis ejiunt; et quia transitoria cuncta despiciunt, ex his nascentes cogitationum insolentias non patiuntur. Solam namque æternam patriam appetunt; et quia nulla hujus mundi diligunt, magna mentis tranquillitate perfruunt. Annon cunctos a se cogitationum tumultus expulerat, qui dicebat: *Unam petii a Domino, hanc requiram, ut habitem in domo Domini*. A frequentia quippe terrenorum desideriorum fugerat, et ad magnam videlicet solitudinem semetipsum contulerat; ubi eo tutius nihil extraneum conspiceret, quo competens nil amaret. A tumultu rerum temporalium magnum quemdam recessum petierat, quietam mentem, in qua tanto purius Deum cerneret, quanto hunc cum se solo solum inveniret.

CAP. LVIII. — *Abscondes eos in abscondito vultus tui a conturbatione hominum* (Psal. xxx, 21).

Cum de electorum virtutibus tractaretur, in expos. beati Job, lib. iv (Num. 19; et lib. iv, num. 9), adjunctum est: *Abscondes eos in abscondito vultus tui a conturbatione hominum*. — Electus quisque in iudicio per internum visum in vultu divinitatis absconditur, dum reprobis foris cecitas districta animadversione justitiæ repulsa turbatur. Sancti itaque viri ab importunitate desideriorum temporalium, a tumultu inutilium curarum, a clamore perstreptantium perturbationum semetipsos sacri verbi gladio mortificare non desinunt, atque intus ante Dei faciem in sinu mentis abscondunt. Unde recte per Psalmistam dicitur: *Abscondes eos abscondito vultus tui a conturbatione hominum*. Quod quamvis perfecte postmodum fiat, etiam nunc ex magna parte agitur, cum a temporalium desideriorum tumultibus delectatione in interiora rapiuntur, ut mens eorum dum in amorem Dei tota tenditur, nulla inutili perturbatione lacereatur. Hinc est quod Paulus per contemplationem mortuos et quasi in secreto divinitatis absconditos discipulos viderat, quibus dicebat: *Mortui enim estis, et vita vestra abscondita est cum Christo in Deo* (Colos. iii, 3). Qui enim mortificare se appetit, valde ad inventam requiem contemplationis hilarescit, ut extinctus mundo lateat, et a cunctis exteriorum rerum perturbationibus intra sinum se intimi amoris abscondit.

CAP. LIX. — *Ego dixi in pavore meo: Projectus sum a vultu oculorum tuorum*. (Psal. xxx, 23).

D Cum de electorum profectibus, per propriæ infirmitatis cognitionem tractaretur, in expos. beati Job, l. xxiii (Num. 41-43), adjunctum est: *Ego dixi in pavore meo, etc.* — Vir sanctus æternam patriam contemplatus, et hæc mala pensans, in quibus erat, atque illa bona considerans, in quibus adhuc non erat, ait: *Ego dixi in pavore meo, Projectus sum a vultu oculorum tuorum*. Sublevatus quippe in extasi (quod nostri interpretes pavorem non proprie vocaverunt) a vultu oculorum Dei vidit se esse projectum. Post interni quippe luminis visionem, quæ intus anima per contemplationis gratiam radio claritatis emicuit, a semetipso recessit, et cognitione percepta, vel quibus

exhibet.

d Editi cum Michael., *abscondat*.

e Utic. et Gemet., *contemplatur*.

malis hic adesset invenit; neque enim quis presentis vitam mala sicut sunt conspiciere praevalet, si bona aeternae patriae per contemplationis gustum contingere necdum valet. Unde et a vultu oculorum Dei projectum se esse cognovit. Sublevatus quippe vidit quod se hic videre non posse ad se relaxatus ingemuit. Perfectum scilicet animam ista compunctio afflicere familiaris solet, quia omnes imaginationes corporeas insolenter sibi obviantes discutit, et cordis oculum figere in ipso radio incircumscriptae lucis intendit. Figuras corporaliū specierum ad se intus ex infirmitate corporis trahit; sed perfecte compuncta hoc sumopere invigilat, ne cum veritatem quaerit, eam imaginatio circumscriptae visionis illudat, cunctasque sibi obviantes imagines respuit. Quia enim per illas infra se lapsa est, sine illis super se ire conatur. Et postquam per multa indecenter sparsa est, in unum se colligere nititur, ut, si magna vi amoris praevalet, esse unum atque incorporeum contempletur. ^a Unde aliquando ad quandam inusitatum dulcedinem interni saporis admittitur, et raptim aliquomodo ardenti spiritu afflata renovatur, tantoque magis inhiat, quanto magis quod amul degustat. Atque hoc intra se appetit, quod sibi dulce sapere intrinsecus sentit, quia videlicet ejus amore dulcedinis sibi coram viluit; et postquam hanc utcumque percipere potuit, quid sine illa dudum fuisset invenit. Cui inhærere conatur, sed ab ejus fortitudine sua adhuc infirmitate repellitur. Et quia ejus munditiae contemperari non valet, flere dulce habet, sibi que ad se cadenti infirmitatis suae lacrymas sternere. Neque enim potest mentis oculum in id quod contra se raptim conspexerat figere, quia ipso velustatis suae usu deorsum ire compellitur. Inter hæc anhelat, æstuat, super se ire conatur, sed ad familiares tenebras suas victa fatigatione relabitur.

CAP. LX. — *Item unde supra.*

In expos. beati Job, l. xviii (Num. 66). — ^b Contemplatus quippe interna gaudia visionis Dei et societatem frequentiam angelorum persistentium, reduxit oculos ad unam; vidit quo jaceret, qui ad hoc conditus fuerat ut in caelestibus stare potuisset. Penavit ubi esset, et quod esset ingemuit. Projectumque se a vultu oculorum Dei deluit, quia in comparatione lucis intimae, graviorens senserat exilium sui tenebras quas tolerabat.

CAP. LXI. — *Viriliter agite, et confortetur cor vestrum (Psal. xxx, 25).*

In expos. beati Job, l. vii (Num. 24), adjunctum est: *Viriliter agite, etc.* — Justorum fortitudo est carnem vincere, propriis voluntatibus contraire, delectationem vitae praesentis extinguere, hujus mundi aspera pro aeternis praemiis amare, prosperitatis blandimenta contemnere, adversitatis metum in corde superare. Reproborum vero fortitudo est transitoria sine cessatione diligere, contra flagella conditoris insensibiliter perdurare, ab amore rerum temporalium nec ex adversitate quiescere, ad inanem gloriam etiam cum vitae detrimento pervenire, inlicitae augmenta exquirere, bonorum vitam non solum verbis ac moribus, sed etiam gladiis impugnare, in semetipsis spem ponere, iniquitatem quotidie sine ullo desiderio defectu perpetrare.

CAP. LXII. — *Item unde supra.*

In expos. beati Job, l. xxvi (Num. 63). — Dicens enim: *Viriliter agite, et confortetur cor vestrum*, quod illico subdidit, quasi sexum cordis munire curavit. Luxuriosi quippe mens corrumpitur si rebus transitoris delectetur.

CAP. LXIII. — *Viriliter agite, et confortetur cor vestrum (Psal. xxx, 25).*

Dum de disserendo intellectu sacri eloquii tractare-

^a Reliqua desunt in Mss.

^b Mss. non habent capta 60, 61, 62.

^c In Cod. Michael. indicatur lib. xxxiii in Job. In

tar in expos. beati Job, l. 28 (Num. 12), adjunctum est: *Viriliter agite, etc.* — Scriptura sacra viros vocare consuevit, qui nimirum vias Domini fortibus et non dissolutis gressibus sequuntur. Unde et Paulus ait: *Remissae manus et dissoluta genia erigite (Hebr. xii, 12)*. Unde et Sapientia in Proverbis dicit: *O viri, ad vos clamite (Prov. viii, 4)*. Ac si aperte diceret: Ego non feminis, sed viris loquor, quia hi qui fluxa mente sunt mea verba percipere nequaquam possunt.

CAP. LXIV. — *Beati quorum remissae sunt iniquitates, et quorum tecta sunt peccata (Psal. xxxi, 1).*

Cum de electorum per internam gratiam studium tractaretur, hom. 4 in Ezech. (Num. 6), adjunctum est: *Beati quorum remissae sunt iniquitates, etc.* — ^c Sancti viri ante Dei oculos student culpae linguae tegere meritis vitae. Student pondere bonorum operum premere immoderata verborum. Unde sancta Ecclesia in suis electis quotidie otiosae locutionis vitium virtute boni operis tegit. *Beati, ergo, quorum remissae sunt iniquitates, et quorum tecta sunt peccata (Hebr. iv, 13)*. Sed rursus cum scriptum sit: *Omnia nuda et aperta sunt oculis ejus, quomodo tegi possunt quae ejus oculis cui cuncta nuda sunt abscondi nequaquam possunt?* Sed quia hoc quod tegimus inferius ponimus, atque hoc unde tegimur nimirum superducimus, ut quod est subterpositum tegamus, tegere peccata dicimur quae quasi subterponimus, dum abdicamus, eisque aliud superducimus, dum bonae actionis opus ad hoc post eligimus, ut praeferamus. Peccata itaque tegimus, cum bona facta malis actibus superponimus. Quando ergo abdicamus mala quae fecimus, et eligimus bona quaeque ut faciamus, quasi tegmen ei rei superducimus quam erubescimus videri. Qui ergo priora mala deserit, et bona posterius facit, per hoc quod addit transactam nequitiam tegit, cui boni operis meritam superducit. Quamlibet enim sancti viri in hac adhuc vita sint, habent tamen quod ante Dei oculos operire debeant, quia omnino est impossibile ut aut in opere, aut in locutione, aut in cogitatione nunquam delinquant.

CAP. LXV. — *Conversus sum in arumna mea, dum confringitur spina (Psal. xxxi, 4).*

Dum de bono poenitentiae tractaretur in expos. beati Job, l. xx (Num. 21), adjunctum est: *Conversus sum in arumna mea, etc.* — Quid hoc loco per spinam nisi omne peccatum evidenter exprimitur? Quia dum trahit ad delectationem, quasi pungendo lacerat mentem. Hinc ergo justus et poenitentis voce dicitur: *Conversus sum in arumna mea, dum confringitur spina*, quia scilicet mens ad lamentum veritatis, ut peccati punctio poenitendo frangatur. In translatione vero alia non confringi, sed configi spina perhibetur. Quod videlicet ab eodem sensu non dissonat, quia poenitentis animas ad luctum ducitur, dum perpetrata culpa in memoria fixa retinetur.

CAP. LXVI. — *Dixi: Pronuntiabo adversum me injustitiam meam Domino, et tu remisisti impietatem cordis mei (Psal. xxxi, 5).*

Dum de abstergendis cogitationum nondum procedentibus in opere flagitiis tractaretur, Reg. part. iii (cap. 29, admon. 30), adjunctum est: *Dixi, etc.* — Saepe misericors Deus eo citius peccata cordis abluat, quo haec exire ad opera non permittit, et cogitata nequitia tanto citius solvitur, quanto effectu operis districtius non ligatur. Unde recte per Psalmistam dicitur: *Dixi: Pronuntiabo adversum me injustitiam meam Domino, et tu remisisti impietatem cordis mei*. Qui enim impietatem cordis subdidit, quia cogitationum injustitias pronuntiare vellet indicavit. Dumque ait: *Dixi: Pronuntiabo, etque illico*

Utic. lib. xxxiii. Exstat haec hom. 4 in Ezech. loco assignato.

adjunxit : *Et tu remisisti*, quam super hæc sit facilis venia ostendit; qui dum se adhuc promittit petere, hoc quod se petere promittebat obtinuit; quatenus quia usque ad opus non venerat culpa, usque ad cruciatum non perveniret poenitentia, sed cogitata afflictio montem tergeret, quam nimirum tantummodo cogitata iniquitas inquinasset.

CAP. LXVII. — *In campo et freno maxillas eorum constringe, qui non approxinant ad te (Psal. xxxi, 9).*

Cum de utilitate temporalls flagelli tractaretur in expos. beati Job, l. xxvi (Num. 56), adjunctum est: *In campo*, etc. — Sæpe qui jubentis verba non audiunt ferientis verberibus admonentur, ut ad bona desideria salutem poenæ trahant, quos præmia non invitant. Si vero etiam flagella conspiciunt, constat nimirum quod tanto illic gravioris vindictæ supplicia sentiant, quanto hic majoris providentiæ gratiam calcant.

CAP. LXVIII. — *Verbo Domini cæli firmati sunt, et spiritu oris ejus omnis virtus eorum (Psal. xxxii, 6).*

Dum de apostolorum virtutibus per sancti Spiritus donum tractaretur in expos. beati Job, l. xvii (Num. 48-50), adjunctum est: *Verbo Domini cæli firmati sunt*, etc. — Quid cælorum nomine nisi sancti apostoli designantur? Qui verbis pluunt, et coruscant miraculis, quorum virtus ex dono confortatur spiritus. De quibus per eundem Psalmistam dicitur: *Cæli enarrant gloriam Dei (Psal. xviii, 1)*. Quibus tunc virtutem dedit spiritus, cum replevit: quod Luca referentem didicimus, qui ait: *Factus est repente de cælo sonus tanquam advenientis spiritus vehementis, et replevit totam domum ubi erant sedentes; et apparuerunt illis dispersitæ linguæ tanquam ignis, seditque super singulos eorum. Et repleti sunt omnes Spiritu sancto, et cœperunt loqui variis linguis, prout Spiritus sanctus dabat eloqui illis (Act. ii, 2. Ex hom. 30 in Evang., num. 7, 8)*. Ex eo ergo acceperunt ornamenta virtutis, quos immensa ante possederat fœditas timoris. Scimus enim quod ille apostolorum, id est cælorum primus, ante acceptam hujus spiritus gratiam, quoties dum mori timuit, vitam negavit. Qui non poenis, non afflictionibus, non terribili potestate cujusquam, sed unius mancipii sola est interrogatione prostratus. Et quidem mancipium ne sexus firmior terribile demonstraret, ancilla est inquirente tentatus. Rursusque ut talis sexus infirmitas etiam officii sui dejectione vilesceret, non ab ancilla tantum, sed ab ostiaria est ancilla requisitus. Ecce quam vilis est ad tentandum persona requisita, ut aperte prodereur quanta eum timoris infirmitas possederit, qui nec ante vocem ostiaræ ancillæ subsisteret. Sed jam hic paulo ante timidus, quails post acceptam virtutem Spiritus existeret videamus. Certe, Luca testante, didicimus contra sacerdotes ac principes quanta Dominum auctoritate predicavit. Nam cum lacto miraculo questio fuisset exorta, et sacerdotum principes, seniores, ac Scribæ in apostolorum persecutione concurrerent, eos in medio stantes, in qua virtute miraculum fecerint percunctari caraverunt. Quibus, repletus Spiritu sancto, Petrus dixit: *Principes populi et seniores, si nos hodie judicamur in beneficio hominis infirmi, in quo iste salvus factus est, notum sit omnibus vobis et omni plebi Israel, quia in nomine Jesu Christi Nazareni, quem vos crucifixistis, quem Deus suscitavit a mortuis, in hoc iste astat coram vobis sanus (Act. xlviii, 9, 10)*. Cumque erga hæc persequentium furor excreceret, eosque sacerdotes ac principes Jesum predicare prohiberent, contra minas principum qua auctoritate Petrus excreverat indicat, cum illic protinus subditur: *Petrus vero et apostoli dixerunt: Obedire oportet Deo magis quam hominibus (Act. v, 29)*. Sed cum auctoritatem predicantium resistentium præcepta non premerent, ad flagella pervenitur, nam subditur: *Tunc principes sacerdotum cæso demantaverunt ne loquerentur in*

nomine Jesu, et dimiserunt eos. Sed quia apostolorum virtutem premere nec flagella valuerunt, patenter ostenditur, cum protinus subinfertur: *Et illi quidem ibant gaudentes a conspectu consilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine Jesu contumeliam pati (Ibid., 41)*. Mox etiam post flagellorum gaudia quid agerent indicatur: *Omni autem die in templo et circa domos non cessabant, docentes et evangelizantes Jesum Christum (Ibid., 42)*. Ecce ille qui paulo ante timidus jam linguis loquitur, coruscet miraculis, infidelitatem sacerdotum ac principum libera voce increpat, ad prædicandum Jesum exemplum auctoritatis cæteris præstat. Ne in nomine Jesu loqui debeat verberibus prohibetur, nec tamen compescitur. Contemnit flagella cedentium, qui paulo ante requirementum verba timuerat, et qui ancillæ vires requisitus expavit, vires principum cæsus premit. *Spiritu ergo oris ejus omnis virtus eorum*. Ejusdem enim jam sancti Spiritus virtute solidatus, hujus mundi altitudines libertatis calce deprimebat, ut in imo esse cerneret quod contra Creatoris gratiam altum tumeret. Hæc est firmitas cælorum, hæc sunt dona Spiritus, quæ diversis manifestari virtutibus solent. Quas occultæ dispensationis munere divisas Paulus enumerat, dicens: *Alii, quidem per spiritum datur sermo sapientiæ, alii autem sermo scientiæ secundum eundem spiritum, alii fides in eodem spiritu, alii autem gratia sanctorum in uno spiritu, alii operatio virtutum, alii prophetia, alii discretio spirituum, alii genera linguarum, alii interpretatio sermonum (I Cor. xii, 8, seq.)*; quem mox generali definitione concludens, ait: *Hæc autem omnia operatur unus atque idem Spiritus, dividens singulis prout vult*. Bene itaque dicitur: *Et spiritu oris ejus omnis virtus eorum*, quia prædicatores sancti, nisi promissa Paraclæti dona percipereat, nullo fortitudinis decore clarescant.

CAP. LXIX. — *Congregans quasi in utre aquas maris (Psal. xxxii, 7).*

Dum de perversis contra Ecclesiam machinationibus tractaretur in expos. beati Job, l. xix (Num. 15), adjunctum est: *Congregans quasi in utre aquas maris*. — Aquas maris quasi in utre Dominus congregat, cum, miro moderamine cuncta disponens, in sua clausas cordibus carnalium minas frenat. Extremi namque temporis persecutione crescente, aperta hæreticorum voces sancta Ecclesia tolerare compellitur, cum motus cordis sui, quos nunc intra cogitationum sinus contegant, tunc in voce manifesti erroris aperiunt. Nunc enim sicut per Joannem dicitur: *Draco in abyso clausus tenetur (Apoc. xx, 3)*, quia diabolica malitia in eorum subdolis cordibus occultatur. Sed, sicut illic dictum est, *Educentur draco de puteo abyssi*, quia quod modo præ timore tegitur, tunc contra Ecclesiam publice de iniquorum cordibus omne serpentinum virus aperitur. Nunc enim abscondit se sub blandiente lingua sæviens conscientia, et malitia calliditatis quasi quadam se tegit abyso simulationis. Nunc Dominus, sicut Psalmistæ voce dicitur, *Congregat sicut in utre aquas maris*. Uter quippe est carnalis cogitatio; aquæ ergo maris in utre congregatæ sunt cum amaritudine perversæ mentis non eruuntur exterius in vocem prævæ libertatis.

CAP. LXX. — *Gustate et videte, quoniam suavis est Dominus (Psal. xxxiii, 9).*

Cum de nutriendo in Deum desiderio, per experimentum honorum actuum tractaretur, homil. 36, in Evang. (Num. 1), adjunctum est: *Gustate et videte*, etc. — Augent semper spirituales deliciae desiderium in mente dum satiant, quia quanto magis earum sapor percipitur, eo amplius cognoscitur quod avidus ametur; et idcirco non habitæ amari non possunt, quia earum sapor ignoratur. Quis enim amare valeat quod ignorat? Proinde Psalmistæ nos admonet, dicens: *Gustate, et videte, quoniam suavis est Dominus*. Ac si aperte dicat: *Suavitatem ejus non*

cognoscitis, si hanc minime gustatis. Sed cibum vitæ ex palato cordis tangite, ut probantes ejus dulcedinem amare valeatis. Sed has homo delicias tunc amisit, cum in paradiso peccavit, cum os a cibo internæ dulcedinis clausit. Unde nos quoque nati in hujus peregrinationis ærumna, huc fastidiosi jam venimus, nec scimus quid desiderare debeamus, tantoque se amplius fastidii nostri morbus exaggerat, quanto se magis ab esu illius dulcedinis animus elongat; et eo jam internas delicias non appetit, quo eas comedere diu longæque desuevit. Fastidio ergo nostro tabescimus, et longa inediæ peste fatigamur. Et quia gustare intus nolumus paratam dulcedinem, anamus foris miseri famem nostram.

CAP. LXXI. — *Divites egerunt, et esurierunt (Psal. xxxiii, 11).*

Dum de distinguendis veris et falsis deliciis tractaretur in expos. beati Job, l. xv (Num. 9), adjunctum est: *Divites egerunt et esurierunt.* — Si de exteriori fame egestas divitum, et esuries diceretur, profecto divites non essent, qui pane corporis indigerent. Sed quia dum exterius multiplicantur interius inanes fiunt, et divites pariter et egestes esse memorentur, quia videlicet pane sapientiæ saturari minime merentur.

CAP. LXXII. — *Declina a malo, et fac bonum (Psal. xxxvi, 27).*

Cum de perfectorum virtutibus tractaretur in expos. beati Job, l. i (Num. 3), adjunctum est: *Declina a malo, et fac bonum.* — Nequaquam bona Deo accepta sunt, quæ ante ejus oculos malorum admisione maculantur. Hinc namque per Salomonem dicitur: *Qui in uno offenderit, multa bona perdit (Eccl. ix, 18).* Hinc Jacobus attestat dicens: *Quicumque totam legem servaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus (Jac. ii, 10).* Hinc Paulus ait: *Modicum fermentum totam massam corrumpit (I Cor. v, 6).*

CAP. LXXIII. — *Item unde supra.*

In expos. beati Job, l. xxiii (Num. 46). — *Declinare quippe a malo est ab eo quo jacuit surgere. Bonum vero facere est mercedis opera in quibus requiescere debeat præparare. Qui enim declinat a malo, sed bona non facit, surrexit quidem ab eo quo jacuit, sed ubi requiescere debeat necdum paravit.*

CAP. LXXIV. — *Dominus custodit omnia ossa eorum, unum ex his non conteretur (Psal. xxxiii, 21).*

In expos. beati Job, l. xxiii (Num. 48), adjunctum est: *Dominus custodit omnia ossa eorum, etc.* — Quod utique non de ossibus corporis, sed de viribus dicitur mentis. Nam certe novimus quod et multorum corporaliter ossa contracta sunt; et persecutores Domini latronis illius cui dictum est: *Hodie mecum eris in paradiso (Luc xxiii, 43),* sicut latronis alterius, in cruce crura frerunt.

CAP. LXXV. — *Fiant sicut pulvis ante faciem venti, et angelus Domini affligens eos (Psal. xxxiv, 9).*

Dum de tentationum exercitio casuque tractaretur in expos. beati Job, l. iii (Num. 62, 63), adjunctum est: *Fiant sicut pulvis ante faciem venti, etc.* — Qui in corde suo aura tentationis rapitur, quasi ante faciem venti pulvis elevatur; et cum inter hæc divina districtio percussit, quid aliud quam angelus Domini affligit? Sed hæc aliter aguntur a reprobis, aliter ab electis. Illorum namque corda ita tentantur, ut consentiant; justorum vero tentationes quidem suscipiunt, sed repugnant. Illorum mens delectabiliter capitur; et si ad tempus quod male suggeritur displicet, sed postmodum per deliberationem libet. Isti vero sic tentationum jacula excipiunt ut semper re-

Asistendo fatigentur, et si quando usque ad delectationem tentata mens rapitur, ipsi tamen citius subreptionem suæ delectationis erubescunt, et forti censura redarguunt quidquid intra se carnale depræbeundunt.

c CAP. LXXVI. — *Fiant viæ eorum tenebræ, et lubricum (Psal. xxxiv, 6).*

In expos. beati Job, l. xix (Num. 39), adjunctum est: *Fiant viæ eorum tenebræ, et lubricum.* — Ut scilicet per tenebras ire quo ire debent non videant; qui etsi tecta viderint, in eis tamen per lubricum stare non possunt. Isti itaque per lubricum inter bona claudicant, illi per tenebras quæ bona sequantur ignorant.

CAP. LXXVII. — *Omnia ossa mea dicent, Domine, quis similis tibi (Psal. xxxiv, 10)?*

Cum de comprimenda sui præsumptione per cognitionem divini occultique iudicii tractaretur in expos. beati Job, l. v (Num. 55), adjunctum est: *Omnia ossa mea, etc.* — Quid per ossa nisi fortia acta signantur? De quibus et per prophetam dicitur: *Dominus custodit omnia ossa eorum.* Et sæpe quæ agunt homines esse alicujus momenti æstimant, quia districtiois intimæ quam sit subtile iudicium ignorant. Sed cum per contemplationem rapti superna conspiciunt, ab ipsa aliquo modo præsumptionis suæ securitate liquefunt; et tanto magis in divino conspectu trepidant, quanto nec bona sua digna ejus examine quem conspiciunt pensant. Hinc est enim quod is qui fortia operando profecerat per spiritum sublevatus clamabat: *Omnia ossa mea dicent: Domine, quis similis tibi (Psal. xxxiv, 10)?* Ac si diceret: Carnes meæ verbum non habent, quia infirma mea apud te funditus silent; ossa autem mea tuæ magnitudinis laudem dicunt, quia ipsa quoque quæ esse in me fortia credidi tua consideratione contremiscent.

CAP. LXXVIII. — *Item unde supra.*

C In expos. beati Job, l. xviii (Num. 79). Dum de qualitate divinæ in homine similitudinis tractaretur, adjunctum est: *Domine, quis similis tibi?* — Ad hoc sancti omnes ad illa gaudia æterna perveniunt, ut esse Deo similes possint, sicut scriptum est: *Cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est (I Joan. iii, 2).* Et tamen scriptum est: *Domine, Deus virtutum, quis similis tibi (Psal. lxxxviii, 5)?* Et iterum ait: *Quis similis erit Domino inter filios?* Unde ergo similes, et unde non similes, nisi quia huic sapientiæ et similes erunt ad imaginem, et tamen non erunt similes ad æqualitatem? Aspiciendo quippe æternitatem Dei, sit eis et æterni sint. Et dum visionis ejus donum percipiunt, ex perceptione beatitudinis initantur quod vident. Et similes ergo sunt; quia beati sunt, et tamen Creatori similes non sunt, quia creature sunt. Et habent itaque quamdam Dei similitudinem, quia non habent finem. Et tamen incircumscriptionem aqualitatem non habent, quia habent circumscriptionem.

D CAP. LXXIX. — *Vidi impium superexaltatum, et elevatum sicut cedros Libani; transivi, et ecce non erat (Psal. xxxvi, 35).*

Cum de propectu meritorum et de malorum cognitione tractaretur, in expos. beati Job, l. xv (Num. 68), adjunctum est: *Vidi impium superexaltatum, etc.* — David propheta quoniam a dilectione præsentis sæculi jam corde transierat, iniqui gloriam describens dicebat: *Vidi impium superexaltatum et elevatum sicut cedros Libani.* Sed quia cor huic mundo non subdidit, hunc jure despexit, dicens: *Transivi, et ecce non erat.* Esset quippe aliquid in ejus æstimatione impius, si ipse ab hoc sæculo per intentionem mini-

^a Hoc caput cum sequenti omittitur in Mss.

^b Mss. Ulic. et Michael., *quidquid intra se ex suggestionem carnali, etc.*

^c Desideratur in Mss. hoc caput.

^d Nonnulli Mss., *inter filios hominum.*

^e In Gemet., hic et deinceps, *super cedros.*

me transisset. Sed is qui non transeunti magnum aliquid esset, transeunti animo quam nihil esset apparuit, quia dum æterna retributio cogitatur, præsens gloria quam sit nulla cognoscitur. Hinc Moyses, cum supernæ contemplationis gloriam quæreret, dixit: *Transiens video visionem* (Exod. III, 3). Nisi enim gressum cordis a sæculi amore movisset, nequaquam intelligere superna potuisset.

CAP. LXXX. — *Computruerunt, et deterioraverunt cicatrices meæ a facie insipientiæ meæ* (Psal. xxxvii, 6).

Cum de abolenda memoria præteritorum excessum tractaretur, in expos. beati Job, l. ix (Num. 83), adjunctum est: *Computruerunt, etc.* — Qui peccatum corrigit et plangit, cicatricem vulneri superducit. Sed cum mens decepta hoc unde jam pœnituit ad delectationem sui revocat, cicatrix pœnitentiæ, quæ superducta fuerat, ad putredinem vulnervis redit, ut fetorem prava delectatio habeat, postquam salutem vulnervis jam cicatrix sarcita cute monstrabat. Quid itaque cicatrices, nisi sanationes sunt vulnervis? Laxitas namque nequitiæ ad delectationem memoriæ redire conspexerat, qui cicatrices deiebat. Cicatrices quippe computrescere est sanata jam peccatorum vulnera rursus in tentationem serpere, atque ex eorum suggestionibus post superductam cutem pœnitentiæ fetorem culpæ iterum, doloremque sentire, quia videlicet in re et nihil foris opere agitur, et sola intus cogitatione peccatur, districtoque se reatu mens obligat, nisi hoc sollicitis lamentis tergat.

CAP. LXXXI. — *Incurvatus sum, et humiliatus sum usquequaque* (Psal. xxxvii, 7).

Dum de cavendo usu prævæ consuetudinis tractaretur, hom. 13 in Evang. (Num. 7), adjunctum est: *Incurvatus sum, etc.* — Plerumque videmus quæ agenda sunt, sed opera non implemus; nitimur et infirmamur. Mentis iudicium rectitudinem conspicit, sed ad hanc operis fortitudo succumbit, quia nimirum jam de pœna peccati est ut ex dono quidem possit bonum conspici, sed tamen ab eo quod aspicitur contingat pro merito repelli. Usitata etenim culpa obligat mentem, ut nequaquam surgere possit ad rectitudinem. Conatur et labitur, quia ubi sponte diu perstitit, ibi et cum noluerit coacta cadit. Unde bene de hac nostra incurvatione ex typo humani generis per Psalmistam dicitur: *incurvatus sum, et humiliatus sum usquequaque*. Contemplatus quippe quod ad supernam lucem intendendam homo conditus fuerat, sed peccatis exigentibus foras missus, mentis suæ tenebras portat, superna non appetit, in infimis intendit, cœlestia nequaquam desiderat, terrena semper in animo versat. Et hoc, quod de suo genere doluit, in seipso exclamavit dicens: *Incurvatus sum, et humiliatus sum usquequaque*. Contemplationem namque cœlestium perdens, si sola carnis necessaria homo cogitaret, incurvatus et humiliatus esset, sed tamen usquequaque non esset. Quem ergo a supernis cogitationibus non solum necessitas dejicit, sed etiam voluptas illicita sternit, non solum incurvatus, sed usquequaque incurvatus est.

• CAP. LXXXII. — *Ego autem ad flagella paratus sum* (Psal. xxxvii, 18).

Cum de parato semper ad suscipiendâ flagella, electorum animo tractaretur in expos. beati Job, l. vii (Num. 21), adjunctum est: *Ego autem ad flagella paratus sum.* — Quia enim sancti mentis suæ corruptionis vulnus sine putredine non esse considerant, libenter se sub manu medici ad sectiones parant, ut aperto vulnere virus peccati exeat, quod sana cute intus occidebat.

CAP. LXXXIII. — *Iniquitatem meam ego pronuntiabo, et cogitabo pro peccato meo* (Psal. xxxvii, 19).

• Abest a Mss.

• Utic. et Michael., sed de his cogitare con-

A Dum de non abolenda ad corrigendum per cognitionem infirmitatis propriæ peccati memoria tractaretur in expos. beati Job, l. viii (Num. 37), adjunctum est: *Iniquitatem meam ego pronuntiabo, etc.* — Tribulatio spiritus electorum linguam commovet, ut reatum pravi operis vox confessionis impugnet. Sciendum quoque est qui sæpe reprobi peccata confitentur, sed deffere contemnunt. Electi autem culpas suas vocibus confessionis aperiunt, districtæ animadversionis fletibus insequuntur. Unde et propheta postquam se iniquitatem suam pronuntiare sponndit, cogitare se etiam de eis subdidit. Ac si aperte fateretur dicens: Sic reatum linguam loquitur, ut nequaquam expers a mœroris stimulo per alia spiritus vagetur, sed culpas loquens vulnus aperit; culpas vero ad correptionem cogitans, salutem vulnervis ex medicamine mœroris quaro. Qui enim mala quidem quæ perpetravit insinuat, sed flere quæ insinuaverit, recusat, quasi subducta veste vulnus delegit, sed torpente mente medicamentum vulnervi non apponit. Confessionis igitur vocem solus necesse est ut mœror excutiat, ne vulnus proditum sed neglectum, quo licentius jam per humanam notitiam tangitur, deterior putrescat. Psalmista ergo plagam cordis non solum detexerat, sed detectæ etiam medicamentum mœroris adhibebat, dicens: *Iniquitatem meam pronuntiabo, et cogitabo pro peccato meo*. Pronuntiando enim occultum vulnus delegit, cogitando autem quid aliud quam medicamentum vulnervi apponit? Sed afflictæ menti, et sua sollicitè damna cogitanti, rixa pro semetipsa oritur contra semetipsam. Nam cum se ad lamenta pœnitentiæ instigat, occulta se increpatione dilaniat.

• CAP. LXXXIV. — *Posui ori meo custodiam, cum consisteret peccator adversum me* (Psal. xxxviii, 2).

In expos. beati Job, l. xiiii (Num. 18), adjunctum est: *Posui ori meo, etc.* — Inflammator quippe corda iustorum, cum non correpta crescere conspiciunt acta malorum, eorumque culpæ se participes credunt, quod in iniquitate crescere silendo permittunt. David propheta postquam sibi silentium indixerat, dicens: *Posui ori meo custodiam, cum consisteret peccator adversum me; obmutui et humiliatus sum, et silius a bonis*; in ipso suo silentio justo zelo charitatis exarsit. Qui illico subdidit: *Et dolor meus renovatus est. Concaluit cor meum intra me, et in meditatione mea exardescet ignis* (ibid. 3). Intus ergo cor concaluit, quia dilectionis ejus ardor per admonitionem locutionis exterioris emanare recusavit. Ignis in meditatione cordis exarsit, quia increpatione delinquentium a correptione oris refrixit. Charitatis enim zelus consolatione admirabili augendo se temperat, quando contra iniquorum opera per vocem correptionis emanat, ut et quæ corrigere non valet increpare non desinat, ne se participem delinquentium ex consensu taciturnitatis addicat.

CAP. LXXXV. — *Obmutui, et non aperui os meum, quoniam tu fecisti* (Psal. xxxviii, 3).

D Cum de non reluctando divinis iudiciis tractaretur in expos. beati Job, l. xxiii (Num. 33), adjunctum est: *Obmutui, etc.* — Flagellatus homo considerans quia illo major est Deus in omne quod patitur, ejus iudicio se postponat cui se minorem esse non dubitat. Et quod a meliore patitur justum credat, etiam si ejusdem justitiæ causas ignorat. Quisquis enim pro peccato percutitur, nisi murmurando renitatur, eo ipso jam justus esse inchoat, quo ferientis justitiam non accusat. Homo namque sub Deo est conditus, et ad conditionis ordinem redit, quando sibi æquitatem iudicis sui, etiam quam non intelligit, anteponit, ut considerata potentia creatoris, deferat tumor mentis per memoriam conditionis. Unde David propheta, cum percussione pondera in exces-

temunt.

• Abest a Mss.

sum vocis erumpere cogeretur, ad considerationem conditionis suae se recolligens, ait: *Obmutui, et non aperui os meum, quoniam tu fecisti me.* Pensavit enim conditionis suae ordinem, et iustitiam percussione invenit, quia qui benignè eum qui non erat condidit, eum profecto qui erat non nisi iuste percussit.

CAP. LXXXVI. — *Verumtamen vane conturbatur omnis homo (Psal. xxxviii, 7).*

Dum de humanae naturae infirmitatibus tractaretur in expos. beati Job, l. xxv (Num. 34-36, inverso ordine), adjectum est: *Verumtamen vane conturbatur omnis homo.* — Quamquam ad imaginem Dei ambulet homo, tamen vane conturbatur. Plerumque agitur ut et turbetur vir sanctus exterius, et imperturbabilis duret interior; et quod vane conturbari potest, de infirmitate carnis sit, quamvis in imagine Dei ambulet, de virtute mentis, quatenus et roboratur intus divino adiutorio, tamen adhuc foris sarcina promatur humana. Magna namque est securitas cordis, nil concupiscentiae habere secularis. Nam si ad terrena adipiscenda cor inhiat, securum tranquillamque esse nullatenus potest, quia aut non habita concupiscit ut habeat, aut adepta metuit ne amittat; et dum in adversis sperat prospera, in prosperis formidat adversa, huc illucque quasi quibusdam fluctibus volvitur, ac per modos varios rerum alternantium mutabilitate versatur. Sin vero semel in appetitione superbae patriae forti stabilitate animus figitur, minus rerum temporalium perturbatione vexatur. A cunctis quippe externis motibus eandem intentionem suam quasi quemdam secretissimum secretum petiit; ibique incommutabili inhaerens, et mutabilia cuncta transcendens, ipsa iam tranquillitate quietis suae in mundo extra mundum est; excedit profecto haec omnia intentione sanctorum; et cunctis rebus quas non appetit libertate quadam superesse se sentit; nec tempestatem rerum temporalium intus sustinet, quam intuetur foris, quia terrena omnia quae concupita opprimere mentem poterant despecta subterjacent. Unde bene per prophetam dicitur: *Statue tibi speculam (Jerem. xxxi, 21)*, ut dum quisque speculari summa, supereminet infimis. Hinc etiam Habacuc dicit: *Super custodiam meam atabo (Habac. ii, 1)*. Stat quippe super custodiam suam, qui per solertiam disciplinae terrenis desideriis non succumbit, sed supereminet, ut dum semper stantem appetit aeternitatem, infra se sit ei omne quod transit. Tamen quia vir sanctus quantalibet virtute profecerit, eum in hac vita positum adhuc extrinsecus carnis infirmitas premit, bene Habacuc iterum unam sententiam protulit, ad utraque servientem, ait etenim: *Et introivi tremor in ossa mea, et subsit me turbata est virtus mea (Habac. iii, 16)*. Ac si diceret: Non mea virtus est, in qua superius raptus imperturbabilis maneo, sed mea infirmitas est, in qua inferius turbor. Ipse ergo super se imperturbabilis est, ipse sub se perturbabilis, quia super se ascenderit in quantum rapiebatur ad summa; et sub semetipso erat, in quantum adhuc reliquias trahebat in infima. Ipse super se imperturbabilis, quia in Dei iam contemplationem transierat. Ipse sub se perturbabilis, quia sub semetipso adhuc infirmus homo remanebat. Huic sententiae David propheta concilians, ait: *Ego dixi in excessu mentis meae: Omnis homo mendax (Psal. cxv, 2)*. Cui responderi potest: Si omnia, et tu, falsaque iam erit sententia quam mendax ipse protulisti. Si vero ipse non es mendax, verè iam sententia non erit, quia dum tu verax es, non omnis homo cognoscitur mendax. Sed notandum quod promittitur: *Ego dixi in excessu mentis meae.* Per excessum ergo mentis etiam semetipsum transit, cum de hominis qualitate definit. Ac si patenter dicat: De falsitate omnium hominum inde veram sententiam protuli, unde ego ipse super hominem

A sui. In tantum vero et ipse mendax, in quantum homo. In tantum autem omnino non mendax, in quantum per excessum mentis super hominem. Sic itaque, sic perfecti omnes, quamvis adhuc aliquid turbulentum de infirmitate carnis tolerant; iam tamen intrinsecus tranquillissime secreto perficiuntur per contemplationem mentis, ut quidquid acciderit exterius, in nullo turbet interior.

CAP. LXXXVII. — *Eduxit me de lacu miseriae, et de luto facis; et statuit super petram pedes meos, et direxit gressus meos; et immisit in os meum canticum novum, hymnum Deo nostro (Psal. xxxix, 2-4).*

Cum de incrementis bonorum operum tractaretur, l. i. hom. 9 in Ezech. (Num. 4), adjectum est: *Eduxit me de lacu miseriae, etc.* — Qui adhuc ex superbia vertice stamus, cum iam de aeternitatis timore aliquid sentire cœperimus, dignum est ut ad penitentiam cadamus; et cum, infirmitatem nostram humiliter cognoscentes, humiliter facemus, per divini verbi consolationem surgere ad fortiora opera debemus; et cum iam in bonorum operum soliditate perastimus, necesse est ut unde nosmetipsos corruimus, inde iam predicantes et alios revocemus. Nam jacenti non praecipitur ut ad predicationem pergat, ne infirmus quisque hoc quod verbo edificare potest opere destruat. Recte ergo nunc per prophetam dicitur: *Eduxit me de lacu miseriae, et de luto facis; statuit super petram pedes meos, etc.* Postquam de luto facis se eductum asseruit, statutosque pedes suos super petram conspexit, immisum in os suum canticum novum asseruit. Præ enim de luto privatis educitur, ut quis pedes per fidem in petra solidentur. Et postquam boni operis pedes et gressus iam in petra fixerat, tunc predicationis canticum accipit, ut hymnum Deo dicere et operibus et vocibus possit. Sic Saulus dum superbus Damascum pergeret, Redemptoris voce prostratus jacuit; et qui predicator futurus erat, non tamen mox ut predicaret quod viderat audivit; sed ei jacenti dicitur: *Ingrédere in civitatem, et dicitur tibi quid te oportet facere (Act. ix, 7)*. Jacens ergo hoc solum audire potuit, ut surgens disceret quod audierat. Surgeas vero hoc didicit, ut quae didicerat predicaret.

CAP. LXXXVIII. — *Multa fecisti, o Domine Deus meus, mirabilia tua (Psal. xxxix, 6).*

Cum de Creatoris potentia ex creaturarum miraculis tractaretur in expos. beati Job, l. vi. (Num. 13), adjectum est: *Multa fecisti, etc.* — Quis omnipotentis Dei mirabilia perscrutari sufficit; quod cuncta ex nihilo creavit; quod ipsa mundi fabrica mira potentiae virtute disposita sit, et super aera caelum suspenditur, et super abyssum terra libratur; quod ex rebus invisibilibus omnis haec universitas existit; quod hominem fecit, ut ita dixerim, in brevi colligens mundum alterum, sed rationalem; quod huic, ex anima et carne constitutis, investigabili virtutis dispositione permiscuit spiritum et lutum? Ex his itaque altius novimus, altius et sumus; sed tamen mirari negligimus, quia ea quae incomprehensibili indagatione mira sunt in humanis oculis esse vituerunt. Unde sit ut si mortuus homo susciteretur, in admirationem omnes exsiliaut; et quoties homo, qui non erat, nascitur, et nemo miratur; dum procul dubio omnibus constet quia plus sit creati quod non erat quam reparari quod erat. Quia arida Aaron virga floruit (Num. 17), cuncti mirati sunt; et quoties ex arente terra arbor producitur, virtusque pulveris in lignum vertitur, et nemo miratur. Quia quaeque panibus quinque millia hominum satiati sunt (Joan. 6), crevisse escam sub dentibus cuncti mirati sunt; quoties sparsa grana seminum plenitudine multiplicatur spicarum, et nemo miratur. Aquam

^a Ita Utic., Michael. et alii. Gemet. autem, quem sequuntur Excusi, *incommutabiliter inhaerens, etc.*

gemel in vinum permutatam videntes cuncti mirati sunt (Joan. 2); quotidie humor terræ in radice vitis attractus per botrum in vinum vertitur, et nemo miratur. Mira itaque sunt omnia quæ mirari homines negligunt, qui ad considerandum, ut prædiximus, seu torpescent.

CAP. LXXXIX. — *Annuntiavi, et locutus sum, multiplicati super numerum (Psal. xxxix, 6).*

Cum de stabilitate electorum et reprobatione malorum, fidem intra sanctam Ecclesiam specietenus tententur tractaretur, hom. 19 in Evang. (Num. 5), et in expos. beati Job, l. xvi (Num. 21), adjunctum est: *Annuntiavi, et locutus sum, etc.* — Vocato Domino, super numerum multiplicauerunt fideles, quia etiam si ad fidem veniant, qui ad electorum numerum non pertingunt. Hinc enim fidelibus per confessionem admissi sunt, sed propter vitam reproborum illic connumerari in sorte fidelium non merentur. Propheta itaque inueniens tantos hoc Ecclesie tempore specietenus credere, quantos nimirum certum est electorum numerum summamque transire, ait: *Multiplicati sunt super numerum.* Ac si diceret: Multis Ecclesiam intransitibus, etiam si ad fidem specietenus regni veniunt, qui a numero regni celestis excluduntur, quia electorum summam sua videlicet multiplicante transcendunt.

* CAP. XC. — *Universum stratum ejus versasti in infirmitate ejus (Psal. xl, 4).*

In expos. beati Job, l. viii (Num. 41), adjunctum est: *Universum stratum ejus versasti, etc.* — Quia dum nos tentata carnis concutit, tremefacta nostra infirmitas etiam mentis cubila confundit.

CAP. XCI. — *Universum stratum ejus versasti in infirmitate ejus (Psal. xl, 4).*

¶ Dum de multiplicibus in sacro eloquio rerum significationibus tractaretur in expos. beati Job, l. xxiii (Num. 46, 47), adjunctum est: *Universum stratum ejus versasti, etc.* — Quid hoc loco per stratum nisi requies temporalis accipitur? Cum enim quisque, coris secularibus fatigatus, deserere per divinam gratiam hujus mundi itinera laboriosa compungitur, cogitare solet quomodo presentis vite desiderata fugiat, et ab ejus laboribus requiescat; sibi que max desiderata quietis ordinem querit, et velut quoddam stratum sicut a cunctis laboribus cessationis locum invenire concepiscit. Sed quia in hac vita adhuc homo positus in cujuslibet ordinis loco, in cujuslibet secreti secessu vivere sine tentationibus nullatenus potest, plerumque in id quod ad requiem constituitur major dolor tentationis invenitur. Unde et recte per Prophetam dicitur: *Universum stratum ejus versasti in infirmitate ejus.* Ac si diceret: Omne quod hic sibi paravit ad requiem, hoc ei mutasti occulto iudicio ad perturbationem. Quod pio quidem Dei consilio agitur, ut hujus peregrinationis tempore electorum vita turbetur. Via quippe est vita presens qua ad patriam tendimus; et ideo hic occulto iudicio frequenti perturbatione conterimur, ne viam pro patria diligamus. Solent enim nonnulli viatores, cum amena fortasse in itinere prata conspiciunt, pergendi moras innectere, et a cepti itineris rectitudine declinare, eorumque gressu tardat putchritudo itineris, dum delectat. Unde electis suis ad se pergentibus Dominus hujus mundi iter asperum facit; ne dum quisque vite presentis requie quasi vite amentitate pascitur, magis dum diu pergere quam citius pervenire delectet; ne dum oblectatur in via, obliviscatur quod desiderabat in patria.

CAP. XCII. — *Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte (Psal. xli, 4).*

Cum de fructu compunctionis tractaretur in expos. beati Job, l. v (Num. 15), adjunctum est: *Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte.* Luctu

^a Abest a Mss.

^b In Excusis legitur: *De variis luxu peregrinationis perturbationibus, ne præsens magis vita quam fu-*

¶ suo anima pascitur, cum ad superna gaudia flenda sublevatur. Ex istius quidem doloris sui gemitum tolerat, sed ea refectionis pabulum percipit, quo hinc vis amoris per lacrymas emanat.

CAP. XCIII. — *Memor ero tui de terra Jordanis, et Hermonim (Psal. xli, 7).*

Cum de bono humilitatis tractaretur in expos. beati Job, l. xxxiii (Num. 15), adjunctum est: *Memor ero tui de terra Jordanis, etc.* — Quid Jordanis nisi descensio? Hermonim autem anathema, id est abnatio, interpretatur. De terra ergo Jordanis et Hermonim Dei reminiscitur, qui in eo quod semetipsum deficit, atque a se alienus existit, ad conditoris sui memoriam revocatur. Hinc est enim quod voce Veritatis dicitur: *Si quis vult post me venire, abneget semetipsum (Luc. ix, 23).* Semetipsum enim abneget, qui, calcato typho superbie, ante Dei oculos esse se alienum demonstrat.

CAP. XCIV. — *In die mandavit Dominus misericordiam suam, et nosita declaravit (Psal. xli, 9).*

Cum de electorum probationibus tractaretur in expos. beati Job, l. xxxiii (Num. 52), adjunctum est: *In die mandavit Dominus misericordiam suam, etc.* — Quia videlicet unusquisque superni doni gratiam in tranquillitate quietis percipit, sed quantum perciperit in adversitate perturbationis ostendit. Misericordia ergo Domini in die mandatur, quia in tranquillo tempore cognoscendo percipitur; in nocte vero declaratur, quia donum quod in tranquillitate sumitur in tribulationibus manifestatur.

CAP. XCV. — *Humiliasti nos in loco afflictionis, et operuit nos umbra mortis (Psal. xliii, 20).*

In expos. beati Job, lib. xxvi (Num. 54), adjunctum est: *Humiliasti nos in loco afflictionis, etc.* — Locus afflictionis est vita presens. Qui ergo ad æternam patriam tendunt, nunc semetipsos temporaliter in afflictionis loco deiciunt, ut tunc in loco gaudii veraciter subleventur. (*Ibid.*, lib. xx, num. lvi.) Electorum namque animas modo dies afflictionis possident, quia dies lætitiæ post sequuntur. Scriptum quippe est: *Timentis Deum bene erit in extremis (Eccl. i, 13).* Et rursus de Ecclesia dicitur: *Ridebit in die novissimo (Prov. xxxi, 25).* Nunc enim tempus afflictionis est bonis ut sequatur eos exultatio quandoque sine tempore. Sequitur: *Et operuit nos umbra mortis. (Ibid.*, lib. iv, num. 30.) Quid hoc loco per umbram mortis, nisi mors carnis accipitur? Quia sicut vera est mors qua anima separatur a Deo, ita et umbra mortis est qua caro separatur ab anima. De hac itaque nunc voce martyrum per Prophetam dicitur: *Humiliasti nos in loco afflictionis, et operuit nos umbra mortis.* Quos enit constat non spiritu, sed sola carne mori, nequaquam se vera morte, sed umbra dicunt mortis operiri. (*Ibid.*, lib. xxxiii, num. 6.)^c Quid enim per umbram, que tamen cum adiectione mortis ponitur, nisi mors carnis exprimitur, vel quilibet reprobi, qui antiqui hostis tenebras studio prave operationis imitantur? Unde voce martyrum per Psalmistam dicitur: *Humiliasti nos in loco afflictionis, et operuit nos umbra mortis.* Umbra enim mortis electos Dei opprimit, cum mors carnis, que imago mortis æternæ est, ab hac eos vita disjungit; quia sicut illa a Deo animam, ita hæc ab anima separat corpus. Vel certe umbra eos mortis opprimit, quia de antiquo hoste scriptum est: ^d *Nomen illi mors (Apoc. vi, 8).* Umbra ergo mortis sunt omnes reprobi, quia illius nequitiam elationis imitantur, ejusque imaginem quasi umbram expriment, dum ejus in se malitie similitudinem trahunt. Qui electos Dei operiunt, cum contra illos atrocitate persecutionis temporaliter conualescunt.

CAP. XCVI. — *Lingua mea, calamus scribæ velociter scribebitis (Psal. xliiv, 2).*

In expos. beati Job, l. xxxiii (Num. 7), adjunctum

tura delectet.

^c Hoc loco in Mss. legitur: *item unde supra.*

^d In pluribus Mss., nomen illius mors.

est : *Lingua mea*, etc. — Quia quod loquimur transit, quod scribimus permanet, lingua patris scribæ calamus dicitur, quia ab eo est Verbum illico æternum, ac sine transitu generatum.

CAP. XCVII. — *Accingere gladio tuo super femur tuum, potentissime* (Psal. XLIV, 4).

In comm. Ezech., hom. 8 (Num. 26), adjunctum est : *Accingere gladio tuo*, etc. — Quid in femore nisi propago carnis exprimitur? De femore ergo Abrahæ virgo Maria exiit, in cujus utero unigenitus Patris incarnari dignatus est, ex qua incarnatione universo innotuit mundo Deus. Ipsi ergo per Prophetam dicitur : *Accingere gladio tuo super femur tuum, potentissime*. Gladium etenim circa femur sumpsit, quia sermo prædicationis illius ex incarnatione convaluit.

^b CAP. XCVIII. — *Intende, prospere procede, et regna, propter et veritatem, mansuetudinem, et justitiam* (Psal. XLIV, 5).

In expos. beati Job, l. ix (Num. 62), adjunctum est : *Intende prospere*, etc. — Per legem quippe Deus virgam tenuerat cum dicebat : *Si quis hæc vel illa fecerit morte moriatur*. Sed incarnatus Dominus virgam abstulit, quia vias vitæ per mansuetudinem ostendit. Unde et ei per Psalmistam dicitur : *Intende prospere, procede, et regna, propter veritatem, et mansuetudinem, et justitiam*. Timeri quippe quasi Deus noluit, sed quasi pater, ut amaretur, inspiravit.

CAP. XCIX. — *Item unde supra*.

In expos. beati Job, l. i (Num. 15). — Veritatem exsequens, mansuetudinem cum justitia conservavit, ut nec zelum rectitudinis in mansuetudinis pondere auitteret, nec rursum pondus mansuetudinis zelo rectitudinis perturbaret.

CAP. C. — *Myrrha, et gutta, et casia a vestimentis tuis, a gradibus eburneis, ex quibus delectaverunt te filiarum regum in honore tuo* (Psal. XLIV, 9).

In expos. beati Job, l. xxxv (Num. 44), adjunctum est : *Myrrha, et gutta, etc.* — Quid myrrhæ, guttæ, et casie nomine nisi virtutum suavitas designatur? quid eburneis gradibus, nisi magna nitens fortitudine proficientium ascensus exprimitur? Redemptor igitur veniens, myrrha, gutta, et casia in vestimento utitur, quia ex electis suis, quibus se misericorditer induit, miræ virtutis fragrantiam aspergit, in quibus idem odor ab eburneis gradibus ducitur, quia in eis virtutum opinio non ex ostensione simulationis, sed ex veri ac solidi operis ascensu generatur. Bene autem subditur : *Ex quibus delectaverunt te filiarum regum in honore tuo*. Sanctæ namque animæ ab antiquis patribus ad cognitionem veritatis editæ, Redemptorem suum in honore ejus delectant, quia ex eo quod bene agunt, suæ laudi nihil vendicant

* CAP. CI. — *Adorabunt eum filiarum Tiri in muneribus* (Psal. XLIV, 13).

In expos. beati Job, l. xxxv (Num. 34), adjunctum est : *Adorabunt eum filiarum Tiri in muneribus*. — Aperire libet oculos fidei, et illud extremum sancte Ecclesiæ de susceptione Israelitici populi convivium contemplari. Ad quod nimirum convivium magus ille veniens Elias convivantium invitator adhibetur; et tunc propinqui, tunc noti ad eum cum muneribus veniunt, quæ in flagello paulo ante positum contempserunt. Appropinquante enim die iudicii, vel præcursoris vocibus, vel quibusdam erumpentibus signis, ipsa eis jam aliquo modo advenientis Domini virtus interlucet. Cujus iram dum prævenire festinant, conversionis suæ tempus accelerant. Conversi autem cum muneribus veniunt, quia eum quem paulo ante in passione deriserunt, tunc virtutum opera quasi munera offerendo venerantur; illud procul dubio sua oblatione complectentes, quod et cernimus magna ex

A parte jam factum, et adhuc credimus perfecte faciendum. *Adorabunt eum filiarum Tiri in muneribus*. Tunc namque eum plenius filiarum Tiri in muneribus adorant, cum Israelitarum mentes, hujus nunc mundi desideris subditæ, ei quem superbientes necaverant quandoque cognito suæ hostias confessionis apporant.

CAP. CII. — *Omnis gloria ejus filiarum regis ab intus* (Psal. XLIV, 14).

In expos. beati Job, l. xix (Num. 20), adjunctum est : *Omnis gloria ejus filiarum regis ab intus*. Sed quia exteriora etiam irreprehensibilia Ecclesia custodit, jure de ea subditur : *In fimbriis aureis circumamicta varietate*, ut et pulchra intus sibi sit, et aliis foris; et se provehens per internam gloriam, et alios erudiens per exteriora operum exempla.

CAP. CIII. — *Item unde supra*.

In expos. beati Job, l. viii (Num. 83). — *Filia regum Ecclesia*, quæ in honore est opere spiritualium principum prædicatione generata, gloriam intus habet, quia hoc quod agit in ostentationis jactantia non habet.

CAP. CIV. — *Pro patribus tuis nati sunt tibi filii; constituit eos principes super omnem terram* (Psal. XLIV, 17).

In expos. beati Job, l. iv (Num. 61), adjunctum est : *Pro patribus tuis nati sunt tibi filii*, etc. — Principes sanctæ ecclesiæ rectores vocat, quos indesinenter in loco prædicatorum præcedentium divina dispensatio subrogat.

CAP. CV. — *Transferentur montes in cor maris* (Psal. XLV, 2).

In expos. beati Job, l. xviii (Num. 50), adjunctum est : *Transferentur montes in cor maris*. — Quid per montes nisi prædicantium altitudo signatur? Electi quippe prædicatores æternæ patriæ non immerito montes vocantur, quia per vitæ suæ celsitudinem ima terrenorum deserunt, et cælo propinqui fiunt. De his ergo nunc montibus dicitur : *Transferentur montes in cor maris*. In cor enim maris montes translati sunt, cum prædicantes apostoli, a Judææ perfidia repulsi, ad intellectum gentilium venere. Unde ipsi quoque in suis Actibus dicunt : *Vobis oportebat primum loqui verbum Dei; sed quia repulistis illud, et indignos vos judicastis æternæ vitæ, ecce convertimur ad gentes* (Act. XIII, 45).

CAP. CVI. — *Vacate et videte, quoniam ego sum Deus* (Psal. XLV, 11).

In expos. beati Job, l. v (Num. 19, 20), adjunctum est : *Vacate et videte*, etc. — Nisi quibusdam mentibus contemplativa vita potius quam activa congrueret, nequaquam per Prophetam Dominus diceret : *Vacate et videte, quoniam ego sum Deus*. Vacant qui bene in potestate sunt, cum terrenarum actionum strepitus pro divino amore intermittendo postponunt, ne dum ima indesinenter occupant, cor funditus a summis cadat. Sciunt enim quia nequaquam mens ad superna atollitur, si curarum tumultibus continue in infirmis occupatur. Quid enim de Deo occupata obtineat, quæ de illo apprehendere aliquid etiam vacans laborat? Bene ergo per Psalmistam dicitur : *Vacate et videte, quoniam ego sum Deus*, quia qui vacare Deo negligit, suo sibi iudicio lumen ejus visionis abscondit. Qui ergo rebus temporalibus occupantur, tunc bene exteriora disponunt, cum sollicitè ad interiora refugiant, cum nequaquam foris perturbationum strepitus diligunt, sed apud semetipsos intus in tranquillitatis sinu requiescunt. Parvæ etenim mentes temporalium rerum tumultus intra semetipsas versare non cessant, etiam cum vacant. In cogitatione enim servant depicta quæ amant, et

* In pluribus Mss., *accinge gladium*.

^b Omititur in Mss.

* Quatuor capita quæ sequuntur desunt in Mss.

quamvis nihil exterius faciant, apud semetipsas tamen sub pondere inquietæ quietis laborant. Quibus si earundem rerum administratio præbeatur, semetipsas funditus deserunt, et fugitiva temporalia per intentionis cursum continuis cogitationum passibus sequuntur. Pix autem mentes hæc et cum desunt, non quærent, et graviter etiam cum adsunt ferunt, quia per exteriorum curas a se exire pertimescunt.

CAP. CVII. — *Deus in gradibus ejus dignoscetur, cum suscipiet eam (Psal. XLVII, 3).*

Lib. II, nom. 3, in Ezech (Num. 3), adjunctum est: *Deus in gradibus ejus dignoscetur, etc.*—Quid per hos gradus, nisi virtutum merita designantur? Sive enim in cognitione Mediatoris Dei et hominum, hominis Jesu Christi, seu in scientia divini eloqui, seu in ipsa fide quam de illo accepimus, quibusdam gradibus ad altiora incrementa pervenimus. Nemo enim repente fit summus, sed in bona conversatione a minimis quisque inchoat, ut ad magna perveniat. Deus ergo in gradibus ejus dignoscetur, cum suscipiet eam. Dum enim sanctam Ecclesiam Dominus suscipit, in gradibus ejus dignoscitur, quia ejus gloria per illius incrementa declaratur; quantum enim sancta Ecclesia ascendendo profecerit, tantum Deus hominibus ex ejus virtutibus innotescit. De quibus gradibus rursus scriptum est: *Per singulos gradus meos pronuntiabo illum (Job. xxxi, 37).* Omnipotentem quippe Dominum per singulos gradus suos pronuntiat, qui per incrementa virtutum quæ cepit, ei semper laudem suæ pietatis reddit. Si quidam gradus in cordis ascensione non essent, a item Psalmista non diceret: *Ambulabunt de virtute in virtutem (Psal. LXIII, 8).* Nec mirum si de virtute in virtutem gradus sunt, quando ipsa unaquæque virtus quasi quibusdam gradibus augetur, et sic per incrementa meritorum ad summa perducitur. Aliud namque sunt virtutis exordia, aliud profectus, aliud perfectio. Si enim et ipsa fides ad perfectionem suam non quibusdam gradibus duceretur, sancti apostoli minime dixissent: *Adauge nobis fidem (Luc. xvii, 5).* Et quidam venit ad Dominum, qui curari voluit filium suum, sed requisitus an crederet, respondit: *Credo. Domine, adjuva incredulitatem meam (Marc. ix, 23).* Pensate ergo quod dicitur: si credebat, cur incredulitatem dicebat? Si vero incredulitatem habere se noverat, quomodo credebat? Sed quia per occultam inspirationem gratiæ meritorum suorum gradibus fides crescit, uno eodemque tempore is qui necdum perfecte crediderat, simul et credebat, et incredulus erat.

CAP. CVIII. — *Item unde supra.*

Hom. 15. in Ezech. — *Omnipotens Deus in Ecclesie suæ gradibus agnoscitur, quia in singulis ejus virtutibus atque miraculis quam timendus sit, et amandus omnibus demonstratur. Quem videlicet amorem tunc suscipit, cum a culpis suis ad penitentiam redit. Cujus electi laudantur cum dicitur: Quoniam ecce reges vocantur, qui pro eo quod transacta mala per penitentiam corrigunt, ipsa quoque eorum penitentia qualiter agatur, adiungitur: Ipsi videntes tunc admirati sunt, conturbati sunt, et commoti sunt, tremor apprehendit eos. Ibi dolores sicut parturientis, in spiritu vehementi conteres naves Tharsis (Psal. XLVII, 6, 7, 8).* Vident quippe et admirantur, sed admirantes in tremore turbantur. Nam cum inter penitentis lacrymas ad mentis notitiam cælestis patris lumen erumpit, et admiratur, animus et pavescit (quia libet quod terret), tunc dolores in aulna sicut parturientis flunt. Dolor enim penitentis quasi dolor parturientis est, quia cum flentibus a se ejicit quod male in voluptate concepit. Tharsis vero voluptates hujus sæculi sequitur, temporalia sibi met gaudia explorat. Sed omnipotens Deus in spiritu

A vehementi naves Tharsis conterit, quia mentes carnalium, quæ prius in hujus mundi fluctibus vagabantur, per sancti Spiritus adventum in mœrore penitentis affligit, ut contritæ a superbia salubriter in humilitate jaceant, quas prius in hoc mari sæculi ad alta vanitatis, prosperitatis suæ unda sublebat. Per hunc itaque spiritum jacent contritæ naves; quia quibus pœna videbatur ab hominibus despici, postmodum grave fit ab hominibus honorari. Et quia antea mala perpetrare consueverant, et gaudebant, postmodum non timent etiam affligi pro bonis.

CAP. CIX. — *In spiritu vehementi conteres naves Tharsis (Psal. XLVII, 8).*

In expos. beati Job, l. IV (Num. 35), adjunctum est: *In spiritu vehementi conteres naves Tharsis.* — Tharsis exploratio gaudii dicitur. Sed cum vehementis penitentis spiritus mentem occupat, omnem in ea explorationem reprehensibilis gaudii perturbat, ut nil ei jam nisi flere liceat, nihil nisi quod se terrere possit attendat. Ponit namque ante oculos illic distractionem justitiæ, hic meritum culpæ conspicit, quo supplicio digna sit si parentis pietas desit, quæ per lamenta præsentia ab æterna eruere pœna consuevit. Spiritus ergo vehemens Tharsis naves conterit, cum vis compunctionis valida, mentes nostras huic mundo quasi mari deditas salubri terrore confundit.

CAP. CX. — *Non dabit Deo propitiationem suam, et pretium redemptionis animæ suæ (Psal. XLVIII, 8).*

In expos. beati Job, l. XII (Num. 37), adjunctum est: *Non dabit Deo propitiationem suam, etc.* — Quoties post culpam eleemosynas facimus, quasi pro pravis actibus pretium damus. Unde per prophetam de eo qui hæc non agit, dicitur: *Non dabit Deo propitiationem suam, et pretium redemptionis animæ suæ.* Nonnunquam divites elati inferiores opprimunt, et aliena rapiunt, et tamen quasi quadam aliis largiuntur. Et cum multos depriment, aliquando quibusdam opem defensionis e ferunt, et pro iniquitatibus, quas nunquam deserunt, dare pretium videntur. Sed tunc eleemosynæ pretium nos a culpa liberat, cum perpetrata plangimus et abdicamus. Nam qui et semper peccare vult, et quasi semper eleemosynam largiri, frustra pretium tribuit, quia non redimit animam quam a vitiis non compescit. Pretium enim redemptionis dare, est opus bonum præveniente nos gratia reddere.

CAP. CXI. — *Non videbit interitum, cum viderit sapientes morientes (Psal. XLVIII, 11).*

In expos. beati Job, l. XXVI (Num. 32, 33), adjunctum est: *Non videbit interitum, etc.* — Justorum adversarii, quos visibiliter emori conspiciunt, invisibiliter vivere posse non credunt, atque eo reatum infidelitatis suæ cumulant, quo visa morte fidelium de æternitate desperant. Igitur violenti quique inde interius deficiunt, unde contra vitam innocentium exterius convalescunt, tamtoque illos intima veritas a se foras ejicit, quanto eos contra suos temporaliter quod volunt, posse permittit. Quisquis itaque bonorum vitam persequitur, tunc pejore ultione damnatur, cum nulla ei adversitate resistitur; et tunc fortioris iræ periculis subjacet, cum prospere peragat quod nequiter concupiscit, quia videlicet vindicta superni judicii eum ad futura supplicia reservando deserit, qui hic in malo obviare contempsit.

CAP. CXII. — *Confitebitur tibi, cum benefeceris ei (Psal. XLVIII, 19).*

In expos. beati Job, l. VIII (Num. 59), adjunctum est: *Confitebitur tibi, cum benefeceris ei.* — Sciendum est, quod arrogantes viri tunc divini justitiæ rectitudinem laudant, cum se ad gaudium incolumitatis sublevat, et alios flagella castigant, cum se conspi-

^a Gemet. idem Propheta.

^b Assignatur in Michael. hom. 1, in Ezech.

^c Utic. et alii, quærent.

ciunt rerum prosperitate perfui, alios adversitate fatigari. Nam dum perverse agunt, sed tamen se rectos arbitrantur, hoc quod sibi prospera suppetunt, deberi suis meritis credunt, eoque colligunt, quod Deus injuste non judicat, quod quasi justos se adversitas nulla contristat. Sed si eorum vitam quamlibet breviter vis superax corpeptionis attigerit, pulsati protinus asperitatem divini examinis increpant, quod paulo ante incolumes admirando præferebant, iustumque esse iudicium, quod suis moribus adversatur. Negant, de divina æquitate disputant, ad resultationis verba prosiliunt, et correpti quia deliquerint, gravius delinquant. Recte ergo per Psalmistam contra peccatoris confessionem dicitur: *Confitebitur tibi, cum benefeceris ei. Despecta quippe vox confessionis est quam format jucunditas prosperitatis. Sola autem confessio habet magni meritum ponderis, quam a veritatis rectitudine nequaquam separat vis doloris, quam visus ad iudicium vocis excavit adversitas testis cordis:*

CAP. CXIII. — *Advocavit celos desursum, et terram, ut discerneres populum suum (Psal. XLIX, 4).*

In expos. beati Job, l. xv (Num. 37), adjunctum est: *Advocavit celos desursum, etc.* — Celos sursum advocat, cum hi, qui sua omnia relinquentes, conversationem celestis vite tenuerunt, ad considerandum in iudicio convocantur, atque cum eo iudices veniunt. Terra etiam sursum vocatur, cum ii, qui terrenis actibus obligati fuerant in eis tamen plus celestia quam terrena lucra quaesierunt, quibus dicitur: *Morsus erant, et collegistis me: nudus, et operietis me (Matth. xxv, 43).*

CAP. CXIV. — *Peccatori autem dixit Deus: Quare in enarras justitias meas, et assumis testamentum meum per os tuum (Psal. XLIX, 16)?*

Cum de institutione prædicantium tractaretur in expos. beati Job, l. xix (Num. 13), adjunctum est: *Peccatori autem dixit Deus, etc.* — Lex est ipsis prædicatoribus posita, ut vivendo impleant quod loquendo suadere festinant. Nam loquendi auctoritas perditur, quando vox opere non adjuvatur. Hinc enim per Psalmistam dicitur: *Peccatori autem dixit Deus: Quare in enarras justitias meas, et assumis testamentum meum per os tuum? Tu vero odisti disciplinam, et projecisti sermones meos post te. Sermones stoniam Domini post se prædicator projicit, cum hoc, quod dicit, facere contemnit. Quando autem dicitis ejus alter obediat, dum ipse respuit opere, quod prædicat voce, et dissimulat addere quod narrat? De ista prædicationis lege scriptum est: Qui solverit unum de mandatis istis minimis, et docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno caelorum (Matth. v, 19). Regnum caelorum, videlicet presentem Ecclesiam appellat, de qua scriptum est: *Et colligent de regno ejus omnia scandala (Matth. xiii, 41).* In æterno etenim regno scandala quæ, ex eo colligi debent, non habentur. Qui ergo solvit opere, et sic docet voce, in isto regno caelorum erit minimus; in illo, nec minimus.*

CAP. CXV. — *Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum (Psal. L, 7).*

In expos. beati Job, l. xi (Num. 70), adjunctum est: *Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum.* — Is, qui per se solus est mundus, mundare prævalet immunda. Homo enim in corruptibili carne vivens, habet tentationum immunditias impressas in semetipso, quia mirram eas traxit ab origine. Ipsa quippe propter delectationem carnis ejus conceptio immunditia est. Unde nunc per Psalmistam dicitur: *Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, et in delictis concepit me mater mea.* Hinc est ergo quod plerumque tentatur et nolens: hinc est quod immunda quedam in mente patitur, quamvis ex iudicio reluctetur, quia conceptus de immunditia, dum ad munditiam tendit, hoc conatur vincere quod est. Quisquis autem occulte tentationis motus atque immunditiam cogita-

tionis evicerit, nequaquam sibi suam munditiam tribuat, quia de immundo conceptum semine nullus facere mundum potest, nisi is qui mundus per semetipsum solus est. Qui ergo jam ad locum munditie mente pervenit, conceptionis suæ viam respiciat, per quam venit, atque inde colligat, quia ex sua virtute non habet munditiam vivendi, cui de immunditia factum est initium subsistendi.

CAP. CXVI. — *Cor contritum et humiliatum, Deus, non despicias (Psal. L, 19).*

In Reg. part. iii (Cap. 30, admon. 31), sub fin. adjunctum est: *Cor contritum et humiliatum, etc.* — Quisquis enim peccata plangit, nec tamen deserit, cor quidem conterit, sed humiliare contemnit. Quisquis vero peccata jam deserit, nec tamen plangit, jam cor quidem humiliat, sed tamen conterere recusat.

CAP. CXVII. — *Videbunt justi, et timebunt, et super eum ridebunt (Psal. LI, 8).*

In expos. beati Job, l. vi (Num. 48), adjunctum est: *Videbunt justi, etc.* — Justus cum iniquos omnes extrema altione percussit, ipse de gloria dignæ retributionis hifarescit. Nec damnatis jam tunc ex humanitate compatitur, quia divina justitie per speciem habereis, inconcussa districtiois intima vigore solidatur. Erectas namque in claritate superne rectitudinis electorum mentes nulla misericordia afficit, quia has a miserioris altitudo beatitudinis alienas reddit. Bene ergo dicitur: *Videbunt justi, et timebunt, et super eum ridebunt.* Iniquos enim justi vident, et metuunt, tunc visuri sunt et ridebunt. Quia enim modo ad eorum labi imitationem possunt, hic habent formidinem. Quia vero damnatis tunc peccatorum nequeunt, illic non habent compassionem. Æterno itaque supplicio deditis non esse miserandum, in ipsa qua beati sunt, justitiam iudicantis legunt, qui quod suspicioris fas non est, qualitatem sibi perceptæ felicitatis inanimant, si in regno possit volent quod implere nequaquam possunt. Sed quisquis ad vite præcepta se dirigit, priusquam promissa æterna percipiat, hic jam iniitiam sententia de perpetua securitatis degustat, ut antiquum hostem non timeat, et interveniente mortis articulo violentæ ejus impetus multatibus parhorrescat. Justis namque initium retributionis, est ipsa plerumque in obitu securitas mentis.

CAP. CXVIII. — *Illic trepidaverunt timore, ubi non erat timor (Psal. LII, 6).*

In expos. beati Job, l. vii (Num. 52), adjunctum est: *Illic trepidaverunt timore, etc.* — Sunt plerique qui veritatem jam libere defendere appetunt, sed tamen in ipso suo appetitu trepidi indignationem potestatis humane pertimescunt. Cumque in terra hominem contra veritatem pavent, ejusdem veritatis iram cælitus sustinent. Sunt namque nonnulli, qui peccatorum suorum conscii, ea qua possident, indigentibus jam largiri desiderant, sed tamen ne datis rebus egeant, ipsi formidant. Cumque carnis subsidia reservando trepidi præparant, ab alimentis misericordie animam necant. Et cum pati in terra inopiam metunt, æternam sibi abundantiam superne refectionis abscedunt. De quibus recte per Psalmistam dicitur: *Illic trepidaverunt timore, ubi non erat timor.* Quia profecto qui concubanda in intimis metuunt, metuenda patiuntur, et cum transire nolunt quod calcare poterant, iudicium de supernis excipiunt, quod tolerare nequaquam possunt.

CAP. CXIX. — *Ecce elongavi fugiens, et mansi in solitudine (Psal. LIII, 8).*

In expos. beati Job, l. iv (Num. 57, 58), adjunctum est: *Ecce elongavi fugiens, etc.* — Fugiens elongat, qui a turba desideriorum temporalium in altam Dei contemplationem se subleat. Manet vero in solitudine qui perseverat in remota mentis intentione. Omnes enim qui vel illicita appetunt, vel in hoc mundo videri aliquid volunt, densis cogitationum

tumultibus in corde comprimuntur. Dumque desideriorum turbas extra se excitant, prostratam mentem pede miseræ frequentationis calcant. Alius namque juri se luxuriæ subdit, atque ante mentis oculos schemata turpium perpetrationum fingit, et cum effectus non tribuitur operis, hoc crebrius agitur intentione cogitationis. Voluptatis perfectio queritur, et concussus enerviter animus hinc inde et sollicitus et cæcatus, occasionem nequissimæ expletionis rimatur. Mens itaque hæc quasi quemdam populum patitur, quæ insolenti cogitationum tumultu vastatur. Alius iræ se domino stravit, et quid in corde nisi jurgia etiam quæ desunt peragit? Hic a sepe præsentibus non videt, absentibus contradicit, intra semetipsum contumelias profert et recipit, receptis autem durius respondet, et cum qui obvius nullus adsit, magis clamoribus rixas in corde componit. Turbam itaque hic intus sustinet, quem pondus vehemens inflammata cogitationis premit. Alius juri se avaritiæ tradit, et fastidians propria, aliena concupiscit. Illic plerumque concupita adipisci non valens, dies quidem in otium, noctes vero in cogitationem versat. Torpet ab utili opera, quia fatigatur illicita cogitatione. Consilia multiplicat, et sinum mentis cogitationum inventionibus latus expandit, pervenire ad concupita satagit, atque ad obtinenda hæc quosdam secretissimos causarum meatus querit. Qui mox ut in causa aliquid subtile invenisse se æstimat, jam se obtinuisse quod concupierat exultat. Jam quid etiam adeptæ rei adjuvat, excogitat, atque ut in meliore statu debeat excoli, pertractat. Quam quia jam quasi possidet, et quasi ad meliorem speciem adducit, mox insidias invidentium considerat, et quid contra se jurgii moveatur, pensat, et exquirat quid respondeat. Et cum rem nullam teneat, jam in defensione rei, quam appetit, vacuum litigator elaborat. Quamvis ergo nil de concupita receperit, habet tamen in corde jam fructum concupiscentiæ, et laborem rixæ. Gravi itaque populo premitur, qui insipientis avaritiæ tumultu vastatur. Alius se tyrannidi superbiæ subjicit, et cor miserum dum contra homines erigit, vitio substernit, honorum sublimium infulus appetit, exaltari successibus exquirat, totumque quod esse desiderat, sibi apud semetipsum in cogitationibus depingit. Jam quasi tribunali præsedet, jam sibi parere obsequia subjectorum videt, jam cæteris erinet, jam mala aliis irrogat, aliis, quæ irrogaverit, recompensat. Jam apud semetipsum stipatus cuneis in publicum procedit, jam quibus obsequiis fulciatur, concipit. Qui tamen hæc cogitans solus^b repetit: jam alia conculcat, alia sublevat, jam de conculcatis satisfacit odiis, jam de sublevatissimis recipit favores. Qui igitur tot phantasmata cordi imprimi, quid iste aliud quam somnium vigilans videt? Qui ergo tot rerum causas, quas fingit, tolerat, nimirum intrinsecus natus ex desiderio turbas portat. Alius jam illicita refugit, sed tamen bonis mundi carere pertimescit. Concessa tenere appetit, videri inter homines minor erubescit, et curat summo opere se inops in domo sit, ne despectus in publico; exquirat quid sibi sufficiat, quid necessitas subjectorum petat, atque ut sufficienter jura patronatus subditis expleat, patronos querit quibus ipse famuletur. Sed his dum familiariter jungitur, eorum proculdubio causas implicatur. Quibus sæpe consentit in illicitis; et mala, quæ pro semetipso non appetit, committit propter aliena, quæ non derelinquit. Nam sæpe dum hominem suum in hoc mundo invidium trepidat, et apud majores personas approbat, quæ jam per proprium iudicium damnat. Id, dum sollicitus cogitat quid patronis debeat, quid subjectis; quid sibi augeat, quid affectibus prosit; quasi tanta frequentia turbarum premitur, quanta eorum importunitate laceratur. At contra sancti viri, qui nihil huius mundi appetunt,

A nullis procul dubio in corde tumultibus premuntur. Omnes quippe inordinatos desideriorum motus a cubili cordis manu sanctæ considerationis ejiciunt. Et quia transitoria cuncta despiciunt, ex his nascentes cogitationum insolentias non patiuntur. Solam namque æternam patriam appetunt, et quia nulla hujus mundi diligunt, magna mentis tranquillitate perfruuntur. Unde nunc recte per Prophetam dicitur: *Elongari fugiens: et mansi in solitudine*. In solitudine quippe manere, est a secreto cordis terrenorum desideriorum tumultus expellere: et una intentione æternæ patriæ in amorem intimæ quietis anhelare. Annon cunctos a se cogitationum tumultus expulerat, qui dicebat: *Unam petii a Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini (Psal. 26)*? A frequentia quippe terrenorum desideriorum fugerat ad magnum videlicet solitudinem semetipsum, ubi eo tutius nil extraneum conciperet, quo incompetens nil amaret. A tumultu rerum temporalium magnum quandam recessum petierat, quietam mentem, in qua tanto purius Deum cerneret, quanto hunc cum se solo solam inveniret.

CAP. CXX.— *Præcipita, Domine, et divide linguas eorum (Psal. 54, 1)*.

In expos. beati Job, l. xxxiv (Num. 8 et 9), adjunctum est: *Præcipita, Domine, et divide linguas eorum*.— Sicut perniciosus est, si unitas desit bonis: ita perniciosius si non desit malis. Reproborum quippe unitas bonorum vitam tanto durius impetit, quanto se ei per collectionem durior opponit. Hanc unitatem reproborum perniciosam sibi Paulus conspexit, cum in medio Sadducæorum Pharisæorumque deprehensus dicebat: *De spe et resurrectione mortuorum ego iudico*. Quia nimirum voce percussa, protinus contra se vicissim audientium turba dissiluit. Cumque in duas partes tumultuantium multitudo dividitur, Paulo via ereptionis aperitur: quia quem turba persequentium unita constrinxerat, divisa relaxabat. Eripiuntur enim justi, dum dividuntur injusti: et electorum vota ad perfectum perveniunt, dum reproborum agmina per discordiam confunduntur. Quod bene etiam maris Rubri scissione signatur (Exod. xiv). Dum enim in duas partes unda dividitur, ab electo populo ad terram repromissionis tenditur: quia dum malorum unitas schiditur, bonæ mentes ad hoc, quod appetunt, perducuntur. Si malorum unitas noxia non fuisset, nequaquam divina providentia superbientium linguas in tanta diversitate dissipasset. Hanc ergo unitatem reproborum contra electos Propheta considerans, de sanctæ Ecclesiæ hostibus dicit: *Præcipita, Domine, et divide linguas eorum (Gen. xi)*.

CAP. CXXI.— *Descendant in infernum viventes (Psal. LIV, 16)*.

In expos. beati Job, l. xviii (Num. 9), adjunctum est: *Descendant, etc.*— Ad majoris culpæ cumulum hostes suos sancta Ecclesia perhibet etscire quod sequi debeat, et sequi nolle quod sciunt. De his ergo per Psalmistam dicitur: *Descendant in infernum viventes*.

D Vivi sunt qui sentiunt quæ erga illos sunt. Mortui enim nec sciunt omnino, nec sentiunt. Mortui itaque qui non sentiunt, pro nescientibus; viventes vero qui sentiunt, pro scientibus poni solent. Viventes ergo in infernum descendere, est scientes sentientesque peccare. Dum enim vivi quæ circa illos aguntur, sciunt et sentiunt; mortui autem sentire nihil possunt; mortui in infernum descenderent, si mala nesciendo perpetrarent: cum vero sciunt mala, et tamen faciant iniquitates, in infernum viventes miseri, sentientesque descendunt.

CAP. CXXII.— *Viri sanguinum et dolosi non dimidiabunt dies suos (Psal. LIV, 25)*.

In expos. beati Job, l. v. (Num. 70), adjunctum est:

^a Utic et Gemet. presentibus invidet.

^b Melius legitur loco Morahum designato, solus

repiit.

Viri sanguinum et dolosi non dimidiabunt dies suos. — **A** CAP. CXXVII. — *Adjutor meus tibi psallam, quia tu Deus susceptor meus es, Deus meus, misericordia mea* (Psal. LVIII, 8).
In hom. 19 in Evang. (Num. 7), adjunctum est: *Adjutor meus tibi psallam*, etc. — Perpendens propheta in quibus laboribus humana sit vita constituta, Deum appellat adjutorem. Et quia a tribulatione presenti in requiem æternam nos suscipit, appellat etiam susceptorem. Sed considerans quod mala nostra aspiciet et portat, culpas nostras tolerat, et tamen nos per penitentiam ad præmia reservat, noluit Deum misericordem dicere, sed hunc ipsam misericordiam vocavit, dicens: *Deus meus, misericordia mea*. Revocemus ergo ante oculos nostros mala quæ fecimus; pensemus ex quanta Dei benignitate toleramur; consideremus quæ sunt pietatis ejus viscera, ut non solum culpas indulgeat, sed cæleste regnum penitentibus etiam post culpam promittat. Atque ex omnibus medullis cordis dicamus singuli, dicamus omnes: *Deus meus, misericordia mea*.

a CAP. CXXIII. — *Ipsi calcaneum meum observabunt* (Psal. LV, 7).

In expos. beati Job, l. i. (Num. 53), adjunctum est: *Ipsi calcaneum meum observabunt*. — Quia enim in calcaneo finis est corporis, quid per hunc, nisi terminus signatur actionis? Sive ergo maligni spiritus, sive pravi quique homines illorum sequaces superbiæ, calcaneum observant, cum actionis bonæ finem vitare desiderant.

B CAP. CXXIV. — *Filii hominum dentes eorum, arma, et sagitta: et lingua eorum gladius acutus. Salvum faciet de gladio oris eorum, et de manu violenti, pauperem* (Psal. LVI, 5).

In expos. beati Job, vi (Num. 35), adjunctum est: *Filii hominum dentes eorum*, etc. — Ipse quippe iste pauper est, de quo per Paulum dicitur: *Propter vos egenus factus est, cum dives esset* (I Cor. VIII, 9). Et quia Judæi accusando Dominum tradiderunt, quem traditum Gentiles occiderunt, potest per oris gladium, accusantium Hebræorum lingua signari, de quibus per Psalmistam dicitur: *Filii hominum dentes eorum, arma, et sagitta: et lingua eorum, machæra acuta* (Marc. xv). Qui Evangelio etiam teste clamaverunt: *Crucifige, crucifige* (Luc. XXIII, 21). Per illud vero, *violenti manu*, ipsa crucifigens Gentilitas exprimitur, quæ in Redemptoris mortem Hebræorum voces opere implevit. Deus itaque hunc pauperem et de violenti manu, et de oris gladio salvum fecit: quia videlicet Redemptor noster et vires Gentilium, et linguas Hebræorum moriendo ex humanitate pertulit; sed ex divinitatis suæ potentia resurgendo superavit.

C CAP. CXXV. — *Super eos cecidit ignis, et non viaverunt solem* (Psal. LVII, 9).

In expos. beati Job, l. ix (Num. 9), adjunctum est: *Super eos cecidit ignis*, etc. — Ignis super impios cadit, sed sol igne cadente non cernitur; quia illos, quos gehennæ flamma devorat, a visione veri luminis cæcitat; ut et foris eos dolor combustionis cruciet, et intus pœna cæcitat obscurat: quatenus qui Auctori suo corpore et corde deliquerunt, simul corpore et corde puniantur; et utrobique pœnas sentiant, qui dum hic viverent, pravis suis delectationibus ex utroque serviebant.

D CAP. CXXVI. — *Lætabitur justus cum viderit vindictam impiorum: manus suas lavabit in sanguine peccatorum* (Psal. LVII, 11).

In expos. beati Job, l. xviii (Num. 37), adjunctum est: *Lætabitur justus cum viderit vindictam impiorum*, etc. Plerique dum alienum interitum conspiciunt, revocantur ad cor, ut recogitent suum. Et unde alius ad tormenta ducitur, a tormento inde alius liberatur. Conspicit namque in aliena pœna quid timeat, et dum delinquentem sic percussum aspiciet, dissoluta sua opera justitiæ vigore constringit. Sicque fit, ut iniquus vivens qui multos ad culpam traxerat delectatione peccati, quosdam moriens a culpa revocet terrore tormenti. Quod etiam provenire bonis Psalmista testatur dicens: *Lætabitur justus cum viderit vindictam impiorum: manus suas lavabit in sanguine peccatorum*. In peccatorum morientium sanguine justus lavatur manus; quia dum eorum pœna conspicietur, conspicientis vita mundatur.

^a Caput hoc cum sequenti omittitur in Mss.

b CAP. CXXVIII. — *Commovisti terram, et conturbasti eam: sana contritiones ejus, quia commota est* (Psal. LIX, 4).

In hom. 10 in Ezech. (Num. 28), adjunctum est: *Commovisti terram*, etc. — Terra quippe commota et turbata, est peccator de cognitione reatus sui anxius, et ad penitentiam lamenta perductus. Peccanti enim homini dictum est: *Terra es, et in terram ibis* (Gen. III, 19). Exoret ergo ut sanetur contritio terræ, quia commota est, quatenus peccator, qui de culpis suis affligitur, de cælestis misericordiam gaudio consoletur.

C CAP. CXXIX. — *Ostendisti populo tuo dura, potasti nos vino compunctionis. Dedisti metuentibus te significationem, ut fugiant a facie arcus* (Psal. LIX, 5).

In expos. beati Job, l. xix (Num. 54), adjunctum est: *Ostendisti populo tuo dura*, etc. — Quid hoc loco per arcum, nisi dies extremi judicii designatur? In arcu enim quanto longius trahitur chorda, tanto de eo districtior exit sagitta. Sic nimirum, sic extremi judicii dies quanto longius differunt ut veniat, tanto cum venerit, de illo districtior sententia procedit. Idcirco autem diversis nunc cladibus percutebamur, ut hic correcti, paratiores tunc inveniri valeamus. Unde illic præmissum est: *Ostendisti populo tuo dura*. Flagella videlicet seculi quæ secuturum gravius judicii diem præcurrunt. *Potasti nos vino compunctionis*, ut terrena gaudia in lacrymas verterentur. *Dedisti metuentibus te significationem, ut fugiant a facie arcus*. Ac si diceret: Hoc tempus misericordiam est, illud tempus judicii erit. Per ista ergo hujus temporis flagella significas, quomodo tunc percussurus es, quando non parcens judicas, qui sic districto modo percutebis, quando parcas.

D CAP. CXXX. — *In Idumæam extendam calcamentum meum* (Psal. LIX, 10).

In hom. 7 in Evang. (Num. 3), adjunctum est: *In Idumæam extendam calcamentum meum*. — Quid per Idumæam, nisi Gentilitas? et quid per calcamentum, nisi assumpta mortalitas designatur? In Idumæam ergo Dominus calcamentum se extendere asserit, quia dum per carnem Gentibus innotuit, quasi calcata ad nos divinitas venit. Quis ergo nesciat quod calcamenta ex mortuis animalibus fiunt? In carne ergo Dominus veniens quasi calcatus apparuit, qui in divinate sua morticina nostræ corruptionis assumpsit.

E CAP. CXXXI. — *Melior est misericordia tua super vitam* (Psal. LXII, 40).

In expos. beati Job, l. viii (Num. 51), adjunctum est: *Melior est misericordia tua super vitam*. — Ad abluendam culpam quælibet humanæ actionis virtus infirma est, nisi hanc misericordiam parentis foveat, et non justitia recte judicantis premat. Unde per Psalmistam

^b In Mss. non exstat.

dicitur: *Melior est misericordia tua super vitam*: quia A quamlibet quis videatur innocens, apud districtum judicem nostra nos vita non liberat, si eis reatus sui debitum misericordiae benignitas non relaxat.

CAP. CXXXII. — *Sicut adipe et pinguedine repleatur anima mea* (Psal. LXII, 6).

In expos. beati Job, l. VIII (Num. 25), adjunctum est: *Sicut adipe et pinguedine repleatur anima mea* — Adeps pinguedine animam replet, cum hanc contra praesentium desideriorum aestum supernae spei infusio refovet.

^a CAP. CXXXIII. — *Rivos ejus inebrians, multiplicat generationes ejus, in stillicidiis suis lætabitur, cum exoriatur* (Psal. LXIV, 11).

Libro I in Ezech., hom. 10 (Num. 4), adjunctum est: *Rivos ejus inebrians*, etc. — Rivi quippe Ecclesiae sancti praedicatorum sunt, qui terram nostri cordis infundunt. Sed cum inebriantur rivi, generationes Ecclesiae multiplicantur; quia cum uberiorem gratiam per ritus praedicatorum accipiunt, fidelium numerus augetur. Quae sancta Ecclesia in suis stillicidiis lætatur. In stillicidio etenim aqua de tecto in terram cadit, quae de caelo ceciderat in tectum. Tectum vero Ecclesiae sanctae, sancti praedicatorum sunt, qui nos intercedendo et admonitionibus muniendo protegunt. Sed quia illorum cor divinitus in praedicatione infunditur, quasi aqua de caelo venit in tectum. Quia vero nos eorum verbis irrigamur, quasi aqua de tecto defluit in terram. Sancta itaque Ecclesia dum exoritur, in stillicidiis suis lætatur; quia cum in fide et bonis operibus nascitur, ea quae accepit, dona considerat, et in verbis praedicatorum exultat. Auditoribus porro ad meliora surgentibus, eorum quoque praedicatoribus gratia multiplicatur.

CAP. CXXXIV. — *Benedices coronae anni benignitatis tuae* (Psal. LXIV, 12).

In expos. beati Job, l. IV (Num. 37), adjunctum est: *Benedices coronae anni benignitatis tuae*. — Quasi corona anni benedicitur, cum finito laboris tempore virtutum remuneratio confertur.

CAP. CXXXV. — *Et convalles abundabunt frumento* (Psal. LXIV, 14).

In expos. Evang. hom. 10 (Num. 3), adjunctum est: *Et convalles abundabunt frumento*. — A montibus namque aquae dilabuntur, quia superbas mentes veritatis doctrina deserit. Sed fontes in convallibus surgunt, quia mentes humilium verbum praedicationis accipiunt. Jam videmus, jam convalles frumento abundare conspicimus, quia illorum ora pabulo veritatis impleta sunt, qui mites ac simplices huic mundo despiciabiles esse videbantur.

CAP. CXXXVI. — *Venite, et videte opera Domini, quam terribilis in consiliis super filios hominum* (Psal. LXV, 5)!

In expos. Evang. hom. 4 (Num. 1), adjunctum est: *Venite, et videte opera Domini*, etc. — Sciendum valde est, ut in omne quod agimus, omnipotentis Domini super nos consilia occulta timeamus, ne dum mens nostra exteriora fusa, a sua se voluptate non revocat, intus contra eam iudex terribiliter adversa disponat. Quod bene Psalmista intuens ait: *Venite, et videte opera Domini, quam terribilis in consiliis super filios hominum!* Vidit namque quod alius misericorditer vocatur, alius justitia exigente repellitur. Et quia alia parcendo, alia Dominus irascendo disponit, expavit quod penetrare non potuit, et quem non solum investigabilem, sed etiam in quibusdam sententis suis inflexibilem vidit, terribilem in consiliis esse memoravit.

CAP. CXXXVII. — *Benedicat nos Deus, Deus noster,*

benedicat nos Deus: et metuant eum omnes fines terrae (Psal. LXVI, 8).

In expos. beati Job, l. XXIX (Num. 70), adjunctum est: *Benedicat nos Deus*, etc. — David ut auctorem omnium Deum, Trinitatem ostenderet, dixit: *Benedicat nos Deus, Deus noster, benedicat nos Deus*. Ac ne tertio Deum nominans, tres deos dixisse putaretur, in lico unitatem ejusdem Trinitatis insinuans addidit: *Et metuant eum omnes fines terrae*. Qui enim non eos, sed eum subdidit, unum tria, quae dixerat, intimavit. Unde Isaias cum laudem de unitate Trinitatis aperiret, Seraphim voce exprimens, ait: *Sanctus, Sanctus, Sanctus* (Isai. vi, 8). Ac ne tertio sanctum nominans, unitatem divinae substantiae scindere videretur, adjunxit: *Dominus Deus Sabaoth*. Qui ergo non Domini dicit, sed Dominus Deus addidit, unum existere, quod tertio sanctum vocaverat, indicavit. Hinc est quod Paulus ut operationem sanctae Trinitatis ostenderet, ait: *Ex ipso, et per ipsum, et in ipso sunt omnia* (Rom. xi, 36); atque ut unitatem ejusdem Trinitatis intimaret, protinus addidit: *Ipsi gloria, in saecula saeculorum*. Qui igitur non ipsis, sed ipsi subdidit, unum naturaliter, tria secundum personas innotuit, quod superius tertio idipsum dixit.

CAP. CXXXVIII. — *Iter facite ei, qui ascendit super occasum* (Psal. LXVII, 5).

In expos. beati Job, l. XIX (Num. 6), adjunctum est: *Iter facite ei*, etc. — Super occasum namque Dominus ascendit, quia unde in passione occubuit, inde majorem suam gloriam resurgendo manifestavit. Super occasum videlicet ascendit, qui mortem, quam pertulit resurgendo calcavit. Ait ergo: *Qui ascendit super occasum, iter facite ei*, id est resurgenti Domino in vestris cordibus per fidem praebete viam. Ei itaque qui ascendit super occasum, iter facimus, cum ejus gloriam fidelibus mentibus praedicamus, ut eas et ipse post veniens, per amoris sui praesentiam illustret. Hinc Joanni per spiritum dicitur: *Præibis ante faciem Domini parare vias ejus* (Luc. i, 70). Quisquis etenim praedicando a sordibus vitorum corda audientium mundat, venienti sapientiae viam praeparat.

CAP. CXXXIX. — *Si dormiatis inter medios ceros, pennae columbae deargentatae, et posteriora dorsi ejus in specie auri* (Psal. LXVII, 14).

In expos. ^b Ezechiel. homil. adjunctum est: *Si dormiatis inter medios ceros*, etc. — Ceros Latina lingua sortes dicimus. Dormire autem nostrum, est a prava actione quiescere. Et quia electi quique a perversorum operum se inquietudinibus compescunt, terrena deserunt, caelestia concupiscunt, nimirum inter medios ceros dormiunt, quoniam fugiendo temporalia, et aeterna praemia desiderando, a perversis actibus quiescunt. Mente quippe ad summa evolant, unde et pennae vocati sunt. Quae bene pennae columbae deargentatae esse memorantur. Columba vero deargentata, sancta Ecclesia est, quae aperte praedicationis luce resplendet. Sed haec columba in pennis quidem deargentata est, sed posteriora dorsi ejus in auri specie refulgent; quia sancta Ecclesia, quae modo per praedicatorum linguas clara est, in illa remuneratione, quae sequitur, non jam argenti sed auri fulgore decoratur. Ad illa quippe invisibilia bona perveniens, ad illa caelestia dona pertingens, quae nec oculus vidit, nec auris audivit, jam praedicationis eloquio non indigebit, sed sola auri specie in posterioribus pulchra est, quia in eo, quod post accipiet, solo resplendet fulgore claritatis.

CAP. CXL. — *Ascendens in altum, captivam duxit captivitatem, dedit dona hominibus* (Psal. LXVII, 10).

In expos. Evang. hom. 29 (Num. 10), adjunctum est: *Ascendens in altum*, etc. — Quid his prophetae verbas, nisi ascensio Dominica declaratur? *Ascendens*

^a caput noc cum duobus sequentibus abest a Mss.

^b Quae sit haec hom. non assignatur in Mss. Pars

tamen ultima hujus sacri contextus expon. in hom. 3, l. II, num. 14.

zuppie in altum, captivam duxit captivitatem, quia A corruptionem nostram virtute suae incorruptionis absorbit. Desit vero dona hominibus, quia misso desuper spiritu, alii sermonem sapientiae, alii sermonem scientiae, alii gratiam virtutum, alii gratiam curationum, alii genera linguarum, alii interpretationem sermonum tribuit. Dedit ergo dona hominibus, dum per hujus spiritus gratiam eorum in mundo virtus excrevit.

CAP. CXXI. — *Lingua canum tuorum ex inimicis ab ipso (Psal. LXVII, 24).*

In expos. beati Job, l. xx (Num. 45), adjunctum est: *Lingua canum tuorum ex inimicis ab ipso.* — Quid hoc loco canem nomine, nisi sancti Doctores vocantur? qui fidelium in sancta Ecclesia custodes steterunt, qui dum pro Domino suo diurnis nocturnisque vigiliis intenti clamaverant, magnos, ut ita dixerim, latratus praedicationis dederunt. Nonnulli quippe ab idolorum cultibus revocati, facti sunt praedicatorum Dei. Lingua ergo canum Ecclesiae ex inimicis prodit: quia conversos Gentiles Dominus etiam praedicatorum facit. Unde Judaeorum tarditas, qui pro Domino loqui noluerunt, increpante propheta reprehenditur, qui ait: *Canes muti non valentes latrare (Isa. lvi, 10).* {Hom. 40, in Ev., n. 2.} Nonnunquam solent in sacro eloquio per canes praedicatorum intelligi. Canum etenim lingua, vulnus dum lingit, curat, quia et doctores sancti dum in confessione peccati nostri nos instruunt, quasi vulnus mentis per linguam tangunt. Et quia nos loquendo a peccatis eripiunt, quasi langendo vulnera ad salutem reducunt. Quia quum canum nomine, praedicatorum lingua signatur, a Domino per Psalmistam dicitur *Lingua canum tuorum ex inimicis ab ipso.* Ex Judaeis quippe infidelibus sancti praedicatorum electi sunt, qui in assertionem veritatis contra fures latronesque venientes, magnos pro Domino, ut ita dicam, latratus dederunt. Quo contra de quorundam reprobatione dicitur: *Canes muti non valentes latrare.*

CAP. CXXII. — *Visi sunt gressus tui, Deus; ingressus Dei mei regis, qui est in sancto (Psal. LXVII, 25).*

In expos. beati Job, l. xvi (Num. 41), adjunctum est: *Visi sunt gressus tui, Deus, etc.* — Quasi quidam namque gressus Dei sunt ipsae, quas cernimus, operationes ejus; quibus bonus quisque malusque regitur; quibus justus injustique suis ordinibus disponuntur; quibus et subjectus quisque ad meliora quotidie ducitur, et adversus ad deteriora corruens toleratur. De quibus nimirum propheta gressibus dicebat: *Visi sunt gressus tui, Deus.* Nos itaque cum virtutem longanimitatis atque pietatis ejus intuemur, et intuentes imitari contendimus, quid aliud quam gressuum ejus vestigia sequimur, quia extrema quaedam operationis imitatur? *Visi sunt gressus tui, Deus; ingressus Dei mei regis, qui est in sancto.* Qui inordinatos motus animi, divinarum judiciorum memoria, in se reprimi conspicit, quasi deambulantis in se gressus Domini vidit.

CAP. CXXIII. — *Aethiopia praeveniet manus ejus Deo (Psal. LXVII, 32).*

In expos. beati Job, l. xviii (Num. 34), adjunctum est: *Aethiopia praeveniet manus ejus Deo.* — David Propheta videns quod ad Judaeam red-mendam veniret Dominus, sed ante gentilitas crederet, postmodum Judaea sequeretur, sicut scriptum est: *Donec plenitudo gentium intraret, et sic omnis Israel servus fieret, dicit: Aethiopia praeveniet manus ejus Deo (Rom. xi, 25),* id est priusquam Judaea credat, salvandam se offert omnipotenti Domino peccatis nigra gentilitas. Agamus itaque gratias unico summi Patri, nos qui ex gentilitate collecti, atque ejus lumine per-

fusi, Judaeam quoque ipsam praecessimus ad fidem, ut impleretur quod scriptum est: *Aethiopia praeveniet manus ejus Deo.* Nigri ergo perfidiae meritis fuimus, sed per fidei meritum suscipientes candorem gratiae, ipsam etiam Synagogam, per cujus sobolem vocati sumus ad gratiam Dei, praevenerimus.

CAP. CXLIV. — *Laboravi sustinens (Psal. LXVIII, 4).*

Hom. 8 in Ezech., adjunctum est: *Laboravi sustinens.* — ^b Hoc ex persona Redemptoris nostri Propheta de perverse adhuc viventibus dicit: *Laboravi (Ublegimus, clamans) sustinens.* Non enim sustinendo Dominus laborat, cujus divinitatis potentiam, nulla fatigatio contingit, sed verbis humanitatis loquens, ipsam suam circa nos patientiam laborem vocal.

CAP. CXLV. — *Non me demergat tempestas aquae, neque absorbeat me profundum, neque urgeat super me puteus os suum (Psal. LXVIII, 16).*

In expos. beati Job, l. xxvi (Num. 65, 66), adjunctum est: *Non me demergat tempestas aquae, etc.* — Omnis qui jam viam vitae docerens, in peccatorum se tenebras dejecit, semetipsum quasi in puteum vel in foveam mergit. Si vero diuturna perpetratione etiam consuetudine iniquitatis opprimitur, ne ad superiora jam possit exurgere, quasi angusto ore putei coarctatur. Hinc ergo David sub specie peccantium orat dicens: *Non me demergat tempestas aquae, neque absorbeat me profundum, neque urgeat super me puteus os suum.* Quem enim mali operis iniquitas a bona stabilitate commovit, quasi tempestas aquae rapuit. Sed si adhuc longa consuetudine non praevaluit, non demersit. Jam in puteum cecidit, qui hoc quod divina Lex prohibet, perpetravit. Sed si adhuc longa consuetudo non deprimit, nequaquam os suum puteus coangustavit. Tanto ergo facilius egreditur, quanto minori consuetudine coarctatur. Quaedam namque quasi conclusi oris angustia est, ab opprimente mala consuetudine exurgere velle, nec posse. Jam quidem desiderio ad superna tendere, sed adhuc actus in infimis remanere, praere corde, nec tamen sequi opere, atque in semetipso ^c contradictorem perpeti semetipsum. Cum vero ita tendens anima manu gratiae exaltantis adjuvatur, ab angusto ore ad latitudinem pervenit: quia, victis difficultatibus, opera bona perficit, quae concupiscit. David propheta conclusionem angusti oris aspexerat, cum dicebat: *Satram fecisti de necessitatibus animam meam, nec conclusisti me in manibus inimici (Psal. xxx, 9).* Latissime autem salvatum se noverat, cum subderet, dicens: *Statuisti in loco spatioso pedes meos.* In spatioso quippe loco pedes stabiliti sunt, quando et ad congruentia bona tendimus, et nulla difficultate praepedimur. Quasi enim per latum locum, quo volumus, pergimus, quia nullis obiectis difficultatibus angustiamur.

CAP. CXLVI. — *Propter inimicos meos eripe me (Psal. LXVIII, 19).*

In expos. beati Job, l. xxvi (Num. 32), adjunctum est: *Propter inimicos meos eripe me.* — Plerumque accidit, ut justus in tribulatione deprehensus, supernum solatium etiam temporaliter percipiant, quod tamen non temporaliter implorant. Salvati enim non propter se, sed pro adversariorum salute concupiscunt; ut dum illos omnipotens Deus ab immensis periculis facto quodam miraculo liberet, virtutem suam ipsis etiam persecutoribus innotescat, atque inde adversarios ad aeternitatem redimat, unde tuos temporaliter salvat. Hinc est quod Psalmista voces martyrum concipiens, ait: *Propter inimicos meos eripe me.* Ac si diceret: *Propter me quidem eripi de temporalibus tribulationibus non appeto, sed tamen eripi propter adversarios concupisco, ut dum in ea vita salvati mi-*

^a Reliqua capitula in Mss. desiderantur.

^b In Mich. assignatur hom. 8 in Ezech. ubi tamen haec desiderantur.

^c Sic legitur in omnibus nostris Mss. licet in Moralibus, pro, *contradictorem, sit contradictionem, consentientibus omnibus codicibus.*

rabili cernitur, ipso miraculorum visu inimicorum duritia convertatur. Sicut ergo sæpe Dominus suorum vitam temporaliter pro inimicorum conversione eripit, ita sæpe suorum voces, propter damnationem persequentium, non exaudit; ut videlicet inde reatum suum cumulent, unde prævaluisse se nequiter gaudent. Nam qui invisibilia despiciunt, moveri nunquam visibilibus miraculis possunt. Sed idcirco cum justis plerumque nihil mirum visibiliter agitur; quia eorum adversarii illuminari visibiliter non merentur.

Cap. CXLVIII. — *Consolantem me quaesivi, et non inveni (Psal. LXVIII, 21).*

In expos. beati Job, l. XVII (Num. 5), adjunctum est: *Consolantem me quaesivi, et non inveni.* — Tunc solem quippe sancta Ecclesia consolantem invenit, cum ex ea morte, quam vir ejus pertulit, multos intra semetipsam surgere ad vitam cernit.

Cap. CXLVIII. — *Obscurentur oculi eorum ne videant, et dorsum eorum semper incurva (Psal. LXVIII, 24).*

In Reg. past. part. I (Cap. 1), adjunctum est: *Obscurentur oculi eorum ne videant, etc.* — Hoc a propheta de reprobis prænantandi studio, non autem maledicentis dicitur voto. Oculi quippe sunt, qui in ipsa honoris summi facie positi, providendi itineris ostium suscipiunt. Quibus hi nimirum, qui subsequenter inhaerent, dorsa nominantur. Obscuratis ergo oculis dorsum flectitur: quia cum lumen scientiæ perdat qui præsent, profecto ad portanda peccatorum onera curvantur qui sequuntur. Ait ergo: *Obscurentur oculi eorum ne videant, et dorsum eorum semper incurva*, ac si dicat: Qui humana vitæ actionibus, quasi prævidendis itineribus præsent, veritatis lucem non habeant, ut et qui sequuntur, subditi iniquitatum suarum oneribus incurvali, omnem statum rectitudinis amittant (*Moral. l. XXIV, n. 40*). Quod factum procul dubio in Judæa novimus, cum in ipso nostri Redemptoris adventu Phariseorum turba atque sacerdotum a vero lumine mentis oculos clausit, et per præpositorum exempla gradiens, in infidelitatis tenebris populus erravit.

Cap. CXLIX. — *Confundantur statim erubescentes, qui dicunt mihi: Ruge, ruge (Psal. LIX, 4).*

In expos. Ezech. l. I hom. 11 (Num. 14), adjunctum est: *Confundantur statim erubescentes, etc.* — Adulatio etenim si vel ad tempus patienter suscipitur, augetur, et paulisper demulcet animum, ut a rigore suæ rectitudinis emollescat in delectatione sermonis; sed ne crescere debeat, statim est sine mora ferienda.

Cap. CL. — *Inimici ejus terram lingent (Psal. LXXI, 9).*

In expos. beati Job, l. XX (Num. 26, 27), adjunctum est: *Inimici ejus terram lingent.* — Libet intueri hoc quod per Psalmistam dictum est: *Inimici ejus terram lingent.* Duo quippe sunt genera hominum ambitioni suæ servientium; unum videlicet, quod semper ad avaritiam blandimentis utitur lingua: aliud vero, quod aperta vi intendit rapina. Nam rodimus, cum aliquid exterius forti aditu atterimus; lambitur enim, quando hoc quod edi facile non potest, impressa lingua lenitate gustatur. Omnes igitur etiam sub specie fidei prave viventes, qui aliena appetant, sed ea, quæ appetunt, rapere nequaquam possunt; blandis autem sermonibus, et quasi mollitia dulcedinis concepta abstrahere conantur, qui aliud quam terram lingunt? quia terena quæque, quæ virtute nequeunt auferre, mollitie linguae moliantur. Qui vero in hoc mundo aliqua potestate subalti sunt, et concupiscentes aliena, blandiri quidem ex fraude despiciunt;

quia etiam injusto robore possunt implere quod volunt; hi hoc quod appetunt, non lambunt, sed rodunt; quoniam propinquorum vitam fortitudine virium velut admissa dentium demoliantur.

Cap. CLI. — *Mei autem pene moti sunt pedes, pene effusi sunt gressus mei, quia zelavi in peccatoribus, pacem peccatorum videns (Psal. LXXII, 2).*

In expos. beati Job, l. VI (Num. 7, 8), adjunctum est: *Mei autem pene moti sunt pedes, etc.* — Cum males florere infirmi conspiciunt, trepidant, et apud semetipsos peccantium prosperitate verbati, intus in gressibus mentis natant. Horum ergo speciem sumpsit Psalmista, cum diceret: *Mei autem pene moti sunt pedes, pene effusi sunt gressus mei; zelavi in peccatoribus, pacem peccatorum videns.* Cum vero eorum gloriam fortes aspiciunt, protinus quæ post gloriam pena sequatur attendant, et alta intus cogitatione despiciunt hoc quod superbi foris factu vacuæ inflationis intumescent. Unde et de hoc perfectorum despectu per beatum Job dicitur: *Ego vidi statim forma radice, et maledicti pulchritudini ejus statim.* Pulchritudini quippe multi maledicere, est ejus gloriam ex considerata damnatione judicare, quia eo atrocitas in tormentis obruit, quo altius in peccatis elevatur, quia transit quod extollitur, permansit quod paritur. Qui honoratur in via, in perventione damnabitur, et quasi per amena prata ad carcerem pervenit, qui per vitæ præsentis prospera ad interitum tendit.

Cap. CLII. — *Dejecisti eos, dum alleverantur (Psal. LXXII, 12).*

In Reg. past. part. III (Cap. 25, adm. 27), adjunctum est: *Dejecisti eos, dum alleverantur.* — Reprobi cum recta opera^d divinis innumeribus non rependant, cum lotos se hic deserant, et affluentibus prosperitatibus dimittunt, uade exterius proficiunt, iade ab intimis cadunt. Hinc est quod in inferno cruciatus diviti dicitur: *Recepisti bona in vita tua (Luc. XVI, 25)*. Idcirco enim bona hic recipit malus, ut illic plenius mala reciperet; quia hic fuerat nec per bona conversus. Non ergo ait: *Dejecisti eos postquam elevati sunt, sed cum alleverantur;* quia hoc ipsum fit superbis interior dejecti, quod eis falsa contingit gloria exterius elevari. Ordinate etenim divino judicio, non eis hic aliud culpa est atque aliud poena, sed sua illis in peccam vertitur culpa, ut elatis fastu superbiæ hoc ipsum sit vere iustus cadere, quod foris ostenditur profecisse.

Cap. CLIII. — *Tu dirupisti fontes, et torrentes: tu siccasti fluvios Ethan (Psal. LXXIII, 15).*

In expos. beati Job, l. XXXIII (Num. 20), adjunctum est: *Tu dirupisti fontes, etc.* — Ethan interpretatur fortis. Et quis est hic fortis, nisi de quo per Evangelium Veritas dicit: *Nemo potest vasa fortis ingressus domum diripere, nisi prius alliget fortem (Marc. III, 27)?* Fontes itaque et torrentes Dominus dirupit, dum in Apostolorum suorum cordibus fuenta veritatis operuit. De quibus rursus per Prophetam alium dicitur: *Haurietis aquas in gaudio de fontibus Salvatoris (Isa. XII, 3).* Ad eorum quippe doctrinam sitientes pergitimus, ut veritate plenas corium nostrorum languculas reportemus. Sed emanantibus suis fontibus Ethan fluvios exsicavit, dum doctrinam fortis et maligni spiritus ostenso radio suæ veritatis arefecit.

Cap. CLIV. — *Dixi iniquis: Nolite inique agere: et delinquentibus: Nolite exaltare cornu (Psal. LXXIV, 5).*

In Reg. past. part. II (Cap. 30, admon. 31), adjunctum est: *Dixi iniquis, etc.* — Cornu delinquentes exaltant, si nequaquam se ad poenitentiam ex cogni-

^a Abest a Mss.

^b Non legitur in Mss.

^c Utic. alta mentis.

^d Genet., divinis operibus.

tionē suæ iniquitatis humiliant. Hinc rursus dicitur: *Cor contritum et humiliatum Deus non spernit* (Psal. l, 19). Quisquis enim peccata plangit, nec tamen deserit, cor quidem conterit, sed humiliare contemnit. Quisquis vero peccata jam deserit, nec tamen plangit, jam quidem humiliat, sed tamen conterere cor recusat.

CAP. CLV. — *Illuminans tu mirabiliter a montibus æternis* (Psal. lxxv, 5).

In expos. beati Job, l. xxvii (Num. 16), adjunctum est: *Illuminans tu mirabiliter a montibus æternis*. — Qui orientem contemplari non valet, irradiatos montes aspicit, et quia sol ortus sit deprehendit. Ex æternis montibus nos Deus illuminat; quia per admiratam vitam patrum præcedentium, radio nos suæ claritatis illustrat. Ecce in studio devotionis Dominicæ et charitatis accenditur, sed in hac devotione atque charitate melius horum montium contemplatione formamur. Quid enim devotus Petro? Quid carius Joanne? Ille per devotionem fluida maris dorsa calcare non timuit (Matth. xiv, 29): iste per amorē in ipso auctoris nostri pectore requievit (Joan. xiii, 21): et qui ad corporalis cœnæ refectio-nem venerat, spirituale pabulum de sinu Redemptoris sumpsit. Sed quia signari per montes præcedentium patrum vitam diximus, necesse est ut adhuc ad medium etiam superiorum patrum exempla deducamus. Ecce cum præceptis cælestibus subdi per obedientiam cupimus, consideratis antiquorum patrum vestigiis juvamus. Quid enim Abraham obedientius, qui ad unam vocem Dominicam cognatos et patriam deserit (Gen. xii), et pro adipiscenda æterna hereditate ipsum ferire non trepidat, quem senex jam et pene moriturus acceperat heredem? Cum patientiæ apprehendere virtutem conamur, præcedentium exempla conspiciamus. Quid enim Isaac patientius, qui ligna portat, de holocausto rogat, atque post paululum ligatur, et non loquitur (Gen. xxii): aræ superponitur, et non reluctatur? Quid ergo isto viro dici patientius potest? Qui quasi ad solatium ducitur, et requirit: ad ferendum ligatur, et conticescit: et oblaturus holocaustum interrogat, offerendus in holocaustum tacet. Cum accingi ad laborum tolerantiam nitimur, exemplis præcedentium informamur. Quid enim Jacob laboriosus, qui apud Laban tam longo tempore propinquum jure cognationis opera exercuit servitutis (Gen. xxxix), et vice obsecutus est famuli, ut perfrueretur præmiis heredis? Cum arcem continentiæ et castitatis ascendere nitimur, exemplis præcedentium sublevamur. Quid enim Joseph castius, qui ad desiderium petulantis dominæ, jugo luxuriæ premi non potuit, etiam captivus (Gen. xxxix)? Et quidem hominibus servus exstitit, sed contra dominantem nequitiam, et in servitio liber fuit. Cum mansuetudine repleri concupiscimus, præcedentium exemplis adjuvamus. Quid enim Moyse mansuetius, qui commissi sibi populi seditionem tolerat, et tamen irascentem Dominum pro suis persecutoribus rogat, seque pro illis divino furori objicit; quia in sancto ejus pectore etiam ex persecutione charitas ignescit? Cum contra adversa mundi firmare mentis constantiam nitimur, præcedentium consideratione fulcimur. Quid enim Josue constantius (Num. 13, 14), qui ad explorandam qualitatem gentium missus, nec proceritatis magnitudinem, nec numerositatis multitudinem expavit? Unde et easdem Gentes, quas explorando non timuit, etiam præliando prostravit. Cum benignitatis culmen apprehendere conamur, præcedentium exemplis instrui-mur. Quid enim Samuele benignus, qui de principatu regendi populi dejectus (I Reg. x, 12), successorem sibi humiliter requirit, inventumque ungit in regem: unctum mox tolerat persecutorem? A quo ne moriatur, trepidat: et tamen ne ei Dominus irascatur, rogat. Ipse quippe cum mitteretur, ait: *Audiet Saul,*

et interficiet me (I Reg. xvi, 2). Et ei per semetipsam Veritas dicit: *Usquequo tu luges Saulem, cum ego abjecerim eum* (Ibid., 1)? Quid ergo isto viro dici benignius potest, qui et hunc non vult divinitus percuti, a quo formidat occidi? Cum ad pietatis atque humilitatis celsitudinem tendimus, præcedentium exemplis levamur (I Reg. xvii, 18, 19) Quid enim David misericordius, quid humilior dici potest, qui a rege reprobo pro victoriis contumelias recipit, qui de manu hostili Israeliticam Gentem fortis eripuit, et tamen ne ipse moriatur, quasi debilis fugit? Qui et se electum divino iudicio, et persecutorem suum reprobum agnovit, et tamen eidem persecutori suo crebræ satisfactionis humilitate se subjicit. Qui persecutoris lanceam tollit, oram chlamydis detruncat, atque ad cacumen montis protinus properat, et uno eodemque tempore, quia occidendi potestatem habuerat, ostentat, et ne occidatur, rogat (Ex num. 15). Hinc est quoque de prædicatoribus per Prophetam dicitur: *Qui sunt isti, qui ut nubes volant* (Isa. lx, 8) (Num. 17)? In cunctis ergo quæ spiritualiter appetimus, exemplis præcedentibus informamur. More enim nubium extensa super nos patrum vita tegimur, ut ad fructum secundi germinis infundamur; et quasi intuentes cœlum, prius nubes aspiciamus, quia ante bonorum facta admirando cernimus: et post, illa quæ sunt cœlestia, experiendo penetramus.

CAP. CLVI. — *Turbati sunt omnes insipientes corde. Dormierunt somnum suum, et nihil invenerunt omnes viri divitiarum in manibus suis* (Psal. lxxv, 6).

In expos. beati Job, l. xviii (Num. 28, 29), adjunctum est: *Turbati sunt omnes insipientes corde, etc.* — Ut in sua manu divites post mortem quidquam inveniant, eis ante mortem dicitur, divitias suas in quorum manibus ponant *Facite*, inquit, *robis amicos de mammona iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula* (Luc. xv, 9). Dives ergo cum dormierit, nihil in manibus suis inveniet (Job. xxvii, 19). Res ergo suas, cum moreretur, secum tolleret, si ad petentis vocem, cum viveret, sibi tulisset. Nam terrena omnia, quæ servando amittimus, largiendo servamus, patrimoniumque nostrum retentum perditur, manet erogatum. Diu enim cum rebus nostris durare non possumus, quia aut nos illas moriendo deserimus, aut illæ nos viveatē quasi deserunt pereundo. Agendum ergo nobis est, ut res absolute perituras in non pereuntem cogamus transire mercedem. Dormit namque dives, et nihil invenit: nihil nimirum de rebus, quas tenuit. Nam culpa rerum simul ducitur, quamvis hic omnia, pro quibus culpa perpetrata est, relinquuntur. Eat ergo nunc, et acceptis rebus tumeat, seseque super cæteros extollat: gloriatur se habere quod proximus non habet. Veniet quandoque tempus ut evigilet, et tunc cognoscat, quam vacuum fuerit, quod in somno tenuerat. Sæpe namque contigit dormienti inopi, ut se per somnium divitem videat, atque ex eisdem rebus animum extollat: letetur se habere quod non habuit, jamque dedignari quærat, a quibus dedignatum esse se doluit. Sed repente evigilans evigilasse se dolet, qui interim divitiarum imaginem vel dormiens tenebat. Gemit enim protinus sub paupertatis pondere, et inopix suæ angustis premitur, et eo pejor quo ad tempus brevissimum, vel vacue dives fuit. Sic, sic nimirum hujus mundi sunt divites, qui rebus acceptis tument. Bene operari de sua abundantia nesciunt. Quasi dormientes sunt divites, sed paupertatem suam evigilantes eveniant; quia nihil secum ad illud iudicium, quod permanet, ferunt: et quando nunc ad breve tempus sublimius elati sunt, tanto contra se in perpetuum gravius ingemiscunt. Quia, teste Sapientia, damnationis suæ tempore dicturi referuntur: *Quid nobis profuit superbia, et divitiarum jactantia quid contulit nobis?*

^a In Uticensi multa alia hic intexta leguntur quæ ex loco Moralium assignato sunt excerpta.

Fransierunt omnia illa tanquam umbra, et tanquam nuntius percurrrens (Sap. v, 8). Vilia ergo et fugitiva fuisse, quæ tenerant, jam amissa cognoscunt. Quæ quandiu aderant, stultis eorum cordibus et magna et mansura videbantur. Sero dives aperuit oculos, quando Lazarum requiescentem vidit, quem jacentem ante januam videre contempsit (Luc. xvi, 25). Intellexit ibi quod hic facere noluit, et in damnatione sua cognoscere compulsus est, quid fuit quod perdidit, quando indigentem proximum non agnovit. Cum enim corpus obdormiscit in morte, tunc anima evigilat in vera cognitione, et cum carne moritur, ejus anima videre cogitur, quod providere contempsit. Tunc esse conspicit quod timebat, tunc se vacuum invenit, quæ plena rebus præ cæteris hominibus se esse lætabatur.

a CAP. CLVII. — *Dormitaverunt qui ascenderunt equos (Psal. LXXV, 7).*

In expos. beati Job, l. xxxi (Num. 43), adjunctum est : *Dormitaverunt qui ascenderunt equos.* — Equi nomine, dignitas temporalis accipitur, Propheta attestante, qui ait : *Dormitaverunt qui ascenderunt equos* : id est, morte animæ mentis oculos a veritatis luce clausurunt, qui in præsentis vite honore confisi sunt.

CAP. CLVIII. — *Eripe me de luto, ut non inhæream (Psal. LXXVIII, 15).*

In expos. beati Job, l. xxiv (Num. 27, in fine), adjunctum est : *Eripe me de luto, etc.* — Luto inhæerere, est sordidis desideriis concupiscentiæ carnalis inquinari.

CAP. CLIX. — *Negavi consolari animam meam, memor sui Dei, et delectatus sum (Psal. LXXVI, 3).*

Cum **b** de perfectorum intra sanctam Ecclesiam desideriis tractaretur in expos. beati Job, l. xviii (Num. 66), adjunctum est : *Negavi consolari animam meam, etc.* — Sancti viri ad animum suum ex præsentis vita nullius gratiæ consolationem admittunt. Nam plerumque hujus sæculi divites, solent mentis tædio affecti, bona temporaliter accepta conspicerere, et tristitiam delinire. Cum enim mœore quodam tangi se sentiunt, equos aspiciunt, auri argenteque sui vascula contemplantur, prædia circumeunt. Cumque per hæc temporalia oculos libenter trahunt, obortum animæ mœorem vincunt. Unde eis et in Evangelio Veritas dicit : *Væ vobis divitibus, qui habetis consolationem vestram (Luc. vi, 24).* Sed sanctus vir, qui hoc loquitur, quia ab æternis gaudiis cecidit, consolationem de temporalibus non admittit, dicens : *Negavi consolari animam meam.* Ac si aperte dicat : Qui de temporalium amissione non lugeo, de temporalium abundantia consolari nequaquam possum. Cui tanquam si nos audientes ista, dicemus : Quid igitur quæris, qui consolari in his, quæ mundi sunt, renuis? Illico adjecit : *Memor sui Dei, et delectatus sum.* Ac si aperte dicat : Terrenarum rerum me nec abundantia refovet, auctoris autem mei, quem adhuc videre non valeo, vel sola memoria delectat.

CAP. CLX. — *Exercitatus sum et defecit paulisper spiritus meus (Psal. LXXVI, 4).*

Dum de incrementis profectuum tractaretur in expos. beati Job, l. xx (Num. 46), adjunctum est : *Exercitatus sum, etc.* — Quid est quod ait : *Spiritus meus, nisi spiritus hominis, videlicet spiritus elationis? Et quia per occultam gratiam ad amorem Dei temperata desuper mensura proficimus, quanto in nobis de Dei spiritu virtus crescit, tanto nos spiritus deficit. Qui spiritus erroris, quia non a nobis subito penitus amputatur, bene paulisper defecisse*

A perhibetur. Tunc vero in Deo plene proficimus; cum a nobis ipsis funditus defecerimus.

c CAP. CLXI. — *Etenim sagittæ tuæ pertransierunt (Psal. xxvi 19).*

In expos. beati Job, l. xxix (Num. 47), adjunctum est : *Etenim sagittæ tuæ pertransierunt.* — De imbre namque sanctæ prædicationis alias dicitur : *Mandabo nubibus meis ne pluant super eam imbrem (Isa. v, 6).* De cursu vero imbris, qui in electorum cordibus agit, Psalmista testatur dicens : *Velociter currit sermo ejus (Psal. cXLVII, 15).* Plerumque vero imber est, et cursum non habet : quia prædicatio ad aures venit, sed cessante interna gratia, ad corda audientium non pertransit. De cujus prædicationis verbis, propter electos dicitur : *Etenim sagittæ tuæ pertransierunt.* Sagittæ quippe Dei pertransiunt, quando verba prædicationis ejus ab auribus ad corda descendunt. Quod quia solo divino munere agit, imbre cursuum Dominus se dedisse testatur.

CAP. CLXIII. — *Attendite, popule meus, legem meam (Psal. LXXVII, 1).*

Dum de servando modo sacri eloquii tractaretur in præf. Moral. (Cap. 1, n. 3), adjunctum est : *Attendite, popule meus, legem meam.* — Non lex David, aut populus David, sed personam ejus, ex quo loquebatur, assumens, ipsius auctoritate loquitur, cujus inspiratione replebatur. Hoc quotidie fieri in Ecclesia cernimus, si vigilanter intueamur. Nunc stans in medio populi lector clamat : *Ego sum Deus Abraham, Deus Isaac, et Deus Jacob (Exod. iii, 6) :* et quod ipse Deus sit, vere profecto non dicit nec tamen per hoc, quod dicit, veritatis regulam deserit ; quia cui ministerium lectionis exhibet, ejus dominium voce prætendit. Itaque scriptores sacri eloquii, quia repleti sancto Spiritu super se trahunt, quasi extra semetipsos fiunt, et sic de se sententias quasi de aliis proferunt.

CAP. CLXIII. — *Filii Ephrem intendentes arcum et mittentes sagittas suas, conversi sunt in die belli (Psal. LXXVII, 9).*

Dum de pusillanimitate prædicantium tractaretur in Ezech. hom. 9, adjunctum est : *Filii Ephrem intendentes arcum, etc.* — ^d Plerumque nos, qui doctores videmur, dum prædicamus, audientes instruimus, et loquendo arguimus alios, sed ipsi ad laborem certaminis ire recusamus. Et scriptum est : *Filii Ephrem intendentes arcum et mittentes sagittas suas, conversi sunt in die belli.* Ephrem quippe fructificatio dicitur. Et quæ est talis vel tanta fructificatio, nisi lingua doctorum? Qui dum verbum seminant, multiplicant fructus animarum. Qui cum docere præparamus, et sensum sacre Scripture exquirimus, arcum intendimus. Cum verba correptionis facimus, sagittas emittimus. Arcus enim nonnunquam in sacro eloquio ipsum sacrum eloquium poni solet, quod ex utroque Testamento velut ex cornu et chorda constat. Vetus quippe Testamentum figuratur cornu propter duritiam, novum vero, quod incarnato Domino factum est, signatur chorda. Et dum chorda trahitur, cornu curvatur : quia cum Testamentum novum discutitur a duritia litteræ, vetus inclinatur, et ad intellectum spiritualem flectitur, quia rigor ejus duritiæ non tenetur. Sagittæ enim sunt hæc ipsa verba, quæ doctores proferunt. Unde bene etiam per Prophetam de sanctis doctoribus gentilitatem ingredientibus dicitur : *Cum sagittis et arcu ingredientur illud (Isa. vii, 24).* Nos ergo cum Scripture sacre dicta pensamus, arcum intendimus cum verba doctrinæ damus, sagittas emittimus. Sed in die belli convertimur,

^a Caput hoc cum sequenti abest a Mss.

^b Ita legitur in Genet.

^c Caput hoc non est in Mss.

^d In Cod. mss. indicatur hom. 9 in Ezech., ubi frustra hæc quæsimus. Pauca exstant in hom. 21, quæ est nona libri ii.

quia nonnuquam contra vitiorum certamina laborum subire recusamus.

CAP. CLXIV. — *Statuit aquas quasi in utre (Psal. LXXVI, 13).*

Dum de reproborum contra Ecclesiam machinationibus tractaretur, in expos. beati Job, l. viii (Num. 39), adjunctum est: *Statuit aquas quasi in utre. — Aquae in utre sunt lubrica pravorum desideria, quia cuius operis effectum non inveniunt, sub carnalis corde deprimuntur.*

CAP. CLXV. — *Recordatus est, quia caro sunt (Psal. LXXVII 39).*

Cum de providentia divinæ misericordiæ erga genus humanum tractaretur in expos. beati Job, l. iv (Num. 8), adjunctum est: *Recordatus est, etc. — Omnipotens Deus, sicut ex nihilo bona facere potuit, ita cum voluit, per incarnationis suæ mysterium etiam perditia bona reparavit. Duas vero ad intelligendum se creaturas fecerat angelicam videlicet, et humanam. Ultramque vero superbia percussit, atque a statu imposte rectitudinis fregit. Sed una legum carnalis habuit, alia vero nihil infirmum de carne gestavit. Angelus namque solummodo spiritus, homo vero et spiritus est, et caro. Misertus ergo Creator ut redimeret, istam ad se debuit reducere quam in perpetracione culpæ ex infirmitate aliquid constat habuisse; et eo altius debuit apostatam angelum repellere, quo cum a persistendi fortitudine corruit, nihil infirmum ex carne gestavit. Unde et recte Psal. nista cum misertum Redemptorem hominibus diceret, ipsam quoque causam misericordiæ expressit dicens: *Et memoratus est, quia caro sunt.* Ac si diceret: *Quo eorum infirma vidit, eo districte culpas punire notuit. Est adhuc aliud, quo perditus homo reparari debuit, et superbiens spiritus reparari non possit, quia nimirum Angelus sua malitia cecidit, hominem vero aliena prostravit.**

CAP. CLXVI. — *Conversi sunt in arcum perversum (Psal. LXXVII, 57).*

Dum de cavendo elationis vitio, et studio veræ humilitatis tractaretur, in expos. beati Job, l. xxvii (Num. 75), adjunctum est: *Conversi sunt in arcum perversum. — Arcus perversus ipsum, a quo intenditur, percussit. Unde in dictis suis arrogantium linguæ arcui perverso sunt similes, quia dum contra elationem verba faciunt, in suis auctoribus sagittas figunt. Unde summa cura providendum est, ne accepta sapientia, eius ignorantie tenebras illuminat, lumen humilitatis tollat, ut iam sapientia esse nequeat, quæ etsi virtute locutionis fulgeat, elationis tamen velamine cor loquentis obscurat (Num. 79). Alia namque sunt bona summa, alia bona media. Bona etenim summa sunt fides, spes, et charitas. Quæ cum veraciter habentur, in malum inflecti non possunt. Bona autem sunt media, prophetia, doctrina, curacionum virtus et cetera: quæ ita inter utrumque sunt posita, ut aliquando per hæc sola æterna patria, aliquando vero gloria terrena requiratur. Medias ergo has virtutes dicimus, quas ad quodcumque mens appetit inclinamus. Quibus perceptis ita uti sicut terrenis divitiis potest. Per terrenas namque divitias, alii in gloria ostentatione superbiunt, alii erga proximorum indigentiam ministeria pietatis operantur. Cum per doctrinam igitur, atque prophetiam laus exterior queritur, quasi per corporales divitias terrenæ gloriæ culmen ambitur. Cum vero doctrina, atque prophetia lucrandis animabus impenditur, quasi acceptæ divitiæ egenis fratribus largiuntur. Quia ergo sepe per ipsa dona, quæ se peripere exsultat, a manu dantis incautus animus elongat, vigilantis provisione curandum est, ut et prius subigantur vitia, et post sub circumspectione dona teneantur. Nam si in eis mens incaute se describit, non per hæc adjuva subvehitur, sed quasi pro anteactis laboribus remun-*

* Tria quæ sequuntur non sunt in Mss.

nerata reprobat. Unde fit etiam ut accepta virtus, dum in usu transitorie laudis assumitur, quia vitio militat, virtus non sit. Quia enim origo virtutis humilitas est, illa in nobis virtus veraciter pullulat, quæ in radice propria, id est in humilitate perdurat. A qua nimirum si absconditur, arescit, quia vivificantem se in intimis humorem charitatis perdit.

CAP. CLXVII. — *Tradidit in captivitatem virtutes eorum, et pulchritudinem eorum in manus inimici (Psal. LXXVII, 64).*

Cum de vitanda in bonis operibus arrogantia tractaretur, Regul. past., pars iv, adjunctum est: *Tradidit in captivitatem virtutes eorum, etc. — In captivitatem virtus, et pulchritudo in manus inimici traditur, cum decepto menti antiquus hostis ex boni operis elatione dominatur. Quæ tamen virtutis elatio, quamvis plene non superet, utcumque tamen et electorum sæpe animum tentat, sed cum elevatus destituitur, destitutus ad formidinem revocatur. Hinc etenim David dicit: *Ego dixi in abundantia mea, Non movebor in æternum (Psal. xxix, 7).* Sed quia de confidentia virtutis intumuit, paulo post quod pertulit adjunxit: *Avertisti faciem tuam a me, et factus sum conturbatus.* Ac si aperte dicat: *Fortem me inter virtutes credidi, sed quantæ infirmitatis sim, derelictus agnovi. Hinc rursum dicitur: *Juravi et stansi, custodire iudicia justitiæ tuæ (Psal. cxviii, 105).* Sed quia ejus virium non erat manere in custodia quam jurabat, debilitatem suam proinus turbatus invenit. Unde ad precis opem repente se contulit, dicens: *Humiliatus sum usquequaque, Domine, vivifica me secundum verbum tuum.***

CAP. CLXVIII. — *Item unde supra.*

In expos. beati Job, l. 8. (Num. 83): — *Vitios quippe et pulchritudo arrogantem inimici manibus traditur, quia omne bonum, quod per concupiscentiam laudis ostenditur, occulti adversarii juxta mancipatur. Hostes namque ad rapinam provocat, qui suas eorum notitias divitias denudat. Quosque enim ab æterna patrie securitate disjungimus, per latronum insidiantium iter ambulamus. Qui ergo in itinere depredari formidat, abscondat necesse est bona, quæ portat. O miseri, qui affectantes laudes hominum, in semetipsis dissipant fructus laborum! Cumque se ostendere alienis oculis appetant, demerant quod agunt. Quos nimirum maligni spiritus cum ad jactantiam provocant eorum, sicut diximus, opera captivitates denudant.*

CAP. CLXIX. — *Immissiones per angelos malos, viam fecit semite iræ suæ (Psal. LXXVII, 49).*

In expos. beati Job, l. xxv (Num. 23, 24), adjunctum est: *Immissiones per Angelos malos, etc. — Cor quippe Dominus prioribus meritis aggravatum, iuste permittit etiam subsequentibus malignorum spirituum persuasionibus falli, quod cum digne in culpa trahitur, reatus ejus in poena cumulat. Unde et iræ suæ Dominus viam de semita fecisse perhibetur. Latior est enim via quam semita. Ex semita vero iræ suæ viam facere, est iræ causas districte judicando dilatare, ut qui illuminati agere recte noluerunt, iusto creati adhuc faciant unde amplius puniri mereantur. Jam aceret supplicium peccatum, et causa peccati: sed expectatur adhuc ut augmentum supplicii subrogent peccatum, et poena peccati. Plurimum vero unum idemque peccatum, et peccatum est, poena peccati, et causa peccati. Quod melius ostendimus, si res ipsas ad medium deducamus. Effrenata enim ventris ingluvies, in fervorem luxurie plenitudinem carnis instigat; perpetrata autem luxuria sepe per perjurio aut homicidio legitur; ne humanarum legum ultioque puniatur. Fornicatio ergo ante oculos quodquidam voracitatis sibi frena laxavit, qua voracitate superatus, adulterii facinus admisit; deprehensus autem in adulterio, latenter virum*

adulterum, ne ad iudicium traheretur, occidit. Hoc itaque adulterium inter voracitatem et homicidium positum; de illa videlicet nascens, hoc generans; peccatum est, et poena, et causa peccati. Peccatum est per seipsum; poena vero peccati est, quia culpam voracitatis auxit; causa autem peccati est, quia subsequens etiam homicidium genuit. Unum ergo idemque peccatum est, et poena praecedentis, et causa culpae subsequentis: quia et transacta dum exaggerat, damnat: et adhuc subsequencia qua damnari debeant, seminat.

CAP. CLXX.— *Redde vicinis nostris septuplum in sinu eorum (Psal. LXXVIII, 12).*

In expos. beati Job, l. xxii (Num. 52), adjunctum est: *Redde vicinis nostris, etc.*—Scriptura etenim sacra plerumque sinum ponere pro mente consuevit. Sicut voce Ecclesiae de persecutoribus nostris, qui nobis natura quidem conjuncti sunt, sed vita disjuncti, per Psalmistam dicitur: *Redde vicinis nostris septuplum in sinu eorum.* Ac si aperte diceretur: In mente sua recipient hoc, quod in nostris corporibus savientes, operantur, ut dum nos exterius ex parte puniunt, ipsi interius perfecte puniantur.

CAP. CLXXI.— *Potum dedit nobis in lacrymis, et in mensura (Psal. LXXVII, 6).*

Dum de studio dignae poenitentiae tractaretur, Reg. part. iii (Cap. 20, admo. 39), adjunctum est: *Potum dedit nobis, etc.*—Providendum est iis qui peccata suorum operum deplorant, ut consummata mala perfecto diluant lamento; ne plus astringantur in debito perpetrati operis, et minus solvant fletibus satisfactionis. Scriptum quippe est: *Potum dedit nobis in lacrymis, et in mensura,* ut videlicet uniususque mens tantam poenitendo compunctionis suae bibat lacrymas, quantum se a Deo meruit aruisse per culpas.

CAP. CLXXII.— *Sumite psalmum, et date tympanum (Psal. LXXX, 2).*

In expos. beati Job, l. xxxiii (Num. 33), adjunctum est: *Sumite psalmum, etc.*—In praedicatione fidei, quasi quoddam negotium geritur, dum verbum datur, et fides ab auditoribus sumitur. Quasi quoddam negotium faciunt, qui praedicationem praerogant, et a populis fidem reportant, fidem impertiunt, et eorum sanctam protinus vitam sumunt. Si enim justorum praedicatione negotium non fuisset, profecto Psalmista non diceret: *Sumite psalmum, et date tympanum.* In tympano etenim corium siccatur, ut sonet. Quid est ergo dicere: *Sumite psalmum, et date tympanum?* nisi, accipite spirituale canticum cordis, et reddite temporalem macerationem corporis.

CAP. CLXXIII.— *Escondi te in abscondito tempestatis, probavi te ad aquas contradictionis (Psal. LXXX, 8).*

Cum de cavendis prava contra votam suadentibus tractaretur in expos. beati Job, l. xxvi (Num. 24), adjunctum est: *Escondi te in abscondito tempestatis, etc.*—Absconditum tempestatis est, cum in corde contrito cogitationum tentantium fluctus intumescunt, cum contra amoris sancti studium curarum saecularium et tumultus illidunt. In abscondito ergo tempestatis audiri, quia clamor deprecantis est haec ipsa fluctuatio tribulationis. Quia vero omnino non desunt, qui bona quaerentibus suadere perversa meliantur, aquae contradictionis sunt populi resistentes. Et quia tunc probatur desiderium, cum aliqua ei adversitate resistitur, recte dicitur: *Probavi te ad aquas contradictionis.*

CAP. CLXXIV.— *Erit tempus eorum in aeternum (Psal. LXXX, 16).*

Dum de pereuntium defectu tractaretur, in expos. beati Job, l. iv (Num. 5), adjunctum est: *Erit tempus*

eorum in aeternum (Num. 5).—Quia per momenta tempus deficit, nomen temporis eorum defectum vocavit, ostendens quod sine fine omnimoda defectu delinunt ii, qui a visionis internae consolatione separantur.

CAP. CLXXV.— *Deus meus, pone illos ut rotam, et velut stipulam ante faciem venti (Psal. LXXXII, 14).*

Cum de poena reprobatorum mentium tractaretur, in expos. beati Job, l. xvi (Num. 79), adjunctum est: *Deus meus, pone illos ut rotam, etc.*—Ut rota ponuntur iniqui, quia in circuitu laboris missi, dum ea, quae anteriora sunt negligunt, et ea quae deinceps sunt sequuntur, ex posterioribus elevantur, et in anterioribus cadunt. Qui recte quoque stipulae ante faciem venti comparantur, quia irruente aura tentationis, dum nulla subaxi sunt ratione gravitatis, elevantur ut corruant, et saepe eo se alicujus meriti existere aestimant, quo eos in altum flatus erroris portat.

CAP. CLXXVI.— *Concupivit et defecit anima mea in aeterna Domini (Psal. LXXXIII, 3).*

In expos. beati Job, l. viii (Num. 45), adjunctum est: *Concupivit, etc.*—Sunt nonnulli justorum, qui sic caelestia appetunt, ut tamen a terrenorum spe minime frangantur. Largita divinitus patrimonia ad necessitatis subsidium possident, honores sibi temporaliter impensos tenent, aliena non ambiunt, suis licite utuntur. Qui tamen ab eisdem rebus quas habent, alieni sunt, quia ad haec ipsa quae possident, ex desiderio non tenentur. Et sunt nonnulli justorum, qui ad comprehendendum culmen perfectionis accincti, dum altiora interius appetunt, exteriora cuncta derelinquant, qui rebus se habitis nudant, gloria honoris expoliant. Qui interiorum desiderio per assiduitatem se amici muneris adhaerent, habere de exterioribus consolationem noluist, qui in aeternis gaudiis, dum mente appropinquant, vitam in se funditus corpoream delectationis necant. Talibus namque per Paulum dicitur: *Mortui animi estis, et vivo vobis abscondita es: cum Christo in Deo (Coloss. iii, 3).* Horum itaque voces Psalmista expresserat cum dicebat: *Concupivit, et defecit anima mea in aeterna Domini.* Concupiscunt enim, sed non deficiunt, qui jam quidem caelestia appetunt, sed adhuc tamen a terrenorum delectationibus minime laxantur. Concupiscunt vero et in Deo aeterna deficiunt, qui cum aeterna desiderant, in amore temporalium non perdurat. Hinc Psalmista iterum dicit: *Defecit in salutari tuo anima mea (Psal. cxviii, 81).* Hinc per semetipsum Veritas admonet, dicens: *Si quis vult possi me venire, abneget semetipsum (Matt. xvi, 24).* Et rursum: *Nisi quis renuntiaverit omnibus quae possidet, non potest meus esse discipulus (Luc. xiv, 33).* In salutari ergo Dei animam iusti delectare, est praesentis vitae bona electione aeternitatis delectare, mensura quaerere, et in rebus temporalibus fiduciam non habere.

CAP. CLXXVII.— *Etenim passer invenit sibi domum, et turtur nidum, ubi reponat pullos suos (Psal. LXXXIII, 4).*

Dum de fidelium desideriis in pace Ecclesiae educatis tractaretur in expos. beati Job, l. xix (Num. 48), adjunctum est: *Etenim passer invenit sibi domum, etc.*—Quid per nidi nomen exprimitur, nisi tranquilla quies fidei, qua unusquisque infirmus nutritur? Nam nisi sancta Ecclesia infirmos quosque filios nunc in nido pacis enutrit, Psalmista non diceret: *Etenim passer invenit sibi domum, et turtur nidum, ubi reponat pullos suos.* Jam quippe domum invenit passer, quia aeternum caeli habitaculum noster Redemptor intravit. Et turtur invenit nidum, quia sancta Ecclesia amore conditoris affecta, crebris gemitibus utitur, et velut nidum sibi, id est pacatissimam fidei quietem construit, in qua crescentes filios, quasi plumescentes pullos quousque ad superiora evolent, charitatis gremio fovet.

^a Mss. non habent hoc caput.

CAP. CLXXXVIII. — *Ascensus in corde ejus disposuit in convalle lacrymarum* (Psal. LXXXIII, 6).

Cum de electorum studiis tractaretur in expos. beati Job, lib. xxx (Num. 64), adjunctum est: *Ascensus in corde ejus disposuit in convalle lacrymarum.* — Sancti viri quanto magis se exterius despiciendo deiecerint, tanto amplius interius revelationum contemplatione pascuntur. Quos enim exterius in fletu continet convalli humilitatis, eos interius sublevat, ascensus contemplationis.

* CAP. CLXXXIX. — *Lætetur cor meum, ut timeat nomen tuum* (Psal. LXXXV, 11).

In expos. beati Job, l. xx (Num. 8), adjunctum est: *Lætetur cor meum, etc.* — Sancti etenim viri sic de spe certi sunt, ut tamen semper sint de tentatione suspecti, quorum voce Psalmista dicit: *Lætetur cor meum, ut timeat nomen tuum.* In quo notandum, quod non ait: *Lætetur ut securum sit, sed lætetur ut timeat.* Meminerunt namque, quamvis eorum actio prosperetur, quia adhuc in hac vita sunt, de qua per eundem Job dicitur: *Tentatio est vita humana super terram* (Job. ix, 71). Meminerunt rursus quod scriptum est: *Corpus quod corruptitur, aggravat animam, et deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem* (Sap. ix, 15). Meminerunt, et metuunt, et certitudinem sibi in se promittere non præsumunt, sed positi inter gaudium spei et tentationis metum, confidunt et timent, confortantur et titubant, certificantur et suspecti sunt.

CAP. CLXXX. — *Posuerunt me in abominationem sibi; traditus sum, et non egrediebar* (Psal. LXXXVII, 9).

Cum de mysteriis Dominicæ passionis tractaretur, in expos. beati Job, l. xxii (Num. 41), adjunctum est: *Posuerunt me in abominationem sibi, etc.* — Hoc de tempore passionis suæ Redemptor noster per prophetam insinuat. Ipse namque traditus egressus non est, quia sub ipsa jam hora passionis cum humanitatis infirma pateretur, divinitatis potentiam exercere noluit. Mediatori quippe Dei et hominum quasi egredi fuisset, si cum teneretur homo, majestatis suæ potentiam voluisset ostendere, et per divinitatis magnitudinem susceptæ carnis infirma transire. Ut enim apertius homo mori posset, Deus mansit occultus: *Quia si cognovissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent* (I Cor. ii, 8). Egressus ergo non est, qui et requisitus a Pilato tacuit, atque inter persecutorum manus et corpus passioni obtulit quod pro electis assumpserat, et resistenter noluit demonstrare quod erat. Cum enim despiceretur quia homo videbatur, egressus, esset si occultam majestatem suam ostentare voluisset. Sed quia infirmitatem prodidit, potentiam abscondit, in eo quod persecutoribus suis incognitus mansit, ad eos minime exivit. Qui tamen ad electos exit, qui divinitatis suæ suavitatem querentibus aperit. Unde ei per prophetam dicitur: *Exiisti in salutem populi tui, ut salvos facias christos tuos* (Habac. iii, 13).

* CAP. CLXXXI. — *Inter mortuos liber* (Psal. LXXXVII, 5).

In expos. beati Job, l. x (Num. 66), adjunctum est: *Inter mortuos liber.* — *Omnis qui peccat, servus est peccati* (Joan. viii, 35). Et quia incarnatus Dominus particeps nostræ factus est naturæ, non culpæ, liber dimissus dicitur, quia sub peccati dominio non tenetur. Inter mortuos liber dicitur, quia naturam nostram suscipiens, iniquitatis jugo nullo modo tenetur. Quem quamvis macula culpæ nostræ non attingit, passio tamen nostræ mortalitatis astrinxit (Num. 67). Esurire enim, sitire, lassescere, teneri, flagellari, crucifigi, nostræ mortalitatis vinculum fuit. Sed cum expleta morte velum templi rumpetur, scinderentur petræ, monumenta panderentur, inferni claustra patescerent, quid aliud tot argumentis tantæ virtutis ostenditur, nisi quod illa infirmitatis nostræ vincula

* Non legitur in Mss.

A solvebantur, ut is, qui ad suscipiendam servi formam venerat, in ipsa servi forma ab inferni vinculis absolutus, ad cælum etiam cum membris liber rediret?

CAP. CLXXXII. — *In me transierunt iræ tuæ, et terrores tui conturbaverunt me* (Psal. LXXXVII, 17).

Cum de fructuoso electorum pavore tractaretur in expos. beati Job, l. vii (Num. 8), adjunctum est: *In me transierunt iræ tuæ, etc.* — Justorum mens non solum perpendit quod tolerat, sed etiam pavet quod restat. Videt qualia in hac vita patitur, metuit ne post hanc graviora patiatur. Luget, quia in hujus cæcitatibus exsilio, a paradisi gaudiis cecidit, timet ne cum exsiliū relinquitur, mors æterna subsequatur. Jam ergo sententiam tolerat in pœna, sed minas adhuc venturi judicis formidat ex culpa. Recte ergo per Psalmistam dicitur: *In me transierunt iræ tuæ, et terrores tui conturbaverunt me.* Interni quippe judicii postquam iræ pertranseunt, etiam terrores conturbant, quia jam aliud de damnatione patimur, et adhuc aliud de æterna ultione formidamus.

CAP. CLXXXIII. — *Misericordias tuas, Domine, in æternum cantabo* (Psal. LXXXVIII, 1).

Cum de pavore electorum et retributionis incertitudine tractaretur in expos. beati Job, l. iv (Num. 71, 72), adjunctum est: *Misericordias tuas, Domine, in æternum cantabo.* — Plerumque mens justi jam quidem quod perverse se egisse meminit deplorat, jam prave acta non solum deserit, sed amarissimis etiam lamentis punit, sed dum eorum quæ egit reminiscitur, graviter judicii pavore terretur. Jam se perfecte convertit, sed adhuc se perfecte in securitatem non erigit, quia dum quanta sit districtio extremi examinis pensat, inter spem ac formidinem sollicita trepidat, quia justus iudex veniens quid de perpetratis reputet, quid relaxet, ignorat. Nam quam prava commiserit, meminit, et an commissa digne desleverit, nescit, ac ne culpæ immanitas modum poenitentiae transeat, metuit. Et plerumque culpam jam veritas relaxat, sed mens afflictæ adhuc de venia dum valde sibi est sollicita, trepidat. Sanctus ergo vir etiam hic misericordiam suscipit, sed suscepisse se nescit: quia peccatum suum homo jam corrigendo et poenitendo deserit, sed tamen adhuc districtum iudicem de ejus retributione pertimescit. Illic ergo justus quilibet misericordias Domini libere in æternitate cantat, ubi jam de peccati venia dubietas non erit, ubi jam securam mentem culpæ suæ memoria non addicit, ubi non sub reatu animus trepidat, sed de ejus indulgentia libere exsultat. Sed si nulla ibi homo peccati sui memoria tangitur, ereptum se unde gratulatur? Aut quomodo largitori gratias refert de venia quam accepit, si interveniente oblivione transactæ nequitie esse se pœnæ debitorem nescit? Aut enim Psalmista: *Misericordias tuas, Domine, in æternum cantabo.* Quomodo ergo misericordias Dei in æternum cantat, si se fuisse miserum ignorat? et si miserie transactæ non meminit, unde largitori misericordiae laudes reddit? Sed rursus querendum est quomodo electorum mens perfecta esse in beatitudine poterit, si hanc inter gaudia memoria sui reatus tangit? Aut quomodo perfecta lucis clarescit gloria, quam reducta ad animum obumbrat culpa? Sed sciendum est, quia sicut sæpe nunc tristitium læti reminiscimur, ita tunc transactæ nequitie sine ratione nostræ beatitudinis recordamur. Plerumque enim incolumitatis tempore ad memoriam dolores præteritos sine dolore reducimus: et quo agro nos recolimus, eo nos incolumes plus amamus. Erit ergo et in illa beatitudine culpæ memoria, non quæ mentem polluat, sed quæ nos lætitiæ arcibus astringat, ut dum doloris sui animus sine dolore reminiscitur, et debitorem se medico verius intelligat, et eo magis acceptam salutem diligat, quo de molestia meminit, quid evasit. In illa itaque lætitiâ sic tunc sine tædio uale

nostra conspicimus, sicut nunc in luce positi sine ulla cordis caligine animo tenebras videmus. Quia etsi obscurum est quod mente cernimus, de iudicio est hoc luminis, non de passione cæcitatatis. Et in æternum ergo laudes misericordiæ largitori nostro referimus, et nequaquam miseræ conscientia gravamur, quia dum mala nostra sine aliquo mentis malo respicimus, et nunquam erit quod corda laudantium de transactis iniquitatibus polluat, et semper erit quod hæc ad laudem liberatoris accendat.

CAP. CLXXXIV. — *Beatus populus, qui scit jubilationem (Psal. LXXXVIII, 16).*

Dum de ineffabili electorum gaudio mente concepto tractaretur in expos. beati Job, l. xxiv (Num. 10), adjunctum est: *Beatus populus, qui scit jubilationem.* — Jubilum dicitur, quando ineffabile gaudium mente concipitur, quod nec abscondi possit, nec sermonibus aperiri, et tamen quibusdam motibus proditur, quamvis nullis proprietatibus exprimitur. Unde David Propheta intuens electorum animas tantum gaudium mente concipere, quantum sermone non valent aperire, ait: *Beatus populus, qui scit jubilationem.* Non enim ait: qui loquitur, sed, *qui scit*, quia sciri quidem jubilatio intellectu potest, sed dicto exprimi non potest. Sentitur per illam quippe quod ultra sensum est. Et cum vix ad hæc contemplandum sufficiat conscientia sentientis, quomodo ad hoc exprimendum sufficiat lingua dicentis?

CAP. CLXXXV. — *Mane sicut herba transeat, mane floreat et pertranseat (Psal. LXXXIX, 6).*

In expos. beati Job, l. xxix (Num. 52), adjunctum est: *Mane sicut herba transeat, etc.* — In Scriptura sacra aliquando per herbam viror gloriæ temporalis accipitur, sicut Psalmista ait: *Mane sicut herba transeat.* Mane namque sicut herbam florere atque transire, est in prosperitate hujus sæculi temporalis gloriæ velociter decus arescere.

CAP. CLXXXVI. — *Posuisti munitiones ejus in formidinem (Psal. LXXXVIII, 41).*

Dum de occultis divinorum iudiciorum dispositionibus tractaretur, adjunctum est: *Posuisti munitiones ejus in formidinem.* — Sæpe quæ fallacia: vel iræ, vel imunditiæ, vel superbiæ: sæpe meminit, et se in humilitatis loco a mundi hujus strepitu abscondit. Sed dum ad regendum populum post occultationem suam ducitur, hinc inde subintrantibus peccatorum jaculis feritur, atque timere incipit ne ei et hoc ipsum jam sit ad iudicium, quia bonum quietis intimæ degustavit, quod tenere non potuit. Sicut scriptum est: *Posuisti munitiones ejus in formidinem.* Cum enim humilem locum pro rectitudine mentis appetimus, quid aliud quam munitionis arcem tenemus? Sed cum ad turbas atque strepitus mundi vel coacti revertimur, inter irruentia peccata deprehensi, et ipsam munitionem nostram pertimescimus, quia de subtili omnipotentis Dei examine hoc quoque formidare incipimus, quod bene vixisse credebamus.

CAP. CLXXXVII. — *Quis novit potestatem iræ tuæ, et præ timore tuo iram tuam dinumerare (Psal. LXXXIX, 11)?*

Cum de justorum formidine ob divinorum iudiciorum incertitudinem tractaretur in expos. beati Job, l. v (Num. 16), adjunctum est: *Quis novit potestatem iræ tuæ, etc.* — Potestas divinæ iræ nostra non potest mente comprehendi, quia ejus dispensatio obscuris super nos dispositionibus sæpe unde æstimatur deserere, inde nos recipit, et unde nos recipere creditur, inde derelinquit, ut plerumque hoc fit gratia, quod ira dicitur, et hoc aliquando ira sit, quod gratia putatur. Nonnullos enim flagella corrigunt, nonnullos ad impatientiæ vesaniam perducunt, et alios prospera, quia demulcent, ab insania mitigant; alios

quia elevant; funditus ab omni spe conversionis eradicant. Cunctos autem vitia ad ima pertrahunt, sed tamen quidam eo ab his facilius redeunt, quo se in eis corruiſſe altius erubescunt. Et semper virtutes ad superna sublevant, sed nonnunquam quidem dum tumorem de virtutibus concipiunt, per ipsum tramitem ascensionis cadunt. Quia ergo potestas divinæ iræ minime cognoscitur, in cunctis necesse est ut sine cessatione timeatur.

CAP. CLXXXVIII. — *Ipse liberavit me de laqueo venantium et a verbo aspero (Psal. xc, 3).*

Cum de electorum exercitio ex r. probatione detrahentium tractaretur in expos. beati Job, l. vi (Num. 45), adjunctum est: *Ipse liberavit me de laqueo venantium, etc.* — Venantes nihil aliud quam carnes quaerunt. Sed a venantium laqueo, atque ab aspero verbo eripimur, quando et insidias carnalium et irrationum probra despiciendo superamus. Aspera quippe eorum verba sunt, quæ bonis nostris itineribus adversantur. Sed asperitatem verbi evadere est irrisiones detrahentium dissimulando calcare. Sancta ergo anima ab aspero verbo liberatur, quia dum in hoc mundo honorem laudis non quaerit, nec contumelias detractionis sentit.

CAP. CLXXXIX. — *In scapulis suis obumbrabit tibi (Psal. xc, 4).*

Cum de modo sacri eloquii tractaretur in expos. beati Job, l. xxxii (Num. 7), adjunctum est: *In scapulis suis obumbrabit tibi.* — Cum in Deo scapulae, oculi, brachium dicuntur, cavendum summopere est ne quid in eo mens corporeum suspicetur. In antropomorphitarum namque hæresim cadere est, eum qui incircumscribitur implet et circumplexatur omnia, infra corporalia lineamenta concludere. Sed omnipotens Deus ad sua nos trahens, usque ad nostra se humiliat, atque ut alta insinuet, humilibus condescendit, quatenus parvulorum animus rebus cognitis enutritus, ad inquirenda exsurgat incognita, atque ab eo, qui longe super ipsum est, quædam juxta se audiens, quasi quibusdam ad illum passibus moveatur. Unde fit ut per Scripturam suam aliquando a corporibus hominum, aliquando a mentibus, aliquando vero ab avibus, aliquando vero ab insensatis rebus quasdam longe dissimiles in se similitudines trahat. Plerumque enim a corporibus hominum in se similitudinem trahit, sicut de eo speranti homini per prophetam dicitur: *In scapulis suis obumbrabit tibi*, cum constet quod in natura sua nec oculum Deus, nec scapulas, nec certa lineamenta membrorum habeat. Sed quia nos per oculum cernimus, in scapulis vero onera sustinemus, Deus, quia omnia videt, oculum habere perhibetur. Quia vero nos tolerat, atque eo ipso quo tolerat, servat, obumbrare nobis in scapulis dicitur. Ait enim: *In scapulis suis obumbrabit tibi.* Ac si diceret peccatori homini, et post peccatum veniam deprecanti: Ea pietate Dominus te protegit, qua pietate toleravit. Obumbrat enim scapulis suis, quia dum

portat, defendit

CAP. CXC. — *Adhuc multiplicabuntur in senecta uberi, et bene patientes erunt, ut annuntient (Psal. xci, 15).*

Dum de collectione fidelium extremi temporis tractaretur in expos. beati Job, l. xxxv (Num. 35), adjunctum est: *Adhuc multiplicabuntur in senecta uberi, etc.* — Prædicatores namque sanctæ Ecclesiæ benedictione extremi temporis Psalmista ditari conspexerat, qui dicebat: *Adhuc multiplicabuntur in senecta uberi.* Qui in senecta uberi multiplicantur, quia cum eorum vita differtur, semper ad melius fortitudo producit, eisque per augmentum temporis crescant etiam lucra meritorum. Bene autem patientes sunt ut annuntient, quia cœlestia prædicantes tanto robu-

ex hom. 10 in Ezechielem esse descriptum, ubi tamen frustra a nobis quæsitus est.

• Abest. a Mss.

• Legitur in Mss. Michael. , Celestin. et Paris. id

stius adversa tolerant, quanto et per tolerantiam suam animarum commoda locupletius reportant.

CAP. CXCI. — *Mirabiles elationes maris, mirabilis in excelsis Dominus (Psal. xcii, 4).*

Cum de reprehensa reproborum superbia et divinis in prædicatorum virtute miraculis tractaretur in expos. beati Job, l. ix (Num. 11), adjunctum est: *Mirabiles elationes maris, etc.* — Cum morem suum gentilitas destrui novæ conversationis predicatione conspiceret, cum mundi hujus divites elationi suæ contraire facta pauperum cornerent, cum sapientes sæculi adversari sibi imperitorum verba pensarent, in persecutionum protinus tempestatem tumuerunt. Sed qui verborum adversitate commoti ad persecutionis procellas insilium, signorum admiratione temperant. Quia ergo contra electorum vitam ad persecutionis undas mundus se mirabiliter extulit, has supernorum conditor sublevata virtute prædicantium mirabilis stravit. *Mirabiles ergo elationes maris, mirabilis in excelsis Dominus.* Ministros etenim suos plus ostendit posse per miracula, quam potestates terrene tumerant per iram. Quod bene etiam per Jeremiam Dominus exteriora narrans, interiora denuntiat, dicens: *Posui arenam terminum mari, præceptum sempiternum (Jerem. v, 22).*

• CAP. CXCH. — *Donec justitia convertatur in judicium (Psal. xciii, 15).*

In expos. beati Job, l. xxvi (Num. 53), adjunctum est: *Donec justitia convertatur in judicium.* — Paulus de se suisque consortibus dicit: *Ut nos efficeremur justitia Dei in ipso (I Cor. v, 21).* Justitia ergo in judicium convertitur, quia ii qui nunc juste atque irreprehensibiliter vivunt, tunc judicandi potentiam nanciscuntur.

CAP. CXCH. — *Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tuas, Domine, lætificaverunt animam meam (Psal. xciii, 9).*

In expos. beati Job, l. xxxv (Num. 22), adjunctum est: *Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, etc.* — In ea enim mensura consolatum se, in qua afflictus fuerat, indicat, qui lætificatum se secundum multitudinem dolorum clamat.

CAP. CXCV. — *Qui fugis dolorem in præcepto (Psal. xciii, 20).*

In expos. beati Job, l. xvii (Num. 35), adjunctum est: *Qui fugis dolorem in præcepto.* — Flagellum namque tunc diluit culpam, cum mutaverit vitam. Nam cujus mores non mutat, non expiat actiones. Omnis ergo divina percussio, aut purgatio in nobis vitæ presentis est aut initium poenæ sequentis. Propter eos enim qui ex flagello proficiunt, dictum est: *Qui fugis dolorem in præcepto, quia cum flagellatur iniquus et corrigitur, audire præceptum noluit, audit dolorem. Dolor in præcepto fingitur ei, qui a malis operibus quasi præcepti vice dolore cohibetur. De his vero quos damnant flagella et non liberant, dicitur: Percussisti eos, nec doluerunt; attrivisti eos, et renuerunt accipere disciplinam (Jerem. v, 3).* His flagella ab hac vita inchoant, et in æterna percussione perdurant.

CAP. CXCV. — *Non repellet Dominus plebem suam, quoniam in manu ejus sunt omnes fines terræ, et altitudines montium ipse conspiciit (Psal. xciv, 4).*

Cum de conversione potentum sæculi per aspirationem superne gratiæ tractaretur in expos. beati Job, l. xxx (Num. 78), adjunctum est: *Non repellet Dominus plebem suam, etc.* — Altitudines montium, elationes sunt utique superbiorum, quas Dominus conspicere dicitur, id est ab iniquitate sua in melius commutare. Convertit namque Dominus eum quem conspiciit. Unde scriptum est: *Convertus Dominus*

• Capat hoc cum duobus sequentibus abest a Mss.

resperxit Petrum; et recordatus est Petrus verbi quod dixerat ei Dominus: Quia priusquam gallus cantet, ter me nequabis, et egressus foras, flevit amare (Luc. xxii, 61). Et sicut Salomon ait: *Rex, qui sedet in solio judicii, dissipat omne malum intuitu suo (Pror. xx, 8).* De hac altitudine montium rursus per Prophetam dicitur: *Montes sicut cera fluxerunt a facie Domini (Psal. xcvi, 5):* quia post perversitatis suæ duritiam divina formidine liquefacti, ab illo prius rigido tumore subtracti sunt.

• CAP. CXCVI. — *Montes sicut cera fluxerunt a facie Domini (Psal. xcvi, 5).*

In expos. beati Job, l. xxxiii (Num. 2), adjunctum est: *Montes sicut cera fluxerunt a facie Domini.* — Quia multi, qui prius alta rigiditate tumuerunt, Domino in carne apparente, magno sunt per penitentiam timore liquefacti.

CAP. CXCVII. — *Tunc exsultabunt omnia ligna silvarum (Psal. xcvi, 15).*

In expos. Evang., hom. 36 (Num. 8), adjunctum est: *Tunc exsultabunt omnia ligna silvarum.* — Ligna silvarum, gentes vocatæ sunt, quia in infidelitate sææ tortæ et infructuosæ semper fuerunt.

CAP. CXCVIII. — *Honor regis judicium diligit (Psal. xcvi, 4).*

In expos. beati Job, l. xxv (Num. 12), adjunctum est: *Honor regis judicium diligit.* — Ut videlicet qui jam Dominum honorat ex ille, sollicitè judicet quid ei debeat in operatione.

CAP. CXCVI. — *Filii servorum tuorum inhabitabunt ibi (Psal. ci, 29).*

Cum de pravorum desperatione tractaretur in expos. beati Job, l. viii (Num. 35), adjunctum est: *Filii servorum tuorum inhabitabunt ibi.* — Locus quippe hominis, sed non localis, ipse scilicet conditor constitit, qui hunc ut in semetipso consisteret, creavit. Quem nimirum locum tunc homo de-eruit, cum selectoris verba audiens, a conditoris amore discessit. Sed cum omnipotens Deus redimendo se homini etiam corporaliter ostendit, ipse, ut ita dixerim, fugitivi sui vestigia subsequens, ad retinendum, quem amiserat, hominem, locus venit. Si enim appellari locus nequaquam conditor posset, Deum laudans Psalmista non diceret: *Filii servorum tuorum inhabitabunt ibi* enim non dicimus, nisi cum locum specialiter designamus. Sed sunt plerique qui etiam post perceptam Redemptoris auxilium ad desperationis tenebras devolvuntur, et tanto nequius percunt, quanto et oblata remedia misericordiæ contemnunt.

CAP. CC. — *Ipse enim scit figmentum nostrum (Psal. cii, 14).*

In expos. beati Job, l. xiii (Num. 27), adjunctum est: *Ipse enim scit figmentum nostrum.* — Scire ejus, est nostra suscepisse. Quid enim mirum si figmentum nostrum dicatur specialiter scire, dum constet nil esse quod nesciat? Sed figmentum nostrum scire ejus, est hoc in seipso ex pietate suscepisse.

CAP. CCI. — *Memoria retinentibus mandata ejus ut faciant ea (Psal. cii, 18).*

In expos. beati Job, l. xv (Num. 17), adjunctum est: *Memoria retinentibus mandata ejus ut faciant ea.* — Qui mandata illius memoria retinet, sed nequaquam servat, hic in doctrinæ verbis sententiæ, quas damnatur, tenet.

CAP. CCII. — *Ascendunt montes, et descendunt campi (Psal. cii, 8).*

In expos. beati Job, l. xxxiii (Num. 2), adjunctum est: *Ascendunt montes, et descendunt campi.* — Plerique persecutores Domini, superbi contra eum veniunt, sed ab eo humiles revertuntur. Qui montes

• Hoc caput et cætera usque ad 293 in Mss. non habentur.

ascendant per tumorem potentiae, se i campi decen-
tunt, plati videlicet facti per cognitionem culpae.

CAP. CCIII. — *Intrate portas ejus in confessione, atria ejus in hymnis confitemini illi (Psal. xcix, 4).*

Cum de modo dignae poenitentiae tractaretur, l. II, hom. 4 in Ezech. (Num. 1), adjunctum est: *Intrate portas ejus in confessione, etc.* — Cum peccata nostra per lacrymas confitemur, angustiae vitae portam intramus, sed cum post haec ad aeternam vitam perducimur, portae nostrae atria in confessionum laudibus intramus, quia ibi jam angustia non erit, cum nos laetitia aeternae sollemnitatis assumperit. Propter confessionis nostrae angustiam Veritas dicit: *Intrate per angustam portam (Matth. vii, 13).* Et cum se Palmista recipi in latitudine gaudii aeterni praesumeret, dicebat: *Statuisti in loco spatioso pedes meos (Psal. xxx, 9).*

CAP. CCIV. — *Potum meum cum fletu temperabam (Psal. ci, 10).*

Cum de divino iudicio in homine tractaretur, in exp. s. beati Job, l. xxv (Num. 19), adjunctum est: *Potum meum cum fletu temperabam.* — Cunctis vera scientibus liquet quod in illa extrema requisitione examen publicum facturus est omnipotens Deus, ut alios ad tormenta deserat, alios ad participationem regni caelestis admittat. Sed hoc nunc secreto Dei iudicio quotidie agitur, quod tunc publico demonstrabitur. Nam juste ac misericorditer singulorum corda vel examinans vel disponens, alios in exteriora respuit, alios ad ea, quae sunt intrinsecus, trahit. Hos accendit interna appetere, illos pro voluptatibus suis deserit exteriora cogitare. Horum mentem ad superna erigit, illorum per superbiam in infinis desideriiis mergit. Aliena autem corda humanis oculis clausa sunt, et nescitur qui repellitur, quia penetrari nequeunt quae ab unoquoque cogitantur. Nam saepe de corde perverso necdum processit usque ad effectum operis deliberatio cogitationis, et adhuc fortasse per habitum intus astringitur, qui jam mente foris vagatur. Sed talis quilibet iste tunc ante oculos interni iudicis cecidit, cum ab appetendis interioribus per desiderium exivit. Nonnumquam vero alii post male operationis usum ad spem caelestem subito amore reviviscunt, et qui in perversa actione se sparserant, ad sinum internae retractationis semetipsos increpando recolligunt. Hos adhuc despicientes homines, quales dudum in opere noverant, tales putant. At contra illi per districtae considerationis examen, vitam suam qualem fuisse recolunt, insequuntur, scilicet quid fuerint, sed quid jam coeperint esse, nescitur. In hoc ergo utroque genere hominum saepe contingit, ut et qui videntur stare humano iudicio, jam in conspectu aeterni iudicis jaceant, et qui adhuc coram hominibus jacent, jam in conspectu aeterni iudicis stent. Quis enim hominum aestimare potuisset Judam vivendi sortem, etiam post ministerium apostolatus, amittere? Et quis e contra, latronem crederet causam vitae posse etiam in ipso articulo mortis invenire? Occultus autem iudex praesidens, et utrorumque cordis discernens, alterum pie statuit, alterum juste confregit; illum districte exterius repulit, hunc introrsus misericorditer traxit. Hinc est ergo quod per prophetam casuros alios passionis suae tempore, atque alios surrecturos annuntians, ait: *Potum meum cum fletu temperabam.* Potus quippe ab exterioribus interioribus trahitur: fletus autem ab interioribus exterioribus emanat. Potum ergo Domino cum fletu temperare, est alios ab exterioribus introrsus trahere, alios ab interioribus ad exteriora reprobare.

CAP. CCV. — *Tu autem idem ipse es, et anni tui non deficient (Psal. ci, 28).*

In expos. beati Job, l. iv (Num. 8), adjunctum est: *Tu autem idem ipse es, etc.* — Illic electorum locum esse

denuntiat, subdens: *Filii servorum tuorum inhabitabunt ibi.* Deus enim qui sine situ omnia continet, nobis ad se venientibus locus non localis manet, ad quem locum dum pertingimus, etiam ipsa in hac vita mentis nostrae tranquillitas, quanta fuerit perturbatio, videmus. Quia etsi jam iusti in pravorum comparatione quieti sunt, in assimilatione tamen quietis intimae omnimodo quieti non sunt.

CAP. CCVI. — *Confessionem et decorem induisti, amictus lumen sicut vestimentum (Psal. ciii, 2).*

Dum de celsitudine divinae essentiae tractaretur in expos. beati Job, l. xxxii (Num. 5), adjunctum est: *Confessionem et decorem induisti, etc.* — Redemptor noster confessionem et decorem induit, quia sanctorum angelorum choros, quos condidit, in usum sui decoris assumpsit, et velut quamdam vestem gloriosam sibi Ecclesiam exhibet, non habentem maculam aut rugam. Confessionem ergo et decorem induit, hoc est, hic confessionem, illic decorem, quia quos hic per poenitentiam confitentes fecerit, illic fulgentes per decorem justitiae ostendit. Luce ergo sicut vestimento amictetur, quia sanctis omnibus, quibus dictum est: *Vos estis lux mundi (Matth. v, 14),* in illa aeterna gloria vestiatur. Unde et per Evangelium dicitur: *Quia transfigurato in monte Domino, vestimenta ejus facta sunt candida sicut nix (Matth. xvii).* In qua transfiguratione quid aliud quam resurrectionis ultimae gloria nuntiatur? In monte enim vestimenta ejus sicut nix facta sunt, quia in superiorae claritatis culmine sancti omnes ei luce justitiae fulgentes adharebunt.

CAP. CCVII. — *Extendens caelum sicut pellem, qui legis in aquis superiora ejus (Psal. ciii, 2).*

Hom. 17 in Ezech. (Num. 4) seu hom. 5 lib. II, adjunctum est: *Extendens caelum sicut pellem, etc.* — Coelum quippe sicut pellis extenditur, quia per ora mortalium Scriptura sacra nobis explicatur. Sed sicut aquae in caelo, superiores videlicet multitudines, id est angelorum agmina, in quibus ejusdem caeli teguntur superiora, quia ea quae in sacro eloquio altiora et obscuriora sunt, angelicis solummodo spiribus patent, et nobis adhuc incognita perdurant.

CAP. CCVIII. — *Extendens caelum sicut pellem, qui legis in aquis superiora ejus (Psal. ciii, 2).*

Cum de intellectu sacri eloquii, per dispensationem inspirationis intimae tractaretur hom. 9 in Ezech. (Num. 50), adjunctum est: *Extendens caelum sicut pellem, etc.* — Quid caeli nomine, nisi sacra Scriptura signata? de qua nobis et sol sapientiae, et bona scientiae, et ex antiquis patribus stella exemplorum atque virtutum lucent. Quod sicut pellis extenditur, quia per scri. tores suos carnis lingua formatum ante oculos nostros, et per verba doctorum exponendo displicatur. Quid vero aquarum nomine, nisi purissimi angelorum signantur chori? De quibus scriptum est: *Et aquae, quae super caelos sunt, laudent nomen Domini (Psal. cxlviii, 4).* Hujus ergo caeli superiora Dominus in aquis legit, quia alta sacri eloquii, id est ea, quae de natura divinitatis, vel de aeternis gaudiis narrat, nobis adhuc nescientibus, solis angelis in secreto sunt cognita. Coelum ergo hoc et coram nobis extenditur, et tamen in aquis superiora illius conteguntur, quia quaedam sacri eloquii jam nobis per apertionem spiritus patent, et quaedam, quae solo angelis possunt esse manifesta, nobis adhuc servantur occulta. De quibus tamen occultis jam partem per spirituales intelligentiam sentimus, jam sancti Spiritus pignus accepimus qui haec et plene necdum cognovimus, et tamen medullitus amamus, et in multis spiritualibus sensibus quos jam cognovimus, veritatis pabulo pascimur.

CAP. CCIX. — *Qui ponit nubem ascensum suum (Psal. ciii, 3).*

Dum de incarnationis divinae mysterio tractaretur

^a Abest a Mss.

^b Non habetur in Mss.

hom. 8 in Ezech. (Num. 20), adjunctum est: *Qui ponit nubem ascensum suum.* — Quid hoc loco per nubem, nisi redemptoris nostri carnem non inconvenienter accipimus? Nubem quippe ascensum suum posuit, quia hic, qui divinitate ubique est, carne ad cœlestia ascendit.

CAP. CCX. — *Qui ambulat super pennas ventorum* (Psal. ciii, 3.)

In expos. beati Job, l. xix (Num. 8), adjunctum est: *Qui ambulat super pennas ventorum.* — Solent in sacra Scriptura velocitate ac subtilitate ventorum, animæ designari, sicut per Psalmistam dicitur de Deo: *Qui ambulat super pennas ventorum*, id est, qui transgreditur virtutes animarum.

^a CAP. CCXI. — *Qui facit angelos suos spiritus, et ministros suos ignem urentem* (Psal. ciii, 4.)

In expos. beati Job, l. xi (Num. 7), adjunctum est: *Qui facit angelos suos spiritus, etc.* — Angeli quippe, in sacro eloquio nonnunquam prædicatores vocantur, sicut per prophetam dicitur: *Labia sacerdotis custodiunt scientiam, et legem requirunt ex ore ejus, quia angelus Domini exercituum est* (Malach. ii, 7). Omnipotens ergo Dominus angelos suos spiritus facit, quia prædicatores suos spirituales efficit.

CAP. CCXII. — *Item unde supra.*

Hom. 34 in Evang. (Num. 8). — Sciendum vero quod angelorum vocabulum, nomen est officii, non naturæ. Nam sancti illi cœlestis patriæ spiritus, semper quidem spiritus sunt, sed semper vocari angeli nequaquam possunt, quia tunc solum sunt angeli, cum per eos aliqua nuntiantur. Unde et per Psalmistam dicitur: *Qui facit angelos suos spiritus.* Ac si patenter dicat: *Qui eos, quos semper habet spiritus, etiam cum voluerit, angelos facit.* Illi autem qui minima nuntiant angeli, qui vero summa annuntiant archangeli vocantur. Hinc est enim quod ad Mariam virginem non quilibet angelus, sed Gabriel archangelus mittitur (Luc. i).

CAP. CCXIII. — *Ascendunt montes, et descendunt campi* (Psal. ciii, 2.)

Cum de superbientibus ad humilitatem per donum gratiæ redactis tractaretur in expos. beati Job, l. xxxiii (Num. 2), adjunctum est: *Ascendunt montes, etc.* — Plerique persecutores Domini, superbi contra eum veniunt, sed humiles revertuntur, qui montes ascendunt per tumorem potentiæ, sed campi descendunt, plani videlicet facti per cognitionem culpæ. Unde rursum per eundem Prophetam de his montibus dicitur: *Montes sicut cera fluxerunt a facie Domini* (Psal. xcv, 5); quia multi qui prius alta rigiditate tumentur, Deo in carne apparente, magno sunt per penitentiam timore liquefacti.

CAP. CCXIV. — *Montes excelsi cervis, petra refugium herinaciis* (Psal. ciii, 18).

Cum de intellectu sacri eloquii secundum meritum auditorum tractaretur in expos. beati Job, l. xxx (Num. 64), adjunctum est: *Montes excelsi cervis, etc.* — Quid hoc loco per montes, nisi altæ sententiæ Scripturæ sacræ accipiendæ sunt? Illi enim qui jam clare contemplationis saltus noverunt, altos sententiarum divinarum vertices, quasi cacumina montium ascendunt, ad quæ profecto cacumina, quia infirmi non valent pervenire, recte illic subditur: *Petra refugium herinaciis*, quia videlicet invalidos non sublimiter intelligentia exercet, sed sola in Christo fides humiliter continet.

^b CAP. CCXV. — *Item unde supra.*

Homil. 9 in Ezechiel (Num. 31). — Habeant montes intelligentiæ qui jam contemplationis saltus clare verunt. Sed petra sit refugium herinaciis, quia

^a Hoc caput cum sequenti non leguntur in Mss.

^b De hoc capite nihil in Mss.

^c Non legitur in Mss.

A nos parvuli, et peccatorum nostrorum spinis cooperati, etsi intelligere alta non possumus, in petræ tamen nostræ refugio, id est in Christi fide, salvamur.

CAP. CCXVI. — *Posuisti tenebras et facta est nox, in ipsa pertransibunt omnes bestię silvarum: catuli leonum rugientes ut rapiant, et querant a Deo escam sibi* (Psal. ciii, 20).

Cum de reprobatione infidelium per rectitudinem divini iudicii tractaretur, in expos. beati Job, l. xxvii (Num. 49), adjunctum est: *Posuisti tenebras, et facta est nox, etc.* — Tenebras Dominus ponit, cum peccatis iudicia rependens, lumen suæ intelligentiæ subtrahit, et nox efficitur, quia pravorum mens ignorantia suæ erroribus cecatur. In qua omnes bestię silvæ dum pertranseunt, maligni spiritus sub opacitate fraudis latentes, in reproborum cordibus pravitates suas explendo percurrunt. In qua et catuli leonum rugiunt, quia nequissimarum, sed tamen eminentium potestatum ministri spiritus, importunis tentationibus insurgunt. Qui tamen a Deo escam expetunt, quia nimirum capere animas nequeunt, nisi justo iudicio prævalere divinitus permittantur. Ubi et apte subiungitur: *Ortus est sol, et congregati sunt, et in cubilibus suis se collocaverunt* (Psal. ciii, 22): quia veritatis lumine per carnem apparente, a fidelium mentibus excussi, quasi ad cubilia sua reversi sunt, dum sola infidelium corda tenebant.

CAP. CCXVII. — *Auferes spiritum eorum et deficient, et in pulverem suum revertentur* (Psal. ciii, 29).

In expos. beati Job, l. xxiv (Num. 49), adjunctum est: *Auferes spiritum eorum, etc.* — Quid eorum spiritus, nisi spiritus superbix nominatur? Tollatur ergo spiritus eorum ut deficient, id est subducto superbix spiritu nihil se esse cognoscant, et revertantur in pulverem, id est humilientur ex infirma conditione. Propter hunc pulverem, ad cuius memoriam qui semetipsos considerant, revocantur, per Sapientiam dicitur: *Iusti fulgebunt sicut sol, et sicut scintillæ in arundineto discurrunt* (Sap. iii, 7). Sancti enim viri dum peccatoribus permiscentur, eos exemplorum suorum igne succendunt, atque omne quod nitet in cinerem redigunt, quia pietatis flamma consumpti, dum infirmitatem conditionis suæ conspiciunt, nihil aliud quam favillam se esse cognoscunt, ut a superbix suæ duriâ resoluti, per penitentiam dicant: *Memento, Domine, quod pulvis sumus* (Psal. cii, 15).

^c CAP. CCXVIII. — *Emitte spiritum tuum et creabuntur, et renovabis faciem terræ* (Psal. ciii, 30).

In expos. beati Job, l. xxix (Num. 55), adjunctum est: *Emitte spiritum tuum, etc.* — Sic enim, sic facies terræ virtute renovationis immutatur, dum sicca dudum mens gratia veniente compluitur, et post ariditatem pristinam, quasi productis herbis, scientiæ viriditate vestitur.

CAP. CCXIX. — *Verbi quod mandavit in mille generationes* (Psal. civ, 8).

In expos. beati Job, l. ix (Num. 3), adjunctum est: *Verbi quod mandavit in mille generationes.* — In Scriptura sacra millenarius numerus pro universitate solet intelligi. Sed cum constet, quod ab ipso mundi exordio usque ad Redemptoris adventum per Evangelistam non amplius quam septuaginta septem pagines numerentur (Luc. iii), quid hoc loco mille generationibus nisi ad preferendam novam sobolem perfecta universitas præscite generationis exprimitur? Hinc et per Joannem dicitur: *Regnabit cum eo mille annis* (Apoc. xx, 6); quia videlicet regnum sanctæ Ecclesiæ universitatis perfectione solidatur.

^d CAP. CCXX. — *Item unde supra.*

In expos. beati Job, l. xxxv (Num. 42). — *Millea-*

^d Neque tria quæ sequuntur capita habeantur in laudatis Mss.

rius quoque numerus in sacro eloquio perfectus accipitur, quia appellatione ejus universitas designatur. Unde scriptum est: *Verbi quod mandavit in mille generationes*. Cum enim nequaquam credendum sit quod ad centum generationes mundus extendatur, quid aliud per mille generationes, nisi generationum universitas figuratur?

CAP. CCXXI. — *Quoniam in sæculum misericordia ejus (Psal. cvi, 1).*

In expos. beati Job, l. viii (Num. 30), adjunctum est: *Quoniam in sæculum misericordia ejus*. — Quia nimirum quem nequaquam modo misericordia eripit, sola post præsens sæculum justitia addicit.

CAP. CCXXII. — *Ferrum pertransivit animam ejus (Psal. civ, 18).*

In expos. beati Job, l. xv (Num. 30), adjunctum est: *Ferrum pertransivit animam ejus*. — Omnis necessitas non congrue ferrum vocatur, quia vitam inopis, mororis vulnere cruciat, sicut de ejus quoque necessitatibus scriptum est, qui a fratribus venditus, afflictam vitam decebat: *Ferrum pertransivit animam ejus*. Quid ergo sunt arma ferrea, nisi necessitates vitæ præsentis, quæ dure premunt, et vitam inopis insequuntur?

CAP. CCXXIII. — *Ascendunt usque ad cælos, et descendunt usque ad abyssos (Psal. cvi, 26).*

In expos. beati Job, l. ix (Num. 29), adjunctum est: *Ascendunt usque ad cælos, etc.* — Plerumque anima ut divini amoris igne accendatur, atque ad intuenda cœlestia et arcana sublevetur, ad summa jam raptur, et perfecto desiderio compuncta ab infimis alienatur. Sed repentina tentatione percussa, quæ intentione forti erecta in Deum fuerat, abortis cogitationibus transfixa curvatur, ita ut seipsam discernere nequeat, atque inter vitia virtutes quæ deprehensa, ex qua parte sit valentior non agnoscat. Nam sæpe ad hoc usque perducitur, ut miretur quomodo tam summa comprehendat, quam cogitatio illicita pollut. Et rursum, quomodo illicitas cogitationes recipiat, quam super se validus fervor spiritus rapit. Hos ergo alternantes cogitationum motus in animo bene Psalmista intuens, ait: *Ascendunt usque ad cælos, et descendunt usque ad abyssos*. Usque ad cælos quippe ascendimus, cum summa penetramus, sed ad abyssos usque descendimus, cum repente a contemplationis culmine per turpia tentamenta dejicimur. Motus itaque animi dum inter vota et vitia alternant, nimirum sibi certitudinem exauditionis obnubilant.

CAP. CCXXIV. — *Effusa est contentio super principes eorum, et seduxerunt eos in invio, et non in via (Psal. cvi, 42).*

In expos. beati Job, l. xix (Num. 27), adjunctum est: *Effusa est contentio super principes eorum, etc.* — Qui hoc loco principum nomine designantur, nisi hæreticæ pravitatis auctores? Ipsi etenim dum dispensationem Dei perverse interpretari non metuant, profecto plebes subditas non in eam viam, quæ Christus est, sed in invium trahunt. Super quos recte quoque effusa contentio dicitur, quia suis sibi vicissim allegationibus contradicunt. Arius quippe tres personas in divinitate suscipiens, tres etiam Deos credidit. Quem contra Sabellius unum suscipiens, unam credidit esse personam. Quos inter, sancta Ecclesia rectum prædicationis suæ tramitem indeclinabiliter tenens, et unum Deum prædicans, tres personas contra Sabellium asserit; et tres personas asserens, unum Deum contra Arium confitetur. Quia autem in sacro eloquio Manichæus virginitatem laudari comperit, conjugia damnavit. At contra Jovinianus, quia concedi conjugia cognovit, virginitatis munditiam despexit. Unde fit ut semper hæreticis perverna intelligentia confusis, vicissim sibi eorum

nequitia, et in culpa concordet, et in sententia discrepet. At contra, sancta Ecclesia per medias utrumque partium lites ordinata pace graditur, et sic scit superiora bona suscipere, ut noverit etiam inferiora venerari, quatenus nec summa æquet infimis, nec rursus ima despiciat, cum summa veneratur.

* CAP. CCXXV. — *Et omnis iniquitas obturavit os suum (Psal. cvi, 42).*

In expos. beati Job, adjunctum est: *Et omnis iniquitas obturavit os suum*. — Iniquitas autem contrahit os suum. Os enim suum nunc adhuc iniquitas dilatat, quia humani generis Redemptorem lingua infidelium contumeliis lace-re nequaquam cessat. Sed tunc os contrahit, cum hoc, quod non vult per studium, per supplicium claudit. Quod tamen bene accipi etiam de conver-sis persecutoribus potest. Salvato enim paupere, dum egenus ad spem rediit, contracto ore, iniquitas obmutescit, quia resurrectionis ejus clarescente miraculo, dum copiosa multitudo infidelium credidit, a Redemptoris sui injuriis contumeliisque cessavit. Os enim suum, quod ad Deum deridendum aperuit, jam formidando contraxit.

CAP. CCXXVI. — *Excussus sum sicut locusta (Psal. cviii, 23).*

In expos. beati Job, l. xxxi (Num. 48), adjunctum est: *Excussus sum sicut locusta*. — Quid hoc loco locustæ nomine, nisi Redemptoris nostri resurrectio designatur? Teneri enim se a persecutoribus usque ad mortem pertulit, sed sicut locusta excussus est, quia ab eorum manibus salu subitæ resurrectionis evolavit.

CAP. CCXXVII. — *Induantur sicut diploide confusione sua (Psal. cviii, 29).*

In expos. beati Job, l. ix (Num. 68), adjunctum est: *Induantur sicut diploide confusione sua*. — Duobus modis in hac vita hominem judicat Deus, quia aut per mala præsentia irrogare jam tormenta sequentia incipit, aut tormenta sequentia flagellis præsentibus extinguit. Nisi enim delictis exigentibus justus iudex et nunc, et postmodum quosdam percuteret, de iniquis Psalmista non diceret: *Induantur sicut diploide confusione sua*. Diploidem quippe, duplex vestimentum dicimus. Confusione ergo sicut diploide induti sunt, qui juxta reatus sui meritum, et temporali et perpetua animadversione feriuntur. Unde et Judas ait: *Secundo eos, qui non crediderunt, perdidit*. Solos quippe poena a supplicio liberat, quos immutat. Nam quos præsentia mala non corrigunt, ad sequentia perducunt. Si autem nequaquam quosdam poena præsens a supplicio æterno defenderet, Paulus minime dixisset: *Cum judicamur a Domino corripimur, ut non cum hoc mundo damnemur (I Cor. xi, 32)*. Hinc voce angeli ad Joannem dicitur: *Ego quos amo, arguo, et castigo (Apoc. iii, 19)*. Hinc etiam scriptum est: *Quem enim diligit Dominus, castigat; flagellat autem omnem filium quem recipit (Hebr. ii, 6)*. Sed sæpe mens justii, ut magis secunda sit, altius trepidat, et cum flagellis tunditur, superni judicii incertitudine turbatur. Pavet ne initium sequentis damnationis sit omne quod patitur, et per cogitationem interrogat judicem, quia de vitæ suæ meritis ambigit in percussione. Sed cum vitæ virtus ad oculos mentis reducit, quasi consolatio ad judicem respondetur, quia nequaquam ad perdendum percutit, quem in actionis innocentia feriendo custodit.

* CAP. CCXXVIII. — *Dixit Dominus Domino meo: Sede a dextris meis; donec ponam inimicos tuos, scabellum pedum tuorum (Psal. cix, 1).*

In expos. beati Job, l. viii (Num. 89), adjunctum est: *Dixit Dominus Domino meo, etc.* — Non quod a dextris Domini nequaquam Dominus sedeat, post-

* In Mss. Michael. et in aliis omittitur.

* Caput hoc abest a Mss.

quara inimicos illius feriens, ejus potestati subster- nit, sed quod in aeterna cunctis beatitudine praesidet, et priusquam rebellium suorum corda conculcet, in qua nimirum constat quia subjectis hostibus sine fine, et posterius regnat.

CAP. CCXXXIX. — *De torrente in via bibit, propterea exaltavit caput (Psal. cix, 7).*

Mixtum ex hom. 25 in Evang. (Num. 7) ac expos. beati Job, l. xiv (Num. 68, et lib. xxxiii, num. 41), adjunctum est: *De torrente in via bibit, etc.* — Conditor ac Redemptor noster citius a morte voluit surgere, ne nostra diu anima in infidelitatis morte remaneret. In humano quippe genere ab ipso mundi initio torrens mortis effluerat. Sed de hoc torrente Dominus quasi de quodam flumine passionis nostrae non in manione bibere, sed in via dignatus est, quia mortem transitorie, id est ad triduum contigit, atque in ea morte, quam contigit, nequaquam sicut nos usque ad finem saeculi remansit, qui mortalis vitae poenam in quodam transitu attigit. Et ideo diu eidem morti, qui sponte succubuit, non inhaesit, atque ideo exaltavit caput, quia hoc quod moriendo in sepulcro posuit, surgendo super Angelos elevavit; et inde antiquum hostem in aeternum percudit, unde scire contra se minas persequentium temporaliter permisit.

CAP. CCXXX. — *Magna opera Domini, exquisita in omnes voluntates ejus (Psal. cx, 2).*

In expos. beati Job, l. vi (Num. 53), adjunctum est: *Magna opera Domini, etc.* — Sic quippe ejus opera magna sunt, ut per omne, quod ab hominibus agitur, ejus voluntas exquiratur. Nam saepe iude perficitur, unde repellere putabatur.

CAP. CCXXXI. — *Confessio, et magnificentia opus ejus (Psal. cx, 3).*

In expos. beati Job, l. xviii (Num. 65), adjunctum est: *Confessio et magnificentia opus ejus.* — Ab eo itaque accipimus recta confiteri, a quo nobis et magna dantur operari.

CAP. CCXXXII. — *Dirupisti vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis (Psal. cxv, 7).*

In expos. beati Job, l. ix (Num. 94), adjunctum est: *Dirupisti vincula mea, etc.* — Tunc igitur ad plangendum dolorem nos Dominus dimittit, cum et mala nobis quae fecimus demonstrat atque ad haec eadem flenda, quae cognoscimus, adjuvat. Culpas oculis objicit, et pia manu gratiae vincula cordis solvit, ut ad vacationem penitentiae mens nostra se erigat; et carnis soluta compedibus, in auctorem suum libera gressum amoris tendat.

CAP. CCXXXIII. — *Dominus mihi adjutor, et ego despiciam inimicos meos (Psal. cxvii, 7).*

In expos. beati Job, l. xxix (Num. 25), adjunctum est: *Dominus mihi adjutor, etc.* — Tenebrosa ostia, maligni spiritus vocantur, quia dum per occultationis suae insidias non videntur, deceptis mentibus viam mortis aperiunt. Quae tenebrosa ostia Dominus videt, quia immundorum spirituum fraudulentam malitiam et respicit et premit. Quos nisi ipse nobis nescientibus videndo prohiberet, et nil de insidiis mens nostra cognosceret, et eisdem insidiis capta deperiret. Quae tenebrosa ostia nos etiam cernimus, quando supernae lucis radiis illustramur. Unde per Prophetam dicitur: *Dominus mihi adjutor est, et ego video super inimicos meos.* Hostes igitur nostros ipse videt, qui suo eos munere nobis visibiles facit.

CAP. CCXXXIV. — *Circumdederunt me sicut apes, et exarserunt sicut ignis in spinis (Psal. cxvii, 12).*

In hom. 8 in Ezech. (Num. 21), adjunctum est: *Circumdederunt me sicut apes, etc.* — Apes enim in ore mel habent, in aculeo caudae vulnus. Et omnes,

A qui lingua blandiuntur, sed latenter ex malitia ferunt, apes sunt, quia loquendo, dulcedinem mellis proponunt, sed occulte serpendo vulnus inferunt. Ista vero facientes exardescunt, sicut ignis in spinis, quia flamma detrahentium, non justorum vita comburitur, sed si quae eis inesse poterant peccatorum spinarum, concremantur.

CAP. CCXXXV. — *Lapidem, quem reprobaverunt aedificantes, hic factus est in caput anguli (Psal. cxvii, 22).*

In expos. beati Job, l. xxviii (Num. 19), adjunctum est: *Lapidem, quem reprobaverunt aedificantes, etc.* — Jam per divinam gratiam omnibus liquet quia Scriptura sacra lapidem, qui in anguli caput factus sit, vocet profecto illum qui dum in se hinc Judaicum, illinc gentilem populum suscipit, in una Ecclesiae fabrica quasi duos parietes jungit, illum de quo scriptum est: *Fecit utraque unum*, quia angularem se lapidem non solum in inferioribus, sed et in superioribus exhibuit, quia et in terra plebi Israeliticae nationes gentium, et utraque simul angelis in caelo sociavit. Eo quippe nato, clamaverunt Angeli: *Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonae voluntatis (Luc. ii, 14).* In ortu enim regis nequaquam pro magno offerrent hominibus pacis gaudia, si discordiam non haberent. Illius lapidis typum Jechonias rex tenuit, quem Matthaeus dum quaterdecim generationes describeret, secundo numeravit (Matth. 1). Quem enim fini secundae, ipsum rursus initio tertiae generationis inseruit. Ipse namque in Babyloniam cum Israelitica plebe migratus est, qui dum ab aliis ad alia ducitur, pro utriusque parietis latere non immerito secundo numeratur. Cujus migrationis haec angularem lapidem signat. Ubi enim ordo a rectitudine flectitur, ut eat in diversum tanquam angulum facit. Recte enim numerari bis potuit, quia per utrumque parietem, quasi in se duo latera ostendit. Unde et ejus bene imaginem tenuit, qui in Juliae ortus, gentilitatem colligans, quasi ab Hierosolymis Babyloniam venit, atque hanc in semetipso fidei fabricam prius discordiae studio scissam, arte charitatis intexit.

CAP. CCXXXVI. — *Constituite diem solemnem in condensis usque ad cornu altaris (Psal. cxvii, 27).*

In expos. beati Job, l. ix (Num. 43), adjunctum est: *Constituite diem solemnem, etc.* — Solemne diem Domino in confrequentatione constituit, qui se assidue in ejus desiderio affligit. Qui nimirum solennitatis dies usque ad altaris cornu tendi praecipitur, quia tandiu necesse est ut quisquis se afficiat, quousque ad superni sacrificii altitudinem, et ad gaudia aeterna pertingat.

CAP. CCXXXVII. — *Tunc non confundar, dum respicio in omnia mandata tua (Psal. cxvii, 6).*

In expos. beati Job, l. xviii (Num. 9, 10), adjunctum est: *Tunc non confundar, etc.* — Sciendum est quod quisquis a praecipis Dominicis discordat opere, quoties ea audit a corde suo reprehenditur atque confunditur, quia id quod non fecerit memoratur. Nam in quo se errasse considerat, ipsa se latenter conscientia accusat. Hinc ergo David propheta deprecatur, dicens: *Tunc non confundar, dum respicio in omnia mandata tua.* Graviter namque unusquisque confunditur, quando mandata Dei vel legendo, vel audiendo respicit, quae vivendo contempsit. Hinc etenim Joannis voce dicitur: *Si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum, et quicquid petierimus, ab eo accipiemus (I Joan. iii, 21).* Ac si diceret: Si id quod praecipit facimus, id quod petimus obtinebimus. Valde namque apud Deum utraque haec sibi necessario congruunt, ut et operatio oratio, et oratione fulciatur operatio. Hinc etenim Jeremias ait: *Scrutemur vias nostras, et quaeramus,*

* Quinque capitibus sequentibus carent Mss. nostri.

et revertamur ad Dominum. Levemus corda nostra cum manibus ad Deum in caelum (Thren. iii, 21). Vias etenim nostras scrutari, est cogitationum interna discutere. Cor vero cum manibus levat, qui orationem suam operibus roborat. Nam quisquis orat sed operari dissimulat, cor levat et manus non levat. Quisquis vero operatur et non orat, manus levat et cor non levat. Juxta ergo Joannis vocem; tunc cor fiduciam in oratione accipit, cum sibi vitæ pravitas nulla contradicit.

CAP. CCXXXVIII. — *In mandatis tuis exercebor, et considerabo vias tuas* (Psal. cxviii, 15).

In expos. beati Job, l. xvii (Num. 9), adjunctum est: *In mandatis tuis exercebor*, etc. — Ac si aperte spondeat, dicens: Quæ mea sunt, videre refugio, quia per imitationis tuæ viam pergere conversationis gressibus inardesco. Qui enim præsentem jam mundo contradicit, amoris excitatione continuus; ad Redemptoris sui vias cordis oculos objicit, ut mens prospera fugiat, et ad adversa præparetur. Nihil quod demulcet, appetat, nihil quod deturere creditur, pertimescat. Mœorem gaudium deputet, præsentis vitæ gaudia, damna mœoris putet: abjectionis detrimenta non timeat, sed per hæc manentis gloriæ locum querat. Has etenim vias sequentium monstrabat oculis Veritas, cum dicebat: *Si quis mihi ministrat, me sequatur* (Joan. xii, 26). Ad has vias tumentia discipulorum corda revocabat, cum locum jam gloriæ quaerent, sed ejusdem gloriæ iter ignorarent, dicens: *Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum* (Matth. xx, 22): confessionis quippe illius celsitudinem a dextris, sinistrisque quaesierant, sed quanta ad hanc esset itineris angustia non videbant. Unde et eorum mox oculis imitandum calicis passionis objicitur, ut videbilit se ad sublimitatis gaudia tenderent, prius viam humilitatis invenirent.

• CAP. CCXXXIX. — *Item unde supra.*

In expos. beati Job, l. xxv (Num. 30). — *Via quippe est incarnate sapientiæ omnis actio quam temporaliter gessit. Viæ ejus sunt vivendi ordines, quos ad se venientibus stravit. Tot itaque ad se venientibus vias præbuit, quæ bene vivendi exempla monstravit. Humilitatis ejus propheta vias aspexerat cum suspirabat, dicens: *In mandatis tuis me exercebo, et considerabo vias tuas.**

CAP. CCXL. — *Ne auferas de ore meo verbum veritatis usquequaque* (Psal. cxviii, 45).

In expos. beati Job, l. xi (Num. 25), adjunctum est: *Ne auferas*, etc. — Cum sacerdos non agit bona quæ loquitur, ei etiam sermo subtrahitur ne loqui audeat quod non operatur. Unde et per eundem prophetam dicitur: *Peccatori autem dixit Deus: Quare tu enarras justitias meas, et assumis testamentum meum per os tuum?* Hinc est ergo quod nunc precatur, dicens: *Et ne auferas de ore meo verbum veritatis usquequaque.* Perpendit namque quod omnipotens Deus veritatis verbum facientibus tribuit, et non facientibus tollit. Qui ergo hoc de ore suo non auferri potuit, quid aliud quam gratiam bonæ operationis quesivit? Ac si aperte diceret: A bono opere me errare non sinas, ne dum amitto ordinem bene vivendi, rectitudinem perdam loquendi. Et plerumque doctor qui docere audeat quod negligit agere, cum desierit bona loqui, quæ operari contempsit, docere subjectos incipit prava quæ agit, ut justo omnipotentis Dei iudicio in bono jam nec linguam habeat, qui habere bonam vitam recusat, quatenus cum mens ejus terrenarum rerum amore incenditur, de terrenis rebus semper loquatur. Unde in Evangelio Veritas dicit: *Ex abundantia cordis os loquitur. Bonus homo de bono thesauro profert bona, et malus homo de malo thesauro profert mala* (Matth. xii, 35). Hinc etiam Joannes ait: *Ipsi de mundo sunt, ideo de mundo loquuntur* (I Joan. 45).

• In Mss. hoc minime legitur.

CAP. CCXLI. — *Defecit in salutari tuo anima mea* (Psal. cxviii, 81).

In expos. beati Job, l. iv (Num. 67), adjunctum est: *Defecit in salutari tuo anima mea.* — Omnes, qui in hoc mundo fortes sunt robore, quasi fortes sunt, non robore desesi. Qui vero in auctoris sui amore roborantur, quo magis in concupita Dei fortitudine convalescunt, eo a propria virtute desiciunt, et quo robustius æterna appetunt, eo a temporalibus salubri defectione lassantur. Hinc ergo Psalmista amoris sui robore lessus dicebat: *Defecit in salutari tuo anima mea.* In salutari enim Dei proficiendo defecerat: quia æternitatis lucem conspiciens, a carnis jam fiducia fractus anhelabat. Hinc rursus dicit: *Concupivit et defecit anima mea in atria Domini* (Psal. lxxxiii, 5). Qui nimirum, cum diceret: *Concupivit*, recte subdidit: *Et defecit*: quia valde minor est divinitatis concupiscentia quam non mox etiam proprius sequitur defectus. Qui enim ad appetenda æternitatis atria accenditur, dignum profecto est ab hoc temporalitatis amore lassetur, ut tanto frigescat a studio sæculi, quanto surgit ardentius in amorem Dei. Quem scilicet si perfecte arripit, mundum etiam plene derelinquit, et eo funditus temporalibus moritur, quo ad supernam vitam altius afflatu æternitatis animatur. Annon robore suo fessam se invenerat, quæ dicebat: *Anima mea liquefacta est, ut dilectus locutus est* (Cant. v, 6)? Quia nimirum mens, dum occulte locutionis aspiratione tangitur, a statu suæ fortitudinis infirmata, ipso a quo absorbetur desiderio liquatur, et inde se apud semetipsam fessam invenit, unde ultra se esse conspicit fortitudinem quam descendit. Hinc propheta cum visionem Dei conspexisse diceret, adjungit: *Flangui, et ægrotavi per dies plurimos* (Dan. viii, 27): quia cum ad virtutem Dei mens astringitur, a fortitudine propria caro lassatur (Gen. xxii). Hinc Jacob qui angelum tenuit, uno mox pede claudicavit, quia qui vero amore sublimia respicit, jam in hoc mundo duplicibus incedere desideriis necesse est. Uno enim pede innititur, qui solo Dei amore roboratur, et necesse est ut alius marcescat: quia mentis virtute crescente, oportet procul dubio ut carnis firmitudo torpescat.

• CAP. CCXLII. — *Os meum aperui, et attraxi spiritum* (Psal. cxviii, 131).

In hom. 9 in Ezech. (Num. 28), adjunctum est: *Os meum aperui*, etc. — Non enim spiritum attrahe- res, nisi os aperiret, quia nisi ad predicandum proximos se impenderet, spiritualis doctrinæ in eo gratia non crevisset.

CAP. CCXLIII. — *Narraverunt mihi iniqui fabulationes, sed non ut lex tua, Domine* (Psal. cxviii, 85).

In expos. beati Job, l. vii (Num. 15, 16, 17), adjunctum est: *Narraverunt mihi iniqui fabulationes, sed non ut lex tua, Domine.* — Sæpe verba carnalium dum se importune nostris auribus ingerunt, in corde bellum tentationum gignunt. Et quamvis hæc, et ratio respuat, et lingua reprehendat, cum labore tamen intus vincitur quod foris cum auctoritate judicatur. Unde necesse est ut nec ad aures veniat quod mens a cogitationis aditu vigilans repellat. Sancti igitur viri cum æternitatis desideriis anhelant, ipse tantam altitudinem vite se sublevant, ut audire jam quæ mundi sunt, grave sibi ac deprimens pondus credant. Valde namque insolens atque intolerabile astimant, quidquid illud non sonat, quod intus amant. Sed sæpe mens jam per desiderium ad sublimia rapitur, jam funditus ab stulta terrenorum hominum locutione separatur, nec tamen adhuc pro amore veritatis ad perferendos presentis vitæ cruciatu accingitur, jam superna appetit, jam in infimis stulta contemnit. Sed nec dum se ad perferendam adversitatis tolerantiam dirigit, sed plerumque mens justæ ad tantum se virtutis culmen exten-

• Caput hoc non legitur in Mss.

dit, ut et apud se internæ rationis arce præsideat, et quorundam foris stultitiam tolerando convertat. Quos enim ad fortia trahere nitimur, eorum necesse est ut infirma toleremus, quia nec jacentem erigit, nisi qui status sui rectitudinem per compassionem flectit. Cum vero alienæ infirmitati compatimur, valentius nostra roboramur, ut amore futurorum mens ad præsentia adversa se præparet, et cruciatus corporis, quos timebat, expectet: auctis namque desideriis cœlestibus angustatur. Cumque æternæ patriæ quanta sit dulcedo considerat, pro ea præsentis vitæ amaritudines ardentè amat. His itaque divinæ legis, id est mandatorum: cœlestium vinculis sese ad alta sustollit, quisquis ab iniquorum nunc suggestionibus aurem removens, intentionem suam in superni desiderii, quo avelli non valeat, secreto suspendit.

CAP. CCXLIV. — *Latum mandatum tuum nimis* (Psal. cxviii, 96).

In homil. 14 in Ezech. (Num. 15), adjunctum est: *Latum mandatum tuum nimis*. — Nil latius quam omnes in sinu amoris recipere, et nullas odii angustias sustinere. Sic quippe lata est claritas, ut in amplitudine dilectionis sæpe capere etiam inimicos possit. Unde et præcipitur: *Digitate inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos* (Luc. vi, 27).

* CAP. CCXLV. — *Super seniores intellexi* (Psal. cxviii, 100).

In expos. beati Job, l. xi (Num. 24), adjunctum est: *Super seniores intellexi*. — Doctrina senum ablata est, postquam hanc Ecclesia ex gentibus videlicet juvencula accepit. Quam quia operando tenuit, qualiter super seniores intellexerit ostendit, dum protinus subdit dicens: *Quia mandata tua exquisivi*. Quia enim studuit operando implere quod didicit, accepit intelligere quod doceret.

CAP. CCXLVI. — *Lætabor ego super eloquia tua, sicut qui invenit spolia multa* (Psal. cxviii, 162).

In expos. beati Job, l. xviii (Num. 25), adjunctum est: *Lætabor ego super eloquia tua*, etc. — Quæ spolia idcirco vocata sunt, quia ad fidem Domini, gentilitate transeunte, Judæi sacris eloquiis, quibus induti fuerant, exuuntur.

CAP. CCXLVII. — *Fiat manus tua, ut salvum me faciat* (Psal. cxviii, 137).

In hom. 2 in Ezech. (Num. 7), adjunctum est: *Fiat manus tua*, etc. — Manus vel brachium Domini filius dicitur, quia per ipsum omnia facta sunt. Sed quid est quod dicitur, *Fiat manus tua*? Manus ergo Dei, quæ per divinitatem non est facta, sed genita, per humanitatem facta est, ut humani generis vulnera sanaret.

b CAP. CCXLVIII. — *Declinate a me maligni, et scrutator mandata Dei mei* (Psal. cxviii, 115).

In expos. beati Job, l. xvi (Num. 23), adjunctum est: *Declinate a me maligni*, etc. — Sæpe cum eloquiis sacris intendimus, malignorum spirituum insidias gravius toleramus, quia menti nostræ terrenarum cogitationum pulverem aspergunt, ut intentionis nostræ oculos a luce internæ visionis obscurant. Quod nimirum Psalmista pertulerat cum dicebat: *Declinate a me maligni, et scrutator mandata Dei mei*; videlicet patenter insinuans quia mandata Dei perscrutari non poterat, cum malignorum spirituum insidias in mente tolerabat.

c CAP. CCXLIX. — *Vanum est vobis ante lucem surgere, surgite postquam sederitis* (Psal. cxxvi, 3).

Homil. in Ezech. adjunctum est: *Vanum est vobis ante lucem surgere*, etc. — In quibusdam locis sacri eloqui soli exquirenda est allegoria, et verba litteræ

* Non legitur in Mss. Idem dicimus de sequenti. Deest in Mss.

c In Cod. Mich. legitur ex hom. in Ezech. id esse sumptum, sed ex quota siletur; nullibi a nobis

A omnino postponenda. Ut unum de multis dicam, in dicit Psalmista qui ait: *Vanum est vobis ante lucem surgere*. Quod si quis accipere juxta litteram velit, nocturnis Dei laudibus contradicit. Et quomodo idem Propheta loquitur, dicens: *Media nocte surgebam ad confitendum tibi* (Psal. cxviii, 62). Si enim vanum est ante lucem surgere, cur ad confitendum Domino media nocte surrexit? Sed ille ante lucem surgit, qui ante diem venturi sæculi in hac vita quæ nocti est similis, extolli ac proficere appetit.

CAP. CCL. — *Item unde supra*.

In expos. beati Job, l. viii (Num. 80). — Ante lucem surgere est priusquam claritas æternæ retributionis appareat, in presentis vitæ nocte gaudere. Sædendum ergo prius est ut post recte surgamus, quia quisquis nunc se sponte non humiliat, nequaquam hunc sequens gloria exaltat.

a CAP. CCLI. — *Cum dederit dilectis suis somnum, hæc est hæreditas Domini* (Psal. cxxv, 4).

B In hom. 27 in Evang. (Num. 5), adjunctum est: *Cum dederit dilectis suis somnum*, etc. — Quisquis igitur jam æterna cognovit, apud ejus animum temporales fructus vilescent. Tales fructus operemur, qui maneant, qui cum mors cuncta interimat, ipsi exordium a morte sumant. Nam quod a morte incipiat fructus Dei, testatur Propheta, qui dicit: *Cum dederit dilectis suis somnum, hæc est hæreditas Domini*. Omnis qui dormit in morte, perdidit hæreditatem. Sed cum dederit dilectis suis somnum, hæc est hæreditas Domini, quia electi Dei postquam pervenerint ad mortem, tunc inveniunt hæreditatem.

CAP. CCLII. — *Qui confidit in Domino, sicut mons Sion* (Psal. clii, 4).

In expos. beati Job, l. xxxiii (Num. 2), adjunctum est: *Qui confidit in Domino*, etc. — Sion namque speculatio dicitur, per quam scilicet speculationem, contemplans Deum Ecclesia designatur.

CAP. CCLIII. — *Venientes autem venient in exultatione, portantes manipulos suos* (Psal. cxxv, 6).

C Cum de sterili malorum hominum labore tractaretur, in expos. beati Job, l. vii (Num. 38), adjunctum est: *Venientes autem venient in exultatione*, etc. — In vacuum quippe ambulat qui nihil secum de fructu sui laboris portant. Alius namque adipiscendis honoribus exsudat, alius multiplicandis facultatibus exæstuat, alius promerendis laudibus anhelat. Sed quia cuncta hæc quisque moriens deserit, labores in vacuum perdidit, quia secum ante iudicem nihil tulit. Quo contra bene per legem dicitur: *Non apparebis in conspectu Domini vacuus* (Exod. xxiii, 15). Qui enim promerendæ vitæ mercedem bene agendo non providet, in conspectu Domini vacuus apparet. Hinc de justis per Psalmistam dicitur: *Venientes autem venient in exultatione, portantes manipulos suos*. Ad examen quippe iudicii portantes manipulos veniunt, qui in semetipsis recta opera, quibus vitam mereantur, ostendunt.

D CAP. CCLIV. — *Euntes ibant et flebant, mittentes semina sua* (Psal. cxxv, 6).

In expos. beati Job, l. x (Num. 36), adjunctum est: *Euntes ibant*, etc. — Tanto namque spes in Deum solidior surgit, quanto pro illo quisque graviora pertulerit, quia nequaquam retributionis gaudium de æternitate colligitur, quod non hic prius pia tribulatione seminat. Quia igitur nunc per tribulationem seritur, ut post gaudii fructus metatur, tanto major fiducia mentem roborat, quanto hanc fortior pro veritate afflictio angustat.

CAP. CCLV. — *Domini custodiat introitum tuum, et exitum tuum* (Psal. cxx, 6).

In hom. 1, l. ii in Ezech. (Num. 16), adjunctum

visum.

d Septem consequenter capita non leguntur in Mss.

est : *Dominus custodiat introitum tuum*, etc. — Custodit enim Dominus uniuscujusque animæ introitum, quo intrat ad fidem, exitum quoque quo exit ad speciem, ut neque intrans Ecclesiam, erroribus supplantetur, neque ab hac temporali ad æternam exiens, ab antiquo hoste rapiatur. Propter hunc vero egressum nostrum, quem quotidie debemus mente meditari, de Redemptore nostro Paulus quoque loquitur, dicens : *Ut sanctificaret per suum sanguinem populum, extra portam passus est. Exeamus igitur ad eum extra castra, improprium ejus portant. Non enim habemus hic manentem civitatem, sed futuram inquirimus* (Hebr. xiii, 12).

CAP. CCLVI. — *Supra dorsum meum fabricaverunt peccatores* (Psal. cxxviii, 3).

In expos. beati Job, l. xiii (Num. 1), adjunctum est : *Supra dorsum meum fabricaverunt peccatores*. — Esse hoc perversorum proprium solet, ut mala sua per convicium bonis ingerant, priusquam de his ipsis veraciter accusentur. Et dum metuunt increpari de his quæ faciunt, adversantes suis pravitatibus justos hæc facere testantur. Sancti autem viri patienter audiunt etiam, quæ se nunquam fecisse meminerunt, quamvis ea mala, quæ sibi ingeri conspiciunt, ab ipsis suis criminatibus noverint perpetrata, et cum eos prædicando corrigere non possunt, patiendū tolerant, quatenus si fructum conversionis eorum consequi non valent, ex ipsis tamen præmium longanimitatis acquirant. Unde et sancta Ecclesia David prophetæ vocibus dicit : *Supra dorsum meum fabricaverunt peccatores*, quia videlicet dum hæreticos, vel quoslibet reprobos, quos corrigere non valet, tolerat, facta peccantium supra dorsum portat.

CAP. CCLVII. — *Item unde supra*.

In Reg. past. part. II (Cap. 10). — In dorso quippe onera sustinemus. Super dorsum igitur suum fabricasse peccatores queritur, ac si aperte dicat : Quos corrigere nequeo, quasi superimpositum onus porto.

CAP. CCLVIII. — *Fiant sicut fenum ædificiorum, quod priusquam evellatur, exarescit* (Psal. cxxviii, 6).

In expos. beati Job, l. viii (Num. 68), adjunctum est : *Fiant sicut fenum ædificiorum*, etc. — Hoc de hypocritarum persona per Psalmistam exprimitur. Fenum quippe ædificii in alto nascitur, sed nequaquam pingui radice solidatur, quia et hypocrita summa quidem sunt quæ agere cernitur, sed non in eis ex cordis puritate roboratur. Quod nimirum fenum et non evulsum citius arefcit, quia videlicet hypocrita et in præsentī adhuc vita subsistit, et jam sanctitatis opera quasi viriditatis speciem amittit. Quia enim sine intentione rectæ cogitationis bona studuit agere, hæc amittens, indicat se sine radice floruisse.

CAP. CCLIX. — *Neque ambulavi in magnis, neque in mirabilibus super me* (Psal. cxxx, 1).

In expos. beati Job, l. xxviii (Num. 25), adjunctum est : *Neque ambulavi in magnis*, etc. — In præcipitio enim pedem porrigit, qui mensurarum suarum limitem non attendit. Bene itaque David intra acceptas ex divina largitate mensuras pedem cordis presserat, cum dicebat : *Neque ambulavi in magnis, neque in mirabilibus super me*. Super se quippe in magnis ambularet, si apparere magnus ultra quam poterat, quæreret. Super se namque in mirabilibus, attollitur, qui et in his ad quæ ipse non sufficit videri idoneus conatur.

CAP. CCLX. — *Sacerdotes tui induantur justitia* (Psal. cxxxi, 9).

In expos. beati Job, l. xiv (Num. 42), adjunctum est : *Sacerdotes tui induantur justitia*. — Gloria quippe uniuscujusque justitia est. Sicut vestim nūm tegit a frigore, ita justitia munit a morte. Unde non

• Duo quæ sequuntur capita, in Mss. minime leguntur

A immerito justitia vestimento comparatur, cum per Prophetam dicitur : *Sacerdotes tui induantur justitia*.

CAP. CCLXI. — *In salicibus, in medio ejus, suspendimus organa nostra* (Psal. cxxxvi, 2).

In expos. beati Job, l. xxxiii (Num. 11), adjunctum est : *In salicibus*, etc. — Quid per sterilitatem salicum, nisi vita peccantium designatur? Nam si hoc non esset, nequaquam ex voce prædicantium contra Babyloniam Psalmista dixisset : *In salicibus, in medio ejus, suspendimus organa nostra*. Babylonis quippe medio inesse salices describuntur, quia nimirum infructuosi quique, atque ab amore patriæ cælestis alieni, totis visceribus cordis in hac sæculi confusione radicantur. Unde et prædicatores sancti in istis salicibus non exercent organa, sed suspendunt, quia cum infructuosas ac reprobas mentes aspiciunt, vim prædicationis suæ non exhibent, sed potius lugentes silent.

CAP. CCLXII. — *Exinanite, exinanite usque ad fundamentum in ea* (Psal. cxxxvi, 7).

In expos. beati Job, l. xxv (Num. 27), adjunctum est : *Exinanite*, etc. — Qui digna fidei opera servare contemnunt, etiam fidem perdunt quam tenere videbantur. Super quos bene propheta sub Jerusalem specie, inimicorum destructurum verba memorat, a quibus scilicet dicitur : *Exinanite, exinanite usque ad fundamentum in ea*. Paulus quippe ait : *Fundamentum aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est, quod est Christus Jesus* (I Cor. iii, 11). Inimici ergo destructores usque ad fundamentum Jerusalem, exinaniant, quando perversi spiritus a corde fidelium, destructo prius ædificio boni operis, soliditatem quoque exhauriunt religionis. Sicut enim supra fundamentum fabrica, sic supra fidem opera construuntur. Usque ad fundamentum ergo exinanisse, est everso bene vivendi opere etiam robor fidei dissipasse.

CAP. CCLXIII. — *Sicut tenebræ ejus, ita et lumen ejus* (Psal. cxxxviii, 12).

In expos. beati Job, l. v (Num. 2), adjunctum est : *Sicut tenebræ ejus*, etc. — In Scriptura sacra nonnunquam lucis appellatio prosperitas, noctis autem nomine, hujus mundi adversitas designatur. Unde et per Psalmistam dicitur : *Sicut tenebræ ejus, ita et lumen ejus*. Quia enim sancti viri ita prosperitatem sæculi despicientes calcant, sicut adversitatem ejus calcantes tolerant, per magnam mentis celsitudinem, mundi sibi et adversa et prospera substernentes dicunt : *Sicut tenebræ ejus, ita et lumen ejus*. Ac si apertius dicant : Sicut intentionis nostræ fortitudinem ejus tristitia non premunt, ita hanc nec blanda corrumpunt.

CAP. CCLXIV. — *Et nox illuminatio mea in deliciis meis* (Psal. cxxxviii, 11).

In expos. beati Job, l. xvi (Num. 24), adjunctum est : *Et nox illuminatio mea in deliciis meis*. — Quia dum per intellectum mysticum studiosa mens relictitur, jam in ea vitæ presentis obscuritas fulgore dei subsequentis illuminatur, ut etiam in hujus corruptionis caligine in intellectum illius, vis futuri luminis erumpat, et verborum deliciis pasta, prægustando discat quid de pabulo veritatis esuriat.

CAP. CCLXV. — *Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui, Deus, nimis confortatus est principatus eorum* (Psal. cxxxviii, 17).

In hom. 27 in Evang. (Num. 4) adjunctum est : *Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui, Deus*. — Amicus quasi animi custos vocatur. Quia igitur Psalmista prospexit electos Dei a mundi hujus amore separatos, custodire in mandatis cælestibus voluntatem Dei, miratus est amicos Dei, dicens : *Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui, Deus*. Et tanquam si

• In Mss. non continetur.

ab eo protinus causas tanti honoris nobis insinuari quaeremus, illico adjunxit: *Nimis confortatus est principatus eorum*. Ecce electi Dei carnem domant, spiritum roborant, dæmonibus imperant, virtutibus coruscant, presentia despiciunt, æternam patriam cum voce et moribus prædicant, eam etiam moriendo diligunt, atque ad illam per tormenta pertingunt, occidi possunt, et flecti nequeunt. *Nimis ergo confortatus est principatus eorum*. In ista ipsa passione qua ceciderunt in mortem carnis, videte quantum fuerit culmen mentis. Unde hoc, nisi quia confortatus est principatus eorum? Sed sic magni forsitan pauci sunt. Ideo subjunxit: *Dinumerabo eos, et super arenam multiplicabuntur*. Totum mundum, fratres, aspiciete. Martyribus plenus est. Jam pene tot qui videamus non sumus, quot veritatis testes habemus. Deo ergo numerabiles, nobis super arenam multiplicati sunt, quia quanti sint, a nobis comprehendi non possunt. Sed quisquis ad hanc pervenit dignitatem ut amicus vocetur Dei, sese in se conspiciat, dona autem quæ percipit super se: nihil suis meritis tribuat, ne ad inimicitias erumpat.

CAP. CCLXVI. — *Nonne qui oderant te, Deus, oderam, et super inimicos tuos tabescebam? Perfecto odio oderam illos, et inimici facti sunt mihi (Psal. xxxviii, 21).*

In Reg. past. part. III (Cap. 22, admon. 25), adjunctum est: *Nonne qui oderant te, Deus, oderam, etc.* — Inimicos Dei perfecto odio odisse, est et quod facti sunt diligere, et quod faciunt increpare; mores pravorum premere, et vitæ prodesse. Pensandum est etenim, quando ab increpatione quiescitur, quanta culpa est, si cum pessimis pax tenetur, si Propheta tantus hoc velut in hostiam Deo obtulit, quod contra se pro Domino pravorum inimicitias excitavit.

CAP. CCLXVII. — *Labor laborum ipsorum operiet eos (Psal. cxxxix, 40).*

In Reg. past. part. III (Cap. 11, admon. 12), adjunctum est: *Labor laborum ipsorum operiet eos*. — Nihil est ad defendendum puritate tutius, nihil ad dicendum veritate facilius. Nam dum fallaciam suam tueri conatur, duro cor labore fatigatur. Hinc ergo scriptum est: *Labor laborum ipsorum operiet eos*. Qui enim nunc implet, tunc operiet: quia cujus nunc animum per blandam inquietudinem exerit, tunc per asperam retributionem premit. Hinc per Jeremiam dicitur: *Docuerunt linguas suas loqui mendacium; ut inique agerent, laboraverunt (Jerem. ix, 9)*. Ac si aperte diceretur: Qui amici esse veritatis sine labore poterant, ut peccati laborant; cumque vivere simpliciter renuntiant, laboribus exigunt ut moriantur.

^a **CAP. CCLXVIII.** — *Obumbra caput meum in die belli (Psal. cxxxix, 5).*

Cum de verbi Dei pabulo tractaretur, in expos. beati Job, l. vi (Num. 44), adjunctum est: *Obumbra caput meum in die belli*. — Bellum quippe patimur, cum carnis nostræ tentationibus impugnamur. De quo bello per Prophetam dicitur: *Obumbra caput meum in die belli*. Quia igitur reprobi, dum fame verbi deficiunt, etiam belli gladio transfiguntur, electos suos Dominus in fame a morte eripit, et in bello a gladio abscondit, quia eorum mentes dum verbi sui pabulo reficit, contra tentationes corporis fortes reddit.

CAP. CCLXIX. — *In miseriis non subsistent (Psal. cxxxix, 41).*

In expos. beati Job, l. II (Num. 28), adjunctum est: *In miseriis non subsistent*. — Hoc de reproborum inter flagella impatientia Psalmista testatur, quia in miseriis subsisterent, si æquanimiter adversa tolerarent. At postquam mente inter flagella corruunt, quasi inter illatas miseras subsistendi constantiam perdunt.

^a Non legitur in Mss.

^b Absert a Mss.

A CAP. CCLXX. — *Elevatio manuum mearum sacrificium vespertinum (Psal. cxi, 2).*

In expos. beati Job, l. xx (Num. 5), adjunctum est: *Elevatio manuum mearum sacrificium vespertinum*. — Quia Redemptor noster juxta mundi finem vixi persequentium pertulit, semetipsum pro nobis sacrificium vespertinum dedit.

CAP. CCLXXI. — *Pone, Domine, custodiam ori meo, et ostium circumstantiæ labiis meis (Psal. cxl, 5).*

In expos. beati Job, l. VII (Num. 61), adjunctum est: *Pone, Domine, etc.* — Studiose lingua sub magni moderaminis libratione frenanda est, non insolubiliter obliganda, ne aut laxata in vitium defluat, aut restricta etiam ab utilitate torpescat. Quod bene Psalmista considerans, brevi postulatione complexus est, dicens: *Pone, Domine, custodiam ori meo, et ostium circumstantiæ labiis meis*. Ostium namque aperitur, et clauditur. Qui ergo ori suo nequaquam ponit obstaculum, sed ostium petiit, aperte docuit quod et per disciplinam retineri lingua debeat, et ex necessitate laxari, quatenus os discretum et congruo tempore vox aperiat, et rursus congrua taciturnitas claudat. Hinc namque per quemdam dicitur: *Sapiens tacebit usque ad tempus (Eccli. ix, 7)*: ut nimirum cum opportunum considerat, postposita censura silentii, loquendi quæ congruunt, in usum se utilitatis impendat. Hinc Salomon ait: *Tempus tacendi et tempus loquendi (Eccl. ii, 7)*. Discreta quippe vicissitudine pensanda sunt tempora, ne aut cum restricta lingua debeat, per verba se inutiliter solvat; aut cum loqui utiliter potest, semetipsam pigre restringat.

CAP. CCLXXII. — *Oleum autem peccatoris non impinguet caput meum (Psal. cxl, 5).*

In hom. 12 in Evang. (Num. 5) adjunctum est: *Oleum autem peccatoris non impinguet caput meum*. — Quid per appellationem capitis, nisi ea, quæ principatur corpori, mens vocatur? Impinguit ergo caput oleum peccatoris, cum demulcet mentem favor adulantis.

CAP. CCLXXIII. — *Benedictus Dominus Deus meus qui docet manus meas ad prælium, et digitos meos ad bellum (Psal. cxlii, 1).*

In expos. beati Job, l. xv (Num. 15) adjunctum est: *Benedictus Dominus Deus meus, etc.* — Per manus videlicet operationem, per digitos vero discretionem signat.

CAP. CCLXXIV. — *Protector meus, et in ipso sperabo, subjiciens populum meum sub me (Psal. cxliii, 2).*

In expos. beati Job, l. xvi (Num. 84), adjunctum est: *Protector meus, et in ipso sperabo, etc.* — Sanctis mentibus populi subiguntur, cum ab eis per districtæ severitatis præsentiam cogitationes stultæ desiliunt: ut non per abrupta phantasmatum rapiant, sed rationi subditæ a corde humiliter conquiescant.

CAP. CCLXXV. — *Domine, inclina cælos tuos, et descende; tange montes, et fumigabunt (Psal. cxliiii, 5).*

In expos. beati Job, l. xxx (Num. 48), adjunctum est: *Domine, inclina cælos tuos, etc.* — Quid cælorum nomine, nisi prædicatorum ordo signatur? Nisi ergo prædicatores sancti ab illa immensitate contemplationis internæ, e quam capiunt, ad infirmitatem nostram humillima prædicatione, quasi qualem inclinatione descenderent, nunquam utique in fide filios gignerent. Nobis quippe prodesse non possent, si in suæ altitudinis erectione persisterent. Si enim sancti viri ea nobis prædicare vellent quæ capiunt, cum in superna contemplatione debriantur, et non magis scientiam suam quodam moderamine et sobrietate temperarent, adhuc angusto intelligentiæ sinu illa superni fontis fluentia quis caperet? Unde nunc bene dicitur: *Domine, inclina cælos tuos, et descende*. Cum

^c Utic. capiunt.

eam inclinatur cœli, descendit Dominus, quia cum se in prædicatione sui sancti doctores attrahunt, divinitatis notitiam nostris cordibus infundunt. Nequaquam quippe ad nos Dominus descenderet, si prædicatores ejus in contemplationis rigore inflexibiles permanerent. Inclinatur ergo cœli, ut descendat Dominus, quia nimirum si nostræ infirmitati non condescenderent, nos ad suam celsitudinem nunquam eleverent.

CAP. CCLXXVI. — *Qui liberasti David servum tuum de gladio maligno (Psal. cxliii, 10).*

In expos. beati Job, l. xxxiv (Num. 17), adjunctum est: *Qui liberasti David servum tuum de gladio maligno.* — Quid hoc loco per malignum gladium, nisi ira vel persuasio maligni hostis exprimitur? Benignus quippe sanctæ prædicationis est gladius quo percutimur, ut a culpa moriamur. Malignus vero est diabolice persuasionis gladius, quo male quisque percutitur, ut a vita rectitudinis exstinguatur. Antiqui namque hostis est gladius ille tunc damnatus homo, in usum ministerii ejus assumptus. Ipsum quippe per malitiam fraudis exhibet, et infirmorum corda transfigit.

CAP. CCLXXVII. — *In illa die peribunt omnes cogitationes eorum (Psal. cxlv, 4).*

In expos. beati Job, l. x (Num. 41), adjunctum est: *In illa die peribunt omnes cogitationes eorum.* — Quia æterna mala nunquam cogitata reperiant, et subito amittunt bona temporalia, quæ diu tractando tenuerunt.

CAP. CCLXXVIII. — *Humiliat autem peccatores usque ad terram. (Psal. cxlvi, 6).*

In expos. beati Job, lib. xxxv (Num. 20), adjunctum est: *Humiliat autem peccatores usque ad terram.* — Quæ major poterit esse humiliatio quam, deserto Creatore, creaturam quærere, desertis supernis gaudiis infimis rebus inhiare? Amisissis enim celestibus, terrenum est omne quod sitiunt: et dum plus videre conantur, minus est quod appetunt. De quibus per Jeremiam dicitur: *Recedentes a te, in terra scribentur (Jerem. xvii, 13).* At contra de electis: *Gaudete, quia nomina vestra scripta sunt in cœlis (Luc. x, 20).*

CAP. CCLXXIX. — *Qui producit in montibus fenum, et herbam servituti hominum (Psal. cxlv, 8).*

In expos. beati Job, l. xxix (Num. 52), adjunctum est: *Qui producit in montibus fenum, etc.* — Quid hoc loco per herbam, nisi sustentatio prædicationum demonstratur, cum dicitur: *Qui producit in montibus fenum, et herbam servituti hominum?* In montibus quippe lenum et herba servituti hominum producit, cum sublimes hujus sæculi ad fidei cognitionem vocati, sanctis prædicatoribus in hujus vitæ itinere spiritualiter sibi servantibus transitorie alimenta largiuntur.

CAP. CCLXXX. — *Qui dat jumentis escam ipsorum, et pullis corvorum invocantibus eum (Psal. cxlvi, 9).*

In expos. beati Job, l. xxx (Num. 28, 29), adjunctum est: *Qui dat jumentis escam ipsorum, etc.* — Jumenta escam accipiunt, dum sacræ Scripturæ pabula mentes dudum brutæ satiantur. Pullis vero corvorum, filiis scilicet gentium esca datur, cum eorum desiderium nostra conversatione reficitur. Iste corvus esca fuit, dum ipsum sancta Ecclesia quæreret, sed nunc escam accipit, quia ipse ad conversionem alios exquirat. Cujus videlicet pulli, id est prædicatores ex eo editi, non in se præsumunt, sed in viribus Redemptoris sui. Unde bene dicitur: *Et pullis corvorum invocantibus eum.* Nihil enim sua virtute posse se sciunt. Et quamvis animarum lucra piis votis esuriant, ab illo tamen, qui cuncta intrinsecus operatur, hæc fieri exoptant. Vera enim fide

comprehendunt: quia, *neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus (I Cor. iii, 7).*

CAP. CCLXXXI. — *Mittet verbum suum, et liquefaciet ea; stabit spiritus ejus, et fluent aquæ (Psal. cxlvii, 18).*

In expos. beati Job, lib. xxvii (Num. 55), adjunctum est: *Mittet verbum suum, etc.* — Per has aquas, ad se currentes Dominus signat. Aquæ namque de gelu currunt, quia plerique ex duris persecutoribus magni prædicatores fiunt. Gelu igitur in aquam liquatur, cum torpor interni frigoris ad irrigationem vertitur prædicationis. An Paulus gelu non erat, qui acceptis epistolis Damascum pergens (Act. ix, 2), in corde fidelium quasi in terra Dei jactata verbi semina, ne ad perfectionem operum surgerent, restringere quærerat? Sed gelu hoc in aquam rediit, quia quos persequendo prius premere studuit, hos postmodum fluentis sanctæ exhortationis infudit, ut tanto uberior electorum b messis exurgeret, quanto hanc imber Dei etiam ab ore persecutoris irrigaret.

CAP. CCLXXXII. — *Præceptum posuit, et non præteribit (Psal. cxlviii, 6).*

In expos. beati Job, l. xvi (Num. 46), adjunctum est: *Præceptum posuit, etc.* — Quia semel fixa judicia Dei mutari nequaquam possunt. Cum ergo exterius mutari videtur sententia, interius consilium non mutatur, quia de unâquaque re immutabiliter intus constituitur, quidquid foris mutabiliter agitur.

CAP. CCLXXXIII. — *Virtutem operum suorum annuntiabit populo suo, ut det illis hæreditatem gentium (Psal. cx, 6).*

In expos. beati Job, l. xviii (Num. 14), adjunctum est: *Virtutem operum suorum annuntiabit populo suo, etc.* — Ac si aperte dicat: Idcirco fortitudinem suæ operationis insinuat, ut cum qui audierit, donis ditescat.

CAP. CCLXXXIV. — *Exsultabunt sancti in gloria, lætabuntur in cubilibus suis (Psal. cxlix, 5).*

In expos. beati Job, l. viii (Num. 41), adjunctum est: *Exsultabunt sancti in gloria, etc.* — Quia scilicet cum mala ab exterioribus fugiunt, securi intra mentium secreta gloriantur. Sed tunc lætitia cordium perfecta erit, cum carnis ab exterioribus pugna non fuerit. Nam quousque caro illicit (quia quasi nostræ domus paries quatitur) etiam cubile turbatur.

CAP. CCLXXXV. — *Laudate eum in potentatibus ejus; laudate eum secundum multitudinem magnitudinis ejus (Psal. cl, 2).*

In expos. beati Job, l. ix (Num. 49), adjunctum est: *Laudate eum in potentatibus ejus, etc.* — Divine fortitudinis facta tunc verius explemus, cum hæc nos explere non posse cognoscimus. Tunc facundius loquimur, cum ab his obstupescendo reticemus. Ad narranda quippe Dei opera, habet defectus noster, quam sufficienter exerat linguam suam, ut quæ comprehendere idonee non valet, hæc idonee mutus laudet. Unde bene nunc per Psalmistam dicitur: *Laudate eum in potentatibus ejus; laudate eum secundum multitudinem magnitudinis ejus.* Ille quippe Deum laudat secundum multitudinem magnitudinis, qui se succumbere in ejus laudis expletione considerat.

CAP. CCLXXXVI. — *Laudate eum in tympano, et choro (Psal. cl, 4).*

In homil. 8 in Ezech. (Num. 8), adjunctum est: *Laudate eum in tympano, et choro.* — Quanta sit concordie virtus ostenditur, cum sine illa virtute reliquæ virtutes non esse monstrantur. Magna enim

^a Caput hoc cum sequenti abest a Mss.

^b In verbis M. s. non legitur: *et choro*.

ut legendum *messis*, ut loco Moral. designato.

^c In verbis M. s. non legitur: *et choro*.

est virtus abstinentiæ, sed si quis ita ab alimentis abstineat, ut ceteros in cibo dijudicet, et alimenta eadem quæ Deus creavit ad percipiendum cum gratiarum actione, in fidelibus etiam damnet quid huic virtus abstinentiæ facta est, nisi laqueus culpæ? Hinc ergo Psalmista nullam esse abstinentiæ virtutem sine concordia designans, ait: *Laudate eum in tympano, et choro.* In tympano enim corium sic cum resonat, in choro autem voces concorditer cantant. Quid ergo per tympanum nisi abstinentiam, et quid per chorum, nisi charitatis concordiam designat? Qui itaque sic abstinet, ut concordiam deserat, laudat quidem in tympano sed non laudat in choro.

CAP. CCLXXXVII. — *Item unde supra.*
In Reg. past. part. III (Cap. 22, admon. 23). — *Sæpe nonnulli quædam specialiter dona percipiunt, sed dum superbiunt, donum concordie, quod majus est, amittunt; ut si fortasse carnem præ cæteris gube refrenatione quis edomat, concordare eis quos superat, abstinendo contemnat. Sed qui abstinentiam a concordia separat, quid admoveat Psalmista, perpenderit; ait enim: *Laudate eum in tympano, et choro.* In tympano namque sicca et percussa pellis resonat, in choro autem voces societate concordant. Quisquis itaque corpus affligit, sed concordiam deserit, Deum quidem laudat in tympano, sed non laudat in choro.*

LIBER DUODECIMUS.

De Testimoniis in Proverbia.

CAPUT PRIMUM. — *Cum simplicibus sermocinatio ejus* B (Prov. III, 32).

In Regula pastorali part. III (Cap. 14, Admon. 12), adjunctum est: *Cum simplicibus sermocinatio ejus.* — Deo enim sermocinari, est per illustrationem sue præsentis humanibus mentibus arcana revelare. Cum simplicibus igitur sermocinari dicitur, quia de supernis mysteriis illorum mentes radio sui doni illuminat, quos nulla umbra duplicitationis obscurat.

CAP. II. — *Iustorum semitæ, quasi lux splendens pro-* cedit, et crescit usque ad perfectum diem (Prov. IV, 18).

In hom. 5 in Ezech. (Num. 5), adjunctum est: *Iustorum semitæ, etc.* — In eorum namque animis bonum desiderium, atque intellectus lucis intimæ jam pars diei est. Sed quia usque ad finem vitæ in virtute proficiunt, ad perfectum diem tunc veniunt, quando ad regna cœlestia perducti, in ea luce; quam desiderant, jam minus aliquid non habebunt.

CAP. III. — *Omni custodia serva cor tuum, quia de* ipso vita procedit (Prov. IV, 23).

In expos. beati Job, I. XIX (Num. 33), adjunctum est: *Omni custodia serva cor tuum, etc.* — Dicitur enim: *Custodia, præmisit omni,* ut videlicet unusquisque hinc inde se diligenter inspiciat. Et quando in hac vita est, contra inimicos spirituales in acie se positum sciat, ne mercedem quam per has actiones colligit per alias amittat, ne hinc hostis fores obstruat, et aliunde aditum pandat. Si qua etenim civitas contra insidiantes inimicos magno valletur aggere, fortibus cingatur muris, insomni muniatur custodia, unum vero in ea foramen tantummodo immunitum per negligentiam relinquatur, in le procul dubio hostis ingreditur, qui undique exclusus esse videbatur.

CAP. IV. — *Item unde supra.*

In expos. beati Job, I. I (Num. 49). — Virtutes ergo quas agimus, dignum est ut summopere ab intentionis origine pensemus, ne ex malo ortu prodeant, etiam si recta sunt quæ ostendantur.

CAP. V. — *Palpebræ tuæ præcedant gressus tuos* (Prov. IV, 25).

In cod. Reg. past. part. III (Cap. 15, admon. 14), adjunctum est: *Palpebræ tuæ præcedant gressus tuos.* Palpebræ quippe gressus præcedunt cum operationem nostram consilia recta præveniunt. Qui enim negligit considerando providere quod facit, gressus tendit, oculos claudit. Pergendo iter conficit, sed prævidendo sibi metipsum non antecedit, atque idcirco citius corrumpit, quia quo pedem operis ponere debeat, per palpebram consilii non attendit.

CAP. VI. — *Fili mi, attende ad sapientiam meam, et* prudentiæ meæ inclina aurem tuam, ut custodias cogitationes (Prov. V, 1).

In cod. Reg. past. part. III (Cap. 14, admon. 15), adjunctum est: *Fili mi, attende ad sapientiam meam, etc.* — Nihil quippe in nobis est corde fugacius, quod a nobis toties recedit, quoties per pravas cogitationes desinit. Hinc etenim Psalmista ait: *Cor meum dereliquit me* (Psal. XXXIX, 13). Hinc ad semetipsum rediens dicit: *Invenit servus tuus cor suum, ut oret te* (II Reg. VII, 27). Cum ergo cogitatio per custodiam restringitur, cor, quod fugere consuevit, invenitur. Plerumque autem nimis taciti, cum nonnulla injusta patiuntur, eo in acriorem dolorem prodeunt, quo ea quæ sustinent non loquuntur. Nam si illatas molestias tranquillæ linguæ sermone dicerent, a conscientia dolor emanaret. Vulnera enim clausa plus cruciant. Nam cum putredo quæ interius fervet ejicitur, ad salutem dolor aperitur.

CAP. VII. — *Ne des alienis honorem tuum, et annos* tuos crudeli, ne forte impleantur extranei viribus tuis, et labores tui sint in domo aliena: et gemas in novissimis, quando consumpseris carnes et corpus tuum (Prov. V, 9, seq.).

In cod. Reg. past. p. III (Cap. 12, admon. 13), adjunctum est: *Ne des alienis honorem tuum, etc.* — Qui namque a nobis alieni sunt, nisi maligni spiritus, qui a cœlestis sunt patriæ sorte separati? Quis vero honor noster est, nisi quia etiam in luteis corporibus conditi, ad conditoris tamen nostri sumas imaginem et similitudinem creati? Vel quis alius crudelis est, nisi ille apostata angelus, qui et semetipsum poena mortis superbiendo percussit, et inferre mortem humano generi etiam perditus non pepercit? Honorem itaque suum alienis dat, qui ad Dei imaginem ac similitudinem conditus, vitæ suæ tempora malignorum spirituum voluntatibus administrat. Annos etiam suos crudeli tradit, qui ad voluntatem male dominantis adversarii, accepta vivendi spatia expendit. Ubi bene subditur: *Ne forte impleantur extranei viribus tuis, et labores tui sint in domo aliena.* Quisquis enim per acceptam valetudinem corporis, per tributam sibi sapientiam, mentis non exercendic virtutibus, sed perpetrandis vitis elaborat, nequaquam suis viribus suam domum, sed extraneorum habitacula, id est immundorum spirituum facta multiplicat; nimirum vel luxuriando, vel superbiendo agens, ut etiam se addito perditorum numerus crescat. Bene autem subditur: *Et gemas in novissimis, quando consumpseris carnem et corpus tuum.* Plerumque enim accepta salus carnis per vitia expenditur: sed cum repente subtrahitur, cum molestiis caro atteritur, cum jam anima egredi urgetur, diu male habita quasi ad bene

* Ita Mas. Sag., Utic., etc., licet loco indicato legamus, *sue visitationis.*

vivendum salus amissa requiritur, et tunc gemunt A homines quod Deo servire noluerunt, quando damnasæ negligentiae recuperare serviendo nequaquam possunt.

CAP. VIII. — *Bibe aquam de cisterna tua, et fluenta putei tui. Deriventur fontes tui foras, et in plateis aquas divide. Habeto eas solus, nec sint alieni participes tui. (Prov. v, 15, seq.)*

In commentario Ezech., homil. 13 (Num. 12), adjunctum est: *Bibe aquam de cisterna tua, etc.* — Valde contraria videntur esse quæ dicit: *Deriventur fontes tui foras, et in plateis aquas divide*, cum protinus adjungit: *Habeto eas solus, nec sint alieni participes tui*. Quomodo enim aquam scientiæ solus habere poterit, si hanc in plateis dividit? Quomodo a ieni aquarum ejus participes non sunt, si fontes illius foras derivantur? Sed cum prædicamus in populis, nimirum in plateis aquas dividimus, quia in auditorum multitudinem verba scientiæ dilatamus. Cum vero nos adjuvante divina gratia intrinsecus B custodimus, et maligni spiritus qui vere a nobis alieni sunt, quia sortem beatitudinis perdiderunt, ne nobis in elatione subripiant, sollicitudine cauta circumspicimus, soli habemus aquas, quas in plateis dividimus, ut nobis in eis alieni participes non sint. Hi nimirum de quibus scriptum est: *Alieni insurrexerunt in me, et fortes quæsierunt animam meam (Psal. LIII, 5)*. Aquas ergo et in plateis dividit, et solus habet, qui per hoc, quod multis prædicat, in temporali se cogitatione gloriæ non exultat. Tunc etenim possidet homo quod docet, quando non se gaudet innotescere, sed prodesse.

CAP. IX. — *Item unde supra.*

In cod. Reg. past. part. III (Cap. 24, admon. 25). — Aquam quippe prædicator de cisterna sua bibit, cum ad cor suum rediens prius audit ipse quod dicit: *Bibit sui fluenta putei, si sui irrigatione infunditur verbi*. Ubi bene subjungitur: *Deriventur fontes tui foras, et in plateis aquas divide*. Rectum quippe est, ut ipse prius bibat, et tunc prædicando aliis influat. Fontes namque foras derivare est exterius aliis vim prædicationis infundere; in plateis autem aquas dividere est in magna auditorum amplitudine, juxta uniuscujusque qualitatem, divina eloquia dispensare. Et quia plerumque inanis gloriæ appetitus subrepiet, dum sermo Dei ad multorum notitiam currit, postquam dictum est: *In plateis aquas divide*, recte subjungitur, *Habeto eas solus, nec sint alieni participes tui*. Alienos quippe malignos spiritus vocat, de quibus per Prophetam tentati hominis voce dicitur: *Alieni insurrexerunt in me, et fortes quæsierunt animam meam (Psal. LIII, 5)*. Ait ergo: *Aquas in plateis divide, et tamen solus bibe*. Ac si apertius dicat: *Si necesse est ut prædicationi exterius servias, quatenus per elationem te immundis spiritibus non conjungas, ne in divini verbi ministerio hostes tuos ad te participes admittas*. Aquas ergo in plateis dividimus, et tamen soli possidemus, quando exterius late prædicationem fundimus, et tamen per eam humanas laudes assequi univime ambimus.

CAP. X. — *Fili mi, si sponderis pro amico tuo, defixisti apud extraneum manum tuam; illaqueatus es verbis ori tui, et captus propriis sermonibus. Fac ergo quod dico tibi, fili mi, et temetipsum libera, quia incidisti in manum proximi tui. Discurre, festina, suscita amicum tuum, ne dederis somnum oculis tuis, ne dormitent palpebræ tuæ (Prov. vi, 6, seq.).*

In cod. Reg. past. part. III (Cap. 4, admon. 5), adjunctum est: *Fili mi, si sponderis pro amico tuo, etc.* — Spondere namque pro amico est, alienam animam in periculo suæ conversationis accipere. Unde et apud extraneum manus deligitur, quia apud curam sollicitudinis quæ an e deerat, mens ligatur. Verbis vero oris sui illaqueatus est, ac propriis sermonibus

captus, quia dum commissis sibi cogitur bona dicere, ipse prius necesse est quæ dixerit, custodire. Illaqueatur igitur verbis oris sui, dum ratione exigente constringitur, ne ejus vita ad aliud quam admonet, relaxetur. Unde et apud districtum judicem cogitur tanta in opere exsolvere, quanta eum constat aliis voce præcepisse. Unde bene mox exhortatio subditur et dicitur: *Fac ergo quod dico, fili mi, et temetipsum libera; quia incidisti in manum proximi tui. Discurre, festina, suscita amicum tuum, ne dederis somnum oculis tuis, ne dormitent palpebræ tuæ*. Quisquis enim ad vivendum aliis in exemplum præponitur, non solum ut ipse vigilet, sed etiam ut amicum suscitet, admonetur. Ei namque vigilare bene vivendo non sufficit, si non et illum, cui præest, a peccati torpore disjungit. Bene autem dicitur: *Ne dederis somnum oculis tuis*. Somnum quippe oculis dare, est intentione cessante subditorum curam omnino negligere. Palpebræ vero dormitant, cum cogitationes nostræ, quæ in subditis arguenda cognoscunt, pigre vine deprimente dissimulant. Plene enim dormire, est commissorum acta nescire, nec corrigere. Non autem dormire, sed dormitare est, quæ quidem reprehendenda sunt cognoscere, sed tamen propter mentis tædium digna ea increpationibus non emendare. Dormitando vero oculus ad plenissimum somnum ducitur, quia dum plerumque qui præest, malum quod cognoscit non resecat, ad hoc quandoque negligentiae suæ merito pervenit, ut quod a subjectis delinquitur, nec agnoscat.

CAP. XI. — *Usquequo, piger, dormis (Prov. vi, 10).*

In expos. beati Job, l. VI, (Num. 20), adjunctum est: *Usquequo, piger, dormis?* — Electus igitur quisquis cum peccati somno premitur, ad justitiæ vigiliis exurgere conatur. Sed sæpe cum surrexerit, ipsa se extolli virtutum magnitudine sentit. Unde et tentari se præsentis vitæ adversitatibus post virtutes desiderat, ne pejus ex confidentialia virtutum cadat. Si enim servari se melius per tentationem non cognosceret, nequaquam Psalmista dixisset: *Proba me, Domine, et tenta me (Psal. xxv, 2)*.

CAP. XII. — *Homo apostata, vir inutilis graditur ore perverso; annuit oculis, terit pede, digito loquitur, pravo corde machinatur malum, et in omni tempore jurgia seminat (Prov. vi, 12).*

In cod. Reg. pastoralis part. III (Cap. 23, admon. 24), adjunctum est: *Vir inutilis graditur ore perverso, etc.* — Ecce quem seminantem jurgia dicere voluit, prius apostatam nominavit, quia nisi more superbientis angeli a conspectu conditoris prius intus aversione mentis caderet, foras postmodum, usque ad seminanda jurgia non veniret. Qui recte describitur quod annuit oculis, digito loquitur, terit pede. Interior namque est custodia quæ ordinata servat exterius membra. Qui ergo statum mentis perdidit, subsequenter foras inconstantia motionis fluit, atque exteriori mobilitate indicat, quod nulla interiorum radice subsistat. Audiant jurgiorum seminatores quod scriptum est: *Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur (Matth. v, 9)*; atque e diverso colligant, quia si Dei vocantur filii qui pacem faciunt, procul dubio Satanae sunt filii qui confundunt. Omnes autem qui per discordiam separantur, a friditate dilectionis arefunt; qui et si boni operis fructus in suis actibus proferunt, profecto nulli sunt, quia non ex unitate charitatis oriuntur. Hinc ergo pendant seminantes jurgia quam multipliciter peccant, qui dum unam nequitiam perpetrant, ab humanis cordibus cunctas simul virtutes eradicant. In uno enim malo innumera peragunt, quia seminando discordiam, charitatem, quæ nimirum virtutum omnium mater est, extinguunt. Quia autem nihil est pretiosius Deo virtute dilectionis, nihil desiderabilius est diabolo extinctione charitatis, quisquis igitur seminando jurgia a

* Ita Sagiensis et Michael, at in Utic. et Cemet.: *Si non et illius cui præest peccati torporem disjungit.*

dilectione proximatorum perimit, hosti Dei familiaris servit, quia qua ille amissa cecidit, hanc iste vulneratis cordibus subtrahens, eis iter ascensionis abscondit.

CAP. XIII. — *Nunquid non sapientia clamitat, et prudentia dat vocem suam in summis excelsisque virtutibus, super viam in mediis stans semilis (Prov. viii, 1)?*

In expos. beati Job, l. xv (Num. 20, 30), adjunctum est: *Nunquid non sapientia clamitat, etc.* — Transire fortasse per viam vite temporalis cum ejus ignorantia poteramus, si hæc eadem sapientia in semita angulis constitisset. Investiganda fuerat, si occulta esse voluisset. Sed postquam incarnationis sue mysteria publice ostendit, postquam humilitatis exempla superbientibus præbuit, semetipsam nobis quasi transeuntibus in mediis semitis fixit, ut videlicet in eam, quam quærere nolumus, impingamus; et quam transeuntes videre negleximus, tangamus offendentes.

CAP. XIV. — *O viri, ad vos clamito (Prov. viii, 4).*

In expos. beati Job, l. xxvii (Num. 6), a junctum est: *O viri, ad vos clamito.* — De Domino igitur viri canunt, cum nobis ejus potentiam vel superni spiritus, vel perfecti quique doctores innoscent. Sed tamen opus ejus ignoratur, quia nimirum iudicia illius ipsi etiam qui hunc prædicant, impenetrata venerantur. Et sciunt ergo quem prædicant, et tamen ejus opera ignorant, quia cognoscunt per gratiam cum a quo facti sunt, sed ejus iudicia comprehendere nequeunt, quæ ab illo etiam super ipsos fiunt. Quod enim omnipotens Deus perspicere in sua actione non cernitur, Psalmista testatur, dicens: *Qui posuit tenebras latibulum suum* (Psal. xvii, 12).

CAP. XV. — *Sapientia ædificavit sibi domum, excidit columnas septem, immolavit victimas suas, miscevit vinum, proposuit mensam. Misit ancillas, ut vocarent ad arcem et ad mœnia civitatis: Si quis est parvulus, veniat ad me (Prov. ix, 4, seq.).*

In expos. beati Job, l. xvii (Num. 43), adjunctum est: *Sapientia ædificavit sibi domum, etc.* — Immolavit enim Dominus victimas, seipsum offerendo pro nobis: miscevit vinum præceptorum suorum poculum ex narratione historica et intelligentia spirituali contemperans. Unde alias dictum est: *Calix in manu Domini, vini meri, plenus est misto* (Psal. lxxiv, 9). Et proposuit mensam, id est Scripturam sacram, quæ fœdus ad se atque a sæculi oneribus venientes, pane verbi nos reficit, et contra adversarios sua refectione nos rohorat. Unde et alias ab Ecclesia dicitur: *Posuisti in conspectu meo mensam, adversus eos qui tribulant me* (Psal. xxii, 5). Misit ancillas suas, apostolorum videlicet animas, in ipso suo initio infirmas ut vocarent ad arcem, et mœnia civitatis supernæ, quia dum æternam viam denuntiant, ad alta nos mœnia supernæ civitatis levant. Quæ profecto mœnia nisi humiles non ascendunt. Unde illic ab eadem Sapientia subditur: *Si quis est parvulus, veniat ad me.* Ac si aperte dicat: *Quisquis se apud se magnam æstimat, aditum sibi mei accessus angustat, quia tanto ad me altius pertingitur, quanto uniuscujusque mens apud se verius humiliatur. Sed quantalibet quisque virtute proficiat, quantalibet scientia excreseat, penetrare non sufficit, quo nos conditor moderamine iudiciorum regit.*

CAP. XVI. — *Item unde supra.*

In expos. beati Job, l. xxxiii (Num. 33). — *Sapientia quippe domum sibi condidit, cum unigenitus Dei Filius in semetipso intra uterum Virginis, mediante anima, humanum sibi corpus creavit; sic quippe corpus Unigeniti, domus Dei dicitur, sicut etiam*

^a Hoc loco multa in Mss. Sag., Utic. et Michael. adduntur, quæ consequenter leguntur numero Moralium indicato. Pleraque etiam ex sequentibus cap.

A templum vocatur. Ita ut unus idemque Dei atque hominis filius ipse sit qui inhabitat, ipse qui inhabitatur. Quod tamen recte aliter accipitur, si domus sapientiæ Ecclesia vocetur. Quæ septem columnas excidit, quia ab amore presentis sæculi disjunctas, ad portandum ejusdem Ecclesiæ fabricam mentes prædicantium erexit. Quæ pro eo quod perfectionis virtute subnixæ sunt, septenario numero designantur. Immolavit victimas, quia vitas prædicantium mactare in persecutione permisit. Vinum miscevit, quia divinitatis et humanitatis suæ pariter nobis arcana præstavit. Mensam quoque proposuit, quia Scripturæ sacræ nobis pabula aperiendo præparavit. Ancillas etiam suas misit, quæ ad arcem nos, atque ad civitatis mœnia vocarent, quia prædicantes infirmos abjectosque habere studuit, qui fideles populos ad spiritualis patriæ ædificia superna colligerent. Unde Dominus in Evangelio Nathanaelem laudat, nec tamen in sorte prædicantium numerat, quia ad prædicandum eum tales venire debuerant, qui de laude propria nihil habebant, ut tanto solidius veritatis cognosceretur esse quod agerent, quanto et aperte cerneretur, quia ad hoc agendum per se idonei non fuissent. Ut ergo mira potentia per prædicantium linguas claresceret, prius mirabilis actum est, ut eorumdem prædicantium meritum nullum esset.

CAP. XVII. — *Qui erudit derisorem, ipse sibi injuriam facit (Prov. ix, 10).*

In expos. beati Job, l. x (Num. 5), adjunctum est: *Qui erudit derisorem, etc.* — Nam sit plerumque ut cum correpta in se mala defendere nequeunt, ex verecundia peiores fiant, ac sic in sua defensione superbiunt, ut quadam vitia contra vitam corripiendis exquirant, et eo se criminosos non æstimant, si crimina aliis imponant. Qui cum vera inveire nequeunt, fingunt ut ipsi quoque habeant, quod impari justitia increpare videantur.

CAP. XVIII. — *Noli arguere derisorem, ne oderit te (Prov. ix, 18).*

In expos. beati Job, l. viii (Num. 67, 68), adjunctum est: *Noli arguere derisorem, etc.* — Neque enim justo timendum est ne derisor cum corripitur, contumelias inferat, sed ne tractus ad odium pejor fiat. Inter hæc sciendum est quod justorum bona, quia ex corde incipiunt, usque ad presentis vite terminum crescant. Hypocritarum vero opera quia nequaquam sunt in occulto radicata, sæpe ante deficiunt quam præsens vita finiatur. Nam plerumque studio sacræ eruditionis insistent, et quia hanc non præparandis meritis, sed promerendis favoribus inquirunt, statim ut iudicium humane laudis arripiunt, et per hoc gratiam transitorii proventus asequuntur, tota mente secularibus curis inserviunt, atque a sacra funditus eruditione evacuantur, et agendo post indicant quantum temporalia diligant, qui sola prius æterna prædicabant. Plerumque autem assumptæ speciem maturitatis ostendunt; quiete silentii, longanimitate patientiæ, continentia virtute decorantur. Sed cum per hæc quæsiti culmen honoris attigerint, cumque sibi jam reverentia a cunctis impenditur, protinus se in lasciviam voluptatis infundunt, et bona se non ex corde tenuisse ipsi sibi testes sunt, quæ hæc cito dimiserunt. Nonnihilam vero aliqui que possident tribuunt, atque indigentibus cuncta largiuntur, sed tamen ante vite terminum, avaritiæ purigine accensi, aliena appetunt, qui sua largiri videbantur, et pertinaci post crudelitatem ambient quod facta prius pietate reliquerunt.

CAP. XIX. — *Item unde supra.*

In expos. beati Job, l. xx (Num. 47). — *Si ab increpatione idcirco reticemus, quia contra nos insurgere derisoris odia formidamus, non jam læta*

in laudatis codicibus sunt longe prolixiora, additis multis vel in initio, vel in medio, vel in fine.

Dei, sed nostra querimus. Quia in re sciendum est quod nonnunquam, cum redarguntur pravi, deteriores existunt. Ipsi ergo et non nobis parcimus, si ab eorum redargutione pro eorum amore cessamus. Unde necesse est ut aliquando toleremus tacendo quod sunt, quatenus in nobis discant videndo quod non sunt. ^a Quia igitur sancta Ecclesia, quæ verba sua semper per charitatem exerit, ea etiam nonnunquam ex charitate restringit, dicat: *Noli*, etc.

CAP. XX. — *Aquæ furtivæ dulciores sunt, et panis absconditus suavior* (Prov. ix, 17).

In expos. beati Job, l. xliii (Num. 49), adjunctum est: *Aquæ furtivæ dulciores sunt*, etc. — Per panem hæreticorum interdum prædicatione designatur, sicut per Salomonem mulier hæreticæ Ecclesiæ typum gestans, et stultos convocans dicit: *Panes occultos libenter edite*. Vel ut in nostra translatione scriptum est: *Aquæ furtivæ dulciores sunt, et panis absconditus suavior*. Sunt enim nonnulli hæretici qui aperte metant prædicare quod sentiunt, et apud infirmorum mentes verba sua tanto magis conduunt, quanto quasi amplius reverenter abscondunt. Unde non immerito dicitur: *Panes occultos libenter edite*. Miseris enim cordibus occulta hæreticorum verba eo magis sapiunt, quo cum reliquis communiter non habentur.

CAP. XXI. — *Qui ambulat simpliciter, ambulat confidenter* (Prov. x, 9).

In cod. Reg. past. part. iii (Cap. 11 admon. 12), adjunctum est: *Qui ambulat simpliciter*, etc. — Fiducia quippe magnæ securitatis est simplicitas actionis.

CAP. XXII. — *Quasi tempestas transiens non erit impius* (Prov. x, 25).

In expos. beati Job, l. xx (Num. 50), adjunctum est: *Quasi tempestas transiens*, etc. — Cum infirmus quisque perversos florere conspicit, hunc in perversitatis pelagus unda mergit miseræ imitationis.

CAP. XXIII. — *Manus in manu non erit innocens malus* (Prov. xi, 21).

In expos. beati Job, l. xxv (Num. 7), adjunctum est: *Manus in manu non erit innocens malus*. — Manus enim manus jungi solet, quando quiescit in otio, et nullus eam in usus laboris exercet. *Manus ergo in manu non erit innocens malus*. Ac si diceret: Et cum manus cessat ab iniquo opere, malus tamen non est innocens per cogitationem. Quia ergo novimus quod districtè omnia non solum facta, sed etiam cogitata pensantur, quid faciemus de inessu mali operis, si sic subtiliter Deus judicat gressus cordis? Ecce occulta mentis nostræ itinera nullus hominum videt, et tamen ante Dei oculos tot gressus ponimus, quot affectus movemus, toties ante illum labimur, quoties a recto itinere infirmæ cogitationis pede claudicamus.

CAP. XXIV. — *Circulus aureus in naribus suis, mulier pulchra et fatua* (Prov. xi, 22).

In expos. beati Job, l. xxxi (Num. 2), adjunctum est: *Circulus aureus in naribus suis*, etc. — Hæretica namque doctrina nitore videtur eloquii resplendere, nec tamen sapientie apto intellectu congruere. Ait ergo: *Circulus aureus in naribus suis*, id est pulchra et circumplexa locutio in sensibus mentis stultæ: cui ex eloquio aurum pendet, sed tamen ex terrenæ intentionis pondere, more suis, ad superiora non respicit. Quod secutus exposuit, dicens: *Mulier pulchra et fatua*, id est doctrina hæretica, pulchra per verbum, fatua per intellectum.

^a Gemet., *Quia igitur*. Legitur tamen *Quia*, loco Moralium indicato.

CAP. XXV. — *Præstolatio impiorum furor* (Prov. xi, 23).

In expos. beati Job, l. v (Num. 79), adjunctum est: *Præstolatio impiorum furor*. — Sicque fit ut perturbatus animus majorem strepitum sui silentii sentiat, eumque gravius clausæ iræ flamma consumat.

CAP. XXVI. — *Anima quæ benedicit, impinguabitur: et qui inebriat, ipse quoque inebriatur* (Prov. xi, 25).

In cod. Reg. past. part. iii (Cap. 23, admon. 26), adjunctum est: *Anima quæ benedicit*, etc. — Qui enim nimirum exterius prædicando benedicit, interioris augmenti pinguedinem recipit. Et dum vino eloquii auditorum mentem debriare non desinit, po. u multiplicati muneris debriatus excrescit.

CAP. XXVII. — *Qui abscondit frumenta, maledicetur in populis* (Prov. xi, 26).

In cod. Reg. past. part. iii (Cap. 25, admon. 26), adjunctum est: *Qui abscondit frumenta*, etc. — Frumenta quippe abscondere est prædicationis sanctæ apud se verba retinere. In populis autem talis quisque maledicetur, quia in solius culpa silentii pro multorum, quos corrigere potuit, poena damnatur. Si medicinalis artis minime ignari secundum vulnus cernerent, et tamen secare recusarent, profecto peccatum fraternæ mortis ex solo torpore committerent. Quanta ergo culpa involvantur, aspiciant, qui dum cognoscunt vulnera mentium, curare ea negligunt sectione verborum? Unde bene per prophetam dicitur: *Maledictus, qui prohibet gladium suum a sanguine* (Jerem. xlviii, 10). Gladium quippe a sanguine prohibere, est prædicationis verbum a carnalis vitæ interfestatione retinere.

CAP. XXVIII. — *Qui stultus est, serviet sapienti* (Prov. xi, 28).

In expos. beati Job, l. xx (Num. 52), adjunctum est: *Qui stultus est, serviet sapienti*. — Saepe tamen conspicimus sapientes subesse, stultos vero arcem domini tenere; sapientes serviliter obsequi; stultos tyrannica elatione dominari. Quomodo igitur definitione divinæ sententiæ sapienti stultus servit, dum plerumque hunc jure temporalis domini comprimunt? Sed sciendum est quia contra sapientis vitam, dum stultus præminens, terrorem potestatis exercet, dum nunc laboribus fatigat, contumeliis lacerat, profecto hunc ab omni victorum rubigine urendo purgat. Stultus ergo sapienti etiam dominando servit, quem ad meliorem statum premendo prohibet; sic nonnunquam pupillis dominis ad disciplinæ magisterium servi præsent, terrent, premunt, feriunt; et tamen esse servi nullo modo desistant, quia ad hoc ipsum ordinati sunt, ut proficientibus dominis etiam feriendo famulentur. Quia igitur mala reproborum bonos, dum cruciant, depurgant, utilitati justorum militat etiam potestas iniquorum. Sed plerumque justi tribulatione deprehensi, tardam manum subvenientis astimant, cum se persequentium immanitas paulo longius angustat, et concita quidem sunt ereptionis remedia, sed hoc quod ab ereptore citius agitur, dolori tardum videtur. Cunque adesse postulationi auxilium queritur, si vocem non statim sequitur, quia desit, astimatur.

CAP. XXIX. — *Cogitationes justorum judicia* (Prov. xii, 5).

In expos. beati Job, l. xxv (Num. 13), adjunctum est: *Cogitationes justorum judicia*. — Debet enim cuiusque mens, et causas suas apud Dominum, et causas Domini contra se sollicita inquisitione discutere, debet caute pensare, vel quæ ab eo bona perceperit, vel quæ mala bonis illius perverse vivendo responderit. Quod electi quidem quotidie facere omnino non cessant. Unde bene Salomon ait: *Cogitationes justorum*

rum judicia. Accedunt enim ad secretarium iudicis A intra sinum cordis, considerant quam districte quandoque feriat, qui diu patienter exspectat. Metuunt in his, quæ se egisse meminerunt, et puniunt flendo, quod perpetrasse se intelligunt, timent subtilia divina judicia, etiam de his quæ in semetipsis intelligere fortasse non possunt. Vident enim videri divi ius, quod ipsi in se per humanitatem non vident. Conspiciunt districtum iudicem, qui quo tardius venit, eo severius percutit. Sanctorum etiam patrum residere conventum cum eo pariter contemplantur, eorumque vel exempla, vel dicta se contempisse reprehendunt, atque in hoc secreto interioris iudicii ipsa mentis suæ executione restricti pœnitendo feriunt, quod superbiente commiserunt. Ibi namque adversum se, quidquid se impugnat enumerant, ibi ante oculos suos omne, quod defleant, coacervant. Ibi quidquid per iram districti iudicis discerni possit intuentur, ibi tot patiuntur supplicia quot pati timent. Nec deest in hoc iudicio mente concepto omne ministerium, quod punire reos suos pœnius debeat; nam conscientia accusat, ratio iudicat, timor ligat, dolor excruciat. Quod iudicium eo certius punit, quo interioris sævit, quia videlicet ab exterioribus non accedit. Unusquisque enim cum causam huius examinis contra se aggredi cœperit, ipse est actor qui exhibet, ipse reus, qui exhibetur. Odit se, qualem fuisse se meminit, et ipse qui est, per semetipsum insequitur illum qui fuit, atque ab ipso homine adversus semetipsum sit quædam rixa in animo, parturiens pacem cum Deo.

CAP. XXX. — *Verte impios, et non erunt* (Prov. xii, 7).

In hom. xxxii (Num. 2), in Evang. adjunctum est: *Verte impios, et non erunt.* — Conversi namque impii non erunt, non quia omnino non erunt in essentia, sed scilicet non erunt impietatis culpa. Tunc ergo nosmetipsos relinquimus, tunc nosipsos abnegamus, cum mutamus quod per vetustatem fuimus, et ad hoc vivimus quo per novitatem vocamur.

CAP. XXXI. — *In ore stulti virga superbiæ* (Prov. xiv, 3).

In expos. beati Job, l. xxiv (Num. 40, 41), adjunctum est: *In ore stulti virga superbiæ.* — Quia videlicet percutere rigide scit, sed compati humiliter nescit. Solent etiam predicatorum justorum, auditores suos obijurgando corrigere, solent in eorum vitiis districta increpatione scævire. Unde scriptum est: *Verba sapientium quasi stimuli, et sicut clavi in altum defixi* (Eccles. xii, 11).

CAP. XXXII. — *Cor, quod novit amaritudinem animæ suæ, in gaudio illius non miscebitur extraneus* (Prov. xiv, 10).

In expos. beati Job, l. v (Num. 3, 4), adjunctum est: *Cor, quod novit amaritudinem animæ suæ, etc.* — In amaritudine namque sunt corda reproborum, quia ipsi etiam pravis desideriis affliguntur, sed eandem amaritudinem nesciunt, quia pensare quod tolerant, sponte sua excecati non possunt. At contra, cor honorum amaritudinem suam novit, quia ærumnam exsilii in qua projectum laceratur intelligit, et quam sint tranquilla quæ perdidit, quam confusa in quibus cecidit sentit. Sed hoc amaritatum cor ad gaudium suum quandoque reducet, atque in ejus gaudio extraneus non miscebitur, quia is, qui nunc a hoc mœnore cordis foras se per desideria sæculi eiecit, exclusus tunc ab illa intima ejus solemnitate remanebit. Hi itaque qui in amaritudine animæ sunt, mori mundo funditus concupiscunt, ut sicut in sæculo ipsi nihil appetunt, ita jam a sæculo nulla obligatione teneantur. Et plerumque contingit ut homo mundum mente non teneat, sed tamen mundum hominem occupationibus astringat. Et ipse qui-

dem mundo jam mortuus est, sed ipsi mundus adhuc mortuus non est. Quasi enim vivos adhuc mundos eum conspicit, dum alio intentum in suis actionibus rapere contendit.

CAP. XXXIII. — *Item unde supra.*

In expos. beati Job, l. vi (Num. 25). — Humana etenim mens animæ suæ amaritudinem scit, cum æternæ patrie desideriis accensa, peregrinationis suæ pœnam flendo cognoscit. Sed in ejus gaudio extraneus non miscebitur, quia qui nunc a mœnore compunctionis alienus est, tunc particeps ad lætitiæ consolationis non est. Hinc est quod in Evangelio Veritas dicit: *Amen, amen dico vobis, qui plorabitis et flebitis vos, mundus autem gaudebit, vos autem contristabimini; sed tristitia vestra vertetur in gaudium.*

CAP. XXXIV. — *Est via, quæ videtur hominibus recta, novissima autem ejus ducunt ad mortem* (Prov. xiv, 12).

In expos. beati Job, l. v (Num. 12), adjunctum est: *Est via, etc.* — Unde sancti viri, cum mala superant, sua etiam bene gesta formidant, ne cum bona agere appetunt, de actionis imagine fallantur, ne pestifera tabes putredinis sub boni specie lateat coloris. Sciunt enim quia corruptionis adhuc pondere gravati, dijudicare bona subtiliter nesciunt, et cum ante oculos extremi examinis regulam deducunt, hæc ipsa in se nonnunquam et quæ approbant metuunt, et tota quidem mente interna desiderant, et tamen de incertitudine trepidi quo gradiuntur, ignorant.

CAP. XXXV. — *Corona sapientium divitiæ, fatuitas stultorum imprudentia* (Prov. xiv, 24).

In expos. beati Job, l. xxii (Num. 8), adjunctum est: *Corona sapientium divitiæ, etc.* — Si enim coronas sapientium terrenas divitiis diceret, procul dubio fatuitatem stultorum, paupertatem potius quam imprudentiam fateretur. Sed dum fatuitatem stultorum imprudentiam subdidit, sapientium divitiis, quia prudentiam dixerit, indicavit. Has in se Paulus scientiæ divitiis contemplatus, et contemplationem suam consideratione humanæ fragilitatis humilians, ait: *Habemus thesaurum istum in vasis fictilibus* (II Cor. iv, 7). Multas itaque apud nos divitiis reperimus, cum dona abundantius intelligentie sacra eloquia investigando percipimus, atque in his plura nec tamen sibi met diversa sentimus. Non est autem secunda lætitia in divinis paginis vel fortia vel multa cognoscere, sed cognita custodire. Nam qui bene intelligit, quid intelligendo operari debeat, agnoscit. Quanto enim per intellectum latius extenditur, tantum ad explenda opera enixius ligatur.

CAP. XXXVI. — *In timore Domini fiducia fortitudinis* (Prov. xiv, 26).

In expos. beati Job, l. v (Num. 33), adjunctum est: *In timore Domini fiducia fortitudinis.* — Timori quippe Domini inesse fiducia fortitudinis dicitur, quia nimirum mens nostra tanto valentius terrores rerum temporalium despicit, quanto se auctori earundem veracius per formidinem subdit. Quæ in timore Domini constituta non invenit, extra quod metuat, quia dum recto metu conditori omnium jungitur, potestate quadam supra omnia sublevarur. Fortitudo autem non nisi in adversitate ostenditur, unde et mox post fortitudinem patientia subrogatur. Tanto enim se quisque ad fortitudinem profecisset, verius demonstrat, quanto aliena mala robustius tolerat. Nam minus in se convalluit quem aliena iniquitas sternit. Qui in eo, quod ferre contrarietatem non valet, pusillanimitatis suæ gladio confossus jacet. Quia vero perfectio de patientia nascitur, statim post patientiam, viarum perfectio subinfertur. Ille enim vere perfectus est, qui erga imperfectionem proximi impatiens non est. Nam qui alienam imperfectionem ferre non valens, patientiam deserit, ipse sibi testis

* Utic. : *Ad hoc in errore cordis foris se ad desideria eiecit.*

est quod perfecte necdum proficit. Hinc in Evangelio A Veritas dicit: *In patientia vestra possidebitis animas vestras* (Luc. xxi, 29).

CAP. XXXVII. — *Vita carniū sanitas cordis, putredo ossium invidia* (Prov. xiv, 30).

In expos. beati Job, l. v (Num. 85), adjunctum est: *Vita carniū sanitas cordis*, etc. — Quid enim per vitam carnis, nisi infirma quaedam ac tenera, et quid per ossa, nisi fortia acta signantur? Plerumque contingit ut quidam cum vera cordis innocentia in

nonnullis suis actibus infirmi videantur, quidam vero jam quaedam ante humanos oculos robusta exerceant, sed tamen erga aliorum bona intus invidiæ pestilentia latenter tabescant. Bene ergo dicitur: *Vita carniū sanitas cordis*, quia si mentis innocentia custoditur, etiam si qua foris infirma sunt, quandoque roborantur. *Putredo ossium invidia*, quia quæ livoris vitium ante Dei oculos percunt, etiam quæ humanis oculis fortia videntur. Ossa quippe per invidiam putrescere, est quaedam etiam robusta deperire.*

* Post hæc verba in Mss. Vaticano multa sunt attestata ex his quæ loco assignato sequuntur, usque ad hæc:

Nihil est quod ejus erga proximum charitati contradicat.

LIBER DECIMUS TERTIUS.

D Testimoniis in Cantica Canticorum.

CAPUT PRIMUM. — *Osculetur me osculo oris sui* (Cant. 1, 4).

In expos. beati Job, lib. xiv (Num. 51), adjunctum est: *Osculetur me osculo oris sui*. — Sancta Ecclesia B quot præcepta ex ejus prædicatione cognovit, quasi tot oris ejus oscula accepit. Osculum recte conditoris sui desiderat, quæ se ei obsequi per amorem parat.

CAP. II. — *Adolescentulæ dilexerunt te* (Cant. 1, 3).

In expos. beati Job, l. xxiv (Num. 8), adjunctum est: *Adolescentulæ dilexerunt te*. — Scriptura sacra sæpe adolescentiam pro novitate vitæ ponere consuevit. Unde venienti sponso dicitur: *Adolescentulæ dilexerunt te*, id est electorum animæ gratia baptismatis renovatæ, quæ non vitæ veteris usu deficiunt, sed novi hominis conversatione decorantur.

CAP. III. — *Posuerunt me custodem in vineis: vineam meam non custodivi* (Cant. 1, 5).

In hom. 17 in Evang. (Num. 14), adjunctum est: *Posuerunt me custodem in vineis*, etc. — Vineæ quippe, nostræ actiones sunt, quas usu quotidiani laboris excolimus. Sed custodes in vineis positi, nostram vineam minime custodimus, quia dum extraneis actionibus implicamur, ministerium actionis nostræ negligimus.

CAP. IV. — *Indica mihi quem diligit anima mea, ubi pascas, ubi cubes in meridie* (Cant. 1, 6).

In hom. 33 in Evang. (Num. 7), adjunctum est: *Indica mihi*, etc. — Cervorum quippe hinnulus Dominus appellatur, juxta assumptam carnem, antiquorum filius patrum. Ferventior vero in meridie æstus ardescit, et umbrosum locum hinnulus quærit, quem æstus igne afficit. In illis ergo cordibus Dominus requiescit, quæ amor præsentis sæculi non incendit, quæ carnis desideria non exurunt, quæ incensa suis anxietatibus in hujus mundi concupiscentiis non ardescunt. Umbrosa ergo loca in meridie ad pascendum hinnulus quærit, quia talibus mentibus Dominus pascitur, quæ per respectum gratiæ temperatæ, corporalibus desideris non nruntur.

CAP. V. — *Item unde supra.*

In expos. beati Job, l. xxx (Num. 79). — Pascitur quippe Dominus, cum bonis nostris actibus delectatur. Cubat vero in meridie, cum ex desideriis carnalibus ardenti corde reproborum, apud electorum suorum pectora refrigerium invenit cogitationis bonæ.

CAP. VI. — *Nisi cognoveris te, o pulchra inter mulieres, egredere et abi post vestigia gregum, et pasce hædos tuos* (Cant. 1, 7).

In expos. beati Job, l. xvi (Cap. 21 sub init.), adjunctum est: * *Nisi cognoveris te, o pulchra inter mulieres*, etc. — Id est, nisi honorem tuum quo ad

similitudinem Dei es condita, bene vivendo cognoveris, a conspectu meæ contemplationis egredere, et imperitorum vitam imitare populorum.^b Semetipsam namque ea quæ est inter mulieres pulchra cognoscit, quando electa quæque anima etiam inter peccantes posita, quod ad auctoris sui imaginem ac similitudinem sit condita, meminit, et juxta perceptæ similitudinis ordinem incedit. Quæ si se non cognoscit egreditur, quia a secreto sui cordis expulsa, in exterioribus concupiscentiis dissipatur. Egressa vero abit post vestigia gregum, quia sua interna deserens, ad latam videlicet viam ducitur, et sequitur exempla populorum. Nec jam agnos, sed hædos pascit, quia non innoxias cogitationes mentis, sed nutrire pravos motus carnis intendit.

CAP. VII. — *Donec rex in recubitu suo est, nardus mea dedit odorem suum* (Cant. 1, 11).

In expos. beati Job, l. xxxv (Num. 43), adjunctum est: *Donec rex in recubitu suo est*, etc. — Ac si aperta dicat: Quousque meis obtutibus rex apud se in requia secreti coelestis absconditur, electorum vita miris virtutum odoribus exercetur, ut quo adhuc eum quæ non appetit non videt, ardentius per desiderium flagret. Rege quippe in recubitu suo posito, nardus odorem dat, dum quiescente in sua beatitudine Domino, sanctorum virtus in Ecclesia magna nobis gratiam suavitatis administrat.

CAP. VIII. — *Fulcite me floribus, et stipate me malis, quia amore langueo* (Cant. 1, 5).

In comment. in Ezech., l. ii, hom. 3 (Num. 8), adjunctum est: *Fulcite me floribus*, etc. — Quid namque sunt flores, nisi animæ bonum jam opus inchoantes, et desiderium coeleste redolentes? Quid mala de floribus, nisi perfectæ jam bonorum mentes, quæ ad fructum perveniunt boni operis, de initio sanctæ propositionis? Quæ ergo amore langueo, fulciri quærit floribus, stipari malis, quia si illum, quem desiderat videre, adhuc non permittitur, magna ei est consolatio, si de aliorum profectibus lætetur. Anima ergo sancto amore languida, floribus malisque fulciatur, ut requiescat in bono opere D proximi, quæ adhuc contemplari non valet vultum Dei.

CAP. IX. — *Vulnerata charitate ego sum* (Cant. 1, 5, sect. LXX).

In expos. beati Job, l. vi (Num. 42), adjunctum est: *Vulnerata charitate ego sum*. — Male enim sana anima, atque in hujus exsilii cæca securitate prostrata, nec videbat Dominum, nec videri requirebat a Domino. Percussa autem charitatis ejus spiculis, vulneratur in intimis affectu pietatis, ardet desiderio contemplationis, et miro modo vivificatur ex vulnere quæ prius mortua jacebat in salute. Æstuat, anhelat, etiam videre desiderat quem fugiebat. Percussione

* Eadem leguntur lib. xix ejusdem exposit. in Job, num. 56.

^b Hic incipit caput in Michael.

ergo ad salutem reducitur, quæ ad securitatem quietis intus, amoris sui perturbatione revocatur. Sed cum sauciata mens anhelare in Deo cœperit, cum cuncta mundi hujus blandimenta despiciens, ad supernam patriam per desiderium tendit, ad tentationem et prolium vertitur quiddam amicum prius in sæculo, blandumque putabatur. Nam qui peccantem amare cœsseverant, recte viventem crudeliter impugnant; et rectus in Deo animus carnis suæ bella tolerat, in qua prius vitii serviens delectabiliter iacobat. Voluptates priscae ad memoriam redeunt, et contradicentem mentem gravi certamine affligunt. Sed dum transitorio labore atterimur, a perpetuo dolore liberamur.

CAP. X. — *Lava ejus sub capite meo, et dextera illius amplexabitur me* (Cant. II, 6).

In cod. Reg. past. III (Cap. 26, admon. 27), adjunctum est: *Lava ejus sub capite meo*, etc. — Sinistram Dei, prosperitatem videlicet vitæ presentis, quasi sub capite posuit, quam intentione summi amoris premit. Dextera vero Dei eam amplectitur, quia sub æterna ejus beatitudine tota devotione continetur.

CAP. XI. — *Ecce iste venit saliens in montibus, et transiens colles* (Cant. II, 8).

In expos. Evang. in hom. 29 (Num. 10), adjunctum est: *Ecce venit saliens in montibus*, etc. — Consideravit namque tantorum operum culmina, et ait: *Ecce iste venit saliens in montibus*. Veniendo quippe ad redemptionem nostram, quosdam, ut ita dixerim, saltus dedit. De cœlo venit in uterum, de utero venit in præsepe, de præsepe venit in crucem, de cruce venit in sepulcrum, de sepulcro rediit in cœlum. Ecce, ut nos post se currere faceret, quosdam pro nobis saltus manifestata per carnem Veritas dedit.

CAP. XII. — *En ipse stat post parietem nostrum, respiciens per fenestras, prospiciens per cancellos* (Cant. II, 9).

In expos. Ezech., I. II (Num. 15), homil. 1, adjunctum est: *En ipse stat post parietem nostrum*, etc. — Qui enim humanis oculis hoc quod de mortali natura assumpsit, ostendit, et in ipso invisibilis permansit in aperto se videre quærentibus, quasi post parietem stetit, quia videndum se manifesta maiestate non præbuit. Quasi enim post parietem stetit, qui humanitatis naturam quam assumpsit, ostendit, et divinitatis naturam humanis oculis occultavit. Unde et illic subditur: *Respiciens per fenestras, prospiciens per cancellos*. Quisquis enim per fenestras, vel per cancellos respicit, nec totus latet, nec totus videtur. Sic nimirum Redemptor noster ante dubitantium oculos factus est, quia si miracula faciens nil pertulisset, ut homo plene eis apparuisset Deus, et rursus humana patiens, si nulla fecisset ut Deus, putaretur purus homo. Sed quia et divina fecit, et humana pertulit, quasi per fenestras, vel per cancellos ad homines prospexit, ut Deus appareret ex miraculis, et lateret ex passionibus, et homo cerneretur ex passionibus, sed tamen esse ultra homines ex miraculis agnosceretur.

CAP. XIII. — *Surge, propera, amica mea, formosa mea, et veni; jam enim hyems transit, imber abiit et recessit* (Cant. II, 10).

In expos. beati Job, I. XVII (Num. 45), adjunctum est: *Surge, propera, amica mea*, etc. — Transeunte hyeme, imber recedit, quia cum vita præsens peragitur, in qua nos ignorantie nubilo carnis corruptibilis torpôr astrinxerat, omne ministerium prædicationis cessat. Clarius quippe per nos tunc videbimus hoc quod sanctorum nunc vocibus obscurius audimus.

^a **CAP. XIV.** — *In lectulo meo per noctem quæsivi illum, et non inveni* (Cant. III, 1).

In expos. beati Job, I. VIII (Num. 41), adjunctum

^a Abest a Ms. Michael. in quo solo legimus Pateril lucubrationem in Cantica.

est: *In lectulo meo per noctem quæsivi illum*, etc. — In lectulo quippe, et per noctem dilectus quæritur, quia admirum invisibilis conditoris species repressa omni corporeæ visionis imagine, in cubili cordis invenitur.

CAP. XV. — *Quæsivi illum, et non inveni. Invenerunt me vigiles qui custodiunt civitatem: Num quem diligit anima mea vidistis? Cum paululum pertransissem eos, inveni quem diligit anima mea* (Cant. III, 5).

In expos. Evangel., homil. 25 (Num. 2), adjunctum est: *Quæsivi illum, et non inveni*, etc. — Dilectum in lectulo quærimus, quando in presentis vite aliquantula requie, Redemptoris nostri desiderio vispiramus. Per noctem quærimus, quia etsi jam in illo mens vigilat, tamen adhuc oculus caligat. Sed qui dilectum suum non invenit, restat ut surgat, et civitatem circumceat, id est sanctam electorum Ecclesiam mente et inquisitione percurrat. Per vicos eum et in plateis quærat, id est per angusta et lata gradientes aspiciat, ut si qua invenire in eis valeat, ejus vestigia exquirat, quia sunt nonnulli etiam vite secularis qui imitandum aliquid habeant de actione virtutis. Quærentes autem nos vigiles inveniunt, qui custodiunt civitatem, quia sancti Patres, qui Ecclesie statum custodiunt, bonis nostris studiis occurrant, ut sæpe vel verbo, vel scripto nos doceant. Quos cum paululum pertransimus, invenimus quem diligimus, quia Redemptor noster, etsi humilitate homo inter homines, divinitate tamen super homines fuit. Cum ergo transeuntur vigiles, dilectus invenitur, quia cum prophetas et apostolos infra ipsum esse conspicimus, illum qui natura Deus est, esse supra homines consideramus. Prius ergo non invenendus quæritur, ut post inventus, strictius teneatur.

^b **CAP. XVI.** — *Item unde supra.*

In expos. beati Job, I. XXVII (Num. 4). — *Dilectus in lectulo per noctes quæritur*, quia intra secreta cordis cubilia, in tribulatione spiritus desideratur. Quem tamen quærens sponsa non invenit, quia electa quæque anima jam quidem amoris ejus scibus flagrat, sed adhuc quæsiti negatur species, ut amantis desiderium crescat. Et quasi in siti aqua subtrahitur, ut ejusdem sitis æstus auceatur, et quo hanc diutius sitiens desiderat, eo quandoque, cum invenerit, avidius sumat. Sed hanc quærentem vigiles inveniunt, eamque vulnerant, et ejus pallium tollunt, quia unamquamque animam Redemptoris sui jam speciem requirentem, cum solliciti doctores inveniunt, hanc per prædicationis verbum celestis amoris spiculis vulnerant. Et, si quod ei adhuc de vetusta conversatione tegmen inest, subtrahunt, ut quo exuta ab hujus mundi onere reddatur, eo, is qui quæritur, ab illa citius inveniat.

CAP. XVII. — *Item unde supra.*

In commentario Ezech. hom. 19 (Num. 11). — *In lectulo enim dilectum quærunt*, quando in ipso suo otio et vacatione, quam appetit, jam videre animam Dominum concupiscit, jam ad eum exire desiderat, jam carere presentis vite tenebris anhelat. Sed quærunt illum, et non invenit, quia quamvis magno amore desideret, adhuc tamen ei videre non conceditur, quem amat.

CAP. XVIII. — *Item unde supra.*

In expos. beati Job, I. V (Num. 6). — *Abscendit se sponsus cum quæratur*, ut non inventus ardentius quæratur, et differtur quærens sponsa, ne inveniat ut tarditate sua capacio reddita, multiplicius quandoque inveniat quod quærebat.

CAP. XIX. — *Item unde supra.*

In expos. beati Job, I. XVIII (Num. 80). — *Quos vigiles qui civitatem custodiunt, nisi priores Patres vel prophetas accipimus, qui studuerunt ad custodiam*

^b Non habetur in Ms.

nostram sanctæ prædicationis voce vigilare? Sed cum Redemptorem suum Ecclesia quæreret, in ipsis antiquis prædicatoribus spem figere noluit, quæ dicit: *Paululum cum pertransissem eos, inveni quem diligit anima mea.* Istum quippe invenire non potuisset, si istos pertransire noluisset. In istis se custodibus infideles fixerant, qui Christum Dei filium unum quemlibet esse illorum credebant. Voce igitur ac fide Petri inventos vigilæ, sancta Ecclesia transiit, quæ prophetarum dominum unum quemlibet ex prophetis credere contempsit.

CAP. XX. — Item uide supra.

In expos. beati Job, l. xvii (Num. 4): *Paululum cum pertransissem eos, inveni quem diligit anima mea.* — Quia visionis ejus mens avida nisi prophetarum æstimationem, nisi patriarcharum celsitudinem, nisi inceptorum hominum mensuram transcenderet, eum qui est super homines, non inveniret. Transire ergo vigilæ, est etiam eos quos miratur anima, in ejus comparatione postponere, et tunc is qui quærebatur, cernitur, si homo quidem, sed tamen extra mensuras hominum credatur.

CAP. XXI. — Quæ est ista, quæ ascendit per desertum, sicut virgula sumi ex aromatibus myrrhæ, et thuris, et universi pulveris pigmentarii (Cant. iii, 6).

In expos. beati Job, l. i (Num. 54), adjunctum est: *Quæ est ista, quæ ascendit per desertum, etc.* — Sancta Ecclesia sicut sumi virgula ex aromatibus ascendit, quia ex vitæ suæ virtutibus in interni quotidie incensi rectitudinem proficit, nec sparsa per cogitationes defluit, sed sese intra arcana cordis in rigoris virga constringit. Quæ ea quæ agit, dum recogitare semper ac retractare non desinit, myrrham quidem et thus habet in opere, sed pulverem in cogitatione.

CAP. XXII. — Omnes tenentes gladios, et ad bella doctissimi (Cant. iii, 2).

In expos. beati Job, l. xix (Num. 55), adjunctum est: *Omnes tenentes gladios, etc.* — Quid in divina Scriptura per gladium figuretur, Paulus aperuit, dicens: *Et gladium spiritus, quod est verbum Dei (Ephes. vi, 17).* Salomon autem non ait: Omnes habentes gladios, sed tenentes, quia videlicet verbum Dei non est mirabile solummodo scire, sed facere. Habet quippe, sed non tenet gladium, qui divinum quidem eloquium novit, sed secundum illud vivere negligit, et doctus esse ad bella jam non valet, qui spiritualem quem habet gladium minime exercet. Nam resistere tentationibus omnino non sufficit, qui hunc verbi Dei tenere gladium male vivendo postponit.

CAP. XXIII. — Uniuscujusque ensis super femur suum propter timores nocturnos (Cant. iii, 8).

In expos. beati Job, l. xx (Num. 8), adjunctum est: *Uniuscujusque ensis super femur suum, etc.* — Nocturni quippe timores sunt insidie tentationis occultæ. Ensis autem super femur, est custodia vigilans, carnis illecebras premens. Ne ergo nocturnus timor, id est occulta et repentina tentatio subrepat, semper necesse est ut femur nostrum superpositus custodia censis premat. Sancti etenim viri sic de spe certi sunt, ut tamen semper sint de tentatione suspecti, quippe quibus dicitur: *Servite Domino in timore, et exultate et cum tremore (Psal. ii, 11).*

CAP. XXIV. — Ferculum fecit sibi rex Salomon de lignis Libani. Columnas ejus fecit argenteas, reclinatorium aureum, ascensum purpureum media charitate constravit propter filias Jerusalem (Cant. iii, 9, seq.).

In commentario Ezech., l. ii, hom. 3 (Num. 13, 14, 15), adjunctum est: *Ferculum fecit sibi rex Salomon de lignis Libani, etc.* — Neque enim credendum est Salomonem tante magnitudinis regem, qui sic immensis divitiis affluat ut pondus auri ejus

æstimari non posset, et argentum in diebus illis pretium non haberet, quia ferculum sibi Ægneum fecit. Sed est Salomon, videlicet pacificus noster, qui sibi de lignis Libani ferculum fecit. Libani quippe ligna cedrina valde sunt impubilia. Ferculum itaque regis nostri sancta Ecclesia est, quæ de fortibus patribus, id est de impubilibus mentibus est constructa. Quæ recte ferculum dicitur; quia ipsa fert quotidie animas ad æternum convivium conditoris sui. Cui ferculo columnæ argenteæ factæ sunt, quia prædicatorum Ecclesie sanctæ eloquii luce resplendent. Est autem cum columnis argenteis reclinatorium aureum, quia per hoc quod a sanctis prædicatoribus lucide dicitur, mentes audientium fulgorem claritatis animæ, in qua reclinantur inveniunt. Per hoc enim quod luculenta et aperte audiunt, in illud, quod clarescit, in corde requiescunt. Columnæ ejus argenteæ, et reclinatorium aureum factum est, quia per lucem sermonis invenitur apud

animum claritas quietis. Illius jam quippe fulgor internus mentem irradiat, ut per intentionem ibi requiescat, ubi prædicationis gratia non quærebatur. Sed ad hoc, quod clarum intus ostenditur, qualis sit ascensus adjungit, cum de eodem ferculo protinus subdit: *Ascensum purpureum.* Vera quippe purpura, quia de sanguine tingitur, non immerito in colore sanguinis videtur, quia maxima multitudo fidelium in exordio nascentis Ecclesie per martyrii sanguinem pervenit ad regnum. Rex noster ascensum purpureum fecit in ferculo, quia ad clarum, quod intus aspicitur, per tribulationem sanguinis pervenitur. Quid ergo nos miseri, atque ab omni fortitudine destituti, quid acturi sumus? Ecce in hoc ferculo columnæ esse non possumus, quia in nobis nec fortitudo operis, nec lumen emicat prædicationis. Reclinatorium aureum non habemus, quia necdum sicut oportet, per intellectum, spiritualem requiem internæ claritatis aspicimus. Ascensus purpureus non sumus, quia pro Redemptore nostro fundere

sanguinem non valemus. Quid ergo de nobis agendum est? quæ spes erit, si nullus ad regnum pervenit, nisi qui summis præditus virtutibus fuerit? Sed adest quoque nostra consolatio. Amenius, in quantum possumus, Deum, diligamus proximum, et simul quoque nos ad Dei ferculum festinemus, quia sicut illic scriptum est: *Media charitate constravit.* Habe quippe charitatem, et ibi sine dubio pertines, ubi et columna argentea erigitur, et ascensus purpureus tenetur. Tamen quia hoc propter nostram infirmitatem dicitur, aperte monstratur, cum illic protinus subditur: *Propter filias Jerusalem.* Sermo etenim Dei, qui non filios, sed filias dicit, quid aliud per sexum femineum, quam mentium infirma signavit? Quod ergo illic inter columnas argenteas reclinatorium aureum, et ascensum purpureum inesse media charitas dicitur, propter filias Jerusalem, hoc hic inter thalamos per quinque cubitos designatur, quia et qui in virtutibus infirmantur, si ipsi bona quæ possunt facere cum charitate non negligunt, a Dei ædificio alieni non sunt.

CAP. XXV. — Dentes tui sicut greges detonsarum ascendentium de lavacro (Cant. iv, 2).

In expos. beati Job, l. xxxiii (Num. 47), adjunctum est: *Dentes tui sicut greges, etc.* — Non immerito sancti detonsis ac totis ovis comparantur, quia innocuam vitam sumentes, in lavacro baptisatis, conversationis pristinae vellera vetusta posuerunt.

CAP. XXVI. — Sicut vitta coccinea labia tua, et elatrium tuum dulce (Cant. iv, 3).

In expos. beati Job, l. ii (Num. 82), adjunctum est: *Sicut vitta coccinea labia tua, etc.* — Vitta quippe crines capitis æstringit. Labia ergo Sponsæ sicut vitta sunt; quia exhortatione sanctæ Ecclesie,

• Ita Mss., Ed., vellet.

cuncta in auditorum mentibus diffuse cogitationes ligantur, ne amissæ defluant, ne sese per illicita spargant, ne sparsæ cordis oculos deprimant, sed quasi ad unam se intentionem colligant, dum vitta eas sanctæ prædicationis ligat. Quam recte et coccinæam asserit, quia sanctorum prædicatione solo charitatis ardore flammescit. Quid vero per caput, nisi ea quæ principale uniuscujusque actionis est, mens ipsa signatur? ut et alias dicitur: *Et oleum de capite tuo non deficiat* (Eccl. ix, 8). Oleum quippe in capite est charitas in mente, et a capite oleum non deficit, cum charitas a mente non discedit.

CAP. XXVII. — *Duo ubera tua sicut hinnuli capræ gemelli, qui pascuntur in liliis, donec aspiret dies, et inclinentur umbræ* (Cant. iv, 5).

In expos. beati Job, l. xxiv (Num. 17), adjunctum est: *Duo ubera tua sicut hinnuli capræ gemelli*, etc. — Quæ sunt duo ubera, nisi ex Judæa et gentilitate veniens uterque populus, qui in sanctæ Ecclesiæ corpore per intentionem sapientiæ arcano est cordis infusus? Ex quo populo hi qui electi sunt, idcirco capræ hinnulis comparantur, quia per humilitatem quidem parvos sese ac peccatores intelligunt, sed eis per charitatem currentibus, si qua obstacula de impedimento temporalitatis obviant, transeunt, et datis contemplationum saltibus, ad superna conscendunt, quia ut hæc agant, præcedentium sanctorum exempla conspiciunt. Unde et in liliis pasci referuntur. Quid enim per lilia, nisi illorum vita declaratur, qui veraciter dicunt: *Christi bonus odor sumus Deo* (II Cor. 2, 15)? Electi ergo ut assequi summa prævaleant, conspecta odorifera et candida justorum vita satiantur. Jam quidem videre Dominum sitiunt, jam de ejus contemplatione satiari charitatis æstibus inardescunt. Sed quia in hac vita positi, necdum valent, per præcedentium interim Patrum exempla pascuntur. Unde et apte illic tempus de ipso liliorum pastu definitur, dum dicitur: *Donec aspiret dies, et inclinentur umbræ*. Tandiu quippe felici justorum exemplis indigemus, donec præsentis mortalitatis umbras, æterno die aspirante, transeamus. Cum enim hujus temporalitatis umbra transacta hac mortalitate fuerit inclinata, quia ipsius diei internum lumen cernimus, nequaquam jam appetimus, ut ad amorem ejus per aliorum exempla flagremus. Nunc autem quia necdum cum intueri possumus, summopere accesse est, ut eorum, qui illum perfecte secuti sunt, conspectis actionibus incitemur. Intueamur ergo quam pulchra est agilitas sequentium, et videamus quam turpis hebetudo pigrorum. Statim namque ut bene agentium gesta respicimus, nosmetipsos, confusione intima ulciscente judicamus. Mox verecundia mentem conculcit, mox juste sapiens reatus addicit, et vehementer hoc etiam displicet, quod adhuc fortasse turpiter libet.

CAP. XXVIII. — *Coronaberis de capite Amanæ, de vertice Sanir et Hermon, de cubilibus leonum* (Cant. iv, 8).

In expos. beati Job, l. xvii (Num. 52), adjunctum est: *Coronaberis de capite Amanæ, etc.* — Quid aliud leonum nomine, quam dæmonia signantur, quæ ira contra nos atrocissimæ crudelitatis insæviunt? quia et peccatores ad fidem vocati sunt, quorum corda leonum cubilia fuerunt, dum vicisse mortem Dominus eorum confessione creditur, quasi de leonum cubilibus coronatur. Remuneratio quippe victoriæ corona est. Toties ergo ei coronam fideles offerunt, quoties hunc vicisse mortem ex resurrectione confitentur.

CAP. XXIX. — *Meliora ubera tua vino* (Cant. iv, 10).

In expos. beati Job, l. xxx (Num. 48), adjunctum

^a Ad hæc verba incipit caput in Ms.

^b Caput hoc longe prolixius est in Ms.

^c In Ms. versus hujus explicatio desumitur ex nom. 14 in Ezech.: *Vigilanti corde dormit*, etc.

est: *Meliora ubera tua vino*. — Ubera sunt, quæ in arca pectoris fixa, lacte nos potant, quia prædicatorum arcanis summæ contemplationis in hærentes, subtili prædicatione nos nutriunt.

CAP. XXX. — *Mel et lac sub lingua tuâ* (Cant. iv, 11).

In expos. beati Job, l. xv (Num. 15), adjunctum est: *Mel et lac sub lingua tuâ*. — Sicut plerique justorum, cum quosdam agere perverse conspiciunt qui duris sunt increpationibus feriendi, in lingua asperitatem sumunt, sed sub lingua mentis suæ benignitatem contegunt. Unde et sanctæ Ecclesiæ sponsi voce dicitur: *Mel et lac sub lingua tuâ*. ^a Qui enim mentis suæ dulcedinem aperire infirmis noluunt, sed loquentes quadam eos asperitate feriant, et tamen inter verba aspera quasi latenter quiddam dulcedinis intermittunt, hi videlicet non in lingua, sed sub lingua habent dulcedinem, quia inter dura, quæ proferunt, emittunt quædam blanda, et dulcia, quibus contristati mens possit ex benignitate relevari. Ita perversi quique, quia malum non in lingua, sed sub lingua habent, sermonibus dulcia prætentant, et cogitationibus perversa moliantur.

^b **CAP. XXXI.** — *Surge, Aquilo, et veni, Auster; perfla hortum meum, et fluant aromata illius* (Cant. iv, 16).

In expos. beati Job, l. ix (Num. 17), adjunctum est: *Surge, Aquilo, et veni, etc.* — Quid nomine Austri, nisi fervor sancti Spiritus designatur? Quo dum repletus quisque fuerit, ad amorem patriæ spiritualis ignescit. Unde et sponsi voce in canticorum Cantibus dicitur: *Surge, Aquilo, et veni, Auster; perfla hortum meum, et fluant aromata illius*. Austro quippe reniente, Aquilo surgens recedit, cum adventu sancti Spiritus expulsus antiquus hostis, qui in torpore mentem constrinxerat, deserit. Atque hortum sponsi Auster perflat, ut aromata defluant, quia nimirum, dum sanctam Ecclesiam donorum suorum virtutibus Spiritus veritatis impleverit, ab ea longe lateque odores boni operis spargit.

CAP. XXXII. — *Ego dormio, et cor meum vigilat* (Cant. v, 2).

Dum de somno tribus modis in Scriptura sacra accepto tractaretur in expos. beati Job, l. v (Num. 54), adjunctum est: *Ego dormio, etc.* — Scien-dum est, quod in sacra Scriptura tribus modis somnus accipitur. Aliquando somno mors carnis, aliquando torpor negligentie, aliquando calcatis terrenis desideriis quies vitæ exprimitur. Somni namque vel dormitionis nomine, carnis mors intumatur, sicut Paulus ait: *Nolo vos ignorare, fratres, de dormientibus* (I Thess. iv, 12). Et paulo post: *Ita et Deus eos, qui dormierunt per Jesum, adducet cum eo* (Ibid., 13). Somno rursus torpor negligentie designatur, sicut ab eodem Paulo dicitur: *Hora est jam nos de somno surgere* (Rom. xiii, 34). Et rursus: *Erigilate, justi, et nolite peccare* (I Cor. xv, 34). Somno quoque calcatis carnis desideriis, vitæ quies figuratur, sicut sponsæ voce in Canticis canticorum dicitur: *Ego dormio, et cor meum vigilat*, quia videlicet sancta mens quo se a strepitu temporalis concupiscentiæ comprimit, eo verius interna cognoscit; et tanto alacrius ad intima vigilat, quanto se ab exteriori inquietudine occultat.

^d **CAP. XXXIII.** — *Item unde supra.*

In expos. beati Job, l. xxiii (Num. 33). — Qui exterioribus officiis inoffense deserviant, et ad secreta cordis currere incessabiliter curant, vocem Dei quasi per somnium audiunt, dum in meditatione

usque ad verba: *Et post ad visionis ejus gloriam pertingat.*

^d Caput hoc cum plerisque sequentibus deest in Ms., ubi quatuor duntaxat supersunt capita.

mentis a carnalibus motibus abstrahuntur. Hinc est quod sponsa in Canticis canticorum ait : *Ego dormio, et cor meum vigilat*, ac si diceret : Dum exteriores sensus ab hujus vitæ sollicitudinibus sopio, vacante mente vivacius interna cognosco. Foris dormio, sed intus cor vigilat, quia dum exteriora quasi non sentio, interiora solertè apprehendo.

CAP. XXXIV. — *Dilectus meus misit manum suam per foramen, et venter meus intremuit ad tactum ejus (Cant. v, 5).*

In commentario Ezech. lib. II, hom. 7 (Num. 10), adjunctum est : *Dilectus meus misit manum suam per foramen*, etc. — Dilectus manum per foramen intulit, quando virtute sua Dominus nostrum animum per subtilem intellectum pulsavit. Et venter in tactu illius contremiscit, quia infirmitas nostra per hoc quod cœlestis gaudii intellectu tangitur, ipsa exultatione turbatur : et fit in mente pavor cum lætitia, et si jam sentit quid de cœlesti gaudio diligit, adhuc metuit * ne non pereipiat quod vix tenuiter sentit. Quid igitur restat, nisi ut se ad perfectioris vitæ cursum dirigant omnes, qui illa gaudia patriæ cœlestis agnoscunt?

CAP. XXXV. — *Anima mea liquefacta est (Cant. v, 6).*

In expos. Evang., hom. 25 (Num. 2), adjunctum est : *Anima mea liquefacta est*. — Mens namque hominis, conditoris sui speciem non quaerentis male dura est, quia in semetipsa remanet frigida, at si ardere jam ex desiderio cœperit, ad sequendum quem diligit liquefacta per ignem amoris currit.

CAP. XXXVI. — *Caput ejus aurum optimum (Cant. v, 11).*

In expos. beati Job, l. xxxiv (Num. 26), adjunctum est : *Caput ejus aurum optimum*. — Auri appellatione in sacro eloquio aliquando divinitatis claritas, aliquando splendor supernæ civitatis, aliquando claritas, aliquando nitor gloriæ sæcularis, aliquando pulchritudo sanctitatis accipitur. Auri enim nomine, ipsa intima divinitatis claritas designatur, sicut in canticorum Canticis sponsi species describitur : *Caput ejus aurum optimum*, quia caput Christi Deus, nil vero est in metallis auro fulgentius. Sponsi caput aurum dicitur, quia ejus humanitas ex divinitatis suæ nobis claritate principatur. Rursum auri nomine splendor supernæ civitatis accipitur, sicut hanc Joannes se vidisse testatur, dicens : *Ipsa civitas aurum mundum simile vitro mundo (Apoc. xxi, 12)*. Aurum namque ex quo illa civitas constat, simile vitro dicitur, ut et per aurum clara, et per vitrum perspicua designetur. Rursusque auri nomine charitas intimatur, sicut angelum, quem sibi loqui idem Joannes aspexit, ad mamillas zona aurea cinctum vidit (Apoc. 1), quia nimirum supernorum civium pectora dum pœnali jam nequaquam timori subjecta sunt, atque a se vicissim nulla scissione solvantur, ex sola se charitate constringunt. Zonam vero auream circa mamillas habere, est cunctos mutabilium cogitationum motus per solius jam amoris vinculum restringere. Rursum auri nomine nitor gloriæ temporalis exprimitur, sicut per prophetam dicitur : *Calix aureus Babylon (Jerem. li, 7)*. Quid enim Babylonis nomine, nisi hujus mundi gloria designatur? quæ calix aureus dicitur, quia dum pulchra esse temporalia ostentat, stultas mentes in sua concupiscentia debriat, ut speciosa temporalia appetant, et invisibilia pulchra contemnunt. Hoc aureo calice prima sponte sua Eva debriata est : de qua historia veritas dicit : *Quia cum vitum lignum concupisceret, addit quod esset pulchrum visu, aspectuque delectabile, et comedit (Gen. iii, 6)*. Aureus ergo Babylon calix est, quia dum visum exterioris pulchritudinis ostendit, sensum internæ rectitudinis sub-

trahit. Rursum auri nomine splendor sanctitatis accipitur. Sicut Judaicum populum a splendore justitiæ ad nequitiae tenebras commutatum Jeremias deplorat, dicens : *Quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus (Thren. iv, 1)?* Sicut enim superius divimus, aurum obscuratur, cum consequentibus iniquitatum tenebris, justitiæ pulchritudo deserit; color optimus mutatur, cum splendor innocentiae in fœditatem vertitur culpæ.

CAP. XXXVII. — *Pulchra es, amica mea, suavis et decora sicut Jerusalem, terribilis ut castrorum acies ordinata (Cant. vi, 5).*

In commentario Ezech. homil. viii (Num. 6), adjunctum est : *Pulchra es, amica mea*, etc. — Quia Jerusalem pacis visio interpretatur, ejus nomina patria cœlestis exprimitur, sancta Ecclesia suavis et decora ut Jerusalem dicitur, quia ejus vita et desiderium visioni jam pacis intimæ comparatur, ut in eo, quod auctorem suum diligit, quod ejus speciem videre concupiscit, de quo scriptum est : *In quem desiderant angeli prospicere (I Petr. i, 12)*, per ipsa jam amoris sui desideria angelis similis dicatur. Quæ quantum Deo amabilis efficitur, tanto agitur ut malignis spiritibus terribilis fiat. Qualiter autem sit terribilis subjuncta comparatione ostenditur, id est ut castrorum acies ordinata. Quid est quod sancta Ecclesia ab hostibus suis, ut castrorum acies, sit timenda? non enim a magno intellectu vacat ista comparatio, et idcirco est subtiliter intuenda. Scimus enim et constat, quia castrorum acies, tunc hostibus terribilis ostenditur, quando ita fuerit constipata atque densata, ut in nullo loco interrupta videatur; nam si ita disponitur, ut locus vacuus, per quem hostis possit ingredi, dimittatur, profecto jam suis hostibus terribilis non est. Et nos ergo cum contra malignos spiritus, spiritualis certaminis aciem ponimus, summopere necesse est ut per charitatem semper uniti atque constructi, nunquam interrupti per discordiam inveniamur, quia quælibet bona in nobis opera fuerint, si charitas desit, per malum discordiæ locus aperitur in acie, unde ad feriendos nos hostis valeat intrare. ^b Antiquus vero inimicus castitatem in nobis, si sine charitate fuerit, non timet, quia ipse nec carne premitur, ut in ejus luxuria dissolvatur. Abstinenciam non timet, quia ipse cibo non utitur, quia necessitate corporis non urgetur. Distributionem terrenarum rerum non timet, si eadem operi charitas desit, quia divitiarum subsidium nec ipse eget. Valde autem in nobis charitatem veram, id est amorem humilem, quem nobis vicissim impendimus, timet, et nimis concordie nostræ invidet, quia hanc nos tenemus in terra, quam ipse tenere nolens amisit in cœlo. Bene ergo dicitur : *Terribilis ut castrorum acies ordinata*, quia electorum multitudinem eo maligni spiritus pertimescunt, quo eos per charitatis concordiam munitos contra se et conglobatos aspiciunt.

CAP. XXXVIII. — *Sicut cortex mali punici generis tuæ absque oculis tuis (Cant. vi, 6).*

In commentario Ezech. l. II, hom. 4 (Num. 8), adjunctum est : *Sicut cortex mali punici generis tuæ absque oculis tuis*. — Genera quippe sunt sanctæ Ecclesiæ spirituales patres, qui nunc in ea miraculis coruscant, et velut in ejus facie venerabiles apparent. Cum enim videmus multos mira agere, ventura prophetæ, mundum perfecte relinquere, cœlestibus desideriis ardere, sicut cortex mali vnicis sanctæ generis rubent.

CAP. XXXIX. — *Quæ est ista quæ progreditur quasi aurora consurgens (Cant. vi, 9)?*

In expos. beati Job, l. IV (Num. 19), adjunctum

Michael.

^b Hic absolvitur hoc caput, et prima pars expositionis Paterii, in Cod. Michael.

* Editi, ne non pereat, gravi errore quem alias emendavimus; occurrit enim hom. 19, seu lib. II, hom. 7 in Ed. Vatic., Guss., etc. Mss. codices vero habent recipiat, a t percipiat, quod hic lego in Cod.

est: *Quæ est ista, etc.* — Aurora Ecclesia dicitur, quæ a peccatorum suorum tenebris ad lucem justitiæ permutatur. Unde hanc Sponsus in canticorum Cantiois miratur, dicens: *Quæ est ista quæ progreditur quasi aurora consurgens?* Quasi aurora quippe electorum surgit Ecclesia, quæ pravitatis pristinae tenebras deserit, et sese in novi luminis fulgore convertit. In illa igitur luce quæ in districti iudicis adventu monstratur, corpus damnati hostis ortum surgentis auroræ non videt, quia cum districtus iudex ad retributionem venerit, iniquus quisque suorum caligine meritorum pressus, quanta claritate sancta Ecclesia in intinum lumen corâ surgat, ignorat. Tunc namque electorum mens in altum rapiatur ut divinitatis radis illustretur, et quo ejus respectu perfunditur, eo ultra se, gratia coruscante, sublevatur. Tunc sancta Ecclesia plena aurora sit, cum mortalitatis atque ignorantia tenebras funditus amittit. In iudicio ergo adhuc aurora est, sed in regno dies, quia etsi jam cum restauratione corporum lumen videre in iudicio inchoat, ejus tamen visum plenus in regno consummat. Ortus itaque auroræ est exordium clarescentis Ecclesiæ, quem videre nequeunt reprobi, quia a conspectu districti iudicis, malorum suorum pondere pressi, ad tenebras pertrahuntur.

CAP. XL. — *Item unde supra.*

In expos. beati Job, l. xxix (Num. 2, 3). — Sancta Ecclesia cœlestis vitæ præmia appetens, aurora vocata est: quia dum peccatorum tenebras deserit, justitiæ luce fulgescit. Habemus tamen subtilius aliquid, quod considerata qualitate diluculi vel auroræ, pensamus. Aurora namque vel diluculum noctem præteritis nuntiant, nec tamen diei claritatem integram ostentant; sed dum illam pellunt, hanc suscipiunt, lucem tenebris mixtam tenent. Quid itaque in hac vita omnes, qui veritatem sequimur, nisi aurora vel diluculum sumus? Quia et quædam jam, quæ lucis sunt agimus, et tamen in quibusdam, adhuc tenebrarum reliquiis non caremus.

CAP. XLI. — *Nasus tuus sicut turris, quæ est in Libano (Cant. vii, 4).*

In expos. beati Job, l. xxxi (Num. 85), adjunctum est: *Nasus tuus sicut turris, etc.* — Quid per nasum, nisi provida sanctorum discretio designatur? Turris vero speculationis in altum ponitur, ut hostis veniens a longe videatur. Recte ergo nasus Ecclesiæ turri in Libano similis dicitur, quia sanctorum provida discretio, dum sollicitè circumquaque conspiciat, in altum posita, priusquam veniat culpa, deprehendit, eamque quo vigilantius prænotat, eo fortius declinat.

CAP. XLII. — *Item unde supra.*

In commentario Ezech. hom. 11 (Num. 7). — Quid per nasum, nisi speculorum discretio designatur? Qui nimirum nasus, et sicut turris esse, et Libani dicitur, quia videlicet præpositorum discretio, et multa semper debet esse ex circumspectione, et in altitudine vitæ consistere, id est in valle infirmi operis non jacere. Sicut enim turris in monte idcirco ad speculandum ponitur, ut hostes, qui veniunt, longius videantur: sic prædicatoris vita semper in alto debet fixa permanere, ut more narium discernat fetores vitiorum, odoresque virtutum; occursus malignorum spirituum longe prospiciat, et commissas sibi animas per suam prudentiam cautas reddat.

CAP. XLIII. — *Mene surgamus ad vineas; videamus si floruit vinea, si flores fructus parturiunt (Cant. vii, 3).*

In expos. beati Job, l. xii (Num. 60, 61), adjunctum est: *Mene surgamus ad vineas, etc.* — Florent quippe vineæ, cum mentes fideium boni opera proponunt; sed fructus non pariunt, si ab eo quod proposuerint, aliquibus victi erroribus infirmantur.

• *Moralibus laetatur et mors. felatur.*

A Non ergo intuendum est si vineæ floreat, sed si flores ad partum fructuum convalescant, quia mirum non est si quis bona inchoet, sed valde mirabile est, si intentione recta in bono opere perduret. Unde fit plerumque ut si in bono opere recta intentio non tenetur, etiam ipsum hoc opus quod bonum creditur, amittatur.

CAP. XLIV. — *Quæ est ista, quæ ascendit dealbata (Cant. viii)?*

In expos. beati Job, l. xviii (Num. 87), adjunctum est: *Quæ est ista, etc.* — Quia enim sancta Ecclesia cœlestem vitam naturaliter non habet, sed superveniente spiritu, pulchritudine donorum componitur, non alba, sed dealbata memoratur.

CAP. XLV. — *Pone me sicut signaculum super cor tuum (Cant. viii, 6).*

In expos. beati Job, l. xxix (Num. 12), adjunctum est: *Pone me sicut signaculum super cor tuum.* — Idcirco namque signaculum rebus ponitur, ne qua diripientium præsumptione temerentur. Sponsus ergo in corde signaculum ponitur, quando fidei ejus mysterium in custodia nostræ cogitationis imprimitur; ut ille infidelis servus, nimirum noster adversarius, cum signata corda considerat, tentando ea irrumperere non præsumat.

CAP. XLVI. — *Fortis est ut mors dilectio (Cant. viii, 6).*

In expos. Evang. nom. 11 (Num. 2), adjunctum est: *Fortis est ut mors dilectio.* — Sicut mors corpus interimit, sic ab amore rerum corporalium æternæ vitæ charitas occidit. Nam quem perfecte absorberit, ad terrena foris desideria velut insensibilem reddit.

CAP. XLVII. — *Soror nostra parvula est, et ubera sua habet (Cant. viii, 8).*

In expos. beati Job, l. xix (Num. 19), adjunctum est: *Soror nostra parvula est, etc.* — Sancta Ecclesia priusquam proficeret per incrementa virtutis, infirmis quibusque auditoribus increbere non potuit ubera prædicationis. Adulta vero Ecclesia dicitur, quando Dei verbo copulata, sancto repleta Spiritu, per prædicationis ministerium in filiorum conceptione fecundatur, et quos exhortando parturit, convertendo parit.

CAP. XLVIII. — *Quæ habitas in hortis amici, auscultata, fac me audire vocem tuam (Cant. viii, 13).*

In commentario Ezech. homil. xiv (Num. 4), adjunctum est: *Quæ habitas in hortis amici, etc.* — In hortis enim unaquæque anima habitat, quæ etiam viriditate spei est, et bonorum operum repleta. Sicut quippe spes est hujus sæculi, quia omnia, quæ hic amantur, cum festinatione marcescunt. Et Petrus nos apostolus festinare admonet, dicens: *In hereditatem incorruptibilem, et incontaminatam, et immarcescibilem (I Petr. 1, 4).* Quæ ergo jam in hortis habitat, oportet ut sponsum suum vocem suam audire faciat, id est canticum bonæ prædicationis emittat, in qua ille delectetur quem desiderat. Quia autem auscultant, videlicet omnes electi, qui ut ad cœlestem patriam reviviscant, verba vitæ audire desiderant.

CAP. XLIX. — *Fuge, dilecte mi, fuge (Cant. viii, 14).*

In expos. beati Job, l. xvii (Num. 39), adjunctum est: *Fuge, dilecte mi, fuge.* — Fugit nos, dicimus, quoties id quod reminisci volumus, memoria non tenemus. Sancta ergo Ecclesia postquam mortem ac resurrectionem Domini, ascensionemque describit, clamat ei prophetico plena spiritu: *Fuge, dilecte mi, fuge.* Ac si diceret: Tu, qui ex carne comprehensibilis factus es, divinitate tua intelligentiam nostri sensus excede, et in teipso nobis incomprehensibilis permane.

Pars secunda,

QUA EXPLANANTUR III VETERIS TESTAMENTI LIBRI : SAPIENTIA, ECCLESIASTICUS
ET PROPHETÆ.

LIBER PRIMUS.

De Testimoniis in librum Sapientia,

CAPUT PRIMUM. — De tentationibus vitiorum sive flagellorum, ad illud : Deus tentavit eos, et invenit illos dignos se (Sap. iii, 5).

(Moral. in Job lib. xxxiii, capp. 25 et 26, a num. 51 ad num. 53.) Idcirco moderamine occulte dispensationis ita tentari permittitur, ut qui ex divino munimine in virtute proficimus, ex infirmitatis nostræ memoria etiam quid sumus ex propria infirmitate memoremur, et qui ex perceptione muneris opera virtutis infirmus, ex infirmitatis nostræ memoria sacrificium humilitatis offeramus. Aliquando autem post profectum virium, non solum tentant vitia, sed etiam flagella castigant. Cum autem tentamur vitiis, pia dispensatione nobiscum agitur, ne his virtutibus quibus proficimus extollamur. Cum vero flagellis atterimur, malis increpantibus admonemur, ne mundo blandiente seducamur. Vitia dum nos tentant, proficientes in nos virtutes humiliant. Flagella dum tentant, surgentes in corde hujus mundi voluptates eradicant. Per tentantia vitia discimus quid de nobis simus, per ferientia flagella cognoscimus quid de hoc mundo fugiamus, per illa restringimur ne intrinsicæ extollamur, per ista comprimimur ne quid extrinsecus appetamus. In hac ergo vita dum sumus, et flagellis atteri, et aliquando vitiis tentari necesse est, sive enim in laboribus flagellorum, seu in certaminibus vitiorum, non solum nobis nostra infirmitas innotescit, sed etiam in quanta virtute profecerimus, agnoscimus. Nemo quippe vires suas in pace agnoscit, si enim bella desunt, virtutum experimenta non prodeunt. Improvidus miles est qui fortem se in pace gloriatur. Sæpe virium merita per flagellorum patellam adversa, quia dum flagellis argumentibus carnalis delectatio extenuatur, ea quæ quasi sub carne latuerant virtutum fortia patofiant. Nemo quippe quantum profecerit, nisi inter adversa cognoscit. Cum enim adsunt prospera, cerni virium documenta non possunt. Unde alias scriptum est : *In die mandavit Dominus misericordiam suam, et nocte declaravit* (Psal. xli, 9), quia videlicet unusquisque superni doni gratiam in tranquillitate quietis percipit, sed quantum perceperis in adversitate perturbationis ostendit. Feriamur ergo paternis correptionibus, ut quantum proficimus agnoscamus. Flagellis enim Domini carnalis atteritur delectatio, et virtutum nostrarum aperitur fortitudo. Deus nostrum exterius ipsa mundi hujus adversitate sedatur, sed quid in nobis latebat intrinsicè ostenditur. Cæcis namque Apostolis denuntiatum est ne ultra loquerentur in nomine [Text., Jesu] Domini (Act. v), sed magna exultatione gavisus sunt quod digni habitus sint pro ejus nomine contumelias pati, suisque adversariis cum fiducia responderunt : *Obedire oportet Deo magis quam hominibus* (Ibid., 23). Ecce inter adversa validius virtutum fideique robur emicuit ; hinc de eis dicitur : *Deus tentavit illos, et invenit illos dignos se* (Sap. iii, 5). Tentati sunt quippe adversitate plagarum, sed digni inventi sunt ostensione virtutum [Text., nudatione ossium]. Vires ergo uniuscujusque per adversa patofiant, et dum quod infirmum est fla-

gellis atteritur, per hoc quod in nobis validum latet, aperitur. In ipsa quippe adversitate tentationis non solum detegitur robur fortitudinis, sed etiam cognoscitur infirmitas humanitatis, et tentatus quisque ostendit quantum de Deo profecerit, et in ipsis flagellorum afflictionibus quantum [Text., etiam] de semetipso sit infirmus, cognoscit.

CAP. II. — Quod sancti peccatores exemplo suo convertant, ad illud : Fulgebunt justi, et tanquam scintilla in arundineto discurrunt (Sap. iii, 7).

(Moral. lib. xxxiii, c. 3, n. 7, et lib. xxiv, c. 22, n. 49.) Fulgebunt justi et tanquam scintilla in arundineto discurrunt. Arundinetum appellat vitam sæcularium, qui more arundinum per temporalem gloriam foris quasi ad alta proficiunt, sed intus a soliditate inanescunt veritatis. Sancti autem viri dum peccatoribus permiscuntur, eos exemplorum suorum igne succedunt, atque omne quod nitent, in cinerem rodigunt, quia pietatis flamma consumpti, dum infirmitatem conditionis suæ conspiciunt, nihil aliud quam favillam se esse cognoscunt, ut a superbæ suæ duritiæ resoluti, per penitentiam dicant : *Memento, Domine, quia pulvis sumus* (Psal. cii, 15).

CAP. III. — Quod pro peccatis nostris ab insensibilibus flagellamur, ad illud : Pugnabit pro eis orbis terrarum contra insensatos (Sap. v, 21).

(Moral. lib. vi, c. 21, n. 14.) Per occulta mentium merita et aperta prodeunt flagella poenarum, et sensus nostri malitia exigit ut a rebus insensibilibus feriamur [Text., feriat]. Ecce enim cernimus quod ad correptionem nostram expectatus imber ab arente terra suspenditur, et caliginosus aer in ardescente sole siocatur. Mare procellis tumescentibus ævitat, et alios ad transmeandum susceptos intercipit ; aliis desiderium iter erecta in tumulum [Text., cumulum] unda contradicit. Terra non solum germina fecunditatis liminuit, sed etiam semina accepta consumit, in quibus nimirum cunctis patenter aspicitur hoc quod de Domino dicitur : *Pugnabit* [Text., cum] *pro eo orbis terrarum contra insensatos* (Sap. v, 12). Orbis quippe terrarum cum Domino contra insensatos pugnat, cum in poena delinquentium et elementorum adversitas militat (Rom. 35 in Evang., n. 1). Omnia namque quæ ad usum vitæ percipimus, ad usum culpæ convertimus, sed cuncta quæ ad usum pravitatis infleximus, ad usum nobis vertuntur afflictionis. Tranquillitatem quippe humanæ pacis ad usum vertimus vanæ securitatis. Peregrinationem terræ pro habitatione dileximus patriæ, salutem corporum in usum redequimus vitiorum, ubertatis abundantiam, non ad necessitatem carnis, sed ad perversitatem intorsimus voluptatis. Ipsa serena blandimenta aeris ad amorem nobis servire coegimus terrene delectationis. Jure igitur restat ut simul nos omnia feriant, quia [Text., quæ] simul omnia vitiis nostris male subacta serviebant, ut quot prius in mundo incolentes habuimus gaudia, tot de ipsis [Text., ipso] cogamur postmodum sentire tormenta.

CAP. IV. — Quod per visibilia cognoscitur Deus, ad

reatur cum hoc verbo Test., id erit, Textus sancti Gregorii. Edit.

* Apud sanctum Gregorium, *esse patofiant*. Deinceps variantes hæc lectiones inter uncinos in textu iuse-

illud : In viis ostendit illis se hilariter, et in omni providentia occurrit illis (Sap. vi, 17).

(Moral. lib. xxvi, c. 12, n. 17.) Si vigilanter exteriora conspicimus, per ipsa eadem ad interiora revocamus. Vestigia quippe Creatoris nostri sunt mira opera visibilis creaturæ. Ipsum namque adhuc videre non possumus, sed jam ad ejus visionem tendimus, si eum in his quæ fecit miramur. Ejus [Text., ergo] vero vestigia creaturam dicimus, quia per hæc quæ ab ipso sunt, sequendo imus ad ipsum. Unde Paulus ait : *Invisibilia ejus per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque virtus ejus et divinitas (Rom. i, 20).* Unde et in libro Sapientie scriptum est : *Per magnitudinem enim creaturæ et speciem, potest intelligibiliter Creator videri (Sap. xiii, 5).* Menti enim nostræ peccato suo exterioris sparsæ necdum Deus sicut est interior innotescit, sed dum facturæ suæ decus foras proponit, quasi quibusdam nobis nutibus innuit, et quæ intus sequamur ostendit, at miro modo istis formis exterioribus nos ad interiora perducit. Innuit immensa admiratione quod est, mira hæc exterioris ostendendo quod [Text., quæ] non est. Hinc enim de Sapientia scriptum est : *In viis ostendit se illis hilariter, et in omni providentia occurrit illis (Sap. vi, 17).* Viæ quippe ad Creatorem sunt opera considerata creaturæ, quæ dum facta cernimus, potentiam factoris miramur. In istis viis a Sapientia omni providentia nobis occurrit, quia factoris nobis virtus inquirenda proponitur, in omne quod mirabiliter factum videtur, et quo [Text., quocumque] sese vertit anima si vigilanter intendit, in fideis ipsis Deum invenit, per quæ reliquit ejus potentiam. Ex eorum rursus consideratione cognoscit quorum amore deservit, et per quæ perversa cecidit, per hæc conversa revocatur. Ubi enim lapsi sumus, ibi incumbimus ut surgamus, et quasi ibi surgendo manum considerationis figimus, ubi pede amoris lubrici corruentes negligendo jacebamus. Quia enim ab invisibilibus per visibilia cecidimus, dignum est ut ad invisibilia ipsis rursus invisibilibus inanimur, ut quo casu anima venit ad infimam eo gradu revertatur ad summa : atque eisdem quibus corruit passibus surgat, dum, sicut dictum est, ita nos ad Deum bene considerata revocent, quæ nos ab eo male electa diviserunt.

CAP. V. — De arrogantibus, ad illud : *Mihi autem det Deus hæc dicere ex sententia (Sap. vii, 15).*

(Moral. lib. xxiii, c. 17, n. 31.) Arrogantes etsi secreta quædam intelligendo percipiunt, eorum dulcedinem experiri non possunt; et si noverint quomodo sunt, ignorant quomodo sapiunt. Et si plerumque ut fortiter dicant, sed tamen juxta ea quæ dicunt vivere nesciant. Unde bene quidam Sapiens dicit : *Mihi autem det Deus hæc dicere ex sententia (Sap. vii, 15).* Sententia quippe a sensu vocata est, et recta quæ intelligit, non ex sola scientia, sed etiam ex sententia dicere appetit, qui nequaquam tantummodo sciendo dicere, sed sentiendo desiderat experiri quod dicit. Sed mens arrogantium dictorum suorum sensum non penetrat, quia ab interno gustu recto iudicio in eos favores reliditur, quos foris amat. Vera autem scientia afficit, non extollit, nec superbientes quos impleverit, sed lamentantes facit.

CAP. VI. — Quomodo Spiritus sanctus sit mobilis et stabilis (Sap. vii, 22).

(Lib. i, hom. 5, in Ezech., n. 9.) Spiritus sanctus Deus ante sæcula Patri est et Filio coæternus, et cuncta intra ipsum sunt, et locus nusquam est ubi non sit, sicut scriptum est : *Spiritus Domini replevit orbem terrarum (Sap. i, 7).* Et tamen cum laus Sapientie describeretur : *Est enim in illa spiritus intellectus, sanctus, unicus, multiplex, subtilis, mobilis (Ibid., vii, 22).* Et paulo post : *humanus, stabilis.* In quibus verbis magna nobis quæstio oritur, cur iste spiritus qui implet omnia, simul stabilis et mobilis [Text., mobilis et stabilis] dicatur. Sed si ad usum

consuetudinalis humanæ recurrimus, sensum citius loquentis invenimus. Homo quippe qui in ea regione in qua est ubique discurret, procul dubio ubique obviam venit, et repente ubi non creditur, invenitur. Omnipotens ergo spiritus ut ubique præsens signaretur, simul et stabilis et mobilis dicitur. Stabilis, quia per naturam omnia continet; mobilis autem dicitur, quia ubique etiam nescientibus occurrit. Tenens ergo omnia, stabilis, præsentem se omnibus exhibens mobilis appellatur.

CAP. VII. — Cur Deus filium suum absque peccato flagellari permiserit, ad illud : *Cum sis justus, juste omnia disponis (Sap. xii, 15).*

(Moral. lib. iii, c. 14, n. 26.) Mediator Dei et hominum homo Christus Jesus, ut culpas nostræ transgressionis exstingeret, venit mortalitatis nostræ flagella tolerare, et qui Patri æqualis est per divinitatem, venit propter nos ad flagella per carnem : quia [Text., quæ] nimirum flagella non susciperet, nisi formam damnati hominis redimendo sumpsisset : nisi primus homo delinqueret, secundus ad passionem probra minime veniret. Nisi enim Adam primum diabolus per voluntarium vitium in animæ mortem traxisset, Adam secundus sine vitio in carnis mortem voluntariam non veniret. Frustra itaque afflictus est, qui in carne natus, propria admissa non habuit, et tamen poenam carnalium sine culpa suscepit. Hinc est enim quod per Prophetam loquitur, dicens : *Quæ non rapui, tunc exsoltebam (Psal. lxxviii, 6).* Alius namque ad paradysum conditus, divinæ potentie similitudinem superbe rapere voluit; sed tamen culpas hujus superbie sine culpa mediator exsolvit. Hinc est quod Patri quidam Sapiens dicit : *Cum sis justus, juste omnia disponis; eum quoque qui non debet puniri condemnas (Sap. xii, 15).* Sed pensandum est quomodo justus sit et omnia juste disponat, si eum qui non debet puniri condemnat. Mediator etenim noster pro semetipso puniri non debuit, quia nullum culpe contagium perpetravit, sed si ipse indebitam non susciperet, nunquam nos a debita morte liberaret. Pater ergo cum justus sit, justum puniens, *juste omnia disponit*, quia per hoc cuncta justificat, quod eum qui sine peccato est pro peccatoribus damnat, ut eo electa omnia ad culmen justitiae surgent, quo is qui est super omnia, damna injustitiae nostræ sustineret. Qui juxta semetipsum frustra afflictus est, juxta vero nostra acta non frustra, rubigo quippe vitii purgari non potuit, nisi igne tormenti. Venit itaque sine vitio qui se subjeceret sponte tormento, ut debita nostræ iniquitatis supplicia eo reos suos juste amitterent, quo hunc a semetipsis liberum injuste tenuissent. Frustra ergo, et non frustra afflictus est, qui in se quidem admissa non habuit, sed cruore proprio, reatus nostri maculam tersit.

CAP. VIII. — Quod divinus sermo qualitati audientium condescendat, ad illud : *Paratum panem de celo præstitisti illis sine labore (Sap. xvi, 20).*

(Moral. lib. vi, c. 16, n. 22.) Alius elatione erigitur, alius pondere timoris inclinatur, alius libidine aestuat, alius avaritia anhelat, alius remissione se dejicit, alius ira ferveat; sed per doctrinam sacri eloquii dum superbo humilitas tribuitur, timido confidentia præbetur; luxuriosus per castitatis studium ab immunditia tergitur, avarus per continentiam ab ambitionis æstu temperatur, remissus zeli rectitudine erigitur, iracundus a præcipitationis suæ excitatione refrenatur [Text. add. *Universa Deus aquis irrigat*]. Vim sui sermonis Deus in singulis juxta morum diversitatem format, ut hoc in ejus eloquio quisque inveniat, per quod virtutis necessariae germen ferat. Unde per quemdam sapientem de mannae dulcedine dicitur : *Paratum panem de celo præstitisti illis sine labore omne delectamentum in se habentem, atque omnis saporis suavitatem.* Manna quippe omne delectamentum atque omnis saporis in se suavitatem habuit, quod videlicet in ore spiritualium juxta vo-

luntatem edentium saporem dedit, quia divinus sermo et omnibus congruens, et a semetipso non discrepans, qualitati audientium condescendit: quem dum electus quisque utiliter juxta modum suum intelligit, quasi acceptum manna in voluntarium saporem venit [Text., vertit].

CAP. IX. — *Quod nemo se de ignorantia peccati excusare queat (ad Sap. xvii, 10).*

(Moral. lib. xxvii, c. 25, n. 48.) Creator omnipotens Deus a cunctis insensibilibus irrationabilibusque distinctum rationabilem creaturam hominem condidit, quatenus quid egerit ignorare non possit. Naturæ enim lege scire compellitur seu pravum, sive rectum sit quod operatur. Nam ad iudicium pro actione cur venit, si non potuit nescire [Text., si potuit nescire] quod egit? Et ipsi ergo qui præceptis dominicis eruditi [Text., erudiri] contemnunt, utrum bona an mala sint quæ faciunt, sciunt. Nam si bona se facere nesciunt, cur de aliquibus factis in ostensionem [Text., ostentatione] gloriantur? Rursum si mala se agere ignorant, cur in eisdem facis alienos oculos declinant? Ipsi enim sibi testes sunt, quia sciunt malum esse quod agunt, quod videri ab aliis verentur. Si enim veraciter malum esse non crederent, nequaquam hoc ab aliis videri formidarent. Unde et bene per quendam Sapientem dicitur: *Cum sit timida nequitia, dat testimonium condemnationis (Sap. xvii, 10); quia dum de facto suo conscientiam suam pulsans,*

A timor redarguit, ipsa sibi testimonium perhibet damnable esse quod agit. Et cum illicita quisque perpetrat, pavet quod facit, et apertus damnationis testis est ipse timor iniquitatis, quia et timetur quod agitur, et tamen malum non vincitur quod timetur. Fugiant ergo iniqui humanos oculos, semetipsos certe fugere non possunt, quia enim malum quod faciunt noverunt, habent testem conscientiam, habent iudicem rationem suam. In peccato igitur quod committunt prius contra se iudicium suæ rationis inveniunt, et post ad distractionem æterni examinis perducuntur. Et hoc est fortasse quod per Psalmistam dicitur: *Abyssus abyssum invocavit in voce cataractarum tuarum (Psal. xli, 8)*, quia dum miro ordine dispositionis occultæ, malum non permittitur nesciri quod agitur, et suo se jam iudicio peccator in conscientia condemnat, et post condemnationem propriam, ad æterni iudicis sententiam properat. Abyssus ergo abyssum invocari, est de iudicio ad iudicium pervenire. Eant ergo prædicatores sancti, redarguant facta peccantium, auditores autem pravi contemnunt verba iustorum, defendant quantum voluerint pravitates suas, atque impudenter gestas impudentius defendendo multiplicent, certe ipsi sibi in conscientia testes sunt qui excusabiles non sunt. Eo enim ipso quo rationabilem creaturam Deus hominem condidit, in manu omnium hominum signat, ut noverint singuli opera sua.

LIBER SECUNDUS.

De Testimoniis in librum Ecclesiastici.

CAPUT PRIMUM. — *De tentationibus conversorum, ad illud: Fili, accendens ad servitum Dei, sta in iustitia et timore (Eccl. ii, 1).*

(Moral. lib. xxiv, c. 11, a n. 25 ad 34.) Solerter intendendum est tres esse vices, quibus unusquisque anxietate mœroris afficitur, et post mœrorem protinus ad securitatem lætitiæ revocatur. Quod si vigilantè attendimus, has tres vices mœroris et lætitiæ uniuscujusque electi animo istis modis alternari invenimus, id est conversione, tentatione et morte. In prima quippe, quam diximus, conversionis vice gravis mœror est, cum sua unusquisque peccata considerans, curarum sæcularium vult compedes rumpere, et viam Dei per spatium securæ conversationis ambulare, desideriorum temporalium grave onus abjicere, et leve jugum Domini libera servitute portare. Cogitanti enim ista occurrit illa familiaris sua carnalis delectatio, quæ inveterata dudum, quanto eum diutius tenuit, tanto arctius astringit, atque a se tardius abire permittit; et quis ibi mœror, quæ anxietas cordis, quando hinc spiritus vocat, hinc caro revocat, huc amor novæ conversationis invitat, huc usus vetustæ perversitatis impugnat, hinc desiderio ad spiritualem patriam flagrat, et hinc in seipso carnalem concupiscentiam tolerat, quæ eum aliquo modo etiam invitum delectat? Sed quia divina gratia diu nos istis difficultatibus affici non permittit, citius nos ruptis peccatorum vinculis ad libertatem novæ conversationis consolando perducit, et præcedentem tristitiam subsequens lætitia refovet: ita ut conversi uniuscujusque animus eo magis ad votum suum perveniendo gaudeat, quo magis se pro illo meminit laborando doluisse. Fit cordi immensa lætitia, quia ei quem desiderat, jam per spem securitatis propinquat. At ne conversus quisque jam sanctum se esse credat, et quem pugna mœroris superare non valuit, ne ipsa postmodum [Text., valuit, ipsa postmodum] securitas sterneret, dispensante Deo permittitur, ut post conversionem suam tentationum stimulis fatigaretur. Jam quidem per conversionem rubrum mare transitum est, sed adhuc in cremo vitæ presentis

ante faciem hostes occurrunt. Jam peccata præterita velut extinctos Ægyptios post terga relinquimus, sed adhuc nocentia vitia, quasi hostes alii obviant, ut ad terram repromissionis pergentibus ceptum iter intercludant. Jam priores culpæ, velut insequentes adversarii, sola divina virtute prostratæ sunt, sed tentationum stimuli quasi hostes alii, contra faciem veniunt, qui et cum nostro labore superentur. Conversio videlicet securitatem parit, mater autem negligentia solet esse securitas. Ne ergo securitas negligentiam generet, sic scriptum est: *Fili, accedens ad servitum Dei, sta in iustitia et timore, et præpara animam tuam ad tentationem (Eccl. ii, 1)*. Non enim ait, ad requiem, sed ad tentationem, quia hostis noster adhuc in hac vita nos positos, quanto magis nos sibi rebellare conspiciat, tanto amplius expugnare contendit. Eos enim pulsare negligit, quos quieto jure possidere se sentit. Contra nos vero eo vehementius incitatur, quo ex corde nostro quasi ex jure propriæ habitationis expellitur. Hoc enim in seipso Dominus sub quadam dispensatione figuravit, qui diabolum nonnihi post baptismum se tentare permisit; ut signum nobis quoddam futuræ conversionis innueret, quod membra ejus, postquam ad Deum proficerent, tunc acriores tentationum insidias tolerarent. Post primam igitur vicem mœroris atque lætitiæ, quam unusquisque per studium conversionis agnoscit, hæc secunda suboritur, quia ne securitas [Text., securitatis] negligentia dissolvatur, impulsu tentationis afficitur; et quidem quisque in ipso conversionis initio magna plerumque excipitur dulcedine consolationis, sed durum laborem postmodum probationis experitur. Tres quippe sunt modi conversorum: inchoatio, medietas atque perfectio. In inchoatione autem inveniuntur [Text., inveniunt] blandimenta dulcedinis, in medio quoque tempore certamina tentationis, ad extremum vero perfectio [Text., perfectionem] plenitudinis. Prius ergo illos dulcia suscipiunt quæ consolentur, postmodum amara quæ exercent; et tunc demum suavia atque sublimia quæ confirmant. Nam et sponsam suam vir quisque prius dulcibus blandi-

mentis fovet, quam tamen jam conjunctam asperis increpationibus probat, probatam vero securis cogitationibus possidet. Unde et plebs Israelitica, cum sponte se Deo ad sacras mentis nuptias ex Aegypto vocaretur, quasi arrharum vice prius accepit blandimenta signorum; conjuncta autem, probationibus exercetur in eremo, probata vero, in promissionis terra virtutis plenitudine confirmatur. Ante igitur in miraculis degustavit quid appeteret; postmodum in labore tentata est, si custodire noverat quod gustasset, ad extremum quoque plenius accipere meruit, quod laboribus probata custodivit. Ita ergo vitam uniuscujusque conversi, et inchoatio blanda permulcet, et aspera medietas probat, et plena post perfectio roborat (*Moral. l. xxiv, c. 11, n. 29*). Sæpe autem tam diutina sunt tentationum certamina, quam longa inchoationum fuerant blandimenta. Sæpe vero majus datur in inchoatione dulcedinis, minus autem in labore probationis: sæpe minus in inchoatione dulcedinis, majus in labore probationis. Nunquam vero laborem tentationis dispar sequitur perfectio firmitatis, quia juxta summam certaminis, remuneratur quisque plenitudine perfectionis. Plerumque autem in eo quisque conversus labitur quod dum quibusdam donis gratiæ dulcedine inchoationis excipitur, confirmationem accepisse se perfectionis arbitratur, et plenitudinem consummationis aestimat, quæ adhuc blandimenta esse inchoationis ignorat. Unde fit ut dum subita tentationis procella tangitur, despectum se et perditum Deo suspicetur, qui si inchoationi suæ non passim crederet, adhuc in prosperis positus, mentem ad adversa præpararet, et vitii venientibus postmodum tam firmus resisteret, quam ea etiam sagaciter prævidisset. Quæ quidem si tranquillus prævidet, tolerat, eorum tamen omnino certamina etiamsi prævideat non declinat, quia cursus nostri itineris nequaquam peragitur sine pulvere tentationis. Plerumque autem conversus talibus quisque tentationum stimulis agitur, quibus ante conversionis gratiam nunquam pulsatum se esse reminiscitur, non quia tunc hæc eadem radix tentationis deerat, sed quia non apparebat. Humanus quippe animus multis cogitationibus occupatus, sæpe sibi metipsi aliquo modo manet incognitus, ut omnino quod tolerat nesciat, quia dum per multa spargitur, ab interna sui cognitione removetur. Si autem Deo soli vacare appetat, et ramos multimode cogitationis abscedat, tunc libere conspicit quod de intima procedit radice carnis. Carduus namque si nascatur in via, itinerantium pedibus teritur, atque ipso usu transcuntium ejus superficies ne appareat conficitur. Sed quamvis desuper frutillantes spinæ non appareant, subter tamen radix occulta perdurat. Si autem eam transcuntium pedes terere et calcare cessaverint, mox in superficiem surgendo progreditur, et per spinam prodit in publicum, quidquid in radice vivebat occultum. Ita et in corde sæcularium sæpe occulta quedam tentationum radix non facile apparet exurgere, quia velut in via actionum sita, transcuntium pede teritur cogitationum, et per innumeras curas quasi multis itinerantibus premitur ne videatur. Si autem per conversionis gratiam a via cordis curarum turba removetur, ut nulla actionum insolentia conterat, nullus cogitationum tumultus premat, tunc quod occultum latebat agnoscitur, tunc de radice vitiorum pungit libere spina tentationum. Contra quam bene viventis manu agitur, ut quantum potest fieri non tegatur occulta, sed radicibus evellatur. Quod donec fiat, uniuscujusque conversi animus ita hæc spina conturbat, ut sæpe percussione subita pene superari se sentiat, ejuque vulnus medullitus inflicturn exitabiliter pertimescat. Plerumque vero ipsi tentationum stimuli dum in usum veniunt, dilatantur, et non quidem acriore, sed longiores existunt. Minus autem dolent, sed magis insciant: quia dum menti diutius adhaerent, tanto sunt minus pavendi, quanto magis assueti. Inter hæc ergo depræhensa mens huc illucque ducenditur, et multiplicibus tentationum astibus

dissipatur, et sæpe hinc inde provocata cui tentanti vitio obviet, vel quod primum impugnet ignorat. Unde plerumque evenit ut dum nimis insurgentia vitia cruciant, dum repugnantis animum jam jamque in lapsum quasi desperationis inclinant; conversus quisque hanc sublimitatis viam, quam sibi ad remedium elegit, expavescat: et quasi in summo eductus titubat, qui in imo solidus stabat. Sed quia misericors Deus nos probari permittit tentationibus, non tolerat reprobari, sicut scriptum est: *Fidelis autem Deus, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis, sed faciet cum tentatione etiam proventum, ut possitis sustinere* (*1 Cor. x, 13*); citius nobis ope consolationis occurrit [*Text.*, succurrit], et surgentes tentationum stimulos mitigat, impugnantisque se cogitationum motus interna pace tranquillat. Moxque anima immensam de spe celesti lætitiæ percipit, dum devictum malum respicit quod toleravit. His itaque duobus vicibus, id est confessionis et probationis, per mœrorem lætitiæque transactis, superest tertia, cujus et mœrorem adhuc sustineat, et gaudia consequatur. Post conversionis namque certamina, post probationis ærumnam, restat adhuc dura tentatio, quia venire non potest ad perfecta gaudia libertatis, nisi prius debitum solverit humanæ conditionis. Conversus autem quisque sibi caute sollicitus tacite se cum considerare non cessat, æternus iudex quem districtus adveniat, suumque terminum quotidie prospicit, et ante severitatem tantæ justitiæ quas rationes vitæ suæ positurus sit attendit; et si ementa prava opera quæ intelligere potuit devitavit, venturus tamen coram districto iudice, illa magis quæ in semetipso non intelligit pertimescit. Quis enim considerare valeat quanta mala, per momenta temporum ipsis inconstantibus cogitationum motibus perpetravimus? Facile est autem opera perversa vitare, sed nimis difficile est ab illicita cogitatione cor tergere. Sæpe ergo electis, etiam nolentibus, in cogitatione surripit quod in se quidem solerter aspiciunt, et ante Dei oculos quanti sit reatus ostendunt; et cum de his omnibus semper districta judicia pertimescant, tunc tamen hæc vehementer metuunt, cum ad solvendum humanæ conditionis debitum venientes, districto iudici propinquare se cernunt, et fit tanto timor acrior, quanto et retributio æterna vicinior. Crescit pavor vicina retributione justitiæ, et urgente solutione carnis, quanto magis districtum iudicium jam jamque quasi tangitur, tanto vehementius formidatur. Et si ea quæ sciunt, nunquam se prætermisisse meminerunt, formidant tamen illa quæ nesciunt, quia videlicet semetipsos dijudicare et comprehendere omnino non possunt, atque urgente exitu, subtiliori terreatur metu. Unde Redemptor noster solutioni carnis appropinquans, et membrorum suorum speciem servans, factus in agonia cœpit prolixius orare. Quid enim pro se ille cum agonia peleret [*Text.*, in agonia esset], qui in terris positus coelestia cum potestate tribuebat? Sed appropinquante morte, nostræ mentis in se certamen expressit, qui vim quandam terroris atque formidinis patitur, cum per solutionem carnis æterno iudicio propinquamus. Neque enim tunc cuiuslibet anima immerito terreatur, quando post pusillum hoc invenit quod in æternum mutare non possit. Consideramus quippe quod viam vitæ præsentis nequaquam sine culpa transire potuimus. Consideramus etiam quia ne hoc quidem sine aliquo reatu nostro est, quod laudabiliter gessimus, si remota pietate iudicemur. Quis enim nostrum vitam præcedentium patrum valeat vel superare vel æsequi? Et tamen David dicit: *Ne intres in iudicium cum servo tuo, quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens* (*Psal. cxli, 2*); Paulus cum diceret: *Nihil mihi conscius sum*, caute subjunxit: *Sed non in hoc justificatus sum* (*1 Cor. iv, 4*). Jacobus dicit: *In multis offendimus omnes* (*Jac. iii, 2*). Joannes dicit: *Si discernimus quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus et veritas in nobis non est* (*1 Joan. i, 2*). Quid ergo faciant talibus viri et tremunt solamini? aut quomodo vir-

gulta mobilia [Text., immobilia] stabunt, si hujus pavoris turbine etiam cedi quatuntur? Solutioni ergo carnis appropinquans, nonnunquam terrore vindictæ etiam justi anima turbatur, cui et si quod tranquillum in hac vita sapere potuit, mortis articulo interveniente concutitur? Sed quia justorum animæ a levibus quibusque contagiis ipso sæpe pavore mortis purgantur, et æternæ retributionis gaudia jam ab ipsa carnis solutione percipiunt, plerumque vero contemplatione quadam retributionis æternæ, etiam priusquam carne exspolientur hilarescunt, et dum debitum vetustatis solvunt, novi jam muneris lætitia perfruuntur. Electi igitur uniuscujusque mens his tribus vicibus, id est vel labore conversionis, vel tentatione probationis, vel formidine solutionis afficitur [Text., atteritur], et magnis postmodum securitatis gaudiis refovetur.

CAP. II. — De hypocritis, ad illud: Væ peccatori terram ingredienti duabus viis (Eccli. II, 14).

(Moral. lib. I, c. 26, n. 3). Væ peccatori terram ingredienti duabus viis (Eccli. II, 14). Duabus quippe viis peccator terram ingreditur, quando et Dei est quod opere exhibet, et mundi quod per cogitationem quaerit. Sunt namque nonnulli qui in bonis quæ faciunt, non retributionem interius, sed, exterius favorem quaerunt.

CAP. III. — De amatoribus et contemptoribus mundi, ad illud: Væ his qui perdiderunt sustentiam (Eccli. II, 16).

(Moral. lib. VII, cap. 30, n. 45). Sæpe dum præsentis vitæ brevitatis quasi diu perseverantia diligitur, ab æterna spe animus frangitur, et delectatur præsentibus: cumque longum putat quod ad vivendum sibi spatium restat, repente vitam deserens, æterna invenit, quæ vitare jam nequeat. Hinc est quod per quemdam sapientem dicitur: Væ his qui perdiderunt sustentiam. Sustentiam videlicet perdunt, qui dum diu se immorari visibilibus æstimant, spem invisibilem derelinquunt. Cumque mens in præsentibus figitur, vita terminatur, et repente ad supplicia improvisa pervenit, quæ decepti suis præsumptionibus, aut nunquam se contingere, aut tarde crediderunt. Hinc scriptum est: Dies Domini sicut fur in nocte ita veniet (1 Thessal. V, 2). Quia enim ad rapiendam animam propinquans minime conspicitur, furi in nocte comparatur. Tanto igitur debet quasi semper veniens metui, quanto a nobis non valet ventura præscribi. Unde et sancti viri quia brevitatem vitæ indesinenter aspiciunt, quasi quotidie morientes vivunt, et tanto se solidius mansuris præparant, quanto et nulla esse transitoria semper ex fine pensant. Hinc Psalmista veloci cursu fugere vitam peccatoris aspiciens, ait: Pusillum adhuc et non erit peccator (Psal. XXXVI, 10). Hinc mentes præsentium Jacobus corripit, dicens: Quæ est vita nostra [Text., vestra]? vapor est ad modicum parens (Jacob. IV, 15). Immeasum quippe est quod sine termino sequitur, et parum est quicquid finitur, longum autem nobis non debet videri quod cursu [Text., cursu sui temporis] ad occasum sui temporis tendit, ut non sit. Quod dum per momenta ducitur, ipsa hæc momenta sua quæ deserunt [Text., differunt], impellunt, atque unde teneri cernitur, inde agitur ne teneatur.

CAP. IV. — De verecundia bona vel mala, ad illud: Est confusio adducens peccatum, et est confusio adducens gloriam (Eccli. IV, 25).

(Lib. I, hom. 10, in Exech., n. 17.) Sicut verecundia laudabilis est in malo, ita reprehensibilis est in bono. Erubescere enim malum, sapientiæ est; bonum vero erubescere fatuitatis. Unde scriptum est: Est confusio adducens peccatum, et est confusio adducens gloriam (Eccli. IV, 25). Qui enim erubescit proponendo mala quæ fecit, ad vitæ libertatem pervenit, qui vero erubescit bona facere, ab statu recititudinis cadit, atque ad damnationem tendit, sicut per Redemptorem dicitur: Qui me erubescit et nec

sermone, hunc filius hominis erubescet, cum venerit in majestate sua (Luc. IX, 26).

CAP. V. — De patientia Dei erga peccatores, ad illud: Ne dicas: Peccavi, et quid accidit triste (Eccli. V, 4)?

(Moral. lib. XXV, c. 4 et 5, n. 5 et 6; lib. I, hom. 13, in Evang., n. 3.) Divina severitas eo iniquum acrius in judicio punit, quod diutius pertulit, et tanto sequitur districtior sententia, quanto peccanti ei magna est patientia prorogata. Iniquus autem dum diu omne quod nequiter concupiscit exercet, quia non subito percussus, sed ejus in finem pœna differtur nequissima ejus actio a Deo videri non creditur. Æstimatur Deus injusti acta non cernere, quia differt juste damnare, et magna ejus patientia quasi quadam negligentia putatur. Iniquus quoque ipse toties se in peccatis suis non videri a Deo credit, quoties inulte peccavit. Cui per quemdam sapientem dicitur: Ne dicas: Peccavi, et quid accidit mihi triste (Eccli. V, 4)? Emendare non vult nequitiam, pro qua dignam non pertulit pœnam. Et quo pie expectatus est, eo ad peccandum nequiter est instigatus, et patientiam supernæ longanimitatis despiciens, unde corrigere culpam suam debuit, inde cumulavit. Sæpe etiam quia pœnam quam meretur, repente non suscipit, hoc ipsum Deo non æstimat displicere quod facit. Eat ita nunc, et ad quaslibet blasphemias præsumendo prorumpat voluntatum [Text., voluptatum] suarum nequitas impleat, aliena rapiat, innocentum oppressione satiatur, et quia necdum percussus, vias suas aut non videri a Domino æstimet, aut quod pejus est, approbari. Veniet profecto, veniet æterna et repentina percussio; et tunc cognoscat ab eo [Text., a Deo] cuncta conspici, quando se improvise exitu viderit pro cunctorum retributione damnari. Tunc considerasse omnia verum judicem sentiet, quando malorum suorum meritum jam evadere sentiendo non possit. Nemo igitur dicat humana facta Deum non cernere, cum iniquum quempiam iniquitates suas libere prospicit cumulare. Nemo hanc Dei longanimitatem negligat, quia tanto districtiorem justitiam in judicio exercet, quanto longiorem patientiam ante iudicium prærogavit. Hinc etenim Paulus dicit: Ignoras quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit, secundum autem duritiam tuam et cor impenitens, thesaurizas tibi iram in die iræ et revelationis justi iudicii Dei (Rom. II, 4). Hinc Psalmista ait: Deus iudex, justus, fortis et longanimis. Dicturus quippe longanimum, præmisit justum, ut quem vides delinquentium peccata diu patienter ferre, scias hunc quandoque etiam districte judicare. Altissimus est enim patiens redditor (Eccli. V, 4); patiens enim redditor dicitur, quia peccata hominum et patitur et reddit, nam quos diu ut convertantur tolerat, non conversos durius damnat.

CAP. VI. — De oratione, ad illud: Ne iteres verbum in oratione (Eccli. VII, 15).

(Moral. lib. X, cap. 15, num. 27, etc.) Mens in Deo se per studium orationis attollens, ab spei fiducia protinus frangitur, si eam intendentem reatus sui accusat conscientia, si intenta precibus necdum devictæ culpæ mordetur memoria. Diffidit namque accipere se posse quod appetit, quæ profecto remiscitur nolle se adhuc facere quod divinitus audivit. Hinc per Joannem dicitur: Si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum, et quidquid petierimus ab eo accipiemus (1 Joann. III, 21). Hinc Salomon ait: Qui averit aures suam ne audiat legem, oratio ejus erit execrabilis (Prov. XXVIII, 9). Cor quippe nos in petitione reprehendit, cum resistere se præceptis ejus, quem postulat, meminit, et oratio sit execrabilis, cum a censura avertitur legis, quia dignum profecto est ut ab ejus beneficiis sit quisque extraneus, cujus nimirum jussionibus non vult esse subjectus. Quia in re hoc est salubre remedium, ut cum se mens ex memoria culpæ reprehendit, hoc prius in oratione debeat quod erravit; quatenus orationis macula cum delictibus tergitur, in peti-

tione sua cordis facies ab auctore munda videatur. A mortis imitatio, quam dum iusti sollicite custodiunt [Text., peragunt], culparum laqueos evadunt.

Sed curandum nimis est ne ad hoc rursus proruat, quod se mundasse fletibus exsultat; ne dum plorata iterum culpa committitur, in conspectu iudicis iusti ipsa etiam lamenta levigentur. Solerter quippe debemus meminisse quod dicitur: *Ne iteres verbum in oratione tua* (Eccli. vii, 15). Quo videlicet dicto vir sapiens nequaquam nos prohibet sæpe veniam petere, sed culpas iterare. Verbum quippe in oratione iterare est post fletum committere quod rursus necesse sit deslere. Ac si aperte dicat: Cum male gesta desleveris, nequaquam rursus facias quod in precibus iterum plangas. Ante igitur orationis tempora debet sollicite conspici, quidquid potest in oratione reprobari. Talem quippe se mens, et cum ab oratione cessat, exhibere festinet, qualis apparere iudici in ipso orationis tempore exoptat. Sæpe namque inmundam quædam vel illicita in animo vertimus [Text., versamus], quoties a precibus vacamus. Sed cum se mens ad studia orationis erexerit, earum rerum imagines reverberata patiur, quibus libenter prius otiosa premebatur. Sæpe curis mundi libenter occupamur, cumque post hæc studio orationis intendimus, nequaquam se mens ad cœlestia erigit, quia pondus hanc terrenæ sollicitudinis in profundum misit. Nonnunquam vero cor a cunctis excutimus, et illicitis motibus etiam cum a prece vacat obviamus; sed tamen quia culpas rarius committimus, aliena pigrius delicta laxamus, et quo peccare noster animus sollicitus metuit, eo districtius hoc quod in se ab alio delinquitur abhorrescit. Unde fit ut eo inveniatur quisque tardus ad veniam, quo proficiendo factus est cautus ad culpam. Sed quid hac doloris macula inveniri deterius potest, quæ in conspectu iudicis non inquinat charitatem, sed necat? Vitam quippe animæ quælibet culpa polluit: servatus vero contra proximum dolor occidit. Menti namque ut gladius figitur, et mucrone illius ipsa viscerum occulta perforantur, qui scilicet a transfixo corde si prius non educitur, nihil in precibus divinæ opis obtinetur, quia vulneratis membris imponi salutis medicina nequeunt, nisi ferrum a vulnere ante subtrahatur. Hinc est quod per semetipsam Veritas dicit: *Nisi remiseritis hominibus peccata eorum, nec pater vester qui in cœlis est, remittet vobis peccata vestra* (Matth. vi, 13). Hinc constitutioni postulationis conditionem pietatis posuit, dicens: *Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris* (Ibid. 12): ut profecto bonum quod a Deo compuncti petimus, hoc primum cum proximo conversi faciamus. Tunc ergo vere oramus, cum nec nos prohibita mala committimus, nec ea quæ in nos commissa sunt ex proprio zelo retinemus. Gravi mens nostra orationis suæ tempore confusione deprimitur, si hanc aut sua adhuc operatio inquinat, ut alienæ malitiæ servatus dolor accusat (Mor. lib. xvi, c. 20). Nam sicut per corporis faciem hominibus, ita per interiorum imaginem Deo noti atque conspicibiles sumus; cum vero reatu culpæ deprimimur, ad Deum levare cordis nostri faciem veremur. Dum enim nulla bonorum operum confidentia fulcitur, intueri summa mens trepidat, quia ipsa se conscientia accusat. Cum vero iam pœnitentiæ lamentis culpa diluitur, et sic perstrata planguntur ut plangenda minime perpetrentur, magna in mente fiducia nascitur et ad conspicienda supernæ retributionis gaudia cordis nostri facies levatur.

CAP. VII. — *Quod pro mortis memoria evadantur crimina, ad illud: In omnibus operibus tuis memorare novissima tua* (Eccli. vii, 40).

(Moral. lib. xiii, c. 29, n. 33.) *In omnibus operibus tuis memorare novissima tua, et in æternum non peccabis.* Qui enim considerat qualis erit timidus in morte, semper fit timidus in operatione; nihil quod transeat appetit, cunctis præsentis vitæ desideris contradicit, et pene mortuum se considerat, quia se avertiturum minime ignorat. Perfecta enim vita est

cap. VIII. — *De superbia, ad illud: Initiant omnis peccati superbia* (Eccli. x, 15).

(Moral. lib. xxxi, c. 45, n. 87, lib. xxxiv, c. 23, n. 47.) Radix cuncti mali superbia est, Scriptura attestante qua dicitur: *Initium omnis peccati superbia* (Eccli. x, 15). Prima autem ejus soboles inanis gloria. Septem nimirum principalia vitia de hac virulenta radice proferuntur, scilicet inanis gloria, invidia, ira, tristitia, avaritia, ventris ingluvies, luxuria. Nam quia his septem vitiis superbiæ nos captos doluit, ideo Redemptor noster ad spiritalis liberationis prælium Spiritu septiformis gratiæ plenus venit. Sed ex his septem principalibus vitiis alia vitiorum pullulant germina. Nam de inani gloria, inobediencia, jactantia, hypocrisis, contentiones, pertinaciæ, discordiæ et novitatum præsumptiones oriuntur. De invidia, odium, susurratio, detractio, exultatio in adversis proximi, afflictio autem in prosperis nascitur. De ira: timor [Text., tumor] mentis, contumeliæ, clamor, indignatio, blasphemæ proferuntur. De tristitia: malitia, rancor, pusillanimitas, desperatio, torpor circa præcepta, vagatio mentis erga illicita nascitur. De avaritia: proditio, fraus, fallacia, perjuria, inquietudo, violentiæ, et contra misericordiam obdurationes cordis oriuntur. De ventris ingluvie, inepta lætitia, scurrilitas, immunditia, multiloquium, hebetudo sensus circa intelligentiam propagantur. De luxuria, cæcitas mentis, inconsideratio, inconstantia, præcipitatio, amor sui, odium Dei, affectus præsentis sæculi, horror autem vel desperatio futuri generantur. Ex his ergo principalibus vitiis quinque sunt spiritalia et duo carnalia. Sed unumquodque eorum tanta sibi cognatione jungitur, ut nonnisi unum de altero proferatur. Prima namque superbiæ soboles inanis est gloria, quæ dum oppressam mentem corruperit, invidiam gignit, quia nimirum dum vani nominis potentiam appetit, ne quis hanc alius adipisci valeat, tabescit. Invidia quoque iram generat, quia quanto interno livoris vulnere animus sauciatur, tanto etiam mansuetudo tranquillitatis amittitur, et quia quasi dolens membrum tangitur, idcirco oppositæ actionis manus velut gravius pressa sentitur. Ex ira quoque tristitia oritur, quia turbata mens quod inordinate se concutit, eo addicendo confundit, et cum tranquillitatis dulcedinem amiserit, nihil hanc nisi ex perturbatione subsequens mœror pascit. Tristitia quoque ad avaritiam derivatur, quia dum confusum cor bonum lætitiæ in semetipso intus amiserit, unde consolari debeat foris quaerit, et tanto magis exteriora bona adipisci desiderat, quanto gaudium non habet ad quod intrinsecus recurrat. Post hæc vero duo carnalia vitia, id est ventris ingluvies et luxuria supersunt. Sed cunctis liquet quod de ventris ingluvie luxuria nascitur, dum in ipsa distributione membrorum ventri genitalia subnixa [Text., subnexa] videantur: unde dum unum inordinate reficitur, aliud procul dubio ad contumelias excitatur. Radix ergo et regina vitiorum superbia cum devictum plene cor cœperit, mox illud his septem vitiis principalibus devastandum trahit. Sicut autem inferius radix tegitur, sed ab illa rami extrinsecus expanduntur, ita se superbia intrinsecus celat, sed ab illa protinus aperta vitia pullulant. Nulla quippe mala ad pubicum prodirent, nisi hæc mentem in occulto constringeret. Intus namque prius ebullit in elatione, quod foras postmodum spumat in opere. Sed quia occasio de superbiæ disputatione se præbuit, debemus hanc subtiliusque sollicitiusque discutere, atque ad humanas mentes quanta vel qualis veniat, et quibus qualiterve surripiat, demonstrare. Alia quippe vitia eas solummodo virtutes impetant quibus ipsa destruantur, ut videlicet ira patientiam, gastrinargia abstinentiam, libido continentiam expugnet. Superbia autem, quam vitiorum radicem diximus, nequaquam unius virtutis extinctione contenta,

contra cuncta animæ membra se erigit, et quasi generalis ac pestifer morbus corpus omne corrumpit, ut quidquid illa invadente agitur, etiam si virtus esse ostenditur, non per hoc Deo, sed soli vanæ gloriæ servatur. Quasi enim tyrannus quidam obsessam civitatem intercipit, cum mentem superbia irrumpit, et quo ditiores quemque ceperit, eo in dominio durior exurgit, quia quo amplius res virtutis sine humilitate agitur, eo latius ista dominatur. Quisquis vero ejus in se tyrannidem captiva mente susceperit, hoc primum damnus patitur, quod cluso [Text., clauso] cordis oculo iudicii aequitatem perdit. Nani cuncta quæ ab aliis vel bene geruntur displicent, et sola ei quæ vel prave ipse egerit placent; semper aliena opera despiciunt, semper miratur quod ipse facit, quia et quidquid egerit, egisse se singulariter credit, atque in eo quod exhibet per gloriæ cupiditatem, sibi met ipsi favet per cogitationem, et cum se in cunctis transcendere ceteros æstimat, per lata cogitationum spatia secum deambulans, laudes suas tacitus clamat. Nonnunquam vero ad tantam elationem mens ducitur, ut in eo quod timet, etiam per ostentationem locutionis effrenetur; sed tanto facilius ruina sequitur, quanto apud se quisque impudentius exallatur. Hinc enim scriptum est: *Ante ruinam exaltatur cor (Prov. xvi, 18)*. Hinc per Danielem dicitur: *In aula Babylonis deambulabat Rex; responditque, et ait: Nonne hæc est Babylon magna, quam ego ædificari in domum regni, in robore scititudinis inærx, in gloria decoris mei (Dan. iv, 26)?* Sed hunc tumorem quam concita vindicta represserit, illico adjungit, dicens: *Cum adhuc sermo esset in ore regis, vox de cælo ruit: Tibi dicitur, Nabuchodonosor rex, regnum tuum transiet a te: et ab hominibus te ejicient, et cum bestiis et feris erit habitatio tua; senum quasi bos comedes, et septem tempora immutabuntur super te (Ibid., 28)*. Ecce quia tumor mentis usque ad aperta verba se profudit, patientia iudicis protinus usque ad sententiam erupit, tantoque hunc districtius percussit, quanto ejus se superbia immoderatus erexit. Et quia enumerando bona dixit in quibus sibi placuit, enumerata mala in quibus ferietur audivit. Sciendum vero est quod ipsa hæc de qua tractamus elatio, alios ex rebus sæcularibus, alios vero ex spiritualibus possidet. Alter namque intumescit auro, alter eloquio, alter in infimis et terrenis rebus, alter summis cœlestibusque virtutibus, una tamen eademque res ante oculos Dei agitur, quamvis ad humana corda veniens, in eorum obtutibus diverso amictu palliatur. Nam cum is qui de terrena prius gloria superbiebat, postmodum de sanctitate extollitur, nequaquam cor ejus elatio deseruit, sed ad eum consueta veniens ut cognosci nequeat, vestem mutavit. Sciendum quoque est quod aliter hæc præpositos, atque aliter subditos tentat. Præfato namque in cogitationibus suggerit, quia solo vitæ merito super ceteros excrevit; et si qua ab eo bene aliquando gesta sunt, hæc importune ejus animo objicit, et cum hunc Deo singulariter placuisse insinuat, quo facile suggesta persuadeat, ipsam ad testimonium potestatis traditæ retributionem vocat dicens: *Quia nisi omnipotens Deus de his omnibus meliorem cerneret, omnes hos sub tuo regimine non dedisset. Ejusque mox mentem erigit, viles atque inutiles eos ostendit qui subjecti sunt; ita ut jam nullum quasi dignum respiciat, cui æquanimitè loquatur. Unde et mox mentis tranquillitas in iram vertitur, quia dum cunctos despicit, dum sensum vitamque omnium sine moderatione reprehendit, tanto irrefrenatus [Text., effrenatus] se in iracundiam dilatat, quanto eos qui sibi commissi sunt, esse sibi met indignos putat. Ad contra cum subjectorum cor superbia instigat, hoc summopere agere nititur, ut sua acta considerare funditus negligat, et semper tacitis cogitationibus rectoris sui iudices flant, qui dum in illo quod reprehendere debeant importune respiciunt, in semetipsis quod corrigant nunquam vident. Unde et tanto atrocius per-*

A eunt, quanto a se oculos avertunt: quia in hujus vitæ itinere offendentes corruunt, dum alibi intendunt. Et quidem peccatores se asserunt, nec tamen tantum ut tam noxie in regimine personæ traderentur. Et dum ejus facta despiciunt, dum præcepta contemnunt, ad tantam usque vesaniam devolvuntur, ut Deum res humanas curare non æstiment, quia ei qui qua-i jure reprehenditur, esse se commissos dolent. Sicque dum contra rectorem superbiunt, etiam contra iudicia conditoris intumescunt, et dum pastoris sui vitam dijudicant, ipsam quoque sapientiam omnia disponentem [Text., disponentis] impugnant. Sepe autem rectoris sui dictis proterve obviant, et eandem vocis superbiam libertatem vocant; sicque prope elatio [Text., sic quippe elatio] se quasi pro rectitudine libertatis objicit, sicut sæpe timor pro humilitate supponit. Nam sicut plerique reticent ex timore, et tamen tacere se existant ex humilitate, ita nonnulli loquuntur per impatentiam elationis, et tamen loqui se credunt per libertatem rectitudinis.

B Aliquando autem subditi proterva quæ sentiunt nequaquam produunt, et hi quorum loquacitas vix concipitur, nonnunquam ex sola amaritudine intimi rancoris obticescunt. Qui pro dolore mentis procacitatis suæ verba subtrahentes, cum male loqui soleant pejus tacent, quia cum peccando aliquid de correptione audiunt, indignantes etiam responsionis verba suspendunt. Cum his quando asperè agitur, sæpe ad querelæ voces de hac ipsa asperitate prosiliunt. Cum vero eos magistri sui blandè præveniunt, de hac ipsa humilitate qua præventi sunt gravius indignantur, et tanto eorum mens vastius accenditur, quanto consideratius infirma judicatur. Hi nimirum, quia humilitatem, quæ virtutum mater est, nesciunt, usum sui laboris perdunt, etiam si qua bona sunt quæ operari videantur; quia surgentis fabricæ robusta celsitudo non figitur, quæ nequaquam per fundamenti fortitudinem in petra solidatur. Soli ergo ruinæ crescit quod ædificant, quia ante molem fabricæ humilitatis fundamenta non procurant, quos bene ab intimis prodimus, si paucis in exterioribus ostendamus. Cunctis namque superba quæ se cogitatione tumentibus, inest clamor in locutione, amaritudo in silentio, dissolutio in hilaritate, furor in tristitia, inhonestas in actione, inhonestas in imagine, erectio in incessu, rancor in responsione. Horum mens semper est ad irrogandas contumelias valida, ad tolerandas infirma, ad obediendum pigra, ad lacessendum [Text., lacessendos] vero importuna, ad ea quæ facere debet et prævalere ignava, ad ea autem quæ facere nec debet nec prævalere parata. Hæc in eo quod sponte non appetit nullis exhortationibus flectitur; ad hoc autem quod latenter desiderat, querit ut cogatur, quia dum metuit ex desiderio suo viliscere, optat vinum in ipsa sua voluntate tolerare. Igitur quia humanos animos aliter tentari ex rebus carnalibus, atque aliter ex spiritualibus diximus, audiant illi: *Omnis caro senum, et omnis gloria ejus sicut flos feni (Isai. xl, 6)*. Audiant isti quod quibusdam post miracula dicitur: *Nescio vos unde sitis; discedite a me, omnes operarii iniquitatis (Luc. xiii, 27)*. Rursumque aliter tentari prælatos, et aliter subditos præfati sumus. Audiant illi, cum de accepta potestate gloriantur, hoc quod Abraham voce ardentis diviti dicitur: *Memento, fili, quia recepti bona in vita tua (Luc. xvi, 2)*. Audiant isti cum contra rectores suos in querelam prosiliunt, hoc quod murmuranti populo, Moysi et Aaron vocibus respondetur: *Non contra nos est murmur vestrum, sed contra Dominum; nos enim quid sumus (Exod. xvi, 8)?* Contra hujus languoris pestem audiamus cuncti quod magistra Veritas docet, dicens: *Discite a me, quia mitis sum et humilis cordi (Matth. xi, 29)*. Ad hoc namque unigenitus Dei Filius formam humilitatis nostræ suscepit; ad hoc invisibilis, non solum visibilis, sed etiam despectus apparuit; ad hoc contumeliarum ludibria, irasionum probra [Text., opprobria], passionumque tormentum

toleravit, ut superbum non esse hominem doceret humilis Deus. Quanta ergo humilitas [Text., humilitatis] virtus est, propter quam solam veraciter edocendam is qui sine æstimatione est magnus, usque ad passionem factus est parvus? Quia enim originem perditioni nostræ præbuit superbia diaboli, instrumentum redemptionis nostræ inventa est humilitas Dei. Hostis quippe noster magnus inter omnia conditus, videri supra omnia voluit elatus; Redemptor autem noster, magnus manens supra omnia, fieri inter omnia dignatus est parvus. Sed melius et elationis causam delegimus, et fundamenta humilitatis aperimus, si brevi commemoratione perstringimus quid mortis auctor, quid vitæ conditor suadeat [Text., dicat]. Ille nihil aliud mentes sibi subditas docet, quam celsitudinis culmen appetere, cuncta æqualia mentis tumore transcendere, societatem omnium hominum alta elatione transire, sese et contra potentiam conditoris erigere, sicut de eisdem per Psalmistam dicitur: *Transierunt in dispositione cordis; cogitaverunt et locuti sunt nequitas, iniquitatem in Excelsis locuti sunt* (Psal. LXXII, 7, 8). Iste ad sputa, ad palmas, ad calophos, ad spineam coronam, ad crucem, ad lanceam, atque ad mortem veniens, membra sua admonet, dicens: *Si quis mihi ministrat, me sequatur* (Joan. XII, 26). Quia igitur Redemptor noster corda regit humilium, et mortis auctor rex est superbiorum, aperte cognoscimus quod evidentissimum signum reprobiorum superbia est, at contra humilitas electorum. Cum igitur quam quisque habeat cognoscitur, sub quo regere militet invenitur. Unusquisque enim quasi quemdam titulum portat operis, quo facile ostendat sub cuius serviat potestate rectoris. Unde et per Evangelium dicitur: *Ex fructibus eorum cognoscetis eos* (Matth. VII, 16). Qui ergo sub rege superbiæ militant, licet aliquando speciem humilitatis assumant, semetipsos tamen celare in omnibus nequaquam possunt, quia eorum superbia diu latere non sustinent, cum ex alia tegitur, ex alia actione nudatur. Qui vero sub rege humilitatis militant, semper pavidi atque ex omni latere circumspecti, adversum jacula elationis pugnant, et quasi contra venientes ictus solum magis in suo corpore oculum custodiunt, dum in semetipsis principaliter humilitatem timentur.

CAP. IX. — *Quod in adversis prosperorum, in prosperis adversorum meminisse debeamus, ad illud: In die bonorum ne immemor sis malorum* (Eccli. XI, 27).

(Moral. lib. III, c. 9, n. 16.) Magna consolatio tribulationis est si cum adversa patimur, auctoris nostri ad memoriam dona revocemus. Nec frangit quod ex dolore obviat, si menti citius quod [Text., hoc] ex munere sublevari occurrat. Hinc scriptum est: *In die bonorum ne sis immemor malorum, et in die malorum, ne immemor sis bonorum* (Eccli. XI, 27). Quisquis enim dona percipit, sed donorum tempore nequaquam etiam flagella pertimescit, in elatione per lætitiâ corrumpitur. Quisquis autem flagellis atteritur, sed flagellorum tempore nequaquam se ex donis quæ eum contigit acceperisse consolatur, ab statu mentis omnimoda desperatione destruitur. Sic ergo utraque jungenda sunt, ut unum ex altero fulciatur, quatenus et flagelli poenam memoria temperet doni, et doni lætitiâ mordeat suspicio et formido flagelli.

CAP. X. — *De dilectione Dei, et proximi, ad illud: Non agnoscitur in bonis amicus, et non absconditur in malis inimicus* (Eccli. XII, 8).

(Moral. lib. VII, c. 24, n. 28.) Duo sunt præcepta charitatis, Dei videlicet amor et proximi. Per amorem Dei amor proximi gignitur, et per amorem proximi amor Dei nutritur. Nam qui amare Deum negligit, profecto diligere proximum nescit, et tunc plenius in Dei dilectione proficimus, si in ejus dilectionis gremio prius proximi dilectione [Text., charitate] lactamur. Quia enim amor Dei amorem proximi ge-

nerat, dicturus per legem Dominus: *Diliges proximum; præmisit, dicens: Diliges Dominum Deum tuum* (Deut. VI, 5; X, 12); ut scilicet in terra pectoris nostri prius amoris sui radicem ligeret, quatenus per ramos postmodum dilectio fraterna germinaret. Et rursum quia amor Dei ex proximi amore coalescit, testatur Joannes dicens: *Qui non diligit fratrem suum quem videt, Deum quem non videt, quomodo potest diligere* (I Joan. IV, 20)? Quæ tamen divina dilectio per timorem nascitur, sed in affectum crescendo permutatur. Sæpe vero omnipotens Deus ut quantum quisque a charitate ejus ac proximi longe sit, vel in ea quantum profecerit innotescat, miro ordine cuncta dispensans, alios flagellis deprimit, alios successibus sulcit, et cum quosdam temporaliter deserit, in quorundam cordibus quod malum latet ostendit. Nam plerumque ipsi nos miseris insequuntur, qui felices sine comparatione coluerunt. Cum enim quis positus in prosperitate diligit, incertum valde est utrum prosperitas an persona diligitur. Amisio autem felicitatis interrogat vim dilectionis. Unde dicitur [Text., bene quidam Sapiens dicit]: *Non agnoscitur in bonis amicus, et non absconditur in malis inimicus* (Eccli. XII, 8). Nec prosperitas quippe amicum indicat, nec adversitas inimicum celat, quia et ille sæpe prosperitatis nostræ reverentia tegitur, et iste ex confidentia adversitatis aperitur. Qui vero ex adversitate proximum despicit, aperte convincitur quod hunc in prosperis non amavit. Et cum omnipotens Deus ideo quosdam percutiat, ut et percussos erudiat, et non percussis occasionem boni operis præbeat, quisquis percussum despicit, occasionem a se virtutis repellit, et tanto se nequius contra actorem [Text., auctorem] erigit, quanto hunc nec piùm in salute propria, nec justum in alieno vulnere agnoscit.

CAP. XI. — *De his qui aliis impendunt misericordiam, nec tamen deserunt in justitiam, ad illud: Quid tibi nequam est cui bonum est* (Eccli. XIV, 5)?

(Moral. lib. XIX, c. 23, n. 58.) Ille bene agit quæ pia sunt, qui scit prius servare quæ justa sunt, ut collatus in proximos rivus misericordiam de justitiæ fonte ducatur. Nam multi proximis quasi opera misericordiam impendunt, sed in justitiæ facta non deserunt. Quod [Text. qui] si veraciter proximis misericordiam facere studerent, sibi ipsis debuissent prius juste vivendo misereri. Unde scriptum est: *Miserere animæ tuæ placeas Deo* (Eccli. XXX, 24). Qui ergo misereri vult proximo, a se trahat necesse est originem miserendi. Scriptum namque est: *Diliges proximum tuum sicut teipsum* (Matth. XIX, 19). Quomodo ergo alteri miserendo pius est, qui adhuc injusto vivendo sit impius sibi metipso? Unde dicitur: *Qui sibi nequam est, cui bonum erit* (Eccli. XIV, 5)? Ad exhibendam quippe misericordiam ut indigentibus plene exterius valeat imponi, duo sibi necessaria congruant, id est homo qui præbeat, et res quæ præbeat. Sed longe incomparabiliter melior est homo quam res. Qui itaque in ligenti proximo exteriorum substantiam præbet, sed vitam suam a nequitia non custodit; rem suam Deo tribuit, et se peccato. Hoc quod minus est obtulit actori [Text., auctori], et quod majus est servavit iniquitati.

CAP. XII. — *Quod pietas et humilitas inesse debeant elemosynariis, ad illud: Omni dato ne des tristitiam mali verbis* (Eccli. XVIII, 16).

(Moral. lib. XXI, c. 19, n. 29, etc.) Dux virtutes, humilitas scilicet et pietas, ita sibi met commixte debent esse, ut vicaria se per opera fulciant [Text., vicario semper opere fulciantur]: quatenus nec humilitas cum veneratur proximum, largitatis gratiam deserat; nec pietas cum largitur, intumescat erga indulgentiam. Itaque proximi humilitatem pietas fulciat, humilitas pietatem, ut cum indigentem rebus necessariis nature tuæ consortem vides, nec per pietatem [Text., impietatem] desinas legere, nec per superbiam negligas venerari quem tegis. Nam sunt

nonnulli qui mox ut ab egenis fratribus fuerint necessaria postulati, post dona largituri, in eis prius contumeliosa verba jaculantur. Qui etsi rebus ministerium pietatis perficiunt, verbis tamen humilitatis gratiam perdunt, ita ut plerumque videantur [Text., videatur], quia illatæ jam injuriæ satisfactionem solvunt, cum post contumelias dona largiuntur. Nec magni est operis quod postulata tribuunt, quia ipso dationis suæ munere vix eundem excessum sermonis tegant. Quibus bene dicitur: *Omni dato non des tristitiam mali verbi*. Et rursus: *Ecce verbum super datum bonum; et utraque cum homine justificato* (Eccli. xviii, 16, 17); ut videlicet datum exhiberi debeat per pietatem, et bonum verbum tribui per humilitatem. At contra alii egenos fratres non student rebus fulcire cum possunt, sed blandis tantum sermonibus fovere, quos vehementer Jacobi prædicatione sancta reprehendit, dicens: *Si autem frater aut soror nudi sunt, et indigent victu quotidiano, dicat autem aliquis ex vobis illis, ite in pace et calefacimini et saturamini. non dederitis autem eis quæ necessaria sunt corpori, quid proderit vobis* (Jacob. ii, 15)? Quos Joannes quoque apostolus admonet, dicens: *Filioli mei, non diligamus verbo, neque linguam, sed opere et veritate* (I Joan. iii, 12). Dilectio itaque [Text., namque] nostra semper exhibenda est et veneratione sermonis, et ministerio largitatis. Multum vero ad edonandam dantis superbiæ valet, si cum terrena tribuit, verba sollicitæ cœlestis magistri penset, qui ait: *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut cum defeceritis, eos recipiant in æterna tabernacula* (Luc. xvi, 9). Si enim eorum amicitias æterna tabernacula acquirimus, dantes procul dubio pensare debemus, quia patronis munera potius offerimus, quam egenis dona largimur. Hinc per Paulum dicitur: *Vestra abundantia illorum inopiam suppleat, ut et illorum abundantia vestra inopiam sit supplementum* (II Cor. viii, 14), ut videlicet sollicitè perpendamus, quia et eos quos nunc inopes cernimus, abundantes quandoque videbimus, et qui abundantes aspiciamus, si largiri negligamus, quandoque inopes erimus. Qui itaque nunc temporale subsidium pauperi tribuit, ab ea [Text., eo] postmodum perpetua recepturus, ut ita dicam, quasi ad frugem terram excolit, quæ quod accepit uberius reddit. Restat ergo ut nunquam elatio surgat ex munere, quando videlicet dives ex eo quod pauperi tribuit, agit ut in perpetuum pauper non sit. Quisquis autem super eum cui aliquid attribuit, factu se elationis extollit, majorem culpam intrinsicè superbiendo peragit, quam extrinsecus largiendo mercedem, sicut et ipse bovis interioribus nudus, cum nudum despicit vestiens, eo quod agit ut seipso deterior fiat, quo se indignum proximo meliorem putat; minus quippe inops est qui vestem non habet quam qui humilitatem. Unde necesse est ut cum naturæ nostræ consortes exteriora non habere conspiciamus, quam multa nobis desint dona interiora pensemus, quatenus sese super inopes cogitatio nostra non elevet, cum solenter videt quia nos tanto verius, quanto et interior indigentes sumus. Sunt D

A CAP. XIV. — *De defendentibus peccata sua, ad illud: Peccasti, ne adjicias iterum* (Eccli. xxi, 1).

(Moral. lib. iv, c. 21, n. 39.) *Peccasti; ne adjicias iterum*. Peccato peccatum adjicit, qui male gesta etiam defendit, qui culpe suæ [Text., tenebris] etiam patrocinia defensionis adjungit.

CAP. XV. — *De his qui affliguntur pro amissione temporalium, ad illud: De stercore boum lapidatus est piger* (Eccli. xi, 2).

(Moral. lib. xv, c. 4, n. 5.) *De stercore boum lapidatus est piger*. Gaudia vitæ præsentis, quæ injusti æstimant magna bona, Justo ut stercora deputant, is autem qui Deum sequi noluerit, ab amore æternæ vitæ pigrescit, et quoties rerum temporalium damno percussitur, ex his nimirum affligitur, quæ justo viri velut stercora contemnunt. Qui ergo externarum [Text., ex terrenarum] rerum percussione atteritur, quid aliud quam de stercore boum flagellatur [Text., lapidatur]?

B CAP. XVI. — *De hypocritis, ad illud: Transi, hospes, et orna mensam* (Eccli. xxxix, 39).

(Moral. lib. xxxii, c. 15, n. 19.) *Transi, hospes, et orna mensam*. Transeundo hospes ornare mensam dicitur, quia si ad altare Dei quis positus, per bona opera gloriam propriam querit, et de ostentatione sanctitatis ejus laus altaris extenditur, et ipso tamen apud Dominum in numero civium non habetur. Aliis ejus opinio proficit, et tamen a Deo extraneus ipse pertransit. Mensam itaque transeundo decoravit, quia stare ad sacra voluit [Text., noluit], qui per omne quod agere studuit, ad humanas laudes mente decurrit. Nonnulli namque hominum, et apud Deum [Text., sanctorum] reprobi sunt, et apud homines sanctitatis nomine censentur, cum et ante humanos oculos aliud ostendit vita, et ante divina judicia aliud intendit conscientia.

CAP. XVII. — *De bonis et malis prælatis, ad illud: Ducem te constituerunt, noli extolli* (Eccli. xxxii, 1).

(Moral. lib. xxii, c. 1, n. 8; lib. xxiv, c. 25, n. 22, et c. 23, n. 50.) Sanctæ universalis Ecclesiæ spiritualis quisque prædicator, in cunctis quæ dicit solenter curare inspicit, ne in eo quod recte prædicat, vitio se elationis extollat, ne vita a lingua discordet, ne pacem cum in Ecclesia annuntiat, in semetipso, dum bene dicit et male vivit amittat; sed studet summopere contra maledicos rumores adversantium, et defendere loquendo quod vivit, et ornare vivendo quod dicit. Nec in his omnibus suam, sed actoris [Text., auctoris] gloriam querit, atque omnem sapientiæ gratiam, quam ut loqueretur accepit, non suis se æstimat meritis, sed eorum intercessionibus pro quibus loquitur, accipisse. Sicque dum se infra dejicit, superest, quia nimirum suæ mercedi magis proficit quod bona quæ exercere prævalet, alienis meritis reddit, indignum se omnibus judicat, etiam dum dignus cunctis vivit. Scit enim quod bona quæ innotescunt hominibus, sine periculo vix esse possunt, et quamvis sapientem esse se sentiat, vellet tamen esse sapiens nec videri, atque hoc sibi omnimodo quod loquendo proditur pertimescit, et si liceat tacere appetit, dum esse multis tutius silentium cernit, eosque se [Text., esse] feliciores putat, quos intra sanctam Ecclesiam locus inferior per silentium occultat. Et tamen ut sancta Ecclesia defendatur, quia ad loquendum vi charitatis impellitur, ex necessitate quidem officium locutionis suscipit, sed ex magno desiderio otium taciturnitatis querit, hoc servat voto, illud observat [Text., exercet] ministerio. Hanc autem dicendi formulam arrogantibus ignorant, neque enim loquuntur quia causæ eveniunt, sed causas evenire optant [Text., appetunt], ut loquantur. Ipsi etiam, sicut sæpe novimus, inordinatum sibi metum a subditis exigunt; et non tam propter Dominum quam pro Domino venerari volunt; intus enim se tumore cordis extollunt, cunctosque subditos in sui comparatione despiciunt, nec con-

CAP. XIII. — *De vitandis minutis peccatis, ad illud: Qui modica negligit, paulatim decidit* (Eccli. xix, 1).

(Reg. pastoral. part. iii, cap. 33.) *Qui modica spernit, paulatim decidet*. Qui peccata minima fere ac devitare negligit, ab statu justitiæ non quidem repente, sed paribus totus cadit.

descendendo consolantur [Text., consulunt], sed dominando premunt, quia videlicet alta cogitatione se erigunt, et æquales se esse illis quibus eos præesse contigit, non agnoscunt. Contra hunc tumorem prælatorum dicitur: *Ducem te constituerunt; noli extolli, sed esto in illis quasi unus ex illis* (Eccli. xxxii, 4). Hunc tumorem Dominus per prophetam in pastoribus increpans, ait: *Vos autem cum austeritate imperabatis eis, et cum potentia* (Ezech. xxxiv, 4). Ipsa enim bona quæ subditis dicunt, dominando potius quam consulendo proferunt; quia videlicet quidquam eis quasi ex æquo dicere, se ipsos existimant deiecit; singularitate autem gaudent culminis, et non æqualitate conditionis. Unusquisque autem superbus rector toties ad culpam superbiæ [Text., apostasiæ] dilabitur, quoties præesse hominibus delectatur, et honoris sui singularitate latatur, sub quo enim sit non considerat, et quod æqualibus quasi non sit æqualis, exultat. Unde autem hæc vitiorum radix pullulat in corde regentium, nisi ex imitatione illius qui presedit angelorum societatibus, dixit: *Ascendam super altitudinem nubium, similis ero Altissimo* (Isai. xiv, 14)? Rectores ergo quoties extolluntur in eo quod cæteros regunt, toties per lapsum superbiæ a summi rectoris servitio separantur; et cum æquales sibi subditos despiciunt, ejus super se dominium, sub quo omnes æquales sunt, non agnoscunt. Quia vero dominando præsent, exemplo suæ superbiæ subditos ad impietatem trahunt, ad viam autem pietatis ducerent, si eorum oculis humilitatis exempla monstrarent. Dux autem est impius, qui per tumorem a tramite veritatis exorbitat, et dum ipse in præceps ruit, ad abrupta sequentes invitat. Dux est impius, qui per tumorem exempla viam ostendit erroris. Paulus impius dux esse [Text., dux esse impietatis] metuebat, cum potestatis suæ celsitudinem reprimebat, dicens: *Nec quærentes ab hominibus gloriam, neque a vobis, neque ab aliis, cum possimus oneri esse ut Christi apostoli; sed facti sumus parvuli in medio vestrum* (I Thess. ii, 6). Parvulus in medio eorum fuerat factus, quia timebat ne si inter discipulos honorem suæ celsitudinis vindicaret, exempla elationis ostenderet. Timebat nimirum ne dum sibi ipse potestatem pastoralis potentia quæreret, grex subditorum [Text., subditus] per abrupta sequeretur, et ad impietatem sequentes duceret, qui pietatis officium suscepisset. Unde necesse est ut is qui præest, quæ exempla subditis præbeat solerter attendat, et tantis se sciat vivere, quantis præesse, ac vigilanter inspiciat ne in eo quod prælatus est intumescat, ne jura debita potestatis immoderatus exeat, ne disciplinae jus in rigorem mutetur superbie, et unde a perversitate subditos restringere poterat, inde magis intuentium corda pervertat, ne ut dictum est, impietatis dux per officium pietatis existat. Non autem debet hominum ducatum suscipere, qui nescit homines bene vivendo præire, ne qui ad hoc eligitur ut aliorum culpas corrigat, quod rescare debuit ipse committat. Hinc inde se ergo qui præsent conspiciant [Text., circumspiciant], ut sibi subditis vivant, ut bonum quod faciunt, et intra sinum mentis abscondant, et eo ad provectionem sequentium exempla rectæ operationis impertiant, ut subditorum culpas animadvertentes corrigant, nec tamen per vim ejusdem animadvertentis intumescant, ut quædam leniter correpta tolerant, nec tamen discipline vincula eadem lenitate dissolvant, ut quædam tolerando dissimulent, nec tamen ea crescere dissimulando permittant. Laboriosa sunt ista, et nisi divina gratia fulciat, ad custodiendum difficilia. Recte ergo de adventu judicis per Sapientia librum dicitur: *Horrende et cito apparebit quam* [Text., quoniam] *durissimum judicium in his* [Text., judicium his], *qui præsent, fiet* (Sap. vi, 6). Quia ergo plerumque per potestatem regimini ad culpam prorumpitur elationis; initium [Text., unde vitium] superbiæ ab ipsa mix radice secandum est, ut cum latenter oritur, tunc vigilanter abscondatur, ne provectione vigeat,

ne usu roboretur. Difficile enim in se quisque inverteatam superbiæ apprehendit, quia nimirum hoc vitium quanto magis patitur, tanto minus videmus. Sic quippe in mente superbiæ sicut in oculis caigo generatur, quo se hæc latius dilatat, eo vehementius lumen angustatur [Text., angustat]. Paulisper ergo elatio in præcordiis crescit, et cum se vastius extenderit, oppressæ mentis oculum funditus claudit; ut captivus animus elationis typum et pati possit, et tamen id quod patitur videre non possit. Unde magno opere curandum est, ut qui regendis hominibus præfertur, apud se intra secretarium mentis in cathedra prasideat humilitatis, cumque judicanti ei a cæteris foris assistitur, vigilanti oculo incessanter aspiciat, cui quandoque judici ipse de his judicandis assistat, ut quanto nunc ante eum quem non videt sollicitus [Text., sollicitus] trepidat; tanto eum cum viderit securior cernat. Penset ergo quia qui ad satisfaciendum districto judici de sua tantummodo anima fortasse vix sufficit, quot regendis subditis præest, reddendæ apud eum rationis tempore, ut ita dicam, tot solus animas habet. Quæ nimirum cogitatio si assidue mentem excoquit, omnem superbiæ tumorem premit; et rector providus tanto jam neque superbus [Text., nec apostata] neque dux impius vocabitur, quanto ei cogitatione sollicita potestas quæ accepta est, non honor, sed onus assimilatur. Nam cui esse nunc judicem libet, huic videre tunc judicem non libet, numerari enim culpæ nequeunt, quæ habendæ potestatis amore perpetrantur. Tunc vero solum potestas bene geritur, cum non amando sed timendo retinetur; quæ ut ministrari recte valeat, oportet primum ut hanc non cupiditas, sed necessitas imponat, percepta autem nec pro formidine debet descri, nec ex libidine amplecti, ne aut pejus quis quasi ex humilitate superbiat, si divinæ dispensationis ordinem fugiendo contemnat, aut eo jugum sarpini rectoris abjiciat, quo eum super cæteros privatum regimen delectat. Potestas ergo cum percipitur, non ex libidine amanda est, sed ex longanimitate toleranda; ut inde tunc ad judicium salubriter levis sit, unde nunc ad ministerium patienter gravis innotescit.

CAP. XVIII. — *Quod per domesticos quærat diabolus decipere iustos, ad illud: A filiis tuis cave, et a domesticis tuis attende* (Eccli. xxxii, 26).

(Moral. lib. iii, c. 8, n. 13.) *A filiis tuis cave, et a domesticis tuis attende.* Antiquus adversarius non solum per semetipsum, sed per eos etiam qui nobis adherent, statum satagit nostræ mentis inclinare, cum enim cor nostrum sua persuasione non subruat, ad hoc nimirum per linguas adherentium repit. Hinc per prophetam dicitur: *Unusquisque se a proximo suo custodiat, et in omni fratre suo non habeat fiduciam* (Jerem. ix, 4). Hinc rursus scriptum est: *Inimici hominis domestici ejus* (Matth. x, 36). Callidus namque adversarius cum a bonorum cordibus repelli se conspicit, eos qui ab illis valde diliguntur exquirat, et per eorum verba blandiens loquitur, qui plus cæteris amantur, ut dum vis amoris cor perforat, facile persuasionis gladius [Text., ejus] ad intimæ recititudinis munimina irrumpat.

CAP. XIX. — *Quot modis tangant æthiolum imagines somniorum, ad illud: Multos errare fecerunt somnia* (Eccli. xxxiv, 7).

(Moral. lib. viii, c. 24, n. 42.) Aliquando somnia ventris plenitudine vel inanitate, aliquando vero illusionem, aliquando cogitationem simul et illusionem, aliquando revelationem, aliquando cogitationem simul et revelationem generantur. Sed duo quæ prima diximus, omnes experimento cognoscimus, subjuncta autem quatuor in sacræ Scripturæ paginis invenimus. Somnia etenim nisi plerumque ab occulto hoste per illusionem fierent, nequaquam hoc vir sapiens indicaret dicens: *Multos errare fecerunt somnia, et illusiones vana* (Eccli. xxxiv, 7). Vel certe: *Non auaurabimini, nec observabitis somnia* (Levit. xix, 26).

Quibus profecto verbis ejus sint detestationis ostenditur, quæ auguriis conjunguntur. Rursum nisi aliquando ex cogitatione simul et illusionē procederent, Salomon minime dixisset: *Multas curas sequuntur somnia* (Ecclē. v, 2). Et nisi aliquando somnia ex mysterio revelationis orientur, Joseph præferendum se fratris somnio non videret (Genes. 37): nec Mariæ sponsum ut ablato puero in Ægyptum fugeret, per somnium Veritas [Text. Angelus] admoneret (Matth. II). Rursum nisi aliquando somnia cogitatione simul et revelatione procederent, nequaquam Daniel propheta Nabuchodonosor visionem disserens, a radice cogitationis inchoasset, dicens: *Tu rex cogitare cœpisti in stratu tuo quid esset futurum post hæc; et qui revelat mysteria, ostendit tibi quæ futura* [Text. ventura] sunt (Daniel. II, 29). Et paulo post: *Videbas, et ecce quasi statua una grandis; statua illa magna, et statua* [Text. statua] *sublimis stabat contra te, etc.* (Ibid., 31). Daniel itaque dum somnium, et [Text. ad] implendum reverenter insinuat, et ex qua ortum sit cogitatione manifestat, patenter ostenditur quia hoc plerumque ex cogitatione simul et revelatione generetur. Sed nimirum cum somnia tot rerum qualitibus alternent, tanto eis difficilius credi debet, quanto et ex quo impulsu veniant facilius non elucet. Sæpe namque malignus spiritus his quos amore vitæ presentis vigilantem interceptit, prospera etiam dormientibus promittit, et quos formidare adversa considerat, eis hoc durius somnii imaginibus intentat, quatenus indiscretam mentem diversa qualitate afficiat, eamque aut spe sublevans, aut deprimens timore, confundat. Sæpe etiam sanctorum corda afficere somniis nititur, ut ab intentione cogitationis solidæ ad tempus saltem momentoque deriventur, quamvis ipsi protinus animum ab illusionis imagine [Text. imaginatione] discutiant: sed hostis insidians quo eos vigilantes minime superat, eo dormientes gravius impugnat; quem tamen hoc maligne agere superna dispensatio benigne permittit, ne in electorum cordibus ipæ saltem a passionis præmio somnus vacet.

CAP. XX. — *De victimis impiorum, ad illud: Qui offert sacrificium de substantia pauperis* (Ecclē. xxxiv, 24).

(Reg. pastoral. part. III, cap. 23, admon. 21.) Aliud est pro peccatis misericordiam facere, aliud pro misericordia facienda peccare. Quæ jam nec misericordia nuncupari potest, quia ad dulcem fructum non proficit quæ per virus pestiferæ radicis amarescit. Hinc est enim quod ipsa etiam sacrificia per Prophetam Dominus reprobat, dicens: *Ego Dominus diligens iudicium, et odio habens rapinam in holocaustum* (Isa. Lxi, 8). Hinc iterum dicit: *Hostiæ impiorum abominabiles, quia offeruntur ex scelere* (Prov. xxii, 27). Sæpe enim indigentibus subtrahunt quod [Text. quæ Deo] indigentibus largiuntur, sed quanta eos animadversione renuat per quemdam Sapientem Dominus demonstrat, dicens: *Qui offert sacrificium ex substantia pauperis, quasi qui victimat filium in conspectu patris sui* (Ecclē. xxxiv, 24). Quid namque esse intolerabilius potest quam mors illius in conspectu [Text., ante oculos] patris? Hoc itaque sacrificium quanta ira aspiciatur ostenditur, quod orbatu patris dolori comparatur.

CAP. XXI. — *De iterantibus peccata sua, ad illud: Qui baptizatur a mortuo, etc.* (Ecclē. xxxiv, 30).

(Reg. pastoral. III part., cap. 30, admon. 31.) *Qui baptizatur a mortuo, et iterum tangit illum, quid prodest* [Text. proficit] *lavatio ejus?* Baptizatur quippe a mortuo, qui lavatur [Text. mundatur] flebitus a peccato; sed post baptismum mortuum tangit, qui culpas post lacrymas perit.

CAP. XXII. — *De quotidianis flagellis hominum, ad illud: Grave jugum super filios Adam* (Ecclē. xl, 1).

(Moral. lib. xxiv, c. 4, n. 7; lib. viii, c. 32, n. 52 et seq.; lib. xi, c. 49, n. 66; lib. viii, c. 32, n. 55.)

A *Grave jugum super filios Adam a die exitus de ventre matris eorum, usque ad diem sepulturæ in matre* [Text. matrem] *omnium.* In Adam quippe primo homine a Domino [Text. Deo] recedente, repulsi a paradisi gaudiis in hanc mortalitatis vitæ ærumnam cecidimus, et quam gravem culpam serpentis suasionē commisimus, poenæ nostræ ultione sentimus. Hic enim lapsi, nihil extra Deum nisi quo affligeremur invenimus. Et quia per oculorum visum carnem secuti sumus, de ipsa carne quam præceptis Dei præposuimus, flagellamur. In ipsa quippe quotidie gemitur, in ipsa cruciatum, in ipsa interitum patimur, ut hoc nobis mira dispensatione Dominus in poenam verteret, per quod fecimus culpam, nec aliunde esset interitum censura supplicii, nisi unde fuerat causa peccati, ut ejus carnis amaritudine homo erudiretur ad vitam, cujus oblectatione superbe [Text. superbix] pervenit ad mortem. Homo quippe serpentis persuasionibus captus, dum Domini præcepta contemnens, eum peccando dereliquit, humilitatis arcem deserens, ad infirmitatis jugum superbitione pervenit, et cervicem cordis erigendo supposit: quia qui subesse divinis jussionibus noluit, sub suis se necessitatibus stravit. Quod melius ostendimus, si ea quæ dejectus sustinet, et prius carnis, et post pondera mentis exprimamus. Ut enim taceamus hoc quod dolores tolerat, quod febribus anhelat, sua quadam ægritudine constringitur ipsa hæc nostri corporis quæ salus vocatur. Nam otio tabescit, opere deficit, inedia deficiens cibo reficitur ut subsistat, refectione lassescens, abstinentia relevatur ut vigeat, aqua perfunditur ne arescat, linteis tergitur ne ipsa nimis perfusione liqueat, labore vegetatur, ne quiete torpeat, quiete refovetur, ne laboris exercitatione succumbat. Fatigatur vigiliis, somno reparatur, oppressa somno vigiliis excutitur, ne sua pejus quiete lassetur. Vestibus tegitur, ne frigidis adversitate penetretur, quæsito calore deficiens aurarum flatu refovetur, cumque unde molestias invenit, unde molestias fugere quæsit, male sauciata, ut ita dixerim, de ipso suo medicamine languescit. Remotis ergo febribus, cessantibusque doloribus, ipsa nostra salus ægritudo est, cui curandi necessitas non [Text. nunquam] deest, quot enim solatia ad vivendum usum quarimus, quasi tot nostræ ægritudinis medicamentis obviamus; sed ipsum quoque medicamen in vulnus vertitur, quia exquisito remedio paulo diutius inhærentes, ex eo gravius deficiunt quod provide ad refectionem paramus. Sic nimirum debuit præsumptio corripri, sic sic superbia sterni, quia enim elatum semel spiritum sumpsimus, ecce defluentem [Text. defluens] quotidie portamus luctum [Text., lutum]: ipsa quoque mens nostra a secreti interioris gaudio [Text. securo] exclusa, modo spe decipitur, modo pavore vexatur, modo despiciendo dolore dejicitur, modo falsa hilaritate relevatur. Transitoria pertinaciter diligit, eorumque amissione incessanter ateritur, quia et incessanter cursu rapiente permutat. Rebus autem mutabilibus subdita, et a semetipsa variatur, nam quærens quod non habet, anxiam percipit, cumque hoc habere cœperit, tædet hanc percepisse quod quæsit. Amat sæpe quod despexerat, despicit quod amabat, cum labore quæ æterna sunt desit, sed eorum repente obliviscitur, si laborare desierit. Diu quærit ut parum quid de summis inveniat, sed ad consueta citius relabens, nec parum in his quæ invenerit perseverat. Erudiri appetens, vix suam ignorantiam superat, sed erudita, gravius contra scientiæ gloriam pugnat. Vix carnis suæ sibi tyrannidem subjicit, sed tamen adhuc intus culpa imagines tolerat, cuius jam foris opera vincendo restrinxit. In actoris [Text. auctoris] sui inquisitione se erigit, sed reverberatam hanc corporearum rerum amica caligo confundit. Semetipsam qualiter incorporea corpus regat intueri vult et non valet. Requirit mire quod sibi respondere non sufficit; et sub eo ignara deficit, quod prudenter requirit. Amplam

B *Grave jugum super filios Adam a die exitus de ventre matris eorum, usque ad diem sepulturæ in matre* [Text. matrem] *omnium.* In Adam quippe primo homine a Domino [Text. Deo] recedente, repulsi a paradisi gaudiis in hanc mortalitatis vitæ ærumnam cecidimus, et quam gravem culpam serpentis suasionē commisimus, poenæ nostræ ultione sentimus. Hic enim lapsi, nihil extra Deum nisi quo affligeremur invenimus. Et quia per oculorum visum carnem secuti sumus, de ipsa carne quam præceptis Dei præposuimus, flagellamur. In ipsa quippe quotidie gemitur, in ipsa cruciatum, in ipsa interitum patimur, ut hoc nobis mira dispensatione Dominus in poenam verteret, per quod fecimus culpam, nec aliunde esset interitum censura supplicii, nisi unde fuerat causa peccati, ut ejus carnis amaritudine homo erudiretur ad vitam, cujus oblectatione superbe [Text. superbix] pervenit ad mortem. Homo quippe serpentis persuasionibus captus, dum Domini præcepta contemnens, eum peccando dereliquit, humilitatis arcem deserens, ad infirmitatis jugum superbitione pervenit, et cervicem cordis erigendo supposit: quia qui subesse divinis jussionibus noluit, sub suis se necessitatibus stravit. Quod melius ostendimus, si ea quæ dejectus sustinet, et prius carnis, et post pondera mentis exprimamus. Ut enim taceamus hoc quod dolores tolerat, quod febribus anhelat, sua quadam ægritudine constringitur ipsa hæc nostri corporis quæ salus vocatur. Nam otio tabescit, opere deficit, inedia deficiens cibo reficitur ut subsistat, refectione lassescens, abstinentia relevatur ut vigeat, aqua perfunditur ne arescat, linteis tergitur ne ipsa nimis perfusione liqueat, labore vegetatur, ne quiete torpeat, quiete refovetur, ne laboris exercitatione succumbat. Fatigatur vigiliis, somno reparatur, oppressa somno vigiliis excutitur, ne sua pejus quiete lassetur. Vestibus tegitur, ne frigidis adversitate penetretur, quæsito calore deficiens aurarum flatu refovetur, cumque unde molestias invenit, unde molestias fugere quæsit, male sauciata, ut ita dixerim, de ipso suo medicamine languescit. Remotis ergo febribus, cessantibusque doloribus, ipsa nostra salus ægritudo est, cui curandi necessitas non [Text. nunquam] deest, quot enim solatia ad vivendum usum quarimus, quasi tot nostræ ægritudinis medicamentis obviamus; sed ipsum quoque medicamen in vulnus vertitur, quia exquisito remedio paulo diutius inhærentes, ex eo gravius deficiunt quod provide ad refectionem paramus. Sic nimirum debuit præsumptio corripri, sic sic superbia sterni, quia enim elatum semel spiritum sumpsimus, ecce defluentem [Text. defluens] quotidie portamus luctum [Text., lutum]: ipsa quoque mens nostra a secreti interioris gaudio [Text. securo] exclusa, modo spe decipitur, modo pavore vexatur, modo despiciendo dolore dejicitur, modo falsa hilaritate relevatur. Transitoria pertinaciter diligit, eorumque amissione incessanter ateritur, quia et incessanter cursu rapiente permutat. Rebus autem mutabilibus subdita, et a semetipsa variatur, nam quærens quod non habet, anxiam percipit, cumque hoc habere cœperit, tædet hanc percepisse quod quæsit. Amat sæpe quod despexerat, despicit quod amabat, cum labore quæ æterna sunt desit, sed eorum repente obliviscitur, si laborare desierit. Diu quærit ut parum quid de summis inveniat, sed ad consueta citius relabens, nec parum in his quæ invenerit perseverat. Erudiri appetens, vix suam ignorantiam superat, sed erudita, gravius contra scientiæ gloriam pugnat. Vix carnis suæ sibi tyrannidem subjicit, sed tamen adhuc intus culpa imagines tolerat, cuius jam foris opera vincendo restrinxit. In actoris [Text. auctoris] sui inquisitione se erigit, sed reverberatam hanc corporearum rerum amica caligo confundit. Semetipsam qualiter incorporea corpus regat intueri vult et non valet. Requirit mire quod sibi respondere non sufficit; et sub eo ignara deficit, quod prudenter requirit. Amplam

se simul et angustam considerans, qualem se veraciter æstimet ignorat : quia si ampla non esset, nequaquam tam investiganda requireret, et rursus si angusta non esset, hoc ipsum saltem quod ipsa requirit inveniret. Quia ergo repulsus homo et a carne molestias, et a mente quæstiones tolerat, grava nimium pondus semetipsum portat, undique languoribus premitur, tandem infirmitatibus urgetur, ut qui relicto Deo se sibi ad requiem sufficere credidit, nihil in se nisi tumultum perturbationis inveniret, inventumque se fugere quæreret, sed actore [Text. auctore] contempto, quo se fugeret non haberet. Si subtiliter etiam consideretur opus quod hic agitur, expulsi hominis gravis pœna et miseria est. Quod enim multa cautela custoditur salus corporis, quod etiam custodita amittitur, amissa cum gravi dolore [Text. labore] reparatur, et tamen reparata semper in dubio est, quid hoc aliud quam mortalis vitæ miseria est? Quod amamus amicos, suspecti ne offendi valeant, formidamus inimicos, atque de eis securi non sumus utique quos formidamus, quod plerumque inimicis loquimur, et nonnunquam pura verba proximorum, et multum nos fortasse diligentium, quasi verba suscipimus inimicorum, et qui falli nunquam vel fallere volumus, ex cautela nostra gravius erramus. Quid itaque hoc nisi humanæ vitæ gravis pœna [Text. miseria est] est? Quod amissa cœlesti patria repulsus homo delectatur exsilio, gravatur curis; et tamen cogitare dissimulat quam grave sit, quia multa cogitantur. Quod privatus est interno lumine, et tamen in hac vita diu vult perpetui cœcitate suam, quid hoc aliud quam de pœna nostra nata miseria est? Sed quamvis diu hic stare desideret, ipso tamen cursu mortalis vite impellitur, ut egrediatur : cuius infirmitatis pondera bene quidam sapiens contemplatus, ait : *Grave jugum super filios Adam, a die exitus de ventre matris eorum, usque ad diem sepulture in matre* [Text., matrem] omnium.

CAP. XXXIII. — *Quod melior sit discretus homo peccans quam indiscretus bene agens, ad illud : Melior est iniquitas viri quam beneficiens mulier* (Eccli. xlii, 14).

(Moral. lib. xi, cap. 49, n. 65.) *Melior est iniquitas viri, quam beneficiens mulier.* Vir etenim fortis quilibet et discretus vocatur, mulier vero mens infirma vel indiscreta accipitur. Et sæpe contingit ut etiam discretus quisque subito labatur in culpam, atque indiscretus alius et infirmus bonam exhibeat operationem. Sed is qui indiscretus atque infirmus est, nonnunquam de eo quod bene egerit amplius elevatur, atque gravius in culpam cadit, discretus vero quisque etiam ex eo quod male se egisse intelligit, ad districtioris regulam arctius se reducit, et inde alius ad justitiam proficit, unde ad tempus a justitia cœcidisse videbatur. Qua in re recte dicitur : *Melior est iniquitas viri quam beneficiens mulier*, quia nonnunquam etiam culpa fortium occasio virtutis fit, et virtus infirmorum occasio peccati.

CAP. XXIV. — *De Sapientia, ad illud : Sapientiam scribæ in tempore otii* (Eccli. xxxviii, 25).

(Moral. lib. xviii, c. 43, n. 68 et 69; lib. v, c. 4, n. 5, 6 et 55.) *Sapientia in tempore otii : et qui minoratur actu, ipse percipiet eam.* Nullus quippe eam plene recipit, nisi qui ab omni se abstrahere actionum carnalium fluctuatione contendit. Sed quid quod plerosque antiquorum patrum novimus hanc sapientiam et in rinsecus vivaciter tenuisse, et curas mundi extrinsecus solemnitè ministrasse? An per-

ceptione hujus Sapientie Joseph privatum dicimus, qui famis tempore totius Ægypti curas suscipiens, non solum Ægyptiis alimenta præbuit, sed vitam quoque exterorum adventantium ministerii sui arte servavit (Genes. xli, 43, seq.)? An ab hac sapientia Daniel alienus exstitit, qui a Chaldeorum rege in Babylonia princeps magistratum effectus, tanto majoribus curis occupatus est, quanto et sublimiori dignitate omnibus prælatus (Dan. ii)? Quia vero aliquando qui solam cœlestem patriam diligunt, terrenæ patriæ curis subjacent, pleni superna sapientia discernunt qualiter debeant vacare ad aliud intrinsecus, et ad aliud extrinsecus occupari, ut si forte occulta Dei ordinatio aliquid eis non appetentibus de hujus sæculi curis impositur, cedant Deo quem diligunt, et præ amore ejus intrinsecus solam ejus desiderant visionem, præ timore vero ejus impositam sibi extrinsecus humiliter explent actionem, ut et vacare Deo appetant ex gratia dilectionis, et rursus curas superimpositas ex conditione explent servitutis. Cumque occupationes extrinsecus perstreperunt, intrinsecus in amore pacatissima quies tenetur, atque occupationum tumultus exterius perstreperentes dispensat interius prærens iudex ratio, et tranquillo moderamine ea quæ circa se minus tranquilla sunt, disponit. Sicut enim vigor mentis freaendis præstis motibus carnis, sic sæpe superimpositos tumultus occupationis bene regit amor quietis, quia exteriores curæ, si perversæ amore non appetantur, non confuso sed ordinato animo ministrari queunt. Sancti enim viri nequaquam eas appetunt, sed occulto ordine sibi superimpositas gemunt, et quamvis illas per meliorem intentionem fugiant, tamen per subditam mentem portant, quas diem summopere, si licent, vitare festinant; sed timentes occultas dispensationes Dei, tenent quod fugiunt, exercent quod vivunt. Intrant enim ad cor suum et ibi consulunt quid velit occulta voluntas Dei, sæpeque subditos esse debere suam ordinacionibus cognoscentes, humiliant cervicem cordis iugo divinæ dispensationis. Quisquis talis est, quilibet tumultus versentur extrinsecus, nunquam ad ejus interiora perveniunt. Itaque agitur ut et aliud intrinsecus voto, et aliud extrinsecus teneatur officio; et hac ipsa sapientia non jam turbulenta atque confusa, sed tranquilla corda replentur. Mira autem divinitatis pietate agitur, cum is qui perfecto corde ad contemplationem tendit, humanis ministeriis occupatur, ut et multis infirmioribus ejus mens perfecta proficiat, et quo semetipsum imperfectum respicit, inde ad humilitatis culmen perfectior aurgat. Nonnunquam enim sancti viri unde desideriorum suorum detrimenta tolerant, inde majora luera conversis aliis reportant, quia dum eis vacare, ut appetunt, non licet, rapere secum afios quibus admiscerentur habet. Fit ergo mira dispensatione pietatis, ut unde se destructiores æstimant, inde locupletores ad cœlestis patriæ constructionem surgant. Nonnunquam vero incircò ad concepta desideria minime perveniunt, ut ipsa interveniente tarditate, ad eadem desideria laxato mentis sinu dilatantur. Et quæ extenuari fortasse poterant, magna dispositione agitur ut repulsa crescant. Sic quippe mortificari appetunt ut jam perfecte, si liceat, conditoris sui faciem contemplantur; sed eorum desiderium differtur ut proficiat, et tarditatis suæ sinu nutritur ut crescat. Intus itaque servant desiderium pietatis, foris autem explent ministerium ordinis, quatenus nec a perfectione per intentionem recedant, nec per superbiam dispositioni conditoris contradicant. Qui vivit et regnat per infinita sæculorum sæcula. Amen.

LIBER TERTIUS.

De Testimoniis in Isaiam prophetam.

CAPUT PRIMUM. — *Cognovit bos possessorem suum* (Isa. i, 3).
(Moral. lib. i, c. 16, n. 25.) *Cognovit bos posses-*

sorem suum, et asinus præsepe domini sui. In Scriptura sacra, aliquando per boves Judææ operarii; per asinum gentes [Text. gentiles] populi designau-

tur. Unde Dominus Jerusalem tendens asellum sedisse perhibetur (*Math. xxi*). Quid est enim sedendo asinum Jerusalem tendere [*Text.* venire], nisi gentilitatis simplicita corda possidendo, ea ad visionem pacis regendo et praesidendo perducere? Quis enim bos, nisi Iudaicus populus existit, cujus cervicem jugum legis attrivit, et quis asinus nisi gentilitas fuit, quam quilibet seductor reperit quasi brutum animal, et nulla ratione renitens, quo voluit errore vastavit? Bos ergo possessorem, et asinus Domini praecepto cognovit, quia et Hebraicus populus dominum quem colebat, sed ignorabat, reperit, et gentilitas, legis pabentiam quod non habebat, accepit.

CAP. II. — Lavamini, mundi estote (*Isa. 1, 16*).

(*Reg. past. iii p., c. 30, adm. 31.*) Qui admissa planguant, nec tamen deserunt, flendo inanimiter se mundant: quia [*Text.* qui] vivendo nequitiae se post inquinant, cum idcirco se lacrymis mundant [*Text.* lavant], ut mundi ad sordes redeant. Hinc per Isaiam dicitur: *Lavamini, mundi estote* (*Isa. 1, 16*). Post lavacrum enim mundus esse negligit, quisquis post lacrymas vitae innocentiam non custodit. Et lavantur ergo, et nequaquam mundi sunt, quia commissa sere non desinunt, sed rursus flenda committunt.

CAP. III. — Auferte malum cogitationum vestrarum (*Isa. 1, 16*).

(*Moral. l. xxv, c. 5, n. 7, 8; lib. xxv, c. 6, n. 11.*) Occultas mentis nostrae cogitationes nullus hominum videt, et tamen ante Dei oculos toties labimur, quoties a recto itinere infirma cogitatione declinamus. Hinc per prophetam clamatur, dicens: *Auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis*. Hoc nimirum dicens, vim coopertae nostrae malitiae quasi ferre se non posse testatur. Quae cooperta illi esse non potest, quia videlicet importune ejus conspectui ingeritur, quidquid a nobis illicitum mente [*Text.* occulte] cogitatur. Omnia enim, sicut scriptum est, auda et aperta sunt oculis ejus (*Hebr. iv, 13*), et mala hominum, nec cogitata ignorat, nec perpetrata obliviscitur, nisi ab ejus oculis poenitendo deleantur. Quid ergo faciemus de malis operibus, si a Deo subtiliter omnia, non solum facta, sed saltem cogitationes pensantur, et ab eo districte judicabuntur? Nunc ergo dum possumus, a conspectu aeterni judicis et male cogitata et pejus perpetrata deleamus. Revochemus ante oculos cordis quidquid perverse egimus; per nequitiam praesumptionis nihil sibi nostra blandiatur infirmitas, et in his quae recolit, seipsam delicate non palpet, sed quanto sibi mali male fit conscia, tanto in se benignius sit severa. Proponat contra se futurum judicium, et quaeque in se sentit districte ferienda per sententiam judicis, haec in se feriat pie per poenitentiam conversionis.

CAP. IV. — Quiescite agere perverse (*Isa. 1, 16*).

(*Moral. lib. ix, c. 38, n. 60.*) *Quiescite agere perverse, discite benefacere, et venite, et arguite me*. Ei namque quem arguimus, rationis auctoritate contrahimus. Quid est ergo quod Dominus agere sancta nos admonens, adjungit: *Venite, et arguite me*, nisi quod aperte insinuat quantum bonis actibus fiduciam praestet? Ac si patenter dicat: Recta agite, et animal-
conversionis meae motibus, non jam per deprecationis genitum, sed per fiduciam auctoritatis obviate. Hinc enim Joannes dicit: *Si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum* (*1 Joan. iii, 21*). Hinc est quod arguentem Dominus non habuisse se queritur per prophetam, dicens: *Quaestio virum qui interponeret sepem, et staret oppositus contra me, ne dissiperem eam, et non inveni* (*Ezech. xxii, 30*). Hinc Isaias graviter deplorat, dicens: *Iniquitates nostrae quasi ventus abstulerunt nos, nec est qui invocet nomen istam, qui consurgat et teneat te* (*Isa. lxiiv, 7*).

CAP. V. — Erit in novissimis diebus preparatus mons domus Domini (*Isa. 11, 2*).

(*Moral. lib. xxxiii, c. 1, n. 2; lib. ii, hom. 1 in*

Ezech., n. 4.) In Scriptura sacra cum numero singulari mons ponitur, aliquando incarnatus Dominus, aliquando apostata angelus designatur. Cum vero plurali numero montes nominantur, aliquando celsitudo apostolorum et prophetarum exprimitur. Mons namque Dominum signat. Sicut Isaias incarnandum prospiciens eum esse venturum per prophetiae spiritum sublevatus, ait: *Erit in novissimis diebus preparatus mons domus Domini in vertice montium*; domus enim Domini Israeliticus populus fuit. Mons itaque domus Domini ille appellatus est qui ex Israelitico populo incarnari dignatus est. Fuerunt autem in eodem populo sancti viri qui montes jure vocarentur. Quia per vitae meritum ad caelestia propinquaverunt. Sed incarnatus Dominus istis montibus aequalis non fuit, qui a natura vitae [*Text.* quia naturam vitam] merita omnium ex sua divinitate transcendit. Unde et recte mons super verticem montium dicitur, quia excelsus ex divinitate sua inventus est etiam super cacamina sanctorum, ut hi qui multum in Domino proficerent [*Text.* profecerant], ejus vestigia vix potuissent tangere ex vertice cogitationis. Mons itaque est in vertice montium incarnatus Dominus, transcendens celsitudinem prophetarum. Rursus per montem angelus apostata designatur, sicut sub Babylonis regis specie de antiquo hoste per eundem locum in sequentibus dicitur praedicationibus: *Super montem caliginosum levatum signum* (*Isa. xlii, 9*). Praedicatorum quippe sancti super caliginosum montem signum elevavit, quando contra Satanam superbiam qui saepe sub nebula simulationis absconditur, virtutem crucis exaltant.

CAP. VI. — Ingredere in petram, abscondere fossa humo (*Isa. 11, 10*).

(*Moral. l. xxxi, c. 27, n. 53.*) Cordis nostri duritia crebris perscrutationum ictibus est rumpenda, sicut ad Isaiam Dominus dicit: *Ingredere in petram, abscondere fossa humo a facie timoris Domini, et a gloria majestatis ejus*. Petram ingredimur, cum torporis [*Text.* cordis] nostri duritiam penetramus, et a facie timoris Domini fossa humo abscondimur, et terrenas cogitationes egerentes, ab ira districti judicis in humilitate mentis nostrae celamus. Quo enim plus terra fodiendo projicitur, eo pavimentum semper inferius demonstratur. Unde et nos si a nobis studiosius terrenas cogitationes ejicimus, quo apud nosipsos abscondamur humiliter, invenimus. Haec omnia quia divini judicii dies imminet, quasi ipsa jam timore ejus facies apparet, tantoque magis necesse est ut unusquisque illum terribilius timeat, quanto jam gloria majestatis ejus appropinquat. Quid ergo agendum est, quove fugiendum? quo enim quis latere potest eum qui ubique est? Sed ecce petram ingredi, fossa humo occultari praecipimur, ut videlicet cordis nostri duritiam dirumpentes, eo iram invisibilem declinemus, quo ab amore rerum visibilibus apud nosipsos in corde subtrahimur, ut cum pravae cogitationis terra ejicitur, mens apud seipsam tanto tutius, quanto humiliter abscondatur.

CAP. VII. — Quiescite ab homine cujus spiritus in naribus ejus est (*Isa. 11, 22*).

(*Moral. l. xxi, c. 26, n. 51.*) *Quiescite ab homine cujus spiritus in naribus ejus est, quia excelsus reputatus est ipse*. Naribus praesentia designatur, quia saepe id quod non videmus, odore comprehendimus, ita ut nonnulla res, etiam cum longe jaceant, fragrantia nobis suae qualitatis innotescant, dumque per nares spiritum ducimus, plerumque aliqua et invisae praesentis. Redemptoris ergo nostri spiritus esse in naribus dicitur, ut videlicet scientia illius esse in praesentia designetur, quia quocumque se scire in natura humanitatis innotuit, haec nimirum ante saecula ex divinitate praescivit. Qui unde spiritum in naribus habuit [*Text.* habuerit] propheta subiungit: *Quia excelsus reputatus est ipse. Ac si diceret: In inferioribus ventura desuper praescit* [*Text.* praescivit], quia ad iura de caelestibus venit.

CAP. VIII. — Peccatum suum sicut Sodoma prædicaverunt (Isa. iii, 9).

(Moral. lib. iv, c. 27, n. 31; Regul. past. iii part., c. 81, admon. 32.) Sunt quidam qui postquam Deum in mente contempserint, multo magis humana iudicia spernunt, et omne malum quod appetunt, nulla aperta verecundia retardati, audaciter peragere non erubescunt. Cum vero pravus quisque impudenter innotescat, quo liberius omne facinus perpetrat, eo etiam licitum putat, et quod licitum suspicatur, in hoc procul dubio multiplicius mergitur. Unde scriptum est: *Peccatum suum sicut Sodoma prædicaverunt, nec absconderunt*. Peccatum enim suum si Sodoma absconderet, adhuc sub timore peccaret; sed funditus frena timoris amiserat, quia ad culpam nec tenebras requirebat.

CAP. IX. — Popule meus, qui te beatificant, ipsi te decipiunt (Isa. iii, 12).

(In Ezech. l. i, hom. 9, n. 15.) In omni quod de nobis dicitur, tacite [Text. semper taciti] recurrere ad mentem debemus, interiorum testem et iudicem querere. Quid enim prodest si omnes laudent, cum conscientia accuset? aut quid poterit obesse, si omnes nobis derogent, et sola conscientia nos defendat? Hinc Isaias ait: *Popule meus, qui te beatificant, ipsi te decipiunt, et viam gressuum tuorum dissipant*. Qui videlicet populus ne verba sua: laudis attenderet, et in culpas altius periret, statim ei dicitur, quem aspiciat, cujus iudicium pertimescat, cum subditur: *Stat ad iudicandum Dominus, stat ad iudicandos populos (Isa. iii, 13)*. Ac si aperte dicat: *Judicia humana cur sequeris, qui stare te cœlestem scis iudicem?*

CAP. X. — In die illo erit fructus terræ sublimis (Isa. iv, 2).

(In Ezech. l. ii, hom. 1, n. 4.) Mediator Dei et hominum Christus Jesus, non solum homo ultra homines, sed homo etiam super angelos factus est. Hinc enim de illo per Isaiam dicitur: *In die illo erit fructus terræ sublimis*. Creator etenim noster qui pro nobis incarnatus est, fructus terræ factus est nobis. Sed jam fructus sublimis terræ est, quia homo natus in terra, super angelos regnat in cœlo, quia juxta David et Pauli vocem, omnia subiecit sub pedibus ejus (Psal. viii, 8; Hebr. ii, 8); in eo enim quod illi subiecit omnia, nihil dimisit non subiectum ei.

CAP. XI. — Væ qui conjungitis domum ad domum (Isa. v, 8).

(In pastor. Reg. iii part., c. 20, admon. 21.) Multiplicare large habitationis spatia cupientibus Dominus per Isaiam dicit: *Væ qui conjungitis domum ad domum, et agrum ad agrum [Text. agro] copulatis, usque ad terminum loci. Nunquid habitabitis vos soli in medio terræ?* Ac si aperte diceret: *Quosque vos extenditis qui habere in communi mundo consortes ruinire potestis? conjunctos quidem premitis, sed contra quos vos valeatis extendere semper invenitis.*

CAP. XII. — Nobiles eorum interierunt fame (Isa. v, 15).

(Moral. lib. i, c. 21, n. 29; lib. i, homil. 3 in Ezech., n. 19.) Scriptura sacra aliquando nobis cibus est, aliquando potus. Cibus est in locis obscurioribus, quia quasi exponendo frangitur, et mandando glutitur; potus vero est in locis apertioribus, quia ita sorbetur sicut invenitur. Quasi cibus et potum vidit propheta Isaias Judææ defecisse [Text. defuisse], cum diceret: *Nobiles ejus interierunt fame*. Paucorum quippe est fortia et occulta cognoscere, multorum vero historia aperta sentire, et idcirco Judææ nobiles non siti, sed fame interiisse asserit, quia ii qui præesse videbantur dum totos se exteriori intelligentiæ delerant, quod de intimis discutendo manderent non habebant. Quia vero sublimioribus ab interno intellectu cadentibus, parvulo-

rum intelligentia et in exterioribus exsiccatur, recte illic adjungitur: *Multitudo ejus siti exsarruit*. Ac si aperte diceret: *Dum vulgus vitæ suæ studium deserit, jam nec historiae fluente exquirat*. Cibus vidit Jeremias Scripturam sacram qui exponendo frangeretur, cum diceret: *Parvuli petierunt panem, et non erat qui frangeret eis (Thren. iv, 4)*; id est, infirmi quique Scripturæ sacræ valentiores sententias petierunt exponendo comminui, sed qui exponere debeat non valet inveniri. Inter hæc considerare libet nos qui simus, qui usque ad sacri eloquii perscrutanda mysteria sublevamur. Certe in antiquis parentibus nostris cultores idolorum fuimus, sed ecce per spiritum gratiæ verba jam cœlestia rimamur. Unde hoc nobis? Sed implevit Redemptor humani generis quod per Isaiam dixit: *Et deserta in ubertatem versa, advenæ comedent (Isa. v, 17)*. Hæc quippe prophetarum dicta deserta apud Judæos fuerunt, quia per intellectum mysticum ea excolere inquirendo noluerunt, nobis autem in ubertatem versa sunt, quia juxta historiam dicta, largiente Deo, menti nostræ spiritualiter sapiunt, et jam advenæ comedimus, quæ civis legis manducare noluerunt.

CAP. XIII. — Væ qui trahitis iniquitates in funiculis vanitatis (Isa. v, 18).

(Moral. xxxiii, c. 10, n. 18.) *Væ qui trahitis iniquitatis [Text. iniquitatem] in funiculis vanitatis*. Per funem peccata signantur. Itaque iniquitas in funiculis vanitatis trahitur, dum per augmentum culpæ protelatur, quia enim funis addendo torquetur ut crescat, non immerito peccatum in fune figuratur, quia perverso corde sæpe dum defenditur multiplicatur.

CAP. XIV. — Anno quo mortuus est rex Ozias, vidi Dominum sedentem (Isa. vi, 1).

(Lib. ii, hom. 2 in Ezech., n. 14.) Sciendum est, quia quaudiu in hac mortali carne vivitur, nullus ita in contemplationis virtute proficit, ut in ipso jam incircumscripso luminis radio mentis oculos inflgat. Neque enim omnipotens Deus jam in sua claritate conspicitur, sed quiddam sub illa speculatur quo anima videndo proficiat, et post ad visionis ejus gloriam pertingat. Sic namque Isaias cum se Deum vidisset fateretur, dicens: *Anno quo mortuus est rex Ozias, vidi Dominum sedentem super solum excelsum et elevatum*; protinus adjunxit: *Et ea quæ sub ipso erant, implebant templum*. Quando Ozias rex superbus ac præsumptor moritur, videtur Dominus, quia cum mundi hujus elatio a desiderio mentis occiditur, tunc ipsa mens gloriam Dei contempletur. Et notandum quod Dominus super solum excelsum et elevatum sedet, quid namque est ejus solum nisi creatura angelica vel humana, cui per intellectum quem dedit, præsidet? Quod videlicet solum excelsum et elevatum dicit, quia et natura humana ad cœlestem gloriam elevata proficit, et creatura angelica, dum multis spiritibus cadentibus jam solidata est in cœlo ne cadat, inde elevata est unde et confirmata. Templum vero hoc est quod solum, quia æternus rex ibi habitat ubi sedet. Nos ergo templum illius sumus, in quorum mentibus habitare dignatur. Sed ea quæ sub ipso erant, implebant templum, quia quidquid de illo modo conspicitur, adhuc non est ipse, sed sub ipso est. Sic Jacob angelum vidit, et vidisse se Dominum fatetur (Genes. xxviii), quia cum mysteria [Text. ministeria, id est ministros, scilicet angelos] ejus conspicimus, jam multum est quod super nos ipsos levamur. Notandum vero quod dicitur, *implebant templum*, quod etsi angelus appareret, infirmæ tamen mentis desiderio satisfaceret [Text. satisfacit], ut si adhuc majus non potest, jam tamen minus quod videt admiretur. Ea vero quæ sub ipso sunt, impleant templum, quia sicut dictum est, et cum mens in contemplatione profecerit, non jam quod ipse est, sed id quod sub ipso est contempletur.

CAP. XV. — *Væ mihi, quia tacui, quia vir pollutus labiis ego sum (Isa. vi, 5).*

Dialog. 1. 3, cap. 15.) Turbis popularibus admisti dum frequenter otiosa, nonnunquam vero etiam graviter noxia loquimur, os nostrum omnipotenti Deo tanto longinquum sit, quanto huic mundo proximum, multum quippe deorsum ducimur, dum locutione continua sæcularibus admiscemur. Quod bene Isaias postquam regem Dominum exercituum vidit seipsam [Text. in senetipso] reprehendit et pœnituit, dicens: *Væ mihi, quia tacui, quia vir pollutus labiis ego sum.* Qui cur labia polluta haberet aperuit, dum subjunxit: *In medio populi labia polluta habentis ego habito.* Pollutionem namque labiorum habere se doluit, sed unde hanc contraxerit, indicavit, cum in medio populi polluta labia habentis se habitare perhibuit. Valde enim difficile est ut lingua sæcularium mentem non inquinat quam tangit, quia dum plerumque eis ad quædam loquenda condescendimus, paulisper ab otiosis ad noxia, a levibus ad gravia verba venimus, et os nostrum ab omnipotente Deo tanto jam minus exauditur in prece, quanto amplius inquinatur stulta locutione.

CAP. XVI. — *Jugum oneris ejus, et virgam humeri ejus, et sceptrum exactoris ejus superasti (Isa. ix, 4).*

(Moral. lib. xxx, c. 95, n. 72.) Redemptori nostro gentilitatem a diaboli dominio liberanti per Isaiam dicitur: *Jugum oneris ejus, et virgam humeri ejus, et sceptrum exactoris ejus superasti, sicut in die Madian.* Eripiens quippe gentilitatem Dominus, superavit jugum oneris ejus, cum eam adventu suo ab illa dæmoniacæ tyrannidis servitute liberavit; superavit virgam humeri ejus, cum percussionem illius qua [Text., quæ] ex perverso opere graviter deprimebat, ab humano genere redempto comescuit. Superavit sceptrum exactoris ejus, cum regnum ejusdem diaboli qui pestifera perpetratio vitorum exigere conueverat debita tributa pœnarum, de fidelium corde destruxit. Sed quomodo hæc acta sunt audiamus; subjunctum est: *Sicut in die Madian.* Hoc Madianitarum bellum, quod in comparatione adventus dominici a propheta vigilanter illatum est, in libro Judicam superius disertum est.

CAP. XVII. — *Verbum misit Dominus in Jacob, et cecidit in Israel (Isa. ix, 8).*

(Moral. lib. II, c. 35, n. 57.) *Verbum misit Dominus in Jacob, et cecidit in Israel.* Jacob [Text. add. quippe] supplantator, Israel vero vir videns Deum dicitur. Quid per Jacob nisi Judaicus populus, et quid per Israeli, nisi Gentilis populus designatur? quia quem Jacob per mortem carnis supplantare studuit, huic nimirum per oculos fidei gentilitas Deum vidit. Ad Jacob ergo missum verbum in Israel cecidit, quia eum quem ad se venientem Judaicus respuit, hunc repente confitens populus gentilis invenit.

CAP. XVIII. — *Lateres ceciderunt, sed quadris ædificabimus (Isa. ix, 10).*

(Lib. II, hom. 9 in Ezech., num. 5.) Cum Judæorum populum Isaias a fide perire cognosceret, et sanctos apostolos fortes surgere in Ecclesia prævideret, per quos multi sunt ex gentibus in fidei et vitæ fortitudine solidati, in magna consolatione locutus est, dicens: *Lateres ceciderunt, sed quadris lapidibus ædificabimus.* Lapis quadrus æque stat in quocunque latere ceciderit [Text. fuerit versus]. Quos ergo lapides quadros accipimus, nisi quoslibet sanctos, quorum vita in prosperitate, et adversitate novit fortiter stare, nec casum in qualibet permutatione habere? Videns itaque propheta in sancta Ecclesia apostolos, martyres et doctores surgere, et de laterum casu, id est Judæorum [Text. de Judæorum perditione] minus doluit, quia omnipotentis Dei ædificum, id est Ecclesiam sanctam de quadris lapidibus ædificari contempit.

CAP. XIX. — *Computrescet jugum a facie olei (Isa. x, 27).*

(Moral. lib. x, c. 15, n. 24, et hom. 26 in Evang. n. 4.) *Computrescet jugum a facie olei.* Nomine olei ipsa sancti Spiritus unctio designatur: sub jugo quippe tenebamur dæmoniacæ dominationis, sed uncti sumus oleo Spiritus sancti, et quia nos gratia sancti Spiritus unxit, dominationis dæmoniacæ jugum quo libertatis nostræ colla premebantur, repulsum computruit, et a captivitatis nostræ servitute sumus liberati, Paulo attestante, qui ait: *Ubi spiritus Domini, ibi libertas (II Cor. III, 17).* De hoc rursus oleo scriptum est: *Vinea facta est dilecto meo in cornu filio olei (Isa. v, 4).* Filius quippe olei fidelis populus dicitur, quia ad fidem Dei interna Spiritus sancti unctio generatur.

CAP. XX. — *Requiescet super eum spiritus sapientiae (Isa. xi, 2).*

(Lib. II, hom. 7 in Ezech., num. 7.) Per sancti Spiritus septiformem gratiam aditus nobis cœlestis vitæ aperitur. Quam septiformem gratiam Isaias in ipso nostro capite, vel in ejus corpore quod sumus, enumerans dicit: *Requiescet super eum spiritus sapientiae et intellectus, spiritus consilii et fortitudinis, spiritus scientiae et pietatis, et replebit eum spiritus timoris Domini (Isa. xi, 2, 3).* Quos gradus de cœlestibus loquens, descendendo magis quam ascendendo numeravit; videlicet Sapientiam, intellectum, consilium, fortitudinem, scientiam, pietatem, timorem. Et cum scriptum sit: *Initium sapientiae timor Domini (Prov. ix, 10):* constat procul dubio quia a timore ad sapientiam ascenditur, non autem a sapientia ad timorem reditur; quia nimirum perfectam habet sapientia charitatem et scriptum est: *Perfecta charitas foras mittit timorem (Joan. iv, 18).* Propheta ergo quia de cœlestibus Deus nos ad ima loquebatur cœpit a sapientia et descendit ad timorem, sed nos qui de terrenis ad cœlestia tendimus, a timore ad sapientiam numerantes ascendimus. Est itaque primus gradus ascensionis timor Domini in mente. Sed qualis timor iste est si pietas in eo non est? Qui enim compati tribulationi proximi vel ignorat vel dissimulat, hujus timor ante Deum nullus est, quia ad pietatem non sublevatur, sed pietas per inordinatam misericordiam [Text. add. errare solet, si fortasse pepercerit quæ parcenda non sunt. Peccata enim], cum peccata quæ parcenda non sunt, et quæ ferri gehennæ ignibus possunt [Text. add. disciplinæ verbera sunt corrigenda. Sed inordinata pietas eum], temporaliter parcat, ad æternum supplicium pertrahit. Ut ergo vera et ordinata sit pietas, ad scientiam eam sublevanda, ut sciat quid ex justitia puniat, quid ex misericordia dimittat. Sed quid, si sciat quid agere quis debeat, virtutem vero agendi non habeat? Scientia ergo nostra crescat ad fortitudinem, ut cum videt quid agendum sit, hoc agere per mentis fortitudinem possit, ne a timore trepidet, et timore lapsa non valeat defendere bona quæ sentit. Sed sæpe fortitudo si improvida fuerit, et minus contra vitia circumspecta, ipsa sui præsumptione in casum ruit. Ascendat ergo ad consilium, ut prævidendo præmuniat omne quod agere fortiter potest. Sed esse consilium non potest, si intellectus deest, quia qui non intelligit malum quod agentem gravat, quomodo potest bonum solidare quod adjuvat? Itaque a consilio ascendamus ad intellectum. Sed quid si intellectus magno quidem acumine vigilet, et moderari se nesciat per maturitatem? Ab intellectu ergo ascendatur ad sapientiam, ut hoc quod acute intellectus invenit, sapientia mature disponat. Quia igitur per timorem surgimus ad pietatem, per pietatem ducimur ad scientiam, per scientiam ad fortitudinem roboramur, per fortitudinem ad consilium tendimus, per consilium in intellectu proficimus, per intellectum ad sapientiam pervenimus, per septiformem sancti Spiritus gratiam nobis ascendentibus aditus vitæ cœlestis aperitur.

CAP. XXI. — *Habitabit lupus cum agno (Isa. xi, 6).*

(Lib. II, hom. 4 in Ezech., num. 3.) Ad audiendum verbum omnipotentis Domini, nos qui religiose induti habitu videmur, ex diversa mundi qualitate convenimus, et ex dissimilibus iniquitatibus in sanctae Ecclesiae concordia congregati sumus, ita ut [Text. Jan] patenter factum esse videatur quod de reprobatione Ecclesiae per Isaiam dicitur: *Habitabit lupus cum agno, et pardus cum hircu accubabit.* Lupus quippe cum agno habitat, quia si qui in saeculo raptores fuerunt, cum menseis et mitibus in pace coquiescunt, et pardus cum hircu accubat; quia is qui peccatorum suorum maculis variis fuerit, cum eo qui se despiciit, et peccatorum fatetur, humiliari consentit. Ubi et subditur: *Vitulus, et ovis, et leo simul morabuntur,* quia et is qui per contritum cor ad quotidianum se Deo sacrificium praeparat, et alius qui tanquam leo ex crudelitate saeviebat, et alter qui voluit ovis innocentiae suae simplicitate perdurat, in caulis sanctae Ecclesiae convenerant. Sequitur: *Et puer parvulus minabit eos.* Quis est iste parvulus, nisi he de quo scriptum est: *Puer natus est nobis (Isa. ix, 6)?* Puer ergo parvulus nos simul minat habitante, quia is qui paulo miris quam angeli minoratus est, corda nostra per internum desiderium ad suum amorem incessanter accendit et per dilectionis suae charitatem quam nobis tribuit, in hoc nos mundo mentem figere non permittit.

CAP. XXII. — *Delectabitur infans ab ubere super foramine aspidis (Isa. xl, 8).*

(Moral. xvii, c. 52, n. 51.) Antiquus hostis nunc sanctos omnes non tenendo possidet, sed tentando persequitur, et quia intus dominium perdidit, bella malitiae foris. Ille enim cum de carnisibus hominum cordibus expulsi, qui propter homines ad incarnationem venit. Unde per Isaiam dicitur: *Delectabitur infans ab ubere super foramine aspidis, et in cavernum reguli qui ab lacte fuerit manum suam mittet, non nocent, neque occident in universo monte sancto meo.* Quam namque infantem ab ubere, vel eum qui ab lacte fuerit nisi Dominum appellat? Quid vero foramine aspidis, vel caverna reguli, nisi corda signavit iniquorum? Quia antiquus hostis, dum totum eo in eorum consensu consulti, quasi in foramine proprio [Text. proprio] coluber tortuosus sinus astutiae colligendo glomeravit, quem et aspidem appellat nomine occulte sarrionem, et regulum aperte sarrionem. Manum ergo suam in foramine reguli, et aspidis misit Dominus quando iniquorum corda divina potestate tenuit, et comprehensum exinde aspidem vel regulum, id est diabolum, captivum erexit, ut in monte sancto ejus, quod est Ecclesia, electis fidelibus non noceret.

CAP. XXIII. — *Et desolabit Dominus linguam maris Aegypti (Isa. xi, 15).*

(Moral. xxxiii, c. 10, n. 18, 19.) Incarnatus Dominus noster ab electorum suorum cordibus cuncta diabolicae fallaciae argumenta destruxit, et veritate ejus cognita, cuncta erroris et falsitatis doctrina conticuit. Unde per Isaiam dicitur: *Et desolabit Dominus linguam maris Aegypti;* lingua quippe maris Aegypti est scientia doctrinae secularis. Bene ergo mare Aegyptus dicitur, quia peccati obscuritate fuscatur, linguam vero maris Aegypti Dominus desolat, quia hujus mundi falsam sapientiam per carnem se tendendo destruxit.

CAP. XXIV. — *Sedebit in monte testamenti (Isa. xiv, 13).*

(Lib. I, hom. 2 in Ezech., num. 9.) *Sedebit in monte testamenti, in lateribus Aquilonis.* Malignus spiritus qui hinc loquitur montem testamenti tenuit, quia Judaicum populum qui legem acceperat sibi in perfidia subjugavit. Quando enim corda doctorum tenet, in monte testamenti diabolus praesidet. Qui etiam in lateribus Aquilonis sedet, quia mentes hominum fri-

gidas possidet. Pro eo enim quod ventus Aquilo constringit in frigore (Isa. xiv, 44), non incongrue Aquilonis nomine torpor maligni spiritus designatur.

CAP. XXV. — *Vae terre cymbalo alarum (Isa. xviii, 1.)*

(Moral. lib. xiii, c. 10, n. 13.) Sicut incarnatus Dominus in praedicatione sua pauperes, idiotas et simplices elegit, sic et contra ille damnatus homo, quem in fine mundi apostata angelus assumet ad praedicandum falsitatem suam, astutus ac duplex, et hujus mundi scientiam habentes, electurus est. Unde per Isaiam dicitur: *Vae terra cymbalo alarum, quae est trans flumina Aethiopiae, quae mittit in mare legatos, et in vasis papyri super aquas.* Terra quippe cui va dicitur, ille principaliter damnatus homo est, qui alarum cymbalum vocatur, quia hi qui per superbiam in altitudinem cogitationis evolvant, eandem perversum hominem praedicando sonant. Quae videlicet terra recte trans flumina Aethiopiae esse perhibetur; Aethiopia enim nigrum populum mittit, et omnem hominem mundus isto, quia peccatorem profert, quasi nigrum Aethiopiae populum parit. Sed terra cui va dicitur, trans flumina Aethiopiae esse perhibetur, quia damnatus ille homo tanta immensitate iniquus est, ut omnium peccantium peccata transcendat. Qui mittit in mare legatos, quia praedicatores suos in saeculo spargit, de quibus recte subditur qualiter mittantur dum dicitur: *In vasis papyri super aquas.* Ex papyro quippe charta est. Quid itaque per papyrum nisi secularis scientia designatur? Vana ergo papyri sunt corda doctorum secularium. In vasis ergo papyri super aquas legatos mittere, est praedicationem suam in sapientiam carnalium sensibus ponere, et delinquentes ad culpam populos vocare.

CAP. XXVI. — *Custos quid de nocte (Isa. xxi, 11).*

(Moral. lib. vi, c. 19, n. 34; lib. xvi, c. 5), num. 72; lib. II, c. 31, num. 51.) Iudaei persecutores Redemptoris nostri, in eo divinae virtutis miracula cernebant, et tamen de ejus divinitate dubitabant, et in ipsa veritatis praesentia perfidiae errore caeci sunt, sicut Isaias dicit: *Custos quid de nocte, custos quid de nocte? Dixit custos; venit mane et nox.* Per mane, adventus dominicae incarnationis intelligitur. De nocte itaque custos venit, quia humani generis protector, et manifestus in carne apparuit, et tamen hunc pressa perfidiae suae tenebris Judaea minime cognovit. Ubi bene ex voce custodis additur, venit mane et nox, quia per ejus praesentiam et nova lucis primordia mundo subserunt, et tamen in corde infidelium vetusta caecitas remansit, et a persecutorum cordibus perfidiae suae tenebrae non sunt deterse, quorum caecitas ad crudelitatem, crudelitas usque ad aperta opera persecutionis exaruit. Nam doctrinae veritatis invidentes, opportunitatem dominicae traditionis exquirebant. De quibus dicit Propheta: *Et nunc ignis adversarios consumit (Isa. xxvi, 11).* Ac si aperte dicat: Malos non solum ignis per vindictam post cruciat, sed nunc etiam per livorem cremat, quia qui post puniendi sunt retributionis supplicio, nunc seipsum afficiunt invidiae torquent. Dum vero a doctoribus qui vera docere videbantur, flamma invidiae exaruit, imperitus populus adversitatem Pharisaeorum et principum tolerare timens, conorinatione pariter consumptus est infidelitatis, et a praesentibus invidiae flamma descendens, corda plebis subvertendo succendit, impleta propheta quae dicit: *Zelus apprehendit populum inrudium (Rom. x, 2).* Ac si aperte dicat: Dum prophetarum verba plebs discere non vult, sed crudelitatem suam verbis invidentium deit, zeli igne perit, quia in alienae invidiae se flamma consecravit.

CAP. XXVII. — *Qui habitatis in terra Australi (Isa. xxi, 14).*

(Moral. xxiii, c. 25, n. 49.) In Scriptura sacra eruditio divinae doctrinae designatur, sicut per Isaiam dicitur: *Qui habitatis in terra Australi, cum peribit occurrite fugienti.* In terra Australi habitant qui in

sancta Ecclesia positi, superni spiritus charitate perflantur; fugit autem qui hujus mundi mala evadere concupiscit. Qui ergo in terra Australi habitat, fugienti cum panibus occurrat, id est is qui jam sancto Spiritu intra Ecclesiam positus est, eum qui mala sua evadere nititur eruditionis eloquio consoletur. Fugienti scilicet cum panibus occurrere, est metuenti æterna supplicia doctrinæ sacræ escas offerre, et modo timorem terrore comprimere, modo pavorem exhortatione ref. vere. Quia panis refectio Scripturæ sacræ non inconvenienter accipitur, per eundem prophetam Judæis solam litteram servantibus dicitur: *Quare appenditis argentum, et non in panibus (Isa. LV, 2)?* Ac si diceret: Pensatis sacra eloquia, sed non in refectioe, quia dum solam speciem litteræ custoditis, de spirituali intelligentia pinguinem internæ refectiois amittitis. Unde et aperte [Text. apte] subjungitur: *Et laborem vestrum non in saturitate (Ibid.)?*

CAP. XXVIII. — *Erubescet, Sidon, ait mare (Isa. XXIII, 4).*

(Præfat. Moral., c. 2, n. 5; Regul. past. in part., c. 2, admon. 29.) Plerumque ex vita gentilium redarguitur vita sub lege positorum, et ex actione secularium confunditur actio religiosorum, dum isti etiam promittendo non servant quæ in præceptis audiunt, et isti vivo lo ea custodiunt in quibus nequaquam mandatis legalibus astringuntur, dum illi ultra habitum assumunt opera, et isti juxta ordinem proprium non excitant coram. Quod per Isaiam breviter dicitur: *Erubescet, Sidon, ait mare (Isa. XXIII, 4).* In Sidone quippe figuratur stabilitas in lege positorem et religiosorum, in mare vero vita gentilium et secularium. Quasi ergo per vocem maris ad verendum Sidon adducitur, quando per comparationem vitæ gentilium et secularium atque in hoc mundo fluctuantium Christianorum; et religiosorum, qui muniti et quasi stabiles cernuntur, vita reprobat.

CAP. XXIX. — *Erit sicut populus sic sacerdos (Isa. XXIV, 2).*

(In Reg. post. II part., cap. 7.) Ex ira justæ retributionis per Isaiam Dominus minatur, dicens: *Erit sicut populus sic sacerdos*; Sacerdos quippe est sicut populus, quando ea agit is qui spirituali officio fungitur, quæ illi nimirum faciunt, qui adhuc de studiis carnalibus judicantur, quando in terrenis negotiis, quæ reprehendere in aliis debuit, pastor animarum versatur.

CAP. XXX. — *Ponetur in ea murus et antemurale (Isa. XXVI, 1).*

(In Ezech. lib. II, hom. 2, num. 8; ibid., part. II, num. 5; Moral. lib. XX, c. 25.) Plerumque in sacro eloquio ex protectionis suæ munere [Text. munimine] murus dici incarnatus Dominus solet, de quo pro Ecclesiæ sanctæ ædificatione per Isaiam dicitur: *Ponetur in ea murus et antemurale.* Ipse enim nobis est murus qui nos undique custodiendo circumdat, qui ad corda nostra pertingere malignorum spirituum cursum vetat: antemurale vero muri nostri omnes prophete fuerunt qui priusquam appareret Dominus in carne, ad construendam fidem prophetando missi sunt. Recte quippe antemurale vocantur qui dum subsequenter prædicaverunt Dominum, quasi ante murum steterunt. In sancta ergo Ecclesia Dominus murus nobis, et prophete ejus antemurale sunt positi, quia ad nos quos ipse perfecte protegit, etiam prophetarum verba in fidei constructione venerunt. Unde bene prius murus, et post antemurale ponitur, quia vocati ex gentibus nisi prius Dominum cognovissent, prophetarum illius dicta minime suscepissent.

CAP. XXXI. — *Domine, exaltet manus tua ut non videant (Isa. XXVI, 11).*

(Moral. VII, c. 32, n. 47.) Intellectum reproborum nunc merita obscurant, sed in die judicii cognitio

A reatus illuminat, ut et modo sequendam vitam non videant, et tunc eam postquam amiserint, cernant. De quibus per Isaiam dicitur: *Domine, exaltet manus tua ut non videant; vident et confunduntur.* Nunc quippe æterna intelligere negligunt, vel appetere intellecta contemnunt, sed tunc ea intelligentes desiderantesque conspiciunt, et considerata assequi pudore confusi nequaquam possunt.

CAP. XXXII. — *Mortui non vivent, gigantes non resurgent (Isa. XXVI, 14).*

(Moral. XVII, c. 21, n. 30.) *Mortui non vivent, gigantes non resurgent.* Quos mortuos Isaias hic nominat, nisi peccatores, et quos gigantes, nisi eos qui de peccato etiam superbium, appellat? Illi vero non vivunt, quia peccando vitam justitiæ perdiderunt, isti etiam resurgere post mortem nequeunt, quia post culpam suam inflati per superbiam, ad poenitentiam remedia non recurrunt.

CAP. XXXIII. — *Intra cubilia tua (Isa. XXVI, 20).*

(Moral. IV, c. 26, n. 47.) *Intra (Text. in cubicula) cubilia tua, claudes ostia tua.* Ostia sunt desideria concupiscentiæ carnalis, cubilia quippe ingredimur cum secreta nostræ mentis intramus, ostia vero claudimus, cum desideria illicita coercesimus.

CAP. XXXIV. — *Super serpentem Leviathan vectem (Isai. XXVII, 1).*

(Moral. IV, c. 9, n. 15.) Dominus angelum apostatam describens, dicit per Isaiam: *Super serpentem Leviathan vectem, serpentem tortuosum.* Leviathan interpretatum dicitur additamentum eorum, scilicet hominum; recte autem additamentum eorum dicitur, quia eos immortales in paraiso reperit, sed divinitatem immortalibus promittens, quasi eis aliquid ultra quam erant se addere blande spondidit. Serpens vero tortuosus vocatur, quia in eo quod se addere homini promisit, tortuosus ad eum sinibus irrepsit, quia dum falso impossibilia spondidit, vere et possibilia sustulit. Quærendum vero est cur qui serpentem dixerat tortuosum, subjungens interposuit vectem, nisi forte in serpente tortitudine fluxa molities, in vecte autem est duritia rigiditatis. Ut ergo hunc durum designaret et mollem, et vectem nominat et serpentem. Durus est per malitiam, mollis per blandimenta, vectis dicitur, quia usque ad necem percutit, serpens vero quia se per insidias molliter infundit.

CAP. XXXV. — *Sola vexatio dabit intellectum auditui (Isa. XXVIII, 19).*

(Moral., lib. XV, n. 58; lib. XI, c. 29, num. 41.) Nescit impius mala quæ fecit, nisi cum pro eisdem malis coeperit puniri. Unde per Isaiam dicitur: *Sola vexatio dabit intellectum auditui.* Cum enim de præceptis Dei contemptis verberari et vexari per vindictam coeperit, tunc intelligit quod audivit.

CAP. XXXVI. — *Ut faciat opus suum (Isa. XXVIII, 21).*

(Lib. II, hom. 4, in Ezech., num. 20.) Salutem nostram in passione Domini contemplatus Isaias, ait: *Ut faciat opus suum, alienum est opus ejus ab eo.* Opus enim Dei est animas quas creavit colligere, et ad æternæ lucis gaudia revocare. Flagellari vero, et sputis illiniri, crucifigi, mori et sepeliri, non hoc in sua substantia opus Dei est, sed opus hominis peccatoris, qui hæc omnia meruit per peccatum. Ut ergo faciat opus suum, alienum opus ejus est ab eo, quia incarnatus Deus ut nos ad suam justitiam colligeret, dignatus est pro nobis tanquam peccator homo vapulare, et alienum opus fecit, ut faceret proprium, quia per hoc quod infirmatus mala nostra sustinuit, nos qui creatura illius sumus, ad fortitudinis suæ gloriam perduxit.

CAP. XXXVII. — *Et erunt oculi tui videntes præceptorem tuum (Isa. XXX, 20).*

(Lib. II, hom. 34 in Evang., n. 16 et 17; Reg. past., part. III, c. 28, admon. 29.) Pensamus, clau-

risissimi, super nos charitatem conditoris nostri. Peccare nos videt et perferit, et ipse quem peccando despiciamus, post culpam exspectare ad veniam non cessat. Aversi ab illo sumus, et tamen revocando nos, non avertitur. Quia nimirum per Isaiam post delictum misericordia vocationis exprimitur, cum averso homini dicitur: *Et erunt oculi tui videntes præceptorem tuum, et aures tyæ audient verbum [Text. vocem] post tergum manentis.* Humanum quippe genus Dominus in faciem movuit, quando in paradiso condito homini, et in libero arbitrio stanti, quid facere, quidve non facere deberet indixit, sed homo in faciem Dei terga dedit, cum superbiens ejus jussa contempsit. Nec tamen superbientem Deus deseruit, quia ad revocandum hominem legem dedit, exhortantes angelos misit, in carne nostræ mortalitatis apparuit, ergo post tergum stans nos admonuit, qui ad recuperationem nos gratiæ etiam contemptus vocavit. Quod ergo generaliter dici potuit de cunctis, hoc necesse est specialiter sentiri de singulis; quasi enim coram positus Deo quisque verba monitionis ejus percipit, cum priusquam peccata perpetret voluntatis ejus præcepta cognoscit. Adhuc enim ante ejus faciem stare est, necdum eum peccando contemnere, cum vero derelicto bono innocentie iniquitatem eligens appetit, terga jam in ejus faciem mittit. Sed ecce adhuc et post tergum Deus subsequens monet qui etiam post culpam ad se rediri [Text. redire] persuadet. Vocem ergo post tergum monentis audimus, si ad invitantem nos Dominum saltem post peccata revertimur. Superbe quidem aversos per patientiam exspectat, per præcepta clamans benigne revocat. Tanta ergo Conditoris nostri misericordia duritiam nostri reatus emolliat: ut homo qui malum quod fecit experiri percussus poterat, saltem exspectatus erubescat.

CAP. XXXVIII. — *Ut frenum erroris canticum erit vobis (Isa. xxx, 28).*

(Lib. II, hom. 6 in Ezech., num. 21.) Antiqui parentes nostri lignis servierunt et lapidibus, nos vero per omnipotentis Dei gratiam de servitio creaturæ colla mentis excusimus; et in nobis impletum est quod per Isaiam dicitur: *Et frenum erroris quod erat in maxillis populorum canticum erit vobis, sicut vox sanctificatæ solemnitatis.* Frenum quippe erroris maxillas populorum constrinxerat, quando idolorum errore obligata gentilitas Deo vero confessionis laudem dare nesciebat. Sed hoc ipsum frenum erroris jam nobis in canticum versum est, cum gaudente psallimus et cantamus: *Omnes dii gentium daemonia; Dominus autem celos facit (Psal. xcvi, 5).* Quia itaque hæc omnipotenti Deo [Text. Domino] dicimus psallendo, ipsum erroris nostri frenum, quod a laude Dei ora nostra ligaverat, vero Domino canticum fecimus. Bene autem dicitur: *Sicut vox sanctificatæ solemnitatis,* quia dum confessionis laudem Deo reddimus, in sanctificata solemnitate gaudemus. Respondeamus ergo moribus tantæ misericordie Redemptoris nostri, ut qui lucem cognovimus, pravum operum tenebras declinemus.

CAP. XXXIX. — *Vivit Dominus, cujus ignis est in Sion (Isa. xxxi, 9).*

(Lib. II, hom. 6 in Ezech. et hom. 9, num. 20.) De amore qui hic incipitur, ut ex visione Domini in æterna patria perficiatur, Isaias loquitur, dicens: *Vivit Dominus, cujus ignis est in Sion, et caminus ejus in Jerusalem.* Plus est autem caminus esse quam ignem, quia et ignis parvus esse potest; in camino vero vastior flamma succenditur. Sion vero speculatio; Jerusalem visio pacis dicitur, pacem vero nostram hic interim speculamur, ut illic postmodum plene videamus. Ex amore ergo Domini in Sion ignis est, in Jerusalem caminus; quia hic amoris ejus flammis aliquatenus ardemus, ubi de illo aliquid contemplamur, sed ibi plene ardebimus ubi illum plene videbimus quod [Text. quem] amamus.

A CAP. XL. — *Super humum populi mei spinæ et vepres erunt (Isa. xxxii, 13).*

(Moral. xvii, cap. 17, n. 23.) Si a peccato liberi esse nequeunt, qui jam in cœlestibus desideriis conversantur, quæ peccatorum pondera tolerant, qui carnis suæ deservitum voluptatibus? Hinc per Isaiam dicitur: *Super humum populi mei spinæ et vepres ascendent, quanto magis super omnem domum gaudii civitatis exsultantis? Humum quippe populi sui Dominus electorum omnium mentem vocat, super quam spinas et vepres ascendere perhibet, quia nec ipsam quoque esse absque punctionibus vitiorum videt: domus vero gaudii civitatis exsultantis est mens pravorum, quæ dum ventura supplicia conspiciere negligit, in carnis voluptate se deserens, inaniter hilarescit. Ait ergo: Super humum populi, etc. Ac si aperte dicat: Si et illorum mentem vitia depriment, qui se pro cœlestis patriæ desiderio affligunt, quibus culpis substrati sunt, qui sine ulla formidine se in carnis voluptate derelinquunt?*

B CAP. XLI. — *Beati qui seminatis super omnes aquas (Isa. xxxii, 20).*

(Moral. xxxv, c. 16, n. 39, 40.) *Beati qui seminatis super omnes aquas, immittentes pedem bovis et asini.* Per bovem aliquando Israeliticus populus jugo legis edomitus signatur; per asinum vero gentilis populus voluptatibus deditus indicatur. Super omnes ergo seminare aquas, est cunctis late populis Ecclesie sanctæ prædicatorum fructuosa verba vitæ prædicare, pedem vero bovis et asini immittere, est vias Israelitici et gentilis populi, per præceptorum cœlestium vincula religare.

CAP. XLII. — *Qui ambulat in justitiis, iste in excelsis habitabit (Isa. xxxiii, 15).*

(Moral. xxxi, c. 51, n. 102, lib. xxiii, c. 25, n. 49, lib. I, hom. 4, in Evang., num. 4.) Libet ad medium Isaia verba deducere, de activa sive contemplativa vita, et quasi uno spiritu proferantur, ab eo indicare. Qui activam exprimens, ait: *Qui ambulat in justitiis, et loquitur veritatem; qui excutit manus suas ab omni munere, qui obturat aures suas ne audiat sanguinem, et claudit oculos suos ne videat malum.* Sciendum est quod aliquando munus ab obsequio, aliquando a manu, aliquando ab ore porrigitur; munus quippe est ab obsequio indebite impensa subjectio; nam qui nummum tribuit, munus ex manu dedit, qui vero verbum laudis impendit, munus ab ore protulit. Sed justus ab omni munere manus excutit, quia boni operis nullam retributionem in hoc mundo requirit. Quid est autem obturare aures suas, ne audiat sanguinem, nisi peccatis suadentibus quæ de sanguine et carne nascuntur non præbere consensum? Et quid est ne malum videat oculos claudere, nisi omne quod rectitudini adversum est non approbare? Cumque activa vitæ virtutes expressisset, illico ab ejusdem vitæ gradibus ad quæ contemplationis culmina ascendatur, subjungit, dicens: *Iste in excelsis habitabit; munimenta saxorum sublimitas ejus; panis ei datus est, aquæ ejus fideles sunt; regem in decore suo videbunt oculi ejus, cernent terram de longe.* In excelsis habitare, est cor in cœlestibus ponere; licet adhuc caro in inferioribus retineatur, mentes jam in sublimibus et cœlestibus ponendo figere [Text. fixit]. Et munimenta saxorum sublimitas nostra est; cum præcedentium fortiumque patrum præcepta respicimus, et ab infima cogitatione separati, abjectaque desideria terrenæ conversationis calcantes, ad supernam patriam per eorum exempla sublevamur. Munimenta saxorum sublimitas nostra est, cum mente choris castrisque cœlestibus jungimur, et insidiantes malignos spiritus, stantes in arcordis, quasi subterpositos expugnamos. Tunc etiam nobis panis datur, quia in supernis erecta intentionis æternitatis contemplatione reficitur, et per contemplationis donum, gratia spiritali satiamur. Per pa-

nem enim aliquando in sacro eloquio accipitur gratia doni spiritalis, sicut et de sancta Ecclesia per David Dominus dicit: *Pauperes ejus saturabo panibus* (Psal. cxxxii, 15), quia in illa posite mentes humilium, spiritualium replentur refectione donorum. Aquæ enim nostræ fideles sunt, quia doctrina Dei, quod hic per spem promittit, hoc illic in munere exhibet. Sapientia namque hujus mundi infidelis est, quia mansura post mortem non est. Aquæ nostræ fideles sunt, quia verba vitæ quod ante mortem insinuant, hoc etiam post mortem demonstrant. Regem in decore suo oculi nostri conspiciunt, quia Redemptor noster in judicio et a reprobis homo videbitur, sed ad intuendam divinitatis ejus celsitudinem, soli qui electi sunt sublevantur; quasi enim quendam feditatem regis videre est, solum servilem formam, in qua ab iniquis despectus est, cernere. Sed ab electis in decore suo rex cernitur, quia ultra semetipsos rapti, in ipso deitatis fulgore oculos cordis ligunt. Qui quandiu in hac vita sunt, quia illam viventium patriam, sicut est, videre non possunt, recte adjungitur: *Cernent terram de longe.*

CAP. XLIII. — *Locus fluviorum rivi latissimi* (Isa. xxxiii, 21).

(Moral. xviii, c. 30, n. 60.) Isaias propheta plana sanctæ Ecclesiæ expositione verba conspiciens, et non allego- riarum tenebris obscurata [Text. obscura], exclamavit, dicens: *Locus fluviorum rivi latissimi et patentes.* Testamenti enim veteris dicta, quasi angusti et clausi rivi fuerant, qui immensas scientiæ suæ sententias collectione obscurissima constringebant. At contra doctrina sanctæ Ecclesiæ, rivi et lati et patentes sunt; quia ejus dicta et inventibus multa sunt, et quærentibus plana.

CAP. XLIV. — *Inebriatus est in cælo gladius meus* (Isa. xxxiv, 5).

(Moral. xxxii, c. 23, n. 49.) Consideret homo quid status in terra mereatur, si et prælatos angelis, angelus in cælo prosternitur. Unde et bene per Isaiam Dominus dicit: *Inebriatus est in cælo gladius meus.* Ac si aperte diceret: Quia ira feriam superbos terræ, perpendite; si ipsos etiam quos in cælo juxta me condidi, pro elationis vitio percutere non peperci?

CAP. XLV. — *Orientur in domibus ejus spinæ et urticæ* (Isa. xxxiv, 13).

(Moral. xxxiii, cap. 4.) Peccatores quique in quo sibi male sunt consci, in eo et alium peccantem defendunt, umbræ umbram ejus protegunt, dum et nequissimorum facta nequiores perversis patrocinii tuentur, ne dum culpa, in qua et ipsi obligati sunt in aliis corrigitur, ad ipsos quoque [Text. quandoque] veniatur. Quod factum per Isaiam Dominus sub Babylonis specie relargitur, dicens: *Orientur in domibus ejus spinæ et urticæ, et paliurus in munitionibus ejus.* Quid namque per urticas, nisi cogitationum pruriges; quid vero per spinas, nisi vitiorum punctiones accipimus? In domibus igitur Babylonis urticæ et spinæ pullulant, quia in confusione mentis reprobe et desideria cogitationum surgunt, quæ exasperent, et operum peccata quæ pungant. Sed hæc agentes habent etiam nequiores alios defensores suos. Unde et subditur: *Et paliurus in munitionibus ejus.* Paliurus quippe tanta spinarum circumdatione densescit, ut præ asperitate tangi vix possit. Intus ergo urtica et spina nascitur. Sed utrumque hoc exterius per paliurum munitur, quia videlicet minores iniqui mala quælibet faciunt, sed ea nequissimi majores tuentur.

CAP. XLVI. — *Erit cubile draconum* (Isa. xxxiv, 13).

(Moral. vii, c. 28, n. 36.) Contra perversam mentem sub Judææ specie per Isaiam dicitur: *Erit cubile draconum et pascua struthionum: et occurrent demonia onocentauris et pilosus clamabit alter ad alterum* (Isa. xxxiv, 13, 14). Quid per dracones, nisi malitia? quid vero struthionum nomine, nisi hypocrisis desi-

gnatus? Struthio quippe speciem volandi habet, sed usum volandi non habet, quia et hypocrisis cunctis intuentibus imaginem de se sanctitatis insinuat, et tenere viam sanctitatis ignorat. In perversa igitur mente draco cubat et struthio pascitur, quia et latens malitia callide tegitur, et intuentium oculis simulatio bonitatis antefertur. Quid vero onocentauri nomine, nisi et lubrici figurantur et elati? Græco quippe eloquio ὄνος asinus dicitur, et appellatione asini luxuria designatur lubrici et elati: tauri vero vocabulo cervix superbiæ demonstratur. Onocentauri ergo sunt, qui subjecti luxuriæ vitii et suæ carnis voluptatibus, expulsa verecundia, de opere confusio- nis gaudent, et inde cervicem erigunt, unde humiliari debuerunt. Onocentauris autem demonia occurrunt, quia maligni spiritus valde eis ad votum deserviunt, quos de his gaudere conspiciunt, quæ flere debuerunt. *Et pilosus clamabit alter ad alterum.* Qui namque pilosi [Text. alii] appellatione figurantur, nisi hi quos Græci *panas*, Latini *incubos* vocant? Quorum nimium forma ab humana effigie incipitur, sed bestiali extremitate terminatur. Pilosi ergo nomine cujuslibet peccati asperitas designatur; quod etsi quando quasi obtentu rationis incipit, semper tamen ad irracionales motus tendit. Et quasi homo in bestiam desinit, dum culpa per rationis imaginem inchoans, usque ad irrationabilem effectum trahit. Nam sepe edendi delectatio servit gulæ, et servire se simulat indigentiae naturæ. Cumque ventrem in ingluviem extendit, membra in luxuriam erigit. Pilosus autem alter ad alterum clamat, cum perpetrata nequitia ad perpetrandam aliam nequitiam provocat, et quasi quadam cogitationis voce, commissa jam culpa culpam adhuc quæ committitur invitat. Sæpe namque gula dicit: Si abundantius alimento corpus non reficis, in nullo utili labore subsistis. Cumque mentem per desideria carnis accenderit, mox quoque luxuria verba propriæ suggestionis facit, dicens: Si misceri homines Deus corporaliter nollet, membra ipsa coeundi apta usibus non fecisset. Cumque hæc quasi ex ratione suggerit, mentem ad libidinum effrenationem trahit, quæ sæpe deprehensa, patrocinium mox fallaciæ et negationis inquiri, reamque se esse non æstimat, si mentiendo vitam defendat. Pilosus ergo alter ad alterum clamat, quando sub aliqua ratiocinandi specie perversam mentem culpa subsequens ex occasione culpæ præcedentis illaqueat. Cumque hanc peccatorum [Text. peccata] dura et aspera deprimunt, quasi convocati in ea concorditer pilosi dominantur.

CAP. XLVII. — *Ibi curabit lamia, et inveniet requiem* (Isa. xxxiv, 14).

(Moral. xxxiii, c. 29, n. 53.) Hypocritæ et callidi homines tanto vehementius culpas suas conteri refugiunt, quanto se stultius videri ab hominibus peccatores erubescunt, et cum deprehensi corripuntur, defensionibus objiciunt. Unde per Isaiam contra Judæam dicitur: *Ibi cubavit lamia, et invenit sibi requiem: ibi habuit sœcæm ericius.* Per lamiam hypocritæ, per ericium vero malitiosi quique qui diversis se defensionibus contegunt, designantur. Lamia enim humanam habere faciem dicitur, et corpus bestiale. Sic omnes hypocritæ in prima facie quod ostendunt, quasi ex ratione sanctitatis est, sed et bestiale corpus est quod sequitur, quia valde ini- quia sunt, quæ sub boni specie molliuntur. Ericii vero nomine malitosarum mentium defensio designatur. Quia videlicet ericius cum apprehenditur, ejus caput cernitur, et pedes videntur, et omne corpus conspici- tur, sed apprehensus in sphaeram se colligit, pedes introrsum subtrahit, caput abscondit, et inter tenentis manum totum simul amittitur, quod totum simul ante videbatur. Sic malitosæ mentes sunt, cum in suis excessibus comprehenduntur; caput enim ericii et pedes cernuntur, quia quo initio peccator ad culpam accessit, et quibus vestigiis nequitia sit perpetrata cognoscitur, et tamen adductis mox excusatio-

ribus malthosa mens introrsus pedes colligit, quia A
cuncta iniquitatis suae vestigia abscondit. Caput sub-
trahit, quia miris defensionibus, nec inchoasse se
pravum aliquid ostendit; et quasi sphaera in manu
tenentis remanet [Text. quia], et is qui corripit,
cuncta quae jam cognoverat subito amittens, involu-
tum contra [Text. intra] conscientiam peccatorem
tenet; et qui totum jam deprehendendo videt, ter-
giversatione prava defensionis illusor, totum pariter
ignorat. Foveam ergo ericis in reprobis habuit;
quia malthosa mens se intra se colligens, in tenebris
defensionis abscondit.

**CAP. XLVIII. — In cubilibus in quibus dracones habi-
tabant (Isa. xxxv, 7).**

(Moral. lib. xxx, c. 26, n. 52; lib. ii, hom. 1 in
Ezech., num. 11.) De sancta Ecclesia per Isaiam Do-
minus pollicetur, dicens: *In cubilibus in quibus dra-
cones habitabant, orietur viror calami et junci.* Quid
per calamum nisi scriptores [Text. praedicatorum],
quid per juncum nisi pusilli et teneri auditores
sacri eloquii designantur? Sicut enim ad humo-
rem aquae et juncus et calamus nasci solet, et ex
una eademque aqua utraque proficiunt, et calamus
quidem ad scribendum assumitur, cum juncus vero
scribi non potest, sic est una doctrina veritatis, quae
multos auditores irrigat; quia [Text. sed] irrigati alii
ad hoc usque in verbo Dei proficiunt, ut etiam scripto-
res fiant tanquam calami. Alii verbum vitae audien-
tes, tanquam junci in aqua Dei stant, bonae spei rec-
torum operum viriditatem tenent; sed litteras expri-
mere nequaquam valent. In draconum ergo cubilibus
viror calami et junci oritur, quia in eis populis, quos
antiqui hostis malthosa mens possidebat, et doctorum scien-
tia, et auditorum obedientia coacervatur.

**CAP. XLIX. — Ponam circulum in naribus tuis (Isa.
xxxvii, 29).**

(Moral. lib. xxxi, c. 11, n. 21.) Antiquus hostis di-
vinae virtutis omnipotentia a callida sua crudelitate
refrenatur, ne ejus sagacia contra infirmitatem homi-
num tantam praevaleat, quantum perditionis argu-
menta latenter explorat. Unde per Isaiam ab Israe-
litarum laesione prohibetur, cum regi Babylonis di-
citur: *Ponam circulum in naribus tuis.* Per circulum
divinae virtutis omnipotentia, per nares insidiae desi-
gnantur. Ac si aperte diceretur: Cogitando insidias
suspiras, sed explere quae appetis non valendo, om-
nipotentiae meae circulum in naribus portas, ut cum
bonorum mortem ardentius anhelas, ab eorum vita
vacuus redeas.

CAP. L. — Vox clamantis in deserto (Isa. xl, 3).

(Lib. i, hom. 7 in Evang., num. 2; hom. 20, num. 3,
5, 6.) *Vox clamantis in deserto.* Scitis, fratres charis-
simi, quia unigenitus Filius Verbum Patris vocatur,
et ex vestra locutione cognoscitis; et prius vox son-
at, ut Verbum postmodum audiatur. Joannes autem
Baptista ideo vox vocatus est ab Isaia, quia Verbum
praecedebat. Adventum itaque dominicum praer-
rens vox dicitur, quia per ejus ministerium Patris
Verbum ab hominibus auditur. Qui etiam in deserto
clamat, quia derelicta et destituta Judaeae solatium
Redemptoris annuntiat. Quid autem clamaret, aperit-
ur, cum subitur: *Parate viam Domini, rectas facite
semitas ejus (Isa. xl, 3).* Omnis qui fidem rectam et
bona opera praedicat, venienti Domino ad corda au-
dientium viam parat, ut haec vis gratiae penetret, ut
lumen veritatis illustret, ut rectas Deo semitas faciat,
dum mundas in animo cogitationes per sermonem
bonae praedicationis format. *Omnis vallis implebitur,
et omnis mons et collis humiliabitur.* Quid hoc loco
vallium nomine, nisi humiles? quid montium et col-
lium, nisi superbi homines designantur? In adventu
igitur Redemptoris vallis impletae, montes valles vero et
colles humiliati sunt. Quia juxta ejus vocem: *Om-
nis qui se exaltat humiliabitur, et omnis qui se humi-*

liet exaltabitur (Luc. xix, 44; xviii, 14). Vallis enim
impleta crescit, mons vero humilitate decrescit. Quia
in fide mediatoris Dei et hominum, bonis Jesu
Christi, et gentilitas plenitudinem gratiae accepit, et
Judaea per errorem perdidit, hoc unde tumebat, per-
didit. Omnis enim vallis implebitur, quia corda hu-
milium sacrae doctrinae eloquio virtutum gratia reple-
buntur, juxta hoc quod scriptum est: *Qui emittit fon-
tes in convallibus (Psal. cxi, 10).* Et rursum dicitur: *Et
vallis abundavit frumento (Psal. cxiv, 14).* A mon-
tibus namque aqua ditabitur, quia superbas mentes
veritatis doctrina deserit. Sed fontes in convallibus
surgunt, quia mentes hominum verbum praedicationis
excipiunt. Jam convalles abundare frumento conspi-
cimus, quia illorum ora verbo veritatis impleta sunt,
qui mites et simplices huic mundo despicibiles esse
videbantur. Omnis ergo vallis implebitur, et omnis
mons et collis humiliabitur, quia in cordis humilitate
perdurantes donum humiles accipiant, quod apud
seipsos elata cogitatione tumentes reprobant. *Eterunt
prava in directa, et aspera in vias planas.* Prava di-
recta fiunt, cum malorum corda per justitiam de-
torta ad justitiae regulam diriguntur. Et aspera in
vias planas immutantur, cum unmites et iracunde
mentes per infusionem supernae gratiae ad lenitatem
mansuetudinis redeunt. Quando enim Verbum veri-
tatis ab iracunda mente non recipitur, quasi asperi-
tas itineris gressum pergentis repellit. Sed cum mens
iracunda per acceptam mansuetudinis gratiam correc-
tiones vel exhortationes recipit, ibi planam viam
praedicator invenit, ubi prius propter asperitatem iu-
neris pergere, id est praedicationis gressum non va-
lebat ponere. *Et videbit omnis caro salutare Dei.* Quia
omnis caro accipitur omnis homo. Salutare Dei, vi-
delicet Christum, in hac via omnis homo videre non
potuit. Ubi ergo in hac sententia Isaiae Prophetae
oculum, nisi ad extremum iudicii diem tetendit? Cum
enim aperti caeli, ministrantibus angelis, consenden-
tibus apostolis, in sede maiestatis suae Christus ap-
paruerit, omnes hunc et electi et reprobi pariter vi-
debunt; ut et iusti de munere retributionis sine fine
gaudeant, et iniusti in ultione supplicii in perpetuum
gemant.

CAP. LI. — Omnis caro fenum (Isa. xl, 6).

(Moral. lib. xvii, c. 8, n. 10; lib. ii, c. 31, n. 45.)
Isaias propheta breviter glorie carnalis pommas,
denuntiat, dicens: *Omnis caro fenum, et omnis glori-
a ejus quasi flos feni.* Iniquorum potentia flos feni
comparatur, quia nimium carnis gloria dum nitet,
cedit; dum apud se extollitur, repente intercepta
sine terminatur. Et cum iniqui et superbi humiliantur
in morte, carnis gloria tabescit in putredine. Intueamur
enim qualia in sepulchris jaceant divitum cada-
vera; quae illa in extincta carne sit imago mortis;
quae tabes corruptionis. Et ipsi certe erant qui extol-
lebantur honoribus, habitis rebus tumebant, caeteros
despiciebant. Et dum non perpendere quod tende-
bant, nesciebant quid erant. Sed despecti jacent in
putredine, qui tumebant [Text. add. in] vanitate. Et
quantum gloria [Text., potentia] carnis valeat, ta-
bes corruptionis probat.

**CAP. LII. — Super montem excelsum ascende tu qui
evangelizas Sion (Isa. xl, 9).**

(Lib. i, hom. 11, in Ezech., num. 4.) Quisquis po-
puli speculator ponitur, in alto debet stare per vitium,
ut possit prodesse per providentiam. Hinc speculato-
rem Isaias admonet, dicens: *Super excelsum montem
ascende tu, qui evangelizas Sion.* Ut videlicet qui praed-
icationis caelestis locum suscipit, terrenorum ope-
rum ima deserens, ad altitudinem bonae ascendet ac-
tionis, et coram qui sibi commissi sunt opera trans-
cendat, quatenus subjectorum vitam tanto subitius
videat, quanto terrenis rebus quas despicit, animum
non supponit, et tanto facilius subditos ad meliora
pertrahat, quanto per vitio meritum de superioribus ele-
vat.

CAP. LIII. — *Qui confidunt in Domino mutabunt fortitudinem (Isa. xl, 31).*

(Moral. lib. xviii, c. 23, n. 4; lib. xix, c. 27, num. 30.) Cum cujuslibet ad vitam prædestinati cor durum et frigidum divini amoris igne tactum fuit, et emollium; ille qui prius durus et fortis fuerat in sæculi amore, ita commutatus ad veram fortitudinem, et ita se exerceat fortis in Dei amore, ut quod antea audire penuebat, jam et credere et prædicare incipiat. Hanc electorum mutationem [Text. constantianus] Isaias intuens ait: *Qui confidunt in Domino mutabunt fortitudinem, assumunt pennas ut aquilæ, currunt et non laborabunt; ambulabunt, et non deficient.* Mutant quippe fortitudinem, quia fortes student esse in spirituali opere, qui dudum fortes fuerant in carne. *Et conversi tanto virtute præsens sæculum fugiunt, quanta hoc ante quæsierunt.* Assumunt autem pennas ut aquilæ, qui contemplando volant, currunt et non laborant, quia velocibus magna celerritate prædicant. Ambulant, et non deficient, quia intellectus sui velocitatem retinent, ut tardioribus condescendant.

CAP. LIV. — *Ponam desertum in stagnum aquæ (Isa. xli, 18).*

(Lib. 1, hom. 20, in Evang. n. 42, 43.) Cum praeiis qui spiritualia dona percipiunt, et multi qui rebus temporalibus abundant, per hoc se divites pauperum virtutibus inserunt, quo eisdem sanctis pauperibus de suis divitiis solatium tribuant [Text. solatiantur]. Unde cum per Isaiam vocem Dominus derelictæ gentilitatis, id est sanctæ Ecclesiæ spiritualium virtutum merita tanquam deserto arbusta promitteret, ulmum pariter promittit, dicens: *Ponam desertum in stagnum aquæ [Text. stagnum aquarum], et terram inviam in rivum aquarum.* Desertum quippe Dominus in stagnum aquarum posuit, et terram inviam in rivum aquarum, quia gentilitati, quæ prius per ariditatem mentis nihil honorum operum fructus ferabat, fluentia sanctæ prædicationis dedit, et ipsa ad quam prius pro asperitate suæ siccitatis via prælicatoribus non patebat, doctrinæ potius odorem rivus emanavit. *Dabo in solitudine cedrum et spinam, myrtum et tignum olivæ (Isa. xli, 19).* Per cedrum, quia magni odoris est, et impunitibus naturæ, significantur illi qui virtutes exhibent, et signa in sua operatione, qui dicere cum Paulo valent: *Christi bonus odor sumus Deo (II Cor. 1, 13)*; quorum corda [Text. add. ita] in æterno amore solidata sunt, ut ea [Text. eadem] jam terreni amoris putredo nulla corrumpat. Per spinam signati sunt spirituales [Text. doctrinæ spiritualis] viri, qui dum de peccatis et virtutibus disserunt, et modo æterna supplicia minantur, modo celestis regni gaudia promittunt, corda audientium pungunt, sicque mentem dolore compunctionis perforant, ut ab eorum oculis, quasi quidam sanguis animæ lacrymæ decurrant. Per myrtum vero quæ temperatæ virtutis est, ita ut dissoluta membra temperando constringat, signati sunt qui afflictionibus proximorum compati sciunt, eorumque tribulationem per compassionem temperant. Qui dum afflictiis proximi verbum, vel opem consolationis ferunt, eos ad statum rectitudinis perstringunt [Text. restringunt], ne immolerata tribulatione in desperatione solvantur. Per olivam autem misericordes accipimus. Græcè enim *ελεος*, misericordia vocatur, et quasi olivæ liquor ante omnipotentis Dei oculos misericordie fructus licet. Cui adhuc in promissione subjungitur: *Ponam in deserto abietem, ulmum et buxum simul (Isa. xli, 19).* Qui per abietem, quæ valde crescendo ad aeris alta sustollitur, nisi illi designati sunt, qui intra sanctam Ecclesiam adhuc in terris [Text. terrenis] corporibus positi, contemplando tamen celestia jam juxta æthera verticem mentis tollunt? Et quid per ulmum, nisi secularium mentes expressæ sunt, quæ dum terrenis adhuc curis inserviunt, nullum spiritua-

lium virtutum fructum ferunt? Sed eisi fructum proprium ulmus non habet, portare tamen vitem cum fructu solet, quia et sæculares viri intra sanctam Ecclesiam, quamvis spiritualium virtutum dona non habeant, dum tamen sanctos viros donis spiritualibus plenos sua largitate sustentant, quid aliud quam vitem cum botris portant? Buxus vero quos aïos designat, quæ in altum non proficit, et quamvis fructum non habeat, viriditatem tamen habet; nisi eos qui intra sanctam Ecclesiam adhuc ex ætatis infirmitate bona opera ferre non valent, sed tamen parentum fidelium credulitatem sequentes, fidem perpetuè viriditatis tenent? Post quæ omnia recte subjungitur: *Ut videant, et sciant, et recogitent, et intelligant pariter (Ibid., 20).* Ad hoc enim cedrus in Ecclesia ponitur, ut quisquis a proximo odorem virtutum spiritualium trahit, ipse quoque in æternæ vitæ dilectionem non torpeat, sed ad donorum celestium desideria ignescat. Ad hoc spina ponitur; ut qui prædicationis ejus verbo compunctus fuerit, ipse quoque exemplo illius discat corda sequentium prædicationis verbo compungere. Ad hoc myrtus ponitur; ut qui in ardore tribulationis ab ore, vel opere proximi compatientis temperamentum consolationis acceperit; ipse etiam discat quemadmodum proximi suæ consolationis temperamentum proferat. Ad hoc oliva ponitur, ut qui alienæ operæ misericordie cognoscit, discat quemadmodum debeat indigenti proximo et ipse misereri. Ad hoc abies ponitur, ut quisquis vim contemplationis ejus agnovit, ipse quoque ad contemplanda præmia æterna succendantur. Ad hoc ulmus ponitur, ut quisquis intuetur eum qui habere fructum virtutum spiritualium non valet, si tamen eos qui spiritualibus donis sunt pleni sustentat, ipse quoque sanctorum vitæ quanta valet largitate inserviat, et celestium honorum botros, quos gignendo non valet, sustinendo ferat. Ad hoc buxus ponitur, ut qui habere multos adhuc in infirmitate positos veræ fidei viriditatem considerat, ipse etiam esse infidelis erubescat. Bene ergo de scriptis prioribus dicitur: *Ut videant et sciant, et recogitent et intelligant pariter*, quia cum intra sanctam Ecclesiam diversi hominum mores, diversi sunt ordines, necesse est ut omnes discant simul, dum in ea spirituales viri diversæ quantitatæ, ætatis, et ordinis ad imitandum simul videntur.

CAP. LV. — *Calamum quassatum non conteret (Isa. xlii, 3).*

(Moral. xxxiii, c. 3, n. 7.) Judæorum regnum calamo comparatur, cum per Isaiam, apparente in veritate carnis Domino, dicitur: *Calamum quassatum non conteret, et humum fumigans non exstinguet.* Quid hoc loco calami nomine, nisi Judaici populi temporale regnum denuntiat, nitens quidem exterius, sed interius vacuum? Et quia in eodem populo genus jam regale defecerat, et regnum ejus ab alienigena possidebatur, apte hoc idem regnum quassatum calamum vocat. Quid vero per linum, nisi ejus sacerdotium exprimitur, quod lineis vestibus utebatur? Quod quia in adventu Domini charitatis ardorem perdidit, quasi amisso jam igne fidei, non ardens, sed fumigans fuit. Incarnatus autem Dominus calamum quassatum non confregit, et linum fumigans non exstinxit, quia Judææ regnum quod pene destructum jam fuerat, ejusque sacerdotium quod ignem fidei non tenebat, non potestate iudicii percussit, sed cum patientiæ longanimitate toleravit.

CAP. LVI. — *Tacui, semper sicut, patiens sui (Isa. xlii, 1).*

(Moral. lib. ix, c. 23, n. 35; lib. x, c. 31, n. 54.) Deus in iudicio districtè peccatoribus inferet pœnas, quorum in hoc sæculo diu tacitus pertulit cupas. Quod breviter per Isaiam insinuat, dicens: *Tacui,*

multa et detrahere et addere Gregoriano textui.

* Hæc Italico caractere excusa non sunt apud sanctum Gregorium; verum præmonimus Paterium

semper silui, patiens fui; sicut parturiens loquar. Parturiens namque cum dolore eiecit quod diu in abditis cum pondere portavit. Post longum ergo silentium sicut parturiens Dominus loquitur, quia venturus iudex qui sine ultione diu peccata [Text. facta] hominum pertulit, quandoque cum fervore examinis, quasi cum dolore mentis, quantæ animadversionis sententiam intus servaverit ostendit; et quod apud se nunc tacitus tolerat, in ultione quandoque iudicii quasi cum dolore manifestat.

CAP. LVII. — *Dicam Aquiloni, Da; et Austro, Noli prohibere* (Isa. XLIII, 6).

(Moral. xviii, c. 43, n. 71.) Conversis ad fidem gentibus, Judæa contradicens eos suscipere dedignatur ad celestium præmia retributionum, qui dudum fuerant cultores idolorum; sicut Petro dicitur post conversionem gentium: *Quare introisti ad viros præputium habentes, et comediasti cum eis?* Quo contra per Isaiam Dominus dicit: *Dicam Aquiloni, da, et Austro, noli prohibere.* Per Aquilonem peccati frigore constricta gentilitas, per Austrum Judæa signatur, quæ quasi meridiano sole incaluit, quia Redemptore in carne apparente, fervorem fidei prima suscepit. Aquiloni ergo, *da*, dicitur; cum offerre Deo suæ fidei munera gentilitas imperatur. Austro vero dicitur [Text. jubetur] ne prohibeat, quia Hebræis in fide consistentibus præcipitur, ne vitam gentium repellendo condemnent.

CAP. LVIII. — *Glorificabunt me bestie agri* (Isa. XLIII, 20).

(Moral. xxxi, c. 8, n. 11.) Apertam malorum pravitatem et hypocritarum simulationem se conversurum Dominus pollicetur, cum per Isaiam Dominus dicit: *Glorificabunt me bestie agri, dracones et struthiones.* Qui enim draconum nomine, nisi in aperto malitiose mentes exprimuntur, quæ per terram semper infirmis [Text. in infimis] cogitationibus repunt? Qui vero per struthionum vocabulum, qui pennas quasi * volatum habent, sed a terra volando elevare * non valent, nisi hi qui se bonos simulant designantur, qui sanctitatis vitam, quasi volatus pennam per speciem retinent, sed per opera non exercent? Glorificari itaque se Dominus a dracone vel struthione asserit, quia et aperte malos, et fide bonos plerumque ad sua obsequia ex intima cogitatione convertit. Vel certe bestie agri, id est dracones et struthiones, Dominum glorificant; cum fidem quæ in illo est, ea quæ in hoc mundo dudum membrum diaboli fuerat gentilitas exaltat, quam et propter malitiam draconum nomine exprobrat, et propter hypocrisim vocabulo struthionum notat. Quasi enim pennas accipit gentilitas, sed volare non potuit, quæ et naturam habuit rationis, et actionem rationis ignoravit.

CAP. LIX. — *Germinabunt inter herbas sicut salices* (Isa. XLIV, 4).

(Moral. xxxiii, cap. 5, n. 11.) Salices tantæ sunt viriditatis, ut arescere vel radicitus abscissæ et projectæ vix possint. Unde in sacro eloquio salicum nomine, aliquando boni designantur pro viriditate. Nisi enim electorum vitam per constantiam suæ viriditatis exprimerent, nequaquam de sanctæ filii Ecclesiæ dixisset Isaias: *Germinabunt inter herbas sicut salices juxta præterfluentes aquas.* Sanctæ enim Ecclesiæ filii inter herbas sicut salices germinant, dum inter arescentem vitam carnalium hominum, et multiplici numerositate, et perpetua mentis viriditate perdurant. Qui bene juxta præterfluentes aquas germinare perhibentur, quia unusquisque eorum ubertatem ad fructum percipit ex doctrina sacri eloquii quam temporaliter percurrit.

CAP. LX. — *Ego Dominus, et non est alter* (Isa. XLIV, 7).

(Moral. l. iii, c. 9, n. 15.) Cum non sint a Domino creata mala, quæ nulla sua subsistunt natura; quid est quod Isaias dicit: *Ego Dominus, et non est*

* Nonne legendum *ad volatum et elevari?* EDIT.

alter, formans lucem, et creans tenebras, faciens pacem, et creans mala? sed creare se mala Dominus indicat, cum res bene conditas nobis male agentibus in flagellum format, ut ea ipsa et per dolorem quo ferunt, delinquentibus, mala sint, et per naturam qua existunt, bona. Unde et venenum mors quidem est homini, et tamen vita serpenti. Amore enim præsentium ab actoris [Text. auctoris] nostri dilectione recedimus: et perversa mens, dum dilectioni creaturæ se subdit, a Creatoris societate disjungit. Ex his ergo ferienda est ab actore, quæ errans ac ori præpositi, ut unde culpam homo non timet superbus admittere, inde pœnam corrigendus inveniatur, et tanto citius respiscat ad illa quæ perdidit, quanto doloris plena esse conspicit quæ quæsit. Unde bene dicitur: *Formans lucem et creans tenebras*, quia cum per flagella exterioris doloris tenebræ creantur, intus per eruditionem lux mentis accenditur. *Faciens pacem et creans mala*, quia tunc nobis pax cum Deo redditur, cum hæc quæ bene sunt condita, sed non bene concupita, in ea quæ nobis mala sunt flagella verantur. Per culpam quippe Deo discordes existimus. Dignum ergo est ut ad pacem illius per flagella redeamus, ut cum unaquæque res bene condita nobis in dolorem vertitur, correcti mens ad auctoris pacem humiliter reformetur.

CAP. LXI. — *Redite, prævaricatores, ad cor* (Isa. XLVI, 8).

(Moral. xxvi, c. 33, n. 61.) Hypocritæ cor suum exterius in humanis laudibus fundunt, sanctosque se esse, non quia ita vivunt, sed quia ita dicuntur, credunt. Quibus bene per Isaiam dicitur: *Redite prævaricatores ad cor.* Si enim ad cor redirent, per exterioris attestationis verba se non funderent. Nam quid vicinior est nobis corde nostro, quod intra nos est? Et tamen cum per pravas cogitationes spargitur, a nobis cor nostrum longius evagatur. Longius ergo propheta prævaricatorem vidit [Text. mitti], cum eum ad cor suum redire compellit, quia quo se exterius fudit, eo ad se unde possit redire vix inveniit, quia enim ab una æternitatis intentione dividitur, cogitationum multiplicium inundatione vastatur.

CAP. LXII. *Descende, sede in pulvere, virgo filia Babylon* (Isa. XLVII, 4).

(Moral. lib. vi, c. 16, n. 25; lib. xiv, c. 17, n. 24; lib. vi, c. 16, n. 25.) Sub Babylonis specie per Isaiam menti reproba dicitur: *Descende, sede in pulvere, virgo filia Babylon; sede in terra.* Hoc loco humana mens virgo, non incorrupta, ut arbitror, dicitur, sed infelicanda. Et quia Babylon confusio interpretatur, recte infelicanda mens Babylonis filia vocatur, quæ in eo quod nequaquam bona opera germinat, dum nullo ordine rectæ vitæ componitur, quasi confusione matris generatur. Sin autem virgo non infelicanda, sed incorrupta dicitur, postquam statum salutis perdidit, ad confusionis suæ cunulum appellatur quod fuit. Cui apte per interpretationem divina voce dicitur, *descende; in alto* quippe humana mens stat, quando supernis retributionibus inhiat, sed ab hoc statu descendit, cum turpiter sese victa defluentibus mundi desideriis subjicit. Cui additur: *Sede in pulvere.* Quid per pulverem nisi terrenas cogitationes debemus accipere, quæ dum importunæ et silenter in mente evolvant, ejus oculos excæcant? Descendens itaque in pulvere resedit, quia cœlestia deserens, terrenis cogitationibus aspersa, in infimis vilescit, ubi adhuc subjungitur: *Sede in terra.* Quid per terram, nisi terrena actio designatur? Ac si aperte exprobrans dicat: Quia cœlesti conversatione noluit te erigere, sub temetipsa prostrata, in terrenis actibus humiliare. Prius ergo in pulvere, et postea in terra sedere præcipitur, quia pravorum mens quæ ab internæ rectitudinis judicio descendit, prius ad prava cogitanda dejicitur, et postmodum ad faciendam prosternitur. Sequitur: *Non est solum filia Chaldæorum* (Isa. XLVII, 1). Chaldæi feroces interpretantur. Valde autem feroces sunt, quia voluntates proprias sequentes,

nec suis parcere mortibus sciunt. Ferocia sunt terrena desideria, quæ non solum contra conditoris, sed sæpe etiam contra percussorum verbera duram et insensibilem mentem reddunt. Sed filia ferocium solum non habet, quia mens quæ ad amorem mundi ex pravis desideriis nascitur, et eisdem desideriis obduratur, in eo quod se terrenis concupiscentiis subjicit, sedem iudicii amittit, nullique apud se solio præsidet, quia examine discretionis caret, et quasi a iudicii sui sessione repellitur, quia per exteriores concupiscentias vagatur. Liqueat enim quod mens quæ intus consilii sedem perdidit, foras se per desideria innumerabilia spargit, et quia agere intellecta dissimulat, cæcatur recte etiam ut nesciat quid agat, et sæpe iusto iudicio in sua voluntate relinquatur, et sub ea quæ anxie appetit laboriosissima mundi ministeria relaxatur. Unde apte illic subditur: *Quia ultra non vocaberis mollis et tenera: tolle molam et mole farinam* (Ibid., 2). Constat nimirum quod teneræ suæ filix parentes parcaunt, nec duris et servilibus hanc operibus assilunt. Omnipotens ergo Deus quasi teneram filiam vocat, quando dilectam uniuscujusque animam a laboriosis hujus mundi servitiis revocat; ne dum exterioribus actibus afficitur, ab internis desideriis induretur. Sed Chaldaeorum filia mollis et tenera non vocatur, quia mens pravis desideriis dedita, in eo quem anxie appetit, hujus sæculi labore relinquatur, ut foris mundo velut ancilla serviat, quæ intus Deum ut filia nequaquam amat. Unde et molam tollere, et farinam molere jubetur. Mola in gyro ducitur et farina profertur. Unaquæque vero mundi hujus actio mola est; quæ dum multas curas congerit, humanas mentes quasi per gyrum vertit, atque ex se velut farinas projicit, quia seducto corde semper minutissimas cogitationes gignit. Nonnunquam vero qui quietus alicujus esse meriti creditur, positus in qualibet actione denudatur. Unde protinus subinfertur: *Denuda turpitudine n tuam: discooperi humerum, revela crus, transi flumina* (Id., ibid.). In administratione quippe operis turpitudine denudatur, cum vilis mens abjectaque in actionis ostentatione cognoscitur, quæ quæta prius magna putabatur. Humerum mens discooperit, quando opus suum quod ignorabatur ostendit. Crus revelat, quia quibus desideriorum passibus lucris mundi inhiet, manifestat. Flumina etiam transit, quia actiones hujus sæculi quæ quotidie ad terminum defluunt, indesinenter appetit, dumque alias relinquat, alias assequitur, quasi semper de flumine ad flumen tendit.

CAP. LXIII. — *Posuisti profundum maris viam* (Isa. LI, 10).

(Moral. lib. xxix, c. 12, 23.) Omnipotens Deus, qui nulla peccatorum vincula quibus constringeretur pertulit, in infernum liber ut ligatos solveret venit, et in inferni profundum electorum suorum animas erepturus intravit. Unde per Isaiam dicitur: *Posuisti profundum maris viam, ut transirent liberati*. Si mare, divini more eloquii, sæculum debet intelligi, nihil prohibet profundum maris inferni claustra sentiri: hoc namque profundum maris ante Redemptoris adventum non via, sed carcer fuit, quia in se etiam bonorum animas quanvis non in locis pœnalibus clausit. Quod tamen profundum Dominus viam posuit, quia illuc veniens electos suos a claustris inferi ad caelestia redire concessit. Unde et apte dicitur: *Ut transirent liberati*.

CAP. LXIV. — *Qui dixerunt animæ meæ, Incurvare ut transeamus* (Isa. LI, 23).

(Lib. II, hom. 31 in Evang., num. 7, 8.) Nos, fratres charissimi, viam in nobis maligni spiritibus damus, cum terrena concupiscimus, cum ad temporalia appetenda curvamus. Hinc Isaias de immundis spiritibus dicit: *Qui dixerunt animæ meæ [Text. tuæ]: incurvare ut transeamus*. Recta quippe stat anima cum superna desiderat, et nequaquam flectitur ad ima, sed maligni spiritus, cum hanc stare in sua rectitudine conspiciunt, per eam transire non possunt.

A Transire namque eorum est immunda illi desideria spargere. Dicunt ergo: *Incurvare ut transeamus*, quia si ipsi se ad ima appetenda non dejicit, contra hanc illorum perversitas nullatenus convalescit, et transire per eam nequeunt, quin contra se rigidam in superna intentione pertimescunt. Pudeat ergo, fratres, terrena concupiscere et dorsa mentium ascendentibus adversariis præbere.

CAP. LXV. — *Mundamini, qui fertis vasa Domini* (Isa. LII, 14).

(In Reg. past. II part., cap. 2.) Nulla rector immunditia debet pollui, qui hoc suscepti officii ut in aliis quoque [Text. alienis quoque cordibus] tergat maculas pollutionis. Hinc per Isaiam dicitur: *Mundamini, qui fertis vasa Domini*. Vasa Domini ferunt, qui proximorum animas ad interna sacraia perducendas in suæ conversationis fide suscipiunt. Apud seipsos ergo quantum debeant mundari conspiciunt, qui ad æternitatis templum vasa vivientia in sinu B [Text. sinu] propriæ sponsonis portant.

CAP. LXVI. — *Ad dexteram et ad lævam dilataberis* (Isa. LIV, 3).

(Moral. xxv, c. 8, n. 21.) Per Isaiam sanctæ Ecclesiæ dicitur: *Ad dexteram et ad lævam dilataberis, et semen tuum gentes hæreditabit*. Intrante [Text. In tanta] quippe multitudine gentium ad dexteram extenditur, dum quosdam justificandos suscipit, ad lævam quoque dilatatur, cum ad se quosdam etiam in iniquitate permansuros admittit.

CAP. LXVII. — *Ego sternam per ordinem lapides tuos* (Isa. LIV, 11).

(Moral. lib. xviii, c. 33, n. 52; lib. II, hom. 6 in Ezech., num. 4.) Venienti Ecclesiæ per Isaiam Dominus pollicetur, dicens: *Ece ego sternam per ordinem lapides tuos, et fundabo te in saphyris, et ponam jaspidem propugnacula tua, et portas tuas in lapides sculptos, et omnes terminos tuos in lapides desiderabiles: universos filios tuos doctos a Domino*. Stravit in sancta Ecclesia per ordinem lapides, quia in ea sanctas animas meritorum diversitate distinxit. Fundavit eam in saphyris, qui scilicet lapides coloris aerii in se similitudinem tenent, quia robor Ecclesiæ in animabus caelestia appetentibus solidatur. Et quoniam jaspis viridis est coloris, jaspidem propugnacula ejus posuit: quia illi contra adversarios sanctæ Ecclesiæ defensione objecti sunt, qui internis desideriis virentes, nulla torporis [Text. teporis] reprobi ariditate arescunt [Text. marcescunt]. Portas vero ejus posuit in lapides sculptos; hi quippe portas sunt Ecclesiæ, per quorum vitam et doctrinam intrat in eam multitudo credentium. Qui pro eo [Text. add. etiam] quod magnis operibus pollut, et id quod loquentes asserunt, viventes ostendunt, non puri, sed sculpti lapides esse memorantur. In quorum enim vita recta operatio cernitur, quasi in eisdem ipsis exprimitur quod egerunt. Portæ vero non sculptæ, sed puræ essent, si vocem quidem promerent, sed sancta in se opera non demonstrarent. Et ubi secundum hoc se ostendunt vivere quod loquuntur, et portæ sunt quia intus ducunt, et sculptæ quia sancta opera quæ aliis præcipiunt, dum vivendo custodiunt, quasi in seipsis sculpta representantes ostendunt. Dehinc omnem quoque sanctorum numerum generali collectione concludens subdit: *Omnes terminos tuos in lapides desiderabiles*. Sanctæ Ecclesiæ universos terminos in lapides desiderabiles positos videmus, dum in ea fideles quosque fortes in fide et charitate conspiciamus. Et tanquam si audientes ista peteremus, ut hos lapides quos diceret indicaret, adiunxit: *Universos filios tuos doctos a Domino*.

CAP. LXVIII. — *Omnes sitiientes, venite ad aquas* (Isa. LV, 1).

(Moral. I. VI. c. 5, n. 86.) Fluentis sacræ locutionis, quæ Judaicus populus in ostentatione superbiæ posse lerat, conversæ gentilium mentes nunc irrigantur. Unde eis per Isaiam dicitur: *Omnes sitiientes*

venite ad aquas, et qui non habetis argentum prope-
rate (Isa. LV, 1). Quia enim argenti vocabulo elo quia
divina signantur, Psalmista testatur, dicens: *Elo-
quia Domini eloquia casta, argentum igne examinatum*
(Psal. XI, 7). Qui ergo argentum non habent, ad
aqua vocantur: quia gentilitas quae Scripturae sacrae
praecepta non acceperat, sacri eloqui inundatione
satiatur, quam tanto nunc avidius potat, quanto hanc
diu sicca sitiabat.

CAP. LXXIX. — *Pro salinca ascendet abies* (Isa.
LV, 13).

(Moral. XVII, c. 2), n. 32.) Sanctae Ecclesiae per
Isaiam, Domino promittente, dicitur: *Pro salinca
ascendet abies, et pro urtica crescit myrtus*. Pro sa-
linca in sancta Ecclesia ascendit abies, et pro urtica
crescit myrtus; dum in sanctorum corde pro abjec-
tione terrenae cogitationis, altitudo supernae contem-
plationis exhauritur, urtica vero igne omnino natu-
rae est; myrtum namque temperativae ferunt esse
virtutis. Pro urtica igitur crescit myrtus; cum justor-
um mentes a prurigne et ardore vitiorum, ad cogi-
tationum temperantiam tranquillitatemque perveniunt:
dum jam terrena non appetunt, dum flammam carnis
desideriis caelestibus extinguunt.

CAP. LXX. — *Eunuchi qui custodierint sabbata mea,*
dabo in mea locum (Isa. LVI, 4).

(In Reg. past. III part., cap. 28, admon. 25.) Pec-
cata carnis ignorantibus per Isaiam promittit Domi-
nus, dicens: *Eunuchi qui custodierint Sabbata mea,*
et elegerint quae volui; dabo eis in domo mea locum,
et nomen melius a filiis et filiabus. Eunuchi sunt qui
compressis motibus carnis [Text. affectum], effec-
tum in se pravi operis abiciunt, quo autem apud
patrem hoc habentur ostenditur, quia in domo patris,
videlicet aeterna mansione, etiam illis praerentur.

CAP. LXXI. — *Mentita es, et non es mei recordata*
(Isa. LVII, 11).

(Reg. pastor. III part., c. 10.) Nonnulla subjecto-
rum vitia prudenter dissimulanda sunt, sed quia dis-
simulantur indicanda, ut cum delinquentes et depre-
hendi se cognoscit et perperit, has, quas in se [Text.
tacite.] tolerari considerat, augere culpas erubescat,
saeque iudice puniat quem sibi apud se rectoris pa-
tientia elementer excusat. Quae videlicet dissimula-
tione bene Judaeam Dominus corripiens per Isaiam
dicit: *Mentita es, et mei non es recordata, neque cogi-
tasti in corde tuo, quia ego taceo et quasi non viden-
s*. Et dissimulavit ergo culpas et innotuit, quia et
contra peccantem tacuit, et hoc ipsum tamen quia
tacuerit, dixit.

CAP. LXXII. — *Clama, ne cesses* (Isa. LVIII, 1).

(Reg. pastor. II part., cap. 4.) Praedcatorem per
Isaiam Dominus admonet, dicens: *Clama, ne cesses,*
quasi tuba exalta vocem tuam. Praeconis officium sus-
cipit, quisquis ad sacerdotium accedit, ut ante ad-
ventum iudicis qui terribiliter sequitur, ipse cla-
mando gradiatur. Sacerdos ergo si praedicationis est
nescius, quam clavis vocem daturus est praecometus?

CAP. LXXIII. — *In diebus jejuniorum vestrorum in-
venitur voluntas vestra* (Isa. LVIII, 3).

(Reg. pastor. III part., c. 19.) Abstinentibus per
Isaiam dicitur: *In diebus jejuniorum vestrorum in-
venitur voluntas vestra*. Et paulo post: *In iudicia
et rixas jejunatis, et percussisti pugnis impie*. Voluntas
pertinet ad laetitiam, pugnis ad iram; mentes enim
abstinentium aliquando ira, aliquando corrumpit lae-
titia. Incassum ergo per abstinentiam corpus atterit-
ur, si Inordinatis dimissa motibus mens vitii dissi-
patur, et eo abstinentiae bonum perit, quo se a spi-
ritualibus vitis minime custodit.

CAP. LXXIV. — *Sustollam te super altitudines terrae*
(Isa. LVIII, 14).

(Moral. XXXI, c. 47, n. 96.) Sequenti se animae
per Isaiam Dominus pollicetur, dicens: *Sustollam te*

super altitudinem terrae. Quasi quaedam inferiora sunt
terrae, damnosa, contumeliosa, egestas, oblectio, alti-
tudines vero ejus sunt, lucra rerum, blandimenta
subditorum, divitiarum abundantia, honor et subli-
mitas dignitatum, quae quisquis per inia adhuc desi-
deria incendit, eo ipso alta astat, quo magna pu-
tat. At si semel cor in caelestibus figitur, mox cum
[Text. quam] abjecta sint cernitur, quae ita vide-
bantur. Nam sicut cum montem quisque conscendit,
eo paulisper caetera subjacentia despiciit, quo ad al-
tiora amplius gressum tendit, ita qui in summis in-
tentionem figere nititur, dum annis ipso nullam
praesentis vitae gloriam esse deprehendit, super alti-
tudines terrae elevatur; et quod prius in imis desi-
deriis positus super se credidit, post ascendendo
proficiens sibi seipsum cognoscit.

CAP. LXXV. — *Ova aspidum ruperunt* (Isa. LXVI, 5).

(Moral. XV, c. 15, n. 19.) Initium occultae sug-
gestionis, quam immundus spiritus consiliis subtilibus
cordi leniter persuadet, libenter suscipit, violentis se
postmodum ejus tentationibus devictus tradit. Unde
per Isaiam dicitur: *Ova aspidum ruperunt, et telas
araneae texerunt. Qui comederit ex oris eorum mori-
etur, et quod confortum est, erumpet in regulam*. Quid
per aspides, qui sunt parvi serpentes, nisi latentis
suggestiones immundorum spirituum figurantur, qui
cordibus hominum parva prius suasionem surripiant?
Ova quippe aspidum pravis hominibus erumpere, est
malignorum spirituum consilia quae in eorum cordibus
latent, perversis operibus aperire. Tela quoque araneae
texere, est pro huius mundi concupiscentia tem-
poralia quaelibet operari, quae dum nulla stabilitate
solidata sunt, ea procul dubio ventus vitae mortalis
rapit. Bene autem additur: *Qui comederit de oris e-
orum morietur*, quia qui immundorum spirituum con-
silia recipit, vitam in se annis occidit. *Et quod con-
fortum est, erumpet in regulam*, quia consilium maligni
spiritus quod corde legitur, ad plenam iniquitatem
nutritur. Regulus namque rex serpentium dicitur.
Quis vero reproborum caput est, nisi Antichristus?
Quod ergo confortum est erumpet in regulam, quia is
qui in se nutrienda aspidis consilia recipit, in em-
brum iniqui capitis factus, in corpus Antichristi ac-
crescit.

CAP. LXXVI. — *Qui sunt isti qui ut nubes volant*
(Isa. LX, 8).

(Lib. II, hom. 6, in Ezech. n. 15; Moral. I, XXI,
c. 2, n. 4.) Priores patres conjugii utebantur, istos
procreabant, substantias possidebant, curis rei fami-
liaris intendebant. Isaias vero prophetiae spiritu
praevidens praedcatores sancti Evangelii substantias de-
serere, conjugia non appetere, nihil in terra appetere
[Text. quærere, et subdit nihil] vel possidere; non
eos per terram velut homines ambulantes, sed ut nubes
volantes nominavit, dicens: *Qui sunt isti qui ut nubes
volant, et quasi columbae ad fenestras suas?* Recte omnia
praedcatores, et justi quilibet nubes appellati sunt,
quia verbis pluunt, miraculis coruscant. Qui volare
quoque ut nubes dicuntur, quia in terra viventes, extra
terram est omne quod agunt (Moral. I, XXI, cap. 2,
n. 4). terrena despicientes, mente caelestibus appropin-
quantes, a terrenis contagiis sublevantur. Volant qui
terram non tangunt, quia in ipsa nihil appetunt, et eos
a terrenis sancta praedcatio, et sublimis vita suspen-
dunt, qui et ad fenestras suas quasi columbae volat,
quia pro mansuetudinis spiritu in hoc mundo per
oculos nihil concupiscunt, et per omnes sensus cor-
poris exteriora quaeque intentione non respiciunt ra-
paciatis, eosque foras non rapit concupiscentia car-
nalis, sed omnia simpliciter aspiciunt.

CAP. LXXVII. — *Ut praedicarem annum placabilem
Domini* (Isa. LXI, 1).

(Moral. IV, c. 7, n. 12.) *Ut praedicarem an-
num placabilem Domini*. Per annum intelligitur mul-
titudine redemptorum. Sicut ex dierum multitudinem
annus ducitur, ita ex collectione bonorum omnium

illa electorum innumerabilis universitas expletur. Annus itaque placibilis Domini prædicatur, cum futura plebs fidelium veritatis lumine illustranda prædicatur.

CAP. LXXVIII. — *Quare rubrum est indumentum tuum (Isa. LXII, 2)?*

(Lib. II, hom. 1, in Ezech., n. 9.) Corpus Domini nostri Jesu Christi, quod sumpsit ex Virgine, longe ante Isaias aspiciens per crucem passionis sanguine cruentatum, dixit: *Quare rubrum est indumentum tuum, et vestimenta tua sicut calcantium in torculari?* Cui ipse respondit: *Torcular calcavi solus et de gentibus non est vir mecum (Isa. LXII, 3).* Solus enim torcular calcavit in quo calcatus est, quia sua potentia eam quam pertulit passionem vicit. Nam qui usque ad mortem crucis passus est, de morte cum gloria resurrexit. Bene autem dicitur: *et de gentibus non est vir mecum;* quia hi pro quibus pati venerat, passionis ejus esse participes debebant, qui pro eo quod [Text. illo] tempore necdum crederant, de ipsius in passione queritur, quorum vita [Text. in] illa passione querebatur.

CAP. LXXIX. — *Cecidimus quasi folium universi (Isa. LXIV, 6).*

(Moral. II, c. 44, n. 60.) *Cecidimus quasi folium universi, et iniquitates nostras quasi ventus abstulerunt nos.* Quid est homo nisi folium, qui vellicet [Text. add. in paradiso] ab arbore cecidit? Quid est nisi folium, qui tentationis vento rapitur, et desideriorum flammis levatur? Quia ergo quod tentatione patitur, quasi a flatibus movetur et elevatur; recte folio homo comparatur. Quasi ventus autem nos iniquitas abstulit, quia nullo fixos virtutis pondere in vanam elationem levavit.

CAP. LXXX. — *Puer centum annorum morietur (Isa. LXV, 20).*

(Moral. XVII, c. 6, n. 8.) Quisquis delinquit et vivit, idcirco divina dispensatio hunc in iniquitate tolerat, ut ab iniquitate conspescat. Sed quia accepta poenitentiae tempora divertit ad culpam, districtus in ultimis iudex impensa argumenta misericordiae convertit ad poenam. Hinc Isaias ait: *Puer centum annorum morietur, et peccator centum annorum maledictus erit. Ac si aperte nos derreat, dicens: vita quidem pueri in longum trahitur, ut a factis puerilibus corrigatur. Sed si a peccati perpetracione nec temporis longinquitate compescitur, hæc ipsa vite longinquitas quam per misericordiam accepit, ei ad cumulum maledictionis crescit. Unde necesse est ut eum nos distius expectari conspiciamus, ipsa prorogata pietatis tempora quasi damnationis argumenta timeamus: ne ex clementia iudicis crescat supplicium peccatoris, et unde quisque eripi a morte poterat, inde gravior ad mortem tendat.*

CAP. LXXXI. — *Erit mensis ex mense (Isa. LXVI, 23).*

(Moral. XIII, c. 28, n. 32; lib. XIX, c. 10, n. 17.) Electi quo amplius extremo iudicio propinquare se sentiunt, eo in bonis se exercentes operibus, ad discutendos seipsos terribilibus contremiscunt, et si quas in se carnales cogitationes, vel mala opera inveniunt, poenitentiae ardore consumunt. Qui quoniam seipsos iudicantes subtilius puniendo feriunt, peracto iudicio æternam requiem pro perfecto opere bono recipient, attestante Isaias, qui ait: *Erit mensis ex mense (Isa. LXVI, 23).* Mensis aliquando pro perfectione ponitur. Erit ergo mensis ex mense, perfectio videlicet eis in requie, quibus nunc perfectio fuerit in operatione.

CAP. LXXXII. — *Vermis eorum non morietur, et ignis eorum non exstinguetur (Isa. LXVI, 24).*

(Moral. IX, c. 66, n. 100; c. 65, n. 97; c. 64, n. 96, 101, 104; lib. XIV, c. 59, n. 79.) Reprobi ignibus inferni traditi in supplicii dolore sentient, et in doloris angustia pavore ferientur, et semper tolerabunt quod timent, et quod tolerabant sine ces-

satione pertimescent. De his enim per Isaiam scriptum est: *Vermis eorum non morietur, et ignis eorum non exstinguetur.* Hic flamma quæ succendit, illuminat; illic ignis qui cruciat, obscurat: hic ignis et lucem exhibet et concremationem, sed transactorum illic ultrix flamma vitiorum concremationem habet, non lumen. Hinc quod reprobis Veritas dicit: *Ite, maligni, in ignem æternum (Matth. xxv, 41).* Quorum rursum omnium corpus in unius personam significans dicit: *Ligate ei manus et pedes, et mittite eum in tenebras exteriores (Ibid., xxii, 13).* Si itaque ignis qui reprobos cruciat, lumen habere potuisset, is qui repellitur, mitti in tenebras non diceretur. Hinc Psalmista ait: *Super eos cecidit ignis, et non viderunt solem (Psal. xxxvii, 9)?* Ignis enim super impios cadit, sed sol igne cadente non cernitur; quia quo illos gehennæ flamma devorat, a visione veritatis [Text. veri luminis] cæcat; ut et foris eos dolor combustionis cruciet, et intus poena cæcitatatis obscurat; quatenus qui actori [Text. auctori] sue corpore et corde deliquerunt, simul corpore et corde pusiantur. Expulso ergo a conspectu districti iudicis reprobos foris dolor cruciat, et divisos a vero lumine intus cæcitas obscurabit, foris æterno igne succendentur, et ab interno lumine obtenebrabuntur. Exit eis dolor cum formidine, flamma cum obscuritate, supplicia eos in se demersos [Text. demersos] ultra vires cruciant, et in eis vitæ subsidium exstinguentes servabunt, ut sic vitam terminus puniat, quatenus semper sine termino cruciati vivant; quia et ad finem per tormenta properabunt, et sine fine deficientes durabunt. Fiet [Text. fit] ergo miserris mors sine morte, finis sine fine, defectus sine defectu, quia et mors vivet, et finis semper incipiet, et deficere defectus nesciet. Mors perimet, et non exstinguet, dolor cruciat, sed pavorem non fugabit; flamma comburet, sed tenebras non decutet.

Quamvis autem illic ignis ad consolationem non lucebit, tamen ut magis torqueat, ad aliquid lucebit, nam sequaces quosque suos secum in tormento flamma [Text. reprobis] illustrante miro iudicis ordine visuri sunt, quorum inordinato amore deliquerunt, quatenus qui eorum vitam carnaliter contra præcepta conitoris amaverunt, ipsorum quoque eos interitus in augmento suæ damnationis affligat, et poenam propriæ punitionis exaggeret illa actori præposita carnalis cognatio, pari ante oculos ultione damnata. Quid vero mirum si gehennæ ignem credimus habere supplicium simul obscuritatis et lumen, quando experimento movimus, quia et lædaram flamma lucet obscura? Ignis itaque qui reprobos in obscuritate cruciat, credendum est quia lumen ad tormentum servabit, non lucebit ad consolationis gratiam, et tamen lucebit ad poenam, ut damnatorum oculis et nulla claritate candeat, et ad doloris cumulum dilectis [Text. dilecti] qualiter crucientur ostendat. Ecce quæ maneat damnatos poena cognovimus, et quantus in damnatione ignis, quanta in igne obscuritas, quantus quoque in obscuritate pavor sit, nullatenus, sacro nos instruente eloquio, ambigimus. Sed quid prodest ita prænosse si non contingat evadere? Tota ergo intentione curandum est, ut cum vacationis tempus accipimus, bene vivendi studio malorum ultricia tormenta fugiamus. Sunt autem plerique qui extremum iudicium esse verbo tenuis sciunt, sed perverse agendo testantur quia nesciunt: qui enim hoc non formidat ut debet, necdum cognovit eum quanto turbine terroris adveniet. Si enim pensare pondus tremendi examinis nosset, quæ in illo punienda sunt non ageret, et iræ diem utique timendo præcaveret, vitare namque terror iudicis non nisi ante iudicium potest. Modo non cernitur, sed præcibus placatur; cum vero in illo tremendo examine sederit, et videri potest, et placari iam non potest, quia facta pravorum quæ diu sustinuit taciturnitas, simul omnia reddit iratus. Unde necesse est, fratres charissimi, tunc timere iudicem cum necdum

judicium exercet, cum diu sustinet, cum adhuc mala vitæ Jesus Christus Dominus noster, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat in sæcula sæculorum. Amen.

LIBER QUARTUS.

De Testimoniis in Jeremiam prophetam.

CAPUT PRIMUM. — *Ecce nescio loqui, quia puer ego sum (Jerem. 1, 6).*

(Reg. past. II part., cap. 7.) Duo sunt præcepta charitatis, Dei videlicet et proximi. Per activam vitam prodesse proximis cupiens Isaias, officium prædicationis appetiit; et querenti Domino quem mitteret, ultro se obtulit, dicens: *Ecce ego, mitte me (Isa. v, 6).* Per contemplativam vero Jeremias amori conditoris sedulo inhærere desiderans, ne pergeret cum pavore recusans mittitur: et tamen ne mitti debeat humiliter reluctatur, dicens: *A, a, a, Domine Deus; ecce nescio loqui, quia puer ego sum (Jerem. 1, 6).* En ab utrisque exterius diversa vox prodiiit, sed non a diverso fonte dilectionis emanavit. Quod alter laudabiliter appetiit, hoc alter laudabiliter expavit; iste ne tacitæ contemplationis lucra loquendo perderet, ille ne damna studiosi operis tacendo sentiret. Sed hoc in utrisque est subtiliter intuendum, quia et is qui recusavit plene non resistit, et is qui mitti voluit, ante per altaris calculum se purgatum vidit, ne aut non purgatus adire quisque sacra prædicationis ministeria audeat, aut quem superna gratia eligit, sub humilitatis specie superbe contradicat.

CAP. II. — *Ecce constitui te hodie super gentes (Jerem. 1, 10).*

(Moral. XVIII, c. 10, n. 17; Reg. past. III part., c. 34.) Ars docentium debet esse, ut in auditorum suorum mentibus prius studeant perversa destruere, et postmodum recta prædicare, ne bonum sanctæ prædicationis semen plena malis corda non valeant capere. Unde ad Jeremiam dicitur: *Ecce constitui te hodie super gentes et regna, ut evellas et destruas, ut ædifices et plantes.* Nequaquam enim rectæ veritatis fundamentum ponitur, nisi prius erroris fabrica destruat, et nisi ab auditorum suorum cordibus spinas vani amoris prædicator evellat, frustra in eis sanctæ prædicationis verba plantat.

CAP. III. — *Ollam succensam ego video (Jerem. 1, 13).*

(Moral. I, XVIII, c. 20, n. 32; lib. XXXIII, c. 33, n. 66.) Immundus spiritus malæ suggestionis flatu, ad terrena desideria iniquorum corda succendit, Jeremia attestante, qui ait: *Ollam succensam ego video, et faciem ejus a facie Aquilonis.* Olla succensa est cor humanum sæcularium curarum ardoribus desideriorumque anxietatibus fervens. Olla succenditur, cum mens humana maligni hostis suasionibus instigatur, et per consensum in desideriis pravæ persuasionis accenditur. Ab Aquilonis autem facie humani cordis olla succenditur, cum per instigationem adversarii spiritus, qui nomine Aquilonis vocari solet, illicitis desideriis inflammatur. Ille namque qui ait: *Ponam sedem meam ad Aquilonem (Isa. XIV, 14),* mentem quam semel cœperit, malignis persuasionibus suæ facibus quasi suppositus ignis [Text. suppositis ignibus] accendit; et humanas mentes ad delictationes pertrahens illicitas, alias superbix, alias invidiæ, alias luxuriæ, alias avaritiæ facibus inflammat.

CAP. IV. — *Sanctus Israel Domino primitiæ frugum ejus (Jerem. II, 3).*

(Lib. I, hom. 11, in Ezech., n. 1.) Sanctus Israel Domino primitiæ frugum ejus. Bonæ animæ fruges Dei appellantur; fruges enim Domini conversæ ad fidem gentes postmodum factæ sunt; sed quia prius Israel Domino credidit, recte hunc Isaias frugum ejus primitias appellavit.

CAP. V. — *Filii Memphis et Taphnis constupraverunt te (Jerem. II, 16).*

(Moral. XXV, c. 10, n. 27.) Ad Judæam per Jeremiam dicitur: *Filii Memphis et Taphnis constupraverunt te usque ad verticem.* Uque ad verticem constuprari, est post malæ operationis usum, etiam in ipsa fidei sublimitate corrumpi. Cum enim nequissimi spiritus uniuscujusque animam in pravis operibus involvunt, sed integritatem fidei vitare non possunt, quasi adhuc inferiora membra polluunt, sed ad verticem non pertingunt. Quisquis autem in fide corrumpitur, usque ad verticem constupratur. Malignus enim spiritus quasi ab inferioribus membris usque ad summum [Text. summam] pertingit, quando activam vitam polluens, castam celsitudinem fidei diffidentix morbo corrumpit.

CAP. VI. — *Onager assuetus in solitudine (Jerem. II, 24).*

(Moral. I, XVI, c. 47, n. 60.) *Onager assuetus in solitudine; in desiderio animæ suæ attraxerit ventum amoris sui.* In hoc loco onagri nomine intelliguntur hæretici, qui in suis voluptatibus dimissi, a vinculis sunt fidei et rationis alieni. Onager itaque in solitudine assuetus est, quia dum terram cordis sui disciplinæ virtute non excolit, ibi habitat ubi fructus non est. Qui in desiderio animæ suæ ventum amoris sui attrahit; quia ea quæ ex desiderio scientiæ mente [Text. in mente] concepit, inflare prævalent, non ædificare.

CAP. VII. — *Si dimiserit vir uxorem suam (Jerem. III, 1).*

(Lib. II, hom. 33 in Evang., n. 8.) Sub Judææ specie unicuique peccatrici animæ a Domino per Jeremiam dicitur: *Si dimiserit vir uxorem suam, et illa recedens duxerit alterum virum, nunquid ultra revertetur ad eam? nunquid non polluta et contaminata est mulier illa? tu autem fornicata es cum amatoribus multis; tamen revertere ad me, dicit Dominus.* Ecce paradigma turpis mulieris dedit. Ostendit quod post turpitudinem recipi non possit, sed hoc ipsum paradigma quod protulit, per misericordiam vincit, cum dicit fornicantem mulierem recipi non posse, et tamen fornicantem animam ut recipiat exspectat. Pensate, fratres, pondus tantæ pietatis; dicit quod fieri non potest, et demonstrat quia hoc ipse facere etiam contra morem potest. Ecce vocat, et quos inquinatos denuntiat, hos etiam amplecti querit, a quibus se desertum [Text. esse] queritur. Ecce superna benignitas aversos nos revocat, et nobis revertentibus suæ clementiæ sinum parat; nemo ergo tantæ misericordiæ tempus perdat, nemo oblata remedia divinx pietatis abiciat. Penset unusquisque quo debito restringatur, quando Deus illum exspectat, ne [Text. nec] contemptum exasperetur.

CAP. VIII. — *Nunquid vidisti quæ fecerit adversatrix Israel (Jerem. III, 7)?*

(Lib. I, hom. 12 in Ezech., num. 18.) Plerumque multi qui necdum in via rectitudinis firmi sunt, ad prava opera ex aliorum exemplo dilabuntur. Hinc ad Jeremiam voce dominica de Juda et Israel dicitur: *Nunquid vidisti quæ fecerit adversatrix Israel? Abiit super omnem montem excelsum, et sub omni ligno frondoso, et fornicata est ibi; et dixi cum fecisset hæc omnia, ad me revertere, et non est reversa.* Ubi statim subditur qualiter ex simulatione ejus etiam Judas cecidit, quæ stare videbatur. Ait enim: *Et vidit præ-*

varicatoris soror ejus Juda, quia pro eo quod mæchata esset aversatrix Israel, dimissem eam, et dedissem ei libellum repudii; et non timuit prævaricatoris soror Juda ejus, sed abiit et fornicata est etiam ipsa. Ecce misericors Deus contemnitur et vocat aversantes se [Text., vocat, aversantibus se sinum]; sinum misericordie aperit, quia peccanti dicit, ad me convertere, et tamen non est conversa. Sed quia plebs Israelitica Deum deseruit, reverti nolens, libellum repudii accepit, deseruit peccando, sed libellum repudii accepit, in suis iniquitatibus sine flagello remanendo. Anima enim quæ peccat, recedit, sed si eam post peccatum prosperitas sequitur, nulla disciplina, nulla distributionis increpatione revocat ad cor. In divisione quam inter se et Dominum fecit, etiam libellum repudii accepit, ut jam velut aliena derelicta, faciat mala quæ vult, zeli Dei flagella non sentiat, quatenus ad æterna supplicia profundius descendat. Sed soror ejus Juda, quia [Text., quoniam dimissam] Israeliticam plebeum aspexit in sua perversitate florere, etiam ipsa non timuit a conjunctione Domini, quasi a viri legitimi cubili recedere, unde necesse est ut peccantes quosque tunc consideremus amplius miseros, quando eos conspicimus in sua culpa sine flagello derelictos.

CAP. IX. — *Quousque morabuntur in te cogitationes noxiæ? (Jerem. iv, 14.)*

(Moral. lib. xxvii, c. 26, n. 50.) Ad Judæam Dominus per Jeremiam dicit: *Quousque morabuntur in te cogitationes noxiæ? Non reprehendit cur veniunt, sed cur morantur.* Et in bonis cordibus cogitationes illicitæ veniunt, sed morari prohibentur, quia recti quique ne captivandam domum conscientie præbeant, ab ipso cordis limine hostem fugant. Qui etsi quando repentinis suggestionibus mentes bonorum ingreditur; [Text., sed] resistente superno adjutorio usque ad consensum prævalere prohibetur.

CAP. X. — *Ventrem meum doleo (Jerem. iv, 19).*

(Lib. I, hom. 10 in Ezech., n. 6.) In sacro eloquio nonnunquam venter pro mente poni consuevit; unde per Jeremiam dicitur: *Ventrem meum doleo.* Quod quia de spiritali, et non de corporeo ventre dixerit, adjunxit: *Et sensus cordis mei conturbati sunt.* Neque enim ad salutem populi pertinebat, si propheta ventrem corporeum se dolere prædicaret; sed ventrem doluit qui mentis afflictionem sensit. Hinc enim Veritas ait: *Qui credit in me, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ (Joan. vii, 38).* Quia enim de mente fidelium sanctæ prædicationes defluunt, quasi de ventre credentium aquæ vivæ flumina decurrunt.

CAP. XI. — *Si steterint Moyses coram me (Jerem. vii, 16).*

(Moral. lib. ix, c. 16, n. 23; lib. ii, hom. 27 in Evang., num. 8.) Iræ Dei resisti valet, quando ipse qui irascitur, opitulatur; et resisti omnino non valet, quando se ad ulciscendum præparat [Text., excitat], et precem quæ ei funditur ipse non aspirat. Unde cum Judæa Dei justitiam culpis exigentibus offendisset, et Jeremiam Dominus ab oratione prohibet, dicens: *Tu ergo noli orare pro populo hoc.* Et rursum: *Si steterint Moyses et Samuel coram me, non est anima mea ad populum istum.* Qua in re quæri utiliter potest cur relictis tot antiquioribus Patribus, ad effundendam precem Moyses et Samuel tantum nominantur, quod facile agnoscimus si ejus qua diligere et inimicos præcipimus, charitatis merita pensamus. Conditoris namque auribus illa maxime oratio commendatur, quæ pro inimicis quoque intercedere nititur. Cum vero Patrum priorum facta sacro eloquio describente revolvimus, Moysen et Samuelem exorasse pro adversantibus invenimus. Unus quippe eorum sævientis populi persecutionem fugit, et tamen pro vita sui persecutoris intervenit; alter ex principatu populi dejectus, ipsi suis adversariis dicit: *Absit a me hoc peccatum in Domino quominus cessem orare pro vobis (I Reg. xii, 25).* Quid est ergo in difficultate deprecandi Moysen et Samuelem deducere, nisi apertius

A indicare, quia ejus iræ neque illi si adstarent obsisterent, qui idcirco pro amicis intervenire citius possent, quia apud hunc intercedere et pro inimicis solerent? Ac si aperte dicat: *Nec illos modo pro amicis audio, quos magnæ virtutis merito orare etiam pro inimicis scio.*

CAP. XII. — *Docuerunt linguam suam loqui mendacium (Jerem. ix, 5).*

(In Reg. past. iii part., c. 11.) Nihil ad defendendum puritate tutius; nihil ad dicendum veritate facilius. Nam dum fallaciam suam tueri cogitur, durior labore fatigatur. Hinc per Jeremiam dicitur: *Docuerunt linguam suam loqui mendacium; ut inique agerent, laboraverunt.* Ac si aperte diceretur: *Qui amici veritatis esse sine labore potuerunt, ut peccarent laboraverunt, cumque vivere simpliciter renuunt, laboribus exigunt ut moriantur.* Hinc etiam scriptum est: *Labor laborum ipsorum operiet eos (Psal. cxxxix, 43).* Qui enim nunc implet, tunc operit; quia cujus nunc animum per blandam inquietudinem exerit, tunc per asperam retributionem premit.

CAP. XIII. — *Ascendit mors per fenestras nostras (Jerem. ix, 21).*

(Moral. xxi, c. 2, n. 4.) Per quinque sensus corporis quasi per fenestras quasdam, exteriora quæque anima respicit, respiciens concupiscit. Hinc Jeremias ait: *Ascendit mors per fenestras nostras, ingressa est domos nostras.* Mors per fenestras ascendit et domos ingreditur, cum per sensus corporis concupiscentia veniens habitaculum mentis intrat. Hinc etiam sub Judææ voce quæ exteriora videndo concupiscens, bona interiora perdiderat, idem propheta dicit: *Oculus meus deprædatus est animam meam (Târen. iii, 51).* Concupiscendo enim visibilia invisibiles virtutes amisit. Quæ ergo interiorem fructum per exteriorem visum perdidit, per oculum corporis pertulit prædam cordis. Unde nobis ad custodiendam munditiam cordis exteriorum quoque sensuum disciplina servanda est, nam quantalibet virtute mens polleat, quantalibet gravitate vigeat, carnales tamen sensus puerile quiddam exterius prestrepunt, et nisi interioris gravitatis pondere, et quasi juvenili quodam vigore refrenentur, ad fluxa quæque et levia mentem enervem trahunt.

CAP. XIV. — *Olivam uberem pulchram vocavit Dominus nomen tuum (Jerem. xi, 16).*

(Ezech. hom. 9, sec. part., num. 16.) Sæpe contingit ut sive recta quælibet opera, seu sacra doctrinæ verba in omnipotentis Dei judicio pereant, cum per hæc quisque transitoriis favoribus anhelat. Hinc enim per Jeremiam dicitur Judææ quod in seipsa incauta mens invenit, si saltem post culpam suas caute cogitationes rimetur: *Olivam uberem, pulchram, fructiferam, speciosam vocavit Dominus nomen tuum. Ad vocem loquelæ grandis exarsit ignis in eam, et combusta sunt omnia fructueta ejus.* Olivam quippe uberem et pulchram, fructiferam et speciosam Dominus vocat, cujus vel efficaciam in operatione, vel sancta studia in verbi scientia approbat. Sed ad vocem loquelæ grandis exarsit ignis in ea, quia cum laudæ quis cœperit, erubescit forsitan minor videri quam dicitur, et studet esse quod dicitur; vox enim grandis loquelæ est favor adulantis. Ad vocem ergo loquelæ grandis exarsit ignis in eam, quia in magnitudine amoris [Text., favoris] flamma in corde accenditur de amore laudis. Sed omnia olivæ fructueta comburantur, quia ante omnipotentis oculos vel quæ benegesta, vel quæ scienter sunt dicta depereunt, cum jam non amore Domini, sed intentione transitorie laudis fiunt.

CAP. XV. — *Mittamus lignum in panem ejus (Jerem. xi, 29).*

(Moral. lib. xii, c. 4, n. 5; lib. iii, c. 15, n. 28.) *Mittamus lignum in panem [Text., panem] ejus.* Per lignum crux Domini hic intelligitur; lignum quippe

in panem ei mittere est dominico corpori crucem adhibere, et conflagando ejus corpori stipitem crucis admovere. *Et eradamus eum de terra viventium.* Vitam Domini de terra viventium eradicare [*Text.*, eradere] se posse existimant, quem dum mortalem conspiciunt, finiri morte suspicantur.

CAP. XVI. — *Congrega eos quasi gregem ad victimam* (Jerem. xii, 5).

(Moral. lib. xvii, c. 24, n. 45.) Veniente ad iudicium Domino, reprobis sancta cum agere non valebunt, sentient, et rectum quod sequi debuerunt, ex poena sua [*Text.*, fortitudinis suae poena] cognoscent. Unde per Jeremiam dicitur: *Congrega eos quasi gregem ad victimam, et sanctifica eos in die occisionis.* In die [*Text.*, enim] occisionis sanctificantur reprobi, quia tunc sancta quae debuerunt agere sentiunt, cum digna oravitatis suae supplicia jam declinare non possunt.

CAP. XVII. — *Onagri steterunt in rupibus* (Jerem. xiv, 5).

(Moral. xxix, c. 25, n. 52.) *Onagri steterunt in rupibus, traxerunt ventos quasi dracones; defecerunt oculi eorum, quia non erat herba.* In hoc dicto superba et nequissima Judaeorum est persecutio prophetata; ipsi quippe onagri pro mentis elatione, ipsi dracones pro virulentâ cogitatione vocati sunt. Qui steterunt in rupibus, quia non in Deo sed in summis potestatibus hujus mundi confisi sunt, dicentes: *Regem non habemus nisi Caesarem* (Joan. xix, 15). Traxerunt ventos quasi dracones, quia elationis inflati spiritu, superbia malitiosa tumuerunt. Defecerunt oculi eorum, quia spes eorum ab eo quod intendebat corruit, quae temporalia diligens, praestolari aeterna neglexit, et terrena, ideo quia Deo praeposuit, amisit. Tumuerunt enim ne locum non occiso Domino perderent, et tamen occiso perdidit. Sed cur miseris ista evenerint subdit, quia non erat herba, id est quia eorum cordibus defuit aeternitatis scientia, et nullo fecit eos pabulo viriditatis interperae doctrinae.

CAP. XVIII. — *Quasi colonus futurus es in terra* (Jerem. xiv, 8).

(Moral. xiv, c. 41, n. 49.) Redemptor noster dum a Synagoga cognitus non fuit, in domo sua quasi peregrinus exstitit; quod aperte Jeremias testatur, dicens: *Quare quasi colonus futurus es in terra, et quasi viator declinans ad manendum?* Quia enim ut Dominus non est auditus, non possessor agri, sed colonus est creditus; qui quasi viator ad manendum tantummodo declinavit, quia paucos ex Judaea abstulit, et ad vocationem Gentium pergens, iter ceptum peregit.

CAP. XIX. — *A facie manus tuae solus sedebam* (Jerem. xv, 17).

(Moral. lib. iv, c. 30, n. 60.) *A facie manus tuae solus sedebam, quoniam comminatione replesti me.* Facies manus Dei est illa percussio justis iudicii, quae superbientem hominem a paradiso repulit, et in hac aeternitate praesentis exsiliis exclusit; comminatio vero ejus est terror adhuc supplicii sequentis. Post faciem igitur manus adhuc nos minae terrificant, quia per experimentum iudicii jam nos ex poena praesentis exsiliis percussit, et si peccare non desistimus, aeternis adhuc suppliciis addicit. Consideret ergo vir sanctus projectus huc unde homo ceciderit, et hunc post ista peccantem, quo adhuc justitia judicantis rapit; et cunctas a se desideriorum temporalium turbas ejiciat, seque in magna mentis solitudine abscondat, dicens: *A facie manus tuae solus sedebam, quoniam comminatione replesti me.* Ac si aperte dicat: Dum considero quid jam per iudicii experimentum patior, a tumultu desideriorum temporalium trepidus cessum mentis peto, quia et adhuc acrius illa quae minae aeterna supplicia formido.

CAP. XX. — *Si separaveris pretiosum a vili, quasi os meum eris* (Jerem. xv, 19).

(Moral. xviii, c. 33, n. 58.) *Si separaveris pretio-*

sum a vili, quasi os meum eris. Vilius est Deo mundus praesens, pretiosa vero e anima humana. Qui ergo a vili pretiosum separat, quasi os Domini vocatur, quia per eum Deus verba sua exerit, qui ab amore praesentis saeculi, loquendo quae potest humanam animam evellit.

CAP. XXI. — *Idem ac supra.*

(Moral. xxxiii, c. 17, n. 53.) Pretiosum etiam a vili separat, qui humanas mentes a [reproba antiqui] hostis imitatione disjungit; et recte os Dei dicitur, quia per eum divina eloquia formantur.

CAP. XXII. — *Peccatum Judae scriptum est stylo ferro* (Jerem. xvii, 1).

(Moral. xiv, c. 53, n. 62.) *Peccatum Judae scriptum est stylo ferreo, in ungue adamantina.* Unguis hinc est corporis; ista vero durus est lapis adamas, ut non valeat ferro incidi. Per stylum ferreum fortis Dei sententia, per unguem vero adamantinum signatur finis aeternus. Peccatum vero Judae stylo ferreo in ungue adamantino scriptum dicitur, quia culpa Judaeorum per fortem Dei sententiam in fine servatur infuito.

CAP. XXIII. — *Et factus est in corde meo quasi ignis ardens* (Jerem. xx, 9).

(Moral. xxiii, c. 11, n. 18.) Jeremias cum sibi, quia a populo non audiebatur, silentium indixisset, dicens: *Non loquar ultra in nomine illius, illico adjunxit: Et factus est in corde meo quasi ignis ardens; et defeci, ferre non sustinens; audivi enim contumelias multorum.* Pro eo enim quod se audiri minime contempsit, silentium appetiit; sed cum crescentia mala cernebat, in eodem silentio non permansit, quia enim foris tacuit ex tadio locutionis, intus ignem pertulit de zelo charitatis. Inflammantur quippe corda iustorum, cum non correpta crescere acta conspiciunt malorum; eorumque culpae se participes credunt, quos in iniquitate crescere silendo permittunt.

CAP. XXIV. — *Maledictus vir qui annuntiauerit patri meo dicens: Natus est tibi puer masculus* (Jerem. xx, 15).

(Moral. iv, c. 4, praefat.) Jeremias cum praedicationem suam cernebat audientium difficultate praepediri, maledixit, dicens: *Maledictus vir qui annuntiauerit patri meo dicens: Natus est tibi puer masculus.* Si ex matris suae utero hoc in mundo propheta affligendus prodiit, nativitas ejus nuntius quid deliquit? Sed quid persona prophetae fluctuantis, nisi per poenam meritum veniens humani generis mutabilitas designatur? Et quid per patrem illius, nisi iste de quo nascimur mundus exprimitur? Et quis est ille vir qui nativitatem nostram annuntiat, nisi antiquus hostis, qui cum nos in cogitationibus fluctuare considerat, malorum meates qui ex auctoritate hujus mundi praeminant, ad persuasionem nostrae deceptionis instigat? Cumque nos agere infirma conspexerit, ea quasi fortia favoribus extollit, et quasi natos masculos loquitur, cum corruptores veri [*Text.*, veritatis] per mendacium nos exstitisse gratulatur. Patri ergo masculum natum denuntiat, quando huic mundo eum quem persuaserit factum innocentiae corruptorem demonstrat. Nam cum cullihet peccanti et superbienti dicitur: *Fecisti sicut vir, quid aliud quam natus masculus in mundo perhibetur?* Jure itaque vir qui masculum natum nuntiat maledicitur, quia ipso ejus nuntio reprobum gaudium nostri corruptoris indicatur.

CAP. XXV. — *Deserta facta est terra a facie irae columbae* (Jerem. xxv, 38).

(Moral. xxxii, c. 7, n. 9.) Creator omnium in extremo iudicio in semetipso incommutabilis manebit, et cum tranquillitate bonos et malos judicabit. Hinc Jeremias ait: *Deserta facta est terra a facie irae columbae, a facie furoris Domini.* Quod enim iram columbae praedixerat, hoc furorem Domini subiunxit. Columba namque valde simplex animal, et quia in Deum

nulla furoris inæqualitas serpit, furoræ Domini iram columbæ nominavit, ut enim divinæ districtiōnis vim imperturbabilem demonstraret, et iram dixit et columbæ; ac si apertius diceretur [Text., diceret]: Districtum iudicium inconcussum exerit, quia [Text., qui] permanens mansuetus punit, sed tamen electis et reprobis nequaquam sub specie ejusdem incommutabilitatis ostenditur, quia et tranquillus justis et iratus parebit injustis; istis eum benignum ostendet antea teacta justitia, et illis terribilem culpam. Hoc quotidie in usu vitæ præsentis agitur, ut cum duo ad iudicium pergunt, alius innocens, alter reus, ante prolata sententiam adhuc tacentem iudicem utriusque conspiciunt; et tamen reus gravem contra se iram iudicis [Text., hoc ipsum iudicis silentium] suspicatur, quam iram sibi non dequantat perturbatio iudicis, sed recordatio pravitatis; ac contra iustitia amicus intus de testimonio bonæ recordationis hilarescit, et quia [Text., quo] apud se quod metuat non habet [Text., ubi. eo] omne quod erga seipsum est blandum videt. Sic ergo in horribili Domini iudicio, quamvis iusti et iniusti eum tranquillam videant, peccatores tamen sibi male consci, eum erga se perturbatam et iratam putant.

CAP. XXVI. — *Plaga inimici percussus te, castigatione crudeli (Jerem. xxx, 14).*

(Moral. præfat., c. 3, n. 12; lib. xiv, c. 37.) Percussionum diversa sunt genera. Aliquando enim peccator percussus, ut absque retractione puniatur, sicut periturus Iudææ per Jeremiam dicitur: *Plaga inimici percussus te, castigatione crudeli.* Cum virtutem nostræ patientiæ ultra id quod possumus ferre Dei flagella transeant; valde metuendum est ne, peccatis nostris exigentibus, non jam quasi filii a patre, sed quasi hostes a Domino feriamur.

CAP. XXVII. — *Idem ac supra.*

(Moral. lib. xiv, c. 37, n. 45; præfat. c. 5, n. 12.) Qui enim ita crudeliter percussus, ut viros illius a percussione superentur, non hunc Dominus quasi filium percussit per disciplinam, sed quasi hostem per iram ferit. Aliquando peccator percussus ut corrigatur, sicut cuidam in Evangelio dicitur: *Eccæ tunc factus es, jam noli peccare, ne deterius aliquid tibi contingat (Joan v, 14).* Verba enim salvantis indicant, quia peccata præcedentia habiti vix doloris exigebant. Aliquando quisque non pro præterita culpa diluenda, sed pro futura vitanda percussus, quod Paulus aperte de seipso testatur, dicens: *Ne magnitudo revelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ (II Cor. xi, 7).* Qui enim non ait, quia extolli, sed ne extollat, aperte indicat quod percussione illa, ne eveniat, compescitur, non autem quæ evenerit, culpa purgatur. Nonnunquam vero quisque nec pro præterita, nec pro futura iniquitate percussus, sed ut sola divinæ virtutis potentia ex amputata percussione monstraretur; et dum inopinata salus percussione sequitur, salvantis virtus cognita ardentius ametur; et cum innoxius flagello atteritur, ei per patientiam meritorum summa cumulat. Unde cum Domino in Evangelio de cæco nato diceretur: *Quis peccavit, hic aut parentes ejus, ut cæcus nasceretur (Joan. ix, 2),* respondit Dominus dicens: *Neque hic peccavit, neque parentes ejus, sed ut manifestentur opera Dei in illo. In qua manifestatione quid aliud agitur, nisi ut ex flagello meritorum virtus augeatur, et cum nulla præterita culpa [Text., iniquitas] tergitur, magna de patientiæ fortitudo generetur?*

CAP. XXVIII. — *Postquam convertisti me, egi penitentiam (Jerem. xxxi, 19).*

(Moral. xxiv, c. 22, n. 48.) Cum omnipotens Deus ad conversionem sui desiderii hominem commutat, mox homo cuncta carnis suæ fluxa restringit, et quodam districtiōnis suæ gladio omne quod in ea male vivebat, interficit. Hoc disciplinæ gladio seipsum Jeremias interfecerat, cum dicebat: *Postquam convertisti me, egi penitentiam; et postquam ostendisti mihi,*

A percussus femur meum. Quid enim in femore, nisi voluptas carnis accipitur? Et quid est quod dicit, postquam ostendisti mihi, percussus femur meum, nisi quod postquam superna spiritualiter vidit, omne quod inferius in se carnaliter vivebat, extinxit; ut quanto magis superna [Text., summa] patescerent, tanto amplius ima quæ tenuerat non liberent? nam quanto magis incipit quisque superius vivere, tanto et inchoat inferius interire.

CAP. XXIX. — *Statue tibi speculam (Jerem. xxxi, 23).*

(Moral. xxxi, c. 44, n. 85.) Uniuscujusque animam Jeremias admonet, dicens: *Statue tibi speculam, pone tibi amaritudines.* Speculam sibi statuere est, ventura vitiorum certamina ex alta consideratione prænoscere. Sibi que mens electi amaritudines ponit quoniam [Text., quando] et in virtutum pace constituta, dum mala insidiantia conspiciunt, securam quiescere non consentit.

CAP. XXX. — *Omnis homo qui comederit uvam acerbam (Threm. xxxi, 30).*

(Moral. lib. xi, c. 35, n. 45.) *Omnis homo qui comedit [Text., comederit] uvam acerbam, obstupescunt dentes ejus.* Per dentes cibis frangitur, ut glutiat. Unde non immerito in dentibus interiores sensus accipimus, qui singula quæ cogitant, quasi mandant et comminuant, et vestri memorie transmittunt. Quid autem uva acerba, nisi peccatum est. Uva quippe acerba est fructus ante tempus. Quisquis enim præsentis vitæ delectationibus satiari desiderat, quasi fructus ante tempus comedere festinat. Qui igitur uvam acerbam comedit, dentes ejus obstupescunt, quia qui præsentis vitæ delectatione pascitur, interni ejus sensus ligantur, ut jam spiritu alia mandare, id est intelligere nequeant. Quia unde in exterioribus delectati sunt, inde in interioribus obstupescunt, quia dum peccato anima pascitur, panem justitiæ edere non valet, quoniam ligati dentes ex peccati consuetudine, justum quod intus sapit nequaquam edere possunt, quia vero per dentes sensus interiores accipi solent, idem Jeremias testatur, dicens: *Fregit ad numerum dentes meos.* Dentes suos, ita est sensus ad numerum fractos dicit, quia juxta mensuram uniuscujusque peccati intelligentiæ cæcitas generatur in sensibus, et secundum quod quicquæ egit exterius in ea obstupescit, quod de interioribus intelligere potuit.

CAP. XXXI. — *Edificabitur civitas Domino a turre Ananee (Jerem. xxxi, 38).*

(Moral. xxv, c. 8, n. 21.) *Edificabitur civitas Domino a turre Ananee, usque ad portam anguli, et erunt ultra normam mensuræ.* Civitatem hominis esse sanctam Ecclesiam nullus ignorat. Ananee vero Dei gratia interpretatur; in angulo autem duplex pars jungitur. Civitas ergo Domini a turre Ananee, usque ad portam anguli ædificari perhibetur, quia sancta Ecclesia a celsitudine supernæ gratiæ inchoans, usque ad ingressum susceptionemque constituitur utrorumque populorum Judaici videlicet et gentilis. Sed quia in ea crescente multitudine etiam reprobi colliguntur, apte subditur: *Et erunt ultra normam mensuræ, quia usque ad eos quoque extenditur, qui normam justitiæ transeuntes intra mensuram cælestis numerum non sunt.*

CAP. XXXII. — *Qui ut levatur ea puteo fuit ei et panni veteres deponuntur (Jerem. xxxviii, 11).*

(Moral. lib. xxv, c. 7, n. 17.) Divinis admonitionibus et præcedentium patrum exemplis adjuti, de hujus vite profundo liberamur, quod Jeremias in puteum misso signatum est: *Qui ut levatur ea puteo fuit ei et panni veteres deponuntur.* Quid enim fontibus, nisi præcepta dominica figurantur? Quæ quia non in mala operatione positos et convincunt et eripiunt, quasi ligant, et extrahunt, coarctant et levant. Sed ne ligatus his funibus, dum trahitur, incidatur, simul etiam panni veteres deponuntur, quia ne divina præcepta nos terrant, et antiquorum patrum nos excusent.

plā confortant, et ex eorum comparatione facere nos posse præsumimus, quod ex nostra imbecillitate formidamus. Si ergo levare de hoc profundo festinamus, ligemur de his funibus, id est præceptis dominicis astringamur. Intersint etiam panni veteres cum quibus melius teneantur funes, id est præcedentium confortemur exemplis ne infirmos nos et timidos præcepta subtilia vulnerent dum levant.

CAP. XXXIII. — *Venerunt octoginta viri de Sichem (Jerem. xli, 5).*

(Moral. lib. 1, c. 36, n. 52.) Cum antiquus hostis intentionem boni operis vitare non prævalet, in via positos laqueos tegit, ut in eo quod bonum agitur, cor exaltans se ex latere ad vitium dirivetur. In ipsa actione se quasi in itinere opponit, ut cum per propositum mentis securior quisque egreditur, subjuncto latenter vitio quasi ex insidiis perimatur. Quod subtilius Jeremias insinuat, qui dum gesta foris referre studuit, quæ intus apud nosipos gererentur indicavit, dicens: *Venerunt octoginta viri de Sichem et de Silo, et de Samaria rasi barba, et scissis vestibus squalentes; munera et thus habebant in manu, ut offerrent in domo Domini. Egressus autem Ismael filius Nathanæ in occursum eorum de Maspha incedens, et plorans vocat. Cumque occurrisset eis, dixit ad eos: Venite ad Godoliam filium Aicham, qui cum venisset ad medium civitatis, interfecit eos. Barbam radunt qui sibi de propriis viribus fiduciam subtrahunt; vestes scindunt qui sibi metipsis in exterioris laceratione decoris non parant, oblaturi in domo Domini thus et munera veniunt. Qui exhibere se in Dei sacrificio orationem cum operibus pollicentur, sed tamen si se in ipsa sanctæ devotionis via caute circumspicere nesciunt, Ismael Nathanæ filius in occursum eorum venit; quia quilibet malignus spiritus prioris sui Satanæ videlicet exemplo in superbæ errore generatus, se ad laqueum deceptionis opponit. De quo et bene dicitur: *Incedens et plorans ibat*, quia ut devotas mentes interimere feriendo prævaleat, semetipsum quasi sub velamine virtutis occultat: et dum concordare se vere lugentibus simulat, ad cordis intima securius admissus, hoc quod intus de virtute latet occidit, qui plerumque spondet se ad altiora provehere. Unde et dixisse perhibetur: *Venite ad Godoliam filium Aicham*; et dum majora promittit, etiam minui subtrahit. Unde recte dictum est: *Qui cum venissent ad medium civitatis, interfecit eos*. Viro ergo ad offerenda Domino munera venientes in medio civitatis interfecit, quia divinis deditæ operibus mentes, nisi magna se circumspectione custodiant, subripiunt hoste, dum devotionis portant hostiam, in ipso itinere perdunt vitam: de cuius hostis manu non evaditur, nisi intus ad pœnitentiam recurratur. Unde subjungitur: *Decem autem viri reperti sunt inter eos, qui dixerunt ad Ismael: Noli occidere nos, quia habemus thesauros in agro frumenti et hordei, et mellis; et non occidit eos (Ibid., 18)*. Thesaurus in agro est spes in pœnitentia, quæ quia non cernitur, quasi intra [Text., in terra] cordis suffossa continetur: qui enim thesauros in agro habuere, servati sunt; quia qui post incautelæ suæ vitium ad lamentum pœnitentiæ redeunt, nec capti moriuntur.*

CAP. XXXIV. — *Maledictus qui facit opus Domini negligentem (Jerem. xlviii, 10).*

(Moral. ix, c. 34, n. 53.) Duo sunt quæ in bonis operibus necesse est ut studiose formidentur, desidia videlicet et fraus. Unde et per Jeremiam apud vetustam translationem dicitur: *Maledictus omnis qui facit opus Domini [Text., Dei] fraudulenter et desidiose (Jerem. xlviii, 10)*. Sed sciendum est quod desidia per torporem nascitur, fraus per privatam dilectionem. Illam minor Dei amor exaggerat, hanc vero male mentem possidens proprius amor creat. Fraudem quippe in opere Dei perpetrat quisquis, seipsum inordinate diligens, per hoc quod recte egit ad remunerationis; transitoria bona festinat, et per

hanc fraudem, aut tacitam humani cordis gratiam, aut favoris auram, aut rem quamlibet exteriorem desiderat. Solus ergo in opere Dei fraudem non facit, qui, cum ad studia bonæ actionis invigilat, nec ad corporalis rei præmia, nec ad laudis verba, nec ad humani iudicii gratiam anhelat. Sæpe enim nonnulla bona nostra latrocinate fraude deperunt, quia rectis se nostris actionibus concupiscentiæ terrenæ subjungunt. Sæpe enim desidia interveniente deficiunt, qui a fervore quo cœpta sunt, frigescente amore, tabescunt.

CAP. XXXV. — *Maledictus qui prohibet gladium suum a sanguine (Jerem. xliiii, 18).*

(Reg. pastoral. iii part, cap. 25.) Gravi culpa involvuntur qui dum cognoscunt vulnera mentium, curare ea negligunt sectione verborum. Unde per Jeremiam dicitur: *Maledictus qui prohibet gladium suum a sanguine (Jerem. xlviii, 18)*. Gladium quippe a sanguine prohibere est prædicationis verbum a carnalis vitæ interfectione retinere.

CAP. XXXVI. — *Quomodo contractus est malleus universæ terræ (Jerem. i, 25).*

(Moral. xxxiii, cap. 14, n. 28 et 29; lib xxxiv, c. 12, num. 23, et c. 7, n. 15 et 16.) Antiquus hostis justos viros malevole tentare appetit; sed tamen hoc Dominus vel misericorditer fieri, vel juste permittit. Erudiendos enim electos suos tentatori subjicit, ut qui elati perire poterant, humiliati tentatione liberentur a perditione. Electos igitur Dei diabolus volens tentat, et tentando nesciens probat; in illa vero superna patria justos cœlesti felicitate pollentes, nequaquam tentare permittetur, sed ante eorum oculos æternis gehennæ ignibus mancipabitur, et cum corpore suo, reprobis videlicet omnibus, flammis ultricibus traditus sine fine cruciabitur. Hanc super antiquum hostem extremi iudicii vim venturam Jeremias contemplatus dixit: *Quomodo contractus est, et contritus malleus universæ terræ? (Jerem. I, 25)*. Ac si aperte diceret: Eum per quem vascula sua Dominus in ministerii sui usu formanda percussit, quis perpendat quo turbine, veniente extremo iudicio, in æterna damnatione confringit? Adveniente enim districto iudice, de hoc mundo per iram iudicii tolletur qui nunc mira mansuetudinis longanimitate toleratur, et tanto hinc pondere tortoris excussus cum iudicii turbine rapitur, ut hi qui in corporibus reperiri poterant, jam fortes et perfecti in tanti terroris turbine magna formidine concutiantur, et si quid in eis inesse potuit levium robigo vitiorum, hoc pavore excoquatur.

CAP. XXXVII. — *Calix aureus Babylon (Jerem. li, 7).*

(Moral. lib. xxxiv, c. 15, n. 26.) *Calix aureus Babylon (Jerem. li, 7)*. Auri nomine nitor exprimitur temporalis gloriæ: quid vero Babylonis nomine, nisi hujus mundi gloria designatur? Quæ calix dicitur aureus; quia dum pulchra esse temporalia ostendit, stultas mentes in sui concupiscentia debriat, ut speciosa temporalia appetant, et invisibilia pulchra contemnunt. Aureus Babylon calix est, quia dum visum exterioris pulchritudinis ostendit, sensum internæ rectitudinis subtrahit.

CAP. XXXVIII. — *Curavimus Babylonem, et non est sanata (Jerem. li, 9).*

(Reg. pastoral. iii part., cap. 13.) Voce flagellantium vitam reproborum Jeremias conqueritur, dicens: *Curavimus Babylonem, et non est sanata (Jerem. li, 9)*. Babylon curatur nec tamen ad sanitatem reducitur, cum mens in prava actione confusa verba correctionis audit, flagella correctionis percipit, et tamen ad recta salutis itinera redire contemnit.

CAP. XXXIX. — *Plorans ploravit in nocte (Thren. i, 2).*

(Moral. lib. xiii, cap. 12.) Maxilla sanctæ Ecclesiæ prædicatores sancti sunt, sicut per Jeremiam sub

Judææ specie dicitur : *Plorans ploravit in nocte, et lacrymæ ejus in maxillis ejus* (Thren. 1, 2). Quia adversitatem [Text., in adversitatibus] Ecclesiæ illi amplius plangunt qui vitam carnalium confringere prædicando noverunt.

CAP. XL.— Facti sunt hostes ejus in capite
(Thren. 1, 3).

(Moral. lib. 1, c. 36, n. 51 et 53.) Antiquus hostis aliquando intentionem in bono opere polluit, ut omne quod in actione sequitur, eo purum mundumque non exeat, quo hoc ab origine perturbat. Intentionem quippe in bono opere polluit, quia cum facilia ad decipiendum corda hominum conspiciat, eorum desideriis auram transitorii favoris apponit, ut in his quæ recta faciunt, ad appetenda ima tortitudine intentionis inclinentur. Unde [Text. Recte] sub Judææ specie de unaquaque anima laqueo miseræ intentionis capta per Jeremiam dicitur : *Facti sunt hostes ejus in capite* (Thren. 1, 3). Ac si aperte diceretur : Cum bonum opus non bona intentione sumitur, huic adversantes spiritus ab ipso cogitationis exordio principantur; tantoque eam plenius possident, quanto per initium dominantem tenent. Si vero semel cor in intentione corrumpitur, sequentis actionis medietas et terminus ab hoste callido secure possidetur. Summa ergo cura vigilandum est, ne vel bonis operibus serviens reus reproba intentione polluatur.

CAP. XLI.— Viderunt eam hostes (Thren. 1, 7).

(Moral. lib. v, c. 31, n. 55.) Sunt nonnulli qui quanto securius ab externis actionibus cessant, tanto latius immundæ in se cogitationis strepitum per otium congerant. Unde sub Judææ specie per Jeremiam torpens otio anima defletur, cum dicitur : *Viderunt eam hostes, et desiderunt sabbata ejus* (Thren. 1, 7). Præcepto enim Legis ab exteriori opere in sabbato cessatur. Hostes ergo sabbata videntes irrident, cum maligni spiritus ipsa vacationis otia ad cogitationes illicitas pertrahunt, ut unaquæque anima quo remota ab externis actionibus Deo servire creditur, eo magis eorum tyrannidi illicita cogitando famuletur.

CAP. XLII.— Omnis populus ejus gemens
(Thren. 1, 11).

(Moral. lib. xxv, c. 23, n. 49.) Jeremias propheta, cum Synagogæ perditos mores desleret, dixit : *Omnis populus ejus gemens, et querens panem : dederunt pretiosa quæque pro cibo ad refocillandam animam* (Thren. 1, 11). Per panem aliquando jocunditas humanæ delectationis accipitur. Gemens itaque populus querit panem, cum prava hominum multitudo affligitur; quia non ad votum de præsentis vitæ jocunditate satiatur. Sed et pretiosa quæque pro cibo dat, quia virtutes mentis in appetitu transitoriarum delectationis inclinat, et refocillare animam nititur; quia perversis suis desideriis satisfacere conatur. Unde bene mox et ex voce electæ [Text. add. illius] multitudinis subditur : *Vide, Domine, et considera, quia facta sum vitis* (Ibid.). Vilis quippe plebs Dei efficitur cum, pravorum numero crescente, in eis non summa et cœlestia, sed abjecta et terrena sectatur.

CAP. XLIII.— O vos omnes qui transitis per viam
(Thren. 1, 12).

(Moral. xv, cap. 57.) Jeremias luctum cordis sui considerari deposcens, ait : *O vos omnes qui transitis per viam, attendite, et videte si est dolor sicut dolor meus* (Ibid.). Qui præsentem vitam non quasi viam transeunt, sed quasi patriam attendunt, luctum cordis electorum considerare nesciunt; illos ergo ut dolorem suum considerent [Text. add. propheta] exquirat quos in hoc mundo animum non fixisse contigit.

CAP. XLIV.— Foris interficit gladius (Thren. 1, 20).
(Moral. in, cap. 32, n. 62.) Sæpe foris flagellis

atterimur, et intus carnali suggestione fatigamur. Hinc est quod Jeremias deplorat, dicens : *Foris interficit gladius, et domi mors similis est* (Thren. 1, 20). Foris enim interficit gladius, cum nos exterius feriens vindicta configit; sed domi mors similis est, quia et flagella quidem sustinet, et tamen intus conscientia a tentationis sordibus munda non est.

CAP. XLV.— Factus est Dominus velut inimicus
(Thren. II, 5).

(Moral. xi, c. 16, n. 25.) Israelitarum casum longe ante Jeremias intuens, ait : *Factus est Dominus velut inimicus; præcipitavit Israel, præcipitavit omnia mœnia ejus, dissipavit munitiones ejus* (Thren. II, 5). Mœnia in urbibus pro ornamento sunt, munitiones vero in defensionem; quia et alia sunt dona quæ nos muniunt, alia quæ ornant. Prophetiæ quippe, doctrina, genera linguarum, curationum virtus, quasi quædam mentis mœnia sunt; quæ si quisque non habeat, stare munitus per fidem et justitiam potest, quamvis ornatus virtutum altitudine minime esse videatur. Spes vero, fides, et charitas non nostra mœnia, sed munitiones sunt; quæ si habere negligimus, hostium insidiis patemus. De Judæa ergo quia prophetiam et doctrinam, vel miraculorum signa abstulit, *mœnia præcipitavit*. Quia vero fidem, spem, et charitatem propter ejus duritiam auferre permisit, munitiones ejus auferre studuit. Rectus vero ordo servatus est, ut prius mœnia, et post munitiones dissipatæ dicerentur, quia cum peccatrix anima relinquitur, prius ab ea dona virtutum quæ ad manifestationem spiritus data sunt, et postmodum fidei, spei, et charitatis fundamenta destruantur.

CAP. XLVI.— Prophetæ tui viderunt tibi falsa
(Thren. II, 14).

(Reg. pastoral. sec. part., c. 4.) Populo delinquenti per Jeremiam dicitur : *Prophetæ tui viderunt tibi falsa et stulta, nec aperiebant iniquitatem tuam, ut te ad penitentiam provocarent* (Thren. II, 14). Prophetæ in sacro eloquio nonnunquam doctores vocantur, qui dum fugitiva et præsentia indicant, quæ sint ventura manifestant. Quos divinus sermo falsa videre redarguit, quia dum corripere culpas metuunt, incassum delinquentibus promissa securitate blandiuntur. Qui iniquitatem peccantium nequaquam aperiant, quia ab inprecationis voce conticescunt. Clavis quippe apercptionis est sermo correptionis, quia increpando culpam detegit, quam sæpe nescit etiam ipse qui perpetravit.

CAP. XLVII.— Ego vir videns paupertatem meam
(Thren. III, 1).

(Moral. xxxiv, c. 3, n. 5.) Electi in hoc ærumnoso vitæ præsentis exilio positi pauperes se esse sciunt, et quia veras divitias cœlestis patriæ nequaquam conspiciunt, ad eas assidue suspirantes in ærunna paupertatis istius gemunt. Hanc paupertatem Jeremias inspexerat, cum dicebat : *Ego vir videns paupertatem meam, in virga indignationis ejus* (Thren. III, 1). Virga indignationis Dei est percussio districtioris; quam indignationem tunc homo pertulit, cum ex paradiso pulsus, veras interni gaudii divitias amisit. Sed quia electi quique incessanter conspiciunt quod in præsentis vitæ penuriam ab illa potestatis ingenitæ facultate ceciderunt, bene dicitur : *Ego vir videns paupertatem meam*. Quisquis enim adhuc hæc visibilia appetit, peregrinationis suæ malum non intelligit; et hoc ipsum quod patitur videre nescit. Hanc paupertatem David [Text., propheta] intuens, ait : *Infirmata est in paupertate virtus mea* (Psal. xxx, 11). In paupertate enim virtus infirmari dicitur, quia lapsus in hac peregrinatione animus, et corruptionis suæ molestiis reverberatus, hoc quod perdidit contemplari præperditur.

CAP. XLVIII. — *Aggravavit compedem meum (Thren. III, 7).*

(Hom. 12, l. 1, in Ezech., n. 15.) Sabille omnipotentis Dei iudicium Jeremias intrens, ait: *Aggravavit compedem meam (Thren. III, 7).* Habemus compedes ipsam infirmitatem et corruptionem mortalitatis nostræ. Sed cum tribulatio nobis et gemitus additur, ipsæ nostræ compedes aggravantur.

CAP. XLIX. — *Inebriavit me absinthio (Thren. III, 15).*

(Moral. lib. xx, c. 15, n. 39; lib. vii, cap. 21.) Jeremias totus in se humanæ conversationis specie sumens per lamentum conqueritur, dicens: *Inebriavit me absinthio (Thren. III, 15).* Ebrius quisque quod patitur nescit: qui vero absinthio debruitur, et hoc quod sumpsit amarum est, et tamen non intelligit eandem amaritudinem qua reptetur. Humanum ergo genus recto Dei iudicio in voluptatibus suis sibi dimissum, et per eandem voluptates in spontaneis tribulationibus traditum; absinthio est ebrium; quia et amara sunt quæ pro hujus vitæ amore tolerat, et tamen eandem amaritudinem cæcitate cupiditatis, quasi insensibilitate ebrietas, ignorat. Mundi enim gloriam siliens, dum multas pro ea tribulationes suscipit, amarum est quod bibit. Sed quia hoc nimis inhilanter sumpsit, ejusdem amaritudinis malum discernere jam pro ipsa ebrietate non sufficit. A sensu rationis alienus, dum quidquid pro mundo sustinet, leve putat, et laboris amaritudinem quam tolerat, ignorat, quia delectabiliter ad cuncta ducitur in quibus poenaliter fatigatur.

CAP. L. — *Scrutemur vias nostras (Thren. III, 40).*

(Moral. xviii, c. 5, n. 10.) Valde apud Deum duo congruunt necessario: ut oratione operatio, et operatione fulciatur oratio. Hinc enim Jeremias ait: *Scrutemur vias nostras, levemus corda nostra cum manibus ad Deum in celum (Thren. III, 40).* Vias enim nostras scrutari est cogitationum interna discutere. Corda vero cum manibus levat qui orationem suam cum operibus rotorat. Nam quisquis orat, sed operari dissimulat, cor levat et manus non levat; quisquis vero operatur et non orat, manus levat et cor non levat.

CAP. LI. — *Opposuiti nubem, ne transeat oratio (Thren. III, 44).*

(Moral. xxviii, c. 17, n. 37.) Sancti viri qui etiam alienæ negligentie compatiuntur, et se pati æstimant quod pati alios sentium, Deo orantes dicunt: *Opposuiti nubem, ne transeat oratio (Thren. III, 44).* Ac si aperte dicant: Mentis nostræ, terrenis voluptatibus assuetæ, curarum suarum phantasmata iusto iudicio objicis, quibus eam in ipsa orationis super intentione confundis; et quam identis desiderii deditam non ignoras, recte cæcitatam ab intuenda lucis tuæ perspicuitate reverberas; ut cum in te intenditur, ipso a te cogitationum suarum nubilo reflectatur; et quæ terrena hæc assidue cogitat, quia vult, hæc etiam toleret in oratione, cum non vult.

CAP. LII. — *Divisiones aquarum deduxit oculus meus (Thren. III, 48).*

(Reg. pastor. III, part. c. 29.) Peccatores singula quæque admissa considerare debent, ut dum per unumquodque erroris sui iniquitatem deflent, simul se ac totos lacrymis mudent. Unde per Jeremiam dicitur, cum Judææ singula debeta pensaret: *Divisiones aquarum deduxit oculus meus (Thren. III, 48).* Divisas ex oculis aquas deducimus, cum peccatis singulis dispersitas lacrymas damus. Neque enim uno eodemque tempore æque mens de omnibus dolet; sed dum nunc hujus, tunc illius culpæ memoria acius tangitur, simul de omnibus in singulis eodem modo purgatur.

CAP. LIII. — *Lapsa est in lacum vita mea (Thren. III, 53).*

(Moral. xxvi, c. 36, n. 65.) Cum Jeremias Judæam

in iniquitatibus longa consuetudine obrutam fuisse conspiceret, in lamentis suis sub ejus specie seipsum deplorat, dicens: *Lapsa est in lacum vita mea, et posuerunt lapidem super me (Thren. III, 53).* In lacum vita labitur, cum labe iniquitatis inquinatur, lapis vero superponitur, cum etiam dura consuetudine mens in peccato devoratur; ut et si velit exurgere, jam utcumque non possit, quia moles desuper malæ consuetudinis premit.

CAP. LIV. — *Quomodo obscuratum est auro? (Thren. IV, 1).*

(Reg. Pastor. sec. part., c. 7; Moral. I. xviii, cap. 43, et I. xxxiv, cap. 15; Reg. past. ibid.) Magno dolore charitatis Jeremias sub destructione templi deplorat, dicens: *Quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus? Dispersi sunt lapides sanctuarii in capite omnium platearum (Thren. IV, 1).* Quid auro quod cæteris metallis præeminet, hinc excellentia sanctitatis? Quid colore optimo, nisi cunctis amabilis reverentia religionis exprimitur? Quid sanctuarii lapidibus, nisi sacrorum ordinum personæ signantur? Quid platearum nomine, nisi presentis vitæ latitudo figuratur? Quia enim Græco eloquio *πλάτος* latitudo dicitur, profecto a latitudine plateæ sunt vocatæ. Aurum vero obscuratum dicitur, quia in quibusdam claritatem innocentiae et religionis, versam in culpæ nigredinem vidit. Aurum quippe obscuratur, cum subsequentibus iniquitatem tenebris, justitiæ pulchritudo deseritur: cum terrenis actibus spiritualis vita polluitur. Color optimus mutatur, cum splendor innocentiae in seditatem vertitur culpæ. Color optimus commutatur, cum quorumdam qui degere religiose credebantur, existimatio anteacta minuitur; nam cum quilibet post sanctitatis habitum terrenis se actibus inserit, quasi colore permutato ante humanos oculos ejus reverentia despecta patet. Sanctuarii quoque lapides in plateas disperguntur, cum causarum secularium foris lata itinera expellunt, hi qui ad fornicamentum Ecclesie internæ mysteriis, quasi in secretis sanctuarii [Text., tabernaculi] jacere debuerunt. Ad hoc quippe lapides sanctuarii liebant, ut in Sancta sanctorum in vestimento summi sacerdotis apparent. Cum vero ministri religionis a turbidis honorum Redemptoris sui ex merito vitæ non exigant, sanctuarii lapides in ornamento pontificis non sunt. Qui numerum sanctuarii lapides dispersi per plateas jacet, cum personæ sacrorum ordinum, voluptatum startum latitudinem deditæ, terrenis negotiis inhaerent. Et notandum quod non hos dispersos in plateis, sed in capite platearum dicit; quia et cum terrena agunt, summi videri appetunt, ut et lata itinera teneant ex voluptate delectationis, et tamen in platearum sunt capite et honore sanctitatis. Nihil ergo obstat si sanctuarii lapides eosdem ipsos quibus constructum sanctuarium existebat accipiamus, qui dispersi in capite platearum jacet, cum sacrorum ordinum viri terrenis actibus ex desiderio inseruntur, ex quorum officio sanctitatis gloria stare videbatur. Secularia itaque negotia aliquando ex compassione sunt toleranda, nunquam vero ex amore requirenda; ne cum mentem diligentem aggravant, hæc suo victam pondere ad ima de coelestibus mergant.

CAP. LV. — *Reddes eis vicem, Domine (Thren. III, 64).*

(Moral. I. xxxiii, c. 28, n. 49; lib. II, hom. 22 in Evang., num. 4.) De Judæis contra præcepta Domini superba se defensionem tuentibus per Jeremiam dicitur: *Reddes eis vicem, Domine, juxta opera manuum suarum (Thren. III, 64).* Moxque eandem vicem expressius subdidit, dicens: *Dabis scutum cordis laborem tuum (Ibid. 65).* Labor Domini apparens inter homines, passibilis ejus humilitatis fuit; quam Judæi superbe sapientes desperaverunt, eumque immortalem credere dedignati sunt, quem natura passibili mortalem viderunt. Cumque ejus humilitatem conspicerent, fastibus superbiæ obdurati, summa cura moliti sunt

ne eorum mentes sancta prædicantium verba penetrarent. Dum ergo eis Dominus vicem malorum operum redderet, dedit eis scutum cordis laborem suum : quia recto iudicio inde illos contra se superbe obstinatos exhibuit, unde ipse pro nobis in infirmitate laboravit. Repulerunt quippe a se verba prædicantium, quia dedignati sunt in Domino infirma passionum. Laborem igitur Domini contra eundem Dominum scutum cordis habuerunt, quia superbe sapientiam eo despectus apparuit, quo propter eos humilis fuit. Ne enim prædicationis spicula eorum corda penetrarent, dum passionis ejus laborem dedignati sunt, quasi eundem laborem filiiis pro scuto tenerunt; ut eo ad se transire prædicatorum ejus verba non permitterent, quo eum laborare usque ad mortem videant [Text. viderant].

CAP. LVI. — *Posui arenam terminum mari (Jerem. v, 22).*

(Moral. ix, c. 10, n. 11.) Nunquam Judæi superbe sapientes, morem suum vi præceptorum Christi discipulorum prædicatione destrui conspicerent, in persecutionis procellas adversus eos se commoventes mirabiliter extulerunt. Sed has supernorum Conditor, sublevata virtute suorum prædicatorum mirabilis stravit, sicut scriptum est : *Mirabiles elationes maris, mirabilis in altis Dominus (Psal. xcii, 4).* Ministros enim suos plus ostendit posse per miracula, quam potestates terrenæ tumuerant per iram. Unde bene etiam per Jeremiam Dominus exteriora narrans, interiora denuntians, ait : *Posui arenam terminum mari, præceptum sempiternum quod non præteribit; et commovebuntur, et non poterant, et intumescunt fluctus ejus, et non transibunt illud (Jerem. v, 22).* Arenam quippe Dominus terminum mari posuit, quia ad frangendam mundi gloriam abjectos et pauperes elegit. Cujus nimirum maris fluctus intumescant, cum potestates sæculi ad commotionem persecutionis exsiliunt; sed transire arenam maris nequeunt, quia despectorum miraculis et humilitate franguntur.

CAP. LVII. — *Sed et lamie nudaverunt mammam (Thren. iv, 3).*

(Moral. xix, c. 18, n. 27.) Tempore Antichristi cum sancta Ecclesia adversitate premeret, hæreticis et pravis quibusque prædicatoribus licentia locutionis dabitur. Quod longe ante Jeremias intuens, ait : *Sed et lamie nudaverunt mammam, lactaverunt catulos suos (Thren. iv, 3).* Quid namque lamias, nisi hæreticos appellat, humanam quidem faciem, sed belluina per impietatem corda gestantes, qui tunc mammam nudant cum errorem suum liberè predicant? Tunc catulos lactant, quia male sequaces parvulorum animas, dum perversa insinuant, ad impietatem nutriendo confirmant.

CAP. LVIII. — *Velociores fuerunt persecutores nostri aquilis cæli (Thren. iv, 19).*

(Moral. lib. xxxi, cap. 47.) *Velociores fuerunt persecutores nostri aquilis cæli (Thren. iv, 19).* Aquilam nomine insidiatorum spiritus intelliguntur, Persecutores itaque nostri velociores aquilis cæli sunt, cum contra hos tanta maligni homines faciant, ut ipsas etiam acris potestates inventionibus malitiæ prætere videantur.

CAP. LIX. — *Candidiores Nazaræi ejus nivei (Thren. iv, 7 et 8).*

(Moral. xxxii, c. 22, n. 46 et 42.) Nonnunquam hi qui viam sanctitatis appetunt, errore lapsi tardius emendantur. Rectam quippe æstimant esse quod agunt et ideo suo iudicio enixius servant. Unde Jeremias cum diceret : *Candidiores Nazaræi ejus nivei, nitidiores lacte, rubicundiores ebore antiquo, saphiro*

pulchrioribus. Denigrata est facies eorum super carbones, et non sunt cogniti in plateis; illico adjunxit : Adhæsit cutis eorum ossibus; aruit, et facta est quasi lignum (Thren. iv, 7, 8). Quid enim Nazaræorum nomine, nisi abstinentiam et continentiam vitam significatur, quæ nive et lacte candidior [Text., nitidior] dicitur? Nix enim ex aqua congelascit quæ de super venit, lac autem ex carne exprimitur, quæ in inferioribus nutritur. Quid vero per nivem, nisi candor vitæ cælestis? Quid per lac, nisi temporalis dispensationis administratio designatur? Et quia plerumque continentes viri in Ecclesia tam mira opera faciunt, ut ab eis multi qui cælestem vitam tenerant, multi qui terrenam [Text., terrena] bene dispensaverunt superari videantur, et candidiores nive, et nitidiores lacte referuntur. Qui etiam quia per fervorem spiritus antiquorum et fortium patrum nonnunquam vincere vitam videntur, recte adjungitur : *Rubicundiores ebore antiquo.* Dum enim ruboris nomine [Text. nomen] exprimitur, sancti desiderii flamma signatur.

Ebur vero esse os magnorum animalium non ignoramus. Ebore itaque antiquo rubicundiores sunt, quia sæpe ante humanos oculos nonnullis præcedentibus patribus studii ferventioris existunt. De quibus ut simul totum ostendatur, adjungitur : *saphiro pulchrioribus.* Etheri quippe coloris est saphirus, et quia præcedentes multos et ad superna tendentes per cælestem conversationem videntur vincere, narratur saphiro pulchrioribus existisse. Sed plerumque dum virtutum copia etiam plus quam expedit prospere, in quadam sui fiducia mens adducitur, et decepta presumptione propria, repente peccato subripiente succedit. Unde repente [Text., recte] subjungitur : *Denigrata sicut [Text. est super] carbones facies eorum.* Nigri enim post candorem fiunt, quia amissa Dei justitia, cum de se præsumunt, in ea etiam quæ non intelligunt peccata offabuntur. Et quia post amoris ignem ad frigoris torporis veniunt, extinctis carbonibus ex comparatione præferuntur.

Nonnunquam enim dum timorem Dei per sui fiduciam deserunt, etiam frigidis mentibus frigidiores fiunt. De quibus recte subjungitur : *Non sunt cogniti in plateis.* Platea quippe Græci sermonis ratione pro latitudine dicitur. Quid vero est humane menti angustius quam voluntates proprias frangere? De quâ fractione Veritas dicit : *Intrate per angustam portam (Math. vii, 13).* Quid autem latius quam nullis propriis voluntatibus reluctari, et quaquaversum impulsus arbitrii duxerit, se sine retractione diffundere? Qui ergo per fiduciam sanctitatis, postposito meliorum iudicio, se sequuntur, quasi per plateas pergunt. Sed non sunt cogniti in plateis, quia de vita sua aliud ostenderant, quando frangendo voluntates proprias in angusto se calle retinebant. Et bene additur : *Adhæsit cutis eorum ossibus.* Quid enim in osse, nisi duritia, fortitudinis? Quid in cute, nisi mollities exprimitur infirmitatis? Cutis ergo eorum adhærere ossibus dicitur, quia ab eis prava sentientibus infirmitas vitii duritia virtutis putatur. Infirma enim sunt quæ faciunt, sed elationis fiducia decepti, fortibus ea suspitionibus jungunt; et quo de se magna sentiunt, eo de sua nequitia emendari contemnunt. Unde et recte adjungitur : *Aruit et facta est quasi lignum.* Culpa quippe eorum tanto insensibilior redditur, quanto apud eos etiam laudabilis habetur : quam recte aridam asserit, quia nulla sui cognitione virescit. Cum itaque error ab eis virtus creditur, difficilius emendatur; et tanto tardius mens eorum vitium suum deserit, quanto per virtutis speciem decepta, præmiorum etiam de eo retributionem quaerit. Facile autem culpa corrigitur, quæ et erubescitur; quia esse culpa sentitur, auxiliante Domino nostro Jesu Christo, qui vivit et regnat per infinita sæculorum sæcula.

LIBER QUINTUS.

De Testimoniis in Ezechielem prophetam.

CAPUT PRIMUM. — *De electri specie in medio ignis* A seipsum vivam hostiam offerendo sit vitulus, alius in alta se rapiendo contemplationis volatu sit aquila; pennis tamen se dum volant tangunt, quia et confessione vocum et virtutum sibi unanimitate junguntur.

(Ad Ezech. 1).

(Moral. lib. xxviii, c. 1, n. 5.) Aliquando rebus per angelos loquitur Deus, cum nil verbo dicitur, sed ea quæ futura sunt, assumpta de elementis imagine, nuntiantur; sicut Ezechiel, nil verborum audiens, electri speciem in medio ignis vidit (Ezech. 1), ut videlicet dum solam speciem aspiceret, quæ erant in novissimis ventura sentiret. Electrum quippe ex auri et argenti metallo miscetur, in qua permixtione argentum clarius redditur, et fulgor auri temperatur. Quid ergo in electro nisi Mediator Dei et hominum demonstratur? qui dum se [Text., semetipsum] nobis ex divina et humana natura composuit, humanam per deitatem clariorem reddidit, et divinam per humanitatem nostris aspectibus temperavit. Quod enim virtute divinitatis ejus tot miraculis humanitas fulsit, ex auro crevit argentum; et quod per carnem cognosci Deus potuit, quodque per carnem tot adversa toleravit, quasi ex argento temperatum est aurum: quod bene in medio ignis ostenditur, quia incarnationis ejus mysterium subsequentis judicii flamma comitatur. Scriptum quippe est: *Pater non judicat quemquam, sed omne judicium dedit filio* (Joan. 7, 22).

CAP. II. — *De facie quatuor animalium* (Ad Ezech. 1).

(Moral. xxxi, c. 47, n. 94.) Cum Ezechiel quatuor animalia describeret se vidisse (Ezech. 1), in eis sibi hominis, leonis, bovis et aquilæ faciem testatur apparuisse. Et quamvis singula ad unumquemque evangelistam convenient, dum alius humanæ nativitatis ordinem; alius per mundi sacrificii mactationem, quasi vituli mortem; alius potestatis fortitudinem, quasi leonis clamorem insinuat; alius nativitatem verbi intuens, quasi ortum solem aquila aspectat; possunt tamen hæc quatuor animalia ipsum suum caput cujus sunt membra signare. Ipse namque homo est, quia naturam nostram veraciter suscepit; et vitulus, quia pro nobis patienter occubuit; et leo, quia per divinitatis fortitudinem susceptæ mortis vinculum rupit; et ad extremum aquila, quia ad cælum de quo venerat, rediit. Homo ergo nascendo, vitulus moriendo, leo resurgendo, aquila ad cælos ascendendo.

CAP. III. — *Manus hominis erant sub pennis eorum* (Ezech. 1, 8).

(Moral. vi, c. 37, n. 61.) Ezechiel animalia volantia contemplatus, ait: *Manus hominis sub pennis eorum erant* (Ezech. 1, 8). Quid per pennas animalium, nisi contemplationes eorum possimus dicere [Text., sentire sanctorum], quibus ad summa transvolant, et terrena deserentes sese in cælestibus librant? Quid per manus, nisi operationes accipimus? cum enim sancti in proximi amore se dilatant, bona quæ prævalent etiam corporaliter administrant; sed eorum manus sub pennis sunt, quia actionis suæ opera virtute contemplationis vincunt.

CAP. IV. — *Junctæque erant pennæ eorum* (Ezech. 1, 8).

(Moral. xxix, c. 34, n. 71.) Cum Ezechiel diversi generis animalia se vidisse diceret adjunxit: *Junctæque erant pennæ eorum alterius ad alterum* (Ezech. 1, 8). Pennæ animalium alterius ad alterum junctæ sunt, quia etsi dissimilia sunt quæ agunt, uno tamen eodemque sensu sibi sanctorum voces et virtutes sociantur; et quamvis alius rationabiliter cuncta agendo sit homo, alius in passionibus fortis adversa mundi non timendo sit leo, alius per abstinentiam

seipsum vivam hostiam offerendo sit vitulus, alius in alta se rapiendo contemplationis volatu sit aquila; pennis tamen se dum volant tangunt, quia et confessione vocum et virtutum sibi unanimitate junguntur.

CAP. V. — *Non revertentur cum incederent* (Ezech. 1, 9).

(Moral. x, c. 45, n. 31.) In activa vita sine defectu et indefesse persistens mens figitur, a contemplativa vero infirmitatis suæ pondere victa descendendo lassatur, et ad hanc magnis conatibus per intervalla temporum reformatur. Quod breviter Ezechiel insinuat, cum eorum quæ viderat motus animalium narrat, dicens: *Non revertentur cum incederent* (Ezech. 1, 9), et paulo post subjunxit: *Et animalia ibant et revertentur* (Ibid., xiv). Sancta quippe animalia aliquando vadunt, et minime redeunt, aliquando vadunt et protinus revertuntur, quia electorum mentes cum per collectam sibi activæ vitæ gratiam erroris viam deserunt, redire ad mala mundi nesciunt quæ reliquerunt. Cum vero per contemplationis aciem ab hac eadem activa vita suspendunt, eunt et redeunt, quia per hoc quod diu sustinere [Text., persistere] minime in contemplatione sufficiunt, se ad operationem rursus fundunt; ut in his quæ sibi juxta sunt se exercendo refoveant, et super se iterum surgere contemplanando convalescant.

CAP. VI. — *In circuitu et intus plena erant oculis* (Ezech. 1, 18).

(Moral. xix, 6., 12, n. 20.) Sancti omnes foris se et intus circumspiciunt, et reprehendi [Text. reprehendendo] se exterius, vel iniquos se interius videri invisibiliter timent. Hinc est quod animalia quæ per Ezechielem videntur, in circuitu et intus plena oculis esse memorantur (Ezech. 1, 18). Quisquis enim exteriora sua honeste disponit, sed interiora negligit, in circuitu oculos habet. Sancti vero omnes quia et exteriora sua circumspiciunt, ut bona de se exempla fratribus præbeant, et interiora sua vigilanter attendunt, quia se irreprobabiles interni judicis obtutibus parant, et in circuitu oculos et intus habere perhibentur.

CAP. VII. — *Stabant et submittebant alas suas* (Ezech. 1, 25).

(Moral. xxxv, c. 2, n. 3.) Ezechiel loquens de quatuor animalibus, dicit: *Cum fieret vox supra firmamentum, quod erat super caput eorum, stabant et submittebant alas suas* (Ezech. 1, 25). Quid per volatum animalium, nisi evangelistarum et doctorum sublimitas designatur? vel quid sunt alæ animalium, nisi sanctorum contemplationes eos ad cælestia sublevantes? Sed cum fit vox supra firmamentum, quod super eorum caput est, stantes submittunt alas suas; quia cum internam vocem supernæ sapientiæ audiunt, quasi volatus sui alas deponunt, quia videlicet ipsam veritatis altitudinem minus se contemplari posse cognoscunt. Ad vocem ergo desuper venientem alas deponere est, cognita superna potentia, virtutes proprias humiliare, et consideratione Creatoris nihil de se aliud quam abjecta sentire.

CAP. VIII. — *Audivi vocem alarum* (Ezech. 1, 24).

(Moral. xxiv, cap. 8, n. 19, 20, 21.) Cum Ezechiel animalia volantia descripsisset, adjunxit: *Audivi vocem alarum animalium percussientium alteram ad alteram* (Ezech. 1, 24). Quid alas animalium, nisi virtutes debemus sentire sanctorum, qui dum terrena despiciunt, ad cælestia volando sublevantur? Volantia itaque animalia aliis suis se vicissim ferunt, quia sanctorum mentes in eo quod superna appetant,

consideratis invicem alterius virtutibus excitantur. Ala enim sua me percussit qui exemplo sanctitatis propriæ ad melius me accendit, et ala mea vicinum animal ferio, si aliquando alteri opus bonum quod imitetur ostendo. Magna namque sollicitudine meliorum vitam conspiciere debemus, quia ad curam nostræ meliorationis accingimur, quando id virtutis in aliis cernimus quod non habemus. Tanto vero ardentius ad humilitatem proficimus, quanto ex bonis quæ nos habemus inferiores nos habentibus ea pensamus, et ab elatione reprimimur, et ad provecus studium accendimur. Sancti enim viri dum virtutis consideratione vicissim alios sibi præferunt, volentia animalia alarum percussione se tangunt, ut eo ad volatum se altius excitent, quo humilior alter in altero quod admiraretur videt. Reprobi vero non in meliorum vestigia, sed deteriorum vitam et exempla considerant, quibus meliores se esse gloriantes superbiendo præferunt; et idcirco proficere ad meliora non possunt, quia hoc sibi sufficere credunt quod pessimos antecedunt.

CAP. IX. — *De libro in quo erant lamentationes et carmen et væ (Ezech. II, 9).*

(Moral. l. xx, c. 16, n. 27.) Quia ad æterna gaudia redire non possumus, nisi per temporalia detrimenta, tota Scripturæ sacræ intentio est, ut spes manentis lætitiæ nos inter hæc transitoria adversa corroboret. Unde Ezechiel librum se testatur accepisse, in quo scriptæ erant lamentationes, et carmen, et væ (Ezech. II, 9). Quid enim libro hoc nisi divina eloquia figurantur? quæ quia et nobis lacrymas luctusque præcipiunt, lamentationes in eo scriptæ referuntur. Carmen quoque et væ continent, quia sic de spe gaudium prædicant, ut in præsentī tamen præsuras et angustias indicent. Carmen et væ continent, quia et si illuc dulcia appetimus, prius necesse est ut hic amara toleremus.

CAP. X. — *Linguam tuam adhærere faciam palato (Ezech. III, 26).*

Moral. lib. xxx, c. 27, n. 82; lib. I, hom. 17 in Evang., num. 3; Ibid. Moral. lib. xxx, c. 27, n. 82 et 83.) Sæpe doctori verbum pro gratia tribuitur auditoris, et sæpe pro auditoris culpa subtrahitur sermo doctori, sicut ad Ezechielem contra Israel dicitur: *Linguam tuam adhærere faciam palato tuo, quia domus exasperans es (Ezech. III, 26).* Ac si aperte dicat: Idcirco tibi prædicationis sermo tollitur, quia dum me in suis actionibus plebs exasperat, non est digna cui exhortatio veritatis fiat. Aliquando enim sermo prædicationis propter utrosque, doctorem scilicet et auditorem, datur; aliquando propter utrosque subtrahitur. In his ergo quæ ubertim prædicat doctor, nulla se elatione efferat, ne fortasse non pro sua, sed pro auditoris gratia ejus repleatur lingua. Et in his quæ doctori sterilitur dicit, auditor non succenseat; ne fortasse doctoris lingua non pro sua, sed pro auditoris reprobatione torpescat. Cur autem quilibet de doctrina superbiat, cum occulto iudicio vel cui quando detur, vel quando cui subtrahatur igoorat. Inter hæc igitur cum vel pro quo sermo detur, vel propter quem subtrahatur ignoramus, unum est salubre remedium, nec de iis quæ aliis majus accepimus nosipsos extollere, nec de eo alterum quod minus acceperit irridere.

CAP. XI. — *Sume tibi laterem (Ezech. IV, 1).*

(Regul. pastor. II part., c. 10; IV part.; II part. c. 10; Moral. lib. xxvi, c. 6, n. 10.) Debitum rectorum est supernæ patriæ gloriam auditoribus per vocem prædicationis ostendere, quanta in hujus vitæ itinere tentamenta antiqui hostis latent aperire, et subditorum mala quæ tolerari leniter non debent, cum magna zeli austeritate [Text., asperitate] corrigere; ne si minus contra culpas accenduntur, culpam omnium ipsi rei teneantur. Unde ad Ezechielem dicitur: *Fili hominis, sume tibi laterem (Ezech. IV, 1).* Notandum est, quod quoties ad contemplan-
da cœle-

stia propheta Ezechiel ducitur, prius filius hominis vocatur. Ac si aperte Dominus admoneat, dicens: Ne de his quæ vides cor in elatione subleves, cautus perpende quod es, ut cum summa penetras, esse te hominem recognoscas; quatenus dum ultra te raperis, ad te ipsum sollicitus infirmitatis tuæ freno revoceris. Ezechieli igitur magistrorum speciem tenenti dicitur: *Sume tibi laterem, et pones eum coram te, et describes in eo civitatem Jerusalem.* Doctores quippe laterem sibi sumunt, cum terrenum cor auditorum ut doceant apprehendunt. Quem laterem coram se ponunt, quia tota illud sollicitudinis intentione custodiunt: in quo et civitatem Jerusalem jobentur describere, quia prædicando terrenis cordibus, curant summopere quanta sit supernæ pacis visio, demonstrare. Sed quia incassum gloria patriæ cœlestis agnoscitur, nisi et quanta hinc irruant hostis callidi tentamenta noscantur, apto subjungitur: *Et ordinabis adversus eam obsidionem (Ibid., 2).* Sancti enim prædicatores obsidionem circa laterem in quo Jerusalem descripta est ordinant, cum terrenæ menti sed jam supernam patriam requirenti, quanta eam in hujus vitæ tempore vitiorum impugnet adversitas demonstrant. Cum enim unumquodque peccatum quomodo menti [Text., proficientibus] insidietur ostenditur, quasi obsidio circa civitatem Jerusalem voce prædicatoris ordinatur. Sed quia non solum insinuat quomodo mentem vitia expugnent, sed etiam quomodo custodiendæ virtutes roborent, subjungitur: *Et ædificabis munitiones (Ibid.).* Munitione sanctus prædicator ædificat, cum quæ virtutes quibus vitiis obviant insinuat. Et quia crescentibus virtutibus, plerumque tentationis bella augentur, bene adhuc subditur: *Et comportabis aggerem, et dabis contra eam castra, et pones arietes in gyro.* Aggerem comportat, cum prædicator quidem molem crescentis tentationis indicat; et contra Jerusalem castra erigit, cum recte intentioni audientium hostis callidi circumventiones patefacit, et quasi incomprehensibiles insidias prædicat. Et in gyro parietes ponit, cum tentationum aculeos in hac vita nos undique circumdantes, et virtutum murum perforantes innotescit. Sed cuncta hæc licet subtiliter Rector insinuet, nisi contra delicta singulorum æmulationis spiritu ferveat, nullam sibi in perpetuum absolutiorem parat. Unde recte additur: *Et tu sume tibi sartagine ferream (Ibid., 30).* Per sartagine fritura mentis, per ferrum vero fortitudo ostenditur increpationis. Quid vero acris doctoris mentem quam zelus Domini frigit et excruciat? Et quia quisquis zelo Dei contra peccantes accenditur, forti in perpetuum custodia munitur, ne ex neglecta prædicationis et regiminis cura damnetur, recte subditur: *Et pones eam murum ferream inter te et inter civitatem (Ibid.).* Sartago ferrea murus ferreus inter prophetam et civitatem ponitur, quia cum nunc fortem zelum doctores exhibent, eundem postmodum inter se et auditores suos fortem munitionem tenent: ne tunc ad vindictam destituti sint, si nunc fuerent in correctione dissoluti. Nunc ergo doctores necesse est ut appetant zeli ardoribus frigi, ne cogantur post de torpore negligentis igne gehennæ cruciari.

CAP. XII. — *Sume tibi gladium (Ezech. V, 1).*

(Moral. l. II, cap. 35.) *Fili hominis, sume tibi gladium et duces per caput tuum et per barbam tuam (Ezech. V, 1).* Hoc prophætæ facto iudicium Redemptoris exprimitur, qui in carne apparens caput rasit, quia a Judaico sacerdotio præceptorum suorum sacramenta abstulit. Barbam rasit, quia regnum Israeliticum deserens, decorem virtutis ejus amputavit.

CAP. XIII. — *Missa similitudo manus apprehendit me (Ezech. VIII, 3).*

(Moral. l. xxxi, cap. 12, n. 19.) Sancti viri dum cogitationes cordis a visibilium appetitu constringendo, intra seipsos colligunt, occulta etiam aliena de-

lieta deprehendit. Unde per Ezechielem dicitur : *Emissa similitudo manus apprehendit me in cincinno capitis mei, et elevavit me spiritus inter caelum et terram, et adduxit me in Jerusalem, in visione Dei, juxta ostium interius quod respiciebat ad Aquilonem, ubi erat statutum idolum Zeli, ad emulationem provocandam (Ezech. vii, 3).* Quid est cincinnus capitis, nisi collectae cogitationes mentis, ut non sparsae fluant (*Text.*, diffuant), sed per disciplinam constrictae subsistant? Manu ergo desuper mittitur, et propheta per cincinnum caritatis elevatur, quia cum nostra mens se per custodiam colligit, vis superna sursum nos ab infimis trahit. Bene ergo inter terram et caelum sublevatam se asserit, quia quilibet sanctus in carne mortali positus, plene quidem adhuc ad superna non pervenit, sed jam tamen ima derelinquit. In visione vero Dei in Jerusalem ducitur, quia videlicet unusquisque proficiens per caritatis zelum, qualis esse Ecclesia debeat contemplatur. Bene quoque additur quia juxta ostium interius ductus est quod respiciebat ad Aquilonem; quia himirum sancti viri, dum per aditum internae contemplationis aspiciunt, plus prava intra Ecclesiam fieri quam recta deprehendunt; et quasi in Aquilonis parte oculos, id est ad solis sinistram flectunt, quia contra vitiorum frigora caritatis se stimulis accendunt. Ubi et subjungitur, quia illic erat statutum idolum zeli ad provocandam emulationem. Dum enim intra sanctam Ecclesiam a nonnullis specie sola fidelibus rapinas et vitia perpetrari considerant, quid aliud quam in Jerusalem idolum vident? Quod idolum zeli dicitur, quia per hoc contra nos emulationis superioris provocatur; et tanto districtius delinquentes ferit, quanto nobis charius Redemptor amat.

CAP. XIV. — Fili hominis, fode parietem (Ezech. viii, 8).

(Moral. xxvi, c. 6, n. 7.) Sancti doctores saepe solent exaggerare delinquentium vitia, et ex quibusdam signis publicis rimari occulta, ut possint ex minimis cognoscere majora. Unde ad Ezechielem dicitur : *Fili hominis, fode parietem (Ezech. viii, 8).* Per Ezechielem praepositorum persona significatur; per parietem duritia subditorum: et quid est parietem fodere, nisi acutis inquisitionibus et asperis correptionibus duritiam cordis aperire? et cum perfodisset parietem, apparuit ostium; quia cum cordis duritia percunctationibus et asperis increpationibus scissa aperitur, quasi quaedam janua ostenditur ex qua omnia in eo qui corripitur cogitationum interiora videntur. Unde et sequitur : *Ingrederet et vide abominabiles pessimas quas isti faciunt (Ibid., 9).* Quasi ingreditur ut abominabiles videat, qui discussis quibusdam signis exterioribus apparentibus, ita corda subditorum penetrat, ut cuncta ei quae illicite cogitantur innotescant. Unde et subdit : *Et ingressus vidi, et ecce omnis similitudo reptilium, et animalium abominatio (Ibid., 10).* In reptilibus cogitationes omnino terrene signantur, in animalibus vero, jam quidem aliquantulum a terra suspensae, sed adhuc terrena mercedis praemia requirentes. Nam reptilia toto ex corpore terrae inhaerent, animalia vero ventre a terra suspensa sunt appetitu tamen gatae ad terram semper inclinatur. Reptilia itaque sunt intra parietem, cum cogitationes volvuntur in mente, quia a terrenis desideriis nunquam levantur. Animalia quoque sunt intra parietem, cum et si qua jam justa, si qua honesta cogitantur; appetendis tamen lucris temporalibus honoribusque deserviant; et per seipsa quidem jam quasi a terra suspensa sunt, sed adhuc per ambitum, quasi per gulae desiderium, sese ad ima submitunt. Unde et bene subditur : *Et universa facta domus Israel depicta erant in pariete (Ibid.).* Scriptum quippe est, et avaritia quae est idolorum servitus (*Coloss. iii, 5*). Recto ergo post animalia, idola describuntur, quia et si honesta actione quasi a terra nonnulli se erigunt, ambi-

one tamen inhonesta seipsos ad terram deponunt. Bene autem dicitur : *Depicta erant, quia dum exteriorum rerum intrinsecus species attrahuntur, in corde quasi depingitur quidquid fictis imaginibus cogitatur.* Notandum itaque est quia prius foramen in pariete, et deinde ostium cernitur, tunc demum occulta abominatio demonstratur; quia uniuscujusque peccati prius signa forinsecus, deinde facta iniquitatis aperte ostenditur, et tunc demum omne malum quod intus latet aperitur. Idcirco ergo etiam sancti doctores graviter solent minuta discutere, ut ab extremis exterioribus ad occulta majora possint pervenire.

CAP. XV. — Ecce sex viri veniebant de via superioris portae (Ezech. ix, 2).

(Moral. xxii, c. 18, n. 43.) Novum Testamentum Dominus ad redemptionem nostram veniens in extremo condidit, quod bene Ezechiel deinde dicit, dicens : *Ecce sex viri veniebant de via portae superioris, quae respicit ad Aquilonem (Ezech. ix, 2).* Quid namque aliud in sex viris venientibus, nisi sex aetates humani generis designantur? Quae de via portae superioris veniunt, quia a conditione paradisi sicut ab ingressu mundi a superioribus generationibus evolvuntur? Quae porta ad Aquilonem respicit, quia videlicet mens humani generis vitii aperta, nisi calorem caritatis deserens, torpore mentis appeteret, ad hanc mortalitatis latitudinem non exisset. *Et uniuscujusque vas interitus in manu ejus (Ibid.);* quia unaquaeque generatio, singulis quibusque aetatibus evoluta ante Redemptoris adventum, in sua operatione habuit unde poenam damnationis sumpsit. *Vit quoque unus in medio eorum vestitus lineis (Ibid.);* quia Redemptor noster qui etiam de sacerdotibus tribu juxta carnem parentes habere dignatus est, vestitus lineis perhibetur: vel certe quia linum de terra, non autem sicut lana de corruptibili carne haesclit; quia qui indumentum sui corporis ex matre virgine non autem ex corruptione commixtionis sumpsit, profecto ad nos vestitus lineis venit. *Et atramentarium scriptoris ad renes ejus (Ibid.).* In renibus posterior pars corporis est; et quia ipsa Dominus, postquam pro nobis mortuus est, et resurrexit, et ascendit in caelum, inde Testamentum Novum per apostolos scripsit, vir iste atramentarium ad renes habuit. Qui enim Scripturam novi Testamenti postquam discissit condidit, atramentarium quasi ad renes habuit (*Text.*, a tergo portavit).

CAP. XVI. — Non ascendistis ex adverso (Ezech. xiii, 6).

(Lib. i, ep. 25 edit. recent.) Saepo doctores humanam amittere gratiam formidantes loqui libere recta pertimescunt. Hinc eos per Ezechielem Dominus increpat, dicens : *Non ascendistis ex adverso, neque opposuistis murum pro domo Israel, ut stareis in praetio in die Domini (Ezech. xiii, 5).* Ex adverso ascendere est pro defensione commissi gregis quibuslibet hujus mundi potestatis libera voce contraire; et in die Domini pro domo Israel stare est et murum opponere pravis decertantibus ex amore justitiae resistere, et fideles innocentes (*Text.*, Est pravis decertantibus ex justitiae amore resistere; et murum opponere, est fideles innocentes, etc.) contra perversorum injustitiam ex justitiae auctoritate vindicare. Pastori enim recta timuisse dicere, quid est aliud quam tacendo terga praebuisse? Qui nimium si pro grege se objicit, murum pro domo Israel hostibus opponit.

CAP. XVII. — Vae his qui consunt pulvillo (Ezech. xiii, 18).

(Moral. lib. xviii, c. 4, n. 8. Regul. m. post. part. c. 8. Mor. ibid.). Sunt nonnulli qui dum male facta hominum laudibus efferant, adgent quae increpare debuerunt. Hinc per Ezechielem dicitur : *Vae his qui consunt pulvillo sub omni cubito manus et factum*

*cervicalis sub omni capite ad capiendas animas (Ezech. xiii, 18). Ad hoc pulvillus ponitur, ut molliter quiescat. Pulvillos itaque sub omni cubito manus ponere, est cadentes a sua rectitudine animas et in huius mundi se delectatione reclinantes, blanda adulatione fovere. Quasi enim pulvillo cubitus vel cervicalibus caput jacentis excipitur, cum correctionis duritia peccanti subtrahitur, eique mollioribus adhibetur, ut in errore molliter jaceat, quem nulla asperitas contradictionis pulsat. Quisquis ergo male agentibus adulatur, pulvillum sub cubito vel capite jacentis ponit; ut qui corripitur ex culpa debuerat, in ea sultus laudibus molliter quiescat. Hinc per eundem prophetam scriptum est: *Ipse edificabat parietem, et illi tenebant eum (Ezech. xiii, 10)*. Parietis quippe nomine peccati duritia designatur. *Edificare* ergo parietem, est contra se quempiam obstacula peccati construere; sed parietem liniunt qui peccata perpetrantibus adulantur, ut quod illi perverse agentes edificarent isti adulantes quasi nitidum reddant.*

CAP. XVIII. — Mortificabant animas quæ non moriuntur (Ezech. xiii, 19).

(Lib. II, hom. 26, in Evang. num. 5.) Solvendi et ligandi auctoritatem in Ecclesia suscipiunt qui regimini sortiuntur gradum, et quia plerumque contingit ut hic iudicium locum teneat cui ad locum vita non concordat, sæpe agitur ut vel damnet inmeritos, vel ligatus ipse solvat alios. Sæpe in solvendis et ligandis subditis suæ voluntatis motum, non autem causarum merita sequitur. Sæpe ergo quemlibet odio vel gratia movetur. Judicare vero digne de subjectis nequeunt qui in eorum causis vel sua odia, vel gratiam sequuntur. Unde per Ezechielem dicitur: *Mortificabant animas quæ non moriuntur, et vivificabant animas quæ non vivunt (Ezech. xiii, 19)*. Non morientem quippe mortificat, qui iustum damnat; et non victurum vivificare nititur, qui reum a supplicio absolvere conatur. Causæ ergo pensandæ sunt, et tunc ligandi et solvendi potestas exercenda.

CAP. XIX. — De tribus viris liberatis, Noe scilicet, Daniel et Job (Ad Ezech. xiv, 14).

(Moral. lib. xxxii, cap. 20; et hom. 4, lib. II, in Ezech. 1. 5.) Post apostolos tres distinctiones in Ecclesiæ conversatione secuntur: rectorum, continentium, et conjugatorum. Unde Ezechiel tres liberatos viros iudicasse se asserit, Noe scilicet, Daniel, et Job (Ezech. xiv, 14). Quid ergo [Text., enim] per Noe sui arcam in undis rexit, nisi præpositorum ordo signatur, qui, dum ad formam populis præsent, sanctam Ecclesiam in tentationum fluctibus regunt? Et quid per Danielem cuius mira abstinentia scribitur, nisi continentium vita figuratur, qui dum cuncta juxta mundi sunt deserunt, despectæ Babylonice altæ dominante dominantur? Quid per Job, nisi horum conungum vitam signatur, qui de rebus mundi quas possident, dum pia opera faciunt, quasi per terræ viam ad celestem patriam tendunt.

CAP. XX. — In die ortus tui non est præcisus umbilicus tuus (Ezech. xvi, 4).

(Moral. lib. xxxii, c. 14, n. 20.) Seminarium luxuriae feminis in umbilico continetur, sicut Ezechiel estatur; qui sub feminæ specie prostituta Judææ vetulantiam increpans, ait: *In die ortus tui non est præcisus umbilicus tuus (Ezech. xvi, 4)*. In die quippe ortus umbilicum præcidere, est conversionis tempore artis luxuriam resequare. Quia enim difficile est mala inchoata corrigere, et semel formata deformiter non melius reformare, de ortu suo Judæa reprehenditur, quæ dum in Deo nata est, impræcisum umbilicum retinuit, quia fluxa luxurie non abscedit.

CAP. XXI. — Habens fiduciam in pulchritudine tua fornicata es (Ezech. xvi, 15).

(In Reg. past. IV part.) Sub Jerusalem specie virtute superbiens anima reprobat, cum per Ezechielem dicitur: *Perfecta eras in decore meo quem posueram*

super te, dicit Dominus: et habens fiduciam in pulchritudine tua, fornicata es in nomine tuo (Ezech. xvi, 15). Fiducia quippe suæ pulchritudinis animus attollitur, cum de virtutum meritis læta apud se securitate gloriatur. Sed per hanc eandem fiduciam ad fornicationem ducitur, quia cum interceptam mentem cogitationes suæ decipiunt, hanc maligni spiritus per innumera vitia seducendo corrumpunt. Notandum vero quod dicitur: *Fornicata es in nomine tuo*, quia cum respectum mens superbi Rectoris deserit, laudem prolixius privatam quærit; et sibi arrogare incipit omne bonum, quod ad largitoris præconio serviret, accepit. Quisquid suæ gloriæ dilatate desiderat, satagit ut intractabilis coheret insidescat. In suo ergo nomine fornicatur quæ legalis thori connubium deserens, corruptori spiritui in laudis appetitu subteratur.

CAP. XXII. — Aquila grandis magnarum alarum (Ezech. xvii, 5).

B (Moral. xxxi, c. 47, n. 94.) Aquila præstantis magnarum alarum, longo membrorum ductu; plena plumis et varietate, venit ad Libanum, et tulit medullam cedri, et summitatem frondium ejus evulsit (Ezech. xvii, 3). Hæc aquila quis alius nisi Nabuchodonosor rex Babylonice designatur: quæ pro immensitate exercitus, magnarum alarum; pro diturnitate temporum, longo membrorum ductu; pro multis vero divitiis, plena plumis; pro innumera autem terrene gloriæ compositione, plena varietate describitur. Quæ Judææ celsitudinem petens, nobilitatem regni ejus quasi medullam cedri abstulit; et dum terrarum regum prolem a regni sui culmine captivando sustulit, quasi summitatem frondium ejus evulsit.

CAP. XXIII. — Dedit ei præcepta non bona (Ezech. xx, 25).

C (Moral. xxviii, c. 18, n. 41.) Præcepta quæ rudi Judæorum populi et inchoanti Dominus dedit, ipse reprehendit per Ezechielem; dicens: *Ego dedit ei præcepta non bona (Ezech. xx, 25)*. Mala enim quasi mala esse desinunt comparatione pejorium, et bona quasi bona non sunt comparatione meliorum. Nam sicut pejus delinquenti Judææ de Sodoma et Gomorra [Text., atque Samaria] dicitur: *Justificasti sorores tuas in omnibus abominationibus tuis quas operata es (Ezech. xvi, 51)*: Ita melioribus Testamenti novi præceptis subsequentibus, præcepta bona quæ radibus data sunt, non bona esse memorantur.

CAP. XXIV. — Versa est mihi domus Israel in scoriam (Ezech. xxxii, 18).

(In pastor. Reg. III part. c. 15.) Captivo Israeliitico populo nec tamen ab iniquitate converso per Ezechielem Dominus exprobrat; dicens: *Versa est mihi domus Israel in scoriam: omnes isti in æs, stannum, ferrum, et plumbum versi sunt; quia non ad virtutem, sed ad vitia etiam in tribulatione prosperant (Ezech. xxxii, 18)*. *Æs* quippe dum percutitur, amplius cæteris metallicis sonitum reddit; qui igitur in percussione positus erumpit ad sonitum murmurationis; in *æs* versus est, in medio fornacis. Stannum vero cum ex arte componitur, argenti speciem mittitur: qui igitur simulationis vitio non caret in tribulatione, stannum factus est in fornace. Ferro vero utitur qui vitæ proximi sui insidiatur: ferrum itaque in fornace est, qui nocendi malitiam non amittit in tribulatione. Plumbum quoque cæteris metallicis est gravius. In fornace ergo plumbum invenitur, qui sic peccati sui pondere premitur, ut etiam in tribulatione positus a terrenis desideriis non levetur. Hinc per eundem prophetam scriptum est: *Multo labore sudatum est, et non exivit de ea nimia rubigo ejus, neque per ignem (Ezech. xxiv, 6)*. Ignem quippe nobis tribulationis admovet, ut in nobis rubiginem vitiorum purget; sed nec per ignem rubiginem amittimus, quando et inter flagella vitio non caremus. Hinc propheta dicit [Text., iterum]: *Frustra con-*

avit conflator; malitiæ eorum non sunt consumptæ A
(Jerem. vi, 29).

CAP. XXV. — *In Ægypto subacta sunt ubera earum*
(Ezech. xxiii, 3).

(In Reg. past. iii part, c. 28.) Sub Judææ specie Dominus per Ezechielem corruptis in hoc mundo mentibus transactas culpas ad memoriam revocat, quatenus pollui in futuris erubescant, dicens: *In Ægypto subacta sunt ubera earum, et fractæ sunt mammæ pubertatis earum* (Ezech. xxiii, 3). In Ægypto ubera subiguntur, cum turpi hujus mundi desiderio humanæ mentis voluntas subternitur: in Ægypto pubertatis mammæ franguntur, cum naturalis sensus adhuc in seipsis integris pulsantis concupiscentiæ corruptione vitiantur.

CAP. XXVI. — *Sanguis in medio ejus* (Ezech. xiv, 7).

(Moral. xv, cap. 31.) Gravius est si quis justis potius quam peccatoribus noceat. Unde per Ezechielem dicitur: *Sanguis ejus in medio ejus est; super limpidissimam petram effudit illum, non autem super terram, ut possit operiri pulvere* (Ezech. xiv, 7). Per terram et pulverem peccatores, per petram vero limpidissimam justum significans, qui gravibus peccatorum contagiis non exasperatur. Sanguis ergo super limpidissimam petram effunditur, quando malitia cruentæ mentis in afflictione justæ animæ grassatur. Cum ergo sit gravius justos quam injustos [Text. injuste] affligere, multo tamen gravius est, et justis pariter et injustis nocere.

CAP. XXVII. — *Tu signaculum similitudinis Dei*
(Ezech. xxviii, 12).

(Moral. lib. xxxii, c. 23, n. 47, 48.) Angelo qui primus conditus per Ezechielem dicitur: *Tu signaculum similitudinis Dei, plenus sapientia et perfectus decore: in deliciis paradisi Dei fuisti* (Ezech. xxviii, 12). Multa de ejus magnitudine locuturus, primo verbo cuncta complexus est. Quid namque boni non habuit, si signaculum similitudinis Dei fuit? De sigillo quippe annuli talis similitudo imaginaliter exprimitur, qualis in sigillo eodem essentialiter habetur. Et licet homo ad similitudinem Dei creatus sit, angelo tamen quasi majus aliquid tribuens, non eum ad similitudinem Dei conditum, sed ipsum: signaculum similitudinis Dei dicitur; ut quo subtilior est natura, eo in illo similitudo Dei plenus credatur expressa. Hinc est quod primatus ejus potentiam adhuc insinuans, idem propheta subjungit: *Omnis lapis pretiosus operimentum tuum; sardius, topasius, jaspis, chrysolitus, onix, et berillus, saphyrus, carbunculus, et smaragdus* (Ibid. 13). Novem dixit genera lapidum, quia nimirum novem sunt ordines angelorum. Nam cum per sacra eloquia angeli, archangeli, throni, dominationes, virtutes, principatus, potestates, cherubim et seraphim aperta narratione memorantur, superiorum civium quantæ sint distinctiones ostenditur. Quibus tamen primus angelus optertus fuisse describitur, quia eos quasi vestem ad ornamentum suum habuit, quorum dum claritatem transcenderet, ex eorum comparatione clarior fuit. De cuius illic adhuc descriptione subjungit: *Aurum opus decoris tui, et foramina in die qua conditus es, preparata sunt* (Ibid.). Aurum opus decoris ejus exstitit, quia sapientiæ claritate canduit quam bene creatus accepit. Foramina vero idcirco in lapidibus fiunt, ut vinculati auro in ornamentum compositione jungantur, et nequaquam a se dissideant quos interfusum aurum repletis foraminibus ligat. Hujus ergo lapidis in die conditionis suæ foramina preparata sunt, quia videlicet capax charitatis est conditus; qua si repleti voluisset, stantibus angelis tanquam positus in regis ornamento lapidibus, potuisset inharere. Si enim charitatis auro se penetrabilem prebuisset, sanctis angelis sociatus in ornamento regi [Text., regio] lapis fixus remaneret: habuit ergo lapis iste foramina, sed superbix vitium charitatis auro non sunt repleta. Nam quia idcirco ligantur auro ne cadant, ideo iste cecidit, quia etiam

perforatus manu artificis, amoris vinculis ligari contempsit. Nunc vero cæteris lapides qui huic similiter erant perforati, penetrante se invicem charitate, ligati sunt, et hoc in munere isto cadente meruerunt, ut nequaquam jam de ornamento regio cadendo solvantur. Hujus principatus celsitudinem adhuc idem propheta intuens, adjunxit: *Tu Cherub extensus et protegens in monte sancto Dei: in medio lapidum ignitorum perfectus ambulasti* (Ibid. 14). Cherub quippe plenitudo scientiæ interpretatur. Et idcirco iste Cherub dicitur, quia transcendisse cunctos scientia non dubitatur. Qui in medio lapidum ignitorum perfectus ambulavit, quia inter angelorum corda charitatis igne succensa clarus conditionis gloria exstitit. Quem bene extentum et protegentem dicit; omne enim quod extenti protegimus, obumbramus. Et quia comparatione claritatis suæ obumbrasse ceterorum claritatem creditur, ipse extensus et protegens fuisse perhibetur. Reliquos quasi obumbrando operuit, qui eorum magnitudinem excellentia majore transcendit. Nam cum Deus cuncta creans ageret, hunc primum condidit, quem reliquis angelis eminentiorem reddidit. Hujus etiam primatus eminentiam adhuc idem propheta inspiciens, ait: *Cedri non fuerunt altiores illo in paradiso Dei, abietes non adæquaverunt summum altitudinem ejus. Platani non fuerunt æquæ frondibus ejus; omne lignum paradisi Dei non est assimilatum ei et pulchritudini ejus, quoniam speciosum fecit eum in multis condensisque frondibus* (Ezech. xxxi, 8). Qui namque accipi in cedris, abietibus, et platanis possunt, nisi illa virtutum cœlestium proceræ celsitudinis agmina, in æternæ lætitiæ viriditate plantata? Quæ, quanvis excelsa sint condita, huic tamen nec præbata sunt, nec æquata. Qui speciosus factus in multis condensisque frondibus esse dicitur, quia præclatum cæteris legionibus tanta illum species pulchriorem reddidit, quanta et supposita angelorum multitudo decoravit. Ista arbor in paradiso Dei tot quasi condensas frondes habuit, quot sub se positas supernorum spirituum legiones accendit. Qui et idcirco peccans sine venia est damnatus, quia magnus sine comparatione fuerat creatus.

CAP. XXVIII. — *Quo pulchrior es, descende et dormi cum incircumcisis* (Ezech. xxxii, 19).

(Reg. pastor. iv part.; Moral. lib. xxiv, cap. 3.) Extollenti se animæ per Ezechielem dicitur: *Quo pulchrior es, descende et dormi cum incircumcisis* (Ezech. xxxii, 19). Ac si aperte diceretur: Quia ex virtutum decore te elevas: ipsa tua pulchritudine impelleris, ut cadas. Omnis enim qui fœditatem infirmitatis suæ considerare negligit, sed per elationis fastum virtutis suæ gloriam attendit, unde pulchrior est, inde descendit: quia extollendo se de suis meritis, inde in ima interioris [Text., interioris] corrumpit, unde gloriosum se esse judicavit. Qui descendens cum incircumcisis dormit, quia in æterna morte cum cæteris peccatoribus deficit.

D CAP. XXIX. — *Ibi Assur et omnis multitudo ejus*
(Ezech. xxxii, 22).

(Moral. ix, c. 60, n. 102 et 103; c. 65, n. 97.) Infinitæ patens inferni barathrum devorabit quos nunc elatio exaltat inanis; et qui quolibet ex vitio hic voluntatem callidi persuasoris expleverunt, tunc cum duce suo reprobi ad tormenta perveniunt. Et quamvis angelorum et hominum longe sit natura dissimilis, una tamen pœna implicat quos unus in crimine reatus ligat. Quod breviter insinuat Ezechiel, qui ait: *Ibi Assur et omnis multitudo ejus, et in circuitu ejus sepulchra illius* (Ezech. xxxii, 22). Quis namque Assur superbi regis nomine, nisi ille per elationem cadens antiquus hostis exprimitur? Qui pro eo quod multos ad culpam pertrahit, cum cuncta sua multitudo ad inferni claustra descendit. Sepulchra autem mortuos tegunt. Et quis alius mortem acrius pertulit, quam is qui Conditorem suum despiciens vitam reliquit? Quem videlicet mortuum cum humana

corda suscipiant, ejus proculdubio sepulcra sunt. Sed in circuito ejus sepulcra illius sunt, quia in quorum se mentibus nunc per desideria sepelit, hos sibi postmodum per tormenta conjungit. Et quoniam nunc in se ipsis reprobis malignos spiritus illicita perpetrando suscipiunt, tunc sepulcra cum mortuis ardebunt. Tunc edax flamma comburet, quos nunc carnis delectatio polluit. Et in corde et in corpore pœnas sentient, qui pravis suis delectationibus ex utroque serviebant, dum hic viverent. Unde per eundem prophetam dicitur: *Descenderunt ad infernum cum armis suis* (Ibid. ix, 27). Arma quippe peccantium, sunt membra corporis quibus perversa desideria quæ concipiunt exsequuntur. Unde per Paulum dicitur: *Neque exhibeatis membra vestra arma iniquitatis peccato* (Rom. vi, 13). Cum armis ergo ad infernum descendere, est cum ipsis quoque membris quibus desideria voluptatis expleverunt æterni iudicis tormenta tolerare; ut tunc eos undique dolor absorbeat, qui nunc suis delectationibus subditi, undique contra justitiam juste judicantis pugnant.

CAP. XXX. — *Quod fractum est non alligastis* (Ezech. xxxiv, 4).

(In Reg. past. II part., c. 6.) Pastores per Ezechielem Dominus increpat, dicens: *Quod fractum est non alligastis; et quod abjectum non reduxistis* (Ezech. xxxiv, 4). Abjectus reducitur, cum quisque in culpa lapsus ad statum justitiæ, ex pastoralis sollicitudinis vigore, revocatur. Fracturam vero ligamen adstringit, cum culpam disciplina deprimit: ne plaga usque ad interitum defluat, si hanc restrictionis severitas non coarctat. Sed sæpe deterius frangitur cum fractura incaute colligatur, ita ut gravius scissuram sentiat, si hanc immoderatus ligamenta constringant. Unde necesse ut cum peccati vulnus in subditis corrigendo restringitur, magna se sollicitudine etiam districtio ipsa moderetur, quatenus sic jura discipline contra delinquentes exerceat, ut pietatis viscera non amittat.

CAP. XXXI. — *Cum austeritate imperabatis* (Ezech. xxxiv, 4).

(Moral. xxii, cap. 13.) Hoc proprium arrogantium pastores habent, ut humiliter nesciant inferre quod loquent; et apud se ut [Text. add. in] quodam summitatis culmine residentes, longe infra se positos velut in imo respiciunt quos docent, quibus non consulendo loqui, sed vix dominando dignantur. Recte utem his per Ezechielem Dominus dicit: *Vos autem cum austeritate imperabatis eis et cum potentia* (Ezech. xxxiv, 4). Cum austeritate autem et cum potentia imperant, quia subditos suos non tranquille ratiocinando corrigere, sed asperè inflectere dominando estinant.

CAP. XXXII. — *Cum limpidiſsimam aquam biberetis* (Ezech. xxxiv, 19).

(In Reg. past. I part., c. 2.) Sunt nonnulli pastores qui solerti cura spiritualia præcepta perscrutantur, ed quæ intelligendo penetrant, vivendo conculcant. Lepente docent quæ non opere, sed meditatione dicuntur; et quod verbis prædicant, moribus impugnant. Hinc per Ezechielem Dominus contra contemptibilem pastorum scientiam queritur, dicens Ezech. xxxiv, 19) : *Cum [Text. add. ipsi] limpidiſsimam aquam biberetis, reliquam pedibus vestris turbatis; et oves meæ, quam pedes vestri turbaverant, anc bibeant* [Text., et oves meæ quæ conculcata pedibus vestris fuerant, pascebantur, et quæ]. Aquam ero limpidiſsimam pastores bibunt, cum fluentis eritatis recte intelligentes hauriunt; sed eandem quam pedibus perturbare est sanctæ meditationis ludia male vivendo corrumpere. Aquam scilicet orum pedibus turbatam oves bibunt, cum subjecti ad exemplum vivendi appetunt, quæ prælati pravo pere pervertunt; nec sectantur verba quæ audiunt, sed sola pravitatis exempla imitantur quæ conspiciunt; qui cum dicta sitiunt, quia per opera perver-

tuntur, quasi corruptis fontibus in potibus lutum sumunt. Hinc rursus de malis pastoribus per eundem prophetam Dominus dicit: *Facti sunt domui Israel in offendiculum iniquitatis* (Ezech. xlii, 12). Nemo quippe in Ecclesia amplius nocet, quam qui perverse agens nomen vel ordinem sanctitatis habet. Delinquentem namque hunc redarguere nullus præsumit, et in exemplum vehementer culpa extenditur, quoniam [Text., quando] pro reverentia ordinis peccator honoratur. Unde fit ut cum pastor per abrupta graditur, ad præcipitium grex sequatur.

CAP. XXXIII. — *Tollam vobis cor lapideum* (Ezech. xxxvi, 26).

(Moral. x, cap. 14.) Quibusdam per Ezechielem Dominus misericorditer dicit: *Tollam vobis cor lapideum, et dabo vobis cor carneum* (Ezech. xxxvi, 26). Cor lapideum tollit, cum a nobis superbix duritiam subtrahit; et cor carneum tribuit, cum eandem nostram protinus duritiam ad sensibilitatem vertit. Quia qui humilitatis viscera gestat, cum sagitta divinæ formidinis penetrat. Quisquis vero pertinacis insensibilitatis obdurescit, quasi cor lapideum gerit [Text., firmat], ne hoc confodiant jacula superni timoris.

CAP. XXXIV. — *De calamo in manu viri* (Ad Ezech. xl, 5).

(Moral. lib. xxx, c. 16, n. 53.) Nequaquam in hoc mundo contemplatio perlicetur, quamvis ardentè inchoetur; quod per Ezechielem (iv, 5) congruenter exprimitur, qui pro mensura civitatis in monte conditæ, in manu viri calamum sex cubitorum et palmi se vidisse testatur: in monte quippe electorum Ecclesia sita est, quia fundata in infimis desideriis non est. Quid vero per cubitum, nisi operatio? Quid per senarium numerum, nisi operationis perfectio designatur, quia et sexto die cuncta opera Dominus expleſse memoratur? Quid ergo super sex cubitos palmus insinuat, nisi contemplationis vim, quæ jam initia æternæ et septimæ quietis demonstrat? Quia enim æternorum contemplatio hic minime perficitur, mensura cubiti septimi non expletur. Electorum itaque Ecclesia, quia cuncta quæ operanda sunt perficit, in sex cubitis sese in monte posita civitas ostendit. Quia vero hic adhuc initia contemplationis inspicit, de septimo cubito non nisi palmus tangit.

CAP. XXXV. — *Terra usque ad fenestras et fenestras clausæ* (Ezech. xli, 16).

(Lib. I, hom. 11 in Ezech. 41, num. 26.) Ezechiel templum in monte positum videns, quæ in eodem conspexit inter cætera narrat, dicens: *Terra usque ad fenestras, et fenestras clausæ*. Paulus apostolus dicit, *Templum Dei sanctum est, quod estis vos* (I Cor. iii, 17). In hoc templo fenestras sacerdotes et speculatores sunt, qui in populo fidelium lumen prædicationis sanctæ fundunt: sed cum terra usque ad fenestras est, fenestras clausæ sunt; quia cum terrena cogitatio in sacerdotum cordibus excreſcit, fenestras lumen non fundunt, quia sacerdotes ab officio prædicationis obtumescunt. Loqui enim de Deo quietæ multum et liberæ mentis est.

CAP. XXXVI. — *Ostende domui Israel templum* (Ezech. xliii, 10).

(Moral. lib. xxiv, c. 8, n. 18.) Quicumque perduci ad summa desiderant, necesse est ut meliorum pro-
 vectibus intendant; quatenus tanto districtius in se culpas confusione intima ulciscente judicent, quanto in illis alius quod admirentur vident. Unde per Ezechielem dicitur: *Fili hominis, ostende domui Israel templum, ut confundantur ab iniquitatibus suis, et metiantur fabricam, et erubescant ex omnibus quæ fecerunt* (Ezech. xliii, 10). Templum quippe Dei filius Israel ad confusionem ostenditur, cum unius cujusque justis anima quam inspirando Deus anhelat, quanta sanctitate fulgeat ad confusionem suam peccatoribus demonstratur; ut in illa bonum quod negligunt videant, et in seipsis malum quod operantur erubescant. Metiri vero fabricam est pensare subtiliter

justorum vitam; sed dum metimur fabricam, necesse est ut ex eunctis quæ fecimus erubescamus, quia bonorum vitam quanto subtilius pensando discutimus, tanto severius in nobis omnia inique gesta reprobamus. Bene autem propheta dicitur ut ostendat templum; quia enim justorum rectitudinem peccator considerare dissimulat, saltem hanc ex voce prædicantis agnoscat. Templum quippe peccatoribus ostendere est sponte sua considerare nolentibus rectorum opera narrare.

CAP. XXXVII. — *De fossa in altari Dei (Ad Ezech. XLIII, 15).*

(In Reg. past. III part., c. 9.) Cum patientia relinquitur, etiam bona reliqua quæ jam gesta sunt destruantur. Unde bene ad Ezechielem esse in altari Dei fossa perhibetur [Text., præcipitur], ut in ea holocausta superposita serventur. Si enim in altari fossa non esset, omne quod in eo sacrificium reperiret, superveniens aura dispergeret. Quid vero accipimus altare Dei, nisi animam justi, quæ quot bona operit, tot super se ante ejus oculos sacrificia imponat? Quid autem est altaris fossa, nisi bonorum patientia, quæ dum mentem adversa tolerando humiliat, quasi mœre foveæ [Text. add. hanc] in imo positam demonstrat. Fossa ergo in altari fiat, ne superpositum sacrificium aura dispergat: id est, electorum mentem patientia custodiat, ne commota vento impatientiæ, et hoc quod bene operata est amittat. Bene ergo hæc eadem fossa unius cubiti esse monstratur, quia nimirum si patientia non deserit, unitatis mensura servatur. Unde et Paulus dicit: *Invicem onera vestra portate, et sic adimplebitis legem Christi (Galat. VI, 2).* Lex Christi est charitas unitatis, quam æoli percutiunt, qui nec cum grayantur excedunt.

CAP. XXXVIII. — *Sacerdotes ad populum exterius egredientes (Ezech. XLIV, 17).*

(Lib. I, hom. 11; in Ezech., num. 28.) Nihil tam onerosum est in ordine sacerdotum, quam rigorem mentis compatiendo flectere, et cum personis supervenientibus animum mutare; et tamen hoc valde est necessarium. Nam quando ex prædicatione ejus ad boni operis gratiam peccator reducitur, ipse qui prædicat videtur ingratus. Unde per Ezechielem dicitur ut sacerdotes qui intrinsecus ministrant, vestibus laneis non utantur. De quibus subditur: *Cumque egredientur atrium exterius ad populum, exuent se vestimenta sua, in quibus ministraverant, et reponent ea in gazophylacio sanctuarii (Ezech. XLIV, 17).* Grossiora quippe sunt vestimenta lanea. Sed cum sacerdos ad sanctum ministerium accedit, cum intus per compunctionem ingrediatur, subtiliori intellectu necesse est quasi liqno vestimenta induatur. Sed cum ad populum foras egreditur, oportet ut vestimenta in quibus intrinsecus ministraverat, reponat, et populo aliis vestibus indutus appareat. Quia si in compunctionis suæ rigore se teneat, si in eo quæ orationis tempore habuit mœrore perduret, exteriorum rerum verba suscipere non admittit. Et quid grex de necessariis faciat, si audire et pendere hoc quod præsens tempus exigit pastor recusat? Grossiora ergo indumenta sacerdos exiens ante populum induat, ut mentis suæ habitum pro utilitate filiorum etiam ad terrena toleranda componat. Pensandum vero est, quantus sacerdoti labor sit ad sublimia cor tendere, et hoc repente ad ima revocare, et in sublimitate cogitationis intimæ extenuare animum, et propter exteriores proximorum causas, ut ita dicam, subito in cogitatione grossescere.

CAP. XXXIX. — *Sacerdotes caput non radent (Ezech. XLIV, 20).*

(Lib. I, ep. 25.) Sollicitudo quæ a pastoribus subditis exterius impenditur, sub certa necesse est mensura teneatur; ne dum cura ab eis exterior agitur, ab interna intentione mercantur. Unde bene ad Ezechielem dicitur: *Sacerdotes caput suum non radent, neque comam nutriant, sed tondentes attondeant ca-*

pta sua (Ezech. XLIV, 20). Sacerdotes iure vocati sunt, qui ut sacrum ducatum præbeant, fidelibus præsent. Capilli vero in capite, exteriores sunt cogitationes in mente: qui dum super cerebrum insensibiliter oriuntur, curas vite præsentis designant, quæ ex sensu negligenti quia importune aliquando redeunt [Text., prodeunt], quasi nobis non sentientibus procedunt. Quia igitur cuncti qui præsent habere quidem sollicitudines exteriores debent, nec tamen eis vehementer incumbere, sacerdotes recte et caput prohibentur radere, et comam nutrire, ut cogitationes carnis de vita subditorum nec a se funditus amputent, nec rursus ad crescendo nimis relaxent. Ubi et bene dicitur: *Tondentes tondent capita sua.* Ut videlicet curæ temporalis sollicitudinis in quantum necesse est prodeant, et tamen rescindantur citius ne immoderatus excrecant. Dum igitur et per administratam exteriori providentiam corpus vite protegitur, et rursus per moderatam administrationem alta cordis intentio non impediatur, capilli in capite sacerdotis et servantur, ut cutem cooperiant, et resecantur ne oculos claudant.

CAP. XL. — *Mensus et cubitos mille (Ezech. XLVII, 5).*

(Moral. XII, c. 20, n. 50.) Ezechiel de eo viro quem in excelsum montem viderat, figurata locutione denuntiat, dicens: *Mensus est cubitos mille, et transduxit me per aquam usque ad talos; rursusque mensus est mille, et transduxit me per aquam usque ad genua. Et mensus est mille, et transduxit me per aquam usque ad renes. Mensus est mille torrentemque non potui pertransire, quoniam intumuerant aquæ torrentis profundi qui non potest transvadari (Ezech. XLVII, 5).* Quid millenario numero, nisi collati videris plenitudo signatur? Vir itaque qui apparuit, mille cubitos metitur, et propheta usque ad talos per aquam dicitur, quia Redemptor noster cum nobis ad se conversis boni exordii plenitudinem tribuit, dono spiritualis sapientiæ prima nostri operis vestigia infundit. Aquam quippe usque ad talos venire, est jam nos per acceptam sapientiam desiderate rectitudinis vestigia tenere. Qui rursus mille metitur, et propheta usque ad genua per aquam ducitur, quia cum boni operis plenitudo tribuitur, ad hoc usque nostra sapientia augetur. Hinc namque per Paulum dicitur: *Genua dissoluta erigite, et rectos gressus facite pedibus vestris (Hebr. XXI, 12).* Aqua ergo ad genua pervenit, cum nos percepta sapientia perfecte ad boni operis rectitudinem stringit. Qui iterum metitur mille, et propheta per aquam usque ad renes ducitur, quia tunc in nobis plenitudo operis excrevit, cum in nobis percepta sapientia omnem quoque, in quantum est possibile, delectationem carnis extinxerit. Nisi enim carnis delectatio in renibus esset, Psalmista non dixisset: *Ure renes meos et cor meum (Psal. XXV, 2).* Aqua igitur ad renes venit cum dulcedo sapientiæ etiam incentiva carnis interimit; ut ea quæ mentem urere poterant delectationis incendia, frigescant. Qui adhuc mensus est mille, torrentem videlicet quem propheta pertransire non potuit, de quo etiam dicitur, quoniam intumuerant aquæ profundi torrentis qui non potest transvadari: perceptam namque perfectionem operis, ad contemplationem venitur. In qua contemplatione dum nos in altum ducitur sublevata, videt in Deo quia non potest penetrare quod videt, et quasi tangit aquam torrentis quem pertransire non valet. Et quia intus speculando quod libeat, et tamen hoc ipsum perfecte non valet intueri quod libet, propheta quoque ad aquam quandoque pervenit quoniam non pertransit; quia ad contemplationem sapientiæ cum ad extremum ducimur, ipsa ejus immensitas quæ ex se hominem subleat, ad se humano animo plenam cognitionem negat, ut hanc et tangendo amet, et tamen pertranseundo nequaquam penetret. Ipsa itaque sapientia quæ esse bonorum operum solet magistra, anhelanti menti per incrementa tribuitur, ut ad eam

procudubio magni moderaminis gradibus ascendatur: A sto, qui vivit et regnat per omnia sæcula sæculorum. præstante et auxiliante Domino nostro Jesu Christi. Amen.

LIBER SEXTUS.

De Testimoniis in Daniele prophetam.

CAPUT PRIMUM. — De dura vita in damo regis (Ad Dan. i).

(Moral. l. xxx, cap. 10, n. 59.) Si internæ scientiæ dulcedinem quarimus, nec tamen ejus secreta contingere prævalemus, Danielis vitam ad imitandam memoriæ revocantes conspiciamus, et desiderandum scientiæ culmen apprehendamus. Ille quippe qui postmodum voce angelica pro cognitionis internæ concupiscentiæ vir desideriorum dicitur, prius in aula regia, carnis in se desideria edomuisse memoratur, ut nihil ex delectabilibus cibis attingeret, sed lautis et mollioribus duriora et aspera cibaria præferret: ut dum sibi exterioris cibi blandimenta subtraheret, ad interni pabuli delectamenta perveniret, et tanto avidius gustum sapientiæ intus acciperet, quanto saporem carnis pro eadem sapientiâ foras [Text., foris] robustius repressisset. Si enim a carne hoc quod libet abscondimus, mox in spiritu quod delectat invenimus. Intentioni quippe animæ si exterior vagatio clauditur, interior secessus aperitur. Nam quo extra se spargi propter disciplinam mens non potest, eo super se intendere per provectum potest.

CAP. II. — De succensa fornace (Ad Dan. iii).

(Moral. lib. xxx, c. 18, p. 59; lib. ix, c. 66, n. 102.) Charitas in Daniele, quia a regis dapibus gulam compescuit, ei esurientium ora legum clausit. Et quia ei sociis ejus in tranquillitate positus incendia vitiorum subdidit, tribulationis tempore et flammam in fornace temperavit. Nam cum rex Babylonice succendi fornacem juberet, naphthæ, stupæ, picis, et malleoli ministrari congeriem præcepit, sed tamen abstinentes pueros hoc igne minima consumpsit. Similiter antiquus hostis licet innumeras ciborum concupiscentias nostris obtutibus opponat, quibus libidinis ignis crescat, bonis tamen mentibus superni spiritus gratia insipiat, et a carnalis concupiscentiæ artibus illæxæ perdurant; ut et si ad tentationem cordis flamma ardeat, usque ad consensum tamen tentatio non exurat. Mira igitur dispensatione Conditoris, qualitas ignis in diversa virtute temperata, et vestimenta non attingit, et vincula incendit. Sanctisque vitis ad inferendum tormentum flamma frigit, et ad solutionis ministerium exarsit.

CAP. III. — Nonne hæc est Babylon quam ædificavi (Dan. iv, 27).

(Reg. pastor. i part., cap. 4; lib. xxxiv, c. 23; lib. v, c. 2.) Sæpe qui in potestate sunt, ea quæ recte faciunt, quia elate cogitant, amittunt. Et quia in cogitatione se elevant, in se iram judicis provocant; et licet lateat homines quid apud se agant, tamen Deo iudice teste peccant. Neque enim rex Babylonice tunc reus de elatione exstitit, cum ad elationis verba pervenit: quippe qui ore prophetico et ante cum ab elatione tacuit, sententiam reprobationis audivit. Culpam namque perpetratæ superbiæ jam ante detersit, qui omnipotentem Deum quem se offendisse reperit, cunctis sub se gentibus prædicavit. Sed quia unquamquam mens ad tantam elationem ducitur, ut in ea quod timet per ostentationem locutionis effrauetur: post hoc successu suæ potestatis elevatus, dum magna se fecisse gauderet, cupit prius in cogitatione se prætulit et post hæc adhuc tumidus, dixit: *Nonne hæc est Babylon magna, quam ego ædificavi in domum regni, et in robore fortitudinis meæ, et in gloria decoris mei* (Dan. iv, 27)? Quæ vox illius vindictam iræ aperte pertulit;

quam occulta elatio accendit. Nam districtus iudex prius invisibiliter videt, quod publice feriendo depreheadit. Nam cum adhuc esset sermo in ore regis, vox de celo ruit: *Tibi dicitur, Nabuchodonosor rex, regnum tuum transiet a te, et ab omnibus te ejicient, et cum bestiis erit habitatio tua. Fenum quasi bos comedes, et septem tempora mutabimur super te* (Ibid., 28 seqq.). Ecce quia tumor mentis usque ad aperta verba se protulit, patientia iudicis se protinus usque ad sententiam eripit; tantoque hunc districtius percudit, quanto ejus se superbia immoderatus erexit. Et quia enumerando bona, dixit in quibus sibi placuit, enumerata mala in quibus feriretur audivit. Unde et in irrationale animal hunc vertit, ab humana societate separavit, agri hesitiis, mutata mente, conjunxit; ut districto justoque iudicio homo quoque esse perderet, qui magnum se ultra homines æstimaasset. Quod ergo factus fuerat perdidit, qui humiliter noluit dissimulare quod fecit; et quia elationis cogitationis se super homines extulit, ipsum quem communem cum hominibus habuit sensum hominis amisit. Ut igitur cuiuslibet prælati facta digniora sint, necesse est ut ei apud se sæpè indigna videantur; ne eadem bona actio cor agentis sublevet, et sublevando plus actorem de elatione dejiciat, quam ipsos quibus impenditur juvet.

CAP. IV. — Thronus Dei flamma ignis (Dan. vii, 9).

(Lib. i, hom. 5 in Ezech., num. 10.) De pastoribus et prædicatoribus per Daniele dicitur: *Thronus Dei flamma ignis et rotæ ejus ignis accensus* (Dan. vii, 9). Hi enim qui animarum custodes sunt, et pacendi gregis onera susceperunt, mutare loca minime permittuntur. Sed quia in uno loco positi divinitatis in se presentiam portant et ardent, thronus Dei flamma ignis dicitur. Hi autem qui amore Domini in prædicatione discurrunt, rotæ ejus ignis ardens sunt; quia cum ex desiderio per varia loca discurrunt, unde ipsi ardent, et alios incendunt.

CAP. V. — Millia millium ministrabant ei (Dan. vii, 10).

(Moral. lib. xvii, c. 13, n. 18; lib. ii, c. 5, n. 3.) De electis angelis obtutibus diviniæ majestatis inserventibus per Daniele dicitur: *Millia millium ministrabant ei, et decies millies centena millia assistebant ei* (Dan. vii, 10). Aliud est assistere, aliud est ministrare; assistunt enim illæ Potestates procul dubio quæ ad quædam hominibus nuntianda non exeunt; ministrant vero hi qui ad explenda officia nuntiorum veniunt. Et quia plures sunt qui ministrant quam qui principaliter assistunt, assistentium numerus quasi definitus, ministrantium vero indefinitus ostenditur. De his ergo voce Veritatis dicitur: *Angeli eorum semper vident in calis faciem Patris mei* (Matth. viii, 10). Sed cum de illis per Paulum dicitur: *Nonne omnes sunt administratoris spiritus salutis* (Heb. i, 14). Quomodo autem semper assistere, aut semper videre faciem Patris possunt, si ad ministerium exterius pro nostra salute mittuntur. Quod tamen citius solvimus, si quantæ subtilitatis sit angelica natura pensamus. Neque enim sic a divina visione foras exeunt, ut internæ contemplationis priventur gaudiis: quia si Conditoris aspectum exeuntes amitterent, nec jacentes erigere, nec ignorantibus vera annuntiare possent, fontemque lucis quem egredientes ipsi perderent, cæcis nullatenus propinarent. In hoc itaque est [Text. add. nunc] angelica

natura a naturæ nostræ conditione distincta, quod A
 nus [Text. add. et] a loco circumscribimur, et cæci-
 tatis ignorantia coarctamur: angelorum vero spiri-
 tus loco quidem circumscripti sunt, sed tamen eorum
 scientiæ longe super nos incomparabiliter dilatan-
 tur. Interius quippe exteriusque sciendo distenti
 sunt quod ipsum fontem scientiæ contemplantur.
 Quid enim de his quæ scienda sunt, nesciunt, qui
 scientem omnia sciunt? Eorum itaque scientia com-
 paratione nostræ valde dilatata est, sed tamen com-
 paratione divinæ scientiæ angusta, sicut ipsi illorum
 spiritus comparatione nostrorum corporum, spiritus
 sunt, sed comparatione summæ et incircumscripti
 spiritus, corpus. Et mittuntur igitur et assistunt,
 quia et per hoc quod circumscripti sunt exeunt, et
 per hoc quod intus quoque præsentés sunt nunquam
 recedunt. Et faciem ergo Patris semper vident, et
 tamen ad nos veniunt: quia et ad nos spirituali
 præsentia foras exeunt, et tamen ibi se unde recesser-
 ant per internam contemplationem servant.

CAP. VI. — *Dejecit de fortitudine (Dan. viii, 10).*

(Moral. xxxii, c. 15, n. 26; lib. xxxiv, c. 2, n. 2.)
 Sub Antiochi specie de Antichristo loquitur Daniel,
 dicens: *Dejecit de fortitudine et de stellis, et concul-*
cavit eas, et usque ad principem fortitudinis magnifi-
catus est, et ab eo abstulit iuge sacrificium, et dejecit
locum sanctificationis ejus. Robur autem datum est ei
contra iuge sacrificium, propter peccata, et prosterne-
tur veritas in terra, et faciet et prosperabitur (Dan.
viii, 10, 11, 12). De fortitudine et de stellis dejecit,
 cum nonnullos et luce justitiæ splendentes et virtute
 operis robustos frangit. Qui usque ad principem for-
 titudinis magnificatur, quia contra ipsum actorem
 [Text., auctorem] virtutis extollitur. Iuge ergo sacri-
 ficium tollit, quia studium conversationis Ecclesiæ,
 in eis quos ceperit, interrumpit. Robur vero propter
 peccata contra iuge sacrificium ei datur, quia nisi
 pereuntium merita exigenter, eos qui recti crede-
 bantur obtinere adversarius non posset. Veritas in
 terra prosternitur, quia tunc fides rerum cœlestium
 ad desiderium vitæ temporalis inclinatur. *Et faciet*
et prosperabitur: quia tunc non solum in reproborum
 mentibus, sed etiam in electorum corporibus crude-
 litate inæstimabili, sine qualibet objectione grassa-
 bitur. Hinc rursus per Danieleum dicitur: *Et robor-*
abitur fortitudo ejus; sed non in viribus suis (Ibid., 23).
 Illius namque hominis fortitudo non in suis viribus
 roboratur, quia Satanæ virtute in gloriam perditionis
 attollitur. Hinc rursus ait: *Interficiet robustos*
et populum Sanctorum secundum voluntatem suam, et
dirigetur dolus in manu ejus (Ibid., 24, 25). Robustos
 quippe interficit cum eos qui mente invicti sunt, cor-
 poraliter vincit; vel certe robustos et populum sanc-
 torum secundum voluntatem suam interficit, cum eos
 qui robusti et sancti credebantur, ad nutum suæ vo-
 luntatis trahit, in cuius manu dolus dirigitur. Quia
 quidquid callide machinatur, etiam cum virtute po-
 tentiæ secularis exsequitur. Dolus quippe in manu ejus
 est fraus in virtute: quia omne quod nequiter volet,
 hoc ad tempus exsequi etiam fortiter potest. Dolus
 vero ejus dirigi dicitur, quia fraudis ejus malitia
 nulla difficultate præpeditur. Vel certe dolus in manu
 ejus dirigitur; quia in illo fraus per opus adjuvatur.
 Quod enim fallendo dicit, hoc mira faciendo asserit.
 Nam quidquid lingua mendax simulat, hoc quasi ver-
 rum esse manus operis tentans ostentat. Hinc rur-
 sum cum Daniel bestiam quartam diceret decem cor-
 nibus fultam, adjunxit, dicens: *Considerabam cor-*
nuam, et ecce cornu aliud parvulum ortum est de medio
eorum, et tria de cornibus primis evulsa sunt a facie
ejus; et ecce oculi quasi oculi hominis erant in cornu
isto, et os loquens ingentia (Dan. vii, 8). Undecimum
 quippe hujus bestiæ cornu esse describitur, quia
 regni ejus potentia in dignitate roboratur. Omne
 enim peccatum undenarium est, quia dum perversa
 agit, præcepti Decalogum transit. Et quia in cilicio
 peccatum plangitur, hinc est quod in tabernaculo

vela cilicina undecim flunt. Hinc Petrus in undena-
 rio numero Apostolos remanere metuens, et signari
 culpam per undenarium cernens, implere numerum
 Apostolorum duodenario, Matthiam duodecimum
 sorte missa apponens curavit [Text., requisivit]. Quia
 ergo per undenarium transgressio exprimitur, hujus
 bestiæ cornu undecimo ipse transgressionis auctor
 demonstratur: quod videlicet parvulum oritur, quia
 purus homo generatur. Sed immaniter crescit, quia
 usque ad conjunctam sibi vim angelicæ fortitudinis
 proficit. Quod tria cornua quæ ei ante faciem sunt
 evellit: quia ditioni suæ regna totidem quæ sibi vi-
 cina sunt subigit. Cujus oculi sunt ut oculi hominis,
 sed os super omnes ingentia loquitur, quia in illo
 humana forma cernitur, sed verbis suis ultra homi-
 nes elevatur. Sicut per Paulum dicitur: *Qui adre-*
satur et extollitur super omne quod dicitur Deus, aut
quod colitur (II Thess. ii, 4). Tota enim virtus dia-
 boli in illo uno damnato homine congeretur, ut tanto
 per illum fortia et mira faciat, quanto illum collectis
 suis viribus instigat, qui in omni fastu fallaciæ et
 virtutis robore et culminis elatione prosperabitur.
 De eo iterum Daniel dicit: *Contra principem princi-*
pum consurget, et sine manu conteretur (Dan. viii, 25).
 Hoc idem Paulus dicit: *Ita ut in templo Dei sedet*
ostendens se tanquam sit Deus (II Thess. ii, 4). Sine
 manu vero conteretur, quia non angelorum bello,
 non sanctorum certamine, sed per adventum judicis
 solo oris spiritu æterna morte ferietur. Sicut per
 Paulum dicitur: *Quem Dominus Jesus interficiet spi-*
ritu oris sui, et destruet illustratione adventus sui
(Ibid., 3).

CAP. VII. — *Et ego elangui et ægrotavi (Dan. viii, 27).*

(Dialog. l. iii, cap. 24; lib. i, hom. 8, in Ezech.,
 num. 19.) Cum Daniel magnam et terribilem visio-
 nem vidisset ex qua contremuit, protinus adjunxit:
Et ego elangui et ægrotavi per dies plurimos (Dan.
viii, 27). Caro quippe ea quæ sunt spiritus capere
 non valet, et idcirco nonnunquam cum mens humana
 ultra se ad videndum ducitur, necesse est ut hoc
 carneum vasculum quod ferre talenti pondus non
 valet, infirmetur. Vel certe videns sublimem visio-
 nem, per plurimos dies elanguit et ægrotavit, quia
 hi qui in virtutibus fortes sunt, cum altiora Dei con-
 spiciunt, in sua sibi æstimatione infirmi et imbecilles
 fiunt.

CAP. VIII. — *Audivi vocem verborum, et audiens, jacebam consternatus (Dan. x, 9).*

(Moral. xxii, c. 20, n. 47.) Daniel propheta, lo-
 quente ad se Domino, dum positionem sui corporis
 nobis insinuare studuit, meritorum incrementa sig-
 navit. Ait enim: *Audivi vocem verborum ejus: et*
audiens, jacebam consternatus super faciem meam; et
vultusque meus hærebat terræ: et ecce manus tetigit
me, et erexit me super genua mea, et super articulos
manuum mearum, et dixit ad me: Daniel, vir deside-
riorum, intellige verba quæ loquor ad te, et sta in gra-
du tuo: nunc enim missus sum ad te. Cumque dixisset
mihî sermonem hunc, steti tremens, et ait ad me: Noli
metuere (Dan. x, 9, 12). Quam videlicet positionem
 sui corporis, dum verba intrinsecus loquentis audi-
 ret, nequaquam nobis tanta cura exprimeret, si a
 mysteriis vacuam cognovisset. In Scriptura enim sa-
 cra justi viri non solum quæ dicunt prophetia est,
 sed etiam plerumque quod agunt. Vir etiam sanctus
 internis mysteriis plenus, per positionem quoque
 corporis virtutem exprimit vocis. Et per hoc quod
 primum in terra prostratus jacuit, per hoc quod se
 postmodum in manuum suarum articulis et in geni-
 bus erexit, per hoc quod ad extremum erectus et
 tremens constitit, in seipso nobis omnem ordinem
 nostri proventus innotescit. Verba enim Dei in terra
 jacantes audimus, cum in peccatis positi, terrenæ
 pollutioni conjuncti, sanctorum voce spiritualia præ-
 cepta cognoscimus. Ad ejus præcepta quasi super
 genua et super manuum nostrarum articulos erigi-

mur, quia a terrenis contagiis recedentes, quasi jam ab infimis ventrem [Text. mentem] levamus. Sicut enim totus terræ inhæret qui consternatus jacet, ita qui in genibus et manuum suarum articulis incurvatur, inchoante propectu, ex magna jam parte a terra suspenditur. Ad extremum vero voce dominica erecti quidem, sed trementes assistimus, cum a terrenis desideris perfecte sublevati, verba Dei quo plenius cognoscimus, plus timeamus: adhuc enim quasi in terra jacet, qui ad celestia erigi terrenorum desideriis negligit. Quasi sublevatus autem adhuc in genibus et in manibus incumbit qui quædam jam contagia deserit, sed quibusdam adhuc terrenis operibus non contradicit: jam vero ad verba Dei erectus assistit, qui perfecte mentem ad celestia [Text. sublimia] erigit, et per immunda desideria incurvari conterunit. Bene vero tremementem se stetisse indicat, quia examen subtilitatis internæ quo plenius ad illud proficiscitur, plus formidatur. Ubi apte divina voce subjungitur: *Noli metuere*; quia cum plus ipsi quod timeamus agnoscimus, plus nobis de Deo per internam gratiam infunditur quod amemus: quatenus et contemptus noster paulisper transeat in timorem, et timor transeat in charitatem. Ut quia quærenti nos Deo per contemptum resistimus, per timorem fugimus, et contemptu quoque et timore postposito solo ei amore jungamur. Paulisper enim etiam timere dediscimus, eique vi solius dilectionis inhæremus [Text. timorem ejus discimus, cujus solius dilectioni inhæremus]. Appositis igitur quasi quibusdam gradibus propectus nostri, mentis pedem prius per timorem in imo ponimus, et post propter charitatem ad alta amoris levamus: ut et ab eo quod quisque timet, reprimatur ut timeat; et ab eo quod jam timuit, sublevetur ut præsumat.

CAP. IX. — *Ego veni propter sermones tuos* (Dan. x, 13).

(Moral. xvii, c. 12, n. 17.) Libet inquirere si pax in sublimibus summa retinetur, quid est quod per Angelum Danieli dicitur: *Ego veni propter sermones tuos, princeps autem regni Persarum restitit mihi viginti et uno diebus. Et ecce Michael unus de principibus primis venit in adjutorium mihi* (Dan. x, 13). Et paulo post: *Nunc revertar ut præter adversum principem Persarum. Cum enim egrederer, apparuit princeps Græcorum adveniens* (Ibid., 20). Quos itaque alios principes gentium, nisi angelos vocat qui sibi resistere exeunt potuissent? Quæ ergo pax esse in sublimibus potest, si inter ipsos quoque angelicos spiritus præliandi certamen agitur, qui semper conspectui veritatis assistunt? Sed quia certa Angelorum ministeria dispensandi singulis quibusque gentibus sunt prælata, cum subjectorum mores adversum se vicissim præpositorum spirituum opem merentur, psi qui præsent spiritus contra se venire referuntur: s enim angelus qui Danieli loquebatur captivis Israelitici populi in Perside constitutis prælatus agnoscitur. Michael autem eorum qui ex eadem plebe in Judæa remanserant, præpositus invenitur. Unde ab hoc eodem angelo paulo post Danieli dicitur: *Nemo est adjutor meus in omnibus his, nisi Michael princeps vester* (Ibid., 21). De quo et hoc quod præmissimus, licitur: *Ecce Michael unus de principibus primis venit in adjutorium mihi*. Qui dum nequaquam simul æsse, sed venire in adjutorium dicitur, aperte ei populo prælatus agnoscitur, qui captus in alia parte enebatur. Quid est ergo angelum dicere: *Ego veni propter sermones tuos, princeps vero Persarum restitit mihi*, nisi sua subtilis opera nuntiare? Ac si aperte

dicat: *Precum quidem tuarum merita exigunt, ut Israeliticus populus a jugo suæ captivitatis exuatur; sed est adhuc quod in eodem populo Persarum dominio purgari debeat, unde de ereptione illius Persarum princeps mihi jure contradicat. Quamvis preces tuas eorum quoque lacrymæ qui in Judæa relictis sunt, adjuvent. Unde hoc quoque quod diximus, adjungit: Michael princeps vester venit in adjutorium mihi. Cumque ut adversum Persarum principem prælietur egreditur, Græcorum sibi princeps apparet adveniens; qua ex re innuitur quod adversum Græcos quoque Judæa aliquid commiserat, quorum profecto causa ereptioni illius resistebat. Prophætæ igitur preces angelus exaudit; sed Persarum princeps resistit, quia et si jam vita justi deprecantis ereptionem populi exigit, ejusdem tamen populi adhuc vita contradicit; ut quia nec plene hi qui in captivitatem fuerant ducti purgati sunt, jure eis adhuc Persæ dominantur. Michael adjuvat, sed Græcorum princeps ad prælium venit: quia mereri quidem veniam tam longa oppressorum captivitas poterat, sed ereptionis eorum beneficio, hoc quoque quod in Græcos deliquerant, obviabat. Recte ergo dicitur quod contra se angeli veniunt, quia subjectarum sibi gentium vicissim merita contradicunt. Nam sublimes spiritus eisdem gentibus principantes nequam pro injuste agentibus decertant, sed eorum facta juste judicantes examinant. Cumque uniuscujusque gentis vel culpa vel justitia ad supernæ curiæ consilium ducitur, ejusdem gentis præpositus, vel obtinuisse in certamine, vel non obtinuisse perhibetur: quorum tamen omnium una victoria est et sui super se officii voluntas summa; quam dum semper aspiciunt, quod obtinere non valent nunquam volunt.*

CAP. X. — *Pertransibunt plurimi, et multiplex erit scientia* (Dan. xii, 4).

(Lib. ii, hom. 4, in Ezech., n. 12.) Sciendum nobis est, quod per incrementa temporum crevit scientia spiritualium patrum; plus namque Moyses quam Abraham, plus prophetæ quam Moyses, plus apostoli quam prophetæ in omnipotentis Dei scientia eruditi sunt; Daniele attestante, qui ait: *Pertransibunt plurimi, et multiplex erit scientia* (Dan. xii, 4). Ad Moysen Dominus dicit: *Ego sum Deus Abraham, et Deus Isaac, et Deus Jacob; et nomen meum Adonai non indicavi eis* (Exod. vi, 3). Ecce plus Moysi quam Abraham innoverat, qui illud de se Moysi indicat quod se Abraham non indicasse narrabat. Prophetæ etiam plus quam Moyses divinam scientiam apprehendere potuerunt, Psalmista teste, qui ait: *Quomodo dilexi legem tuam, Domine, tota die meditatio mea est; et subjungit: Super omnes docentes me intellexi* (Psal. cxviii, 97 et seq.); et iterum: *Super seniores intellexi*. Qui ergo legem meditari se memorat, et super omnes docentes se ac super seniores intellexisse testatur, quia divinam scientiam plus quam Moyses acceperat, manifestat. Plus quoque sancti apostoli docti sunt quam prophetæ, Veritate teste quæ dicit: *Multi reges et prophetæ voluerunt videre quæ vos videtis, et non viderunt* (Matth. xii, 17). Plus ergo quam prophetæ divinam scientiam novērunt, quia quod illi solo spiritu viderunt, ipsi etiam corporaliter videbant. Impleta est itaque Danielis sententia, quia pertransibunt plurimi et multiplex erit scientia: quanto enim mundus ad extremitatem ducitur, tanto nobis æternæ scientiæ aditus largius aperitur, per Dominum nostrum Jesum Christum, cui est honor et gloria in sæcula. Amen.

LIBER SEPTIMUS.

De Testimoniis in Oseam prophetam.

CAPUT PRIMUM. — *Ecce ego sepiam vias tuas spinis* (Ose. ii, 6).

(Lib. ii, hom. 35, in Evang., num. 9; Moral. l. xxxiv,

PATROL. LXXIX.

cap. 2, num. 3.) Vir uniuscujusque fidelis animæ Deus est, quia ei hæc per fidem conjuncta est. Sed plerumque contingit, ut anima Deo conjuncta for-

tassis infirmata in illicitis desideriis ruat, immundis adhuc se spiritibus in operatione substernat, mundi gloriam quærat, delectatione carnali pascatur, exquisitis voluptatibus nutriatur. Sed plerumque Dominus omnipotens talera animam respicit misericorditer, et ejus voluptatibus permisceat amaritudines. Ut dum votis ejus valida contrarietate nascitur, ex ipsa impossibilitate corrigitur. Hinc est quod specie uniuscujusque animæ, de infirmante Judea et in pravis itineribus gradiente, per Osee prophetam Dominus dicit: *Ecce septem vias tuas spinis* (Osee II, 6). Vias fidelis animæ spinis sepiatur, dum dolorum punctiones [Text. dolorem punctio] invenit, in hoc quod temporaliter concupiscit. *Et septem maceria; et vias suas non inveniet.* Quasi interposita maceria vis ejus obviat, cujus nimirum desideria perfectionis difficultas repugnat [Text. impugnat]. Et semitas suas invenire non potest, quia hoc quod male quærit prohibetur adipisci. *Et sequetur amatores suos, et non apprehendet eos: et quæret eos, et non inveniet.* Malignos enim spiritus quibus se in suis desideriis anima subdidit, ad desideriorum suorum effectum minime apprehendit. Sed de hac salubri adversitate et difficultate quanta utilitas nascatur, adjungit, dicens: *Vadam et revertar ad virum meum priorem, quia melius mihi erat tunc quam nunc.* Prior vir Dominus est, quia castam sibi animam sancti spiritus interposito amore conjunxit. Quæ tunc mens uniuscujusque desiderat, cum multiplices amaritudines velut quasdam spinas invenit in eis delectationibus quas temporaliter concupiscit. Nam cum adversitatibus mundi quem diligit morderi anima cœpit, tunc plenius intelligit quanto illi cum priore viro melius fuit. Tunc quæ adulectora conata est esse, nec tamen aperto opere potuit, fidelis conjux esse decernit. Eos ergo quos voluptas [Text. voluntas] prava pervertit, plerumque adversitas corrigit. Unde nimis timendum est ne sequantur prospera, cum desiderantur injusta. Quia difficilius malum corrigitur, quod perfectionis [Text. add. etiam] prosperitate fulcitur.

CAP. II. — Dedi eis frumentum, vinum et oleum (Osee II, 8).

(In Reg. pastor., cap. 24.) Qui sacro legis verba non recte intelligunt, erronea discorsitasque gerendo, legem Dei que idcirco homini data est, ut Satanae sacrificia prohibeat, eandem ipsam in Satanae sacrificium vertant. Unde per Osee queritur Dominus dicens: *Dedi eis frumentum, vinum et oleum; et argentum multiplicavi eis et aurum, quæ fecerunt Baal* (Osee II, 8). Frumentum a Domino accepimus, quando in dictis obscurioribus subducto tegmine litteræ per meliorem spiritum, legis interna sentimus. Viam quæ nobis preceat Dominus, cum Scripturæ suæ alta prædicatione non debriat. Oleum quoque suum nobis tribuit, cum præceptis apertioribus vitam nostram blanda lenitate disponit. Argentum multiplicas, cum luce veritatis nobis splendida eloquia subministrat; aurumque nos datat, quando cor nostrum intellectus summi fulgoris irradiat. Quæ cuncta hæretici Baal offerunt; quæ apud auditorum suorum corda corrupte omnia intelligenda pervertunt, et de frumento Dei, vino, et oleo, argento pariter et auro Satanae sacrificium immolant, quæ ad errorem discordiæ verba pacis inclinant.

CAP. III. — Maledictum et mendacium inundaverunt (Osee IV, 2).

(Lib. I, hom. 11, in Ezech., num. 25; Moral. lib. I, c. 47.) Justus et omnipotens Deus cum præcedentibus peccatis irascitur, permittit ut cæcata mens etiam in aliis labatur. Unde per Osee dicitur: *Maledictum, et mendacium, et homicidium, et furtum, et adulterium inundaverunt; et sanguis sanguinem tetigit* (Osee IV, 2). Solet enim sanguinis nomine peccatum signari. Unde is qui a peccatis liberari desiderat, per penitentiam clamat: *Libera me de sanguinibus* (Psal. I, 15). Sanguis itaque sanguinem tangit, cum culpæ culpam copulaverit. Et peccatum peccato addit, ut

ante Dei oculos adjunctis iniquitatibus anima crucietur.

CAP. IV. — Peccata populi mei comedunt (Osee IV, 8).

(Lib. I, hom. 17, in Evang., num. 8.) Ecce de obtatione fidelium vivimus, sed pro animabus fidelium non laboramus. Illa in stipendio nostro sumimus quæ pro redimendis peccatis suis fideles obtulerunt; nec tamen contra eadem peccata vel orationis studio, vel prædicationis, ut dignum est, insudamus. Vix pro culpa sua quæpiam aperta voce reprehendimus, et adhuc quod est gravius, aliquando si persona in hoc mundo potens sit, ejus forsitan acta laudamus, ne si adversetur per iracundiam, manus subtrahat quod impendebat. Sed debemus sine cessatione meminerere quod de quibusdam scriptum est in Osee: *Peccata populi mei comedunt* (Osee IV, 8). Cur autem peccata populi comedere dicuntur, nisi quia peccata delinquentium fovent, ne temporalia stipendia amittant. Sed et nos qui ex obtationibus fidelium vivimus, quas illi pro suis peccatis obtulerunt, si comedimus et tacemus, eorum procul dubio peccata manducamus. Pensemus ergo cujus sit apud Dominum criminis peccatorum pretium comedere, et nihil contra peccata peccantium [Text. prædicando] agere.

CAP. V. — Victimæ in profundo deferebant (Osee V, 2).

(Lib. I, hom. 4, in Ezech., num. 4.) Væ his qui per bona quæ faciunt terrenam gloriam quærant. Per Osee dicitur: *Victimæ in profundo deferebant* (Osee V, 2). Qui sunt aliud lacrymæ orationis, nisi victimæ obtationis nostræ, sicut scriptum est: *Sacrificium Deo spiritus contribulatus* (Psal. L, 18)? Et sunt nonnulli qui idcirco se in prece lamentis afficiunt, ut aut terrena commoda acquirant, aut hominibus sancti esse videantur. Quid isti nisi vicimæ in profundum deferunt, qui per hoc quod in imo sunt quæ requirunt, orationis suæ sacrificium deorsum deponunt.

CAP. VI. — Fornicationis spiritus in medio eorum (Osee V, 3).

(Moral. lib. XXVI, c. 17, n. 23.) Omni custodia manus est a superbiæ tumore servanda: intus enim videt Deus quod mentem elevat, et idcirco foras permittit invalescere quod deponat. Intus prius extollitur, quod foras postmodum luxurie corruptione feriat. Hinc quippe per Osee contra Israelitas dicitur: *Fornicationis spiritus in medio eorum, et Dominum non cognoverunt* (Osee V, 3). Qui ut ostenderet quod causa Hæbidinis ex culpa prorupit elatiouis, mox subdit, dicens: *Et respondebit arrogantia Israel in faciem ejus* (Ibid., 5). Ac si diceret: Culpa quæ per obtationem mentis in occulto latuit, per carnis luxuriam in aperte respondit. Occultam enim culpam sequitur aperta percussio, ut malis exterioribus interiora puniantur, et cor publice per luxuriam corrumpat, quod latenter tumbat.

CAP. VII. — Factus est Ephraim panis subcineritici (Osee VII, 8).

(Moral. lib. XXXII, c. 10, n. 42.) Quisquis adhuc ea quæ mundi sunt appetit, ante faciem veri luminis non apparet, quia sub pulvere terrene contigioni [Text. cogitationis] latet. Hinc est quod de uniuscujusque anima terrenis desideriis aggravata sub Ephraim specie dicitur per Osee: *Factus est Ephraim panis subcineritici, qui non reversatur* (Osee VII, 8). Ex natura quippe bene condita nobis est intentio quæ surget in Dominum; sed ex conversatione nequitæ accensæ, inest voluptas quæ præsens premet in sæculum. Panis vero subcineritici ex ea parte est mundior quam inferius occultat, et ex parte sordidior qua desuper cinerem portat. Quisquis igitur intentionem qua Dominum debuisset quærare negligit, quasi more panis subcineritici mundioris partem inferius premit. Et cum curas sæculi libenter tolerat, quasi comestum cinerem superius portat. Reversaretur vero panis subcineritici, si desideriorum carnalium cinerem repelleret, et intentionem bonam quam in se datum de-

spiciendo oppresserat, superius ostentaret. Sed reversari renuit, cum mens amore curarum secularium pressa, molem superpositi cineris abigere negligit; dumque assurgere in intentionem bonam non appetit, quasi mundio rem faciem subitus premit.

CAP. VIII. — Comederunt alieni robur ejus et nesciit (Ose. vii, 9).

(Moral. lib. xxv, c. 7, n. 14; lib. xxxiv, c. 5, n. 6.) In hac mortali vita consistere, quasi ad vetustatem ire est, et cum indiscussa mens relinquatur, in quodam senio torporis soporatur; quia sui negligens propositum robur insensibiliter perdens, a forma prioris fortitudinis, dum nescit, senescit. Unde dicitur per Osee sub Ephraim specie: *Comederunt alieni robur ejus et nesciit: sed et cani effusi sunt in eo, et* [Text. add. *ipse ignoravit* (Osee vii, 9). Alieni quippe solent intelligi spiritus apostatae, qui robur comedunt cum virtutem mentis pervertendo consumunt. Quod Ephraim et pertulit et nesciit, quia in tentatione malignorum spirituum et robur animi perdidit, et hoc ipsum quod perdidit non intellexit.

CAP. IX. — Ipsi regnaverunt et non ex me (Ose. viii, 4).

(In Reg. pastor. i part., c. 1.) Contra malos pastores Dominus per Osee queritur, dicens: *Ipsi regnaverunt et non ex me, principes exstiterunt et non cognovi* (Osee viii, 4). Ex se enim et non ex arbitrio summi rectoris regnant, qui nullis fulti virtutibus, nequaquam divinitus vocati, sed sua cupiditate accensi, culmen regiminis rapiunt potius quam assequuntur. Quos tamen infernus judex, et provehit et non cognoscit; quia quos permittendo tolerat, profecto per judicium reprobationis ignorat. Unde ad se quibusdam post miracula venientibus dicit: *Recedite a me operarii iniquitatis, nescio vos qui estis* (Luc. xiii, 27).

CAP. X. — Culmus stans non est in eis germen (Ose. viii, 7).

(Moral. viii, c. 43, n. 70, 71.) Hypocritis humanos favores desiderantibus per Osee dicitur: *Culmus stans non est in eis germen, et non facit farinam; quod et si fecerint, alieni comedent illam* (Osee viii, 7). Culmus germen non habet, cum vita virtutum meritis caret. Farinam culmus non facit, cum is qui in presenti saeculo proficit, nil subtilitatis intelligit, nullum boni operis fructum reddit. Sed saepe et cum perfecit farinam, hanc alieni comedunt, quia et cum bona opera hypocritae ostendunt, de his malignorum spirituum vota satiantur. Qui enim per haec placere Deo non appetunt, nequaquam agri Domini, sed alienos pascunt.

CAP. XI. — Ephraim vitula docta diligere trituram (Ose. x, 11).

(Moral. xx, c. 15, n. 39.) Perversi homines pro

A hujus mundi gloria cunctis sudoribus libenter serviunt, et gravium laborum jugo devotissime colla submitunt. Quod bene sub Ephraim specie Osee prophetante describitur, qui ait: *Ephraim vitula docta diligere trituram* (Osee x, 11). Vitula enim triturae laboribus assueta, relaxata plerumque, ad ejusdem laboris usum etiam non compulsa revertitur: ita pravorum mens hujus mundi servitiis dedita, et rerum temporalium fatigationibus assueta, etiamsi libere sibi vacare liceat, subesse tamen terrenis sudoribus festinat. Et usu [Text. usum] miseræ conversationis triturae laboris quaerit, ut a jugo mundanae servitutis non libeat cessare, etiamsi liceat.

CAP. XII. — Dabo tibi reges in furore meo (Ose. xiii, 11).

(Moral. xxv, c. 16, n. 34.) Nullus qui malum rectorem patitur, eum quem patitur, accuset; quia nimirum sui fuit meriti, perversi rectoris subiacere diuiti. Culpam ergo proprii magis accuset operis, quam injustitiam gubernatoris. Scriptum est enim in Osee: *Dabo tibi reges in furore meo* (Osee xiii, 11). Quid igitur illos nobis praesse despiciamus quorum super nos regimina ex Domini furore suscipimus? Si ergo irascente Domino Deo secundum nostra merita rectores accipimus, in illorum actione colligimus quid ex nostra actione [Text. aestimatione] pensamus.

CAP. XIII. — Ero mors tua, o mors (Ose. xiii, 14).

(Moral. xii, cap. 11; lib. ii, hom. 22; in Evang., num. 6.) Ab inferno rediens Dominus, nequaquam electos simul et reprobos traxit; sed exinde illos sustulit quos suos in fide et actibus recognovit. Unde per Osee prophetam dicit: *Ero mors tua, o mors; morsus tuus ero, inferne* (Osee xiii, 14). Id namque quod occidimus, agimus ut penitus non sit. Ex eo vero quod mordemus partem abstrahimus, partemque relinquimus. Quia ergo in electis suis funditus occidit mortem, mors mortis exstitit; quia vero ex inferno partem abstulit et partem reliquit, non occidit funditus, sed momordit infernum. Ait ergo: *Ero mors tua, o mors*. Ac si aperte dicat: Quia in electis meis te funditus perimo, ero morsus tuus, inferne; quia sublati es te ex parte transigo; quod enim ante passionem promisit, in resurrectione sua Dominus implevit: *Et ego si exaltatus fuero a terra, omnia traham ad me* (Joan. xii, 32). Omnia abstulit utique electa: omnia traxit, qui de electis suis apud inferos nullum reliquit Jesus Christus Dominus noster, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat, per omnia saecula saeculorum. Amen.

LIBER OCTAVUS.

De Testimoniis in Joel prophetam.

CAPUT PRIMUM. — Residuum erucæ comedit locusta (Joel i, 4).

(Moral. lib. xxxiii, c. 37, n. 63.) Saepe mens reproborum gaudet de quibusdam vitiis, quod eis subjecta non sit; et praecavere ac gemere negligit: quia dum quaedam pravitatis desideria transeunt, alia vice eorum, quibus fortasse nequius succumbit, succedunt. Unde bene per Joel prophetam dicitur: *Residuum erucæ comedit locusta, et residuum locustæ comedit bruchus, et residuum bruchi comedit rubigo* (Joel i, 4). Quid enim per erucam quæ toto corpore in terra repit, nisi luxuria designatur? quæ cor quod tenet ita polluit, ut in superioris munditiæ surgere amore non possit. Quid per locustam quæ salibus volat, nisi inanis gloria exprimitur, quæ se vanis praesumptionibus exultat? Quid per bruchum, cujus pene

totum corpus in ventrem colligitur, nisi edendi ingluvies figuratur? Quid per rubiginem, quæ dum tangit incendit, nisi ira innuitur? Residuum ergo erucæ locusta comedit, quia saepe cum luxuriæ vitium a mente recesserit, inanis gloria succedit. Nam quia jam per amorem carnis non sternitur, quasi sanctam se ex charitate gloriatur. Residuum locustæ bruchus comedit, quia saepe cum inani gloria quæ quasi ex sanctitate veniebat resistitur, vel ventri, vel quibuslibet ambitiosis desideriis immoderatus indulgetur; mens enim Dei nescia tanto atrocius ad quemlibet ambitum ducitur, quanto nullo vel humanæ laudis amore refrenatur. Residuum bruchi rubigo consumit, quia saepe dum ventris ingluvies per abstinentiam restringitur, iræ impatientia acris dominatur; quæ more rubiginis quasi exurendo messem

comedit : quia virtutum fructus impatientiæ flamma A tabescit : dum ergo vitis vitia succedunt , agrum mentis alia pestis devorat , dum alia relinquit . Bene autem subditur : *Expergiacimini ebrii et fete* (Joel 1, 4). Ebrii quippe vocati sunt qui mundi hujus amore confusi mala non sentiunt quæ patiuntur ; quid est ergo dicere : *Expergiacimini ebrii et fete* (*Ibid.*, 5), nisi somnum vestræ insensibilitatis excutite , et in devastatione cordis , tot sibi succedentibus vitiorum pestibus , vigilantibus lamentis obviate .

CAP. II. — *Posuit vineam meam in desertum* (Joel. 1, 7).

(Moral. viii , cap. 48 , n. 81.) Hypocritæ affectantes laudes hominum , cum se ostendere alienis oculis appetunt , damnant quod agunt . Quos cum maligni spiritus ad jactantiam provocant , opera eorum captivantes deudant . Unde sub cujusdam gentis specie antiquorum hostium malitiam signans per Joel Veritas dicit : *Posuit vineam meam in desertum , decorticavit ficum meam ; nudans expoliavit eam , albi facti sunt rami ejus* (Joel 1, 7). Insidiantibus quippe spiritibus , Dei vinea in desertum ponitur , cum plena fructibus anima humanæ laudis cupiditate disipatur . Ficum Dei gens ista decorticat , quia seductam mentem in favoris appetitum rapiens , quo hanc ad ostentationem pertrahit , tegmen ei humilitatis tollit , eamque nudans expoliavit , quia quousque in bonis suis absconditur quasi proprii tegminis cortice vestitur . Cum vero mens hoc quod egerit , videri ab aliis concupiscit , quasi expoliata ficus eum qui se tlexerat corticem amisit . Unde [Text. Ubi] apte subditur : *Albi facti sunt rami ejus* : quia ostensa humanis oculis ejus opera candescunt . De sanctitate nomen sumitur , cum recta actio divulgatur : sed quodiam subducto cortice rami hujus areflunt , solerter intuentum est , quia facta arrogantium humanis oculis ostensa , unde placere appetunt , inde siccantur . Mens itaque quæ per jactantiam producit [Text. proditur] decorticata ficus [Text. add. recte] vocatur : quia et candida est per hoc quod cernitur , et siccitati proxima ; per hoc quod tegmine cordis nudatur .

CAP. III. — *Sanctificate jejunium* (Joel. 1, 14).

(Reg. pastor. iii part., c. 19 ; lib. 1 , hom. 16 , in

Evang. , num. 6.) Virtus abstinentiæ parva esse creditur [Text. quam parva respicitur] , quæ non [Text. add. nisi] ex aliis virtutibus commendatur . Hinc per Joel dicitur : *Sanctificate jejunium* (Joel 1, 14) : jejunium sanctificare est , adjunctis aliis bonis dignam Deo abstinentiam carnis ostendere . Tunc etiam abstinentes Deo placentem abstinentiam offerunt , cum ea quæ sibi de alimentis subtrahunt , indigentibus tribuunt . Solerter namque metuendum [Text. audiendum] est , quod per prophetam Dominus relaxavit , dicens : *Cum jejunaretis et plangeretis , nunquid jejunium jejunastis mihi ? et cum comedistis et bibistis , nunquid non vobis comedistis et vobis bibistis* (Zach. vii , 5). Non enim Deo sed sibi quisquis jejunat , si ea quæ ventri ad tempus subtrahit , non inopibus tribuit , sed ventri postmodum offerenda custodit . Sibi comedit et bibit qui alimenta corporis , quæ sunt communia dona conditoris , sine indigentibus percipit . Illud ergo jejunium Dominus approbat , quod ad ejus oculos manus eleemosynarum B levat . Incassum quoque jejunio caro alteritur , si a pravis suis voluptatibus animus non refrenatur , cum per prophetam Dominus dicat : *Ecce in die jejunii vestri invenitur voluntas vestra , et omnes debitores vestros repetitis* (Isa. lviii , 5). Neque enim qui debitorem suum , hoc quod dedit repetit , aliqui injuste facit ; sed dignum est ut quisquis se in pœnitentiâ macerat , etiam hoc quod sibi juste competit interdicit . Sic [Text. sic sic] nobis afflictis et pœnitentibus a Deo dimittitur quod injuste egimus , si pro amore illius et hoc quod nobis juste competit relaxemus . Per abstinentiam itaque vitia carnis mortificantur ; et ne mortua caro putrescat , per jejunium agitur ; mortuam ergo carnem putrescere est , hoc mortale corpus fluxæ luxuriæ deservire . Sicut de quibusdam per eundem Joel prophetam dicitur : *Computruerunt jumenta in stercore suo* (Joel 1, 17). Jumenta quippe in stercore suo putrescere est , carnales homines in fetore luxuriæ vitam finire . Bene ergo jejunamus , quando hoc mortale corpus a luxuriæ putredine per continentie et jejunii condimentum custodimus : auxiliante Domino nostro Jesu Christo , cui est honor et gloria per infinita sæcula . Amen .

LIBER NONUS.

De Testimoniis in Amos , Michæam et Naum prophetas .

CAPUT PRIMUM. — *Secuerunt pręgnantes Galaad* (Amos 1, 13).

(Reg. past. iii , part. , c. 24 , admon. 25.) Hæretici , ut apud imperitum vulgus scientiæ sibi nomen extorqueant , student summopere et ab aliis recte intellecta destruere , et sua perversa roborare . Unde bene per prophetam Amos dicitur : *Secuerunt pręgnantes Galaad ad dilatandum terminum suum* (Amos 1, 13). Galaad namque acervus testimonii interpretatur . Et quia cuncta simul congregatio Ecclesiæ per confessionem servit testimonio veritatis , non incongrue per Galaad Ecclesia exprimitur , quæ ore cunctorum fidelium de Deo quæ sunt vera testatur . Pręgnantes vocatur animæ , quæ intellectum verbi ex divino amore concipiunt , si ad perfectum tempus veniant , conceptam intelligentiam operis ostensione paritura . Terminum vero suum dilatare est opinionis suæ nomen extendere . Secuerunt ergo pręgnantes Galaad , ad dilatandum terminum suum , quia nimirum hæretici mentes fidelium quæ jam aliquid de veritatis intellectu conceperant , perversa prædicatione perimunt ; et scientiæ sibi nomen extendunt : parvulorum cordi jam de verbi conceptione gravida erroris gladio scindunt , et quasi doctrinæ sibi opinionem faciunt .

CAP. II. — *Ecce ego stridebo super vos* (Amos 1, 13).

(Moral. lib. xxxii , c. 5 , n. 2.) Aliquando insen-

satis rebus propter infirmitatem nostram alta condensatione Dominus se comparat , sicut per Amos dicitur : *Ecce ego stridebo super vos , sicut stridet plastrum onustum feno* (Amos 1, 13). Quia enim fenum est vita carnalium , sicut se iptum est : *Omnis caro fenum* (Isa. xl , 6) ; in eo quod Dominus vitam carnalium patitur , more plastrum fenum se portare testatur . Cui sub feni onere stridere est , pondera et iniquitates peccantium cum querela tolerare .

CAP. III. — *Plui super civitatem unam* (Amos iv , 7).

(Lib. 1 , hom. 10 , in Ezech. , num. 25.) Quotidie impleri videmus hoc quod Dominus per Amos narrat , quia fuerit iratus , cum dicit : *Plui super civitatem unam , et super civitatem alteram non plui : pars una compluta est , et pars super quam non plui* [Text. que compluta non est] , aruit (Amos iv , 7). Cum enim sanctæ exhortationis verba alia mens suscipit , alia mens suscipere recusat , super unam civitatem Dominus pluit , super alteram non pluit . Cum vero et ipse qui prædicationem audit , ab aliis se vitis corrigit , et ab aliis emendari contemnit : in isto pars una compluta , quia fructum fecit , et pars quæ compluta non est , aruit ; quia exhortationis verbum non plene suscipiens , a bono opere sterilis remansit .

CAP. IV. — *Constituete in porta iudicium* (Amos v , 15).

(Moral. lib. xxi , c. 20 , n. 32.) Mos apud veteres fuit ut ad portam seniores sederent , qui certantium jurgia judiciaria examinatione distringerent : quatenus

urbem in qua concorditer vivere oporteret, discordes non intrarent. Unde et per Amos Dominus dicit: *Constituite in porta iudicium* (Amos v, 15).

CAP. V. — Væ desiderantibus diem Domini
(Amos v, 18).

(Moral. lib. iv, c. 11, n. 18.) Sunt nonnulli qui filium quam tenere se sermonibus ostendunt, operibus destruunt; et aut prava sunt quæ faciunt, aut recta opera non recto corde sectantur: non enim de suis operibus retributiones perpetuas, sed transitorios favores quærent. Et tamen quia quasi sanctos laudari se audiunt, esse se veraciter sanctos arbitrantur, et quanto se ex multorum æstimatione irreprehensibiles putant, tanto diem districti iudicii securius exspectant. De quibus per Amos dicitur: *Væ desiderantibus diem Domini* (Amos v, 18).

CAP. VI. — Vocavit Dominus iudicium (Amos vii, 4).

(Moral. lib. xxxiii, c. 6, n. 15.) Nonnulli mundum deserunt, et bonorum transeuntium vana derelinquunt; et ima humilitatis appetentes, humanæ conversationis morem bene vivendo transcendunt; et in tanta studiorum arte proficiunt, ut signorum virtutes jam operentur. Sed quia seipsos circumspiciendo tegere negligunt, inanis gloriæ telo percussi ad inferni profundum pejus de alto ruunt. Hinc per Amos dicitur: *Vocavit Dominus iudicium ad ignem, et devoravit abyssum multam, et comedit partem domus* (Amos vii, 4). Iudicium [Text. add. Domini] ad ignem vocatur, cum iustitiæ sententia ad pœnam jam æternæ concremationis ostenditur; et multam abyssum devorat, quia iniquas et incomprehensibiles hominum mentes concremat, quæ nunc se hominibus etiam sub signorum miraculis occultant. Pars vero domus [Text. Domini] comeditur, quia illos quoque gehenna devorat qui nunc quasi in sanctis actibus de electorum numero se esse gloriantur.

CAP. VII. — Non sum propheta (Amos vii, 14).

(Moral. lib. ii, c. 56, n. 89.) Si prophetiæ spiritus

prophetis semper adesset, inquisitus Amos propheta non diceret: *Non sum propheta* (Amos vii, 14). Quomodo autem propheta non fuit qui de futuris tot vera prædixit? Aut quomodo propheta fuit, qui de se in præsentem vera denegavit? Sed quia eadem hora qua requisitus est, prophetiæ sibi spiritum deesse sensit; de seipso veraciter intulit, dicens: *Non sum propheta*. Qui tamen secutus adiunxit: *Et nunc audi verbum Domini* [Text. hæc dicit Dominus]: *uxor tua in civitate fornicabitur, et filii tui et filiæ in gladio cadent* (Ibid., 16). Quibus prophetæ verbis ostenditur, quia dum de se illa loqueretur impletus est, et mox habere prophetandi spiritum meruit, et prophetam se non esse humiliter agnovit.

CAP. VIII. — Et veniens ad Babylonem ibi liberaberis
(Mich. iv, 10).

(Lib. 1, hom. 10, in Ezech. num. 12.) Si qui ab statu rectitudinis in pravam actionem ceciderunt, non sunt desperandi; quia per Prophetam Michæam Dominus dicit: *Et veniens usque ad Babylonem ibi liberaberis* (Mich. iv, 10). Quid Babylonia nisi confusio vocatur? Sæpe enim quis postquam in confusionem victorum cecidit, erubescens mala quæ perpetravit, ad pœnitentiam redit, seque à suis lapsibus bene vivendo erigit. Quis ergo iste, nisi qui usque ad Babylonem venit; et liberatus est, qui postquam confusus mente perversa perpetravit, hæc ipsa erubescens mala quæ fecit, se contra se erigit, et bene operando ad statum rectitudinis redit: in Babylonem itaque venit et ibi liberatus est, qui per divinam gratiam ostenditur etiam de confusione salvatus.

CAP. IX. — Sicut spinæ invicem se complectuntur
(Naum. i, 10).

(Moral. lib. xxxiii, c. 31, n. 55.) De unitate reproborum Naum propheta ait: *Sicut spinæ invicem se complectuntur, sic convivium eorum pariter potantium* (Naum. i, 10). Convivium reproborum est delectatio temporalium voluptatum. In quo nimirum convivio pariter potant, qui delectationis suæ illecebris se concorditer debriant.

LIBER DECIMUS.

De Testimoniis in Habacuc et Sophoniam prophetas.

CAPUT PRIMUM. — Super custodiam meam stabo
(Habac. ii, 1).

(Moral. l. xxii, c. 16, n. 35, 36.) Si semel in appetitione supernæ patriæ, forti stabilitate animus figitur, minus rerum temporalium perturbatione vexatur: nec tempestatem rerum temporalium intus sustinet, quam intuetur foris: quia terrena omnia quæ concupita opprimere mentem poterant, despecta subter jacent. Unde per prophetam dicitur: *Statue tibi speculam* (Jerem. xxxi, 21), ut dum quisque speculatur summa, infimis supereminet. Hinc etiam Habacuc dicit: *Super custodiam meam stabo* (Habac. ii, 1). Stat quippe super custodiam suam, qui per solertiam disciplinæ terrenis desideriis non succumbit, sed supereminet: ut dum stantem semper appetit æternitatem, infra sit ei omne quod transit. Tamen quia vir sanctus, quantalibet virtute profecerit, cum in hac vita positum adhuc extrinsecus carnis infirmitas premit, ut scriptum est: *Quantquam in imagine Dei ambulet homo, tamen vane conturbabitur* (Psal. xxxviii, 7), plerumque agitur ut et turbetur exterius et imperturbabilis duret interius. Et quod vane conturbari potest, de infirmitate carnis sit; quamvis quod in imagine Dei ambulet, de virtute mentis: quatenus et roboretur intus divino adiutorio, et tamen adhuc foris sarcina prematur humana. Unde bene Habacuc iterum unam sententiam protulit ad utraque servientem. Ait enim: *Et introivit tremor in ossa mea, et subtilis me turbata est virtus*

mea (Habac. iii, 16). Ac si diceret: Non mea virtus est in qua superius raptus imperturbabilis maneo, et mea virtus est in qua inferius turbor. Ipse ergo super se imperturbabilis est, ipse sub se perturbabilis; quia super se ascenderit in quantum rapiebatur ad summa, et sub seipso erat in quantum adhuc reliquias trahebat ad infima; ipse super se imperturbabilis est, quia in Dei contemplatione jam transierat, ipse sub se perturbabilis, quia sub seipso adhuc infirmus homo remanebat.

CAP. II. — Væ ei qui multiplicat non sua
(Habac. vi, 1).

(Moral. lib. xxxiv, c. 15, n. 27.) Luti nomine in sacro eloquio terrenarum rerum multiplicitas figuratur, sicut per Habacuc dicitur: *Væ ei qui multiplicat non sua: usquequo aggravat contra se densum lutum* (Habac. vi, 1)? Densum lutum contra se aggravare, est terrena iura cum pondere peccati cumulare: denso quippe luto se aggravat, qui per avaritiam terrena multiplicans, peccati sui se oppressione angustat. Rursum luti nomine doctrina sordidum sapiens designatur. Sicut per eundem prophetam Domino dicitur: *Viam fecisti in mari equis tuis, in luto aquarum multarum* (Habac. iii, 15). Ac si diceret: Aperuisti iter prædicatoribus tuis, inter doctrinas hujus sæculi sordida et terrena sapientes.

CAP. III. — Deus a Libano veniet (Habac. iii, 3).

(Moral. lib. xxxiii, c. 1, n. 2.) Aliquando per

montem, Testamentum Dei exprimitur, sicut Habacuc ait: *Deus a Libano veniet, et Sanctus de monte umbroso et condensus* (Habac. III, 3). Qui enim venturum se per Testamenti sui paginas spondit, quasi inde venit, unde velut sub promissione se tenuit. Quod videlicet Testamentum bene mons umbrosus et condensus dicitur, quia ipsis allegoriarum obscuritatibus opacatur.

CAP. IV. — *Pedes ejus steterunt et mota est terra* (Habac. III, 6).

(Moral. lib. XXXV, c. 14, n. 26; lib. II, c. 10, n. 15.) Quia aliquando per Veritatis formidinem tacta ab insensibilitate sua mens peccatoris concutitur, bene per Habacuc dicitur: *Pedes ejus steterunt et mota est terra* (Habac. III, 6). Stante ergo Domino terra proculdubio movetur; quia cum cordi nostro timoris sui vestigia imprimi, cuncta in nobis cogitatio terrena contremiscit; cum Veritas in corde ligitur, peccatrix mens duritia ab immobilitatis suae obstinatione agitata permutatur.

CAP. V. — *Dedit abyssus vocem suam* (Habac. III, 10).

(Moral. lib. IX, c. 25, n. 39. Ibid. lib. XXXIX, c. 13; lib. IX, n. 39; lib. XXXIX.) *Dedit abyssus vocem suam ab altitudine phantasiae suae* (Habac. III, 10). Quid est abyssus, nisi mens humana? Abyssus quippe phantasiae altitudinem portat, cum humana mens immensa cogitatione caligosa semetipsam comprehendere, et discutendo penetrare non valet, et sese in omne quod est velut abyssus obscura latet. Sed ab hac altitudine vocem dare est, quia dum se deprehendere non potest altitudine considerationis, in requisitionibus suis eo ipso quo latius extenditur, angustatur. Exclamare cogitur, id est in admiratione consurgere, ut eo perceruari non audeat quod super ipsam est, que incomprehensibilitatem suam ipsa cogitans invenire non valet quod est. Et ex comparatione sui divinae naturae potentiam quam comprehendere non sufficit, humilitas laudat.

CAP. VI. — *Elevatus est sol, et luna stetit in ordine suo* (Habac. III, 11).

(Lib. II, hom. 20, in Evang., n. 10.) De ascensionis dominicae gloria Habacuc dicit: *Elevatus est sol, et luna stetit in ordine suo* (Habac. III, 11). Quis enim solis nomine, nisi Dominus; et quae lunae nomine, nisi Ecclesia designatur? Quousque enim Dominus ad caelos ascendit, sancta ejus Ecclesia mundi adversa omnimodo formidavit. At postquam ejus ascensione roborata est, aperte praedicavit quod occulte credit. Elevatus est ergo sol, et luna stetit in ordine suo: quia cum Dominus caelos petiit, sancta ejus Ecclesia in auctoritate praedicationis roborata excrevit.

CAP. VII. — *In lumine jacula tua ibunt* (Habac. III, 11).

(Moral. lib. XXX, c. 2, n. 6.) De sanctis praedicatoribus Habacuc dicit: *In lumine jacula tua ibunt* (Habac. III, 11). Jacula Dei sunt, verba Sanctorum quae corda peccantium feriunt. Jacula vero Dei in lumine ire, est verba ejus aperta veritate resonare. Sed quia saepe homines verba vitae etiam intellecta

A despiciunt, adjunguntur miracula. Unde subditur: *In splendore fulgoris armorum tuorum* (Ibid.). Fulgor armorum est claritas miraculorum. Armis enim nos tuemur, jaculis adversa destruiamus. Arma cum jaculis, sunt miracula cum praedicamentis. Sancti enim praedicatoribus verbis suis, quasi quibusdam jaculis adversarios feriunt; armis vero, id est miraculis seipsos tuentur, ut et quantum sint audiendi sonent per impetum jaculorum, et quantum sint reverendi clarescant per arma miraculorum.

CAP. VIII. — *Pracidiisti in alienatione capita potentium* (Habac. III, 14).

(Lib. I, hom. 10, in Ezech., num. 39; lib. XXXI, c. 24.) De conversione Gentium Habacuc Domino dicit: *Pracidiasti in alienatione capita potentium, moriebuntur in ea Gentes: aperiunt ora sua sicut pauper edens in occulto* (Habac. III, 14). Omnipotens Deus in alienatione capita potentium pracidit, quia Judaeorum superbiam a semetipso alienando repulit. In qua alienatione Gentes motae sunt, quia dum Judaei a fide caderent, ad cognitionem fidei corda fidelium [Test. Gentilium] curruerunt. Quae videlicet Gentes in sacrae lectionis pabulo os cordis aperit, et in occulto sicut pauper comedunt, quia cum festinatione, et silentio verba legentes vitae sumunt. Impletum est enim in illis quod item Habacuc de illis Domino dicit: *Misit in mare equos tuos turbantes aquas multas* (Ibid., 15). Equorum nomine sancti praedicatoribus accipiuntur: quietae vero aquae jacuerunt, quia humanae mentes gentium die sub vitiorum suorum torpore sopitae sunt. Sed equis Dei mare turbatum est, quia missis praedicatoribus sanctis omne cur quod pestifera securitate torpuit, impulsu salutiferi timoris expavit.

CAP. IX. — *Ecce dies Domini venit magnus* (Sophon. I).

(Reg. pastoral. in part., cap. 11.) Supra impuros et duplices propheta Sophonias vim divinae animadversionis intental, dicens: *Ecce dies Domini venit magnus, et horribilis. Dies irae, dies illa, dies tenebrarum et caliginis, dies nebulae et turbis, dies tubae et clangoris super omnes civitates munitas, et super omnes angulos excelsos* (Sophon. I). Quid enim per civitates munitas exprimitur, nisi suspectae mentes et fallaci semper defensione circumdatae? Quae quoties earum culpa corrigitur, veritatis ad se jacula non admittunt. Et quid per excelsos angulos (duplex quippe semper est in angulis paries) nisi impura corda signantur? Quae dum veritatis simplicitatem lugiunt, ad seipsa quodammodo duplicitalis perversitate replicantur. Et quod est deterius, apud cogitationes suas in fastu prudentiae, ex ipsa se culpa impunitatis extollunt. Dies igitur Domini vindictae et animadversionis plena, super civitates munitas, et super angulos excelsos venit; quia extremi judicis ira humana corda et defensionibus contra veritatem clausa destruit, et duplicitalibus involuta dissolvit. Tunc enim civitates munitae cadunt, quia mentes Deo impetratae damnantur. Tunc excelsi anguli corrumpunt, quia corda quae per puritatis prudentiam erigunt, per sententiam justitiae prosternuntur.

LIBER UNDECIMUS.

De Testimoniis in Aggaeum prophetam.

CAPUT PRIMUM. — *Seminastis multum* (Agg. I, 5).

(Lib. I, hom. 10, in Ezech., n. 7.) Multi legunt, et ab ipsa lectione jejuni sunt. Multi vocem praedicationis audiunt, et post vocem vacui recedunt. Hinc est quod per Aggaeum prophetam quosdam Dominus increpat, dicens: *Ponite corda vestra super vias vestras: Seminastis multum et intulistis parum; comedistis et non estis saturati, bibistis et non estis inebriati* (Agg. I, 5). Multum cordi suo seminat,

sed parum infert, qui de mandatis celestibus vel legendo, vel audiendo multa cognoscit, sed negligenter operando pauca fructificat. Comedit et non saturatur, qui verbum Dei audiens, lucra vel gratiam oculi concupiscit. Bene vero non satiari dicitur, quia aliud mandit, et aliud esurit. Bibit et non inebriatur, qui ad vocem praedicationis aurem inclinat, sed mentem non mutat. Solet enim per ebrietatem bibentium sensus mutari. Qui ergo ad cognoscendum Dei verbum

devotus est, sed ea quæ sunt hujus sæculi adipisci desiderat, bibit et debriatus non est. Si enim debriatus esset, mentem mutasset, ut jam terrena non quæreret, jam vana et transitoria quæ amaverat, non amaret. De electis enim per Psalmistam dicitur: *Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ (Psal. xxxv, 9)*; quia tanto omnipotentis Dei amore repleti sunt, ut mutata mente sibimetipsis extranei esse videantur. Implentes quod scriptum est: *Qui vult ventre post se abneget semetipsum (Matth. xvi, 24)*. Seipsum abneget qui mutatur ad meliora, et incipit esse quod non erat, et desinit esse quod erat.

CAP. II. — *Qui mercedes congregavit (Agg. i, 6)*.

(Lib. i, hom. 4, in Esch., num. 10. Reg. pastor. II part., c. 21.) Perverai indigentibus de propriis

rebus multa donant: sed cum occasionis tempus inventiunt, eosdem quibus valent rapinis devastant. Quanta vero tribuunt pensant, quanta rapiunt considerare dissimulant, et qualiter bona opera malis artibus perdant, perpendere recusant. Sicut per Aggæum scriptum est: *Qui mercedes congregavit, misit eas in sacculum pertusum (Agg. i, 6)*. De sacculo pertuso aliunde exit, quod aliunde mittitur: et in sacculo pertuso videtur, quando pecunia mittitur, sed quando amittitur non videtur. Qui ergo quanta largiuntur aspiciunt, sed quanta rapiunt non perpendunt, in pertuso sacculo mercedes mittunt: quia profecto has in spem suis: fiducia intuentes congerunt, sed non intuentes perdunt; merces enim quæ ex bono opere acquiritur ex malo opere perditur.

LIBER DUODECIMUS.

De Testimoniis in Zachariam prophetam.

CAPUT PRIMUM. — *Dixit angelus qui loquebatur in me (Zach. i, 14)*.

(Moral. lib. xxviii, c. 1, n. 9; lib. ii, hom. 34, in Evang., a. 13; Moral. lib. iv, c. 29.) Nonnunquam humanis cordibus per angelos Deus, secreta eorum præsentia, suæ virtutis aspirationem [Text. virtutem nostræ aspirationis] infundit. Unde Zacharias dixit: *Dixit angelus ad me, qui loquebatur in me (Zach. i, 14)*. Non ad se quidem, sed tamen in se loqui angelum licit, liquido ostendit quod is qui ad ipsum verba aceret, per corpoream speciem extra non esset. Inde et paulo post subdidit: *Et ecce Angelus Domini qui loquebatur in me, egrediebatur (Zach. ii, 3)*. Sæpe enim non exterius apparent, sed sicut sunt angelici spiritus, voluntatem Dei prophetarum sensibus intotescunt; et subtilitas angelicæ virtutis menti eorum apparens, intimis afflatus ad sublimia elevat; et quæque in rebus futura sunt, in causis originalibus præsentia demonstrat. Sed ne quis in prædictis Zachariæ verbis angeli, designatum nomine vel Patrem, vel Filium, vel Spiritum sanctum putet: quia textus scripturæ sacræ nunquam Patrem, nunquam Spiritum sanctum, et nonnisi per incarnationis suæ prælicationem Filium angelum vocat. Unde in ejusdem Zachariæ verbis aperte ostenditur quod in illo vere angelus, sit est creatura loqueretur, cum dicitur: *Ecce Angelus qui loquebatur in me, egrediebatur*. Statimque adiungitur: *Et alius Angelus egrediebatur in occursum ejus, et dixit ad eum: Curre, loquere ad puerum istum, dicens: Absque muro habitabitur Jerusalem (Ibid. v. 3 et 4)*. Non est itaque Deus Angelus qui mittitur, cui verba ab angelo quæ dicere debeat, jumentur. Sed quia in conspectu Conditoris angelica ministeria ordinata graduum dispositione distincta sunt, ut et pro communi felicitate beatitudinis optilem suum simul videntes gaudeant, et tamen pro dispositione dignitatis aliis alii subministrent, ad prophetam angelum angelus mittit; et quem secum le Deo gaudere communiter conspicit, et docet et dirigit: quia eum et per superiorem scientiam virtute cognitionis, et per præstantiorem gratiam culmine potestatis excedit. Certissime enim scimus, quia unctorum Conditor Dominus qui omnia per semetipsum tenet ad distinguendam pulchræ universitatis ordinem, alia aliis dispensantibus regit, et angeli a superiorum angelorum potestatibus dispensantur, et ad explendum de supernis ministerium alii spiritus ab aliis mittuntur. Dum enim angelus dicit ad angelum: *Curre, et loquere*, dubium non est quia alius illum mittit: et si in ipsis officii sanctorum spirituum nequaquam potestates summæ minimas dispo-

B cum ad nos veniunt, sic exterius implent ministerium, ut nunquam desint interius per contemplationem.

CAP. II. — *Et ostendit mihi Jesum sacerdotem magnum (Zach. iii, 1)*.

(Moral. lib. xx, c. 22, n. 48.) In nostræ locutionis usu pro dextro habere dicimus, quod pro magno pensamus; pro sinistro vero id quod despiciamus. Quod Zacharias aperte insinuat, dicens: *Et ostendit mihi Jesum sacerdotem magnum stantem coram angelo Domini; et Satan stabat a dextris ejus ut adversaretur et (Zach. iii, 1)*. Qui, ut patentius hoc quod præmisit ostenderet, secutus adiunxit: *Et Dominus dixit ad Satan: Increpet Dominus in te Satan, qui elegit Jerusalem. Nunquid non iste torris erutus de igne? Et Jesus indutus erat vestibus sordidis (Ibid. v. 2)*. Sordidis enim vestibus Jesus indutus est, quia quamvis alienus ab omni peccato, tamen in similitudinem venit carnis peccati. Cui adventienti Satan a dextris stetit. Pro magno namque Dominus Judaicum populum, et pro nihilo gentes habere videbatur. Sed postquam incarnatus apparuit, gentilitas quæ pro sinistro habita fuerat, credidit: Judaicus vero populus ad perfidiam declinavit. Satan ergo illi a dextris stetit, quia illum ei populum rapuit, qui dudum dilectus fuit. Sed quia ipse Judaicus populus, modo perditus, in fine est quandoque crediturus, Prophetæ teste, qui ait: *Reliquiæ salvæ fient (Isa. x, 21)*: Satan a dextris suis removet Dominus, dicens: *Increpet Dominus in te Satan. Et ejusdem populi liberationem indicans, subdit: Quia elegit Jerusalem. Qui nimirum populus quia ad gehennæ incendia perfidia duce delibebat, sed dum ad fidem reducitur, ab eodem æterni ignis incendio liberatur, statim de eo illic subditur: Nunquid non iste est torris de igne erutus?*

CAP. III. — *Super lapidem unum septem oculi sunt (Zach. iii, 9)*.

(Moral. lib. xxix, c. 54, n. 74.) Redemptor noster in carne veniens, operationes septiformis spiritus simul in se cunctas et manentes habuit; sicut Zacharias ait: *Super lapidem unum septem oculi sunt (Zach. iii, 9)*; et iterum: *Et in candelabro aureo lucerna septem (Zach. iv, 2)*. Nullus quippe hominum operationes sancti Spiritus simul omnes habuit, nisi solus Mediator Dei et hominum, cujus est idem spiritus qui de Patre ante sæcula procedit. Huic itaque lapidi septem oculos habere est, simul omnem virtutem spiritus septiformis gratiæ in operatione retinere.

CAP. IV. — *Quid tu vides Zacharia (Zach. v, 2)?*

(Moral. lib. xv, c. 14, n. 18.) Qui mandata Dei memoria retinet, sed nequaquam faciendo complet, hic in doctrinæ verbis sententias quibus damnatur tenet. Hinc in Zacharia scriptum est: *Quid tu vides*

Zacharia? Et dixi: Video volumen volans: longitudo ejus viginti cubitorum, et latitudo ejus decem cubitorum: et dixit ad me: Hæc est maledictio quæ egreditur super faciem universæ terræ (Zach. v, 2, 3). Quid namque volumen volans est, nisi sacra Scriptura? Quæ dum de cœlestibus loquitur, ad superiorem mentis nostræ intentionem levat; quia dum illam super nos aspicimus esse, ima attendere, id est concupiscere devitamus. Quæ latitudinem cubitorum decem, longitudinem vero viginti habere perhibetur: quia latitudo operationis nostræ simpla est, et longanimitas spei in duplum tenditur; quoniam pro nostro bono opere, et hic nobis mentis requies, et illic gaudia æterna præparantur; Veritate attestante, quæ ait: Si quis reliquerit domos aut agros, etc., centuplum in hoc sæculo recipiet, et in futuro vitam æternam possidebit (Matth. xix, 29; Luc. xviii, 30). Centenarius quippe numerus decemuplicato denario sit perfectus. Hic itaque centuplum recipit, qui etsi nihil habuerit, ipsa tamen perfectione mentis jam in hoc sæculo nil habere querit. Quia ergo per hanc nobis duplum pro simplo redditur, recte hoc volumen per viginti cubitos in longum tenditur, quod per decem dilatatur. Sed quia hæc ipsa sacra eloquia ad æternam damnationem sunt eis qui illa vel scire nolunt, vel certe sciendo contemnunt, recte de hoc volumine dicitur: Hæc est maledictio quæ egreditur super faciem universæ terræ. Et cur maledictio dicatur, adjungit: Quia omnis fur, sicut ibi scriptum est, judicabitur. Hypocrita igitur, quia secundum verba Legis, quæ novit, vivere contemnit, et de doctrina favorem querit, fur judicabitur; quia per hoc quod justa loquitur, laudem sibi vitæ justorum rapit.

CAP. V. — *Leva oculos tuos, et vide quid est quod egreditur (Zach. v, 5).*

(Moral. lib. xiv, c. 53, n. 63, 64, 65.) Per plumbum cujus natura gravis est ponderis, peccatum avaritiæ specialiter designatur; quod mentem quam interfecerit, ita gravem reddit, ut ad appetenda sublimia attolli non possit. Hinc in Zacharia scriptum est: *Leva oculos tuos, et vide quid est quod egreditur. Et dixi, quidnam est? Et dixit: hæc est amphora egrediens (Zach. v, 5).* Volens Deus prophetæ ostendere genus humanum, ex qua ab eo maxime culpa dilatatur, per imaginem amphoræ quasi patens os avaritiæ designavit; avaritia quippe velut amphora est, quæ os cordis in ambitu apertum tenet, et dixit: *Hæc est oculus eorum in universa terra (Ibid.).* Multos obtusi sensus homines cernimus, et tamen in malis actibus eos astutos videmus, propheta teste, qui ait: *Sapientes sunt ut faciant mala (Jerem. iv, 22).* Hi itaque sensu torpent; sed in his quæ appetunt, avaritiæ stimulis excitantur. Et quia ad bona videnda cæci sunt, excitantibus præmiis ad peragenda mala vigilantes fiunt. Unde recte de hac eadem avaritia dicitur: *Hæc est oculus eorum in universa terra. Et ecce talentum plumbi portabatur (Zach. v, 6).* Quid est talentum plumbi, nisi ex eadem avaritia pondus peccati? *Et ecce mulier una sedens in medio amphoræ (Ibid., 7):* quam mulierem ne fortasse quæ esset dubitarem; mox innotuit Angelus. Nam sequitur, et dixit: *Hæc est impietas, et projecit eam in medio amphoræ (Vers. 8).* Impietas in medio amphoræ projicitur, quia in avaritia semper impietas tenetur. *Et misit massam plumbi in os ejus (Ibid.).* Massa plumbi in os mulieris mittitur, quia scilicet impietas avaritiæ peccati sui pondere gravatur. Si enim ad ea quæ deorsum sunt non ambiret, erga Deum et proximos impia non existeret. Quid vero de hac visione amphoræ, et mulieris, et plumbi cognovisset, ut latius ostenderet, secutus adjunxit: *Et levavi oculos meos et vidi; et ecce duæ mulieres egredientes, et spiritus in alis earum (Ibid., 9).* Quid aliud in his duabus mulieribus accipimus, nisi duo principalia vitia, superbiam videlicet et inanem gloriam, quæ impietati absque dubitatione conjuncta sunt? Quæ et in aliis suis spiritum habere narrantur, quia et in actionibus suis Sat næ voluntati deserviunt.

A Ipsam quippe spiritum Propheta appellat de quo in Evangelio Dominus dicit: *Cum immundus spiritus exierit ab homine (Matth. xii, 43).* Spiritus in alis earum est, quia superbia et inanis gloria per omnia quod agunt, Satanae voluntati famulantur. *Et habebant alas, quasi alas milvi.* Milvus semper naturæ statet insidiari pullorum. Istæ ergo mulieres alas habent, quasi alas milvi; quia actiones earum diaboli sunt similes, qui insidiatur semper vitæ parvulorum. *Et levaverunt amphoram inter cælum et terram.* Superbia et vana gloria habent hoc proprium, ut eam quer infecerunt, in cogitatione sua super cæteros homines extollant; et modo per ambitum rerum, modo per desiderium dignitatum, quem semel captum tenerint, quasi in honoris altitudinem elevent. Qui vero inter cælum et terram est, ima deserit, et superiora minime tangit. Levant igitur istæ mulieres amphoram inter cælum et terram; quia superbia et inanis gloria mentem per avaritiam honoris captam ita elevant, ut quoslibet proximos despicientes, quasi ima deserant, et alta gloriantes petant. Sed tales quique, dum superbiunt, et eos mente transeunt cum quibus sunt, et superioribus civibus minime junguntur. Amphora ergo levata inter cælum et terram dicitur; quia avari quique per superbiam et inanem gloriam proximos juxta se despiciunt, et superiora quæ ultra ipsos sunt non apprehendunt. Inter cælum et terram itaque feruntur; quia nec æqualitatem fraternitatis in infimis per charitatem tenent, nec tamen summa pertingere se extollendo prævalent. *Et dixi ad angelum qui loquebatur in me: quo istæ deferunt amphoram? Et dixit ad me: Ut ædificetur ei domus in terra Sennaar (Vers. 10 et 11).* Sennaar quippe fetor eorum dicitur. Sicut bonus odor ex virtute est, ita et contrario fetor ex vitio. *Radix enim omniium malorum cupiditas (I Tim. vi, 10).* Et quia quodlibet malum per avaritiam gignitur, dignum est ut domus avaritiæ in fetore construatur. Sciendum quoque est quod Sennaar latissima vallis est, in qua turris a superbientibus ædificari cœperat, quæ linguarum facta diversitate destructa est; quæ scilicet turris Babylon dicta est, pro ipsa scilicet confusione mentium, et linguarum; nec immerito ibi amphora avaritiæ ponitur, ubi Babylon, id est confusio ædificatur; quia dum per avaritiam et impietatem certum est omnia mala exurgere, recte hæc ipsa avaritia et impietas in confusione perhibentur habitare.

CAP. VI. — *Devorabunt et subjicient lapidibus fundæ (Zach. iv, 15).*

(Moral. lib. xxxiv, cap. 9.) De bonis doctoribus per Zachariam Dominus dicit: *Devorabunt et subjicient lapidibus fundæ (Zach. iv, 15).* Quid per fundam, nisi sancta Ecclesia designatur? Funda enim dum in gyrum mittitur [Text. add. sic], de illa lapides exeunt quibus adversariorum pectora feriuntur. In sancta Ecclesia, dum volubilitate temporum, per tribulationum circuitum ducitur, fortes ex illa viri predeunt, quibus quasi lapideis ictibus iniquorum corda tundantur. Sancti itaque doctores qui ad virtutem alios instruunt, hostes devorant, dum eos intra corpus suum per vim conversationis immutant; quos lapidibus fundæ subjiciunt, quia dum fortes quosque in sancta Ecclesia viros instituunt, per eos adversariorum superbientium pectora dura confringunt. Unde et Goliath immanissimus saxo fundæ moritur, quia singulari sanctæ Ecclesiæ lapide diabolica celsitudo superatur.

CAP. VII. — *Et erit qui offenderit ex eis in die illa (Zach. xii, 8).*

(Lib. ii, hom. 8, in Ezech., num. 18, 19, 20.) Fratres charissimi, ad vitam præteritam mentis oculos reducamus; et quia nos peccasse meminimus, defleamus. Magnus enim Creatoris nostri ad recipiendos fletus humilitatis misericordiæ sinus. Ubi enim innumerabilem hominum fletus suscepti sunt, ibi locum suum inventuræ sunt et lacrymæ nostræ. Pensemus quid per Zachariam dicitur: *Et erit qui offenderit ex*

eis in die illa, quasi David, et domus David quasi Dei (Zach. xii, 8). Reversus namque ad justitiam quisque habitatio efficitur Creatoris sui, ut sit sicut Angelus in conspectu ejus; quia misericordiae viscera quæ in se expertus est, annuntians et aliis propinat. Hinc etiam paulo post dicitur: *In die illa erit fons patens domus David habitantibus Jerusalem, in ablutionem peccatoris et menstruatae* (Zach. xiii, 1). Fons occultus est unigenitus Patris invisibilis Deus; fons vero patens est idem Deus incarnatus. Qui fons patens recte domus David dicitur, quia ex David genere Redemptor noster ad nos processit. Jerusalem vero visio pacis interpretatur. Hi autem Jerusalem habitant, qui in visione pacis intimæ mentem figunt. Peccator vero et menstruata est vel is qui delinquit in opere, vel mens quæ labitur in prava cogitatione. Menstruatæ namque ista pollutio est, quia et aliena carne non tangitur, et sua carne inquinatur. Sic itaque sic est omnis anima, quæ et si malum opus non agit, polluta tamen cogitatione sordescit. Unde per prophetam alium sub Judææ specie de anima immundis desideriis occupata dicitur: *Omnes qui quarunt eam, non deficient* (Jerem. ii, 24). Cum inferre perditionem cupiunt, et nulla bonæ cogitationis rectitudine repelluntur. Et in menstruis suis animam inveniunt, quando in pollutis cogitationibus positam facile ad perversam operationem trahunt. Dicatur ergo: *In die illa erit fons patens domus David habitantibus Jerusalem in ablutione peccatoris et menstruatae*; quia apertus est jam nobis fons misericordiae Redemptor noster, qui in domo David incarnari dignatus est, ut peccatorem lavet a perverso opere, et menstruatam mentem diluat ab immunda cogitatione. Patet ergo fons; curra-

mus cum lacrymis, lavemur hoc fonte pietatis. In hoc fonte ipse quoque David lotus est, cum rediit ad lamenta pœnitentiæ, post maculam gravis culpæ. Ipsum quippe fontem invenire quærebat, cum diceret: *Redde mihi lætitiâ Salutaris tui* (Psal. l, 14). Jesus enim Hebraice Salvator dicitur. Et quid est quod lætitiâ Jesu reddi postulabat, nisi quod Jesum ante culpam contemplari consueverat, ejusque contemplationis gaudia in culpa perdidit? Unde recte post pœnitentiâ visionis ejus lætitiâ sibi reddi quærebat. In hoc fonte misericordiae lota est Maria Magdalene quæ prius famosa peccatrix, postmodum lavit maculas lacrymis (Luc. vii). In hoc fonte misericordiae patente lavit Apostolus Petrus quod negaverat, quia flevit amare (Matth. xxvi). In hoc fonte misericordiae in fine suo lotus est Iatro, qui seipsum in morte reprehendens a culpa sua ablutus est confessione veritatis (Luc. xxiii). De emundatione ergo nostra non desperemus, cum in hoc fonte pietatis tantos se jam lavasse cognoscimus. Quærere fontem misericordiae debuimus, etiamsi esset clausus. Patet nunc, et negligimus, et torpentes, et frigidè remanemus. Mittamus oculos fidei in mundum universum, consideremus quanti peccatores diebus et noctibus per lamenta in hoc fonte misericordiae laventur, quanti post tenebras ad lucem, quanti post maculas ad munditiâ redeunt? Consideremus quantum peccavimus, quantum quotidie peccamus. Curramus ad aquam vitæ veniam quærentes, et cum lacrymis fiduciam habentes. Lavemus nos in hoc fonte pietatis, et misericordiae Jesu Christo Domino nostro, qui vivit et regnat per omnia sæcula sæculorum. Amen.

EXCERPTA

In quibus plurimi Psalmorum versus explicantur.

(Reg. pastoral. iii part., cap. 32.) Multum a peccatis aliis differunt peccata quæ per iudicium et deliberationem, sive per consilium perpetrantur, nec tam prava Dominus quam studia pravitatis insequitur. In factis enim sæpe infirmitate, sæpe negligentia; in studiis vero malitiosa semper intentione peccatur. Quo contra recte beati viri expressione per Psalmistam dicitur: *Beatus vir qui non abiit in consilio impiorum, et in via peccatorum non stetit, et in cathedra pestilentiae non sedit* (Psal. i, 1). Cathedra quippe iudicis esse vel præsentis solet. In cathedra quippe pestilentiae sedere, est ex iudicio prava committere. In cathedra pestilentiae sedere, est ex ratione mala discernere, et tamen ex deliberatione perpetrare. Quasi in perversi consilii cathedra sedet, qui tanta iniquitatis elatione attollitur, ut implere malum etiam per consilia conetur; et sicut assistentibus turbis prelati sunt qui cathedræ honore sulciuntur, ita delicta eorum qui præcipatione corruunt, exquisita per studium peccata transcendunt. Hinc ergo colligant qui in culpa etiam se per consilium ligant, qua quandoque ultione feriendi sunt, qui nunc pravorum non socii, sed principes sunt.

(Moral. lib. xix, cap. 28; lib. i, hom. 2, in Ezech., num. 6.) Creator omnium Deus, qui in divinitate videri non potuit, assumpsit a nobis unde videretur a nobis; et per incarnationis suæ mysterium apparere dignatus est humano generi, quod ab ortu suo disfluit ad mortem, sicut de illo per Psalmistam dicitur: *Et erit tanquam lignum quod plantatum est super decursus aquarum* (Psal. i, 2). Juxta enim decursus aquarum plantatus est, quia juxta lapsus incarnatus est defluentium populorum. Decursus quippe aquarum sunt quotidiani transitus delictantium populorum, et de semetipsa Veritas dicit: *Si in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid fiet* (Luc. xxiii, 31)? Lignum ergo secus decursus aquarum est, qui fructum et protectionem

C sui nobis umbraculi proferens, apparuit Creator in carne, ut humanum genus per resurrectionem figeret, quod per defectum quotidie ibat ad mortem.

(Moral. lib. xxvi, c. 27, n. 50.) De reprobis in die iudicii, alii iudicantur et pereunt; alii non iudicantur et pereunt. Iudicantur et pereunt quibus Dominica inclamatione dicitur: *Esurivi et non dedistis mihi manducare* (Matth. xxv, 42), etc.; quibus præmittitur: *Discedite a me maledicti in ignem æternum* (Ibid., 41). Alii vero non iudicantur et pereunt, de quibus Dominus dicit: *Qui non credit, jam iudicatus est* (Joan. iii, 18), et de quibus Paulus ait: *Qui sine lege peccaverunt, sine lege peribunt* (Rom. ii, 13); et de quibus Psalmista dicit: *Non resurgent impii in iudicio* (Psal. i, 6). Eos impios vocat qui aut fidei pietate disjuncti sunt, aut in hoc quod fideliter credunt, pravis sibi moribus contradicunt. Resurgent quippe omnes infideles, sed ad tormentum non ad iudicium; non enim eorum tunc causa discutitur, qui ad conspectum districti iudicis jam condemnatione suæ infidelitatis accedunt; professionem autem fidei retinentes, sed professionis opera non habentes, redarguuntur ut pereant. Illi saltem verba iudicis audiunt, qui ejus fidei verba saltem tenuerunt; isti in damnatione sua, æterni iudicis nec verba percipiunt, quia ejus reverentiam nec verbo tenus servare voluerunt. Illi legaliter pereunt, quia sub Lege positi peccaverunt; istis in perditione sua de Lege nihil dicitur, quia nihil habere Legis conati sunt. Princeps namque terrenam reipublicam regens, aliter punit civem interius delinquentem, et aliter hostem exterius rebellantem. In illo jura sua consuit, eumque sub verbis dignæ invectionis addicit. Contra hostem vero bellum movet, instrumenta perditionis exercet, dignaque ejus malitiæ tormenta retribuit; de malo vero ejus quid lex habeat non requirit, neque enim [Text. lege] necesse est puniri, qui lege nunquam potuit teneri.

Ita ergo in extremo iudicio, et legalis illius invectionio percussit, qui ab eo quod professione tenuit actione declinavit; et iste sine iudicii invectione perimitur, qui lege fidei non tenetur.

(Moral. lib. vii, c. 16, n. 49.) Sciendum est quod aliquando nos adversarius, aliquando nos conterit Deus; ex contritione autem adversarii a virtute deflucimus; per contritionem vero Domini fracti a vitiis, in virtute roboramur. Hanc contritionem et percussorem propheta conspexerat, cum dicebat: *Reges eos in virga ferrea, et tanquam vas figuli confringes* [Text., *conteres*] eos (Psal. ii, 9). In virga ferrea nos Dominus regit, et conterit; quia dispensationis suæ recti fortitudine [Text., *forti rectitudine*] cum nos interior reficit, exterius affligit. Nam quo virtutem carnis humiliat, et intentionem spiritus exaltat. Unde et hæc eadem contritio vasi figuli comparatur. Sicut et per Paulum dicitur: *Habemus thesaurum istum in vasis fictilibus* (II Cor. iv, 7). Qui simul contritionem et regimen exprimens, ait: *Licet is qui foris est noster homo corruptitur, tamen is qui intus est renovatur de die in diem* (Ibid., 16).

(Moral. lib. xx, c. 3, n. 8.) Sancti viri sic de spe certi sunt, ut tamen semper sint de tentatione suspecti; quippe quibus dicitur: *Servite Domino in timore, et exultate ei cum tremore* (Psal. ii, 11). Ut et de spe exsultatio, et de suspitione nascatur tremor. Quorum voce iterum Psalmista dicit: *Lætetur cor meum ut timeat nomen tuum* (Psal. lxxxv, 41). Qua in re notandum quod non ait: *Lætetur ut securum sit, sed, lætetur ut timeat*. Meminerunt namque quamvis eorum actio prosperetur, quia adhuc in hac vita sunt; de qua dicitur: *Tentatio est vita humana super terram* (Job vi, 4). Meminerunt et motuum, et positi inter gaudium spei et tentationis metum, confidunt et timent, confortantur et titubant, certiorantur et suspecti sunt.

(Moral. lib. v, c. 45, n. 82.) Sciendum quod alia est ira quam impatientia exortat, alia quam zelus format. Illa ex vitio, hæc ex virtute generatur: hanc iram quæ Hei non habuit, motum contra se implacabiliter superans ultionis excitavit. Nam quo contra subditorem vitia tepuit, eo contra illum districtio æterni Reotoris exarsit. De hac per Psalmistam dicitur: *Irascimini et nolite peccare* (Psal. iv, 5). Quod mirram non recte intelligunt qui irascel nos nobis tantummodo, non etiam proximis delinquentibus volunt. Si enim sic proximis ut nos amare præcipimur, restat ut sic eorum erratibus irascamur sicut nostris vitiis.

(Moral. lib. xxxv, c. 7, n. 10.) Coram Deo sæpe molliorem vita displicet, quæ etiam foris hominibus placet. Hinc est quod Psalmista vigilanter exorat dicens: *Dirige in conspectu tuo viam meam* (Psal. v, 9), quia mirram plerumque in conspectu hominum recta via creditur, etiam quæ a veritatis itinere depravatur: *Scuto bonæ voluntatis tuæ coronasti nos* (Ibid., 14). In Scriptura sacra scuti defensio sæpe pro divina protectione ponitur. Scuto quippe Dominus nos coronare perhibetur, quia quos protegens adjuvat, remunerans coronat.

(Lib. n, hom. 4, in Ezech., num. 2; hom. 8, n. 5.) Per octavam numerum dies æterni iudicii, et carnis resurrectionis designatur. Unde Psalmista resurrectionis diem considerans, quia de extremi iudicii erat districtio locutus, præmisit titulum, dicens: *In finem posuisti David pro octava* (Psal. vi). Ut enim quam octavam diceret demonstraret, diem illum tremendi terroris in psalmi inchoatione secutus est, dicens: *Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripas me* (Ibid., 1). Modo enim quisque per flagella corripitur, et correptionibus emendatur. In mansuetudine corripitur non in ira; indistricto autem illo examine omnis argutio et corruptio furor et ira est, quia venia post correptionem non est. Nunc tempus est misericordie, in illo autem iudicio dies ira. In quo videlicet de omne hoc tempus finitur

A quod septem diebus evoluitur, et quia post septem dies sequitur, iure octavus vocatur, in quo et caro nostra resurget ex pulvere, ut sive bona sive mala quæ egit recipiat a Veritate.

(Moral. lib. viii, c. 18.) *In inferno autem quis confitebitur tibi* (Psal. vi, 6)? Inferni nomine designatur desperatio peccatoris. Unde scriptum est: *Impius cum venerit in profundum peccatorum contemnet* (Prov. xviii, 13).

(Moral. lib. xix, c. 30, n. 53.) Ad vetustam vitam vitia pertinent, virtutes ad novam. Hinc Psalmista in typo humani generis loquens, inter malignos spiritus deprehensus dicit: *Inveteravi inter omnes inimicos meos* (Psal. vi, 8). A fervore etenim mentis vel inter spirituales inimicos, vel inter carnales quosque proximos ipso aliquomodo vivendi usu veterascimus, et assumptæ novitatis specie fuscatur; a qua tamen vetustate quotidie si studia circumspectionis invigilent, orando, legendo, bene vivendo, renovamur, quia vita nostra dum lacrymis lavatur, bonis operibus exercetur; sanctis meditationibus tenditur, ad novitatem suam sine cessatione reparatur.

(Moral. l. xix, c. 30, n. 55.) Aliquando per arcum sacra Scriptura signatur: ipsa quippe arcus est Ecclesiæ, ipsa arcus est Domini. De qua ad corda hominum sicut ferientes sagittæ, sic terrentes sententiæ veniunt. Unde recte per Psalmistam dicitur: *Arcum suum tetendit et paravit illum; et in eo paravit ens mortis, sagittas suas ardentibus effecit* (Psal. vii, 15). Arcum namque suum Dominus tetendit, quia cunctis peccatoribus per Scripturam sacram minas exhibuit. In quo arcu scilicet vasa mortis præparat, quia secunda eloquii sui sententiam eos qui nunc corrigi negligunt reprobos damnat. In quo etiam sagittas suas ardentibus effecit, quia in eos quos per terrorem corrigit, accensas verborum sententiæ emittit.

(Moral. l. xi, c. 28.) Hæretici ea astrunt quæ nequaquam Domino pro quo loquuntur placent: cumque Deum quasi defendere nituntur, offendunt. Unde per Psalmistam dicitur: *Ut destruas inimicum et defensionem* (Psal. viii, 5). Omnis quippe hæreticus omnipotenti Deo inimicus et defensor est quia unde hunc quasi defendere nititur, inde veritati illius adversatur.

(Lib. n, hom. 1, in Ezech., n. 5.) In Scriptura sacra et ea accipi secundum historiam possunt plerumque quæ spiritaliter intelligenda sunt, ut et fides habeatur in veritate historiarum, et spiritualis intelligentia capiatur de mysteriis allegoriæ. Sicut illud est quod Psalmista ait: *Quoniam videbo caelos tuos opera digitorum tuorum, lunam et stellas quæ* [Text. *quas*] *tu fundasti* (Psal. viii, 4). Ecce enim in exteriori descriptione stat sermo rationis, quia et cæli opera Dei sunt, et luna et stellæ ab eo creatæ et fundatæ sunt. Sed si hoc Psalmista juxta sola exteriora opera, et non etiam secundum intellectum mysticum asserit: qui cælos opera Dei esse professus est, dicturus lunam et stellas, cur non etiam solem, quem scimus quia ejus opus est, pariter enumeravit? Sed quia juxta intellectum mysticum loquebatur, ut lunam sanctam ecclesiam, et stellas omnes sanctos accipere deberemus, solem nominare noluit; quia videlicet ipsi æterno soli loquebatur, de quo scriptum est: *Vobis autem qui timetis Dominum orietur sol justitiæ* (Malark. iv, 2); quia non tantum solem et lunam et stellas corporaliter, sed etiam lunam Ecclesiam et stellas sanctos omnes spiritaliter fecit.

(Lib. i, hom. 8, in Ezech., n. 23.) Incarnatus unigenitus patris per hoc quod homo factus est, infra angelos fuit, sicut Psalmista dicit: *Minorasti eum paulo minus ab angelis* (Psal. viii, 6). Resurgens autem et ascendens in cælos, omnibus angelicis potestatibus præfuit. Sicut de eo rursum illic scriptum est: *Omnia subjecti sub pedibus ejus* (Vers. 8).

(Moral. l. xi, c. 5; l. xix, c. 16.) *Volucres cæli et pisces maris qui perambulant semitas maris* (Psal. cx, 4). Per pisces maris, curiosos hujus sæculi debemus

accipere, qui in magnis rerum inquisitionibus, quasi in abditis fluctibus latent. *Qui exaltas me de portis mortis, ut annuntiem omnes laudes tuas in portis filii Sion (Ibid.).* Portæ mortis sunt actiones prævæ quæ ad interitum ducunt. Quia vero Sion speculatio dicitur, portæ Sion actiones bonas accipimus, per quas supernam patriam ingredimur, ut regis nostri gloriam contemplemur.

(Lib. II, hom. 35, in Evang., n. 9.) *Patientia pauperum non peribit in finem (Psal. ix, 19).* Quasi enim perisse patientia pauperum recompensatur. Sed in finem non peribit quia tunc ejus gloria percipitur, cum simul omnia laboriosa terminantur. Nam pro labore patientiæ bona speranda sunt sequentis vitæ, ut tunc præmium nostri laboris incipiat, quando omnis jam labor cessat.

(Moral. I. xv, c. 11; I. xxxiii, c. 27, n. 48; I. xxxii, c. 15.) *Sub lingua ejus labor et dolor: sedet in insidiis cum divitibus in occultis (Psal. ix, 19).* Hoc de Antichristo dictum est. Qui enim non aperte mala quæ cogitat ostendit, laborem et dolorem eorum quorum mortem appetit, non in lingua exerit, sed sub lingua premit. Propter enim perversa dogmata, sub lingua ejus labor et dolor est; propter miraculorum vero speciem, sedet in insidiis, propter autem sæcularis potestatis gloriam cum divitibus in occultis. Quia enim simul et miraculorum fraude, et terrena potestate utitur, et in occultis et cum divitibus seclere perhibetur. Qui videlicet Antichristus, quia non sola potestate erigitur, sed etiam signorum ostensione fulciatur, recte per eundem David dicitur: *Insidiatur in occulto, quasi leo in cubili suo (Ibid., 30).* Quia enim hic antiquus hostis in cunctis viribus suis effrenatur, sævire per utraque permittitur, ut contra electos in certamine, et fraude et virtute laxetur: virtute, per potentiam; fraude, per signa. Recte ergo et leo, et insidiarius dicitur. Insidiarius per miraculorum speciem, leo per fortitudinem sæcniarem. Ut enim eos qui aperte iniqui sunt pertrahat sæcniarem potentiam ostentat; ut vero justos etiam fallat, signis sanctitatem simulat: illis enim suadet elationem magnitudinis: istos decipit ostensione sanctitatis.

(Moral. I. xxxiii, c. 1.) *In Domino confido, quomodo dicitis animæ meæ, transmigra in montem sicut passer (Psal. x, 1)?* Hæc ex voce Ecclesiæ Psalmista dicit. Per montem autem hæreticus quilibet exprimitur. Cum vero fideli animæ, unitate derelicta, in tumentis doctrina confidere hæretici prædicatoris dicitur, deserto Domino quasi in montem transigra suadetur.

(Moral. I. xxxi, c. 30.) *Paraverunt sagittas suas in pharetra, ut sagittent in obscuro rectos corde (Psal. x, 2).* Pharetræ nomine pravorum machinatio designatur. Iniqui ergo cum dolos quos bonis excogitant, secretis machinationibus occultant, quasi in pharetra sagittas parant. Et in hæc præsentis vitæ caligine velut in obscuro rectos corde ferunt, quia maligna eorum jacula, et sentiri per vulnus possunt, et tamen ventientia deprehendi non possunt.

(Moral. I. xxviii, c. 4; I. II, hom. 5, in Ezech., n. 6.) *Palpebræ ejus interrogant fittos hominum (Psal. x, 5).* Palpebris apertis ceruimus: clausis nihil videmus. Per palpebras autem Dei, ejus judicia accipimus, quæ juxta aliquid clauduntur hominibus, et juxta aliquid reserantur, ut homines qui se nesciunt, sibi metipsis innotescant. Quatenus dum quædam intelligentio comprehendunt, quædam vero cognoscere omnino non possunt, eorum corda se latenter inquirant, si illos divina judicia vel clausa non stimulant, vel aperta non infant. Clauden o nos interrogant, si non despic me quæ intelligere non valemus; aperiendo nos interrogant si intelligendo non extollimur.

(Moral. xv, c. 49.) *Pluet super peccatores laqueos; ignis, sulphur et spiritus procellarum pars calicis eorum (Psal. x, 7).* Poena præsens, quæ peccatores a pravis desideris non immutat, nequaquam ab æternis sup-

pliciis liberat. Dicendo itaque laqueos, ignis, sulphur et spiritus procellarum, multos nimirum dolores intulit. Sed quia ab his doloribus peccator qui non corrigitur, ad æterna supplicia vocatur, eosdem dolores non jam totum calicem, sed partem calicis dixit; quia videlicet eorum pars hic quidem per dolores incipitur, sed in ultione perpetua consummatur.

(Moral. I. iv, c. 31.) *Eloquia Domini, eloquia casta: argentum igne examinatum (Psal. xi, 7).* Quid per argentum, nisi eloquia divina figurantur? Eloquium Domini argentum, igne examinatum dicitur, quia sermo Dei si in corde figitur, tribulationibus probatur.

(Moral. I. xxxiii, c. 10.) *Funes ceciderunt mihi in præclaris (Psal. xv, 6).* Per funes aliquando sacra Scriptura hæreditarias dimensionum sortes designare consuevit. Funes quippe in præclaris cadunt, dum per humilitatem vitæ sortes nos patriæ meliores [Text. melioris] excipiunt.

(Moral. lib. xxxv, cap. 3.) *Ego clamavi, quoniam exaudisti me Deus (Psal. xvi, 1).* Bona desideria quæ effectum percipiunt, ad Deum multipliciora consurgunt. Non enim ait: quia clamavi, exaudisti me; sed, clamavi, quoniam exaudisti me. Qui enim loquens exauditus fuerat, votis proficientibus exauditus clamabat.

(Lib. II, hom. 6, in Ezech., n. 21.) *Mirifica misericordias tuas, qui salvos fecit sperantes in te (Psal. xvi, 7).* Tunc nobis misericordias Dei miræ sunt, cum nobis ad memoriam miseris nostræ revocantur. Quia recolentes quod fuimus, intelligimus cui debemus quod sumus. Neque enim divinam misericordiam intelligit, qui miseris suæ memor non fuerit.

(Moral. I. xxxii, cap. 5.) *Sub umbra alarum tuarum protege me (Ibid., 9).* Aliquando ab avibus similitudo Domini trahitur. Quia enim nos parvulos, dum protegit, nutrit; et non gravi atque onerosa, sed levi et blanda protectione nos refovet, dum suas in nos misericordias exerit, quasi more super nos avium alas tendit.

(Moral. lib. xxxii, cap. 11.) *Certum est quod minus diligit ereptorem suum, qui minus intelligit periculum quod evasit. Unde bene ereptionem suam Domino tribuens propheta dicebat: Diligam te, Domine, virtus mea (Psal. xvii, 1).* Quasi diceret: Eo te magis diligo, quo infirmitatem propriam sentiens, virtutem meam te esse cognosco. Hinc rursum ait: *Mirifica misericordias tuas (Psal. xvi, 7):* quia tunc nimirum misericordie Domini miræ apud nosmetipsos qui eripimur sunt, cum per easdem misericordias quam gravia fuerint pericula quæ evasimus, cognoscuntur.

(Moral. lib. iv, cap. 16; lib. v, cap. 7.) *Posuit tenebras latibulum suum (Psal. xvii, 12).* Possunt per tenebras designari occulta judicia. In tenebris enim aut omnino nihil cernimus, aut incerto visu caligamus. Occulta ergo judicia, quasi quædam ante oculos nostros tenebræ sunt, quia scrutari nequam possunt. His se tenebris propheta circumdatum vidit, cum dispositionis intimæ penetrare interna non potuit, dicens: *Posuit tenebras latibulum suum.* Auctor enim noster, quia nobis in hoc exsiliu dejectis lucem suæ visionis abstulit, sese nostris oculis quasi in tenebrarum latibulo abscondit.

(Moral. I. xvii, cap. 26, n. 36.) *Tenebrosa aqua in nubibus aeris (Psal. xvii, 12).* In hoc loco aquam, scientiam; nubes, prædicatores vel Prophetas appellat. Tenebrosa ergo aqua in nubibus aeris, id est occulta scientia in Prophetis, qui ante adventum Domini, dum occultis sacramentis gravidi, mysteria immensa gestarent, intuentium oculis eorum intelligentia caligabat.

(Moral. lib. xxix, cap. 20.) *Præ fulgore in conspectu ejus nubes transierunt, g'ando, et carbones ignis (Ibid., 1).* Præ fulgore nubes transeunt, quia prædicatores sancti universa mundi spatia miraculorum claritate percurrunt. Qui etiam grando et carbones

ignis vocati sunt, quia [Text. add. et] per correptionem feriunt, et per flammam charitatis accendunt; et sicut grando veniens percutit, liquida rigat, sic ipsi corda audientium, et terrentes feriunt, et blande rigantes infundunt.

(Moral. l. xxvi, cap. 24.) *Et in Deo meo transgrediar murum (Psalm. xvii, 30.)* Murus quippe est omne quod itineri nostro obicitur, ne ad eum qui diligitur transeat. Sed murum transgredimur, cum amore supernæ patriæ quæque in hoc mundo fuerint objecta calcamus. Hinc rursum dicitur: *Qui fecit pedes meos tanquam cervorum (Ibid. 34.)* Cervus cum montium juga conscendit, si aspera quæque se obiciunt sentibus illigata, dato saltu transgreditur, et absque ullo cursus sui obstaculo in superioribus elevatur. Ita etiam electorum mentes quæque sibi in hoc mundo obsistere et obviare conspiciunt, contemplationis saltu transcendunt, et more cervorum despectis terrenarum rerum sentibus in superna se erigunt.

(Moral. l. xxxiv, cap. 14; lib. ii, hom. 38, in Evang., n. 3.) *In sole posuit tabernaculum suum (Psalm. xviii, 6.)* Propheta per solem manifestæ visionis ostensionem designat, et Dominum cunctorum oculis apparentem denuntiat. Ac si diceret: Humanitatis assumptæ sacramentum in lumine manifestæ visionis ostendit. *Et ipse tanquam Sponsus procedens de thalamo suo (Ibid.).* Tanquam Sponsus quippe de thalamo suo processit, quia ad conjungendam sibi Ecclesiam incarnatus Dominus de incorrupto utero Virginis exivit.

(Moral. l. xi, c. 42, n. 57.) Inter scelera et delicta hoc distat, quod scelus etiam pondus peccati transit; delictum vero pondus peccati non transit: quia et cum offerri sacrificium per legem jubetur, nimirum præcipitur, sicut pro peccato, ita etiam pro delicto; et nunquam scelus nisi in opere est, delictum vero plerumque in sola cogitatione. Unde per Psalmistam dicitur: *Delicta quis intelligit (Psalm. xviii, 13.)* Quia videlicet peccata operis tanto citius cognoscuntur, quanto exteriora videntur, peccata vero cogitationis eo ad intelligendum difficilia sunt, quo invisibiliter perpetrantur. Inter iniquitatem vero et peccatum quamvis distare nihil perhibeat Joannes apostolus, qui ait: *Iniquitas peccatum est (I Joan. iii, 4);* ipso tamen usu loquendi plus iniquitatis quam peccatum sonat: et omnis homo se libere peccatorem fatetur, iniquum vero dicere se nonnunquam erubescit.

(Lib. ii, hom. 8, in Ezech., num. 17.) Sunt quidam qui etiam sæculum relinquentes, totum quod habent Deo offerunt, sed tamen in bonis quæ agunt minime compunguntur: et bonum quod agunt hoc occasum est, sed quia flere ac semetipsos dijudicare nesciunt, sequæ ex amore ad lacrymas non accendunt, perfectum eorum holocaustum non est. Hinc per Psalmistam dicitur: *Et holocaustum tuum pingue fiat (Psalm. xix, 4.)* Holocaustum quippe siccum, est bonum opus quod orationis lacrymæ non infundunt. Holocaustum vero pingue est, quando hoc quod bene agit, corde humili etiam per lacrymas irrigatur. Unde rursum dicitur: *Holocausta medullata offeram tibi (Psalm. lxxv, 15.)* Quisquis enim bonum opus agit, sed ex omnipotentis Dei amore et desiderio flere nescit, holocaustum habet, sed medullam in holocausto non habet. Qui vero bona operatur, et visioni jam sui Creatoris inhiat, et ad æternæ contemplationis gaudia pervenire festinat, sequæ ipsum ex amore quo accenditur in fletibus mactat, holocausta Domino dedit medullata. Studendum ergo nobis est et mala funditus relinquere, et bona quæ sufficienter operari, et in ipsis bonis quæ agimus amore Dei [Text. æterni luminis] compungi.

(Moral. l. xv, cap. 29; l. vi, c. 30.) Sciendum quod omnes reprobi, quia anima simul et carne peccaverunt, in inferno retributionem cruciatus in anima pariter et carne recipiunt, quia et cogitando miseri et operando deliquerunt. Nam per Psalmistam dicitur: *Pones eos ut clibanum ignis in tempore vultus*

tui, Dominus in ira sua conturbabit eos, et devorabit eos ignis (Psalm. xx, 10.) Quod enim ab igne devoratur, ab exteriori parte accenditur: clibanus vero interior inflammat. In tempore ergo vultus Domini injusti omnes ut [Text. et] clibanus ponuntur, et ab igne devorantur: quia apparente iudice cum a visione illius eorum multitudine repellitur, et intus per dolorem [Text. desiderium] ardet conscientia, et foris carnem cruciali gehenna.

(Moral. lib. xx, cap. 31; lib. xxvi, cap. 19; lib. xx, cap. 31; lib. xxvi, cap. 10.) Alto consilio Deus omnipotens cum sancti ejus adversariorum percussione [Text. persecutionibus] comprimuntur, cumque assiduis ut liberentur interpellationibus clamant, solet differre voces petentium, ut merita patientium crescant. Hinc enim Psalmista dicit: *Deus meus clamabo per diem nec exaudies, et nocte (Psalm. xxi, 3.)* Atque ipsa utilitas de exaudiendi mora mox subditur: *Et non ad insipientiam mihi. Ac si diceret: Nequaquam mihi ad insipientiam proficit quod die et nocte clamantem me continuo non exaudis, quia unde me in temporali tribulatione quasi deseris, inde ad æternam sapientiam plus erudis. Ad multiplicandam quippe sanctorum sapientiam proficit, quod postulata tarde percipiunt, ut ex dilatione crescat desiderium, ex desiderio intellectus augeatur, intellectus vero cum intenditur, ejus in Deum ardentior affectus aperitur: affectus autem ad promerenda cœlestia tanto sit capax, quanto fuerit expectando longanimis. Hinc etiam dicitur: *Adjutor in opportunitatibus in tribulatione (Psalm. ix, 10.)* Tribulationem quippe dicturus, opportunitates præmisit; quia sæpe et tribulatione conterimur, et tamen opportunum nondum est ut ad desiderium ereptionis adjuvemur. Nemo ergo qui tardius auditur, credat quod a superna cura negligatur.*

(Moral. l. iii, cap. 18; l. ii, hom. 8, in Ezech., n. 6; moral. l. xxxv, cap. 14, n. 26.) *Exaruit velut testa virtus mea (Psalm. xxi, 16.)* Testa quippe est caro nostri Redemptoris ex nostræ substantiæ luto sumpta. Quia vero testa igne solidatur, virtus humanitatis ejus velut testa exaruit, quia ad virtutem incorruptionis ab igne passionis crevit; et assumptæ carnem ad resurrectionis gloriam, passionis tribulatione ignis roboravit. *In conspectu ejus præcident omnes qui descendunt in terram (Psalm. xxi, 30.)* In terra mortui non spiritu, sed corpore descendunt. In conspectu ergo Domini præcident qui in terram descendunt, quia resurgendo ad judicium veniunt, qui in pulvere putrescunt. *Impinguasti in oleo caput meum (Psalm. xxii, 5);* quia primum ipale nostrum est mens, appellatione capiti mens vocatur. Ac si aperte diceretur: *Arentem in suis cogitationibus mentem meam, charitatis unctione rigasti.*

(Moral. l. vii, cap. 29.) *Qui non accepit in vano animam suam (Psalm. xxiii, 4.)* In vano animam suam accipit qui, ejus vitam negligens, ei curam carnis anteponit; qui sola præsentia cogitans, quæ sequantur in perpetuum non attendit. Sed animam suam in vanum justii non accipiunt, quia intentione continuam ad ejus utilitatem referunt quicquid corporaliter operantur; quatenus et transeunt opere, operis causa non transeat, quæ vitæ præmia post vitam parat.

(Moral. l. xx, c. 14, n. 28.) Necessitates naturales hoc habere valde periculosum solent, quod sæpe in eis minime discernitur quid circa illa: per utilitatis studium, et quid agatur per voluptatis vitium. Crebro enim occasione se ductiois inventa, dum necessitati debita reddimus, voluptatis vitio derivamus, et infirmitatis velamine ante discretionis oculos excusatio nostra se palliat, et quasi sub patrocinio expiendæ utilitatis occultat. Quas videlicet necessitates cupiebatur evadere, qui dicebat: *De necessitatibus meis eripe me (Psalm. xiv, 17.)* Sciebat enim plerumque vomptatum culpa ex necessitatum occasione promptere; et ne quid sponte in icitum addideret, hoc ipsum satagebat evelli quod nolens ex radice tolera-

bat. Sancti enim viri in omne quod agunt solliciti A sibi debetur exigit, ne sub necessitatis tegmine in sunt ne quid plus ab eis naturæ suæ infirmitas quam eis vitium voluptatis exrescat.

Partes tertia,

EXPOSITIONEM NOVI TESTAMENTI COMPLECTENS.

LIBER PRIMUS.

De Testimoniis in Evangelium secundum Matthæum.

CAPUT PRIMUM ^a. — *Et post transmigrationem Babylo-*
nis (Matth. i, 12).

(In expositione B. Job, lib. xxviii, cap. 8, num. 19.) Jam per divinam gratiam omnibus liquet quem Scriptura sacra angularem lapidem vocat, illum profecto qui dum in se hinc Judaicum, illinc Gentilem populum suscipit, in una Ecclesiæ fabrica, quasi duos parietes jungit; et illum de quo scriptum est: *Qui fecit utraque unum (Ephes. ii, 14)*. Qui angularem se lapidem non solum in inferioribus, sed et in supernis exhibuit, quia et in terra plebi Israeliticæ nationes Gentium, et utramque simul angelis in cælo sociavit; equippenato clamaverunt angeli in terra: *Pax hominibus bonæ voluntatis (Luc. xxi, 4)*. In ortu enim regis nequaquam pro magno offerrent hominibus pacis gaudia, si discordiam non haberent. De hoc lapide per Prophetam dicitur: *Lapidem quem reproba-*
verunt ædificantes, hic factus est in caput anguli (Psal. cxvii, 12). Hujus lapidis typum Jechonias rex tenuit, quem Matthæus, dum quaterdenas generationes describeret, secundo numeravit. Quem enim in fine secundæ, ipsum rursus in initio tertie generationis inseruit. Ipse namque in Babyloniam cum Israelitica plebe migratus est, qui dum ab aliis ad alia ducitur, pro utriusque parietis latere non immerito secundo numeratur, cujus migrationis flexu angularem lapidem signat. Ubi enim ordo a rectitudine deflectitur, ut eat in diversum, tanquam angulum facit. Recte ergo numerari bis potuit, quia per utrumque parietem quasi in se duo latera ostendit. Unde et ejus bene imaginem tenuit, qui in Judæa ortus Gentilitatem colligens, quasi ab Jerusalemis Babyloniam venit, atque in semetipso fidei fabricam, prius discordiæ studio scissam, arie charitatis intexit.

CAP. II. — *Quod in ea natum est (Matth. i, 20).*

(In exposit. Job, lib. xxix, cap. 19, num. 36.) Homines, ^b inquit, tunc esse incipiunt, cum in matrum suarum ventre nascuntur, nam ipsa quoque conceptio nativitas dicitur, juxta hoc quod scriptum est: *Quod in ea natum est, de Spiritu sancto est.*

CAP. III. — *Jam securis ad radicem (Matth. iii, 10).*

(Regul. pastoral. tert. part., admon. 22.) Tenaces nonnunquam dicere solent: concessis utimur, aliena non quærimus: etsi digna misericordiæ retributione non agimus, nulla tamen perpetramus. Quod idcirco sentiunt, quia videlicet aurum cordis a verbis cœlestibus claudunt. Neque enim dives in Evangelio qui induebatur purpura et bysso, qui epulabatur quotidie splendide, aliæna rapuit, sed instructuose proprii usus fuisse perhibetur. Eumque post hanc vitam ultrix gehenna suscepit, non quia aliquid illicitum gessit, sed quia immoderato usu totum se licitis tradidit. Hinc Joannes exclamat, dicens: *Jam securis ad radicem arboris posita est: omnis arbor quæ non fa-*

cit fructum bonum excidetur, et in ignem mittetur (Matth. iii, 10). Qui ergo se innoxios, quia aliena non rapiunt æstimant, ictum securis vicinæ prævideant, et torporem improvidæ securitatis amittant, ne cum ferre fructum boni operis negligunt, a præsentī vita funditus, quasi viriditate radicitus excidantur.

CAP. IV. — *In quo mihi bene complacui (Matth. iii, 17).*

(In Ezechiel. homil. 8.) Quid est autem quod Pater de Filio loquitur dicens: *In quo mihi bene complacui (Matth. iii, 17)*? Omnis enim qui pœnitendo corrigit aliqua quæ fecit, eo ipso quo pœnitet, se sibi displicuisse indicat, qui emendat quod fecit. Et quia omnipotens Pater, sicut intelligi ab hominibus poterat, humano modo locutus est de peccatoribus, dicens: *Pœnitet me fecisse hominem super terram (Genes. vi, 7)*; quasi sibimetipsi in peccatoribus displicuit quos creavit. In solo autem sibi unigenito Deo et Domino nostro Jesu Christo complacuit, quia hunc inter homines hominem creasse eum non pœnituit, in quo peccatum omnimodo non invenit. Sicut de illo per Psalmistam dicitur: *Juravit Dominus et non pœnituit eum: tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech (Psal. cix, 4)*. In solo ergo sibi Redemptore nostro complacet Pater, quia in solo non invenit culpam in qua se reprehendat, quasi per pœnitentiam.

CAP. V. — *Ductus est Jesus in desertum (Matth. iv, 1).*

In exposit. B. Job, lib. xxiv, n. 27.) Conversio securitatem parit mater autem negligentie solet esse securitas. Ne ergo negligentiam securitas generet, scriptum est: *Fili, accedens ad servitutem Dei, sta in justitia et timore, et præpara animam tuam ad tentationem (Eccli. ii, 5)*. Non enim ait ad requiem, sed ad tentationem, quia hostis noster adhuc in hac vita positus, quanto magis nos sibi rebellare conspicit, tanto amplius expugnare contendit. Eos enim pulsare negligit, quos quieto jure possidere se sentit; contra nos vero vehementius incitatur, cum ex corde nostro, quasi ex jure propriæ habitationis expellitur. Hoc enim in seipso Dominus sub quadam dispensatione figuravit, qui diabolum nonnisi post baptismum se tentare permisit; ut signum quoddam futuræ conversationis innueret, quod membra ejus postquam ad Deum proficerent, tunc acriores tentationum insidias tolerarent.

CAP. VI. — *Aperiens os suum (Matth. v, 2).*

(In exposit. B. Job, lib. iv, cap. 1, num. 1.) Scriptura sacra ex his quæ tenuiter præmittit, reverenter expectanda indicat, quæ subjungit. Sicut enim clausa vascula quid intus habeant ignoramus, aperto vero ore vasculorum quid intrinsecus contineatur agnoscimus, ita sanctorum corda quæ clauso ore occulta sunt, aperto ore deteguntur; et cum cogitationes detegunt; os aperire referuntur, ut intenta inerte, quasi apertis vasculis, qui intus contineant festinemus agnoscere, ac nosmetipsos eorum intimo odore recreare; unde et sublimia præcepta Domino in monte dicturo, præmittitur: *Aperiens os suum, dixit (Matth. v, 2)*; quam-

^a Omittitur hoc caput in Michaelino.

^b In Michael, in quid, quod fortasse significat, in aliquo, aliqua ex parte. Nisi fortasse d pro t irrepserit. Sane sæpe in Mss. occurrit t pro t ut David, pro David; sed non vice versa d pro t.

vis illic et hoc accipi debeat, quia tunc os suum in præceptis aperuit in quibus dudum aperuerat ora prophetarum.

CAP. VII. — Beati pauperes spiritu (Matth. v, 3).

(In exposit. B. Job, lib. xxvi, num. 49.) Scriptura sacra plerumque pauperes humiles vocare consuevit. Unde in Evangelio cum adiectione spiritus nominantur, dum dicitur: *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum (Matth. v, 3)*. Quia enim divitias visibiliter potentes ostendunt, apud semetipsos pauperes sunt qui elati in suis conscientis non sunt.

CAP. VIII. — Neque accendunt lucernam (Matth. v, 15).

(In exposit. B. Job, lib. xxx, n. 77.) Dominus dicit in Evangelio: *Neque accendunt lucernam et ponunt eam sub modio, sed super candelabrum (Matth. v, 15)*. In modio enim commodum temporale, in lucerna autem lux prædicationis accipitur. Lucernam ergo sub modio ponere est propter temporale commodum gratiam prædicationis abscondere, quod nemo utique electorum facit. Et bene illic additur: *Sed super candelabrum*. In candelabro enim status corporis designatur. Cui lucerna supponitur, dum eidem corpori cura prædicationis antefertur.

CAP. IX. — Videant opera vestra bona (Matth. v, 16).

(In exposit. B. Job, lib. viii, num. 83 et 84.) Veritas dicit: *Videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum qui in cælis est (Matth. v, 16)*. Sed aliud est profecto cum in ostensione operis gloria queritur largitoris, aliud cum laus privata concupiscitur de dono largientis. Unde et rursus in Evangelio hæc eadem Veritas dicit: *Attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis (Ibid. vi, 1)*. Opus ergo nostrum cum hominibus ostenditur, in cordis prius examinatione pensandam est, per ejusdem ostensionis studium quid queratur. Si enim dantis gloriam querimus, etiam publica nostra opera in conspectu illius occulta servamus. Si vero per hæc nostram laudem concupiscimus, foras ab ejus conspectu jam fusa sunt, etiam a multis ignorantur. Sed vultu perfectorum est sic ostensionis opere auctoris gloriam querere, ut de illata laude privata neciat exultatione gaudere. Tunc solum namque innoxie hominibus laudabile opus ostenditur, cum per despectum mentis veraciter laus impensa calcatur, quam infirmi quia profecto contemnendo non superant, restat necesse est ut bonum quod operantur abscondant. Sepe enim ab ipso ostensionis exordio propriam laudem querunt, sæpe vero in ostensione operis auctoris gloriam patefacere cupiunt, sed excepti favoribus in laudis propria cupiditate rapiuntur. Cumque semetipsos dijudicare interius negligunt, sparsi exterius ignorant quod agunt; eorumque opus suæ elationi militat, atque hoc se impendere obsequio largitoris putant.

CAP. X. — Item ac supra (Matth. v, 16).

(Ex lib. Regule pastoralis, admonit. 36.) Quisquis enim laudis concupiscentiam calcare jam sufficit, adificationis fraudem perpetrat, si bona quæ agit occultat; et quasi jacto semine germinandi radices subtrahit qui opus quod imitandum est non ostendit. Hinc namque in Evangelio Veritas dicit: *Videant opera vestra bona et glorificent Patrem vestrum qui in cælis est (Matth. v, 16)*. Ubi illa quoque sententia promittitur, quæ longe aliud præcepisse videtur, dicens: *Attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis (Matth. vi, 2)*. Quid ergo quod opus nostrum et ita faciendum est ne videatur, et tamen ut debeat videri præcipitur, nisi quod ea quæ agimus, et occultanda sunt ne humanam gloriam requiramus, et manifestanda ut laudem cælestis Patris augeamus? Nam cum nos iustitiam nostram Dominus coram hominibus facere prohibet, illico adjunxit: *Ne videamini ab eis*. Et cum rursus videnda ab hominibus bona opera præcipit, protinus subdidit: *Ut glorificent Patrem vestrum qui in*

cælis est. Qualiter igitur videnda essent, vel qualiter non videnda, ex sententiarum fine monstravit: quatenus operantis mens opus suum, et propter se videri non quereret, et tamen hoc propter cælestis Patris gloriam non celaret. Unde fit plerumque ut bonum opus in occulto sit, cum fit publice, et rursus in publico, cum agitur occulte. Qui enim in publico bono opere non suam sed superni Patris gloriam querit, quod fecit abscondit; quia illum solum testem habuit cui placere curavit, et qui in secreto bono suo opere deprehendi ac laudari concupiscit, et nullus fortasse vidit quod exhibuit, et tamen hoc coram hominibus fecit, quia tot testes in bono opere secum duxit, quot humanas laudes in corde requisivit.

CAP. XI. — Nolite putare quoniam veni solvere Legem (Matth. v, 17).

(In exposit. Ezech. sec. part., hom. 4.) Minora quippe præcepta Israelitico populo per Legem data sunt. Unde et eidem populo Moyses in campo locutus est. Altiora Dominus sanctis apostolis dedit, unde et eosdem mandata vite in monte docuit. Dum vero Redemptor noster per Evangelium dicit: *Nolite putare, quoniam veni solvere Legem aut prophetas: non veni solvere, sed adimplere (Matth. v, 17)*. Adimplere enim venerat Legem, qui Legis justitiæ gratiam addidit. Ut quod illa jubebat in minimis ipse perfici adjuvaret in summis, et quod illa coercebat ab opere, ipse reseccaret à corde.

CAP. XII. — Qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio (Matth. v, 22).

(In exposit. B. Job, lib. xxi, num. 9.) Sic autem Dominus uniuscujusque considerat vias, sicut dimorat gressus; ut ne minutissimam quidem cogitationes ejus iudicio, ac verba tenuissima quæ apud nos usu viluerunt, indiscussa remaneant. Hinc etiam dicit: *Qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio. Qui dixerit fratri suo racha, reus erit concilio. Qui dixerit fatue, reus erit gehennæ ignis (Matth. v, 22)*. Racha quippe in Hebræo eloquio vox interjectionis est, quæ quidem animum irascentis ostendit, nec tamen plenum verbum iracundiæ exprimit. Prius ergo ira reprehenditur sine voce, postmodum vero ira cum voce, sed necdum pleno verbo formata. Ad extremum quoque cum dicitur *fatue*, ira redarguitur, quæ cum excessu vocis expletur etiam perfectione sermonis. Et notandum quod in ira perhibet reum esse iudicio, in voce iræ quod est *racha*, reum concilio, in verbo vocis, quod est *fatue*, reum gehennæ. Per gradus etiam culpæ crevit ordo sententiæ, quia in iudicio adhuc causa discutitur; in concilio autem jam causæ sententia definitur; in gehennæ vero ignis ea quæ de concilio egreditur sententia expletur.

CAP. XIII. — Audistis quia dictum est antiquis, Non occides (Matth. v, 27).

(In expositione Ezech. hom. 5, lib. n.) Recte autem limen exterius Testamenti veteris Patres designat, quia per eorum prædicationem opera perverna punita sunt, per dicta vero novorum Patrum uniuscujusque animus etiam ab illicitis cogitationibus coercetur, dum reatus esse perfectus et in deliberatione cordis ostenditur. Illi quippe a flagitiis, a crudelitibus, a rapinis auditorum animas prohibere curaverunt. Ii vero dum non solum perversa opera, sed etiam illicita cogitationum reseccant, quid nobis aliud nisi limen intrinsecus facti sunt? Unde et ipsa Veritas loquitur, dicens: *Audistis quia dictum est antiquis, Non occides: qui autem occiderit reus erit iudicio. Ego autem dico vobis, quia omnia qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio (Matth. v, 27)*.

CAP. XIV. — Si offers manus tuam ad altare (Matth. v, 23).

(In expositione Ezech. 4, part. hom. 8.) Quia autem il sine concordia placeat Deo ipsa per se Veritas demonstrat, dicens: *Si offers manus tuam ad altare, et ibi recordatus fueris, quia frater tuus deliquit*

adversum te, relinque ibi munus tuum ante altare, et vade prius reconciliari fratri tuo, et tunc veniens offeres munus tuum (Matth. v, 23). Ecce a discordantibus accipere non vult sacrificium, holocaustum suscipere recusat: hinc ergo perpennie malum quantum sit discordiæ, propter quod et illud abjicitur per quod culpa laxatur.

• CAP. XV. — *Idem ac supra.*

(Ex lib. Reg. pastor. tert. part., admon. 23.) Dissidentes tandiu nullum boni operis Deo sacrificium immolant, quandiu a proximorum eharitate discordant. Scriptum namque est: *Si offers munus tuum ad altare, et ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid adversum te, relinque ibi munus tuum ante altare, et vade prius reconciliari fratri tuo, et tunc veniens offeres munus tuum* (Matth. v, 23). Ex qua scilicet præceptione pensandum est, quorum hostia repellitur, quia intolerabilis culpa monstratur. Nam cum mala caneta bonis sequentibus diluantur, pensamus quanta sint mala discordiæ, quæ nisi extincta funditus fuerint, bonum subsequi non permittunt.

CAP. XVI. — *Non adulterabis: ego autem dico vobis* (Matth. v, 27).

(In exposit. B. Job, lib. xxi, cap. 2.) Redemptor noster veniens Legis præcepta transcendit, et ab electis suis non solum luxuriam carnis, sed etiam cordis abolevit, dicens: *Scriptum est: Non adulterabis: ego autem dico vobis, quoniam omnis qui viderit mulierem ad concupiscendam eam, jam mœchatus est eam in corde suo* (Matth. v, 27). Per Mosen quippe luxuria perpetrata, per auctorem vero munditiæ luxuria cogitata damnatur. Hinc est enim quod discipulis primus Ecclesie pastor dicit: *Propter quod succincti lumbos mentis vestræ, sobrii perfecte sperate in eam quæ offertur vobis gratiam* (I Petr. i, 13); lumbos enim carnis succingere est luxuriam ab affectu refrenare, lumbos vero mentis succingere est hanc etiam a cogitatione restringere. Hinc est quod angelus qui Joannem alloquitur, zona aurea super mamillas cinctus esse perhibetur, quia enim Testamenti novi munditia et cordis luxuriam frenat, angelus qui in eo apparuit (Apoc. i, 13) in pectore cinctus venit, quem bene zona aurea stringit, quia quisquis supernæ patriæ civis est, non jam timore supplicii, sed amore charitatis immunditiam deserit.

CAP. XVII. — *Diligite inimicos vestros* (Matth. v, 44).

(Homil. 35, in Evang., n. 3.) Veritas dicit: *Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos, et orate pro persequentibus et calumniantibus vobis* (Matth. v, 44). Virtus namque est coram hominibus, adversarios tolerare; sed virtus coram Deo diligere, quia hoc solum Deus sacrificium accipit: qui ante ejus oculos in altari boni operis flammam charitatis incendit.

CAP. XVIII. — *Attendite ne justitiam facialis coram hominibus* (Matth. vi, 1).

(In exposit. B. Job, lib. xii, n. 36.) Sanctorum quippe virorum est bona quæ fecerint occultare, ne contingat eos lapsum elationis incurrere. Unde et per semetipsam Veritas dicit: *Attendite ne justitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis* (Matth. vi, 1). Hinc est etiam quod duos cæcos juxta viam sedentes illuminans, præcepit dicens: *Videte, ne quis sciat* (Matth. ix, 30). De quibus illic scriptum est quia illi abeuntes diffamaverant eum per totam terram illam. Sed querendum nobis est quid sit hoc quod ipse omnipotens cui hoc est velle quod posse, et taceri virtutes suas voluit, et tamen ab his qui illuminati sunt quasi invitæ indicantur, nisi quod servis suis se sequentibus exemplum dedit ut ipsi quidem virtutes suas occultare desiderant, et tamen ut alii ex eorum exemplo proficiant, prodantur inviti. Et facta quidem sua occultando seipsos custodiunt; sed dum prodantur inviti, bona ad proximos suos

• In Michaelino caput hoc postponitur sequenti.

exempla transmittant. Occultentur ergo studio, necessitate publicentur; et eorum occultatio sit propria custodia, eorum publicatio sit utilitas aliena. Rursum quia scriptum est: *Neque accendunt lucernam, et ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo sunt; sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona* (Matth. v, 15), et reliqua; aliquando sancti viri et coram hominibus compelluntur bona facere, aut eadem hominibus sua facta narrare; sed ad eum finem sua facta narrant, ut non ipsi eisdem operibus, sed Pater eorum qui in caelis est, debeat glorificari. Dum etiam sancta prædicant, ipsa prædicatio eorum fortasse despicitur, quorum vita noscitur. Compelluntur ergo vitam suam dicere, ut auditorum suorum valeant vitam mutare, et facta sua referunt, ut venerationi sint; venerari appetunt, ut reverenter audiantur.

CAP. XIX. — *Idem ac supra.*

(In Regul. pastoral., admon. 22.) Cum quælibet necessaria indigentibus ministramus, sua illis reddimus, non nostra largimur; justitiæ potius debitum solvimus, quam misericordiæ opera implemus. Unde et ipsa Veritas cum de misericordia caute exhibenda loqueretur, ait: *Attendite ne justitiam vestram faciatis coram hominibus* (Matth. vi, 1). Cui sententiam etiam psalmista concinens, dicit: *Disperit, dedit pauperibus, justitia ejus manet in æternum* (Psalm. cxi, 9). Cum enim largitatem impensam pauperibus præmisisset, non hanc vocare misericordiam, sed justitiam maluit; quia quod a communi Domino tribuitur, justum profecto est ut quicumque excipiant, eo communiter utantur. Hinc etiam Salomon ait: *Qui justus est, tribuit et non cessabit* (Prov. xii, 26).

CAP. XX. — *Amen dico vobis, receperunt mercedem suam* (Matth. vi, 2).

(In exposit. B. Job, lib. iv, n. 18.) Hi qui pro humana laude in bona actione se exhibent, incassum adveniente judice retributionem bonorum operum sperant; quia dum hæc in ostensionem faciunt, laudis jam præmium ab humano ore receperunt, Veritate attestante, quæ ait: *Amen dico vobis, receperunt mercedem suam* (Matth. vi, 2).

CAP. XXI. — *Idem ac supra.*

(Regul. pastoral., admonit. 36.) Vile namque bona sua dijudicant qui ad eorum mercedem sufficere humanos favores putant. Cum enim pro recto opere laus transitoria queritur, æterna retributionis res digna vili pretio venduntur. De quo videlicet percepto pretio Veritas dicit: *Amen dico vobis, receperunt mercedem suam* (Matth. vi, 1).

CAP. XXII. — *Intra in cubiculum tuum* (Matth. vi, 6).

(In exposit. B. Job, lib. xxii, n. 43.) In Evangelio Dominus dicit: *Intra in cubiculum tuum, et clauso ostio ora Patrem tuum in abscondito, et Pater tuus qui videt in abscondito reddet tibi* (Matth. vi, 6). Clauso quippe ostio petit in cubiculo, qui tacenti ore in conspectu supernæ pietatis fundit affectum mentis. Et vox auditur in abscondito, cum per sancta desideria silenter clamatur. Unde recte quoque per Psalmistam dicitur: *Desiderium pauperum exaudivit Dominus, desideria cordis eorum audivit auris tua* (Psalm. ix, 17).

CAP. XXIII. — *Fiat voluntas tua* (Matth. vi, 10).

(In exposit. B. Job, lib. xxvii, n. 65.) Possunt per caelos hi qui in celestibus sunt conditi angelici spiritus designari. Unde et in oratione nostra dicere vociferantes, instrumur: *Fiat voluntas tua sicut in celo et in terra* (Matth. vi, 10). Quo nimirum voluntas Dei sicut a superiore creatura agitur, ita in omnibus etiam ab humana infirmitate servetur.

CAP. XXIV. — *Panem nostrum quotidianum* (Matth. vi, 11).

(In exposit. B. Job, lib. xxiv, n. 13.) In Dominica

oratione dicimus : *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie* (*Matth. vi, 11*). Ecce et nostrum dicimus, et tamen oramus ut detur. Noster quippe fit cum accipitur; qui tamen Dei est, quia ab illo datur. Et Dei ergo eat ex munere, et noster fit per acceptionem.

CAP. XXV. — *Dimitte nobis debita nostra*
(*Matth. vi, 12*).

(In exposit. B. Job, lib. x, n. 30.) Vitam quippe animæ quælibet culpa polluit, servatus vero contra proximum dolor occidit; menti namque ut gladius agitur, et mucrone illius ipsa viscerum occulta perforantur. Qui scilicet a transfixo corde si prius non educitur, nihil in precibus divinæ opis obtinetur, quia et vulneratis membris imponi salutis medicamina nequeunt, nisi ferrum a vulnere ante subtrahatur. Hinc est enim quod per semetipsam Veritas dicit : *Nisi remiseritis hominibus, nec Pater vester qui in cælis est, remittet vobis peccata vestra* (*Matth. vi, 15*). Hinc admonet, dicens : *Cum stabitis ad orandum, dimittite si quid habetis adversus alterum* (*Matth. xi, 25*). Hinc rursus ait : *Date et dabitur vobis, dimittite et dimittetur vobis* (*Luc. vi, 38*). Hinc in constitutione postulacionis conditionem posuit pietatis, dicens : *Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris* (*Matth. vi, 12*). Ut profecto bonum quod a Deo compuncti petimus, hoc primum cum proximo conversi faciamus.

CAP. XXVI. — *Si oculus tuus fuerit simplex*
(*Matth. vi, 22*).

(In exposit. B. Job, lib. x, n. 41.) Quod oculorum nomine vis intentionis exprimitur, per Evangelium Veritas attestatur, dicens : *Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit* (*Matth. vi, 22*). Quia videlicet si operationem nostram intentio munda prævernerit, quælibet aliter hominibus videatur, interni tamen iudicis oculis mundum subsequentis actionis corpus ostenditur.

CAP. XXVII. — *Idem ac supra.*

(Hom. 7 in Ezech., n. 2.) Quidquid ergo agitur, in radice intentionis pensandum est quod merito apud iudicium Creatoris habeatur. Unde et idem Creator dicit : *Si oculus tuus simplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit* (*Matth. vi, 22*). Oculum videlicet intentionem, corpus vero actionem nominans; quia si nostra intentio apud Deum simplex fuerit, in ejus iudicio nostra actio tenebrosa non erit.

CAP. XXVIII. — *Quærite primum regnum Dei*
(*Matth. vi, 33*).

(In exposit. B. Job, lib. xv, n. 53.) Cum Deus in oratione non queritur, citius animus in oratione lassatur, quia cum illa quisque postulat quæ fortasse juxta occultum iudicium Deus tribuere recusat, ipse quoque venit in fastidium qui non vult dare quod amatur. Sed se magis Dominus quam ea quæ condidit vult amari, æterna potius quam terrena postulari, sicut scriptum est : *Quærite primum regnum Dei, et justitiam ejus, et hæc omnia adjicientur vobis* (*Matth. vi, 33*). Qui enim non ait, dabuntur, sed adjicientur; profecto indicat aliud esse quod principaliter datur, aliud quod superadditur. Quia enim nobis in intentione æternitas, in usu vero temporalitas esse debet; et illud datur, et hoc nimirum ex abundantia superadditur; et tamen sæpe homines, dum bona temporalia postulant, æterna vero præmia non requirunt, petunt quod adjicitur, et illud non desiderant ubi adjiciatur; nec lucrum suæ esse petitionis deputant, si hic sint temporaliter pauperes, et illic beatitudine divites in æternum vivant, sed solis, ut dictum est, visibilibus intenti, labore postulacionis renuunt invisibilia mercari; qui si superna quærerent, jam cum fructu laborem exhiberent. Quia cum mens in precibus adjutoris sui speciem anhelat, divinis desideriis inflammata, supernis conjungitur, ab inferioribus separatur. Amore fervoris sui se aperit ut capiat, et capiens inflammat; et superiora amare, jam sursum

ire est; dumque magno desiderio ad cœlestia inhiat, miro modo hoc ipsum quod accipere quærit dequæstat.

CAP. XXIX. — *Nolite solliciti esse in crastinum*
(*Matth. vi, 34*).

(In exposit. B. Job, lib. ix, n. 105.) Plerumque se ad viam rectitudinis animus accingit, torporem decutit; tantoque in cœlestibus desiderio rapitur, ut pene nil ex eo inferius remansisse videatur; et tamen cum ad carnis curam reducit, sine qua præsentis vitæ via nullo modo expletur, ita hanc inferius depressum tenet, ac si adhuc de summis nulla contigisset. Auditus verbis cœlestis oraculi in amorem patriæ cœlestis erigitur, sed resurgente præsentis vitæ studio sub terrenæ curæ aggere sepelitur. Atque in terra cordis nequaquam supernæ spei semen proficit, quia cogitationis infirmæ spina densescit. Quam videlicet spinam per semetipsam Veritas manu sanctæ exhortacionis eradicat, dicens : *Nolite solliciti esse in crastinum* (*Matth. vi, 34*). Contra hanc quoque per Paulum dicitur : *Carnis ne feceritis curam in concupiscentiis* (*Rom. xiii, 14*). Sed in his nimirum ducis ac militis verbis agnoscimus, quia tunc ab ea mortiferæ vulnere animus pungitur, cum in eo mensuræ æquitas non tenetur (*Num. 106*). Neque enim mortali adhuc in carne viventibus funditus cura carnis absciditur, sed ut discrete animo serviat, temperatur. Nam quia sollicitos nos esse veritas in crastinum prohibet, habere utcumque curam in præsentibus non negat, quam tendi ad tempus quod sequitur, vetat. Et nimirum Paulus cum curam carnis fieri in concupiscentia non sinit, procul dubio in necessitate concedit; discretione ergo magni moderaminis carnis cura frenanda est ut serviat, et minime principetur. Nec quasi domina animum vincat, sed subacta mentis dominio, quasi ancilla famuletur. Ut jussa adsit, atque ad nutum cordis repulsa dissiliat : ut vix a tergo sanctæ cogitationis appareat, et nunquam contra faciem recta cogitantis obsistat.

CAP. XXX. — *Quid autem vides festucam*
(*Matth. vii, 3*).

(Regul. pastoral. admonit. 10.) Quibusdam patientibus nec tamen diligentibus Veritas dicit : *Quid anem vides festucam in oculo fratris tui, et trabem in oculo tuo non consideras* (*Matth. vii, 3*)? Perturbatio quippe impatientiæ festuca est, malitia vero in corde trabes in oculo. Illam namque aura tentationis agitat, hanc autem consummata nequitia pene immobiliter portat. Recte vero illic subjungitur : *Hypocrita, eice primum trabem de oculo tuo, et tunc videbis eicere festucam de oculo fratris tui* (*Ibid., 5*). Ac si dicatur menti iniquæ interius dolenti, et sanctam se exterius per patientiam demonstranti : Prius a te molem malitiæ excute : et tunc alios de impatientiæ levitate reprehende; ne dum non studes simulationem viacere, pejus tibi sit aliena prava tolerare.

CAP. XXXI. — *Quæ vultis ut faciant vobis homines bona*
(*Matth. vii, 12*).

(In exposit. B. Job, lib. vi, num. 54.) Species quippe hominis est alter homo. Recte enim species nostra dicitur proximus noster, quia in illo cernimus quod ipsi sumus. Corporali enim visitatione ad proximum gressuum accessu imus, spirituali vero, non gressu, sed affectu ducimur. Speciem ergo suam visitat quisquis ad eum quem sibi similem per naturam conspicit passibus amoris tendit, ut, in altero sua considerans, ex seipso colligat qualiter infirmanti alteri condescendant. Speciem suam visitat qui ut in se alterum reficiat, se in altero pensat. Hinc namque per Moysen Veritas cum gesta describeret, gerenda signabat, dicens : *Protulit terra herbam vientem et ferentem semen, juxta genus suum, lignumque faciens fructum, et habens unumquodque sementem secundum speciem suam* (*Genes. 1, 12*). Lignum quippe secundum suam speciem semen producit, cum

mens nostra ex se considerationem in altero colligit, et recti operis germen parit. Hinc quidam sapiens ait: *Quod tibi non vis fieri, alii ne feceris* (Tob. iv, 16). Hinc in Evangelio Dominus dicit: *Quæ vultis ut faciant vobis homines bona, et vos eadem facite illis* (Matth. vii, 12). Ac si aperte diceret: Speciem vestram in altero visitate, atque ex vobismetipsis agnoscite quid vos oporteat aliis exhibere.

CAP. XXXII.—*Quod ab alio tibi oderis fieri, vide ne aliquando alteri facias* (Tob. vii, 12).

(In exposit. B. Job, lib. x, num. 8.) Dei dilectio per tria distinguitur, quia ex toto corde, ex tota anima, et ex tota fortitudine diligere Conditor jubetur. Qua in re notandum est quod divinus sermo, cum diligere præcipit, non solum narrat ex quo, sed etiam format ex quanto cum subjungit, ex toto. Ut videlicet qui perfecte Deo placere desiderat, sibi de se nihil relinquat. Proximi autem dilectio ad duo præcepta derivatur, cum et per quemdam justum dicitur: *Quod ab alio tibi oderis fieri, vide ne aliquando alteri facias* (Tob. iv, 16); et per semetipsam Veritas dicit: *Quæ vultis ut faciant vobis homines, ea et vos facite illis* (Matth. vii, 12). Quibus duobus scilicet utriusque Testamenti mandatis per unum malitia compscitur, per aliud benignitas prærogatur; ut malum quod pati non vult quisque, non faciens, cesset a nocendi opere; et rursum bonum quod sibi fieri appetit impendens, erga utilitatem se proximi exerceat ex benignitate.

CAP. XXXIII.—*Intrate per angustam portam* (Matth. vii, 13).

(In exposit. B. Job, lib. xxxii, num. 17.) Platea quippe sermonis Græci ratione pro latitudine dicitur. Quid vero est humanæ menti angustius quam voluntates proprias frangere? De qua fractione Veritas dicit: *Intrate per angustam portam* (Matth. vii, 13). Quid autem latius quam nullis propriis voluntatibus reluctari, et quaquaversum impulsus arbitrii duxerit, se sine retractione diffundere?

CAP. XXXIV.—*Idem ac supra.*

(In Ezech. hom. 5, num. 12 et 13.) De charitate quippe scriptum est: *Latum mandatum tuum nimis* (Psalm. cxviii, 96). De hac iterum Psalmista ait: *Statuisti in loco spatioso pedes meos* (Psalm. xxx, 9). Sed ecce dum loquor, animo occurrit quomodo lata est charitas, si per charitatem attingitur ad Deum, et per semetipsam Veritas dicit: *Intrate per angustam portam* (Matth. vii, 13)? Quid autem latius? Rursum Psalmistam audio dicentem: *Propter verba laborum tuorum ego custodivi vias duras* (Psalm. xvi, 4). Atque in Evangelio Dominus dicit: *Jugum enim meum suave est, et onus meum leve* (Matth. xi, 30). Quomodo ergo lata charitas si angusta porta? quomodo jugum suave est, et onus leve, si in præceptis Dei viæ duræ sunt quæ custodiuntur? Sed hanc vobis questionem citius ipsa charitas solvit, quia via Dei et inchoantibus angusta est, et tamen onus Dei leve est, postquam hoc ferre coeperimus; ita ut pro amore ejus et persecutio placeat, et omnis pro eo afflictio in mentis dulcedinem veniat. Sicut sancti quoque apostoli gaudebant, cum pro Domino flagella tolerabant. Ipsa ergo angusta porta amantibus lata fit; ipsæ viæ duræ spiritualiter currentibus, molles et plænæ fiunt. Dum enim scit animus se pro temporalibus doloribus gaudia æterna recipere, et hoc incipit quod affligitur amare.

CAP. XXXV.—*Ex fructibus eorum cognoscetis* (Matth. vii, 20).

(In exposit. B. Job, lib. xv, num. 66.) Tunc spiritus hominis ignoratur ab altero, cum verbis vel operibus non demonstratur. Nam cum scriptum sit: *Ex fructibus eorum cognoscetis* (Matth. vii, 20), per hoc quod foras agitur, quidquid intus latet aperitur. Unde recte quoque per Salomonem di-

PATROL. LXXIX.

citur: *Quomodo in aquis resplendent vultus perspicentium, sic corda hominum manifesta sunt prudentibus* (Prov. xxvii, 19).

CAP. XXXVI.—*Multi dicent: Domine, Domine* (Matth. vii, 22).

(In exposit. B. Job, lib. viii, num. 66.) Sæpe iniqui mira signorum opera faciunt, ab obsessis corporibus spiritus pellunt, et per prophetiæ donum ventura quæque sciendo præveniunt, sed tamen a largitore tot munerum cogitationis intentione divisi sunt, quia per ejus dona non ejus gloriam, sed proprios favores quærent. Cumque per accepta bona in sua laude se elevant, ipsis muneribus contra largitorem pugnant. Inde quippe contra dantem superbiant, unde ejus apostoli humiles esse debuerunt. Sed eo eos postmodum districtior sententia percudit, quo nunc superna bonitas et ingratos largius infundit; sitque amplitudo muneris incrementum damnationis, quia irrigati fructum non ferunt, sed sub viriditatis colore vacui in altum crescunt. Quos bene per Evangelium Veritas exprimit, dicens: *Multi dicent mihi in illa die: Domine, Domine, nonne prophetavimus in nomine tuo, et in nomine tuo demonia ejecimus? et in tuo nomine virtutes multas fecimus? Et tunc confitebor illis, quia nunquam novi vos. Discedite a me, operarii iniquitatum* (Matth. vii, 22).

CAP. XXXVII.—*Idem ac supra.*

(In exposit. B. Job, lib. xx, num. 17.) Nonnullam hæretici signa quoque ac miracula faciunt, sed ut hic præmia afflictionis suæ abstinentiæque recipiant, videlicet laudes quas quærent. Unde et Redemptoris voce dicitur: *Multi dicent mihi in illa die: Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus, et in nomine tuo demonia ejecimus, et in nomine tuo virtutes multas fecimus? Et tunc confitebor illis, quia nunquam novi vos. Discedite a me, operarii iniquitatis* (Matth. vii, 22). Qua nimirum sententia quid datur intelligi, nisi ut in hominibus charitatis humilitas, non autem debeant virtutum signa venerari? Unde nunc sancta Ecclesia etiam si qua fiant hæreticorum miracula despicit, quia hæc sanctitatis speciem non esse cognoscit. Probatio quippe sanctitatis non est signa facere, sed unumquemque ut se diligere; de Deo autem vera, de proximo vero meliora quam de semetipso sentire. Nam quia vera virtus in amore est, non autem in ostensione miraculi, Veritas demonstrat, quæ ait: *In hoc cognoscet omnes, quia mei estis discipuli si dilectionem habueritis ad invicem* (Joan. xiii, 35). Qui enim non ait: In hoc cognoscetur, quia mei discipuli estis si signa feceritis, sed ait: Si dilectionem habueritis ad invicem; aperte indicat, quia veros Dei famulos non miracula, sed sola Dei charitas probat. Testimonium ergo superni discipulatus est donum fraternæ dilectionis.

CAP. XXXVIII.—*Idem ac supra.*

(In exposit. B. Job, lib. xxxiii, num. 13.) Nonnulli quippe mundum deserunt, et bonorum transuentium vana derelinquunt, et ima humilitatis appetentes, humanæ conversationis morem bene vivendo transcendunt; atque in tanta studiorum arte proficiunt, ut signorum jam virtutes operentur; sed quia semetipsos circumspectando tegere negligunt, inanis gloriæ telo percussi, pejus de alto ruunt. Hinc est enim quod æternus qui occulta cordis examinat, ejusdem ruinæ casum prænuntians intentat, cum dicit: *Multi dicent mihi in illa die: Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus, et in nomine tuo demonia ejecimus, et in nomine tuo virtutes multas fecimus? Et tunc confitebor illis, quia nunquam novi vos. Discedite a me, qui operamini iniquitatem, nescio qui estis* (Matth. vii, 22, 23).

CAP. XXXIX.—*Nescio vos unde sitis* (Matth. vii, 23).

(In exposit. B. Job, lib. xxiii, num. 1.) Nescire

autem Dei reprobare est : sicut quibundam in fine dicturus est : *N. scio vos uade sitis. Disscedite a me, operarii iniquitatis (Matth. vii, 22.)*

CAP. XL. — *Erat enim docens sicut potestatem habens (Matth. vii, 29.)*

(In exposit. B. Job, lib. xxiii, num. 24.) De Domino scriptum est : *Erat enim docens sicut potestatem habens, non sicut Scriba et Pharisei (Matth. vii, 29)*. Singulariter namque ac principaliter solus ex potestate bona locutus est, quia ex infirmitate mala nulla commisit; ex divinitatis quippe potentia habuit id quod nobis per humanitatis suae innocentiam ministravit.

CAP. XLI. — *Vulpes foveas habent (Matth. viii, 20)*.

(In exposit. B. Job, xix, num. 2.) Per volucres quippe nonnunquam potestates aereae designantur bonorum studii adversae. Unde Veritatis ore dicitur : *Quoniam semen quod secus viam cecidit, venerunt volucres et comederunt illud (Matth. xiii, 4)*; quia nimirum maligni spiritus humanas mentes obsident, dum cogitationes noxias ingerunt, verbum vitae a memoria evellunt. Hinc rursus cuidam superba sapienter dicitur : *Vulpes foveas habent, et volucres caeli nidus; Filius autem hominis non habet ubi caput suum reclinet (Matth. viii, 20)*. Vulpes valde fraudulenta sicut animalia quae in fossis vel specubus absconduntur. Cumque appaerint, nunquam rectis itineribus, sed tortuosis anfractibus currunt; volucres vero, ut novimus, alto volatu se in aere sublevant. Nomine ergo vulpium dolosa atque fraudulenta, nomine autem volucrum haec eadem superba demonia signantur. Ac si dicat : *Fraudulenta et elata daemonia in corde vestro, id est in cogitatione superbiae inveniunt habitationem suam, filius autem hominis ubi caput suum reclinet non habet; id est, humilitas mea requiem in superba mente vestra non invenit.*

CAP. XLII. — *Dimitte mortuos sepelire mortuos (Matth. viii, 22)*.

(In exposit. B. Job, lib. iv num. 52.) Redemptor noster puellam in domo, juvenem extra portam, in sepulchro autem Lazarum suscitavit. Adhuc quippe in domo mortuus jacet, qui latet in peccato; jam quasi extra portam advenit, cujus iniquitas usque ad inaverecundiam publice perpetrations aperitur. Sepulturae vero aggere premitur, qui in perpetrations nequitiae etiam usa consuetudinis gravatur. Sed hos ad vitam miseratus revocat, quia plerumque divina gratia non solum in oculis, sed etiam in apertis iniquitatibus mortuos, et mole praevae consuetudinis pressos, respectus sui lumine illustrat. Quartum vero mortuum Redemptor noster nuntiante discipulo agnoscit, nec tamen suscitavit, quia valde difficile est ut is quem post usum male consuetudinis etiam adulterium linguae exceperunt, a mentis suae morte revocetur. De quo ibidem dicitur : *Sine mortuos sepelire mortuos suos (Luc. xix 60)*. Mortui enim mortuos suos sepeliunt, cum peccatores peccatorem favoribus premunt. Quid enim est aliud peccare quam occumbere? Sed qui peccantem laudibus prosequuntur, extinctum sub verborum suorum aggere abscondunt. Erat autem et Lazarus mortuus, sed tamen non a mortuis sepultus. Fideles quippe illum mulieres obruerant, quae et ejus mortem vivificatori nuntiabant. Unde et protinus ad lucem redit, quia cum in peccato animus moritur, citius ad vitam reducitur, si super hunc sollicite cogitationes vivunt.

CAP. XLIII. — *Quid nobis et tibi, Fili Dei (Matth. viii, 29)*.

(In exposit. B. Job, lib. ii, num. 43.) Antiquus hostis Redemptorem humani generis debellatorem suum in mundum venisse cognovit, unde et per obsessum hominem in Evangelio dicit : *Quid nobis et tibi, Fili Dei? Venisti huc ante tempus torquere nos (Matth. viii,*

29). Qui tamen prius eam hanc passibilem cerneret, eam posse a mortalia perpetui humanitatis videret, omne quod de ejus divinitate suspicatus est, si facta superbiae suae in dubium venit. Nihil quippe nisi superbiam sapiens, dum esse humilem conapercit, Deum esse dubitavit. Unde et ad tentationum ac argumenta convertit, dicens : *Si Filius Dei es, dic ut lapides isti panes fiant (Matth. iv, 3)*. Quia igitur passibilem vidit, non Deum natum, sed de gratia custoditum credidit.

CAP. XLIV. — *Si ejecit vos, mitte nos (Matth. viii, 31)*.

(In exposit. B. Job, lib. ii, num. 16.) Cum sanctum virum Satan tentare appetit, et tamen Deo, ut manum suam extendere debeat, dicit; valde notandum est quia ferendi vires nec ipse sibi tribuit, qui contra auctorem omnium singulariter superbit. Scit namque quia quodlibet agere ex semetipso non sufficit, quia nec per semetipsum in eo quod spiritus est existit. Hinc est quod in Evangelio expellenda de homine legio dicebat : *Si ejecit vos, mitte nos in gregem porcorum (Matth. viii, 31)*. Qui enim per semetipsum in porcos ire non poterat, quid mirum si sine auctoris manu sancti viri domum contingere non valebat?

CAP. XLV. — *Vade in domum tuam (Matth. ix, 6)*.

(In exposit. B. Job, lib. viii, num. 34.) Solet etiam domus inhabitatio cordis intelligi. Unde sanato cuidam dicitur : *Vade in domum tuam (Matth. ix, 6)*. Quia nimirum dignum est ut peccator post veniam ad mentem suam redeat, ne iterum quod juste feriat admittat.

CAP. XLVI. — *Surge, tolle lectum tuum (Matth. ix, 6)*.

(In exposit. B. Job, lib. xxiii, num. 46.) Quid est enim quod in Evangelio sanato cuidam Dominus dicit : *Surge, tolle grabatum tuum, et ambula in domum tuam (Marc. ix, 11; Joan. v, 8)*; nisi quod per grabatum voluptas corporis designatur? Et subetur utique ut hic sanus portet ubi infirmus jacuerat, quia nimirum omnia qui adhuc vitis delectatur, infirmus jacet in voluptatibus carnis; sed sanus hoc portat ubi infirmus jacuerat, quia divino adiutorio erectus, a vitis ejusdem carnis contumelias postmodum tolerat, in cujus prius desideriis requiescebat.

CAP. XLVII. — *Vinum novum in utres novos (Matth. ix, 17)*.

(In exposit. B. Job, lib. xxiii, num. 20.) In musto vero spiritus sancti fervor accipitur. De quo in Evangelio Dominus dicit : *Vinum novum in utres novos mittunt (Matth. ix, 17)*. Ex quo dum repente replerentur apostoli, dum linguis omnibus loquerentur, a Judaeis nescientibus, sed tamen vera attestantibus, dictum est : *Hi musto pleni sunt (Act. ii, 4)*.

CAP. XLVIII. — *Et cum ejecta esset turba (Matth. ix, 16)*.

(In exposit. B. Job, lib. xviii, num. 68.) Eorum corda qui terrenam vitam diligunt, desideriorum suorum inquietudinibus feruntur, turbis cogitationum carnalium ad ima depressa sunt, ut ad quietis intimae desiderium non levantur. Unde cum mira ope pietatis ad cor veritas venit, prius ab eo cogitationum carnalium aestus eicit, et post in eo virtutum dona disponit. Quod bene nobis sacra Evangelii historia innuit, in qua, dum ad resuscitandam filiam principis invitatus Dominus duceretur, protinus addit : *Et cum ejecta esset turba, intravit, et tenuit manum ejus, et surrexit puella (Matth. ix, 25)*. Fors ergo turba eicitur ut puella suscitetur, quia si non prius a secretioribus cordis expellitur importuna saecularium multitudo curarum, anima, quae intrinsecus jacet mortua, non resurgit. Nam dum se per innumeras terrenorum desideriorum cogitationes spargit, ad considerationem sui sese nullatenus colligit.

CAP. XLIX. — *Estote prudentes sicut serpentes (Matth. x, 16).*

(Homil. 30 in Evang., num. 5.) Neque etenim placet Deo, aut simplicitas sine zelo, aut zelus sine simplicitate. Hinc ipsa Veritas dicit: *Estote prudentes sicut serpentes, et simplices sicut columbæ (Matth. x, 16)*. Quia in re notandum est quod discipulos suos nec de columba sine serpente, nec de serpente sine columba voluit Dominus admonere, quatenus et columbæ simplicitatem astutia serpentis accenderet, et serpentis astutiam columbæ simplicitas temperaret. Hinc Paulus ait: *Nolite pueri effici sensibus (I Cor. xiv, 20)*. Ecce astutiam serpentis audivimus, nunc de simplicitate columbæ moneamur: *Sed malitia parvuli estote*. Inde de beato Job: *Erat vir simplex et rectus (Job. i, 1)*. Quæ est autem rectitudo sine simplicitate, aut quæ est simplicitas sine rectitudine?

CAP. L. — *Idem ac supra.*

(Regul. pastor. admonit. 12.) Electos suos per semetipsam Veritas admonet, dicens: *Estote prudentes sicut serpentes, et simplices sicut columbæ (Matth. xvi, 16)*. Quia videlicet in electorum cordibus debet et simplicitatem columbæ astutia serpentis acueret, et serpentis astutiam columbæ simplicitas temperare; quatenus nec seducti per prudentiam caleant, nec ab intellectus studio ex simplicitate torpescant.

CAP. LI. — *Quod dico vobis in tenebris (Matth. x, 27).*

(In exposit. B. Job, lib. xi, num. 26.) Cum enim quæque mystica de oculis prophetarum verbis a credentibus agnoscuntur, quid aliud quam profunda de tenebris revelantur? Unde ipsa quoque Veritas discipulis in parabolis loquens, ait: *Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine (Matth. x, 27)*. Cum enim mysticos allego-riarum nodos per explanationem solvimus, in lumine dicimus quod in tenebris audivimus.

CAP. LII. — *Idem ac supra.*

(Homil. 6 in Ezechiel.) Veritas discipulis dicit: *Quæ dico vobis in tenebris, dicite in lumine (Matth. x, 41)*, id est aperte exponite quæ in allego-riarum obscuritatibus audistis.

CAP. LIII. — *Qui recipit prophetam (Matth. x, 41).*

(Homil. 20 in Evang. num. 12.) Ut autem quanta esset virtus in continentia, et susceptione indigentium Redemptor noster ostenderet, dixit: *Qui recipit prophetam in nomine meo, mercedem prophetæ accipiet (Matth. x, 41)*. In quibus verbis notandum est quia non ait, mercedem de propheta, vel mercedem de justo, sed mercedem prophetæ et mercedem justî accipiet. Aliud est enim merces de propheta: atque aliud merces de justo, aliud merces justî. Quid est enim dicere: *Mercedem prophetæ accipiet*, nisi quia is qui prophetam sua largitate sustentat: quamvis ipse prophetiam non habeat, apud omnipotentem tamen Deum prophetæ præmium habebit. Iste enim fortasse justus est; et quanto in hoc mundo nihil possidet, tanto loquendi pro justitia fiduciam majorem habet. Hunc dum ille sustentat qui in hoc mundo aliquid possidet, et fortasse adhuc pro ju- titia loquendi libere non præsumit, justitiæ illius libertatem sibi participem facit, ut cum eo pariter justitiæ præmia recipiat, quem sustentando adjuvit; quatenus eandem justitiam libere loqui potuisset. Ille spiritu prophetiæ plenus est, sed tamen corpore eget alimento; et si corpus non reficitur, certum est quod vox ipsa subtrahatur. Qui igitur aliquid prophetæ propter hoc quod propheta est, tribuit, prophetiæ illius vires ad loquendum dedit. Cum propheta ergo mercedem prophetæ recipiet, qui etsi spiritu prophetiæ plenus non fuit, hoc tamen ante Dei oculos exhibuit, quod adjuvit.

CAP. LIV. — *Quid existis videre (Matth. xi, 7)?*

(In exposit. B. Job, lib. xxxv, num. 7.) Per calamum ceu certe arundinem mentis mobilitas designatur, sicut Judæorum turbis in Joannis laudem a Domino dicitur: *Quid existis videre in desertum? arundinem vento agitatum (Matth. xi, 7)*? Ut videlicet sub-intelligatur non. Joannes quippe arundo vento agi-

tata non erat; quia ejus mentem sancto Spiritu solidam per diversas partes nullus linguarum flatus inclinabat.

CAP. LV. — *Idem ac supra.*

(Lib. i, homil. 9 in Ezechielem, num. 16.) Joannem Baptistam Veritas esse arundinem vento agitatum negat, dicens: *Quid existis videre in deserto? arundinem vento agitatum (Matth. xi, 7)*? Quod quia negando dixerit, non affirmando, subjuncta verba testantur. Ait enim: *Sed quid existis videre in deserto? hominem vestitum mollibus? Ecce qui mollibus vestiuntur in domibus regum eunt (Ibid.)*. Arundo autem vento agitata, modo flatibus erigitur, modo flatibus inclinatur: quis autem infirmus animus qui vel derogatione dejectus, vel laudibus exaltatus, arundo vento agitata est; quod Joannes non erat, qui inflexibilem mentis virtutem inter laudes hominum et derogationes tenebat.

CAP. LVI. — *A diebus Joannis Baptistæ (Matth. xii, 12).*

(Homil. 20 in Evang., num. 44.) *A diebus Joannis Baptistæ usque nunc, regnum cælorum vim patitur, et violenti rapiunt illud (Matth. xi, 12)*. Quæ superna verba sententiæ nobis sunt magnopere perscrutanda. Nam quærendum est quomodo vim perpeti regnum cælorum possit? Quis enim celo violentiam irrogat? Et rursum quærendum est si pati vim regnum cælorum potest, cur eandem vim a diebus Joannis Baptistæ, et non etiam ante pertulerit. Sed cum lex dicit: *Si quis hæc vel illa fecerit, morte moriatur*; cunctis legentibus liquet, quia peccatores quosque poena suæ severitatis percussit, non autem per pœnitentiam ad vitam reduxit. Cum vero Joannes Baptista, Redemptoris gratiam præcurrens, pœnitentiam prædicat, ut peccator qui ex culpa est mortuus, per conversionem vivat, profecto a diebus Joannis Baptistæ regnum cælorum vim patitur. Quid est autem regnum cælorum, nisi locus justorum? Solis enim justis cælestis patriæ præmium debetur, ut humiles, casti, mites, atque misericordes ad gaudia superna perveniant. Cum vero quis vel superbia tumidus, vel carnis facinore pollutus, vel iracundia accensus, vel crudelitate iniquus, post culpas ad pœnitentiam redit, vitam æternam percipit, quasi in locum peccator intrat alienum. A diebus ergo Joannis Baptistæ regnum cælorum vim patitur, et violenti diripiunt illud, quia qui pœnitentiam peccatoribus indixit, quid aliud quam regno cælorum fieri violentiam docuit? Recogitemus ergo, fratres charissimi, mala quæ fecimus; et nosmetipsos assiduis lamentis atteramus. Hæreditatem justorum, quam non tenuimus per vitam, rapiamus per pœnitentiam. Vult a nobis omnipotens Deus talem violentiam per pœnitentiam perpeti. Nam regnum cælorum rapi vult nostris fletibus, quod nostris meritis non debetur.

CAP. LVII. — *Si in Tyro (Matth. xi, 21).*

(In exposit. B. Job, lib. xxxv, num. 7.) Civitati Sidonæ in Evangelio Dominus dicit: *Si in Tyro et Sidone factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio et cinere pœnitentiam egissent (Matth. xi, 21)*. In cilicio quippe asperitas et punctio peccatorum, in cinere autem pulvis ostenditur mortuorum. Et ideo utique hoc adhiberi ad pœnitentiam solet, ut in punctione cilicii cognoscamus quid per culpam fecimus, in favilla cineris perpendamus quid per judicium facti sumus. Considerentur ergo in cilicio pungentia vitia; considerentur in cinere per mortis sententiam subsequens justa poena vitiorum. Quia enim post peccatum carnis contumelie surrexerunt, videat homo in asperitate cilicii superbiendo quod fecit, videat in cinere quousque peccando pervenit.

CAP. LVIII. — *Venite ad me, omnes qui laboratis (Matth. xi, 28).*

(In exposit. B. Job, lib. iv, num. 66.) In hac itaque luce impii a tumultu cessant, dum perversorum mentes, veritate cognita, laboriosa mundi desideria fugiunt, et tranquillitati intimi amoris acquiescunt.

Annon ad cessationem vocat lux ipsa quæ ait: *Venite ad me omnes qui laboratis et onerati estis; et ego reficiam vos. Tollite jugum meum super vos, et discite a me, quia mitis sum et humilis corde: et invenietis requiem animabus vestris. Jugum enim meum suave est, et onus meum leve* (Matth. xi, 28 et seq.). Quid enim grave mentis nostræ cervicibus imponit, qui vitari omne desiderium quod perturbat, præcipit? Quid grave subjectis jubet, qui declinari laboriosa hujus mundi itinera admonet?

CAP. LIX. — *Idem ac supra.*

(In exposit. B. Job, lib. xxx, num. 50.) Grave servitutis jugum Dominus vidit sæcularium cervicibus impressum, cum diceret: *Venite ad me, omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos. Tollite jugum meum super vos, et discite a me quia mitis sum et humilis corde: et invenietis requiem animabus vestris. Jugum enim meum suave est, et onus meum leve* (Matth. xi, 28). Asperum quippe jugum, et duræ, sicut diximus, servitutis pondus est, subesse temporalibus, ambire terrena, retinere labentia, velle stare in non stantibus, appetere quidem transeuntia, sed cum transeuntibus nolle transire. Dum enim contra votum cuncta fugiunt, quæ prius mentem ex desiderio adeptionis affixerant post ex pavore amissionis premunt.

CAP. LX. — *Calamum quassatum non conteret* (Matth. xii, 20).

(In exposit. B. Job, l. xxxiii, num. 7.) Per calamum vel arundinem nitor gloriæ temporalis exprimitur, sicut de justis per Sapiëntiam dicitur: *Fulgubunt justi, et sicut scintillæ in arundinetis discurrent* (Sap. iii, 7). Arundinetum namque vitam sæcularium appellat, qui more arundinum per temporalem gloriam foris, quasi ad alta proficiunt, sed intus a soliditate veritatis inanescent. Unde et Judæorum regnum calamo comparatur, cum per prophetam apparente in veritate carnis Domino dicitur: *Calamum quassatum non conteret, et linum fumigans non exstinguet* (Isa. xlii, 3). Quid enim calami nomine, nisi Judaici populi temporale regnum denuntiat, nitens quidem exterius, sed interius vacuum? Et quia in eodem populo genus jam regale defecerat, et regnum ejus alienigena possidebat, apte hoc idcirco regnum quassatum calamum vocat. Quid vero per linum, nisi ejus sacerdotium exprimitur, quod lineis nimirum vestibus utebatur? Quod quia in adventu Domini charitatis ardorem perdidit, quasi amisso jam igne fidei, non ardens sed fumigans fuit. Incarnatus autem Dominus calamum quassatum non confregit, et linum fumigans non exstinxit, quia Judææ regnum quod pene destructum jam fuerat, ejusque sacerdotium quod ignem fidei non tenebat, non potestate judicii percussit, sed cum patientiæ longanimitate toleravit.

CAP. LXI. — *Omne verbum otiosum* (Matth. xii, 16).

(In exposit. B. Job, lib. vii, num. 58.) Veritas admonet dicens: *Omne verbum otiosum quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die judicii* (Matth. xii, 36). Otiosum quippe verbum est, quod ratione justæ necessitatis, aut intentione piæ utilitatis caret. Si ergo ratio de otioso sermone exigitur, pensandum valde est quæ poena illud multiloquium sequitur, in quo etiam per superbiæ verba peccatur?

CAP. LXII. — *Idem ac supra.*

(Homil. 6 in Evangel., num. ult.) Mecum vos admono et ab otioso sermone parcemus, inutiliter loqui declinemus; in quantum refrenare linguam prævalemus, in ventum verba non defluant, cum Rex dicat: *Omne verbum otiosum quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die judicii* (Matth. xii, 36). Otiosum quippe verbum est quod aut utilitate rectitudinis, aut ratione judicii necessitatis caret.

CAP. LXIII. — *Cum spiritus septem reddat* (Matth. xii, 45).

(In exposit. B. Job, l. b. vii, num. 20.) Plerumque vitiorum contritionem in nobis Dominus agere inchoat. Sed cum mens ex ipso exordio profectus extollitur, cumque se jam quasi de virtutibus erigit, ævenienti contra se adversario aditum pandit: qui cordis intima penetrans, omne quod in ea de studio bonæ inchoationis invenerit, confringit; tantoque se vehementius in ejus contractione exhibet, quanto et gravius, quia vel ad modicum fuerat projectus, dolet. Unde et teste Evangelio, et voce Veritatis (Matth. xii), ad neglectam domum conscientiæ spiritus qui solus exiit, cum spiritibus septem reddit.

CAP. LXIV. — *Orto sole aruerunt* (Matth. xiii, 6).

(In exposit. Ezech. lib. ii, hom. 7.) De jactis seminibus Dominus dicit: *Orto sole aruerunt* (Matth. xiii, 6). Quia videlicet facta persecucione in reprobis cordibus prædicationis verba siccantur.

CAP. LXV. — *Qui habet aures audiendi, audiat* (Matth. xiii, 9).

(Ibid., lib. ii, hom. 2, num. 2.) Sciendum quia oculi atque aures corporis a sunt etiam carnalibus, eisque sunt in usu rerum quæ corporaliter vident: oculi vero atque aures cordis solummodo spiritualium sunt, qui invisibilia per intellectum vident, et laudem Dei sine sono audiunt. Has omnipotens Dominus aures quærebat, cum diceret: *Qui habet aures audiendi, audiat* (Matth. xiii, 9). Quis namque in illo populo esse tunc poterat, qui aures corporis non haberet? Sed dum dicitur: *Qui habet aures audiendi, audiat*, aperte monstratur quod illas aures quæreret, quas omnes habere non poterant.

CAP. LXVI. — *Fallacia divitiarum suffocat verbum* (Matth. xiii, 22).

(Ibid., lib. ii, hom. 6, num. 2.) Sunt itaque in sanctæ Ecclesiæ aedificata constructa gazophylacia, quia abundat divitiarum scientiæ lingua doctorum. Has veras esse divitias ipsa per se Veritas denuntiat, cum de transitoriis divitiis dicit: *Fallacia divitiarum suffocat verbum* (Matth. xiii, 22). Sapiëntia enim atque scientia doctrinæ spiritualis, veræ sunt divitiæ, in quarum comparatione, quæ transire possunt, falsæ nominantur. De his divitiis per Salomonem dicitur: *Thesaurus desiderabilis requiescit in ore sapientis* (Prov. xxi, 20). Excepto autem eo, quod ad æternam patriam divitiæ spiritalis ducunt, est eis a terrenis divitiis magna distantia; quia spiritalis divitiæ erogata proficiunt, terrenæ autem divitiæ aut erogantur, et deficiunt: aut retinentur, et utiles non sunt.

CAP. LXVII. — *Colligite zizania* (Matth. xiii, 30).

(In exposit. B. Job, lib. ix, num. 98.) Ipsa quoque supplicia quæ ex lance justitiæ prodeunt, inferri sine ordine nequaquam possunt. Quomodo namque in supplicii ordo non erit, dum damnatum quemque juxta modum criminis et retributio sequitur ultionis? Hinc quippe scriptum est: *Potentes poterit tormentum patientur, et fortioribus fortior instat cruciatio* (Sap. vi, 7). Hinc in Babylonis damnatione dicitur: *Quantum exaltavit se, et in deliciis fuit, date illi tormentum et luctum* (Apoc. xviii, 7). Si igitur juxta modum culpæ poena distinguitur, constat nimirum quod in supplicii ordo servatur. Et nisi tormentorum summam meritum acta dirimerent, nequaquam judex veniens diciturum se messoribus esse perhiberet: *Colligite zizania et ligate ea in fasciculis, ad comburendum* (Matth. xiii, 30). Si enim nullus in supplicii ordo servabitur, cur comburenda zizania in fasciculis ligantur? Sed nimirum fasciculos ad comburendum ligare est eos qui æterno igni tradendi sunt paribus sociare; ut quos similiter culpa inquinat, par etiam poena constringat; et qui nequaquam dispari iniquitate polluti sunt, nequaquam dispari

tormento crucientur; quatenus simul damnatio con-
terat, quos simul elatio sublevarat : quosque non
dissimiliter dilatabat ambitio, non dissimilis angustet
afflictio : et par cruciet flamma supplicii quos in
igne luxuriæ par succendit flamma peccati. Sicut
enim in domo Patris mansiones multæ sunt (Joan.
xiv) pro diversitate virtutis, sic damnatos diverso
supplicio gehennæ ignibus subicit disparilitas crimi-
nis : quæ scilicet gehenna quamvis cunctis una sit,
non tamen cunctos una eademque qualitate succen-
dit. Nam sicut uno sole tangimur, nec tamen sub eo
uno ordine omnes æstuamus, quia juxta qualitatem
corporis, sentitur etiam pondus caloris; sic damna-
tos, et una est gehenna quæ afflicta, et tamen non
una omnes qualitate comburit, quia quod hic agit
dispar valetudo corporum, hoc illic exhibet dispar
causa meritorum.

CAP. LXVIII. — *Simile est regnum cælorum sagenæ*
(Matth. xiii, 47).

(In exposit. B. Job, lib. xxxiii, num. 34.) *Simile*
est regnum cælorum sagenæ missæ in mari, et ex
omni genere piscium congreganti (Matth. xiii, 47).
Regnum cælorum, scilicet Ecclesia vocatur, cujus
dum mores Dominus ad superna sublevarat, jam hæc
ipsa in Domino per cælestem conversationem regnat.
Quæ recte sagenæ in mari missæ comparatur, ex
omni genere piscium congreganti, quia missa in hoc
Gentilitatis sæculo nullum respuit, sed malos cum
bonis, superbos cum humilibus, iracundos cum
mitibus et fatuos cum sapientibus cepit.

CAP. LXIX. — *Date illis vos manducare* (Matth. xiv,
17).

(In exposit. B. Job, lib. i, num. 27.) De esurienti-
bus plebibus dicitur : *Date illis vos manducare*. Et
rursum : *Dimittere eos jejunos nolo, ne deficiant*
(Matth. xiv, 17). Id est, in prædicatione vestra
verbum consolationis accipiant, ne a veritatis pa-
bulo jejuni remanentes, in hujus vitæ labore defi-
ciant.

CAP. LXX. — *Idem ac supra.*

(In exposit. B. Job, lib. xxvii, num. 22.) Omni-
potens Deus per prædicatores suos prius nos de
prava actione corripiens conentit, et postmodum per
spem consolans nutrit. Si enim divina dispensatio
per has nubes judicium modo non ageret, nequa-
quam eisdem nubibus dixisset : *Accipite Spiritum*
sanctum : quorum remisistis peccata, remittuntur eis,
et quorum relinqueritis, retenta sunt (Joan. xx, 22).
Et rursum si per has jejuna corda non pasceret,
nequaquam de esurientibus populus Dominus dice-
ret : *Date illis vos manducare* (Matth. xiv, 16). Quod
sic tunc eorum manibus factum credimus, ut hoc
eorum verbis quotidie fieri sine cessatione videamus :
quid enim agit Petrus, cum per Epistolas loquitur,
nisi ut verbi pabulo corda nostra male jejuna satien-
tur? Quid Paulus, quid Joannes per Epistolas lo-
quentes operantur, nisi ut mentes nostræ cælestia
alimenta percipiant, et inediæ suæ fastidium quo
moriebantur vincant?

CAP. LXXI. — *Si cæcus cæco ducatum* (Matth. xv,
14).

(Regul. pastoral. i part., cap. 1.) Nimirum pasto-
rum imperitia meritis congruit subjectorum, quia
quamvis lumen scientiæ sua culpa exigente non ha-
beant, districto tamen judicio agitur ut per eorum
ignorantiam hi etiam qui sequuntur offendant. Hinc
namque in Evangelio per seipsum Veritas dicit :
*Si cæcus cæco ducatum præbeat, ambo in fossam ca-
dunt* (Matth. xv, 14).

CAP. LXXII. — *Non enim sapis quæ Dei sunt* (Matth.
xvi, 25.)

(In exposit. B. Job, lib. x, num. 5.) Ipse quippe
sibi homo loquitur, cum per hoc quod sentit nequa-
quam divinitatis spiritu a carnalis prudentiæ intel-

A lecta separatur : cum caro sensum exerit, et mentem
quasi ad intelligentiam provocans foras mittit. Unde
et adhuc Petro terrena sapientia Veritas dicit : *Non*
enim sapis quæ Dei sunt, sed quæ hominum (Matth.
xvi, 23). Cui tamen recta confitenti dicitur : *Caro et*
sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus qui in cælis
est (Ibid., 17).

CAP. LXXIII. — *Si quis vult post me venire* (Matth.
xvi, 24).

(In exposit. B. Job, lib. xxxiii, num. 15.) Voce
Veritatis dicitur : *Si quis vult post me venire, abneget*
semetipsum sibi (Luc. ix, 23). Semetipsum enim ab-
negat, qui, calcato typo superbiæ, ante Dei oculos
esse se a se alienum demonstrat.

CAP. LXXIV. — *Idem ac supra.*

(Hom. 10 in Ezech., num. 7.) *Qui vult post me*
venire, abneget semetipsum (Matth. xvi, 24). Semet-
ipsum abnegat, qui mutatus ad meliora, incipit esse
quod non erat, et desinit esse quod erat.

CAP. LXXV. — *Vestimenta ejus facta sunt candida*
(Matth. xvii, 2).

(In exposit. B. Job, lib. xxxii, num. 8.) Ipse vero
gloriosus est qui dum seipso perfruitur, accedentis
laudis indigens non est. Ipse speciosus induitur ves-
tibus, quia sanctorum Angelorum choros quos con-
didit, in usum sui decoris assumpsit; et velut quam-
dam vestem gloriosam sibi Ecclesiam exhibet, non
habentem maculam, aut rugam (Ephes. v). Unde ei
per Prophetam dicitur : *Confessionem et decorem in-*
duisti amictus lumine sicut vestimento (Psal. ciii, 2).
Hic quippe confessionem, illic decorem : quia quos
hic per penitentiam confitentes fecerit, illic fulgen-
tes per decorem justitiæ ostendit. Luce ergo sicut
vestimento amicitur, quia sanctis omnibus quibus
dictum est : *Vos estis lux mundi* (Matth. v, 14), in
illa æterna gloria vestietur. Unde per Evangelium di-
citur, quia transfigurato in monte Domino vestimen-
ta ejus facta sunt candida sicut nix (Matth. xvi). In
qua transfiguratione, quid aliud quam resurrectionis
ultimæ gloria nuntiatur? In monte enim vestimenta
ejus sicut nix facta sunt, quia in supernæ claritatis
culmine sancti omnes ei luce justitiæ fulgentes ad-
hærebunt.

CAP. LXXVI. — *Faciamus hic tria tabernacula*
(Matth. xvii, 4).

(In exposit. B. Job, lib. viii, num. 92.) Justi nec
oblata bona hic pro magno suscipiunt, nec illata
mala valde pertimescunt, sed et cum bonis præsen-
tibus utuntur, ventura mala metuunt; et dum de
malis præsentibus gemunt, bonorum sequentium
amore consolantur. Sicut temporali refoventur sub-
sidio, sicut viator in stabulo utitur lecto, pausat et
recedere festinat : quiescit corpore, sed ad aliud
tendit mente. Nonnumquam vero et adversa perpeti
appetunt, in transitoriis prosperari refugiunt; ne de-
lectatione itineris a patriæ perventione tardentur; ne
gressum cordis in via peregrinationis figant, et
quandoque ad conspectum cælestis patriæ sine re-
muneratione perveniant. Gaudent despici, nec dol-
ent se necessitatibus affligi. Qui igitur contra præ-
sentia se adversa non muniunt, quasi contra æstus et
pluvias habere tabernaculum nolunt. Unde et Petrus
jure reprehenditur (Matth. xvii), quia necdum men-
tis perfectione roboratus veritatis claritate cognita,
in terra figere tabernaculum conatur. Justi itaque
hic se construere negligunt, ubi peregrinos se et
hospites moverunt. Quia enim in propriis gaude-
re desiderant, esse in alieno felices recusant. Injusti au-
tem quanto longius ab æternæ patriæ hæreditate di-
visi sunt, tanto in terra altius fundamenta cogitatio-
nis figunt.

CAP. LXXVII. — *Elias quidem venturus est*
(Matth. xvii, 11).

(In exposit. B. Job, lib. xx, num. 66.) Etsi ad cæ-
lum raptus Elias esse perhibetur, mortem tamen dis-

tolis, non erasit. De ipso quippe ore Veritatis dicitur: *Elias quidem venturus est, et restituet omnia* (Matth. xviii, 11); venit enim restitutus omnia, quia ad hoc nimis huic mundo restituitur, ut et prædicationis munera impleret, et carnis debitum solvat.

CAP. LXXVIII. — *Idem ac supra.*

(In exposit. B. Job, lib. xxxv, num. 24.) In Evangelio Veritas dicit: *Elias venit, et ille restituet omnia* (Matth. xviii, 11). Nunc enim amisit Israelitas Ecclesia, quos convertere prædicando non valet; sed tunc Elia prædicante, dum quot iuvenior colligit, velut plenus recipit quod amisit.

CAP. LXXIX. — *Reges terræ a quibus accipiunt* (Matth. xvii, 24).

(Hom. 7 lib. 1 in Ezechiel, num. 4.) In nostro bono opere aliquando cavendum est scandalum proximi, aliquando vero pro nihilo contemnendum. Quod in ipso nostro auctore didicimus, qui dum tributum Petro inquisito peteretur, prius paradigma proposuit, per quod se nihil debere respondi; dicens: *Reges terræ a quibus accipiunt tributum vel censum? a filiis suis an ab alienis* (Matth. xvii, 24, 25)? Cui cum diceretur, *ab alienis*, illico respondit: *Ergo liberi sunt filii*. Sed postquam se liberum esse monstravit, ne fortasse scandalum cuiquam faceret, subdidit: *Ut autem non scandalizemus eos, vade ad mare, et mitte hamum: et eum piscem qui prius ascenderit tolle, et aperto ore ejus invenies staterem; illum sumens da eis pro me et te* (Ibid., 26). Qui rursus, cum diceret, *quia omne quod in os intrat, non coinquinat hominem, et tunc accedentes dixerunt: Si is quia Pharisei audito verbo scandalizati sunt; at ille respondens ait: Omnis plantatio quam non plantavit Pater meus cælestis, eradicabitur. Sinite illos: cæci sunt et duces cæcorum* (Matth. xv, 11). Ecce magistra veritas ne in quorundam cordibus scandalum gigneretur, quod non debuit, tributum dedit. Et rursus cum generari scandalum in quorundam cordibus contra veritatem vidit, in suo eos scandalo remanere permisit. Ex qua re nobis considerandum est, quia in quantum sine peccato possumus, vitare proximorum scandalum debemus. Si autem de veritate scandalum sumitur, utilis permittitur nasci scandalum, quam veritas relinquatur.

CAP. LXXX. — *Qui scandalizaverit unum* (Matth. xviii, 6).

(In exposit. B. Job, lib. vi, num. 37.) *Qui scandalizaverit unum de pusillis istis, qui in me credunt, expedit ei ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, et demergatur in profundum maris* (Matth. xviii, 6). Quid per mare nisi sæculum, quid per mola asinariam, nisi actio terrena signatur? Quæ dum colla mentis per stulta desideria constringit, hanc in laboris circuitum mittit. Sunt itaque nonnulli, qui dum terrenas actiones deserunt, et ad contemplationis studia, humilitate postposita, ultra intelligentiæ vires surgunt, non solum se in errore dejiciunt, sed infirmos quosque a gremio unitatis dividunt. Qui unum de minimis scandalizat, melius illi fuerat, ligata collo mola asinaria, in mare projici, quia perverse menti expeditus esse potuisset, ut occupata in mundo terrena negotia ageret, quam per contemplationis studia ad multorum perniciem vacaret.

CAP. LXXXI. — *Idem ac supra.*

(Regul. pastoral. 1 part., cap. 2.) Nemo quippe amplius in Ecclesia nocet, quam qui perverse agens, nomen vel ordinem sanctitatis habet. Delinquentem namque hunc redarguere nullus præsumit, et in exemplum culpa vehementer extenditur, quando pro reverentia ordinis peccator honoratur. Indigni autem quique tanti reatus pondera sugerent, si veritatis sententiam sollicita cordis aure pensarent, quæ ait: *Qui scandalizaverit unum de pusillis istis qui in*

me credunt, expedit ei ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, et demergatur in profundum maris (Matth. xviii, 6). Per mola quippe asinariam secularis vite circuitus ac labor exprimitur et per profundum maris extrema damnatio designatur. Qui ergo ad sanctitatis speciem deductus, vel verbo destruit cæteros vel exemplo, melius profecto fuerit ut hunc ad mortem sub exteriori habitu terrena acta constringerent, quam sacra officia in culpa cæteris imitabilem demonstrarent. Quia nimirum si solus eaderet, utcumque hunc tolerabilior inferni pœna cruciaret.

CAP. LXXXII. — *Qui ei debebat decem millia* (Matth. xviii, 24).

Dialogor. lib. iv, cap. 60.) Sciendum est quod ille recte sui videlicet delicti veniam postulat, qui prius hoc quod in ipso delinquitur relaxat. Munus enim non accipitur, nisi ante discordia ab animo pellatur, dicente Veritate: *Si offers munus tuum ad altare, et recordatus fueris, quia habet aliquid adversam te frater tuus, relinque ibi munus tuum ante altare; et vade prius reconciliari fratri tuo: et tunc veniens offeres munus tuum* (Matth. v, 23, 24). Qua in re pensandum est, cum omnis culpa munere solvatur, quam gravis est culpa discordiæ, pro qua nec munus accipitur. Debemus itaque ad proximum quamvis longe positum longeque disjunctum, mente ire, eique animum subdere, humilitate illum ac benevolentia placare; ut scilicet Conditor nos ter, dum tale placitum nostræ mentis aspererit, a peccato nos solvat qui munus pro culpa sumit. Veritatis autem voce attestante didicimus: quia servus qui decem millia talenta debebat, cum poenitentiam ageret, absolutionem debiti a Domino accepit: sed quia conservo suo centum sibi denarios debenti debitum non dimisit, et hoc est jussum exigi quod ei fuerat jam dimissum. Ex quibus videlicet dictis constat, quia si hoc quod in nos delinquitur, ex corde non dimittimus, et illud rursus a nobis exigit, quod nobis jam per poenitentiam dimissum fuisse gaudebamus.

CAP. LXXXIII. — *Non omnes capiunt verbum hoc* (Matth. xix, 11).

(Regul. pastoral. tert. part., admonit. 29.) Per semetipsam de virginitatis integritate Veritas dicit: *Non omnes capiunt hoc verbum* (Matth. xix, 11). Quod ideo innotuit summum, quia denegavit omnium; et dum prædicit quia difficile capitur, audientibus innotuit ceptum cum qua cautela tenetur.

CAP. LXXXIV. — *Facilius est camelum* (Matth. xix, 24).

(In exposit. B. Job, lib. xxxv, num. 38.) Quia enim ad suscipienda onera sponte se camelus humilitat, non immerito Redemptoris gratiam signat, qui in eo quod infirmitatis nostræ onera suscipere dignatus est, a potestatis suæ celsitudine sponte descendit. Unde et per Evangelistam dicit: *Potestatem habeo ponendi animam meam, et potestatem habeo iterum sumendi eam*. Et: *Nemo tollit eam a me* (Joan, x, 18). Et unde iterum dicit: *Facilius est camelum per foramen acus transire, quam divitem intrare in regnum cælorum* (Matth. xix, 24). Quid enim nomine divitis, nisi quemlibet elatum, quid cameli appellatione, nisi proptiam considerationem signat? Camelus enim per foramen acus transiit, cum idem Redemptor nos usque ad susceptionem mortis per angustias passionis intravit. Quæ passio velut acus extitit, quia dolore corpus pupugit. Facilius autem camelus foramen acus, quam dives regnum cælorum ingreditur; quin nisi ipse prius infirmitatis nostræ onera suscipiens, per passionem suam formam nobis humilitatis ostenderet, nequaquam se ad humilitatem illius superba nostra rigiditas inclinaret.

CAP. LXXXV. — *In regeneratione cum sederit filius* (Matth. xix, 28).

(In exposit. B. Job, lib. iv, num. 46.) Ortus vero

auroræ est illa nova natiuitas resurrectionis qua sancta Ecclesia etiam carne suscitata oritur ad contemplandum lumen æternitatis. Si enim ipsa carnis nostræ resurrectio, quasi quedam natiuitas non esset, de ea Veritas non dixisset: *In regeneratione cum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ.* (Matth. xix, 28). Esse ergo hanc ortum vidit, quam regenerationem vocavit.

CAP. LXXXVI. — Idem ac supra.

(In exposit. B. Job, lib. x, num. 52.) Tunc enim cum Deo iudices veniunt, qui nunc pro Deo injuste iudicantur. Tunc eorum lux tanto latius emicat, quanto eos nunc moras persequentium durius angustat. Tunc reproborum oculis patescet quod celesti potestate submissi sunt, qui terrena omnia sponte reliquerant. Unde electis suis Veritas dicit: *Vos qui seculi estis me, in regeneratione cum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis et vos super duodecim sedes, iudicantes duodecim tribus Israel.* (Matth. xix, 28). Quis enim? Plusquam duodecim iudices illa interit confessus curia non habebit? Sed nimirum duodecimario numero quantitas universitatis exprimitur, quia quisquis stimulo divini amoris excitatus hic possessa reliquerit, illic proculdubio culmen iudiciariæ potestatis obtinebit. Ut simul tunc iudex cum iudice veniat, qui nunc consideratione iudicii sese spontanea paupertate castigat. Hinc est enim quod de sanctæ Ecclesiæ Sponso per Salomonem dicitur: *Nobis in portis viri ejus, quando sederis cum senatoribus terræ.* (Prov. xxxi, 25). Hinc Isaias ait: *Dominus ad iudicium veniet cum senioribus populi sui.* (Isa. iii, 14). Hinc eosdem Seniores Veritas non iam servos, sed amicos denuntiat, dicens: *Non iam dico vos servos, sed amicos meos.* (Joan. xv, 15). Quos nimirum Psalmista intrens, ait: *Mihi autem honorati sunt amici tui, Deus.* (Psal. cxlxxvii, 17). Quorum enim celsitudinem cordis aspiceret, mundi gloriam qua calce calcarent protinus addidit: *Nimis confortatus est principatus eorum.* Ac ne paucos esse crederemus, quos proleere usque ad summa tantæ perfectionis agnoscimus, illico adjuvat: *Diminorabo eos, et super arenam multiplicabuntur.* (Ibid., 18). Quot itaque nunc pro amore veritatis sese libenter humiliant, tot tunc in iudicio lampades corascent.

CAP. LXXXVII. — Centuplum accipiet. (Matth. xix, 29).

(In exposit. B. Job, lib. xv, num. 18.) Pro bono nostro opere et hic nobis mentis requies, et illic gaudia æterna præparantur, Veritate attestante, quæ ait: *Si quis reliquerit domos aut agros, etc. centuplum in hoc sæculo recipiet, et in futuro vitam æternam possidebit.* (Matth. xix, 29). Centenarius quippe numerus decemplexo denario fit perfectus. Hic itaque centuplum recipit, qui etsi nil habuerit, ipsa tamen perfectione mentis jam in hoc sæculo habere nil querit.

CAP. LXXXVIII. — Idem ac supra.

(Lib. ii in Ezech. hom. 6, num. 16.) Denarius autem numerus per semetipsum multiplicatus in centenarium surgit. Unde recte per centenarium magna perfectio designatur, sicut de electis dicitur: *Omnis qui reliquit domum, vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros, propter nomen meum, centuplum accipiet, et vitam æternam possidebit.* (Matth. xix, 29.) Neque etenim sanctus quisque ideo terrena deserit, ut hæc possidere in hoc mundo multipliciter possit; quia quisquis terreno studio terram relinquit, terram non relinquit, sed appetit. Nec qui unam uxorem deserit, centum recepturus est: sed per centenarium numerum perfectio designatur, post quam etiam vita æterna promittitur. Quia quisquis pro Dei nomine temporalia atque terrena contemnit, et hic perfectionem mentis recipit, ut jam ea non appetat quæ contemnit, et in sequenti sæculo ad æternam vite gloriam pervenit. Centies itaque recipit quod dedit, qui perfectionis spiritum accipiens terrenis non indiget, etiamset hæc

non habet. Ille enim pauper est qui eget eo quod non habet. Nam et qui non habens, habere non appetit, dives est; paupertas quippe in inopia mentis est, non in qualitate possessionis. Nam cui cum paupertate bene convenit, non est pauper.

CAP. LXXXIX. — Potestis bibere calicem. (Matth. xx, 23.)

(In exposit. B. Job, lib. 17, num. 5.) Ad has vias timentia discipulorum corda revocabat, cum locum iam gloriæ quærerent, sed eisdem gloriæ iter ignorarent, dicens: *Potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum?* (Matth. xx, 22.) Confessionis quippe illius celsitudinem a dextris sinistrisque quæsierant, sed quanta ad hæc esset itineris angustia non videbant. Unde et eorum mox oculis imitandus calix passionis objicitur: ut videlicet sit ad sublimitatis gaudia tenderent, prius viam humilitatis invenirent.

CAP. XC. — Idem ac supra.

(Homil. 27, in Evang., num. 4.) Dum filii Zebedæi interveniente matre quærerent, ut unus a dextris Dei, et alius a sinistris sedere debuissent, audierunt: *Potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum?* (Matth. xx, 22.) Jam locum celsitudinis quærebant, ad viam illos Veritas revocat, per quam ad celsitudinem venirent; ac si dicitur: Jam vos locus delectat celsitudinis, sed prius via exerceat laboris; per calicem enim pertingitur ad maiestatem. Si mens vestra appetit quod demulcet, prius bibite quod dolet: sic per amarum poculum confectionis pervenitur ad gaudium salutis.

CAP. XCI. — Calicem quidem meum bibete. (Matth. xx, 23.)

(Homil. 35 ibid., num. 7.) Duo quippe sunt martyrii genera: unum in mente, aliud in mente simul et actione. Esse itaque martyres possumus, etiamsi nullo ferro percussentium trucidemur. Mors quippe a persequente, martyrium in aperto opere est: ferre vero continuias, odientem diligere, martyrium est in occulta cogitatione. Nam quia duo sunt martyrii genera, unum in occulto opere, aliud in publico, testatur Veritas quæ Zebedæi filios requirit, dicens: *Potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum.* (Matth. xx, 22.) Cui enim protinus respondissent: *Possumus, illico Dominus respondit, dicens: Calicem quidem meum bibete.* Quid enim per calicem, nisi dolorem passionis accipimus? De quo alias dicit: *Pater, si fieri potest, transeat a me calix iste.* (Matth. xxvi, 39.) Et Zebedæi filii, id est Jacobus et Joannes, non uterque per martyrium occubuit; et tamen quod uterque calicem biberet, audivit. Joannes namque nequaquam per martyrium vitam finivit, sed tamen martyr existit, quia passionem quam non suscepit in corpore, servavit in mente.

CAP. XCII. — Duo cæci sedentes secus viam. (Matth. xx, 30).

(In exposit. B. Job, lib. 19, num. 5.) In Evangelio scriptum est, quia egrediens Dominus a Jericho transibat: duo autem cæci sedentes iuxta viam clamaverunt, dicentes: *Domine, miserere nostri, fili David.* (Matth. xx, 30.) Ad quorum vocem sicut illic scriptum est: Stetit Jesus et lumen reddidit. Quid est autem transeundo audire, stando lumen restituere, nisi quod per humanitatem suam nobis miserus est, qui per divinitatis suæ potentiam a nobis mentis nostræ tenebras exclusit? Quod enim propter nos natus et passus est, quod resurrexit, ascendit in cælum; quasi transit Jesus: quia hæc nimirum actio temporalis est. Sed stans nos tetigit, et illuminavit; quia non sicut illa dispensatio temporalis, ita verbi æternitas transit, quæ in se manens, innovat omnia; stare enim Dei est, incommutabili cogitatione mutabilia cuncta disponere. Qui ergo voces petentium transiens audivit, stans lumen reddidit; quia etsi propter nos temporalia pertulit, inde tamen nobis lucem tribuit, unde habere mutabilitatis transitum nescit.

CAP. XCH. — *Vestimenta sua straverunt*
(*Matth. xxi, 8.*)

(In Ezechiel. lib. ii, hom. 5, num. 2.) Redemptor noster cum aëllum sedens Jerusalem tenderet, sicut Evangelista testatur: *Multi vestimenta sua straverunt in via; et qui præibant, et qui sequebantur clamabant, dicentes: Hosanna in excelsis, benedictus qui venit in nomine Domini* (*Matth. xxi, 8.*) Salvator etenim noster aëllum sedens, Jerusalem tendit, quando uniuscujusque fidelis animam regens, videlicet jumentum suum, ad pacis intimæ visionem ducit. Jumentum etiam sedet, cum sanctæ Ecclesiæ universaliter præsidet, eamque in supernæ pacis desiderium accendit. Multi autem vestimenta sua sternunt in via, quia corpora sua per abstinentiam domant, ut ei iter ad mentem præparent, vel exempla bona sequentibus præbeant. Alii autem frondes vel ramos cædunt de arboribus, et sternunt in via; quia in doctrina veritatis, verba atque sententias patrum ex eorum eloquio excerpunt: ut hæc in via Dei ad auditoris animum venientes, humili prædicatione submittant. Quod indigni quoque et nos modo facimus. Nam cum patrum sententias in sermone exhortationis assumimus, frondes de arboribus cædimus; et has in via omnipotentis Domini sternimus. Sed qui præibant, et qui sequebantur clamabant: *Hosanna*. Præcessit quippe Judaicus populus, secutus est gentilis. Et quia omnes electi, sive qui in Judæa esse potuerunt, sive qui nunc in Ecclesia existunt, in Mediatorem Dei et hominum crediderunt et credunt, qui præeunt et qui sequuntur, Hosanna clamant: Hosanna autem Latina lingua, salva nos dicitur: ab ipso enim salutem et priores quæsierunt, et presentes quæerunt, et benedictum qui venit in nomine Domini confitentur. Quoniam una fides, una spes est præcedentium atque sequentium populorum. Nam sicut illorum peccata passione ac resurrectione ejus sanata sunt, ita nos præterita passione illius, ac permanentes in sæcula resurrectione salvamur. Quem enim priores nostri ex Judaico populo crediderunt atque amaverunt venturum, hunc nos et venisse credimus et amamus, ejusque desiderio accendimur, ut eum facie ad faciem contemplemur.

CAP. XCIV. — *Dominus... æs.... nummulariorum*
(*Matth. xxi, 12.*)

(In exposit. B. Job, lib. xxv, num. 36.) Neque enim frustra per semetipsum Dominus æs nummulariorum fudit, et cathedras vendentium columbas everit: (*Matth. xxi*), nimirum significans quia per magistros quidem vitam judicat plebium, sed per semetipsum facta examinat magistrorum. Quamvis etiam subditorum vitia quæ a magistris modo vel dissimulantur judicari, vel nequeunt, ejus procul dubio judicio reserventur.

CAP. XCV. — *Ligate ei manus et pedes*
(*Matth. xxii, 13.*)

(In exposit. B. Job, lib. xxv, num. 22.) Tunc enim coactus in tenebras exteriores mittitur, qui nunc interioribus excæcatur voluntarie.

CAP. XCVI. — *Ligatis pedibus ejus ac manibus.*
(*Matth. xxii, 13.*)

(Hom. 9 lib. i in Ezech., num. 34.) Sub unius damnati specie multitudo omnis exprimitur reproborum, cum voce Veritatis dicitur: *Ligatis pedibus ac manibus ejus, mittite eum in tenebras exteriores: illic erit fletus et stridor dentium* (*Matth. xxii, 13.*) Tunc enim reprobi in exteriores tenebras cadunt, quia nunc in interiores sua se sponte dejecerunt, ut veritatis lumen nec credendo, nec bene operando sequerentur. In quibus, ligatis pedibus ac manibus, mitti præcipiuntur, quia nunc dum tempus operandi atque currendi est, habere manus et pedes liberos in bona actione noluerunt.

CAP. XCVII. — *Omnia opera sua faciunt*
(*Matth. xxiii, 5.*)

(In exposit. B. Job, lib. 15, num. 4.) Sæpe hypocrita, dum sanctum se simulat, et iniquum exhibere

A minime formidat, ab omnibus honoratur, eique sanctitatis gloria defertur ab his qui exteriora ceruunt, sed interiora perspicere nequeunt. Unde fit ut gaudeat in prima sessione, bilarescat in primo recubitu, infleat in prima salutatione, eleveatur in reverenti voce obsequentium, et superba cogitatione tumeat in famulatu subditorum. Sicut voce quoque Veritatis de talibus dicitur: *Omnia vero opera sua faciunt ut videantur ab hominibus; dilatant enim phylacteria sua, et magnificant fimbrias suas: amant enim primos recubitus in cœnis, et primas cathedras in synagogis, et salutationes in foro, et vocari ab hominibus Rabbi* (*Matth. xxiii, 25 et seq.*) Sed hoc eorum gaudium eternitati comparatum quid erit, quando irruente mortis articulo ita consumitur, ac si omnino non fuerit? Cujus nimirum gaudii letitia pertransit, et poena permanet; et cum res amittitur, causa durat.

CAP. XCVIII. — *Væ vobis, hypocritæ* (*Matth. xxiii, 15.*)

(In exposit. B. Job, lib. 1, num. 24.) Habuit vero et ante Redemptoris adventum Judæa boves, quia ad prædicandum misit operarios, quibus voce Veritatis dicitur: *Væ vobis, hypocritæ, qui circumitis mare et aridam, ut faciatis unum proselytum. Et cum fuerit factus, facitis eum filium gehennæ duplo quam vos* (*Matth. xxiii, 15.*)

CAP. XCIX. — *Decimatis mentham* (*Matth. xxiii, 23.*)

(Regul. pastoral. tert. part., admonit. 34.) Pharisæi ore Veritatis increpantur, cum audiant: *Decimatis mentham, et anetum, et cymimum; et retinatis quæ graviora sunt legis, judicium, et misericordiam, et fidem* (*Matth. xxiii, 23.*) Neque enim negligenter audiendum est quod cum decimare eos minima diceret, extrema quidem de oleribus maluit, sed tamen bene olentia memorare: ut profecto ostenderet, quia simulatores cum parva custodiunt, odorem de se extendere sanctæ opinionis quæerant. Et quamvis implere maxima prætermittant, ea tamen minima observant, quæ humano judicio longo lateoque redolent.

CAP. C. — *Liquantes culicem* (*Matth. xxiii, 24.*)

(Regulæ pastoral. tert. part., admonit. 34.) Quisdam in culpis gravioribus alto reata se obligant, et tamen plerumque in parvis quæ custodiunt deterius peccant; quia et in illis iniqua faciunt, et per ista se hominibus, quia iniqui sunt, tegunt. Unde fit ut cum majora mala perpetrent, coram Deo aperte iniquitatis sit: et cum parva bona custodiunt coram hominibus, simulatæ sanctitatis. Hinc est enim quod Pharisæis dicitur: *Liquantes culicem, camelum autem glutientes* (*Matth. xxiii, 24.*) Ac si aperte diceretur: *Minima mala discernitis, majora devoratis.*

CAP. CI. — *Væ... similes estis sepulcris* (*Matth. xxiii, 27.*)

(In exposit. B. Job, lib. 26, num. 59.) Simulatores quique actione nequitæ intrinsecus tenebrescunt, et ostensione justitiæ superficiei tenus dealbantur. Quibus voce Dominica dicitur: *Væ vobis Scribæ et Pharisæi hypocritæ, quia similes estis sepulcris dealbatis, quæ foris apparent hominibus speciosa, intus vero plena sunt ossibus mortuorum et omni spurcitia. Ita et vos foris quidem apparetis hominibus justis, intus autem pleni estis hypocrisis et iniquitate* (*Matth. xxiii, 27.*) Foris ergo ostendendo servant quæ vivendo intus impugnant. Intus vero mala cogitantes exaggerant quæ foris aliud superducentes occultant. Apud districtum itaque judicem excusationem jam de ignorantia habere non possunt, quia dum ante oculos hominum omnem modum sanctitatis ostentant, ipsi sibi sunt testificia, quia bene vivere non ignorant.

CAP. CII. — *Abundavit iniquitas* (*Matth. xxiv, 12.*)

(In exposit. B. Job, l. xvi, num. 81.) Idcirco iniquitas frigori comparatur, quia peccantis mentem torpore constringit. Unde scriptum est: *Sicut frigidam facit cisterna aquam suam, sic frigidam facit malitiam suam* (*Jerem. vi, 7.*) Quo contra charitas est calor, quia videlicet mentem accendit quam replet, de quo calore scriptum est: *Abundavit iniquitas, refrigescet charitas multorum* (*Matth. xxiv 12.*)

CAP. CIII. — *Nisi breviati fuissent dies (Matth. xxiv, A 21).*

(In exposit. B. Job, lib. xxxii, num. 12.) Quamvis sævitia ad crudelitatem dilatata, superna tamen misericordia dierum brevitate coangustata. Hinc enim per semetipsam Veritas dicit: *Erit tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi usque modo, neque fiet (Matth. xxiv, 21).* Hinc rursus ait: *Nisi breviati fuissent dies illi, non fieret salva omnis caro (Ibid., 22).* Quia enim superbos nos et infirmos Dominus conspicit, dies quos singulariter malos intulit, misericorditer brevitatis dicit. Profecto ut et superbiam terreat de adversitate corporis, et infirmitatem refoveat de brevitate.

CAP. CIV. — *Surgent Pseudochristi (Matth. xxiv, 24).*

(In exposit. B. Job, lib. xxxii, num. 24.) Considerandum valde est, cum Behemoth iste caudam suam sicut cedrum sublevari, in quo tunc atrocior quam nunc se exerit, surgat. Quæ enim penarum genera novimus, quæ non jam vires Martyrum exercuisse gaudemus? Alios namque improvise ictu immersus jugulo gladius stravit, alios crucis patibulum affixit; in quo mors et provocata repellitur, et repulsa provocatur. Alios hirsutis serra dentibus attrivit; alios armata ferro insulcans ungula sparsit; alios belluina rabies morsibus detruendo comminuit; alios ab intimis viscerum per cætem pressa vis verberum rupit; alios effossa terra viventes operuit; alios ab alto demersos in mortem præcipitium fregit; alios in se projectos aqua replendo absorbuit; alios edax flamma usque ad cineres depasta consumpsit. Cum igitur Behemoth iste caudam suam in fine mundi nequius dilatat, quid est quod in his tormentis tunc atrocius crescat, nisi hoc quod in Evangelio per semetipsam Veritas dicit: *Surgent pseudochristi et pseudoprophetae; et dabunt signa magna, et prodigia: ita ut in errore inducantur, si fieri potest, etiam electi (Matth. xxiv, 24).* Nunc enim fideles nostri mira faciunt, cum perversa patiuntur. Tunc autem Behemoth hujus satellites etiam cum adversa inferunt, mira facturi sunt. Pensemus ergo quæ erit humanæ mentis illa tentatio, quando pius martyr et corpus tormentis subjicit, et tamen ante ejus oculos miracula tortor facit. Cujus mens tunc non ab ipso cogitationum fundo quatitur, quando is qui flagris cruciatur, signis coruscatur?

CAP. CV. — *Idem ac supra.*

(In exposit. B. Job, lib. xxxiii, num. 61.) Veritatis ore per Evangelium dicitur: *Surgent pseudochristi et pseudoprophetae; et dabunt signa magna, et prodigia: ita ut in errore inducantur, si fieri potest, etiam electi (Matth. xxiv, 24).* Qua in re valde quærendum est, quomodo aut hi qui electi sunt, induci in errorem possunt; aut cur, si fieri potest, quasi ex dubitate subditur: cum quid faciendum sit, Dominus omnia prospiciens præstolatur. Sed quia electorum cor et trepida cogitatione concutitur, et tamen eorum constantia non movetur, una hac sententia Dominus utrumque complexus est, dicens: *Ita ut in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi.* Quasi enim jam errare est in cogitatione turbari; sed protinus, si fieri potest, subjungitur; quia procul dubio fieri non potest, ut in errore plene electi capiantur.

CAP. CVI. — *Dabunt signa magna (Matth. xxiv, 24).*

(Homil. 9 lib. 1 in Ezechiel., num. 8.) Sciendum nobis est, quia dubitatio locutionis Dei, non ex ignorantia, sed ex aliqua significatione descendit. Nam quis nesciat quod qui fecit et videt omnia, omnia sciat. Et per semetipsam in Evangelio Veritas de Antichristi prædicatoribus dicit: *Dabunt signa magna, et prodigia: ita ut in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi (Matth. xxiv, 24).* Cur hoc sub dubitatione dicitur, cum quid futurum sit, a Domino præsciatur? Unum vero ex duobus est, quia si ele-

^a Al. tiimbare.

cti sunt, fieri non potest: si autem fieri potest, electi non sunt. Et tamen dicitur: *Ut in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi.* Ista ergo dominici sermonis dubitatio, ex electorum cordibus designatio tentationis fuit; quia qui electi sunt ad persistendum, per signa prædicatorum Antichristi tentantur ad cadendum. Per hoc ergo quod dicitur, si fieri potest, hoc exprimitur, quod electi in corde tentabuntur: nutant enim, sed non cadunt. Dicitur ergo, si fieri potest, quia trepidabunt. Et tamen dicuntur electi, quia non cadunt. Dubitatio quippe sermonis a Domino in electis exprimit trepidationem mentis. Quos et electos nominat, quia cernit quod in fide et bono opere persistent.

CAP. CVII. — *Sicut fulgur exit ab Oriente (Matth. xxiv, 27).*

(In expositione Ezechiel. lib. i, hom. 2, num. 17.) *Sicut fulgur exit ab Oriente, et paret usque ad occidentem, ita erit adventus filii hominis (Matth. xxiv, 27).* Ubi nullus tunc a judicio in sua mente latere permittitur, quia ipso judicis fulgure penetratur.

CAP. CVIII. — *Quis putas est fidelis (Matth. xxiv, 45).*

(Regul. pastoral. tert. part., cap. 39.) Alta etenim quæque debent multis audientibus contegi, et vix paucis aperiri. Hinc namque per semetipsam Veritas dicit: *Quis putas est fidelis dispensator et prudens, quem constituit Dominus super familiam suam, ut det illis in tempore tritici mensuram (Matth. xxiv, 45)?* Per mensuram quippe tritici exprimitur modus verbi, ne cum angusto cordi incapabile aliquid tribuitur, extra fundatur. Hinc Paulus ait: *Non potui vobis loqui sicut spiritualibus, sed quasi carnalibus; tanquam parvulis in Christo lac vobis potum dedi, non escam (I Cor. iii, 2).* Hinc Moyses a secreto Dei exiens, coruscantem coram populo faciem velat; quia nimirum turbis claritatis intimæ arcana non indicat.

CAP. CIX. — *(Sed quinque fatuæ (Matth. xxv, 3).*
(In exposit. B. Job, lib. xxxiii, num. 17.) Fatuæ virgines in vasculis suis oleum non sumpsisse referuntur, quia arrogantes omnes, cum se ab aliquibus fortasse vitiiis continent, bonum gloriæ intra conscientias habere non possunt. In vase autem proprio sumpserat Paulus oleum, cum dicebat: *Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ (II Cor. i, 12).* Inane ergo vasculum ferre, est intus corde vacuo foras humani oris iudicium quærere.

CAP. CX. — *Date nobis de oleo vestro (Matth. xxi, 8).*

(In exposit. B. Job, lib. viii, num. 76.) Fatuæ virgines quæ oleum in vasis non sumpserant, quia in alienis scilicet vocibus gloriam, et non in suis conscientiis habebant, turbatæ per Sponsi præsentiam dicunt: *Date nobis de oleo vestro, quia lampades nostræ extinguuntur (Matth. xxi, 8).* Oleum quippe a proximis petere, est gloriam boni operis a testimonio alieni oris implorare. Mens etenim vacua cum cunctis suis laboribus nihil se intus tenuisse invenerit, testimonium foris quærit. Ac si aperte fatuæ virgines dicant: Cum nos repellit sine retributione conspiciatis, dicite in vestro opere, quid vidistis. Sed frustra tunc hypocrita in hac domo laudis imittitur, quia nihil ei in iudicio attestatio humana suffragatur. Quia eandem laudem quam post in testimonio exigit, prius in munere recepit.

CAP. CXI. — *Vigilate itaque quia nescitis diem (Matth. xxv, 13).*

(In exposit. B. Job, lib. vii, num. 45.) Sæpe etenim dum præsentis vitæ brevitatis, quasi diu perseveratura diligitur, ab æterna spe animus frangitur, et delectatus presentibus, desperationis suæ caligine reverberatur. Cumque longum putat quod ad vivendum sibi spatium restat, repente vitam deserens, æterna invenit, quæ vitare jam nequeat. Hinc est enim quod per quemdam Sapientem dicitur: *Væ his qui perdidit sustinentiam (Eccli. ii, 16).* Sustinentiam

videbunt perire, qui dum diu se immorari visibilibus rebus volunt, spem invisibilium derelinquunt. Cumque mens in presentibus figitur, vita terminator. Et repente ad supplicia improvisa perveniunt, quæ decepti suis præsumptionibus, aut nunquam se contingere, aut tarde erodiderunt. Hinc Veritas dicit: *Vigilate itaque, quia nescitis diem, neque horam* (Matth. xxv, 13). Hinc rursum scriptum est: *Dies Domini sicut fur in nocte, ita veniet* (1 Thess. v, 2). Quia enim ad rapiendam animam propinquans, minime conspicitur, furi in nocte comparatur. Tanto igitur debet, quasi superveniens metui, quanto a nobis non valet ventura præsciri. Unde et sancti viri, quia brevitatem vite indesinenter aspiciunt, quasi quotidie morientes vivunt; et tanto se solidius mansuris præparant, quanto et nulla esset transitoria semper ex fine pensant. Hinc quippe Psalmista velociter cursu fugere vitam peccatoris aspiciens, ait: *Pusillum adhuc, et non erit peccator* (Psal. xxxvi, 10). Hinc iterum dicit: *Homo sicut fenum dias ejus, tanquam flos agri* (Psal. cx, 15). Hinc Isaias ait: *Omnis caro fenum, et omnis gloria ejus sicut flos feni* (Isa. xl, 6). Hinc mentes præsumptium Jacobus corripit, dicens: *Quæ est vita nostra? vapor est ad modicum apparens* (Jacob. iv, 15).

CAP. CXII. — *Quandiu fecistis mihi de his* (Matth. xv, 40).

(In exposit. B. Job, lib. xvi, num. 2.) In omni quippe quod bene agimus, voluntarios, non autem Deum juvamus. Unde et per Psalmistam dicitur: *Dixi Domino Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non indiges* (Psal. xv, 2). Ipse enim vere nolle Dominus, quia et utique Deus est, qui bono non indiget servientis, sed bonitatem confert; quia recipit ut oblata bonitas non ipsi, sed prius accipientibus, et prius reudentibus prosit. Nam si in iudicium Dominus veniens dicit: *Quandiu fecistis mihi de his fratribus meis minimis, mihi fecistis* (Matth. xxv, 40), mira hoc pietate loquitur ex suorum compersione membrorum; et ipse nos per hoc quod caput nostrum est adjuvat, qui per nostra bona opera in suis membris adjuvatur.

CAP. CXIII. — *Eauri enim, et non dedistis* (Matth. xxv, 42).

(In exposit. B. Job, lib. xv, num. 23.) Venturos namque in iudicio Dominus dicitur est reprobis: *Eauri enim et non dedistis mihi manducare; stivi et non dedistis mihi bibere; hospes eram et non collegistis me; nudus et non operastis me, etc.* (Matth. xxv, 42). Ex qua culpa subiungitur: *Disceditis a me, maledicti, in ignem æternum, qui præparatus est diabolo et angelis ejus.* Si igitur tanti poena mulctatur, qui non dedisse convincitur, qua poena feriendus est qui redarguitur abstulisse?

A CAP. CXIV. — *Pater mi, si possibile est* (Matth. xxvi, 39).

(In exposit. B. Job, lib. xii, num. 16.) Passioni quippe Dominus propinquans, infirmantium in se vocem sumpsit, dicens: *Pater mi, si possibile est, transeat a me calix iste* (Matth. xxvi, 39). Eorumque finem et abstraheret, rursus per obedientiam vim fortitudinis ostendens, ait: *Verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu* (Ibid.). Ut cum hoc imminet quod fieri notamus, sic per infirmitatem petamus, ut non fiat: quatenus per fortitudinem parati simus, ut voluntas Conditoris nostri etiam contra nostram voluntatem fiat.

CAP. CXV. — *Nil tibi et justo illi* (Matth. xxvii, 19).

(In exposit. B. Job, lib. xxxiii, num. 34.) Quasi avi quippe diabolo Dominus illent (Job. xl, 24), dum ei in Passione unigeniti filii sui ostendit escam, sed laqueum abscondit. Vidit enim quod ore perperet, sed non vidit quod ore gattare teneret. Nam quamvis eum Filium Dei fuerat ipse confessus (Matth. viii), velut purum tamen illum hominem morti credit, ad cuius mortem Judæorum persequentium animos concitavit. Sed in ipso traditionis ejus tempore tarde jam cognovisse intelligitur quod illa ejus morte puniretur. Unde et Pilati conjugem somnus terruit, ut vir illius a justis persecutione cessaret (Matth. xxvii). Sed res interna dispositione disposita nulla valuit machinatione refragari. Expediebat quippe ut peccatorum mortem juste merentium solveret mors justis iniuste morientis.

CAP. CXVI. — *Hunc angariaverunt* (Matth. xxvii, 32).

(Homil. 32 in Evangel., num. 3.) E vicino namque abstinentiam carnis nonnunquam vana gloria obidet; quia dum tenuitas in corpore, deus pallor in vultu respicitur, virtus patefacta laudatur: et tanto se celerius foras fundit, quanto ad humanos oculos per ostensum pallorem exit. Et plerumque fit, ut quod causa Dei agi creditur, pro salis humanis favoribus agatur. Quod bene Simon ille significat, qui inventus in itinere, crucem dominicam in angariam portat. Aliena quippe onera in angariam portantur, quando per vanitatis studium aliquid geritur. Qui ergo per Simonem designatur, nisi abstinentes et arrogantes, qui per abstinentiam quidem carnem afficiunt, sed fructum abstinentiæ interioris non requirunt? Crucem ergo Domini in angariam Simon portat, quia cum ad opus bonum ex bona voluntate non ducitur, rem justis sine fructu peccator operatur. Unde et idem Simon crucem portat, sed non moritur: quia abstinentes, et arrogantes, per abstinentiam quidem corpus afficiunt, sed per desiderium gloriæ mundo vivunt.

LIBER SECUNDUS

De Testimoniis in Evangelium secundum Marcum.

CAPUT PRIMUM. — *Locustas et mel silvestre edebat* (Marc. i, 6).

(In exposit. B. Job, lib. xxxi, num. 45.) *Locustas et mel silvestre edebat* (Marc. i, 6). Joannes quippe eum quem propheta auctoritate pronuntiat, etiam specie ciborum clamat. In semetipso enim designavit Dominum, quem prævenit. Qui nimirum in redemptionem nostram veniens, quia infructuosæ gentilitatis dulcedinem sumpsit, mel silvestre edidit. Quia vero Judæorum plebem in suum corpus ex parte convertit, in cibum locustas accepit. Ipsos namque locustas significant, subitos saltus dantes, sed protinus ad terram cadentes. Saltus enim dabant cum præcepta Domini se implere promitterent; sed citius ad terram cadebant, cum per prava opera hæc se audisse denegarent. Videamus in eis quasi quemdam

locustarum saltum: *Omnia verba quæ locustus est Dominus, et faciemus et audiemus* (Ezod. xxiv, 3). Videamus autem quomodo citius ad terram ruunt: *Utinam mortui essemus in Ægypto, et non in hac vasti solitudine! Utinam pereamus et non inducat nos Dominus in terram istam* (Num. xiv, 3). Locustas ergo erant, quia habebant saltum per vocem, et eam per actionem.

CAP. II. — *Et dabat fructum ascendentem* (Marc. iv, 8).

(In expositione Ezech. lib. ii, hom. 5, n. 12.) Idcirco senarium numerum dicimus esse perfectum, quia sexto die perfecti Deus omnia opera sua. Quoniam vero peccatori homini legem dedit, quæ in decem præceptis scripta est, et sex decies ducta in sexagenarium surgit, recte per sexaginta cubitos, bonorum operum perfectio designatur. Quod aperte

etiam Dominus in Evangelio designat, qui cum parabolam seminantis exponeret, dixit: *Aliud cecidit in terram bonam; et dabit fructum ascendentem, et crescentem: et afferbat unum triginta, unum sexaginta, et unum centum* (Marc. iv, 8). Fructus etenim terræ bonæ triginta affert, cum mens perfectionem fidei, quæ est in Trinitate conceperit. Sexaginta affert, cum bonæ vitæ opera perfecta protulerit. Centum vero, cum ad æternæ vitæ contemplationem profecerit. Sinistra enim nostra est vita præsens, dextra vero est vita ventura: et recte per centenarium numerum æternæ vitæ contemplatio designatur, quia cum post triginta ac sexaginta ad centesimum numerum computando pervenimus, idem centenarius numerus in dextram transit. Fides atque operatio adhuc in sinistra est, quia hic adhuc positi, et credimus quod non videremus, et operamur ut videamus: cum vero jam se animus in contemplatione æternæ vitæ suspenderit, quasi ad dextram manum computus pervenit.

CAP. III. — Sic est regnum Dei quemadmodum
(*Marc. iv, 26*).

(In Ezech. I. II, hom. 3, n. 3 et seq.). Si quidam gradus in cordis ascensione non essent, Psalmista non diceret: *Ambulabunt de virtute in virtutem* (Psal. LXXXIII, 8). (Num. 4). Nec mirum si de virtute in virtutem gradus sunt, quando ipsa unaquæque virtus, quasi quibusdam gradibus augetur; et sic per incrementa meritorum ad summam perducitur. Alia namque sunt virtutis exordia, alia proventus, aliud perfectio. Si enim et ipsa fides ad perfectionem suam non quibusdam gradibus duceretur, sancti Apostoli minime dixissent: *Auge nobis fidem* (Luc. xvn, 5). Et quidam venit ad Dominum, qui curari voluit filium suum; sed requisitus an crederet, respondit: *Credo, Domine, adjuva incredulitatem meam* (Marc. ix, 24). Pensate quod di iur: si credebat, cur incredulitatem dicebat? Si vero incredulitatem se habere noverat, quomodo credebat? Sed quia per occultam inspirationem gratiæ meritorum suorum gradibus fides crescit, uno eodemque tempore, is qui necdum perfecte crediderat, simul et credebat et incredulus erat. (Num. 5). Hos nimirum gradus Dominus sub messis nomine describit, dicens: *Sic est regnum Dei, quemadmodum si jaciatur homo semen in terram, et dormiat, et exurgat nocte ac die; et semen germinet et crescat, dum nescit ille. Ultra enim terra fructificat primum herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum in spica. Et cum se produxerit fructus, statim mittit falcem, quoniam adest tempus messis* (Marc. iv, 26 seq.). Semen homo jactat in terra, cum cordi suo bonam intentionem inserit. Et postquam semen jactaverit, dormit, quia in spe boni operis quiescit. Nocte vero exurgit ac die, quia inter adversa et prospera proficit. Et semen germinat et crescit, dum ille nescit; quia et cum adhuc metiri incrementa sua non valet, semel concepti virtus ad proventum ducitur, et ultra terra fructificat, quia præveniente se gratia mens hominis spontanea ad fructum boni operis surgit. Sed hæc eadem terra primum herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum producit in spica. Herbam quippe producere, est invocationis bonæ adhuc teneritudinem habere: ad spicam vero herba pervenit, cum se virtus animo concepta ad proventum boni operis pertrahit. Plenum vero frumentum in spica fructificat, quando jam in tantum virtus proficit, ut esse robusti et perfecti operis possit. At cum se proleberit fructus, statim mittit falcem, quoniam adest tempus messis. Omnipotens enim Deus producto fructu falcem mittit, et messem suam desecat: quia cum unumquemque ad opera perfecta perduxerit, ejus temporalem vitam per emissam sententiam incidit, ut granum suum ad cœlestia horrea perducat. Cum igitur desideria bona concipimus, semen in terra mittimus. Cum vero operari recta incipimus, herba sumus. Cum vero ad proventum boni operis crescimus, ad spicam pervenimus. Cumque in ejusdem operationis perfectione solidamur, jam plenum fru-

mentum in spica proferimus. (Num. 6). Herba etenim Petrus fuerat, qui passionis tempore per amorem Domini sequens, hunc confiteri ante ancillæ vocem timebat (Luc. xxi). Erat enim jam virilitas in mente, quia credebat omnium Redemptorem, sed valde adhuc flexibilis pede concubabatur timoris. Jam spica surrexerat, quando eum quem moriturum confiteri timebat, nuntiante angelo in Galilæa viventem videbat. Sed tunc plenum granum in spica pervenerat, quando veniente desuper spiritu et suam mentem illius amore roborante, ita solidatus est, ut vires persequentium exsus despiceret, et redemptorem suam libere inter flagella prædicaret.

CAP. IV. — Vade in domum tuam ad tuos
(*Marc. v, 19*).

(In exposit. beati Job, I. xvi, n. 76.) Domorum nomine conscientiæ designantur, in quibus habitamus, cum tractando quid agimus. Unde euidam sanato dicitur: *Vade in domum tuam ad tuos, et annuntia illis quanta tibi Dominus fecerit* (Marc. v, 19). Id est, peccati jam vitio securus ad conscientiam revertere, et in vocem prædicationis excitare.

CAP. V. — Tolle grabatum tuum (Marc. II, 11).

(In exposit. Ezech. I. I, hom. 12, n. 11.) Cuidam sanato Veritas per semetipsam dicit: *Tolle grabatum, et vade in domum tuam* (Marc. II, 9). Per grabatum quippe in quo carnis est requies, ipsa caro signatur; per domum vero, conscientia figuratur. Et quia cum mente mortui in vitiis jacemus, in carnis delectatione quiescimus, infirmi portamur in lecto. Cum vero sanati fuerimus mente, ut jam pulsantibus carnis vitiis resistamus, necesse est ut et tentationum contumelias de nostra carne toleremus. Ægroto itaque ad salutem reducto præcipitur: *Tolle grabatum tuum, id est, porta lectum in quo portatus es; quia necesse est ut sanatus quisque portet contumelias carnis in qua prius jacebat ægrotus. Quid est ergo dicere: Tolle grabatum tuum, et vade in domum tuam; nisi porta tentationes carnis in quibus hactenus jacuisti, ac revertere ad conscientiam tuam, ut videas quæ fecisti.*

CAP. VI. — Et discubuerunt in parvis per centenos
(*Marc. vi, 40*).

(In exposit. B. Job, lib. xvi, hom. 10, num. 68.) In Evangelio Dominus convivantium famulorum (Marc. vi) etiam per locorum distinctionem concordiam designavit, cum settaturus de quinque panibus populum, quinquagenos per turbas, vel centenos discumbere præcepit: ut videlicet turba fidelium escam suam, et locis dijuncta, et moribus conjuncta perciperet. Jubilæi quippe requies quinquagenarii numeri mysterio continetur. Quinquagenarius bis ducitur, ut ad centenarium perducatur. Quia ergo prius a malo quiescitur opere, ut post anima plenus quiescat in cogitatione, alii quinquageni, alii autem centeni describuntur: quoniam sunt nonnulli qui jam a pravis actibus habent requiem operis, et sunt nonnulli qui a perversis cogitationibus habent jam requiem mentis.

CAP. VII. — Adducunt et surdum et mutum
(*Marc. vii, 32*).

(In exposit. Ezech. lib. I, hom. 10, num. 20.) Vigilanter intuendum est quod voce Domini ad prophetam dicitur: ut prius sermones ejus audiat, et postmodum loquatur: audiens enim verba Dei si facimus; et tunc ea proximis recte loquimur, cum prius ipsi fecerimus. Quod bene Marcus Evangelista confirmat, cum factum Domini miraculum narrat, dicens: *Adducunt ei surdum et mutum, et deprecabantur ut imponat illi manum* (Marc. vii, 32). Cujus ordinem curationis insinuat, subdens: *Misit digitos suos in auriculas, espuensque tetigit linguam ejus; et suspiciens in cælum ingenuit; et ait illi: Ephpheta; quod est adaperire; et statim aperta sunt aures ejus, et solum est vinculum linguæ ejus et loquebatur recte*

Quid est enim quod Creator omnium Deus, cum surdum et mutum sanare voluisset, in aures illius suos digitos misit, ex expuens, linguam ejus tetigit? Quid per digitos Redemptoris, nisi dona Spiritus sancti? Unde cum alio in loco eiecisset dæmonium, dicit: *Si in digito Dei eicio dæmonia, profecto pervenit in vos regnum Dei* (Luc. xi, 20). Qua de re per Evangelistam alium dixisse describitur: *Si ego in spiritu Dei eicio dæmones, igitur pervenit in vos regnum Dei* (Matth. xii, 28). Ex quo utique loco colligitur quia digitus Dei spiritus vocatur: digitus ergo in aurículas mittere, est per dona sancti Spiritus mentem surdi ad obediendum aperire. Quid est vero quod expuens, linguam ejus tetigit? Saliva nobis est ex ore Redemptoris, accepta sapientia in eloquio divino; saliva quippe ex capite defluit in ore: ea ergo sapientia quæ ipse est, dum lingua nostra tangitur, mox ad prædicationis verba formatur. Qui suspiciens in cœlum, ingenuit: non quod ipse necessarium gemitum haberet, qui dabat quod postulabat; sed nos ad eum gemere qui cœlo præsidet docuit: ut et aures nostræ per dona sancti Spiritus aperiri, et lingua per salivam oris, id est per scientiam divinæ locutionis solvi debeat ad verba prædicationis. Cui mox *Ephpheta*, id est adaperire dicitur, et statim apertæ sunt aures ejus et solum est vinculum lingue ejus. Quia in re notandum est, quia propter clausas aures dictum est, *adaperire*. Sed cui aures cordis ad obediendum apertæ fuerint, ex subsequenti procul dubio etiam lingue ejus vinculum solvitur: ut bona quæ ipse fecerit, etiam facienda alijs loquatur; ubi et bene additur, *et loquebatur recte*. Ille enim recte loquitur, qui prius obediendo fecerit, quæ loquendo admonet esse facienda.

CAP. VIII. — *Misereor super turbam* (Marc. viii, 2).

(In exposit. Ezech. lib. ii, hom. 9, num. 29.) Dum fessi atque jejuni ad Dominum populi convenissent, discipulis Dominus dixit: *Misereor super turbam, quia ecce jam triduo sustinet me, nec habent quod manducent. Et si dimisero eos jejunos in domum suam, deficient in via; quidam enim ex eis de longe venerunt* (Marc. viii, 2, 3). Turba triduo Dominum sustinet, quando multitudo fidelium peccata quæ perpetravit per penitentiam declinans, ad Deum se in opere, in locutione, atque in cogitatione convertit. Quos dimittere jejunos in domum suam Dominus non vult, ne deficient in via: quia videlicet conversi peccatores in præsentis vite via deficient, si in sua conscientia sine doctrinæ sanctæ pabulo dimittantur: ne ergo lassentur in ejus peregrinationis itinere, pascendi sunt sacra admonitione. Valde autem pensanda est pia sententia quæ processit ex ore Veritatis, qua dicitur: *Quidam enim ex eis de longe venerunt*. Est enim qui nihil peccati carnalis expertus, ad omnipotentis Dei servitium festinavit. Iste de longinquo non venit, quia per incorruptionem et innocentiam proximus fuit. Alius nulla impudicitia, nullis flagitiis inquinatus, solum autem conjugium expertus ad ministerium spiritale conversus est. Neque enim iste venit de longinquo, quia usus conjunctione concessa, per illicita non erravit. Alii vero post carnis flagitia, alii post falsa testimonia, alii post facta furta, alii post illatas violentias, alii post perpetrata homicidia ad penitentiam redeunt; atque ad omnipotentis Dei servitium converiuntur. Hi videlicet ad Dominum de longinquo veniunt. Quanto etenim quisque plus in pravo opere erravit, tanto ab omnipotente Domino longius recessit. Nam et prodigus filius qui patrem deseruit, abiit in regionem longinquam, in qua porcos pavit, quia vitia nutrit. Dentur ergo alimenta eis etiam qui de longinquo veniunt, quia conversis peccatoribus doctrinæ sanctæ cibi præbendi sunt, ut in Deum vires reparent, quas in flagitiis amiserunt: quia sæpe a doctoribus tanto necesse est ut largioribus cibis doctrinæ satientur, quanto fessi majoribus vitis venerunt.

A CAP. IX. — *Credo, Domine, adjuva incredulitatem* (Marc. ix, 23).

(In exposit. beati Job, lib. xii, num. 49.) Fides quæ ad bona alia perfecte capessenda nos imbuat, plerumque in exordiis suis et nutat et solida est. Et jam certissime habetur, et tamen de ejus fiducia adhuc sub dubitatione trepidatur: pars namque ejus prius accipitur, ut in nobis postmodum perfecte compleatur. Si enim certo gradu in mente credentis non proficeret, requisitus in Evangelio Pater sanandi pueri non dixisset: *Credo, Domine, adjuva incredulitatem meam* (Marc. ix, 23). Adhuc ergo ascendebat ad fidem, quam jam perceperat, qui uno eodemque tempore clamabat, et jam se credere, et adhuc ex incredulitate dubitare. Hinc est etiam quod Redemptori nostro a discipulis dicitur: *Auge nobis fidem* (Luc. v, 17): ut quæ jam accepta per initium fuerat, quasi per augmenta graduum ad perfectionem veniret.

B CAP. X. — *Et clamans, et multum discerpens* (Marc. ix, 25).

(In exposit. B. Job, lib. x, num. 50.) Qui enim ab hujus mundi appetitu moriuntur, terrenis profecto mentibus omnimodo extincti æstimantur. Quod bene nostri miraculum Redemptoris signal, cum ab immundo spiritu hominem liberat. De quo nimirum scriptum est: *Clamans et multum discerpens eum, exiit ab eo; et factus est sicut mortuus, ita ut multi dicerent, quia mortuus est. Jesus autem tenens manum ejus, elevavit eum et surrexit* (Marc. ix, 25). Velut mortuus quippe ostenditur, qui a maligni spiritus potestate liberatur; quia quisquis jam terrena desideria subjicit, vitam in se carnalis conversationis extinguit; et mundo mortuus apparet, quia possessore pravo, qui per immunda desideria se agitabat, caret: quem multi mortui dicunt, quia qui spiritualiter vivere nesciunt, eum qui carnalia bona non sequitur extinctum funditus arbitrantur.

CAP. XI. — *Idem ac supra*.

(In exposit. Ezech. lib. i, hom. 12, num. 24.) Mox ut animus amare cœlestia cœperit, mox ad visionem pacis intimæ tota se intentione collegerit, antiquus ille adversarius qui de cœlo lapsus est, invidet, et insidiari amplius incipit, acriores quam consueverat tentationes admovet; ita ut plerumque sic resistentem animam tentet, sicut ante nunquam tentaverat, quando possidebat. Unde scriptum est: *Fili, accedens ad servitum Dei sta in justitia et timore, et præpara animum tuum ad tentationem* (Ecl. ii, 1). Unde et dæmoniacus qui a Domino sanatur, ab exeunte dæmone decerpitur, sicut scriptum est: *Et clamans, et multum discerpens eum, exiit ab eo* (Marc. ix, 25). Quid est enim quod obsessum hominem antiquus hostis quem possessum non discerpserat, deserendo discerpit, nisi quod plerumque, dum de corde expellitur, acriores in eo tentationes generat, quam prius excitaverat, quando hoc quietus possidebat?

D CAP. XII. — *Habete in vobis sal* (Marc. ix, 43).

(In exposit. Ezech. lib. i, hom. 8, num. 8.) Sunt nonnulli qui dum plus sapere quam necesse est, student, a proximorum pace resiliunt, dum eos velut hebetes, stultosque contemnunt. Unde per se Veritas admonet, dicens: *Habete in vobis sal; et pacem habete inter vos* (Marc. ix, 43). Ut quisquis habere sal sapientiæ studet, curet necesse est quatenus a pace concordiæ nunquam recedat.

E CAP. XIII. — *Idem ac supra*.

(Reg. pastoral. tert. part., admonit. 27.) Sæpe vero dum quosdam major scientia erigit, a cæterorum societate disjungit; et quasi quo plus sapiunt, eo a concordia virtute desipiscunt. Hi itaque autiant quod per semetipsam Veritas dicat: *Habete in vobis sal, et pacem habete inter vos* (Marc. ix, 43). Sal quippe sine pace non virtutis est donum, sed damna-

tionis argumentum. Quo enim quisque melius sapit, eo concordiam deserens deterius delinquit. Et idcirco inexcusabiliter merebitur supplicium, quia prudenter, si voluisset, potuit vitare peccatum. Quibus recte quoque per Jacobum dicitur: *Quod si zelum animarum habetis, et contentiones in cordibus vestris, nolite gloriari et mendaces esse adversus Veritatem.*

Non est ista sapientia desursum descendens, sed terrena, animalis, diabolica: quæ autem desursum est sapientia, primum quidem pudica est, deinde pacifica (Jac. III, 14 sqq.). Pudica videlicet, quia caste intelligit; pacifica autem, quia per elationem, se minime a proximorum societate disjungit.

LIBER TERTIUS.

De Testimoniis in Evangelium secundum Lucam.

CAPUT PRIMUM. — *Erant autem ambo justi ante Deum (Luc. I, 6).*

(In expositione B. Job, lib. xxxv, num. 10). Cautè nimis in laude justorum conjugum dictum est: *Erant ambo justi ante Deum (Luc. I, 6)*. Non enim secunda laus est, justos ante homines apparere. Sæpe enim humana sententia velut in Deo magnum quempiam approbat, sed hunc omnipotens Deus, qui quasi ex se approbatur; ignorat. Hinc est enim quod Psalmista vigilanter exorat, dicens: *Dirige in conspectu tuo viam meam (Psal. v, 9)*. Nimirum quia plerumque in conspectu hominum recta via creditur, etiam quæ veritatis itinere depravatur.

CAP. II. — *Et ipse præcedet ante illum (Luc. I, 17).*

(Homil. 7, in Evang., num. 1): Ad Zachariam namque de Joanne angelus dicit: *Ipse præcedet ante illum in spiritu et virtute Eliæ (Luc. I, 17)*. Qui idcirco venturus in spiritu et virtute Eliæ dicitur, quia sicut Elias secundum Domini adventum præveniet, ita Joannes prævenit primum: sicut ille præcursor venturus est judicis, ita iste præcursor factus est Redemptoris. Joannes igitur in spiritu Elias erat, in persona Elias non erat.

CAP. III. — *Missus est angelus Gabriel a Deo (Luc. I, 26).*

(Homil. 34, in Evang., num. 9.) Ad Mariam quoque Gabriel mittitur, qui Dei fortitudo nominatur: illum quippe nuntiare veniebat, qui ad debellandas aërias potestates humilis apparere dignatus est, de quo per Psalmistam dicitur: *Tollite portas, principes, vestras, et elevamini, portæ æternales, et introibit Rex gloriæ. Quis est iste Rex gloriæ? Dominus fortis et potens, Dominus potens in prælio. Et rursum: Dominus virtutum iste est Rex gloriæ (Psal. xxiii, 7)*. Per Dei enim fortitudinem nuntiandus est, qui virtutum Dominus et potens in prælio contra potestates aërias ad bella veniebat.

CAP. IV. — *Et virtus Altissimi obumbrabit tibi (Luc. I, 35).*

(In exposit. B. Job, lib. xviii, num. 32, 33). Justorum mentes a prurigine et ardore vitiorum ad cogitationum temperiem tranquillitatemque perveniunt, dum jam terrena non appetunt, dum flammæ carnis desideriis cœlestibus extinguunt (Num. 33.) Propter hoc quoque mentis refrigerium cœlitus datum Mariæ dicitur: *Virtus Altissimi obumbrabit tibi (Luc. I, 35)*. Quamvis hac in re per obumbrationis vocabulum, incarnandi Dei utraque potuit natura signari. Umbra enim a lumine formatur et corpore. Dominus autem per divinitatem lumen est; qui mediante anima, in ejus utero fieri dignatus est per humanitatem corpus. Quia ergo lumen incorporeum in ejus erat utero incorporandum, ei quæ incorporeum concepit ad corpus dicitur: *Virtus Altissimi obumbrabit tibi*. Id est, corpus in te humanitatis accipiet incorporeum lumen divinitatis.

CAP. V. — *Idem ac supra.*

(In exposit. B. Job, lib. xxxiii, num. 51). Dominica incarnatio, servata veritate historice, obumbrationis appellatione signatur, sicut angelicus sermo testatur, qui ad Mariam dicit: *Virtus Altissimi obumbrabit tibi (Luc. I, 35)*. Quia enim umbra non aliter exprimitur, nisi per lumen et corpus, virtus ei Altissimi obumbravit, quia in ejus utero lux incorporata corpus sumpsit, ex qua videlicet obumbratione in se refrigerium mentis accepit.

CAP. VI. — *Illuminare his qui in tenebris et in umbra mortis sedent (Luc. I, 79).*

(In expos. B. Job, lib. iv, num. 30.) Sicut mors hoc quod interficit, agit ut non sit in vita; ita oblivio hoc quod interficit, agit ut non sit in memoria. Unde recte, quia Joannes Hebræorum populo eum quem oblitum fuerant Deum prædicare veniebat, per Zachariam dicitur: *Illuminare his qui in tenebris et in umbra mortis sedent (Luc. I, 79)*. In umbra enim mortis sedere, est a divini amoris notitia in oblivione lassescere.

CAP. VII. *Ad dirigendos pedes nostros in viam pacis (Luc. I, 19).*

(Homil. 33 in Evang., num. 4.) Per Zachariam dicitur: *Ad dirigendos pedes nostros in viam pacis (Ibid.)*. Tunc enim gressus nostros in viam pacis dirigimus, quando per illud actionum iter pergrimus, in quo ab actoris nostri gratia non discordemus.

CAP. VIII. — *Et reclinavit eum in præsepio (Luc. II, 7).*

(In exposit. B. Job, lib. vii, num. 7.) Quia enim per prophetam dicitur: *Omnis caro fenum (Isa. xl, 6)*, universitatis Conditor ex nostra substantia carnem sumens, fenum fieri voluit, ne nostra in perpetuum caro fenum remaneret. Unde et natus in præsepe ponitur, ut videlicet signaretur, quia sancta animalia quæ jejuna diu apud Legem inventa sunt, incarnationis ejus feno satiantur. Præsepe enim natus implevit, qui cibum semetipsum mentibus mortalium præbuit, dicens: *Qui comedit carnem meam, et bibit meum sanguinem, in me manet, et ego in eo (Joan. vi, 57)*.

CAP. IX. — *Idem ac supra.*

(In exposit. B. Job, lib. xxxi, num. 3.) Natus Dominus a pastoribus in præsepi reperitur, quia ejus incarnatio quæ nos reficit, prophetarum scriptura cognoscitur.

CAP. X. — *Et in terra pax hominibus bonæ voluntatis (Luc. II, 14).*

(In exposit. B. Job, lib. xxvii, num. 28, 29.) Quid enim difficilius quam hominem in terra editum, terrena et fragilia membra gestantem, cœlorum alta conscendere, supernorum spirituum arcana penetrare? Sed eorumdem spirituum ad nos Conditor venit, seque hominem etiam sub ipsis exhibuit, sicut de illo Patri per prophetam dicitur: *Minuisti eum paulo minus ab angelis (Psal. viii, 6)*. Et quia inter nos et eosdem spiritus discordantis vitæ scandalum reperit, mira potentia, mirabiliore etiam pietate, summa creans, ima suscipiens, ima cum summis junxit. Hinc est enim quod eodem rege nato, angelorum chori in ejus annuntiatione prodeunt, hymnum dicunt, et devicta prævæ vitæ discordia, hos quos dudum despexerant cives agnoscunt, consono

ore prædicantes : *Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis* (Luc. II, 14). Ac si aperte dicant : Quis a nobis malitia disjunxerat, jam nunc in terra nata bonitas jungat. Hinc est quod ante incarnationem ejus in Testamento Veteri adorasse homo angelum legitur, nec tamen adorare prohibetur, sed post Mediatoris adventum, cum se Joannes adorando angelo prostravisset, audivit : *Vide ne feceris ; conseruus tuus sum, et fratrum tuorum* (Apoc. XIX, 10 et 22). Quid est enim hoc quod prius æquanimiter se concedebant adorari, post ab homine angeli recusant ; nisi quod prius hominem carnalibus corruptionibus deditum, nec ab eisdem carnalibus corruptionibus redemptum, quo abjectiorem noverant, justius contemnebant. Postmodum vero humanam naturam eo jam substratam habere non poterant, quo hæc in auctore suo etiam super semetipsos dactam videbant. Neque enim debet in membris jam subjecta despicere, quæ in ipso membrorum capite meruit prælata venerari.

CAP. XI. — *Idem ac supra.*

(In exposit. Ezechiel. lib. II, hom. 7, n. 5.) Omnis enim torpor teporis angustia est, omnis vero benignitas charitatis magna latitudo. Nam et si res desint, quæ fortasse indigenti proximo præbeantur, ampla est substantia voluntatis bonæ, quæ sufficit ad regni retributionem, sicut scriptum est : *In terra pax hominibus bonæ voluntatis* (Luc. II, 14).

CAP. XII. — *Facta est autem cum angelo multitudo militiæ cælestis* (Luc. II, 15).

(In exposit. B. Job, lib. XVII, num. 18.) Angelicos vero spiritus recte Dei milites dicimus, quia decertare eos contra potestates aereas non ignoramus. Quæ tamen certamina non labore, sed imperio peragunt, quia quod agendum contra immundos spiritus appetunt, ex adjutorio cuncta regentis possunt. De hac namque militia nascente rege nostro scriptum est, *Subito facta est cum angelo multitudo militiæ cælestis* (Luc. II, 15).

CAP. XIII. — *Invenerunt Jesum in templo sedentem* (Luc. II, 46).

(In Ezechiel, lib. I, homil. 2, num. 5.) Juxta rationis usum, doctrinæ sermo non suppetit, nisi in ætate perfecta. Unde et ipse Dominus anno duodecimo ætatis suæ in medio doctorum sedens, non docens, sed interrogans, voluit inveniri ; ut enim non auderent in infirma ætate prædicare, ille anno duodecimo ætatis suæ interrogare homines est dignatus in terra, qui per divinitatem suam semper angelos docet in cælo. Quia enim ipse est Deus sapientia ; de ipso etiam angeli videndo bibunt hoc quod beatitudine æterna satiantur.

CAP. XIV. — *Et ipse Jesus erat incipiens* (Luc. III, 25.)

(Regul. pastoral. part. III, admonit. 26.) Redemptor noster cum in cœcis sit Conditor, et ostensionis suæ potentia semper doctor angelorum, ante tricennale tempus in terra magister veri voluit hominum, ut videlicet præcipitatis jugum saluberrimi timoris infunderet, cum ipse etiam qui labi non posset, perfecte vitæ gratiam non nisi perfecta ætate prædicaret. Scriptum quippe est : *Cum factus esset annorum duodecim, remansit puer Jesus in Jerusalem* (Luc. II, 42). De quo a parentibus requisito paulo post subditur : *Invenerunt illum in templo sedentem in medio doctorum, audientem illos, et interrogantem* (Ibid.). Vigilanti itaque consideratione perandum est, quod cum Jesus annorum duodecim dicitur, in medio doctorem sedens, non docens, sed interrogans invenitur. Quo exemplo scilicet ostenditur, ne infirmus docere quis audeat, si ille puer doceri interrogando voluit, qui per divinitatis potentiam verbum scientiæ ipsis suis doctoribus ministravit.

CAP. XV. — *Ascendens autem in unam navim* (Luc. V, 3.)

(In exposit. B. Job, lib. XVII, num. 37.) *Ascendit Jesus in naviculam Petri ; et rogavit ut a terra redu-*

ceret pusillum ; et ita sedens prædicabat turbis (Luc. V, 3). Per navem Petri quid aliud quam commissis Petro Ecclesia designatur, de qua ut Dominus turbis confluentibus prædicet, cum a terra paululum reduci jubet ? Quam nec in altum duci, et tamen a terra præcepit removeri : profecto significans prædicatores suos rudibus debere populis, nec alta nimis de cælestibus, nec tamen terrena prædicare.

CAP. XVI. — *Et erat pernoctans in oratione* (Luc. VI, 12).

(Regul. pastoral. sec. part., cap. 5.) Ipsa Veritas per susceptionem nobis nostræ humanitatis ostensa, in monte orationi innæcet, miracula in urbis exercet. Imitationis videlicet viam bonis rectoribus sternas, ut et si jam summa contemplatione appetunt, necessitatibus tamen infirmantium compatendo misceantur, quia tunc ad alta charitas mirabiliter surgit, cum ad viam proximorum se misericorditer attrahit. Et quo benigne descendit ad infirma, valenter recurrit ad summa.

CAP. XVII. — *Non cessavit osculari pedes meos* (Luc. VII, 45).

(In expositione Cantic., cap. I, num. 5.) Compunctio quæ per charitatem fit, quæ ex desiderio accenditur, quasi quoddam osculum est ; toties enim anima osculatur Deum, quoties in amore ejus compungitur. Sunt enim multi qui jam quidem Deum metuunt, jam bonam operationem recipiunt ; sed necdum osculantur, quia amore ejus minime compunguntur ; quod bene in convivio Pharisei signatum est, qui cum Dominum recepisset, cum osculanti muliere pedes ejus in corde suo derogaret, audivit : *Intraui in domum tuam, osculum mihi non dedisti ; hæc autem ex quo ingressa est, non cessavit osculari pedes meos* (Luc. VII, 44). Omnis qui jam eleemosynas facit, qui jam bonis operibus studet, quasi Christum in convivium recipit, Christum pascit ; quia eum in membris suis sustentare non desinit. Sed si nondum per amorem compungitur, adhuc ejus vestigia non osculatur. Præponitur ergo pastori mulier quæ osculatur, quia præponitur cuicunque exteriora sua danti, is qui interno mentis ardore, in desiderio Domini compungitur. Bene autem dictum est : *Non cessavit osculari pedes meos*. Non enim sufficit in amore Dei semel compungi et quiescere, sed et compunctio esse debet et crebrescere. Unde mulier ex eo laudatur, quia osculari non destitit, id est ad compungi minime cessavit. Unde et per Prophetam dicitur : *Constituite diem solemnem in confrequentationibus usque ad cornu altaris* (Psal. CXVII, 27). Dies solemnis est Domino compunctio cordis nostri ; sed tunc in confrequentatione dies solemnis constituitur, cum in lacrymas pro amore assidue mens movetur. Cui velut si diceremus : quando ista acturi sumus, quando tribulatione affligimur, illico terminum quoque que tibi debeat subjungit, dicens : *Usque ad cornu altaris*. Cornu quippe altaris est exaltatio sacrificii interioris ; quia tandiu necesse est ut quisque se affligat, quousque ad superni sacrificii altitudinem, id est ad gaudia pertingat ; ubi cum venerimus, jam nulla necessitas est ut solemnem diem Domino de nostra lamentatione faciamus.

CAP. XVIII. — *Redi in domum tuam et narra* (Luc. VIII, 39).

(In exposit. B. Job, lib. XVI, num. 35.) Electus quisque nisi Dominum agnovisset, ut que non amaret, sed aliud est cognoscere per fidem, atque aliud per speciem. Aliud est invenire per credulitatem, aliud per contemplationem ; ex qua re agitur ut electi omnes eum quem fide cognoverunt, videre quoque per speciem anhelent ; cujus amore flagrantibus, accendant ; quia ejus dulcedinis suavitatem in ipsa suæ fidei certitudine degustant. Quod bene ille in Gerasenorum regione sanatus a demonibus designat, qui vult abire cum Jesu, sed ei a magistro salutis dicitur : *Redi in domum tuam, et narra quanta fecit Deus tibi* (Luc. VIII, 39). Amanti enim adhuc dilatio imponitur, ut

ex dilati amoris desiderio, meritum retributionis augeratur. Fit ergo nobis omnipotens Deus dulcis in miraculis, et tamen in sua celsitudine manet occultus; ut et quiddam monstrando de se, occulta nos inspiratione in suo amore succendat; et tamen abscondendo majestatis suae gloriam, amoris sui vim per æstum desiderii augeat.

CAP. XIX. — Turbae te comprimunt et affligunt (Luc. vii, 45).

(In exposit. B. Job, lib. xx, num. 43.) Nonnulli in sancta Ecclesia fidem quam se tenere asserunt, premerunt potius quam venerantur; dum sua magis illius nomine, quam ejus adipisci lucra concupiscunt. Electi autem dum servare fidei meritum rectis operibus curant, ad auctoris notitiam, etiam inter reproborum tumultus appropinquant. Quod in Evangelio muliere sanguinis fluxu laborante signatum est: de qua cum Dominus diceret: *Quis me tetigit?* Petrus ratiocinando respondit: *Turbae te comprimunt et affligunt; et dicis: Quis me tetigit?* illico adjunxit: *Tetigit me aliquis: nam et ego sensi virtutem de me exisse* (Luc. vii, 45). Multi ergo Dominum comprimunt, et una tangit; quia carnales quique in Ecclesia eum premerunt a quo longe sunt. Sed audire causas veræ rationis meruit, cum ei Dominus dixit: *Tetigit me aliquis; nam ego novi virtutem de me exisse*. Ecce turbæ premebant Dominum; sed tamen sola tetigit quæ ad illum humiliter venit; quia nimirum multi etiam in sancta Ecclesia reprobi, veritatem cognoscendo premerunt, quam bene vivendo tangere negligunt; premerunt et longe sunt, quia divinam notitiam profusionibus sequuntur, moribus fugiunt; premerunt, inquam, sed longe sunt, quia eidem fidei quam loquendo adstruunt, agendo contradicunt.

CAP. XX. — Tetigit me aliquis (Luc. vii, 46).

(In exposit. B. Job, lib. iii, num. 36, 37.) Premente turba, una Redemptorem nostrum mulier tetigit. Unde et eidem Redemptor noster protinus dicit: *Quis me tetigit?* cui cum discipuli responderent: *Turbae te comprimunt et affligunt, et dicis: Quis me tetigit?* illico adjunxit: *Tetigit me aliquis: nam et ego sensi virtutem de me exisse* (Luc. vii, 45). Multi ergo Dominum comprimunt, et una tangit; quia carnales quique in Ecclesia eum premerunt a quo longe sunt. Et soli tangunt qui ei veraciter humiles adjunguntur. Turba igitur premit, quia multitudo carnalium quoniam admittitur, gravius toleratur. Premit et non angit, quia et importuna est per præsentiam, et abærens per vitam; nonnunquam enim pravis nos sermonibus, nonnunquam vero solis perversis moribus consequuntur. Suedant namque aliquando quæ tenent; quando vero eisi non suadeant, præbere tamen iniquitatis exempla non cessant. Qui igitur ad mala verbis vel exemplis illicitis, profecto persecutores nostri sunt, a quibus tentationum certamina sumimus, quæ saltem in corde vincamus.

CAP. XXI. — Sine ut mortui sepeliant mortuos suos; tu autem vade, annuntia regnum Dei (Luc. ix, 60).

(In exposit. B. Job, lib. xix, num. 42.) Sciendum est quia aliquando in actionibus nostris minora præferenda sunt pro utilitate majorum; nam quis non erret esse boni operis meritum, mortuum sepelire? tamen cuidam qui ad sepeliendum patrem se dimitti oposcerat, dictum est: *Sine ut mortui sepellant mortuos suos: Tu autem vade, et annuntia regnum Dei* (Luc. ix, 60). Postponendum namque est obsequium unius ministerii, officio prædicationis; quia illo carne mortuos in terra conderet, isto autem anima mortuos ad vitam resuscitaret.

CAP. XXII. — Nemo mittens manum suam in aratrum (Luc. ix, 62).

(In exposit. Ezech. hom. iii, n. 16.) Veritas dicit: *Nemo mittens manum suam in aratrum, et aspiciens retro, aptus est regno Dei* (Luc. ix, 62). Manum quippe in aratrum mittere, est quasi per quemdam compun-

ctionis vomerem ad proferendos factus terram cordis sui aperire; sed retro post aspicit, qui post exordia boni operis ad mala revertitur quæ reliquit.

CAP. XXIII. — Gaudete autem quod nomina vestra scripta sunt in caelis (Luc. x, 20).

(In exposit. Ezech. lib. ii, hom. 7, num. 17.) A privato gaudio Veritas ad commune discipulos revocat, cum eos de prædicatione redeuntes, et de subjectione demonum lætantes admonet, dicens: *Nolite gaudere super hoc, sed potius gaudete et exultate, quia nomina vestra scripta sunt in caelis* (Luc. x, 20). Non enim omnes electi demonia ejiciunt, sed tamen electiorum omnium nomina caelo tenentur adscripta. Admonentur ergo discipuli privatam lætitiã depone-re, communi autem et perpetua felicitate gaudere. Quisquis itaque in eo gaudet quod alter non habet, ex ipsa sua abundantia deterior factus, gaudium privatum habet.

CAP. XXIV. — Infundens oleum et vinum (Luc. x, 34).

(Regul. pastoral. part. ii, cap. 6.) Inesse pectoribus debet, et juste consulens misericordia, et pie scævien disciplina. Hinc namque est quod docente Veritate (Luc. x, 33) per Samaritani studium semivivus in stabulum ducitur, et vinum atque oleum vulneribus adhibetur; ut per vinum scilicet mordeantur vulnera, per oleum foveantur. Necesse est quippe ut quisquis sanandis vulneribus præest, in vino morsum doloris adhibeat, in oleo molliem pietatis; quatenus per vinum mundentur putrida, per oleum sananda foveantur. Miscenda ergo est lenitas cum severitate, faciendum quoddam ex utroque temperamentum; ut neque multa asperitate exulcerentur subditi, neque nimia benignitate solvantur.

CAP. XXV. — Martha autem satagebat circa frequens ministerium (Luc. x, 40).

(In exposit. B. Job, lib. vi, num. 61.) Quia enim contemplativa vita minor quidem tempore, sed merito major est quam activa, sacris Evangelii verbis ostenditur (Luc. x), in quo duæ mulieres diversa egisse referuntur. Maria quippe Redemptoris nostri verba audiens, ad pedes illius residebat. Martha autem corporalibus ministeriis insistebat. Cumque contra Mariæ otium Martha quereretur, audivit: *Martha, Martha, sollicita es, et turbaris erga plurima: Porro unum est necessarium; Maria optimum partem elegit, quæ non auferetur ab ea* (Ibid. 44, 42). Quid enim per Mariam quæ verba Domini residens audiebat, nisi contemplativa vita exprimitur? Quid per Martham exterioribus obsequiis occupatam, nisi activa signatur? Sed Marthæ cura non reprehenditur, Mariæ vero etiam laudatur; quia magna sunt activæ vitæ merita, sed contemplativæ potiora. Unde nec auferri unquam Mariæ pars dicitur, quia activæ vitæ opera cum corpore transeunt, contemplativa autem gaudia melius ex fine convalescunt.

CAP. XXVI. — Idem ac supra.

(In exposit. Ezech. part. ii, hom. 2, num. 9.) Bene has utrasque vitas duæ illæ mulieres signaverunt, Martha videlicet et Maria; quarum una satagebat circa frequens ministerium, alia vero sedebat ad pedes Jesu, et audiebat verba de ore ejus. Cumque erga sororem Martha quereretur quod se adjuvare negligeret, respondit Dominus, dicens: *Martha, occuparis et satagis circa multa: porro unum est necessarium: Maria optimum partem elegit quæ non auferetur ab ea* (Luc. x, 40 sqq.). Ecce pars Marthæ non reprehenditur, sed Mariæ laudatur. Neque enim bonam partem elegisse Mariam dicit, sed optimam; ut etiam pars Marthæ indicaretur bona. Quare autem pars Mariæ sit optima, subinfertur, cum dicitur, *quæ non auferetur ab ea*. Activa etenim vita cum corpore deficit. Quis enim in æterna patria panem esurienti porrigat, ubi nemo e-urit? quis potum tribuat sitienti, ubi nemo sitit? quis mortuum sepeliat, ubi nemo mor-

tur? Cum præsenti ergo sæculo vita aufertur activa; contemplativa autem hic incipitur, ut in cœlesti patria proficiat; quia amoris ignis qui hic ardere inchoat, cum ipsam quem amat viderit, in amore ipsius amplius ignescit; contemplativa vero vita minime aufertur, quia subtracta præsentis sæculi luce perficitur.

CAP. XXVII. — *Hominis cujusdam divitis uberes fructus ager attulit (Luc. xii, 16).*

(In exposit. B. Job, lib. xv, num. 26.) Perversa mens prius anhelat per avaritiam concupita congregare; et cum quasi quodam ventre avaritiæ multa congresserit, satiata arctatur; quia dum anxietur qualiter acquisita custodiat, ipsa eam sua satietas angustat. Divitis enim cujusdam uberes fructus ager attulerat; sed quia ubi eos tantos reponeret, non habebat, dixit: *Quid faciam, quod non habeo quo congregem fructus meos? et dixit hoc faciam: Destruam horrea mea, et majora ædificabo (Luc. xii, 17).* Qui ergo ex abundantia coangustatus dicebat, *quid faciam*, quasi multo cibo pressus æstuabat. Pensemus quot votis appetit ut uberes fructus ager illius afferret. Ecce autem vota completa sunt, quia fructus uberes ager attulit; sed quia ad recondendum loca non sufficiunt, multiplicatus dives quid faciat ignorat. O angustia ex satietate nata! de ubertate agri angustatur animus avari, dicens namque: *quid faciam*, profecto indicat, quia votorum suorum affectibus pressus sub quodam rerum fasce laborabat.

CAP. XXVIII. — *Stulte, hac nocte animam tuam repetunt a te (Luc. xii, 20).*

(In exposit. B. Job, lib. xxv, num. 3.) Quamlibet sero de hac vita tollantur iniqui, subito et repente tolluntur. Quia enim finem suum cogitando prævidere nesciunt, subitum est quod ante cogitare non potuerunt. Subito dives ille stultus est, qui horrea quæ præparabat deseruit, et inferni locum quem non prævidebat invenit. Ad aliud exercebat animam per cogitationem, sed ad aliud emisit per sententiam. Aliud dum viveret contemplatus est, aliud dum moreretur expertus. Reliquit enim diu tentata temporalia, et inopinata invenit æterna. Unde ei propter hanc ignorantiam cæcitatibus suæ bene per divinam sententiam dicitur: *Hac nocte animam tuam repetunt a te (Luc. x, 40).* In nocte quippe ablata est, quæ in obscuritate est cordis amissa, in nocte ablata est quæ considerationis lucem habere noluit, ut quod poterat pati prævideret. Unde bene discipulis futura cogitantibus Paulus apostolus dicit: *Vos autem fratres, non estis in tenebris, ut vos dies illa quasi sur comprehendat: omnes enim vos filii lucis estis, et filii diei: non sumus noctis atque tenebrarum (I Thess. v, 4).* Dies enim exitus tanquam fur in nocte comprehendit, quando stultorum animas futura non prævidentes ejicit.

CAP. XXIX. — *Sint lumbi vestri præcincti, et lucernæ ardentes (Luc. xii, 35).*

(In exposit. B. Job, lib. xxviii, num. 12.) Lumbos vero accingere, est vel in opere luxuriam, vel in cogitatione refrenare. Delectatio namque carnis in lumbis est. Unde et sanctis prædicatoribus dicitur: *Sint lumbi vestri præcincti, et lucernæ ardentes (Luc. xii, 35).* Per lumbos enim luxuriam, per lucernas autem bonorum operum claritas designatur. Jubentur ergo lumbos accingere, et lucernas tenere. Ac si aperte audiant: Prius in vobismetipsis luxuriam restringite, et tunc de vobis, aliis bonorum operum exempla monstrate.

CAP. XXX. — *Qui autem non cognovit et fecit digna plagis (Luc. xii, 48).*

(In exposit. B. Job, lib. xv, num. 51.) Sunt namque nonnulli, qui ex eo quod Veritas dicitur: *Servus qui non cognovit voluntatem Domini, et facit digna plagis, vapulabit paucis; et servus sciens voluntatem Domini sui, et non faciens juxta eam, vapulabit multis (Luc. xii, 47, 48),* nolunt scire quid faciant; et quasi minus se vapulaturos existimant, si nesciant quod

operari debuerunt: sed aliud est nescisse, aliud scire noluisse. Nescit namque qui apprehendere vult, et non valet; qui autem ut nesciat aurem a voce veritatis avertit, iste non nesciens sed contemptor addicitur.

CAP. XXXI. — *Idem ac supra.*

(In exposit. B. Job, lib. xxv, num. 29.) Sæpe nonnulli quas facere desipiunt, etiam scire contempnunt; quia enim scriptum est: *Servus nesciens voluntatem Domini sui, et non faciens digna, plagis vapulabit paucis. Et servus sciens voluntatem Domini sui, et faciens juxta eam, vapulabit multis (Luc. xii, 47);* impunitatem peccandi existimant remedium nesciendi. Qui nimirum sola superbæ caligine tenebrescunt; atque ideo non discernunt, quia aliud est nescisse, aliud scire noluisse: nescire enim ignorantia est, scire noluisse superbia. Et tanto magis excusationem non possunt habere, quia nesciant, quanto magis eis etiam nolentibus opponitur quod cognoscant.

CAP. XXXII. — *Et servus qui cognovit voluntatem Domini sui (Luc. xii, 48).*

(Regul. pastoral. tert. part., admonit. 32.) De occulta jam retributione judicii est quod quorundam mens, malum quod perpetrat, illuminatur ut videat; sed non conatur ut vincat: ut quo melius videt, eo deterius pereat; quia et intelligentiæ lumen percipit, et actionis pravæ tenebras non relinquit. Nam cum acceptam in adiutorium scientiam negligit, hanc contra se in testimonium vertunt; et de lumine intelligentiæ augent supplicia, quod profecto acceperant, ut possent delere peccata. Quorum nimirum nequitia cum malum agit quod diducit, venturum jam judicium hic degustat; ut cum æternis suppliciis servatur obnoxia, suo hic interim examine non sit absoluta: tantoque illic graviora tormenta percipiat, quanto hic malum non deserit, etiam quod ipsa condemnat. Hinc enim Veritas dicit: *Servus qui cognovit voluntatem Domini sui, et non facit juxta voluntatem ejus, vapulabit multis (Ibid.).*

CAP. XXXIII. — *Omni autem cui multum datum est, multum queritur ab eo (Luc. xii, 48).*

(In exposit. B. Job, lib. xxii, num. 8 et 9.) Non est secura lætitia in divinis paginis, vel fortia vel multa cognoscere, sed cognita custodire. Nam qui bene intelligit, quid intelligendo debeat, agnoscit; quanto enim per intellectum latius extenditur, tanto ad explenda opera enixius ligatur. Unde in Evangelio Veritas dicit: *Cui multum datum est, multum queritur ab eo; et cui commendaverunt multum, plus petent ab eo (Luc. xii, 48).* Deputemus intelligentiam datam quasi pecuniam mutuam: quia quo plus nobis creditur ex benignitate, eo debitores amplius tenemur in opere.

CAP. XXXIV. — *Ignem veni mittere in terram (Luc. xii, 49).*

(In expositione Ezech. lib. i, hom. 5, num. 8.) Ignis enim nomine Spiritus sanctus figurari solet, de quo in Evangelio Dominus dicit: *Ignem veni mittere in terram; et quid volo nisi ut accendatur (Luc. xii, 49)?* Cum enim carnalis mens Spiritum sanctum accipit, spiritali amore successa malum plangit quod fecit. Et terra ardet, quando, accusante se conscientia, cor peccatoris uritur atque in dolore penitentia crematur. Hinc rursus scriptum est: *Deus tuus ignis consumens est (Deut. iv, 24).* Quia enim mentem quam reprehendit, eam a peccatorum rubigine mundam reddit, Creator noster et ignis dicitur et consumens.

CAP. XXXV. — *Idem ac supra.*

(In Evangelio homil. 30, num. 5.) *Ignem veni mittere in terram; et quid volo nisi ut ardeat (Luc. xii, 49)?* Terra enim vocata sunt corda terrena, quæ dum semper infinis in se cogitationes congerunt, a

malignis spiritibus conculcantur. Sed ignem in terram Dominus misit, cum afflatu sancti Spiritus cor carnalium incendit. Et terra ardet, cum cor carnale in suis pravis voluptatibus frigidum, relinquit concupiscentias presentis seculi, et incenditur ad amorem Dei.

CAP. XXXVI. — *Cum autem vadis cum adversario tuo ad principem (Luc. xii, 58).*

(In Evangel. hom. 39, num. 5.) *Cum vadis cum adversario tuo ad Principem in via, da operam liberari ab ipso : ne forte tradat te judici, et iudex tradat te exactori, et exactor mittat te in carcerem (Luc. xii, 58).* Adversarius quippe noster in via est sermo Domini contrarius nostris carnalibus desideriis in presenti vita; a quo ipse liberatur qui præceptis ejus humiliter subditur. Alioquin adversarius judici, et iudex tradet exactori; quia ex sermone Domini contempto reus ejus peccator tenebitur in examine judicis. Quem iudex exactori tradet, quia hunc maligno spiritui ad ultionem trahere permittit, ut compulsam animam ipse ad pœnam de corpore exigat, quæ ei ad culpam sponte consensit. Exactor mittit in carcerem, quia per spiritum malignum in inferno detruditur, quousque dies judicii veniat, ex quo iam in inferni ignibus simul et ipse crucietur.

CAP. XXXVII. — *Simile est regnum Dei grano sinapis (Luc. xiii, 19).*

(In exposit. B. Job, lib. xix, num. 3.) In Evangelio Dominus cum similitudinem regni cœlestis ex grano sinapis denuntiaret, ait: *Cui simile est regnum Dei, et cui simile aestimabo illud? Simile est grano sinapis, quod acceptum homo misit in hortum suum; et crevit et factum est in arborem magnam, et volucres cœli requieverunt in ramis ejus (Luc. xiii, 18, 19).* Ipse quippe est granum sinapis, qui in horti sepultura plantatus, arbor magna surrexit. Granum namque fuit cum moreretur, arbor cum resurgeret: granum per humilitatem carnis, arbor per potentiam majestatis. Granum, quia vidimus eum, et non erat aspectus (Isa. liii, 2); arbor autem quia, speciosus forma præ filiis hominum (Psal. xlv, 3). Hujus arboris rami, sancti prædicatores sunt; et videamus quam late tendantur. Quid enim de eis dicitur? *In omnem terram exivit sonus eorum, et in fines orbis terræ verba eorum (Psal. xviii, 5).* In istis ramis volucres requiescunt, quia sanctæ animæ quæ quibusdam virtutum pennis a terrena cogitatione se sublevant, in eorum dictis atque consolationibus ab hujus vitæ fatigatione respirant.

CAP. XXXVIII. — *Contendite intrare per angustam portam (Luc. xiii, 24).*

(In exposit. B. Job., lib. xi, num. 68.) Mens etenim mutabilitatis suæ pondere ad aliud semper impellitur quam est; et nisi in statu suo a recta quotidie disciplina teneatur, semper in deteriora delabitur. Quæ enim semper stantem deseruit, statum quem habere potuit amisit. Unde nunc cum ad meliora nititur, quasi contra ictum fluminis conatur: cum vero ab intentione ascendendi resolvitur, sine labore redigitur ad ima. Quia enim in ascensu laborem, in descensu otium, intraturos per angustam portam Dominus admonet, dicens: *Contendite intrare per angustam portam (Luc. xiii, 24).* Dicturus quippe angustæ portæ introitum, præmisit, *contendite*: quia nisi in mentis contentio ferveat, unda mundi non vincitur per quam anima semper ad ima vocatur.

CAP. XXXIX. — *Manducavimus coram te, et bibimus (Luc. xiii, 26).*

(In exposit. B. Job, lib. i, num. 29.) Scriptura sacra aliquando cibis nobis est, aliquando potus. Cibus est in locis obscurioribus, quia quasi exponendo frangitur, et mandendo glutitur: potus vero est in locis apertioribus, quia ita sorbetur sicut invenitur. Cibum vidit Propheta Scripturam sacram qui exponendo frangeretur, cum diceret: *Parvuli petierunt panem, et non erat qui frangeret eis (Thren. iv, 4).*

PATROL. LXXIX.

Id est, infirmi quique Scripturæ sacræ valentiores sententias petierunt exponendo comminui; sed qui exponere debeat, non valet inveniri. Potum vidit Scripturam sacram propheta, cum diceret: *Omnes sitientes, venite ad aquas (Isa. lv, 1).* Si potus aperta mandata non essent, per semetipsam Veritas non clamaret: *Si quis sitiit, veniat ad me et bibat (Joan. vii, 37).* Quasi cibum ac potum vidit propheta Judææ deluisse, cum diceret: *Nobiles ejus interierunt fame, et multitudo ejus siti exaruit (Isa. v, 13).* Paucorum quippe est occulta agnoscere, multorum vero historiæ aperta sentire. Et idcirco Judææ nobiles non siti, sed fame interiisse assertit: quia hi qui præsee videbantur, dum totos se exteriori intelligentiæ dederant, quod de intimis discutiendo manderent, non habebant. Quia vero sublimioribus ab interno intellectu cadentibus, parvulorum intelligentia et in exterioribus exsiccatur, recte illic adjungitur: *Multitudo ejus siti exaruit.* Ac si aperte diceret: *Dum vulgus vitæ suæ studium deserit, jam nec fluentia historiæ exquirat.* Et occulta mandata sacri eloquii et aperta se intellexisset antantur, qui reprobanti se judici conquerescentes dicunt: *Manducavimus et bibimus coram te (Luc. xiii, 26).* Quod aperte exponendo subjungunt, et in plateis nostris docuisti.

CAP. XL. — *Nescio vos unde estis (Luc. xiii, 27).*

(In exposit. B. Job, lib. xvii, num. 2.) Considerat Dominus quos puniat; sed eosdem ipsos ante non videt, quos nescit. Nam quibusdam in fine dicturus est: *Nescio vos unde estis; discedite a me, omnes operarii iniquitatis (Luc. xiii, 27).* Miro igitur modo pravorum vitam et intuetur et obliviscitur: quia quos per distinctionem sententiæ judicat, quantum est ad memoriam misericordiæ ignorat.

CAP. XLI. — *Et ecce homo quidam hydropticus erat ante illum (Luc. xiv, 2).*

(In exposit. B. Job, lib. xiv, num. 14.) Impio quippe sitire, est hujus mundi bona concupiscere. Unde Redemptor noster ante Pharisæi domum hydropticum curat, et cum contra avaritiam disputaret, scriptum est: *Audiebant autem omnia hæc Pharisæi, qui erant avari, et deridebant illum (Luc. xiv, 12).* Quid est ergo quod ante Pharisæi domum hydropticus curatur (Luc. xvi), nisi quod per alterius ægritudinem corporis, in altero exprimitur ægritudo cordis? Hydropticus quippe quo amplius bibit, amplius sitit; et omnis avarus ex potu sitim multiplicat, quia cum ea quæ appetit, adeptus fuerit, ad appetenda alia amplius anhelat. Qui enim adipiscendo plus appetit, huic sitis ex potu crescit.

CAP. XLII. — *Qui autem non renuntiat omnibus quæ possidet (Luc. xiv, 33).*

(In exposit. Ezech. lib. ii, hom. 3, num. 20.) *Qui non renuntiaverit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus (Luc. xiv, 33).* Quidam enim relinquunt omnia, multi autem etiam possidendo renuntiant; quia sic ad usum possessa retinent, ut eis ex desiderio non succumbant.

CAP. XLIII. — *In se autem reversus (Luc. xv, 17).*

(Homil. 36 in Evangel., num. 7.) Plerumque ipsa despectio hominis, revocat eum ad semetipsum. Is enim qui patrem relinquit, et partem substantiæ quam perceperat, prodige expendit, postquam esurire cœpit, in se reversus dixit: *Quanti mercenarii patris mei abundant panibus (Luc. xv, 17).* Longe quippe a se discesserat, quando peccabat. Et si non esurisset, in semetipsum minime rediisset; quia postquam terrenis rebus indiguit, tunc cogitare cœpit quid de spiritualibus amisit.

CAP. XLIV. — *Cito proferte stolam primam (Luc. xv, 22).*

(In exposit. B. Job, lib. xii, num. 9.) Nullus homo sine peccato est, nisi ille qui in hunc mundum venit non ex peccato. Et quia omnes in culpa ligamur,

amissione ipsa justitiæ morimur. Concessa prius in paradiso vestio innocentie nudamur, interitu etiam carnis subsequente consumimur. Homo itaque peccator moritur in culpa, nudatur a justitia, consumitur in pœna. Hanc nuditatem peccatoris filii tegere dignatus est pater, qui eo redeunte dixit : *Cito proferte stolam primam* (Luc. xv, 22). Prima quippe stola est vestis innocentie, quam homo bene conditus accepit, male a serpente persuasus perdidit. Contra hanc rursum nuditatem dicitur : *Beatus qui vigilat, et custodit vestimenta sua, ne nudus ambulet*. Vestimenta quippe custodimus, cum præcepta innocentie servamus in mente; ut cum nos iudicii culpa nudat, adamissam redeuntis innocentiam pœnitentia operiat.

CAP. XLV. — *Et date annulum in manum ejus* (Luc. xv, 22).

(In exposit. B. Job, lib. xxix, num. 12.) Filius minor qui consumpta substantia ad patrem rediit (Luc. xv), in munere annulum accepit. Gentilis enim populus qui immortalitate perdita ad Deum pœnitentia revertitur, per fidei signaculum munitor. Unde et ab Sponso suo Ecclesie dicitur : *Pone me ut signaculum super cor tuum* (Cant. viii, 6). Idcirco namque signaculum rebus ponitur, ne qua diripientium presumptione temerentur. Sponsus ergo in cor signaculum ponitur, quando fidei ejus mysterium in custodia nostræ cogitationis imprimitur, ut ille infidelis servus, nimirum noster adversarius, cum signata fide corda considerat; tentando ea irrupere non præsumat.

CAP. XLVI. — *Quia quod hominibus altum est, abominatio est ante Deum* (Luc. xvi, 15).

(Hoc. 28 in Evang., num. 2.) Quid vero apud Deum vilius, quid esse despectius poterit, quam servare honorem apud homines, et interni testis oculos non timere? Unde ipse Dominus dicit : *Vos estis qui justificatis vos coram hominibus; Dominus autem novit corda vestra. Quia quod hominibus altum est, abominabile est apud Deum* (Luc. xvi, 15). Notate, fratres, notate quod dicitur; si enim quod ab hominibus altum est, abominabile est apud Deum, cogitatio cordis nostri tanto apud Deum in imo est, quanto hominibus in alto; et humilitas cordis nostri tanto apud Deum in alto est, quanto hominibus in imo. Despicimus ergo si quid boni gerimus; nulla nos inflat operatio, non rerum abundantia, non gloria extollat. Si quidem ex bonis affluentibus intus intumescimus, Deo despecti sumus: quo contra Psalmista de humilibus dicit : *Custodiens parvulos Dominus* (Psal. cxiv, 6). Qui quia parvulos humiles appellat, postquam sententiam protulit, consilium subjungit. Nam quasi quæreremus quid ipse ad hæc fecerit, adjunxit : *Humiliatus sum et liberavit me* (Ibid.).

CAP. XLVII. — *Rogo ergo te, Pater, ut mittas in domum patris mei* (Luc. xvi, 27).

(In exposit. B. Job, lib. viii, num. 29.) Ad videnda bona extincti oculus non redit, quia ad exhibenda recta opera, exuta carne, anima non recurrit. Hinc est quod dives quem inferni flamma cruciabat, quia semetipsum reparare operando non posset agnoverat, nequaquam sibi, sed relictis fratribus prodesse satagebat, dicens : *Rogo te, pater Abraham, ut mittas Lazarum in domum patris mei. Habeo enim quinque fratres, ut testetur illis ne et ipsi veniant in locum hunc tormentorum* (Luc. xvi, 27). Solet namque mœstum animum spes vel falsa relovere, sed ut pœnam suam reprobi gravius sentiant, et spem de venia amittunt. Unde flammis ultricibus traditus non sibi, ut diximus, sed opitulari fratribus concupivit, qui nunquam se ignium carere tormentis adjuncto desperationis supplicio agnovit. Hinc Salomon ait : *Quodcumque potest manus tua facere, instanter operare; quia nec opus, nec ratio, nec scientia, nec sapientia erit apud inferos quo tu properas* (Eccl. ix, 10).

CAP. XLVIII. — *Habeo enim quinque fratres* (Luc. xvi, 28).

(In exposit. B. Job, lib. ix, num. 101.) Sequaces

quosque suos secum in tormento reprobi, flamma illustrante, visuri sunt quorum amore deliquerant; quatenus qui eorum vitam carnaliter contra præcepta Conditoris amaverant, ipsorum quoque eas interitus in augmento suæ damnationis affligat. Quod profecto Evangelio teste colligimus, in quo Veritate nuntians, dives ille quem contigit ad æterni incendii tormenta descendere, quinque fratrum describitur meminisse. Qui Abraham petiit ut ad eorum eruditionem mitteret, ne illic eos quandoque venientes par pœna cruciaret (Luc. xvi). Qui igitur ad doloris sui cumulum, propinquorum absentium meminuit, constat proculdubio, quia eos ad augmentum supplicii paulo post potuit etiam præsentem videre. Quid autem mirum si secum quoque reprobos aspiciat cremari, qui ad doloris sui cumulum eum quem desperaverat in sinu Abraham Lazarum vidit? Is ergo cui ut pœna cresceret, et vir electus apparuit, cur non credendum sit, quod videre in supplicio, hos etiam quos contra Deum dilexerat, possit? Qua ex re colligitur quod eos quoque inordinate nunc reprobi diligunt, miro iudicii ordine, secum tunc in tormentis videbunt: ut pœnam proprix punitionis exaggeret illa auctori præposita carnalis cognatio pari ante oculos ultione damnata. Ignis itaque qui in obscuritate cruciat, credendum est quia lumen ad tormentum servat.

CAP. XLIX. — *Occurrerunt ei decem viri leprosi* (Luc. xvii, 12).

(In exposit. B. Job, lib. v, num. 28.) Habent quippe hoc hæretici proprium, ut malis bona permisceant, quatenus facile sensui audientis illudant. Si enim semper prava dicerent, citius in sua private cogniti, quod vellet minime persuaderent. Rursus si semper recta sentirent, profecto hæretici non fuissent: sed dum fallendi arte ad utraque deserviunt, et ex malis bona inficiunt, et ex bonis mala ut recipiantur abscondunt; sicut qui veneni poculum porrigit, ora poculi dulcedine mellis tangit; dumque hoc quod dulce est primo actu delibatur, etiam illud quod est mortiferum indubitanter absorbetur. Itaque hæretici permisceant recta perversis; ut ostendendo bona, auditores ad se attrahant, et exhibendo mala, latentem eos peste corrumpant. Aliquando tamen predicatione sanctæ Ecclesie atque exhortatione correcti, ab hac sensus sui diversitate salvuntur. Quos bene in Evangelio (Luc. xvii), illa decem leprosum mundatio designat. In lepra quippe et pars cutis in fulgorem ducitur, et pars in colore sano retinetur. Leprosi itaque hæreticos expriment, quia, dum rectis prava permisceant, colorem sanum maculis aspergunt. Unde et bene ut salventur clamant : *Jesu præceptor* (Ibid.). Quia enim in ejus verbis se errasse significant, hunc salvandi humiliter præceptorem vocant. Cumque ad cognitionem præceptoris redeunt, mox ad formam salutis recurrunt.

CAP. L. — *Idem ac supra.*

(In exposit. B. Job, lib. xviii, num. 28.) Hæretici, ut facile valeant perversa suadere, dictis suis quædam recta permisceant, ut animas audientium et rectis sensibus trahant, et perversis feriant. Qui in præceptis Dei, quia sana insanaque locutione variatur, bene in Evangelio (Luc. xvii) decem leprosum sunt specie designati: quorum coloris sano dum vitiosus candor aspergitur, immoderato hoc candore scædantur. Unde admonemur : *Non plus sapere quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem* (Rom. xiii, 3). Qui etiam quia necdum Deum diligunt, de quo male sentiunt: nec proximum, a quo dividentur, Decalogi præceptis adversi sunt, atque ideo ad deprecandum Dominum decem veniunt. Pro eo autem quod sanis insana miscerunt, coloris diversitate variantur. Sed quia in ejus præceptis offenderant, et illum unde offenderant, vocant, dicentes : *Jesu præceptor* (Luc. xvii, 37). Unde et mox curari mererunt.

CAP. LI. — *Ubi cumque fuerit corpus, illuc congregabuntur et aquilæ (Luc. xvii, 13).*

(In exposit. B. Job, lib. xxxi, num. 105.) De egredientibus animabus Veritas spondet, dicens: *Ubi cumque fuerit corpus, illuc congregabuntur et aquilæ (Luc. xvii, 13).* Ac si aperte dicat: Qui cœlesti sedi incarnatus Redemptor nunc præsideo, electorum quoque animas cum carne solvero, ad cœlestia sublevo.

CAP. LII. — *Qui Deum non timebat et hominem non reverebatur (Luc. xviii, 2).*

(In exposit. B. Job, lib. xiv, num. 31.) Sunt quidam qui postquam Deum in mente contempserint, multo magis humana judicia spernunt; atque omne malum quod appetunt, audaciter peragere non erubescunt: quos ad perpetrandum malum occulta iniquitas invitat, et nulla aperta verecundia retardat. Sicut et de quodam iniquo judice dicitur: *Deum non timebat, et hominem non reverebatur (Luc. xviii, 2).* Hinc est etiam quod de quibsdam impudenti fronte peccantibus dictum est: *Peccatum suum quasi Sodoma prædicaverunt (Isa. iii, 9).*

CAP. LIII. — *Filius hominis veniens, putas, inveniet fidem super terram? (Luc. xviii, 8.)*

(In exposit. B. Job, lib. i, num. 32.) Mediatoris scientia cuncta sciens, sed in locutione sua ignorantiam nostram suscipiens, atque dum suscepit, docens, nonnunquam quasi ex nostra dubitatione loquitur; sicut dicit: *Filius hominis veniens, putas, inveniet fidem super terram (Luc. xviii, 8)?*

CAP. LIV. — *Jejuno bis in Sabbato (Luc. xviii, 12).*

(In exposit. B. Job, lib. xii, num. 36.) Sæpe contingit ut justi et injusti habeant verba similia, sed tamen semper cor longe dissimile est. Ex quibus dictis Deus ab injustis offenditur, in eisdem quoque a justis placatur. Nam Pharisæus ingressus templum dicebat: *Jejuno bis in Sabbato, decimas de omnibus quæ possideo (Luc. xviii, 12).* Sed justificatus magis Publicanus quam ille exiit. Ezechias quoque Rex cum molestia corporis afflictus ad extremitatem pervenisset vitæ, in oratione compunctus dixit: *Obsecro, Domine; memento, quæso, quomodo ambulaverim coram te in veritate et in corde perfecto (Isa. xxxviii, 5).* Nec tamen Dominus hanc confessionem perfectionis ejus desepxit aut renuit, quem mox in suis precibus exaudivit. Ecce Pharisæus se justificatum in opere, Ezechias justum se asseruit etiam in cogitatione: atque unde ille offendit, inde iste Dominum placavit. Cur itaque hoc, nisi quia omnipotens Deus singulorum verba a cogitationibus pensat, et in ejus auribus superba non sunt quæ humili corde proferruntur?

CAP. LV. — *Quam difficile est qui pecunias habent (Luc. xviii, 24).*

(In exposit. B. Job, lib. iv, cap. 3.) Rarum valde est ut qui avaritiam possident, ad requiem tendant; dum per semetipsam Veritas dicat: *Difficile qui pecunias habent, intrabunt in regnum cœlorum (Luc. xviii, 24).* Nam qui hic multiplicandis divitiis inhiant, certum est quia alterius vitæ gaudia spernant. Quod tamen ut Redemptor noster valde rarum, et ex solo divino miraculo evenire posse monstraret: *Apud homines, inquit, hoc impossibile est, apud Deum autem omnia possibilia sunt.*

CAP. LVI. — *Et præcurrens ascendit in arborem sycomorum (Luc. xix, 4).*

(In exposit. B. Job, lib. xxvii, num. 78.) Si igitur sapientes esse atque ipsam sapientiam contemplari appetimus, stultos nos humiliter cognoscamus. Relinquamus noxiam sapientiam, discamus laudabilem stultitiam. Hinc quippe scriptum est: *Stultus mundi legit Deus, ut confundat sapientes (I Cor. i, 27).* Hinc rursum dicitur: *Si quis vult inter vos sapiens esse in hoc sæculo, stultus fiat ut sit sapiens (I Cor. iii, 18).*

A Hinc evangelicæ historiæ verba testantur (Luc. xix), quod Zachæus, cum videre præ turba nil posset, sycomori arborem ascendit, ut transeuntem Dominum cerneret. Sycomorus quippe fœcus fatuus dicitur: pusillus itaque Zachæus sycomorum subit, et Dominum vidit, quia qui mundi stultitiam humiliter eligit, ipsi Dei sapientiam subtiliter contemplantur. Pusillanimitatem namque nostram ad videndum Dominum turba præpedit; quia infirmitatem humanæ mentis, ne lucem veritatis intendant, curarum secularium tumultus premit. Sed prudenter sycomorum ascendimus, si provide eam quæ divinitus præcipitur, stultitiam tenemus. Quid enim in hoc mundo stultius quam amissa non querere, possessa rapentibus relaxare, nullam pro acceptis iniuriis injuriam reddere, imo et adjunctis aliis patientiam præbere? Quasi enim sycomorum nos ascendere præcipit, cum dicit: *Qui aufert quæ tua sunt, ne repetas (Luc. vi, 30).* Et rursum: *Si quis te percusserit in dexteram maxillam, præbe illi et alteram (Matth. v, 39).* Per sycomorum igitur transiens Dominus cernitur, quia per hanc sapientem stultitiam, etsi necdum ut est solide, jam tamen per contemplationis lumen Dei sapientia, quasi in transitu videtur. Quam videre nequeunt qui sibi sapientes esse videntur, quia ad conspiciendum Dominum in elata cogitationum suarum turba depressi, adhuc sycomori arborem non invenerunt.

CAP. LVII. — *Ecce una tua quam habui repositam in sudario (Luc. xix, 20).*

(Regul. pastoral. i part., cap. 9.) Caveat fidelis quisque ne acceptam pecuniam in sudario ligans (Matth. xxv), de ejus occultatione judicetur. Pecuniam quippe in sudario ligare, est percepta dona sub otio lenti torporis abscondere.

CAP. LVIII. — *In patientia vestra possidebitis animas vestras (Luc. xxi, 19).*

(In exposit. B. Job, lib. v, num. 33.) Ille verò perfectus est qui erga imperfectionem proximi impatientis non est. Nam qui alienam imperfectionem ferre non valens, deserit, ipse sibi testis est quia perfecte necdum profecit. Hinc in Evangelio Veritas dicit: *In patientia vestra possidebitis animas vestras (Luc. xxi, 19).* Quid est enim animam possidere, nisi perfecte in omnibus vivere, cunctis mentis motibus ex virtutis arce dominari? Qui igitur patientiam tenet, animam possidet, quia inde contra adversa omnia fortis efficitur, unde sibi et seipsam vincendo dominatur; et quo se laudabiliter frangit, intractum se fortiter exerit, quia cum in suis se voluptatibus superat, sese ad contrarium invictum parat.

CAP. LIX. — *Ne forte graventur corda vestra in crapula et ebrietate (Luc. xxi, 34).*

(In exposit. B. Job, lib. xx, num. 39.) Pravorum mens hujus mundi servituti dedita, et rerum temporalium fatigationibus assueta, etiam si libere vacare liceat, subesse tamen terrenis sudoribus festinat, et usu miseræ conversationis tritoram laboris quærit, ut a jugo mundanæ servitutis cessare non libeat, etiam si liceat; quod videlicet jugum Dominus a discipulorum cervice solvebat, cum diceret: *Attendite vobis ne forte graventur corda vestra in crapula et ebrietate (Luc. xxi, 34).* Atque illico adjunxit: *Et in curis hujus vitæ; et superveniat in vos repentina dies illa.* Et rursum: *Venite ad me, omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos. Tollite jugum meum super vos, et discite a me quia mitis sum et humilis corde (Matth. xi, 28).* Quid est enim Domino mitem se in magisterio atque humilem dicere, nisi relictis exercendæ elationis difficultatibus, plana quædam bene vivendi itinera demonstrare?

CAP. LX. — *Apparuit autem illi angelus de cælo confortans eum (Luc. xxii, 43).*

(In exposit. Ezech. lib. i, hom. 8, num. 25.) Humani generis Redemptor humanitatem quam descen-

endo sub angelis assumpsit, ascendendo super angelos exaltavit. Sic vero factum cum sub angelis dicimus, sicut factum sub lege prædicante Apostolo audivimus. Assumptam ergo humanitatem sub angelis accipimus, pro ea minoratione in qua dignatus est apparere. Nam mox ut Verbum caro factum est, mox Deus homo potestate super angelos fuit. De ipso quippe ante passionem scriptum est: *Ecce angeli accesserunt (Matth. iv, 41), et ministrabant ei.* Sed tamen ut humanitatis ejus infirmitas monstraretur, rursus de eo scriptum est: *Apparuit illi angelus de caelo confortans (Luc. xxii, 43).* In documento ergo utriusque naturæ, huic et angeli ministrare, hunc et angelus confortare describitur. Unus quippe in utraque natura; quoniam qui Deus ante sæcula exstitit, homo factus est in fine sæculorum; cui tamen ante passionem suam et angeli ministrant, et hunc angelus confortat. Post passionem vero atque resurrectionem ejus, huic angeli ministrare possunt, sed jam hunc confortare non possunt.

CAP. LXI. — *Et factus in agonia prolixius orabat (Luc. xxii, 44).*

(In exposit. B. Job, lib. xxiv, num. 32.) Scpe electi tunc vehementer metuunt, cum ad solvendum humanæ conditionis debitum venientes, districto iudici propinquare se cernunt, et fit tanto timor acrior, quanto et retributio æterna vicinior. Ante oculos autem cordis nihil inane tunc transvolat de phantasmate cogitationis; quia subductis et medio omnibus, se et illum tantummodo considerant cui appropinquant: crescit pavor vicina retributione justitiæ, et urgente solutione carnis, quanto magis districtum iudicium jamjamque quasi tangitur, tanto vehementius formidatur. Et si ea quæ sciunt, nunquam se prætermisisse meminerunt, formidant tamen illa quæ nesciunt. Quia videlicet semetipsos diducere et comprehendere omnino non possunt; atque urgente exitu, subtiliori terrentur metu. Unde Redemptor noster solutioni carnis appropinquans, et membrorum suorum speciem servans, factus in agonia cepit prolixius orare. Quid enim pro se ille cum in agonia esset peteret, qui in terris positus (Luc. xxii, 44) cœlestia cum potestate tribuebat? Sed appropinquante morte nostræ mentis in se certamen expressit, qui vim quandam terroris ac formidinis patitur, cum per solutionem carnis æterno iudicio propinquamus. Neque enim tunc cujuslibet anima immerito terretur, quando post pusillum hoc invenit quod in æternum mutare non possit. (Num. 33.) Consideramus quippe quod viam vitæ præsentis nequaquam sine culpa transire potuimus. Consideramus etiam quia nec hoc quidem sine aliquo reatu nostro est, quod laudabiliter gessimus, si remota pietate iudicemur. Quis enim nostrum vitam præcedentium patrum valeat vel superare, vel æsequi? et tamen David dicit: *Non intres in iudicium cum servo tuo, quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens (Psal. cxlii, 2).* Paulus cum diceret: *Nihil mihi conscius sum, caute subjunxit: Sed non in hoc justificatus sum (I Cor. iv, 4).* Jacobus dicit: *In multis offendimus omnes (Jac. iii, 2).* Joannes dicit: *Si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, et veritas in nobis non est (I Joan. 1, 8).* Quid ergo facient tabulæ, si tremunt columnæ? aut quomodo virgulta immobilia stabunt, si hujus pavoris turbine etiam cedri quatiantur? (Num. 34.) Sed justorum animæ a levibus quibusque contagiis ipso sæpe mortis pavore purgantur, et æternæ retributionis gaudia jam ab ipsa carnis solutione percipiunt. Plerumque vero contemplatione quadam retributionis internæ, etiam priusquam carne exspoliatur, hilarescunt; et dum vetustatis debitum solvunt, novi jam muneris lætitia perficiuntur.

CAP. LXII. — *Et conversus Dominus, respexit Petrum (Luc. xxii, 61).*

(In exposit. B. Job, lib. viii, num. 30.) Visus quippe

A hominis est misericordia Redemptoris quæ insensibilitatis nostræ duritiam cum respicit, emollit. Unde teste quoque Evangelio dicitur: *Respexit Jesus Petrum, et recordatus est Petrus verbi quod dixerat Jesus. Et egressus foras flevit amare (Luc. xxii, 61).* Ex vitam vero carne animam nequaquam visus hominis aspicit, quia post mortem non liberat, quem ante mortem gratia ad veniam non reformat.

CAP. LXIII. — *Erat enim ex multo tempore cupiens videre eum (Luc. xxiii, 8).*

(In exposit. B. Job, lib. x, num. 53.) Hujus lampadis flammam Herodes explorare voluit, cum ejus miracula videre concupivit, sicut scriptum est: *Erat enim ex multo tempore cupiens videre eum, eo quod audisset multa de illo; et sperabat signum aliquod videre ab eo fieri (Luc. xxiii, 8).* Sed lampas hæc ante ejus oculos nullo radio lucis emicuit, quia ei qui se non pie, sed curiose quæsierat, nil de se mirabile ostendit. Inquisitus quippe Redemptor tacuit, expectatus miracula exhibere contempsit, seseque apud se in occultis retinens, eos quos exteriora quærere comperit, ingratos foras reliquit; magis eligens aperte a superbientibus despici, quam a non credentibus vacua voce laudari. Unde et protinus lampas ista contempta est, sicut illic subditur: *Sprevit autem illum Herodes cum exercitu suo et illius indutum veste alba (Ibid.).* (Num. 54.) Sed contempta lampas quæ in terra irrisiones tolerat, de cælo iudicium coruscat.

CAP. LXIV. — *Et ipse nihil illi respondebat (Luc. xxiii, 8).*

(In exposit. B. Job, lib. xxii, num. 38.) Sancti etenim viri in commotionis tentatione semetipsos ostendere omnino refugiunt, et cum audientibus prodesse nequeunt, etiam despici tacentes volunt, ne de sapientiæ suæ ostentatione glorientur. Cumque aliquid prudenter dicunt, non quærunt suam gloriam, sed auditorum vitam. Cum vero conspiciunt quia auditorum vitam loquendo lucrari non possunt, tacendo abscondunt scientiam suam. *Ad imitandum* quippe vitam Domini, quasi ad quoddam nobis propositum signum currimus; ipse enim quia Herodeum vidit non profectum quærere, sed signa vel scientiam velle mirari, requisitus ab eo tacuit. Et quia constanter tacuit, ab eo irrisus exivit. Scriptum namque est: *Herodes autem viso Jesu gavisus est valde, erat enim cupiens ex multo tempore videre eum; eo quod audiret multa de illo; et sperabat signum aliquod videre ab eo fieri.* Unde et subditur: *Interrogabat autem illum multis sermonibus. At ipse nihil illi respondebat (Luc. xxiii, 8).* Tacens vero Dominus quam sit despectus ostenditur, cum illic protinus subinfertur: *Sprevit autem illum Herodes cum exercitu suo et illius (Ibid.).* Quod videlicet factum oportet nos audientes discere, ut quoties auditores nostri nostra volunt quasi laudanda cognoscere, non autem sua perversa mutare, omnino taceamus, ne si ostentationis studio verbum loquimur, et illorum culpa quæ erat esse non desinat, et nostra quæ non erat fiat. (Num. 39.) Dicit fortasse aliquis: Unde novimus quo corde quis audiat? Sed multa sunt quæ audientis animam prædunt, maxime si auditores nostri et semper laudant quod audiunt, et nunquam quod laudant sequuntur.

CAP. LXV. — *Quia si in viridi ligno hæc fiunt (Luc. xxiii, 31).*

(In exposit. B. Job, lib. xii, num. 7.) Per lignum incarnationis Dei sapientia figuratur, sicut de ea scriptum est: *Lignum vitæ est his qui apprehenderunt eum (Prov. iii, 8).* Et sicut ipsa ait: *Si in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid fiet (Luc. xxiii, 31).* Se enim lignum viride et nos lignum aridum dixit, quia ipse in se vim divinitatis habet, nos vero qui puri homines sumus, lignum aridum appellamur.

CAP. LXVI. — *Nonne cor nostrum ardens erat in nobis (Luc. xxiv, 32).*

(Homil. 30 in Evang., num. 5.) Linguas ignem

doctores habent, quia dum Deum amando prædicant, corda audientium inflammant. Nam otiosus sermo docentis est, si præbere non valet incendium amoris. Hoc doctrinæ incendium ab ipso ore Veritatis conceperant qui dicebant: *Nonne cor nostrum ardens erat in vobis cum loqueretur in vobis, et aperiret vobis Scripturas (Luc. xxiv, 32)?* Ex audito quippe sermone, inardescit animus, torporis frigus recedit, sit mens in superno desiderio anxia, a concupiscentiis terrenis aliena. Amor verus qui hanc repleverit, in fletibus cruciatur, sed dum tali ardore cruciatur, ipsis suis cruciatibus pascitur. Audire ei libet præcepta cœlestia, et quot mandatis instruitur, quasi tot facibus inflammatur; et quæ torpebat prius per desideria, ardet postmodum per verba.

CAP. LXVII. — Palpate et videte quia spiritus carnem et ossa non habet (Luc. xxiv, 39).

(In exposit. B. Job, lib. xiv, num. 72.) Redemptor noster dubitantibus de sua resurrectione discipulis ostendit manus et latus, palpanda ossa carnemque præbuit, dicens: *Palpate et videte, quia spiritus carnem et ossa non habet, sicut me videtis habere (Luc. xxiv, 39).* Qui cum eidem Euticio in Constantinopolitana urbe positus, hoc Evangelistæ veritatis testimonium protulisset, ait: Idcirco hoc Dominus fecit, ut dubitationem resurrectionis suæ de discipulorum cordibus amoveret. Cui, inquam: mira est res valde quam adstruis, ut inde nobis dubietas surgat, unde discipulorum corda a dubietate sanata sunt. Quid enim deterius dici potest quam ut hoc nobis de ejus vera carne dubium fiat, per quod discipuli ejus ad fidem ab omni sunt dubietate reparati? Si enim hoc habuisse non adstruitur quod ostendit; unde fides discipulis ejus confirmata est, inde nostra destruitur. Qui adjungebat etiam dicens: Corpus palpabile habuit quod ostendit, sed post confirmata corda palpantium, omne illud in Domino quod palpari potuit in sublimitate est aliqua reductum. Ad hoc ipse respondit, dicens, scriptum est: *Christus resurgens a mortuis jam non moritur, mors ei ultra non dominabitur (Rom. vi, 9).* Si quid ergo in ejus corpore post resurrectionem potuit immutari, con-

tra veridicam Pauli sententiam post resurrectionem Dominus rediit in mortem, quod quis dicere vel stultus præsumat, nisi qui veram carnem ejus resurrectionem negat? Tunc mihi objecit, dicens: cum scriptum sit: *Caro et sanguis regnum Dei possidere non possunt (I Cor. xv, 50)*, qua ratione credendum est resurgere veraciter carnem? Cui, inquam: in sacro eloquio aliter caro dicitur, juxta naturam, atque aliter juxta culpam vel corruptionem. Caro quippe juxta naturam, sicut scriptum est: *Hoc nunc os ex ossibus meis, et caro de carne mea (Genes. ii, 23).* Et: *Verbum caro factum est, et habitavit in nobis (Joan. i, 14).* Caro vero juxta culpam, sicut scriptum est: *Non permanebit in hominibus istis spiritus meus, eo quod sint caro (Genes. vi, 3).* Et, sicut Psalmista ait: *Memoratus est quia caro sunt, spiritus vadens et non rediens (Psal. lxxvii, 39).* Unde et discipulis Paulus dicebat: *Vos autem in carne non estis, sed in spiritu (Rom. viii, 9).* Neque enim in carne non erant quibus Epistolas transmittit; sed quia passiones carnalium desideriorum vicerant, jam liberi per virtutem spiritus in carne non erant. Quod ergo Paulus apostolus dicit: *Quia caro et sanguis regnum Dei possidere non possunt*, carnem secundum culpam vult intelligi, non carnem secundum naturam. Unde et mox quia carnem secundum culpam diceret ostendit, subdens: *Neque corruptio incorruptelam possidebit.* In illa ergo cœlestis regni gloria caro secundum naturam erit, sed secundum passionis desideria non erit, quia devicto mortis aculeo in æterna incorruptione regnabit.

CAP. LXVIII. — Vos autem sedete in civitate quousque induamini (Luc. xxiv, 49)

(Regul. pastor. iii part. admonit. 26.) Ipsa Veritas quæ repente quos vellet roborare, potuisset, ut exemplum sequentibus daret, ne imperfecti prædicare presumerent, postquam plene discipulos de virtute prædicationis instruxit, illico adjunxit: *Vos autem sedete in civitate quousque induamini virtute ex alto (Luc. xxiv, 39).* In civitate quippe condesemus, si intra mentium nostrarum nos claustra constringimus, ne loquendo exterius evagemur. Ut cum virtute divina perfecte induimur, tum quasi a nobismetipsis foras etiam alios instruentes exeamus.

LIBER QUARTUS.

De Testimoniis in Evangelium secundum Joannem.

CAPUT PRIMUM. — Quasi unigeniti a Patre (Joan. i, 14).

(In exposit. B. Job, lib. xviii, num. 12.) In sacro eloquio sicut et quasi, aliquando non pro similitudine ponitur, sed pro veritate. Unde et illud: *vidimus gloriam ejus, gloriam quasi Unigeniti a Patre (Joan. i, 14).*

CAP. II. — Super quem videris Spiritum (Joan. i, 33).

(In expos. B. Job, lib. ii, num. 90.) In Evangelio scriptum est: *Super quem videris Spiritum descendentem et manentem super eum, hic est qui baptizat (Joan. i, 33).* In cunctis namque fidelibus Spiritus venit, sed in solo Mediatore semper singulariter permanet Spiritus: quia ejus humanitatem nunquam deseruit, ex cujus divinitate procedit. In illo igitur manet, qui solus et omnia et semper potest; nam fideles qui hunc accipiunt, cum signorum dona habere semper ut volunt non possunt, hunc se accepisse quasi in transitu ostensione lætantur. Sed cum rursus de eodem Spiritu veritatis ore discipuli dicitur: *Apud vos manebit et in vobis erit (Joan. xiv, 18);* quid est quod divina voce, Mediatoris signum hæc eadem sancti Spiritus mansio declaratur, cum dicitur: *Super quem videris Spiritum descendentem et manentem super eum?* Si igitur juxta magistri vocem et in discipulis manet, quomodo singulare jam signum erit quod in Mediatore permanet? Quod citius cognoscimus, si

dona ejusdem Spiritus discernamus. (Num. 91.) Alia namque sunt dona illius sine quibus ad vitam nequaquam pertingitur, alia quibus vitæ sanctitas pro aliorum utilitate declaratur. Mansuetudo namque, humilitas, patientia, fides, spes, charitas, dona ejus sunt; sed ea sine quibus ad vitam homines pervenire nequaquam possunt: prophetiæ autem virtus, curatio, genera linguarum, interpretatio sermonum, dona ejus sunt; sed quæ virtutis ejus præsentiam pro corruptione intuentium ostendunt. In his igitur donis sine quibus ad vitam perveniri non potest, Spiritus sanctus sive in prædicatoribus suis, sive in electis omnibus semper manet. In illis autem quibus per ostensionem illius, non nostra vita servatur, sed aliorum quæritur, nequaquam semper in prædicatoribus permanet, quia semper quidem eorum cordi ad bene vivendum præsidet, nec tamen per eos virtutum signa ostendit, sed aliquando se eis a signorum ostensionibus subtrahit, ut eo humiliter virtutes habeantur, quo habitæ teneri non possunt. (Num. 92.) Mediator autem Dei et hominum homo Christus Jesus in cunctis eum et semper et continue habet præsentem: quia ex illo idem Spiritus per substantiam profertur. Recte ergo et cum in sanctis prædicatoribus maneat, in Mediatore singulariter manere prohibetur: quia in istis per gratiam manet ad aliquid, in illo autem per substantiam manet ad cuncta. Sicut enim corpus nostrum sensum tantummodo tactus agnoscit, caput

autem corporis, usum simul omnium quinque sensuum possidet, ut videat, audiat, gustet, odoretur, tangat; ita membra superni capitis in quibusdam virtutibus emicant, ipsum vero caput in cunctis virtutibus flagrat. Dissimiliter ergo Spiritus manet in fide, a quo per naturam nunquam recedit. Dona vero ejus quibus ad vitam tenditur, sine periculo amitti non possunt. Dona autem quibus vitæ sanctitas demonstratur, plerumque, ut dictum est, sine dispendio subtrahuntur. Illa ergo pro nostra eruditione tenenda sunt, hæc pro alienis profectibus exquirenda. In illis nos terreat formido, ne pereant; in istis vero ad tempus aliquando sublatis consoletur humilitas, quia ad elevationem mentem fortasse subleuant.

CAP. III. — *Cum esses sub ficu, vidi te (Joan. 1, 48).*

(In exposit. B. Job, lib. xviii, num. 59.) In Scriptura sacra videre Dei, aliquando eligere ponitur. Sicut in Evangelio scriptum est: *Cum esses sub ficu, vidi te (Joan. 1, 48)*, id est, positum te sub umbra Legis elegeri.

CAP. IV. — *Spiritus ubi vult spirat (Joan. iii, 8).*

(In exposit. B. Job, lib. xxvii, num. 41.) Vox Dei auditur, cum gratiæ aspiratio mente concipitur, cum insensibilitas occultæ sordiditatis rumpitur, et cor ad studium summi amoris excitatum virtutis intimæ clamore penetratur; sed istam vocem supervenientis Spiritus, quæ se in aure cordis insinuat, nec ipsa mens quæ per hanc illustrata fuerit investigat. Pensare enim non valet invisibilis virtus, quibus sibi meatibus influat, quibus ad se modis veniat, quibus recedat. Unde bene per Joannem dicitur: *Spiritus ubi vult spirat, et vocem ejus audis; sed nescis unde veniat, et quo vadat (Joan. iii, 8)*. Vocem enim Spiritus audire, est vi compunctionis iustitiam in amore invisibilis Conditoris assurgere. Sed nemo scit unde veniat, quia ignoratur per ora prædicantium quibus se ad nos occasionibus fundat: et nemo scit quo vadat, quia cum unam prædicationem multi audiunt, intelligi procul dubio non potest, quem deserens abiciat, et cujus ingrediens in corde requiescat. Una quippe res foras agit, sed non per hanc uno modo intuentium corda penetrantur: quia qui invisibiliter visibilia modificat, in humanis cordibus causarum semina incomprehensibiliter plantat.

CAP. V. — *Et nemo ascendit ad cælum (Joan. iii, 13).*

(In exposit. B. Job, lib. xxvii, num. 29 et 30.) Paulus dicit: *Scimus enim quod si terrestris domus nostra hujus habitationis dissolvatur, quod ædificationem ex Deo habemus, donum non manufactam æternam in cælis (II Cor. v, 1)*. Sed si nos quoque qui ex terra sumus cælum conscendimus, ubi est quod rursus Veritas dicit: *Nemo ascendit in cælum, nisi qui de cælo descendit, Filius hominis qui est in cælo (Joan. iii, 13)*? Cui nimirum sententiæ statim obviat quod eadem Veritas dicit: *Pater, volo ut ubi ego sum, et illi sint mecum (Joan. xvii, 4)*. Quæ sibi in verbis suis non discrepat, sed ad querenda hæc quasi discordantia studium nostræ mentis inflamat. Omnes enim nos qui in ejus fide renati sumus, ejus procul dubio corpus existimus. Quia igitur mira dispensatione pietatis membrorum suorum caput Dominus factus est, repulsa reprobatorum multitudine solus est etiam nobiscum. Nemo igitur ascendit in cælum, nisi qui de cælo descendit Filius hominis qui est in cælo; quia dum nos jam cum illo unum facti sumus, unde solus venit in se, illuc solus redit etiam in nobis. Et is qui in cælo semper est, ad cælum quotidie ascendit, quia qui in divinitate super omnia permanet, humanitatis suæ compage sese quotidie ad cælos trahit.

CAP. VI. — *Qui autem non credit jam judicatus est (Joan. iii, 18).*

(In exposit. B. Job, lib. xxvi, num. 50.) Dux quippe sunt partes, electorum scilicet atque reprobatorum, huius ordines singulis partibus continentur. Alii nam-

que judicantur et pereunt, alii non judicantur et pereunt: alii judicantur et regnant, alii non judicantur et regnant. Judicantur et pereunt, quibus dominica inclamatione dicitur: *Esurivi et non dedistis mihi manducare, sitiivi et non dedistis mihi potum; hospes eram, et non collegistis me; nudus, et non operuistis me; æger et in carcere, et non visitastis me (Matth. xxv, 42)*. Quibus præmittitur: *Discedite a me, maledicti, in ignem æternum qui præparatus est diabolo et angelis ejus (Ibid., 41)*. Alii vero in extremo judicio non judicantur, et pereunt: de quibus per Prophetam Dominus ait: *Non resurgent impij in judicio (Psal. 1, 6)*. Et de quibus Dominus dicit: *Qui autem non credit, jam judicatus est (Joan. iii, 18)*. Et de quibus Paulus ait: *Qui sine lege peccaverunt, sine lege et peribunt (Rom. ii, 12)*. Resurgunt vero etiam omnes infideles, sed ad tormenta, non ad judicium; non enim eorum tunc causa discutitur, qui a conspectu districti judicis jam cum damnatione suæ infidelitatis discedunt. Professionem vero fidei retinentes, sed professionis opera non habentes, redarguuntur ut pereant. Qui vero nec fidei sacramenta tenuerunt, increpationem judicis in extrema examinatione non audiunt; quia præjudicati infidelitatis suæ tenebris, ejus quem despererunt invectione redargui non merentur; illi saltem verba judicis audient, quæ ejus fidei saltem verba tenuerunt. Isti in damnatione sua æterni judicis nec verba percipiunt, quia ejus reverentiam, nec verbo tenus servare dixerunt; illi legaliter pereunt, quia sub lege positi peccaverunt. Istis in perditione sua de lege nihil dicitur, quia nihil legis habere conati sunt. Princeps namque terream rempublicam regens, aliter punit civem interius delinquentem, atque aliter hostem exterius rebellantem. In illo sua jura consultit, eumque sub verbis dignæ invectionis addicit. Contra hostem vero bellum movet, instrumenta perditionis exercet, dignaque militiæ tormenta retrahit: de malo vero ejus quid lex habeat, non requirit; neque lege necesse est perimi, qui lege nunquam potuit teneri. Ita ergo in extremo judicio et legalis illam invectionio percuit, qui ab eo quod professionem tenuit, actionem declinavit; et iste sine judicis invectione perimitur, qui lege fidei non tenetur. (Num. 51.) Ex electorum vero parte alij judicantur et regnant, qui vitæ maculas lacrymis tergunt. Qui mala præcedentia factis sequentibus redimunt, quidquid illicitum aliquando fecerint, ab oculis judicis, elemosinarum superductione cooperiunt. Quibus iudex veniens in dexteram consistentibus dicit: *Esurivi, et dedistis mihi manducare; sitiivi, et dedistis mihi bibere; hospes eram et collegistis me; nudus, et operuistis me; infirmus, et visitastis me; in carcere eram, et venistis ad me (Ibid., 35)*. Quibus præmittit, dicens: *Veni, benedicti Patris mei: possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi (Vers. 34)*. Alii autem non judicantur et regnant, qui etiam præcepta legis perfectione virtutum transcendunt. Qui nequaquam hoc solum quod cuactis quæ divina lex præcipit implere contenti sunt, sed præstantiore desiderio plus exhibere appetunt quam præceptis generalibus audire potuerunt. Quibus dominica voce dicitur: *Vos qui reliquistis omnia vestra, et secuti estis me, cum sederit filius hominis in sede majestatis suæ, sedebitis et vos super duodecim thronos, judicantes duodecim tribus Israel (Matth. xix, 28)*. Et de quibus propheta ait: *Dominus ad judicium veniet cum senioribus populi sui (Isa., iii, 14)*. Et de quibus Salomon cum de sancte Ecclesiæ Sponso loqueretur, intulit, dicens: *Nobilis in portis vir ejus, quando sederit cum senatoribus terræ (Prov. xxxi, 25)*. Hi itaque in extremo judicio non judicantur et regnant, quia cum auctore suo etiam iudices veniunt. Relinquentes quippe omnia plus prompta devotione executi sunt, quam juberi generaliter audierunt. Speciali namque jussione paucis perfectioribus, et non generaliter omnibus dicitur hoc quod adolescens audivit: *Vade, et vende omnia quæ habes, et da pauperibus, et habebis thesaurum in cælo.*

Et venit, sequere me (Matth. xix, 21). Si enim sub hoc præcepto cunctos jussio generalis adstringeret, culpa profecto esset aliquid nos de hoc mundo possidere. Sed aliud est quod per Scripturam sacram generaliter omnibus præcipitur, aliud quod specialiter perfectioribus imperatur. Hi ergo recte sub generali judicio non teneantur, quia et præcepta generalia vivendo vicerunt. Sicut enim non judicantur et pereunt, qui suadente perfidia lege teneri contemnunt: ita non judicantur et regnant, qui suadente pietate etiam ultra generalia divinæ legis præcepta proficiunt. Hinc est quod Paulus etiam specialia præcepta transcendens, plus opere exhibuit quam institutione permissionis accepit. Cum enim accepisset ut Evangelium prædicans de Evangelio viveret, et Evangelium audientibus contulit, et tamen Evangelii sumptibus sustentari recusavit. Cur ergo iste judicetur ut regnet, qui minus quod servaret accepit, sed majus quod viveret invenit?

CAP. VII. — Ille erat lucerna ardens (Joan. v, 35.)

(In exposit. Ezech. lib. 1, hom. 11, num. 7.) Neque hoc speculatori sufficit ut altum vivat, nisi et loquendo assidue ad alta auditores suos pertrahat, eorumque mentes ad amorem cœlestis patriæ loquendo succendat; sed tunc hæc caute agit, cum lingua ejus ex vita arserit. Nam lucerna quæ ex semetipsa non ardet, eam rem cui supponitur, non accendit. Hinc enim de Joanne Veritas dicit: *Ille enim erat lucerna ardens et lucens (Joan. v, 35);* ardens videlicet per cœlestis desiderium, lucens per verbum.

CAP. VIII. — Quia descendi de cœlo non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me (Joan. vi, 37).

(In exposit. B. Job. lib. xxxv, num. 28.) In Evangelio Veritas dicit: *Eum qui venit ad me, non ejiciam foras: quia de cœlo descendi, non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me (Joan. vi, 37).* Quid enim: si suam faceret, eos qui ad se veniunt repulisset? Quis autem nesciat quod voluntas filii a Patris voluntate non discrepet? Sed quoniam primus homo, quia suam facere voluntatem voluit, a paradisi gaudio exivit, secundum ad redemptionem hominis veniens, dum voluntatem se Patris et non suam facere ostendit, permanere non intus docuit. Cum igitur non suam, sed Patris voluntatem facit, eos qui ad se veniunt foras non ejicit, quia dum exemplo suo nos obedientiæ subjicit, viam nobis egressionis claudit. Hinc rursus ait: *Non possum ego a meipso facere quidquam, sed sicut audio judico (Joan. v, 30);* nobis quippe obedientia usque ad mortem servanda præcipitur. Ipse autem si sicut audivit judicat, tunc quoque obedit cum judex venit; ne igitur nobis usque ad præsentis vitæ terminum obedientia laboriosa appareat, Redemptor noster indicat, qui hanc, etiam cum judex venerit, servat. Quid ergo mirum si peccator homo obedientiæ in præsentis vitæ brevitate se subjicit, quando hanc Mediator Dei et hominum, et cum obedientes remunerat, non relinquit?

CAP. IX. Flumina de ventre ejus (Joan. vii, 38).

(In exposit. Ezech. lib. 1, hom. 10, num. 6.) In sacro eloquio nonnumquam venter pro mente poni consuevit. Unde et per Jeremiam dicitur: *Ventrem meum, ventrem meum doleo (Jerem. iv, 19);* quod quia de spiritali et non corporeo ventre dixerat, adjunxit: *Sensus cordis mei conturbati sunt.* Neque enim ad salutem populi pertinebat, si Propheta ventrem corporeum se dolere prædicaret: sed ventrem doluit qui mentis afflictionem sensit. Sed cur exemplum Prophetæ proferimus, cum testimonium Dei apertius habeamus? Et necesse est ut cum per semetipsam Veritas loquitur, Propheta taceat, quia lucerna claritatem non habet in sole: *Omnis enim qui credit in me, sicut dicit Scriptura, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ (Joan. vii, 38):* quia enim de mente fidelium sanctæ prædicationes de-

fluunt, quasi de ventre credentium aquæ vivæ flumina decurrunt.

CAP. X. — Et ex nobis unus diabolus est (Joan. vi, 71).

(In exposit. B. Job. lib. xiii, num. 38.) Jam quippe unum corpus sunt diabolus, et omnes iaiqui; ut plerumque nomine capitis censeatur corpus, et nomine corporis appelletur caput. Nam capitis nomine corpus censeatur, cum de perverso homine dicitur: *Ex vobis unus diabolus est (Joan. vi, 71).* Et rursus nomine corporis appellatur caput, cum de ipso apostata angelo dicitur: *Inimicus homo hoc fecit. (Matth. xiii, 28).*

CAP. XI. — Jesus ergo cum novisset quia venturi erant (Joan. vii, 15).

Regul. pastor. 1 part., cap. 3.) Ipse Dei hominumque Mediator regnum percipere vitavit in terris, qui supernorum quoque spirituum scientiam sensumque transcendens, ante sæcula regnat in cœlis. Scriptum quippe est: *Jesus cum cognovisset quia venturi essent ut raperent eum, et facerent eum regem, fugit iterum in montem ipse solus (Joan. vi, 15).* Quis enim principari hominibus tam sine culpa potuisset, quam is qui hos nimirum regeret quos ipse creaverat? sed quia idcirco in carne apparuit, ut non solum nos per passionem redimeret, verum etiam per conversationem doceret, exemplum se sequentibus præbens, rex fieri noluit; ad crucis vero patibulum sponte convenit: oblatam gloriam culminis fugit, poenam probrosæ mortis appetiit, ut membra ejus videlicet discederent favores mundi fugere, terrores minime timere, pro veritate adversa diligere, prospera formidando declinare. Quia et ista sæpe per tumorem cor inquinant, et illa per dolorem purgant. In istis se animus erigit, in illis autem, etiamsi aliquando se erexerat, sternit. In istis sese homo obliviscitur, in illis vero ad sui memoriam nolens etiam coactusque revocatur. In istis sæpe et antea bona deperunt: in illis autem longi quoque temporis admissa tertuntur.

CAP. XII. — Qui sine peccato est vestrum (Joan. viii, 7).

(In exposit. B. Job. lib. xiv, num. 34.) Qui enim semetipsum prius non judicat, quid in alio rectum judicet ignorat. Et si novit fortasse per auditum quod rectam judicare debeat, recte tamen judicare aliena merita non valet, cui conscientia innocentis propriæ nullam judicii regulam præbet. Hinc est enim quod insidiantibus quibusdam et puniendam adulteram seducuntibus dicitur: *Qui sine peccato est vestrum, primus in illam lapidem mittat (Joan. viii, 7).* Ad aliena quippe punienda peccata ibant, et sua reliquerant: revocantur itaque intus ad conscientiam, ut prius propria corrigant, et tunc aliena reprehendant.

CAP. XIII. — Expuit in terram et fecit lutum (Joan. ix, 6).

(In exposit. B. Job. lib. viii, num. 49.) Salivæ nomine sapor intus contemplationis accipitur, quæ in os a capite defluit, quia de claritate Conditoris adhuc in hac vita positos vix gustu revelationis tangit. Unde et Redemptor veniens salivam luto miscuit, et cæci nati oculos reparavit (Joan. ix): quia superna gratia carnalem cogitationem nostram per admixtionem suæ contemplationis irradiat, et ab originali cæcitate hominem ad intellectum reformat. Nam quia a paradisi gaudiis expulsus in hoc jam exsilio natura elidit, quasi a aativitate homo sine oculis processit.

CAP. XIV. Et hiems erat (Joan. x, 22).

(In exposit. B. Job. lib. ii, num. 2.) Sacra eloquia in exordio narrationum qualitates exprimunt, terminosque causarum. Aliquando namque a positione loci, aliquando a positione corporis, aliquando a qualitate aeris, aliquando a qualitate temporis signant quid de ventura actione sub-

ficiant. A positione quippe locorum divina Scriptura exprimit subsequentium merita finesque causarum; sicut de Israel dicit, quia verba Dei in monte audire non potuit, sed præcepta in campestribus accepit; subsequentem nimirum infirmitatem populi indicans, quia ascendere ad summa non valuit, sed semetipsum in infimis, neglecte vivendo, laxavit. A positione corporis futura denuntiat, sicut in apostolorum Actibus (Cap. vii) Stephanus Jesum qui a dextris virtutis sedet, stantem se vidisse manifestat; stare quippe adjuvantis est. Et recte stare cernitur, qui in bello certaminis opitulatur. A qualitate aeris res subsequens demonstratur, sicut Evangelista cum prædicante Domino nullum tunc ex Judæa credituram cerneret, præmisit dicens: *Hiems autem erat* (Joan. x, 22); scriptum namque est: *Abundabit iniquitas, refrigescet charitas multorum* (Matth. xxiv, 12). Idcirco ergo hiemis curavit tempus exprimere, ut inesse auditorum cordibus malitiæ frigus indicaret. Hinc est quod negaturo Petro præmittitur, quia frigus erat, et stans ad prunas calefaciebat se (Joan. xviii, 18). Jam namque intus a charitatis calore torperat, et ad amorem præsentis vitæ, quasi ad persecutorum prunas infirmitate æstuante recalcabat. A qualitate quoque temporis finis exprimitur actionis, sicut non rediturus ad veniam, ad traditionis perfidiam Judas nocte exisse perhibetur: cum egrediente illo, ab evangelista dicitur: *Erat autem nox* (Joan. xiii, 30). Hinc enim et iniquo diviti dicitur: *Hac nocte repetunt animam tuam abs te* (Luc. xii, 20). Anima quippe quæ ad tenebras ducitur non in die repeti, sed in nocte memoratur. Hinc est quod Salomon qui sapientiam non perseveraturus accepit, in somnis hanc et nocte accepisse describitur. Hinc est quod angeli ad Abraham meridie veniunt; punituri autem Sodomam ad eam vespere venisse memorantur.

CAP. XV. — *Non rapiet eas quisquam de manu mea* (Joan. x, 28).

(In exposit. B. Job, lib. iii, num. 6.) Manui itaque adversarii sanctus traditur, sed tamen in intimis manu adjutoris sui retinetur. De illis quippe ovibus fuit, de quibus in Evangelio Veritas dicit: *Non rapiet eas quisquam de manu mea* (Joan. x, 28); et tamen expetenti hosti dicitur: *Ecce in manu tua est* (Job. ii, 6); idem ergo in manu Dei est, idem in manu diaboli. Nam dicens: *In manu tua est*; cum protinus adjungit: *Verumtamen animam illius serva*; patenter pius adjutor innotuit, quia tenuit quem concessit, et dando non dedit quem adversarii sui jaculis objiciens abscondit.

CAP. XVI. — *Fremuit spiritu, et turbavit seipsum* (Joan. xi, 33).

(In exposit. B. Job, lib. iii, num. 30.) Neque enim sicut nos, qui puri homines sumus, irruente saepe tentatione concutimur: ita Redemptoris anima tentationis est necessitate turbata. Hostis namque noster et si in excelsum montem eum permissus assumpsit, si se daturum regna mundi perhibuit, si quasi in panem vertendos lapides ostendit; mentem tamen Mediatoris Dei et hominum tentatione quassare non valuit. Sic enim dignatus est hæc exterius cuncta suscipere, ut tamen ejus mens interiori divinitati suæ inhærens inconcussa permaneret. Qui et si quando turbatus spiritu infremuisse dicitur (Joan. xi, 33); ipse divinitus disponebat quantum ipse humanitus turbaretur. Immutabiliter omnibus præsidens, et semetipsum mutabilem in satisfactione infirmitatis ostendens. Quietus ergo in semetipso manens, disposuit quidquid pro ostendenda humanitate quam susceperat etiam turbulentus fecit.

CAP. XVII. — *Et invenit Jesus asellum* (Joan. xii, 14).

(In exposit. B. Job, lib. i, num. 23.) Jerusalem tendens Dominus asellum sedisse perhibetur (Joan. xii, 14). Quid est enim sedendo asinum Jerusalem venire, nisi gentilitatis simplicia corda possidendo,

A ea ad visionem pacis regendo et præsidendo perducere?

CAP. XVIII. — *Nisi granum frumenti cadens* (Joan. xii, 24).

(Homil. 8 in Evangel., num. 1.) Per prophetam dicitur: *Omnis caro senem* (Isa. xl, 6). Factus homo, senem nostrum veritatem in frumentum qui de semetipso ait: *Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet* (Joan. xii, 24). Unde et natus in præsepio reclinator, ut fideles omnes, videlicet sancta animalia, carnis suæ frumento rediceret, ne ab æternæ intelligentiæ pabulo jejuna remanerent.

CAP. XIX. *Venit ergo vox de celo* (Joan. xvii, 1).

(In exposit. B. Job, lib. xviii, num. 4.) Verbis namque per angelum loquitur Deus cum vel in imagine ostenditur; sed supernæ verba locutionis audiuntur, sicut dicente Domino: *Pater, clarifica Filium tuum, ut Filius tuus clarificet te* (Joan. xvii, 1); protinus respondetur: *Clarificavi, et iterum clarificabo*. Neque enim Deus qui sine tempore vi impulsionis intimæ clamat in tempore, per suam substantiam illam vocem edidit, quam circumscriptam tempore per humana verba distinxit; sed nimirum de cœlestibus loquens, verba sua quæ audiri ab hostibus voluit, rationabili creatura administrante formavit.

CAP. XIX. — *Sciens quia omnia dedit ei Pater* (Joan. xiii, 3).

(In exposit. B. Job, lib. iii, num. 29.) Cum ergo se pro nostra redemptione Dominus membrorum Satanæ manibus tradidit, quid aliud quam ejusdem Satanæ manum in se sævire permisit? Ut unde ipse exterius occurreret, inde nos interiori exteriorique liberaret. Si igitur Satanæ manus potestas accipitur, ejus manum juxta carnem pertulit, cujus potestatem corporis usque ad sputum, colaphos, flagella, cracem, lanceamque toleravit. Unde et Pilato ejus videlicet corpori, ad passionem veniens dicit: *Non haberes in me potestatem, nisi tibi datum esset desuper* (Joan. xix, 11). Sed tamen hanc potestatem quam contra se ei extrinsecus dederat, suis servire lucris intrinsecus compellebat. Pilatus enim vel Satan qui ejusdem Pilati caput existiterat, sub potestate illius super quem potestatem acceperat, tenebatur; quia et superior ipse disposuerat hoc quod inferior accedens a persecutore tolerabat: ut cum ex mala mente infidelium surgeret, utilitati tamen electorum omnium ipsa quoque crudelitatis deserviret. Pie igitur disponebat intus quod semetipsum pati nequiter permittebat foris. Hinc est enim quod de illo in cœna dicitur: *Sciens Jesus quia omnia dedit ei Pater in manus, et quia ex Deo exivit, et ad Deum vadit, surgit a cœna, et ponit vestimenta sua* (Joan. xiii, 3). Ecce in manus persequentium iturus, sciebat quod in manus suam ipsos etiam persecutores acceperat. Qui enim omnia accepisse se noverat, constat quia et ipsos a quibus tenebatur, tenebat. Ut ipse in se ad usum pietatis intorqueret, quidquid eorum contra se malitia permissa sæviret.

CAP. XXI. — *Et cepit lavare pedes* (Joan. xiii, 5).

(In exposit. B. Job, lib. i, num. 31.) Recte sanctis apostolis post prædicationem Dominus pedes lavit (Joan. xiii), ut videlicet aperte monstraretur quia plerumque et in bono opere peccati pulvis contrahitur; et inde inquinantur vestigia loquentium, unde audientium corda mundantur. Nam sæpe nonnulli dum exhortationis verba faciunt, quamlibet tenuiter sese intrinsecus, quia per eos purgationis gratia derivatur, extollunt. Cumque verbo aliena opera diluunt, quasi ex bono itinere pulverem malæ cogitationis sumunt. Quid ergo fuit post prædicationem pedes discipulorum lavare, nisi a prædicationis gloria cogitationum pulverem tergere, gressusque cordis ab interna elatione mundare?

CAP. XXII. — *Recumbens unus ex discipulis*
(Joan. xiii, 23).

(Præfat. in lib. Moral., num. 3.) Moris enim scripturæ sacræ est ut ipsi qui scribunt, sic de se in illa quasi de aliis loquantur. Hinc est enim quod Moyses ait: *Erat Moyses mitissimus super omnes homines qui morabantur in terra* (Num. xii, 3). Hinc Joannes dicit: *Discipulus ille quem diligebat Jesus* (Joan. xix, 26). Hinc Lucas ait (Cap. xxiv) quod ambularent duo ex discipulis in via Cleophas et alius, quem profecto alium, dum tam studiose tacuit, ut quidam dicunt, se fuisse monstravit. Scriptores igitur sacri eloquii, quia impulsu sancti Spiritus agitantur, sic de se in illo testimonium, quasi de aliis proferunt. Spiritus ergo sanctus per Moysen de Moysæ locutus est, Spiritus sanctus per Joannem de Joanne locutus. Paulus quoque quia non ex seipso loqueretur insinuat, dicens: *An experimentum caritatis ejus qui in me loquitur Christus* (II Cor. xiii, 3)?

CAP. XXIII. — *In hoc cognoscent omnes* (Joan. xiii, 35).

(In exposit. Ezech. lib. ii, hom. 5, num. 22.) Plerumque sanctos viros aspicimus mira agere, virtutes multas facere, leprosos mundare, dæmonia ejicere, tactu ægri tudines corporum fugare, Prophetiæ spiritu ventura prædicere, cuncta itaque hæc necdum palmæ sunt, sed adhuc pictura palmarum. Nam hæc aliquid dantur et reprobis. Unde per Evangelium Veritas dicit: *Multi dicent mihi in illa die: Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus, et in nomine tuo dæmonia ejecimus, et in nomine tuo virtutes multas fecimus? Et tunc confitebor illis, quia nunquam novi vos. Discedite a me, maledicti, qui operamini iniquitatem* (Matth. vii, 22). Unum vero signum electionis est soliditas charitatis; sicut scriptum est: *In hoc scietur, quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis adinvicem* (Joan. xv, 35). Hæc autem miracula cum electi faciunt, longe dissimiliter a reprobis faciunt; quia de eis foris ostenditur, quales apud omnipotentem Deum intus habeantur. Ibi autem eis palma erit, ubi jam mortis contentio non erit. Nam prædicator egregius tunc asperit palmam veram viventibus dari, cum resurrectionem prævidit fieri, sicut dicit: *Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem, et mortale hoc induere immortalitatem. Cum autem mortale hoc induerit immortalitatem, tunc fiet sermo qui scriptus est; absorpta est mors in victoria. Ubi est mors victoria tua, ubi est mors stimulus tuus* (I Cor. xv, 55)? Tunc ergo erit perfecta victoria, cum mors plene fuerit absorpta.

CAP. XXIV. *In domo Patris mei mansiones*
(Joan. xiv, 2).

(In exposit. B. Job, lib. iv, num. 70.) Quia in hac vita nobis est discretio operum, erit in illa proculdubio discretio dignitatum: ut quo hic alius alium merito superat, illic alius alium retributione transcendat. Unde in Evangelio Veritas dicit: *In domo Patris mei mansiones multæ sunt* (Joan. xiv, 2). Sed in eisdem multis mansionibus erit aliquo modo ipsa retributionum diversitas concors: quia tanta vis in illa pace nos sociat, ut quod in se quisque non acceperit, hoc se accepisse in alio exultet. Unde et non eque laborantes in vinea, æque cuncti denarium sortiuntur. Et quidem apud Patrem mansiones multæ sunt, et tamen eundem denarium dispares laboratores accipiunt: quia una cunctis erit beatitudo lætitiæ, quamvis non una sit omnibus sublimitas vitæ.

CAP. XXV. — *Idem ac supra.*

(In exposit. B. Job, lib. xxxv, num. 46.) Veritas in Evangelio dicit: *In domo Patris mei mansiones multæ sunt* (Joan. xiv, 2). Apud Patrem quippe mansiones multæ sunt: quia in illa beatitudinis vita non impari, unusquisque juxta dispar meritum locum isparem percipit, sed ejusdem disparitatis damna non erit: quia tantum sibi quantum perceperit sufficit.

CAP. XXVI. — *Et ad eum veniemus* (Joan. xiv, 23).

(Homil. 7 in Evang., num. 2.) Via Domini ad cor

dirigitur, cum veritatis sermo humiliter auditur. Via Domini ad cor dirigitur, cum ad præceptum vita præparatur. Unde scriptum est: *Si quis diligit me, sermonem meum servabit, et Pater meus diligit eum, et ad eum veniemus, et mansionem apud eum faciemus* (Joan. xiv, 23). Quisquis ergo in superbia mentem elevat, quisquis avaritiæ æstibus anhelat, quisquis se iniquationibus luxuriæ polluit, cordis ostium contra veritatem claudit, et ne ad se Dominus veniat, claustra animi series vitiorum damnat.

CAP. XXVII. — *Pacem relinquo vobis* (Joan. xiv, 27).

(In exposit. B. Job, lib. vi, num. 53.) In Scriptura sacra aliter pax plena dicitur, atque aliter inchoata. Inchoatam quippe Veritas discipulis dederat, cum dicebat: *Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis* (Joan. xiv, 27). Et plenam Simeon desideraverat, cum exoraret, dicens: *Nunc dimittis servum tuum, Domine, secundum verbum tuum in pace* (Luc. ii, 29). Pax enim nostra ex desiderio Conditoris inchoatur; ex manifesta autem visione perficitur. Plena quippe tunc erit, cum mens nostra, nec ignorantia cæcatur, nec carnis suæ impugnatione concutitur. Sed quia ejus exordia tangimus, cum vel mentem Deo, vel carnem menti subjugamus, tabernaculum justitiam habere pacem dicitur, quia videlicet ejus corpus quod mente inhabitatur, a perversis desideriorum motibus, sub justitiæ dispositione refrenatur.

CAP. XXVIII. — *Idem ac supra.*

(Regul. pastoral., iii p., cap. 24, admon. 23.) Plerumque enim gravius intentionem mentium rerum tranquillitas tentat; ut quo non sunt molesta quæ tenent, eo minus amabilia fiant quæ vocant: et quo delectant præsentia, eo non inquirantur æterna. Unde et per semetipsam Veritas loquens, cum terranam pacem a superna distingueret, atque ad venturam discipulos ex præsentia provocaret, ait: *Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis* (Joan. xiv, 27). Relinquo scilicet transitoriam, do mansuram. Si ergo in ea cor, quæ relicta est, figitur, nunquam ad illam quæ danda est pervenitur. Pax igitur præsens ita tenenda est, ut et diligere debeat et contemni; ne si immoderate diligitur, diligentes animus in culpa capiatur. Unde etiam monendi sunt pacati, ne dum nimis humanam pacem desiderant, pravos hominum mores nequaquam redarguant; et consentiendo perversis, ab auctoris sui se pace disjungant: ne dum humana foris jurgia metuunt, interni fœderis discissione seriantur. Quid enim pax transitoria, nisi quoddam vestigium pacis æternæ? Quid ergo esse dementius potest, quam vestigia in pulvere impressa diligere, sed ipsum a quo impressa sunt non amare? Hinc David dum totum se ad fœdera pacis æternæ constringeret, testatur quod cum malis concordiam non teneret, dicens: *Nonne qui te oderant, Deus, oderam illos, et super inimicos tuos tabescebam? Perfecto odio oderam illos: inimici facti sunt mihi* (Psal. cxxxviii, 21). Inimicos etenim Dei perfecto odio odisse, est et quod facti sunt diligere, et quod faciunt increpare: mores pravorum premere, vitæ prodesse. Pensandum est igitur, quando ab increpatione quiescitur, quanta culpa cum pessimis pax tenetur, si propheta tantus hoc velut in hostiam Deo obtulit, quod contra se pro Domino pravorum inimicitias excitavit.

CAP. XXIX. — *Venit enim princeps hujus mundi*
(Joan. xiv, 30).

(Homil. 39 in Evang., num. 8.) Unus autem in hominibus existit, qui ante passionem suam libera voce dixit: *Jam non multa loquar vobiscum. Venit enim Princeps mundi hujus, et in me non habet quidquam* (Joan. xiv, 30). Quia enim hunc mortalem hominem vidit, suum in illo mundi principem aliquando invenire posse credidit; sed sine ullo peccato a mundi corruptione exivit, qui sine peccato in mundum venit. Constat enim quia omnes qui de carnis delectatione nati sunt, in eorum procul dubio vel

locutione, vel cogitatione, vel opere aliquid suum princeps hujus mundi habeat : sed idcirco illos, vel post rapere, vel prius tenere non potuit, quia illos ille a debitis suis eripuit, qui pro nobis sine debito mortis debitum solvit : ut nos ideo sub jure hostis nostri debita nostra non teneant; quia pro nobis Mediator Dei et hominum, homo Christus Jesus gratuito reddidit quod non debuit. Quia enim pro nobis mortem carnis indebitam reddidit, nos a debita animæ morte liberavit. Ait ergo : *Venit enim princeps hujus mundi, et in me non habet quidquam.* Unde curandum nobis est, et cum magnis quotidie stetibus cogitandum, quam sævus, quam terribilis sua in nos opera requirens, in die nostri exitus princeps hujus mundi veniat, si etiam ad Deum carne morientem venit, et in illo aliquid quæsit in quo invenire nil potuit. Quid itaque nos miseri dicturi, quid acturi sumus, qui innumera mala commisimus? Quid requirenti adversario, et multa sua in nobis inventienti dicemus, nisi solum quod nobis est certum refugium, solida spes: quia unum cum illo facti sumus, in quo princeps hujus mundi et suum aliquid requisivit, et invenire minime potuit? quoniam solus est inter mortuos liber, et a peccati jam servitio veraci libertate solvitur, quia ei qui vere liber est, unimur.

CAP. XXX. — *Hoc est præceptum meum (Joan. xv, 12).*

In exposit. B. Job, lib. x, num. 7.) Quid hoc loco Dei lex accipi, nisi charitas debet, per quam semper in mente legitur, præcepta vitæ qualiter in actione teneantur? De hac etenim lege Veritatis voce dicitur : *Hoc est præceptum meum ut diligatis invicem (Joan. xv, 12).* De hac Paulus ait : *Plenitudo legis dilectio (Rom. xiii, 10).* De hac iterum dicit : *Invicem onera vestra portate; et sic adimplebitis legem Christi (Galat. vi, 2).* Lex enim Christi quid congruentius intelligi, quam charitas potest? quam tunc vere percipimus, cum fraterna onera ex amore toleramus.

CAP. XXXI. — *Vos amici mei estis (Joan. xv, 14).*

In exposit. B. Job, lib. xxvii, num. 28.) Amicus veritatis est rectæ amator actionis. Unde et ipsa Veritas discipulis dicit : *Vos amici mei estis, si feceritis quæ præcipio vobis (Joan. xv, 14).* Amicus quippe animi cu-tos dicitur. Unde non immerito qui custodire voluntatem Dei in præceptis illius nititur, ejus amicus vocatur. Hinc est quod rursus eisdem Veritas dicit : *Vos autem dixi amicos : quia omnia quæcumque audivi a Patre meo, nota feci vobis (Ibid., 19).*

CAP. XXXII. — *Si non venissem, et locutus fuisset (Joan. xv, 22).*

(In exposit. B. Job, lib. xxv, num. 28.) Sciendum quippe est quod peccatum tribus modis admittitur. Nam aut ignorantia, aut infirmitate, aut studio perpetratur. Et gravius quidem infirmitate quam ignorantia, sed multo gravius studio quam infirmitate peccatur. Ignorantia Paulus peccaverat, cum dicebat : *Qui prius fui blasphemus et persecutor, et contumeliosus, sed misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci in incredulitate (1 Tim. i, 13).* Petrus vero infirmitate peccavit, quando omne in eum robur fidei quod Domino perhibuit, una vox puellæ concussit, et Deum quem corde tenuit, voce denegavit (Luc. xxii). Sed quia infirmitatis culpa vel ignorantia eo facilius tergitur, quo non studio perpetratur, Paulus quæ ignoravit sciendo correxit, et Petrus motam, et quasi arescentem jam radicem fidei lacrymis rigando solidavit. Ex industria vero peccaverant hi de quibus Magister dicebat : *Si non venissem, et locutus fuisset eis, peccatum non haberent. Nunc autem excusationem non habent de peccato suo (Joan. xv, 22).* Et paulo post : *Et viderunt, et oderunt, et me, et Patrem meum (Vers. xxiv).* Aliud est enim bona non facere, aliud bonorum odisse doctorem : sicut aliud est præcipatione, aliud deliberatione peccare. Sæpe enim præcipatione peccatum committitur : quod tamen consilio, et deliberatione damnatur. Ex infirmitate enim plerumque solet accidere, amare bonum, sed implere non posse : ex

A studio vero peccare, est bonum nec facere, nec amare. Sicut ergo nonnunquam gravius est peccatum diligere quam perpetrare, ita nequius est odiasse justitiam quam non fecisse.

CAP. XXXIII. — *Si non abiero (Joan. xvi, 7).*

(In exposit. B. Job, lib. viii, num. 41.) Suis dilectoribus Veritas dicit : *Si ego non abiero, Paraclitus non veniet (Joan. xvi, 7).* Ac si aperte diceret : *Si ab intentionis vestrae oculis corpus non subtrahatur, ad intellectum vos invisibilem per consolatorem Spiritum non perduco.*

CAP. XXXIV. — *Idem ac supra.*

(Dialog. lib. ii, cap. 38.) Ipsa quoque Veritas ut fidem discipulis auget, dixit : *Si non abiero, Paraclitus non veniet ad vos (Ibid.).* Cum enim constet quia Paraclitus spiritus ex Patre semper procedat et Filio, cur se Filii recessurum dicit, ut ille veniat qui a Filio numquam recedit? Sed quia discipuli in carne Domini cernentes, corporeis hic semper oculis videre stiebant, recte eis dicitur : *Nisi ego abiero, Paraclitus non veniet.* Ac si aperte diceretur : *si corpus non subtrahatur, qui sit amor spiritus non ostendo, et nisi me deseritis corporaliter ceruere, nunquam me discitis spiritualiter amare.*

CAP. XXXV. — *Palam de Patre annuntiabo (Joan. xvi, 25).*

(In exposit. B. Job, lib. xxx, num. 17.) Tunc colorum rationem Dominus narrat, cum semetipsum nobis quomodo electis spiritibus præsit insinuat. Tunc colorum rationem narrat, cum deteresa mentis nostræ caligine clara se visione manifestat. Unde et in Evangelio dicit : *Venit hora cum jam non in parabolis loquar vobis, sed palam de Patre annuntiabo vobis (Joan. xvi, 25).* Palam quippe de Patre annuntiare se asserit, quia per patefactam tunc majestatis suæ speciem, et quomodo ipse gignenti non impar oriatur, et quomodo utriusque spiritus utriusque coeternus procedat, ostendit. Aperte namque tunc videbimus quomodo hoc quod oriendo est, ei de quo oritur subsequens non est. Quomodo is qui per processionem productur, a profertibus non præitur. Aperte tunc videbimus quomodo et unum divisibiliter tria, et indivisibiliter tria unum. Lingua ergo tunc narrantis Dei est visa claritas sublevantis.

CAP. XXXVI. — *Idem ac supra.*

(In exposit. B. Job, lib. xxx, num. 49.) In illa suscepti contemplatione gaudiorum, jam nullatenus indigent verba audire docentium : quia angustias vitæ præsentis evadentes, ultra a doctoribus prædicationem vitæ accipere non requirunt. Tunc quippe impletur quod scriptum est : *Non docebit ultra vir proximum suum, et vir fratrem suum dicens : Cognosce Dominum. Omnes enim cognoverunt me a minimo eorum usque ad maximum, dicit Dominus (Jerem. xxxi, 34).* Tunc impletur quod in Evangelio Veritas dicit : *Palam de Patre annuntiabo vobis (Joan. xvi, 25).* Filius enim de Patre palam annuntiat, quia sicut et superius diximus, per hoc quod verbum est, ex natura nos divinitatis illustrat. Verba ergo, tunc docentium quasi quosdam humanæ linguæ rivulos non quæserunt, quando de ipso jam veritatis fonte debriantur.

CAP. XXXVII. — *Hæc locutus sum vobis ut in me (Joan. xvi, 33).*

(In exposit. B. Job, lib. xxvi, num. 26.) *Hæc locutus sum vobis ut in me pacem habeatis. In mundo pressuram habebitis (Joan. xvi, 33).* Ac si aperte diceret : *Fiducia vos de me interius consolando reficiat : quia erit de mundo exterius quod sæviendo graviter premat.*

CAP. XXXVIII. — *Regnum meum non est de hoc mundo (Joan. xviii, 36).*

(In exposit. B. Job, lib. viii, num. 42.) Voce autem Redemptoris dicitur : *Regnum meum non est de hi-*

mundo (Joan. xviii, 36). Omnes ergo qui spe cœlestium præditi exercitio vitæ præsentis atterimur, in alieno laboramus. Nam sæpe et reprobus servire cogimur, et alieno quidem labore fatigamur. Sed tamen præmia nostra percipimus, et per hoc pervenimus ad propria, quod pure ministramus aliena. Quo contra quibusdam Veritas dicit: *Si in alieno fideles non fuistis, quod vestrum est, quis dabit vobis* (Luc. xvi, 12)?

CAP. XXXIX. — *Simon Joannis diligit me* (Joan. xxi, 16)?

(Regul. pastoral. 1 part., cap. 5.) Petro Dominus ait: *Simon Joannis, amas me* (Joan. xxi, 16)? Qui cum se amare protinus respondisset, audivit: *Si diligit me, pasce oves meas*. Si ergo dilectionis testimonium cura pastionis, quisquis virtutibus pollens gregem Dei renuit pascere, Pastorem summum convincitur non amare.

CAP. XL. — *Et alius te cinget* (Joan. xxi, 18).

(In exposit. B. Job, lib. xxxi, num. 69 et 70.) Si prædicator fortis gloriam passionis appetit, si discrimen mortis subire pro Domino lætus querit, quid est quod ipsi prædicatori qui ex robusto virtutem traxit in nomine, Petro Veritas dicit: *Cum senseris extendes manus tuas, et alius te cinget, et ducet quo non vis* (Joan. xxi, 18)? Quomodo de passione gaudet, qui cinctus ab alio, ire quo ducitur non volet? Sed si pensamus qualiter animus, appropinquante passione et mortis metu quatitur, et tamen de venturo regni præmio lætatur: et intelligimus quomodo gloriosi certaminis subire periculum volens molit, quia

et in morte considerat quod tolerans paveat, et in fructu mortis aspicit quod appetens quærat. Videamus Paulum quomodo amet quod refugit, quomodo refugiat quod amat; ait enim: *Desiderium habens dissolvi, et cum Christo esse* (Philip. 1, 23). Et: *Mihi vivere Christus est, et mori lucrum*. Et tamen dicit: *Qui sumus in hoc habitaculo, ingemiscimus gravati, eo quod nolumus exspoliari, sed supervestiri, ut absorbeatur quod mortale est a vita* (II Cor. v, 4). Ecce et mori desiderat, et tamen carne exspoliari formidat. Cur hoc? quia etsi victoria in perpetuum lætificat, ipsa nihilominus ad præsens poena perturbat. Et quamvis vincat amor subsequentis muneris, tangit tamen non sine morore animum pulsus doloris. Sicut enim vir fortis, cum vicino jam belli certaminæ armis accingitur, palpitat et festinat; tremat et sævit; quasi pavere per pallorem cernitur, sed per iram vehementer urgetur: ita vir sanctus cum passioni propinquare se conspicit, et naturæ suæ infirmitate concutitur, et spei suæ soliditate roboratur, et de vicina morte trepidat, et tamen quod moriendo verius vivat, exultat. Ad regnum quippe non potest nisi interposita morte transire, et idcirco et confidendo quasi ambigit, et quasi ambigendo confidit. Et gaudens metuit, et metuens gaudet: quia scit quod ad bravium quietus non perveniat, nisi hoc quod interfacet cum labore transcendat. Sic nos cum morbos a corpore repellere cupimus, tristes quidem amarum purgationis poculum sumimus. Certi autem de subsequenti salute gaudemus; quia enim pervenire corpus aliter ad salutem non valet, in potu libet etiam quod lædet.

LIBER QUINTUS.

De Testimoniis in librum Actuum Apostolorum.

CAPUT PRIMUM. — *Et convalescens præcepit eis ab Jerosolymis ne discederent* (Act. 1, 4.)

(Homil. 29, in Evangel., num. 1.) Ad insinuandam quoque veritatem Dominicæ Resurrectionis notandum nobis est quid Lucas referat dicens: *Convalescens præcepit eis ab Jerosolymis ne discederent* (Act. 1, 4). Et post pauca: *Videntibus illis elevatus est, et nubes suscepit eum ab oculis eorum* (Act. 1, 9, 10). Notate verba, signate mysteria: convalescens elevatus est, cõmedit et ascendit, ut videlicet per effectum comestionis, veritas patesceret carnis.

CAP. II. — *Ecce duo viri astiterunt juxta illos in vestibus albis* (Act. 1, 10.)

(Homil. 29 in Evangel., num. 9.) Querendum nobis est quidnam sit quod nato Domino apparuerunt angeli, et tamen non leguntur in albis vestibus apparuisse: ascendente autem Domino missi angeli in albis leguntur vestibus apparuisse? Sic etenim scriptum est: *Videntibus illis elevatus est; et nubes suscepit eum ab oculis eorum. Cumque intuerentur in cælum euntem illum, ecce duo viri astiterunt juxta illos in vestibus albis* (Ibid.). In albis autem vestibus gaudium et solemnitas mentis attenditur. Quid est quod nato Domino non in albis vestibus, ascendente autem Domino in albis vestibus apparent, nisi quod magna tunc solemnitas angelis facta est, cum cælum Deus homo penetravit: quia nascente Domino videbatur divinitas humiliata, ascendente vero Domino est humanitas exaltata? Albæ etenim vestes exaltationi magis congruunt quam humilitationi. In assumptione ergo ejus angeli in albis vestibus videri debuerunt, quia qui in natiuitate sua apparuit Deus humilis, in ascensione sua ostensus est homo sublimis.

CAP. III. — *Erat autem turba hominum simul fere centum viginti* (Act. 1, 15.)

(In exposit. B. Job, lib. xxxv, num. 17.) Propter septenarium numerum temporalia, octonarium æterna signantem, super centum viginti fideles in cœna-

culo residentes Spiritus sanctus effusus est. Per septem quippe et octo, quindecim computantur. Et si ab uno usque ad quindecim numerando paulatim per incrementa consurgimus, usque ad centesimum et vicesimum numerum pervenimus: quia scilicet effusione sancti Spiritus didicerunt, ut et temporalia tolerando transirent, et æterna inhiante appetere.

CAP. IV. — *Et hic quidem possedit agrum de mercede* (Act. 1, 18.)

(In exposit. B. Job, lib. ix, num. 58.) More autem sacri eloquii per Petrum quoque de Juda dicitur: *Hic possedit agrum de mercede iniquitatis* (Act. 1, 18). Neque enim empto pretio sanguinis, agrum figuli possidere Judas potuit, qui relat is triginta argenteis traditionis crimen criminiosiori in se protinus morte mulctavit: sed possedit, dictum est, possideri fecit.

CAP. V. — *Oportet ergo ex his viris qui nobiscum sunt* (Act. 1, 21.)

(In exposit. B. Job, lib. xxxii, num. 27.) Omne enim peccatum undenarium est, quia dum perverse agitur, præcepti Decalogum transit; et quia in cilicio peccatum plangitur, hinc est quod in tabernaculo vela cilicina undecim flunt. Hinc per undecimum psalmum dicitur: *Salvum me fac, Domine, quoniam defecit sanctus* (Psal. xi, 1.) Hinc Petrus in undenario numero remanens apostolos metuens, Mathianum duodecimum sorte missa requisivit (Act. ii, 2.) Ni enim signari culpam per undenarium cerneret, impleri apostolorum numerum duodenario tam festine non curaret.

CAP. VI. — *Et factus est repente de cælo sonus, tanquam advenientis* (Act. ii, 22.)

(In exposit. B. Job, lib. xxviii, num. 2.) Quod enim de adventu sancti Spiritus scriptum est: *Factus est repente de cælo sonus, tanquam advenientis spiritus vehementis; et replevit totam domum ubi erant sedentes. Et apparuerunt illis dispersitæ linguæ quasi ignis: seditouæ supra singulos eorum* (Act. 1.) Per

ignem quidem Deus apparuit; sed per semetipsum locutionem interius fecit: et neque ignis Deus, neque ille sonitus fuit, sed per hoc quod exterius exhibuit, expressit hoc quod interius gessit. Quia enim discipulos et zelo succensos et verbo eruditus intus reddidit, foris linguas igneas ostendit. In significationem igitur admota sunt elementa, ut ignem et sonitum sentirent corpora: igne vero invisibili et voce sine sonitu docerentur corda. Foris ergo fuit ignis qui apparuit, sed intus qui scientiam dedit.

CAP. VII. — *Idem ac supra.*

(In exposit. B. Job, lib. v, num. 65.) Quid enim per vocem auræ lenis, nisi cognitio sancti Spiritus designatur, qui de Patre procedens, et ideo quod est Filii accipiens, nostræ tenuiter notitiæ infirmitatis infunditur? Qui tamen super apostolos veniens per exteriorum sonum, tanquam per vehementem spiritum demonstratur, cum dicitur: *Factusque est repente de caelo sonus, tanquam adventis spiritus validi* (Act. ii, 2). Spiritus cum se notitiæ humanæ infirmitatis insinuat, et sonitu vehementis spiritus, et voce auræ lenis exprimitur; quia videlicet veniens, et vehementis est et lenis. Lenis quia notitiam suam quatenus cognoscit utcumque valeat, nostris sensibus temperat: vehementis, quia quantumlibet hanc temperat, adventu tamen suo infirmitatis nostræ cecitatem illuminando perturbat. Illustratione enim sua nos leniter tangit, sed inopiam nostram inaniter conculcit.

CAP. VIII. — *Idem ac supra.*

(In exposit. B. Job, lib. xxvii, num. 34.) Potest autem per os Dei Unigenitus Filius designari, qui sicut brachium ejus dicitur, quia per eum cuncta Pater operatur: ita etiam os dicitur de quo propheta ait: *Os enim Domini locutum est* (Isa. lviii, 14.) Per quem nobis omnia loquitur: ac si oris nomine patenter diceretur verbum. Sicut nos quoque pro verbis, linguam dicere solemus: ut cum Græcam vel Latinam linguam dicimus, Latina vel Græca verba monstramus. Os ergo Domini non immerito ipsum verbum accipimus. Unde et ei Sponsa in Canticis canticorum dicit: *Osculetur me osculo oris sui* (Cant. i, 1). Ac si dicat: Tangat me dulcedine et præsentia unigeniti filii Redemptoris mei. Per sonum vero oris potest ejusdem Domini Spiritus sanctus designari. Unde et alias in ejusdem Spiritus significationem scriptum est: *Factus est repente de caelo sonus, tanquam adventis spiritus vehementis* (Act. ii, 2.) Sonus igitur de ore Domini procedit, cum consubstantialis ejus spiritus ad nos per filium veniens surditatem nostræ insensibilitatis rumpit: sicut de eodem sono incircumscripso et incorporeo os Domini loquitur, dicens: *De meo accipiet, et annuntiabit vobis* (Joan. xvi, 15).

CAP. IX. — *Et apparuerunt illis dispersitæ linguæ tanquam ignis* (Act. ii, 3).

Homil. 30 in Evang., num. 4, 5 et seq.) Spiritus sanctus super discipulos in igneis linguis apparuit, omniumque linguarum scientiam dedit. Quid scilicet hoc miraculo designatur, nisi quod sancta Ecclesia eodem Spiritu repleta, omnium gentium erat voce locutura? Qui vero contra Deum turrem ædificare conati sunt, communionem unius linguæ perdidērunt: in his autem qui Deum humiliter metuebant, lingue omnes unitæ sunt. Hic ergo humilitas virtutem meruit, illis superbia confusionem. Sed quærendum nobis est cur Spiritus sanctus Patri et Filio cœternus in igne apparuit, cur in igne simul et linguis, cur aliquando in columba, aliquando vero in igne monstratur, cur super unigenitum Filium apparuit in columbæ specie, et super discipulos in igne: ita ut neque super Dominum veniret in igne, neque super discipulos monstraretur in columba. Per quatuor itaque hæc quæ proposuimus solvendo redeamus. Patri namque et Filio cœternus Spiritus in igne monstratur, quia incorporeus et ineffabilis, atque invisibilis ignis est Deus, attestante Paulo:

A Deus noster ignis consumens est (Hebr. xii, 29). Deus quippe ignis dicitur, quia per hunc peccatorum rubigo consumitur. De hoc igne Veritas dicit: *Ignem veni mittere in terram, et quid volo nisi ut ardeat* (Luc. xii, 49). Terra enim vocata sunt corda terrena, quæ dum semper infimas in se cogitationes egerunt, a malignis spiritibus conculcantur; sed ignem in terram Dominus mittit, cum afflatu sancti Spiritus cor carnalium incendit: et terra ardet, cum cor carne in suis prius voluptatibus frigidum, relinquit concupiscentias præsentis sæculi, et incenditur ad amorem Dei. Bene ergo in igne apparuit Spiritus, quia ab omni corde quod replet, torporem frigoris excuit, et hoc in desiderio suæ æternitatis accendit. In igneis autem linguis monstratus est, quia idem Spiritus cœternus est Filio, et habet cognitionem maximam lingua cum Verbo. Verbum quippe Patris est Filius, et quia Spiritus una est et Verbi substantia, idem Spiritus monstrari debuit in lingua. Vel certe, quia per linguam procedit Verbum, in linguis apparuit Spiritus, quia quisquis sancto Spiritu tangitur, Dei Verbum, id est unigenitum Filium confitetur. Et negare Verbum Dei non valet, qui jam sancti Spiritus linguam habet. Vel certe in igneis linguis apparuit Spiritus, quia omnes quos repleverit, ardentem pariter et loquentem facit. Linguas igneas doctores habent, quia dum Deum amando prædicant, corda audientium inflammant: nam otiosus sermo docentis est, si præbere non valet incendium auroris. Hoc doctrinæ incendium ab ipso Veritatis ore conceperant, qui dicebant: *Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, cum loqueretur in via, et aperiret nobis Scripturas* (Luc. xxiv, 32). Ex auditu quippe sermone inardescit animus, torporis frigoris recedit, fit mens in superno desiderio anxia, a concupiscentiis terrenis aliena. Amor verus qui hanc repleverit, in fletibus cruciat; sed dum tali ardore cruciatur, ipsis suis cruciatibus pascitur. Audire ei libet præcepta cœlestia; et quot mandatis instruitur, quasi tot facibus inflammatur; et quæ torpebat prius per desideria, ardet postmodum per verba. Unde bene et per Moysen dicitur: *In dextera ejus ignea lex* (Deut. xxxiii, 2). Sinistra quippe reprobi, qui ad sinistram ponendi sunt; dextera autem Dei appellantur electi. In dextera autem Dei ignea lex est, quia electi mandata cœlestia nequam frigiditate corde audiunt, sed ad hæc amoris intimi facibus inardescunt. Sermo ad aurem ducitur, et mens eorum sibimet irata, ex internæ dilectionis flamma concrematur. In columba vero sanctus Spiritus et in igne monstratus est, quia omnes quos repleverit, simplices et ardentem facit: simplices puritate, ardentem emulatione. Neque etenim placet Deo aut simplicitas sine zelo, aut zelus sine simplicitate. Hinc ipsa Veritas dicit: *Estote prudentes sicut serpentes, et simplices sicut columbæ* (Matth. x, 16). Qua in re notandum est quod discipulos suos nec de columba sine serpente, nec de serpente sine columba voluit Dominus admonere: quatenus et columbæ simplicitatem, astutia serpentis accenderet, et serpentis astutiam columbæ simplicitas temperaret. Hinc Paulus ait: *Nolite pueri effici sensibus* (I. Cor. xiv, 20). Ecce astutiam serpentis audivimus; nunc de simplicitate columbæ moneamus: *Sed malitia parvuli estote* (Ibid.). Inde de beato Job dicitur: *Erat vir simplex et rectus* (Job i, 1). Quæ est autem rectitudo sine simplicitate, aut quæ est simplicitas sine rectitudine? Quia ergo et rectitudinem docet isto spiritus et simplicitatem, et in igne monstrari debuit et in columba, quatenus omne cor quod ejus gratia tangitur, et mansuetudinis lenitate tranquillum, et zelo justitiæ accensum fiat. (Num. 6.) Ad extremum vero quærendum est, cur in ipso Redemptore nostro Mediatore Dei et hominum per columbam apparuit, in discipulis vero per ignem. Certe unigenitus Filius judex est generis humani; sed quis ejus justitiam ferret, si priusquam nos per mansuetudinem colligeret, culpas nostras per zelum rectitudinis examinare voluisset? Homo ergo pro

nominiibus factus, mitem se hominibus præbuit. Noluit peccatores ferire, sed colligere; prius voluit mansuete colligere, ut haberet quos postmodum in iudicio salvaret. In columba ergo apparere super eum debuit Spiritus, qui non veniebat ut peccata jam per zelum percuteret, sed adhuc per mansuetudinem toleraret. At contra super discipulos in igne debuit Spiritus sanctus demonstrari, ut hi qui erant simplices homines atque ideo peccatores, eos contra semetipsos spiritalis fervor accenderet, et peccata quæ Deus per mansuetudinem parceret, ipsi in se per pœnitentiam punirent: neque ipsi quippe esse poterant sine peccato, qui adhærebant cœlesti magisterio, Joanne attestante, qui ait: *Si dixerimus, quia peccatum non habemus, nosipsos seducimus, et veritas in nobis non est* (I Joan. 1, 8). In igne ergo in hominibus, in columba vero apparuit in Domino: quia peccata nostra quæ pie Dominus per mansuetudinem tolerat, nos per zelum rectitudinis debemus caute conspiciere, et ardore semper pœnitentiæ cremare. Igitur per columbam Spiritus in Redemptore monstratus est, per ignem vero in hominibus: quia quanto nobis nostri iudicis facta est severitas temperata, tanto erga se debet fieri nostra infirmitas accensa.

CAP. X. — *Jesum Nazarenum virum approbatum* (Act. II, 23).

(Regul. pastoral. tert. part., admonit. 35.) Ad Jeremiam missum ad prædicationem dicitur: *Ecce constitui te hodie super Gentes et super regna, ut velas et destruas, et disperdas et dissipas, et ædifices et plantes* (Jerem. 1, 10). Quia nisi prius perversa destrueret, ædificare utiliter recta non posset: nisi ab auditorum suorum cordibus spinas vani amoris eveleret, nimirum frustra in eis sanctæ prædicationis verba plantaret. Hinc est quod Petrus prius evertit ut postmodum construeret, cum nequaquam Judæos monebat quid jam facerent, sed de his quæ fecerant increpabat, dicens: *Jesum Nazarenum virum approbatum a Deo in vobis, virtutibus, et prodigiis, et signis quæ fecit per illum Deus in medio vestri sicut vos scitis. Hunc definito consilio et præscientia Dei traditum per manus iniquorum affligentes interemistis; quem Deus suscitavit, solutis doloribus inferni* (Act. II, 23 sqq.). Ut videlicet crudelitatis suæ cognitione destructi, ædificationem sanctæ prædicationis quanto anxie quærerent, tanto utiliter audirent. Unde illico responderunt: *Quid ergo faciemus, viri fratres?* Quibus mox dicitur: *Agite pœnitentiam, et baptizetur unusquisque vestrum.* Quæ ædificationis verba profecto contemnerent, nisi prius salubriter ruinam suæ destructionis invenissent.

CAP. XI. — *Solutis doloribus inferni* (Act. II, 24).

(In exposit. B. Job, lib. XXIX, num. 24.) Vigilanti vero est cura pensandum quod in novissima abyssu deambulasse se perhibet (Job XXXVIII, 16): deambulare quippe non constricti, sed liberi est. Quem enim vincula astringunt, ejus nihilominus greus impediunt. Quia igitur Dominus nulla peccati vincula pertulit, in inferno deambulavit: liber quippe ad ligatos venit. Unde scriptum est: *Factus sum sicut homo sine adjutorio inter mortuos liber* (Psal. LXXXVII, 5). In novissimis ergo abyssu Domino deambulare, est in lacum damnationis nil suæ retentionis invenire, attestante Petro, qui ait: *Solutis doloribus inferni, juxta quod impossibile erat teneri illum ab eo* (Act. II, 24).

CAP. XII. — *Pœnitentiam agite, et baptizetur unusquisque vestrum* (Act. II, 38).

(Regulæ pastoral. tert. part., admonit. 31.) Petrus cum quosdam territos malorum suorum consideratione conspiceret, admonuit dicens: *Pœnitentiam agite, et baptizetur unusquisque vestrum* (Act. II, 38). Dicturus enim baptisma, præmisit pœnitentiæ lamenta: ut prius se aqua suæ afflictionis infunderent, et postmodum sacramenta baptismatis lavarent. Quia igitur mente qui transactas culpas flere negligunt,

vivunt securi de venia, quando ipse summus Pastor Ecclesiæ huic etiam sacramento addendam pœnitentiam eredit quod peccata principaliter exstinguit? CAP. XIII. — *Obedire oportet Deo magis quam hominibus* (Act. V, 29).

(In exposit. B. Job, lib. XXVIII, num. 27.) Ecce aliquis, vel damna rerum, vel afflictionem corporis metuens, minas terrenæ potentie pertimescit, et contra vim resistentium veritatem defendere non præsumit. Hunc Petrus quia in timore angustum respicit, ostensa exemplorum suorum linea ad virtutis latitudinem tendit. Ipse quippe flagellatus a Principibus populi, cum idcirco se relaxari conspiceret, ut a prædicatione cessaret; cum prohiberetur loqui in posterum, nequaquam saltem in præsens cessit. Nam respondit protinus, dicens: *Obedire oportet Deo, magis quam hominibus* (Act. IV, 29); et rursus: *Non enim possumus quæ vidimus et audivimus, non loqui.* At ille dudum debilis et præsentia damna formidans, dum exempla tantæ fortitudinis contemplantur in auctoritate verbi, jam Petri lineam sequitur; jam nil adversitatis metuit; jam resistentes (Deo potestates sæculi, etiam cum corporis laceratione contemnit. Sed tamen quanto vires persequentium patiendò fortiter destruit, quanto inter adversa nullis terroribus cedit, tanto plerumque et in his etiam quæ inter fideles positus senserit, se cæteris præponit; sua magis consilia eligit, et sibi potius quam aliis credit. Hinc nimirum dum injustis objectionibus [Al. obediitionibus] non cedens, in virtute se exerit; etiam recta aliorum consilia non recipiens, pedem extra limitem tendit. Hunc Petrus intra mensuræ lineam revocat, qui postquam libertate vocis auctoritatem principum pressit, per humilitatem cordis de non circumcidendis gentibus Pauli consilium audivit. Sic enim semetipsum contra adversarios ex auctoritate curabat erigere, ut tamen sibi metipsum non crederet in his quæ non recte sentiret; ut et libertate fortitudinis tumentes potestates excederet, et humilitate mansuetudinis obedientiam in recto consilio etiam minoribus fratribus exhiberet: et modo per semetipsum aliis, modo et sibi metipsum cum aliis obviaret. In factis igitur Petri quædam ante oculos nostros auctoritatis et humilitatis linea tenditur, ne mens nostra, aut per timorem ad mensuram non perveniat, aut per tumorem limitem excedat.

CAP. XIV. — *Quem Deus suscitavit a mortuis* (Act. III, 15).

(In exposit. B. Job, lib. XII, num. 14.) Quia enim Deus Trinitas est, extinctam carnem unigeniti Filii sancta Trinitas, id est Pater, et idem Filius, et Spiritus sanctus resuscitavit.

CAP. XV. — *Pecunia tecum sit in perditionem* (Act. VIII, 20).

(In exposit. B. Job, lib. IV, num. 2.) Cum ergo sancti viri maledictionis sententiam proferunt, non ad hanc ex voto ultionis, sed ex justitiæ examine erumpunt. Intus enim subtile iudicium Dei aspiciunt, et mala loras exsurgentia quo maledicto debeant feriri cognoscunt; et eo in maledicto non peccant, quo ab interno iudicio non discordant. Hinc est quod Petrus in offerentem sibi pecuniam Simonem, sententiam maledictionis intorsit, dicens: *Pecunia tua tecum sit in perditionem* (Act. VIII, 20). Quia enim non ait, est, sed sit, non indicativo, sed optativo modo se dixisse signavit. Hinc Elias duobus quinquagenariis ad se venientibus dixit: *Si homo Dei sum, descendat ignis de celo et consumat vos* (IV Reg. I, 10). Quorum utrorumque sententiæ quanta ratione veritatis convalluit, terminus causæ monstravit. Nam et Simon æterna perditione interiit, et duos quinquagenarios desuper veniens flamma consumpsit. Virtus ergo subsequens testificatur qua mente maledictionis sententia promittitur, cum enim et maledicentis innocentia permanet, et tamen eum qui maledictus usque ad interitum maledictio absorbet, ex utriusque partis sine colligi-

tur, quia ab uno et intimo iudice in reum sententia A CAP. XVIII. — *Per murum dimiserunt eum (Act. ix, sumpta jaculatur.* 25).

CAP. XVI. — *Saule, Saule, quid me persequeris? (Act. ix, 4.)*

(In exposit. B. Job, lib. iii, num. 25.) Si enim caput nostrum tormenta nostra non tangerent, nequam afflictiis membris persecutori suo etiam de cœlo clamaret: *Saule, Saule, quid me persequeris (Act. ix, 5)?* Si cruciatus nostri ejus pœnæ non essent, conversus afflictiisque Paulus minime diceret: *Suppleo ea quæ desunt passionum Christi in carne mea (Ephes. ii, 6).* Et tamen per resurrectionem jam sui capitis exaltatus, dicens: *Qui non conresuscitavit, et considerare fecit in cœlestibus.* Nempe hunc in terra persecutionum tormenta constrinxerant: sed pœnarum suarum ponderibus pressus, ecce jam per gloriam capitis in cœlo residebat.

CAP. XVII. — *Et confestim ceciderunt ab oculis ejus tanquam squamæ (Act. ix, 18).*

(In exposit. B. Job, lib. xxxiii, num. 51, etc.) Fertur quia draconis corpus squamis tegitur, ne citius jaculatione penetraret: ita corpus omne diaboli, id est multitudo reproborum, cum de iniquitate sua corripitur, quibus valet tergiversationibus se excusare conatur: et quasi quasdam defensionis squamas objicit, ne transligi sagitta veritatis possit. Quisquis enim dum corripitur, peccatum suum magis excusare appetit quam desistere, quasi squamis tegitur, dum a sanctis prædicatoribus gladio verbi jaculatur: squamas habet, et ideo radio ad ejus præcordia transeundi viam verbi sagitta non habet; duritia enim carnali repellitur, ne spiritualis ejus gladius infigatur. Carnali sapientia contra Deum Saulus obdurerat, quando eor ejus nulla prædicationis evangelicæ sagitta penetrabat. Sed postquam forti cœlitus increpatione jaculatus et superno respectu cæcatus est, (lumen quippe ut acciperet, amisit) ad Ananiam veniens illuminatur; in qua illuminatione quia defensionum suarum duritia caruit, bene de eo scriptum est: *Ceciderunt quasi squamæ ab oculis ejus (Act. ix, 18).* Carnalis videlicet integumentum illum duritia presserat; et ideo radios veri luminis non videbat. Sed postquam superbæ repugnationis ejus victæ sunt, defensionum squamæ ceciderunt: quæ quidem sub Ananiæ manibus ab oculis ceciderunt corporis, sed ante jam sub dominica increpatione ceciderunt ab oculis cordis. Cum enim altæ invocationis jaculo confossus jaceret, humili jam et penetrato corde requirebat, dicens: *Domine, quid me vis facere (Act. ix, 6)?* Repulsus videlicet squamis jam ad cordis viscera veritatis sagitta pervenerat, quando deposita elatione superbæ, eum quem impugnauerat, Dominum conlitiens, et quid ageret nesciens requirebat. Intueri libet ubi est sævus ille persecutor? ubi lupus rapax? Ecce in ovem jam versus est qui percunctatur pastoris semitam quam sequatur. Et notandum quoque, cum diceret: *Quis es, Domine (Ibid., 5)?* Non ei a Domino respondetur: Ego sum Unigenitus Patris, ego Principium, ego Verbum ante sæcula. Quia enim Saulus incarnatum Dominum credere contemnebat, et ejus humanitatis infirma despexerat, de cœlo hoc quod contempserat, audivit: *Ego sum Jesus Nazarenus quem tu persequeris (Vers. 8).* Ac si diceret: Hoc a me audi de superioribus, quod in me de inferioribus despicias. Auctorem cœli venisse desperas in terram. Ex terra ergo hominem cognosce de cœlo: ut tanto in me amplius sacramenta infirmitatis metuas, quanto et per hæc perducta in cœlestibus ad excellentiam potestatis probas. Prosternens igitur te nequaquam tibi hoc adstruas quod ante sæcula Deus sum, sed illud a me audis, quod de me credere dedignaris. Postquam enim dixit, *Jesus*, adhuc in expressione terrene inhabitationis subdidit, *Nazarenus.* Velut si apertius diceretur: Humilitatis meæ infirma suscipe, et tuæ superbæ squamas amitte.

(In exposit. B. Job, lib. xxxi, num. 56, 57, 58.) Quia ergo vir sanctus pravis ac male agentibus sese etiam cum non quaeritur opponit, recte de equo Dei dicitur: *In occursum pergit armatis (Job. xxxix, 21).* Intueri libet illum sessoris sui calcaribus excitatum contra armatos hostes quantus Paulum zeli fervor accenderat, quando eum ad irrumpondas Ephes theatri turbas zeli flamma rapiebat; scriptum quippe est: *Repleti sunt ira, et exclamaverunt, dicentes: Magna Diana Ephesiorum, et impleta est civitas confusione; et impetum fecerunt uno animo in theatrum, rapto Gaio et Aristarcho Macedonibus comitibus Pauli.* Atque mox subditur: *Paulo autem volente intrare in populum, non permisit discipuli, quidam autem et de Asiæ Principibus qui erant amici ejus, miserunt ad eum, rogantes ne se daret in theatrum Act. xix, 28).* In quibus profecto verbis agnoscimus, quo impetu contra cuneos adversantes irrueret, nisi eum per amicos et discipulos charitatis frenas tenuissent. Sed si obviare hostibus, si ultro pugnam potere, si nosmetipsos semper relinquere in cursu nostri fervoris debemus; quid est quod idem prædicator egregius de semetipso latetur, dicens: *Damasci præpositus Gentis Aræte Regis custodiebat civitatem Damascenorum, ut me comprehenderet; et per fenestram in sporta dimissus sum per murum: et effugi manus ejus (II Cor. xi, 32).* Quid est quod equus iste modo sponte armatorum cuneos impetit, et modo se ab armatis hostibus, quasi trepidus abscondit; nisi hoc quod necesse est ut in ejus artificiosa virtute discamus adversariorum pugnam, et constanter aliquando appetere, et prudentem aliquando declinare? Necesse est quippe ut per omne quod agimus, in mentis trutina positum, hinc pondus, illinc fructuum nostri laboris æstimemus; et cum pondus fructum superat, laborem quisque innoxie declinat; dummodo se in aliis exerceat, in quibus lucro fructuum pondus laboris vincat. Cum vero subsequenti qualitate fructuum, laboris mensura aut æquatur, aut vincitur, labor non sine gravi culpa declinatur. Unde prædicator sanctus cum Damasci valde obstinatas venentes persequentium cernebat, corum noluit adversitati configere, quia et semetipsum quem profuturum multis noverat, vidit posse delibere, et aut nullis se illic, aut paucis prodese. Secessum ergo a certamine petiit, et pugnaturum feliciter ad alia se bella servavit; non enim loco virtus, sed locus virtuti defuit: et ideo fortissimus miles ab angustia obsidionis, certaminis campum quaesivit. Ubi autem subjuganda Regi proprio multa adversariorum colla conspexit, subire bellam, vel cum morte non finivit, sicut ipse cum Jerosolymam pergeret, eumque discipuli, passione illius pro prophetiam præscita prohiberent, sibimetipsi attestatur, dicens: *Ego enim non solum alligari, sed et mori paratus sum pro nomine Domini Jesu, neque enim facio animam meam pretiosiorum quam me (Act. xxi, 15; et xx, 24).* Qui igitur hic hostiles cuneos etiam præscita passione sua imperterritus petiit, illic de dispensatione foisse edocuit, non de timore quod fugit.

CAP. XIX. — *Surge et sterne tibi (Act. ix, 34).*

(In exposit. B. Job, lib. xxiii, num. 46.) Per lectum vel stratum repausatio in bonis operibus designatur. Unde in apostolorum Actibus Petrus apostolus dicit: *Ænea, sanat te Dominus Jesus Christus, surge et sterne tibi (Act. ix, 34).* Quid est dicere, *Surge*, nisi mala quæ perpetrasti derelinque? Et quid est dicere, *sterne tibi*, nisi mercedis causas in quibus requiescere debeas operare, ut et deserat surgendum quod fecit, et inveniat sternendo quod fecerit. Quod utrumque Propheta breviter comprehendit, dicens: *Declina a malo, et fac bonum (Psalm. xxxvi, 27).* Declinare quippe a malo, est ab eo quo jacuit surgere. Bonum vero facere, est mercedis opera in quibus requiescere debeat, præparare. Qui

enim declinat mala, sed bona adhuc non facit, surrexit quidem ab eo quod jacuit, sed ubi requiescere debeat, necdum stravit.

CAP. XX. — *Corneli, orationes tuæ et eleemosynæ tuæ ascenderunt (Act. x, 4).*

(In exposit. Ezech. lib. II, hom. 7, num. 9.) Prius ad fidem venimus, et postmodum per spiritualium donorum gradus cœlestis vitæ aditum intramus. Non enim virtutibus venit ad fidem, sed per fidem pertingitur ad virtutes. Cornelius enim Centurio cuius eleemosynæ ante baptismum, Angelo teste, laudatæ sunt, non operibus venit ad fidem, sed fide venit ad opera. Nam ei per Angelum dicitur : *Orationes tuæ et eleemosynæ ascenderunt in conspectu Dei (Act. x, 4)*. Si enim Deo vero et ante baptismum non crederat, quem orabat ? vel quomodo hunc omnipotens Deus exaudierat, si non ab ipso se in bonis perlici petebat ? Sciebat igitur Creatorem omnium esse Deum, sed quia ejus omnipotens Filius incarnatus esset ignorabat, neque enim poterat bona agere, nisi credidisset ; scriptum namque est : *Sine fide impossibile est placere Deo (Hebr. xi, 5)*. Fidem ergo habuit cujus orationes et eleemosynæ placere poterant : bona autem actione promeruit, ut Deum perfecte cognosceret, et incarnationis ejus mysterium crederet : quatenus ad sacramenta baptismatis perveniret. Per fidem ergo venit ad operationem, sed per opera est solidatus in fidem.

CAP. XXI. — *Surge, Petre, occide et manduca (Act. x, 13).*

(In exposit. B. Job, lib. XIII, num. 15.) Maxilla quippe Ecclesie sancti prædicatorum sunt, sicut sub Judææ specie per Jeremiam dicitur : *Florans, ploravit in nocte, et lacrymæ ejus in maxillis ejus (Thren. 1, 2)*; quia in adversitate Ecclesie illi amplius plangunt, qui vitam carnalium confringere predicando noverunt: Per ipsos quippe sancta Ecclesia iniquos a vitis conterit, et quasi glutens in sua membra convertit. Unde ipsi quoque primo prædicatores, velut maxillæ Ecclesie, dicitur : *Occide et manduca (Act. x, 13)*. Hinc est etiam quod Samson (*Judic. xv*) maxillam asini tenuit, et hostes premit : quia Redemptor noster simplicitatem atque patientiam prædicantium suæ manu virtutis tenens, a vitis suis carnales interfecit, et maxilla in terram projecta postmodum aquas fudit ; quia data morti prædicatorum corpora, magna populis monstrare miracula.

CAP. XXII. — *Idem ac supra.*

(In exposit. B. Job, lib. XVIII, num. 56.) *Macta et manduca (Act. x, 13)*. Quod mactatur, a vita occiditur ; id vero quod comeditur, in comedentis corpore commutatur. Macta ergo et manduca dicitur, id est a peccato eos in quo vivunt, interlice, et a seipsis in tua illos membra converte.

CAP. XXIII. — *Surge ; et ego ipse homo sum (Act. x, 26).*

(In exposit. B. Job, lib. XXI, num. 24.) Primus pastor Ecclesie, cum adorante se Cornelio super se sibi honorem videret oblatum, ad æqualitatem conditionis suæ citius recurrit, dicens : *Surge ; et ego ipse homo sum (Act. x, 26)*. Quis enim nesciat quod Conditori suo homo debeat, et non homini prosterni ? quia ergo humiliari sibi plusquam debuit, proximum vidit, ne ultra humanitatis metas mens intumesceret, esse se hominem recognovit ; quatenus illati sibi honoris elationem frangeret ex considerata æqualitate conditionis. Hinc a Joanne angelus adoratus, creaturam se esse cognoscit, dicens : *Vide ne feceris ; conservus tuus sum, et fratrum tuorum (Apoc. XIX, 10)*. Hinc propheta cum ad videnda sublimia rapitur, lilius hominis vocatur ; ut ductus ad cœlestia, hominem se esse meminere. Ac si eum divina vox verbis apertioribus admoveat, dicens : *Memento quid sis, ne de his ad quæ raperis extollaris, sed*

altitudinem revelationis temperet memoria conditionis.

CAP. XXIV. — *Et assumens circumcidit eum (Act. xvi, 3).*

(In exposit. B. Job, lib. XXVIII, num. 28 et 29.) Si pro nostris bonis minimis, quibus actis proficimus, nec tamen intermissis interimus, majora laborum mala proximis imminet ; necessario nos virtutum augmenta seponimus, ne inferioribus proximis fidei detrimenta generemus ; ne tanto jam quod agimus virtus non sit, quanto per occasionem sui in alienis cordibus fundamenta virtutum destruit. Quam discretionis lineam bene ante intentionem oculos Paulus tendit, qui et Gentiles ad libertatem fidei venientes circumcidi prohibuit ; et tamen Lystris, atque Iconium transiens, ipse Timotheum qui Gentili patre editus fuerat, circumcidit (*Act. xv et xvi*). Videns enim quod nisi se mandata litteræ servare ostenderet, Judæorum rabiem etiam in his qui sibi tunc comites aderant, excitaret, assertionis suæ vim proposuit, et sine damno fidei se suosque a persecutionis immanitate custodivit : fecit quod fieri fidei amore prohibuit, sed ad fidei retorsit ministerium, quod quasi non fideliter fecit. Plerumque enim virtus, cum indiscrete tenetur, amittitur, cumque discrete intermittitur, plus tenetur. Nec mirum si in incorporeis intelligimus, quod agi et in corporeis rebus videmus. Ex studio namque arcus distenditur, ut in suo tempore cum utilitate tendatur ; qui si otium relaxationis non accipit, feriendi virtutem ipso usu tensionis perdit ; sic aliquando in exercitatione virtus, cum per discretionem prætermittitur, reservatur : ut tanto post vitia valenter feriat, quanto a persecutione interius prudenter cessat.

CAP. XXV. — *Vir Macedo erat (Act. xvi, 9).*

(In exposit. Ezech. lib. II, hom. 1, num. 12.) Funiculum et mensuræ calamum in manu sua Redemptor noster tenuit, cum Paulum apostolum per apparentem virum Macedonem admonere dignatus est ; ita ut idem Macedo vir diceret : *Transiens, adjuva nos (Act. xvi, 9)*. Et tamen volentes apostolos ad prædicandum ire in Asiam non permisit Spiritus Jesu. Quid est quod sancti apostoli, et ibi vocantur ire, ubi fortasse pergere non cogitabant, et illuc ubi pergere desiderabant, ire prohibentur, nisi quia occulti iudicii funiculus et mensuræ calamus tenetur in manu : ut et alii verba vitæ audiant, et alii nullatenus audire mereantur. Funiculus ergo mensuræ est qui alio tractus est, aliunde retractus.

CAP. XXVI. — *Quid vult seminiverbius hic dicere (Act. xvii, 18).*

(Regul. pastoral. II part., cap. 4.) In mente quippe audientium semen securus cogitationis est auditæ qualitas locutionis ; quia dum per aurem sermo concipitur, cogitatio in mente generatur. Unde ab hujus mundi sapientibus prædicator egregius seminiverbius est vocatus (*Act. xvii*).

CAP. XXVII. — *Genus ergo cum simus Dei (Act. xvii, 29).*

(In exposit. B. Job, lib. XX, num. 41.) *Genus igitur cum simus Dei, non debemus æstimare auro et argento, aut lapidi sculpturæ artis, et cogitationi hominis divinum esse simile (Act. xvii, 29)*. Genus videlicet Dei dicimur, non ex ejus natura editi, sed per spiritum illius et voluntatem conditi, et adoptive recreati. Tanto igitur ad hanc nobilitatem quisque erigitur, quanto per acceptam imaginem ad similitudinem illius ex imitatione renovatur.

CAP. XXVIII. — *Contestor vos hodierna die (Act. xx, 26).*

(In exposit. Ezech. lib. I, hom. 41, num. 9 et 10.) O quam liber a commissorum sibi sanguine fuerat prædicator egregius qui dicebat : *Mundus sum a*

sanguine omnium; non enim subterfugi quominus annuntiare omne consilium Dei vobis (Act. xx, 26). Si enim non annuntiasset, mundus a sanguine non esset; quibus omne consilium annuntiare studuit, ab eorum sanguine mundus fuit. In qua voce nos convenimur, nos constringimur, nos rei esse ostendimur, qui Sacerdotes vocamur: qui super ea mala quæ propria habemus, alienas quoque mortes addimus; quia tot occidimus, quot ad mortem ire quotidie tepidi, et tacentes videmus. Cum vero dicitur: *Sanguinem autem ejus de manu tua requiram (Ezech. iii, 18)*: si hoc in loco sanguinis nomine mors corporis designatur, valde nobis de nostro silentio augetur metus; quia si in subjectis suis is qui prælatus ad speculandum est, etiam de morte corporis quandoque moritur, tam graviter reus tenetur, quo reatu de morte animæ selectorum constringitur, quæ potuisset semper vivere si verba correptionis audisset? Sed melius possunt sanguinis nomine peccata signari. Unde quidam cum peccata carnis dederet, dixit: *Libera me de sanguinibus, Deus, Deus, salutis meæ (Psalm. l, 16)*. Sanguis ergo morientis de manu speculatoris requiritur, quia peccatum subditi, culpæ præpositi, si tacuerit, reputatur. Est ergo quod faciat ut etiam moriente subdito se liberum reddat. Surgat, invigilet, malis actibus contradicat, sicut scriptum est: *Discurre, festina, suscita amicum*

tuum, ne dederis somnum oculis tuis, nec dormitent palpebræ tuæ (Prov. vi, 3).

CAP. XXIX. — *Idem ac supra.*

(Regul. pastor. iii part., admon. 26.) Paulus ex eo se a proximorum sanguine mundum credidit, quod feriendo eorum vitiiis non pepercit, dicens: *Contestor vos hodierna die, quia mundus sum a sanguine omnium: non enim subterfugi, quominus annuntiare omne consilium Dei vobis (Act. xx, 26).*

CAP. XXX. — *Viri fratres, ego Pharisæus sum (Act. xxiii, 6).*

(Regul. pastor. iii part., admon. 24.) Qui ergo in quos pace sociat, iniquitati vires administrat, quia bonos deterius deprimit quos et unanimiter persequuntur. Unde et prædicator egregius gravi Pharisæorum Sadducæorumque persecutione deprehensus, inter semelipsum dividere studuit quos contra se unitos graviter vidit, cum clamavit, dicens: *Viri fratres, ego Pharisæus sum, filius Pharisæorum, de spe et resurrectione mortuorum ego judico (Act. xxiii, 6)*. Dumque Sadducæi spem resurrectionemque mortuorum esse denegarent, quam Pharisæi juxta sacri eloqui præcepta crederent, facta in persecutorum unanimi dissensio est, et divisa turba illæsus Paulus exiit, quæ hunc unita prius immaniter pressit.

LIBER SEXTUS:

De Testimoniis in Epistolas Catholicas.

CAPUT PRIMUM. — *Apud quem non est transmutatio (Jacob 1, 17).*

(In expositione B. Job, lib. ii, num. 38.) Per Jacobum dicitur: *Apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio (Jacob, 1, 17)*. Ipsa enim mutabilitas umbra est, quæ divinam obumbraret lucem, si hanc per aliquas vicissitudines permutaret; sed quia Deo mutabilitas non venit, nulla ejus lumen umbra vicissitudinis intercidit.

CAP. II. — *Item de eodem.*

(In exposit. B. Job, lib. xxxii, num. 9.) Gravis perfidiæ error admittitur, si fortasse quis timet quod in illa divinitatis substantia furore tranquillitas varietur. Creator namque omnium eo summæ immortalitatis est, quo creaturæ more mutabilis non est. Hinc de illo per Jacobum dicitur: *Apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio (Jac. 1, 17)*.

CAP. III. — *Item idem de eodem.*

(In exposit. B. Job, lib. xxv, num. 9.) Omnis namque mutatio velut quedam mortis imitatio est: id enim quod mutat, quasi ab eo quod erat interficit, ut desinat esse quod fuit, et incipiat esse quod non fuit. Lumen igitur verum, Creator videlicet noster, quia nulla mutabilitatis vicissitudine tenebrescit, nullis naturæ suæ defectibus obumbratur, sed ejus esse sine mutabilitate fulgere est, tenebræ vel umbra mortis dicitur ei non esse. Unde alias scriptum est: *Apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio*; et unde rursus Paulus apostolus dicit: *Qui solus habet immortalitatem, et lucem habitat inaccessibleem*. Sed cum cuncti noverimus quod et humana anima, et angelici spiritus sint immortales instituti, cur ab apostolo solus Deus immortalitatem habere perhibetur: nisi quia solus vere non moritur, qui solus nunquam mutatur?

CAP. IV. — *Si quis putat se religiosum esse (Jacob 1, 26).*

(In exposit. B. Job, lib. vii, num. 58.) Quia autem multiloquio quisquis serviens rectitudinem justitiæ tenere non possit, testatur propheta, qui ait: *Vir*

linguosus non dirigitur super terram (Psalm. cxxxix, 12); hinc Salomon iterum dicit: *In multiloquio peccatum non deerit (Prov. 1, 17)*; hinc Isaias ait: *Calus justitiæ silentium (Isa. xxxvii, 17)*. Videlicet indicans, quia mentis justitia desolatur, quando ab immoderata locutione non parcitur. Hinc Jacobus dicit: *Si quis putat se religiosum esse non refrenans linguam suam, sed seducens cor suum, hujus vana est religio (Jac. 1, 26)*. Hinc rursus ait: *Sit omnis homo velox ad audiendum, tardus autem ad loquendum (Ibid. v. 29)*. Hinc iterum adjungit: *Lingua inquietum malum, plena veneno mortifero (Jac. iii, 8)*.

CAP. V. — *Ira enim viri justitiam Dei non operatur (Jacob, 1, 20).*

(In exposit. B. Job, lib. v, num. 78.) *ira viri justitiam Dei non operatur (Jac. 1, 2)*. Quia dum perturbata mens judicium suæ rationis exasperat, omne quod furor suggerit, rectum putat.

CAP. VI. — *Si quis autem totam legem servaverit (Jacob, ii, 10).*

(In exposit. B. Job, lib. 19, num. 32, 33.) Vestimento utique cum vestimur, ex omni parte circumdamur. Ille ergo justitia sicut vestimento vestitur, qui se undique bono opere protegit, et nullam partem actionis suæ peccato nudam relinquit. Nam qui in aliis actionibus justus est, in aliis injustus: quasi hoc latus cooperuit, illud nudavit, nec jam bona sunt opera, quæ subortis aliis pravis operibus inquantur. Hinc enim per Salomonem dicitur: *Qui in uno offenderit, multa bona perdet (Eccl. ix, 18)*. Hinc Jacobus dicit: *Quicumque totam legem servaverit, offendant autem in uno, factus est omnium reus (Jac. ii, 10)*. Quam videlicet sententiam suam ipse diligenter exposuit, cum subjunxit: *Qui enim dixit, Non mœchaberis, dixit, Non occides. Quod si non mœchaberis, occidas autem, factus es transgressor legis (Ibid. v. 11)*. Cordis ergo oculis circumquaque porrectis, undique nobis adhibenda custodia est. Unde recte quoque per Salomonem dicitur: *Omni custodia serva cor tuum: quia ex ipso vita procedit (Prov. iv, 23)*. Dicturus enim custodia, præmisit omni, ut videlicet unusquisque hinc inde se diligenter inspicat; et quando in hac vita est, contra spirituales

inimicos in acie se positum sciat : ne mercedem A quam per has actiones colligit, per alias amittat : ne hinc hostis fores obstruat, et aliunde aditum pandat. Si qua etenim civitas contra insidiantes inimicos magno valletur aggere, fortibus cingatur muris, in-

somni muniatur custodia, unum vero in ea foramen tantummodo immunitum per negligentiam relinquatur, inde proculdubio hostis ingreditur qui undique exclusus esse videbatur.

IN EPISTOLAM S. PETRI PRIMAM.

CAPUT PRIMUM. — *In quem desiderant angeli* (I Petr. 1, 12).

(In exposit. B. Job, lib. xviii, num. 91.) Quia de Deo per primum Ecclesiæ prædicatorem dicitur : *In quem desiderant angeli prospicere* (I Petr. 1, 12) ; sunt nonnulli qui nequaquam videre, vel angelos suspicantur. Et tamen dictum per Veritatis sententiam scimus : *Angeli eorum in caelis, semper vident faciem Patris mei qui in caelis est.* (Matth. xviii, 10). Nunquid ergo aliud Veritas, aliud prædicator insonat Veritatis? Sed si sententia utraque confertur, quia sibi nequaquam discordet agnoscitur : Deum quippe angeli et vident, et videre desiderant ; et intueri sitiunt, et intuentur. Si enim sic videre desiderant, ut effectu sui desiderii minime perfruantur, desiderium sine fructu anxietatem habet, et anxietas poenam : beati vero angeli ab omni poena anxietatis longe sunt, quia nunquam simul poena et beatitudo conveniunt. Rursum cum eos dicimus Dei visione satiari, quia et Psalmista ait : *Satiabor, dum manifestabitur gloria tua* (Psal. xvi, 13) ; considerandum nobis est, quoniam satietatem solet fastidium subsequi. Ut ergo recte sibi utraque conveniant, dicat Veritas : *Quoniam semper vident* : dicat prædicator egregius : *quia semper videre desiderant* : ne enim sit in desiderio anxietas, desiderantes satiantur. Ne autem sit in satietate fastidium, satiati desiderant. Et desiderant igitur sine labore, quia desiderium satietas comitatur ; et satiantur sine fastidio, quia ipsa satietas ex desiderio semper accenditur. Sic quoque et nos erimus, quando ad ipsum fontem vitæ venerimus : erit nobis delectabiliter impressa sitis simul atque satietas, sed longe abest a siti necessitas, longe a satietate fastidium ; quia et sitientes satiabimur, et satiati sitiemus.

CAP. II. — *Et vos tanquam lapides vivi* (I Petr. 11, 5).

(In exposit. Ezech. lib. 11, hom. 1, num. 5.) Per Psalmistam dicitur : *Jerusalem quæ ædificatur ut civitas* (Psal. cxxi, 3). Quia enim illa interna pacis visio ex sanctorum civium congregatione constituitur, Jerusalem cælestis ut civitas ædificatur ; quæ tamen in hac peregrinationis terra, dum flagellis percutitur, tribulationibus tunditur, ejus lapides quotiæ quadrantur. Et ipsa est civitas, scilicet sancta Ecclesia quæ regnatura in cælo, adhuc laborat in erra, cujus civibus Petrus dicit : *Et vos tanquam lapides vivi superædificamini* (I Petr. 11, 5). Et Paulus ait : *Dei agricultura, Dei ædificatio est* (I Cor. 11, 9). Quæ videlicet civitas habet hic in sanctorum moribus magnum jam ædificium suum ; in ædificio quippe apud lapidem portat, quia lapis super lapidem ponitur ; et qui portat alterum, portatur ab altero. Nam icissim se proximi tolerant, ut per eos ædificium caritatis surgat. Hinc enim Paulus admonet, dicens : *vicem onera vestra portate, et sic adimplebitis legem Christi* (Galat. vi, 2). Cujus legis virtutem denuntians, ait : *Plenitudo legis caritas* (Rom. xii, 10). Si ego nim vos portare negligo in moribus vestris, et vos ne tolerare contemnitis in moribus meis, caritatis mater vos ædificium unde surgit, quos vicaria dilectio caritatis non conjungit? In ædificio autem, ut prædiximus, lapis qui portat, portatur, quia sicut ego in eorum mores tolero, qui adhuc in conversatione omni operis rudes sunt : ita ego quoque ab illis toleratus sum, qui me in timore Domini præcesserunt et ortaverunt, ut portatus portare discerem. Sed ipsi quoque a majoribus portati sunt. Lapidem vero qui a summitate atque extremitate fabricæ ponuntur,

ipsi quidem portantur ab aliis, sed alios nequaquam portant : quia et hi qui in fine Ecclesiæ, id est in extremitate mundi nascituri sunt, tolerantur quidem a majoribus, ut eorum mores ad bona merita componantur ; sed cum eos non sequuntur qui per illos proficiant, nullos super se fidelis fabricæ jam lapides portant. Nunc itaque alii portantur a nobis, nos vero portati sumus ab aliis : omne autem pondus fabricæ fundamentum portat, quia mores simul omnium solus Redemptor noster tolerat, de quo Paulus ait : *Fundamentum autem aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est, quod est Christus Jesus* (I Cor. 11, 11). Portat fundamentum lapides, et a lapidibus non portatur : quia Redemptor noster omnia nostra tolerat, sed in ipso non fuit quod tolerari debuisset.

CAP. III. — *Non in veste pretiosa* (I Petr. 11, 3).

(Hom. 6, in Evangel. , num. 3.) Nemo ergo existimet in luxu atque in studio vestium peccatum deesse, quia si hoc culpa non esset, nullo modo Joannem Dominus de vestimenti sui asperitate laudasset. Si hoc culpa non esset, nequaquam Petrus apostolus per Epistolam feminas a pretiosarum vestium appetitu compesceret, dicens : *Non in veste pretiosa* (I Petr. 11, 3). Pensate ergo quæ culpa sit hoc etiam viros appetere, a quo curavit Pastor Ecclesiæ et feminas prohibere (I Tim. 11, 9).

CAP. IV. — *Parati semper ad satisfactionem* (I Petr. 11, 15.)

(In exposit. B. Job, lib. xxxiii, num. 24.) Vera doctrina tanto vehementius elationis vitium per cogitationem fugit, quanto ardentius verborum suorum jaculis ipsum magistrum elationis insequitur. Cavet enim ne eum magis elatis moribus prædicet, quem in corde audientium sacris sermonibus insectatur. Humilitatem namque, quæ magistra est omnium materque virtutum, et loquendo dicitur, et vivendo conatur ostendere, ut eam apud discipulos veritatis plus moribus quam sermonibus eloquatur. Unde Paulus Thessalonicensibus loquens, quasi culminis proprii Apostolus oblitus, ait : *Facili sumus parvuli in medio vestrum* (I Thessal. 11, 7). Unde Petrus apostolus, cum diceret : *Parati semper ad satisfactionem omni poscenti vos rationem de ea quæ in vobis est spe* (I Petr. 11, 15). In ipsa doctrinæ scientia qualitate docendi asseruit esse servandam, subdens : *Sed cum modestia et timore conscientiam habentes bonam.*

CAP. V. — *Unusquisque sicut accepit gratiam* (I Petr. 11, 10).

(In exposit. B. Job, lib. xxviii, num. 22.) Sic itaque Creator noster ac dispositor cuncta moderatur, ut qui extolli poterat ex dono quod habet, humilietur ex virtute quam non habet. Sic cuncta moderatur, ut cum per impensam gratiam unumquemque sublevari, etiam per disparem alterius alterum subdat, et meliorem quisque dono alio eum qui sibi subjicitur attendat ; ac licet se præire ex aliis sentiat, eidem tamen quem superat se in aliis postponat. Sic cuncta moderatur, ut dum singula quæque sunt omnium, interposita quadam charitatis necessitudine, flant omnia singulorum ; et unusquisque sic quod non accepit in altero possideat, ut ipse alteri possidendum quod accepit humiliter impendat. Hinc enim per Petrum dicitur : *Unusquisque sicut accepit gratiam in alterutrum illam administrantes, sicut boni dispensatores multiformis gratiæ Dei* (I Pet. 11, 10). Tunc namque

bene multiformis gratia Dei dispensatur, quando acceptum donum, et ejus qui hoc non habet creditur, quando propter eum cui impenditur datum putatur. CAP. VI. — *Si quis loquitur, quasi sermones Dei* (I Petr. iv, 11).

(In exposit. Ezech. lib. 1, hom. vii, num. 21.) Quia enim bona nostra non a nobis sunt, sed ab eo hæc accepimus a quo factum est ut essemus, tanto ea nobis non debemus retinere privata, quanto ea nobis conspicimus ab auctore nostro ad communem utilitatem data. Unde recte Petrus apostolus in exhortatione hujus rei subdit, dicens: *Sicut boni dispensatores multiformis gratiæ Dei* (I Petr. iv, 10), atque adhuc adiecit: *Si quis loquitur, quasi sermones Dei, si quis ministrat, tanquam ex virtute quam administrat Deus* (Ibid. v. 11). Ac si aperte dicat: Humiliter impendite bonum proximis, quia scitis vobis non a vobis esse quod habetis.

CAP. VII. — *Quoniam tempus est ut incipiat* (I Petr. iv, 17).

(In exposit. B. Job, lib. ix, num. 90.) Ex ipsa

A nunc bonorum vita et labore cognoscimus, si emendari, dum tempus est, volumus, quanta post animaliversione seruiamur. Electos quippe Dei cernimus et pia agere, et crudelia multa tolerare. Hinc ergo colligitur districtus iudex quanta feriat districtione quos reprobat, si hic cruciat quos amat, Petro attestante qui ait: *Tempus est ut iudicium incipiat de domo Dei. Si autem primum a nobis, quis finis eorum qui non credunt Dei Evangelio* (I Petr. iv, 17)?

CAP. VIII. — *Et si justus quidem vivit* (I Petr. iv, 18).

(In exposit. B. Job, lib. v, num. 22.) Bene autem subditur: *Et venit super me indignatio* (Job, iii, 25). Magna quippe arte doctrinæ dicturus verba, præmittit recte facta; ut hinc unusquisque consideret quæ peccantes postmodum supplicia maneat, si etiam justos tam valida hic flagella castigant. Hinc est enim quod Petrus ait: *Tempus est ut incipiat iudicium de domo Dei, et si justus vivit salvabitur, impius et peccator rui parebunt* (I Petr. iv, 17)?

IN EPISTOLAM S. PETRI SECUNDAM.

CAPUT PRIMUM. — *Ministrate in fide vestra virtutem* (II Petr. i, 5).

(Regul. Pastoral. tert. part., admonit. 20.) Nisi mentes abstinentium plerumque impatientia a sinu tranquillitatis excuteret, nequaquam, cum diceret: *Ministrate autem in fide vestra virtutem, in virtute autem scientiam, in scientia autem abstinentiam* (II Petr. i, 15), protinus vigilantem adjunderet, dicens: *In abstinentia autem patientiam.* Deesse quippe abstinentibus patientiam prævidit, quæ eis ut addeset admonuit.

CAP. II. — *Voce delapsa ad Deum* (II Petr. i, 17).

(In exposit. Ezech. lib. ii, hom. 6, num. 11.) Fuerunt quidam qui secundam Petri Epistolam, in qua Epistolæ Pauli laudatæ sunt, ejus dicerent non fuisse. Sed si ejusdem Epistolæ verba pensare voluissent, longe aliter sentire potuerant; in ea quippe scriptum est: *Voce delapsa ad eum hujuscemodi a magnifica gloria: Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui; atque subjungitur: Et hæc vocem nos audivimus, cum essemus cum ipso in monte sancto* (I Petr. i, 17). Legant itaque Evangelium, et protinus agnoscant, quia cum vox ista de caelo venit, Petrus apostolus in monte cum Domino stetit. Ipse ergo hanc Epistolam scripsit, qui hanc vocem in monte de Domino audivit.

CAP. III. — *Et habemus firmiorem propheticum* (II Petr. i, 19).

(In exposit. Ezech. lib. ii, hom. 3, num. 17.) Ut sancti apostoli perfectæ incarnationis dominicæ mysterium crederent, illorum prædicatio obtinuit, qui hoc, priusquam fieret, et videre et prædicare potuerunt. Unde recte quoque primus apostolorum, magna scilicet columna veri tabernaculi, loquitur, dicens: *Habemus firmiorem propheticum sermonem cui beneficiis attendentes, quam lucernæ lucenti in caliginoso loco* (II Petr. i, 19). In quibus verbis indicat quamvis ad alta surrexit ex culmine, ibi religata persistat in fide. Quæ tamen lucerna prophetici sermonis jam quidem intelligentibus lucet; sed adhuc non intelligentibus cooperta allegoriarum obscuritatibus permanet. Unde etiam per Psalmistam de iisdem dictis prophetarum dicitur: *Tenebrosa aqua in nubibus vertis* (Psal. xvii, 12); quia videlicet occulta est scientia in prophetis.

CAP. IV. — *Et quasi lucernæ lucenti* (II Petr. i, 19).

(In exposit. B. Job, lib. xix, num. 18.) Lucernæ enim signatur nomine sacre lumen Scripturæ, de qua ipsa Ecclesia pastor dicit: *Habemus firmiorem propheticum sermonem, cui beneficiis attendentes, quasi lucernæ lucenti in caliginoso loco, donec dies luceat, et lucifer oriatur in cordibus vestris* (II Petr. i, 19). Et Psalmista ait: *Lucerna pedibus meis verbum tuum, Domine* (Psal. cxviii, 105). Quia autem principale nostrum mens est, appellatione capitis mess vocatur. Unde per Psalmistam dicitur: *Impinguasti in oleo caput meum* (Psal. xxiii, 5). Ac si aperte dicat: *Charitatis pinguedine replesti mentem.* Nunc ergo lucerna super caput Ecclesiæ splendet, quia sacra eloquia tenebras nostræ mentis irradiant, ut in hoc caliginoso vitæ presentis loco, dum verborum Dei lucem percipimus, quæ sint agenda videamus. Nunc ad lumen in tenebris ambulat, quoniam sancta universalis Ecclesia, etsi alienæ occulta cogitationis non penetrat, quia quasi faciem non cognoscit in nocte, ponit tamen gressus boni operis, directa lumine supernæ locutionis.

CAP. V. — *Sicut et charissimus frater noster* (II Petr. iii, 15).

(In exposit. Ezech. lib. ii, hom. 6, num. 9.) Apostolorum primus cum multa discipulos admoneret, atque a quibusdam detrahi de Pauli scriptis agnosceret, dicit: *Sicut charissimus frater noster Paulus, secundum datam sibi sapientiam scripsit vobis, loquens in eis de his in quibus sunt quedam difficilia intellectæ, quæ indocti et instabiles depravant sicut et ceteras Scripturas ad vitam ipsorum perditionem* (II Petr. iii, 15). Ecce Petrus in Epistolis suis asserit Paulum in his quæ scripserat admirandum. Ecce Paulus in Epistolis suis scribit Petrum reprehensibilem. Certe enim nisi legisset Petrus Epistolas Pauli, non laudasset; si autem legisset, quia illic ipse reprehensibilis diceretur, invenit. Amicus ergo veritatis laudavit etiam quod reprehensus est, atque et hoc ipsum placuit, quia in his non placuerat, quæ aliter quam debuisset sensit. Pensate, rogo, fratres charissimi, in quibus mentis vertice stetit, qui illas Epistolas laudavit in quibus se scripturam vituperabilem invenit, quæ illa tanta esse mansuetudo potuit, quæ quæ animi, quæ soliditas atque imperturbatio cogitationis?

IN EPISTOLAM S. JOANNIS PRIMAM.

CAPUT PRIMUM. — *Sed si quis peccaverit, advocatum habemus* (I Joan. ii, 1).

(In exposit. Ezech. lib. i, hom. 7, num. 24.) Ne-

cesse est ut nos qui parvuli adhuc sumus, perfectorum semper et virtutes et lacrymas ante mentis nostre oculos ponamus, hincemur quæ in illis apic-

mus, ut dum desperamus per incrementa crescere, possimus ab illo districto examine mala quas fecimus velare. In assidue enim flentibus, in quotidiana nostra poenitentia, habemus Sacerdotem in oculis, qui interpellat pro nobis, de quo etiam per Joannem dicitur: *Si quis peccaverit, advocatum habemus apud Patrem Jesum Christum iustum; et ipse est propitiatus pro peccatis nostris (I Joann. ii, 1).* Ecce exultat animus cum advocati nostri potentiam audimus, sed exultationem nostram iterum remordet timor, quia ipse qui nobis advocatus est, dicitur justus: non enim causa injustitiae habemus. Justus vero advocatus injustas causas nullo modo suscipit, nec verba dare pro injustitia consentit. Quid ergo agimus, charissimi fratres mei? Sed ecce occurrit animo quod agamus: mala quae fecimus et deseramus et accedamus; scriptum est: *Justus in principio accusator est sui (Prov. xviii, 17).* Quilibet etenim peccator conversus in flentibus, jam justus esse inchoat cum coeperit accusare quod fecit. Cur enim justus non sit qui contra suam injustitiam jam per lacrymas saevit? justus igitur advocatus noster justos nos defendet in iudicio, quia nosmetipsos et cognoscimus et accusamus injustos; non ergo in flentibus, non in acibus nostris, sed in advocati nostri allegatione confidamus.

CAP. II. — Qui dicit, Quia diligo Deum et mandata
(I Joan. ii, 4).

(Homil. 36 in Evang., num. 1.) Probatio dilectionis exhibitio est operis; hinc in Epistola sua idem Joannes dicit: *Qui dicit, Quia diligo Deum, et mandata ejus non custodit, mendax est (I Joan. ii, 4).* Vere enim Deum diligimus, si ad mandata ejus nostris nos voluptatibus coartamus. Nam qui adhuc per illicita desideria defluit, profecto Deum non amat, quia et in sua voluntate contradicit.

CAP. III. — Nolite diligere mundum neque ea quae in mundo sunt
(I Joan. ii, 15).

(In exposit. Ezech. lib. 1, hom. 7, num. 17.) Joannes admonet, dicens: *Nolite diligere mundum, neque ea quae in mundo sunt (Ibid. 15).* Qui motu rationem subdidit, quare: *Si quis diligit mundum, non est charitas Patria in eo.* Nemo enim potest duobus dominis servire, quia non valet simul transitorie et aeterna diligere. Si enim aeternitatem diligimus, cuncta temporalia in usa, non in adfectu possidemus. Qui eandem rationem protinus subdit, dicens: *Quia omne quod est in mundo concupiscentia carnis est, et concupiscentia oculorum, et superbia vitae (I Joan. ii, 16).* Hoc enim habent aliquid homines, et ultra quam necesse est concupiscant, ut habendo superbiant, et quia hoc alius non habet sese in cogitationibus extollant.

CAP. IV. — Si quis diligit mundum, non est charitas
(I Joan. ii, 15).

(In exposit. B. Job, lib. xviii, num. 16.) Qui enim terrenarum rerum amore vincitur, in Deo nullatenus delectatur. Esse quidem sine delectatione anima nunquam potest; nam aut infinis delectatur, aut summis; et quanto altiori studio exercetur ad summa, tanto majori fastidio torpescit ad infima; quantoque acriori cura inardescit ad infima, tanto tepore damnabili frigescit a summis. Utraque enim simul et aequaliter amari non possunt; unde Joannes apostolus sciens inter spinas amorum secularium superbiae charitatis messem germinare non posse, priusquam aeterni amoris semina proferat, de audientium cordibus sancta verbi manu amorum secularium spinas eradicat, dicens: *Nolite diligere mundum, neque ea quae in mundo sunt (I Joan. ii, 16).* Mox quippe subiungit: *Quia si quis diligit mundum, non est charitas Patria in eo.* Ac si aperite dicat: Utrique se amores in uno corde non capiunt, nec in eo seges supernae charitatis pullulat in quo illam spinam infimae delectationis merant. Atque ipsas ex hac infima delectationis nascentes enumerat punctiones, dicens: *Quia omnia quod in mundo est, concupiscentia carnis est, et concu-*

piscentia oculorum, et superbia vitae, quae non est ab Patre, sed ex mundo est, et mundus transiit et commutabitur concupiscentia ejus (Ibid.).

CAP. V. — Sicut unctio ejus docet vos de omnibus
(I Joan. ii, 27).

(In exposit. B. Job, lib. v, num. 30.) Potest enim per verbum absconditum allocutio intimae aspirationis intelligi, de qua Joannes dicit: *Unctio ejus docet vos de omnibus (I Joan. ii, 27).* Quae nimirum aspiratio humanum mentem contingendo sublevat, et temporales cogitationes deprimit, aeternis hanc desideria inflammant; ut nihil ei jam nisi quae superna sunt libeat, et cuncta quae inferius de humana perstreperunt corruptione, contemnat. Absconditum ergo verbum audire, est locutionem sancti Spiritus corde emicere; quae profecto sciri non potest, nisi a quo haberi potest. Unde et Veritatis voce de hac abscondita locutione dicitur: *Ego rogo Patrem, et alium paraclitum dabit vobis, ut maneat vobiscum in aeternum, Spiritum veritatis quem mundus non potest accipere (Joan. xiv, 16).* Sicut enim idem paraclitus post Mediatoris ascensum, alius humani generis consolator, in semetipso invisibilis est; ita omnem quem repleverit, ad desideranda invisibilia accendit. Et quoniam mundana corda sola visibilia diligunt, huic mundum non accipit, quia ad diligenda invisibilia non assuegit. Seculares enim mentes, quanto se foras per desideria dilatant, tanto ad receptionem illius sinum cordis angustant.

CAP. VI. — Idem ac supra.

(Homil. 30 in Evang., num. 9.) Per hoc quod vox loquentis communiter admonet, est magister interior, qui de vocis intelligentia quosdam specialiter docet. De hac unctione Spiritus rursus per Joannem dicitur: *Sicut unctio ejus docet vos de omnibus (I Joan. ii, 27).* Per vocem ergo non instruitur, quando mens per Spiritum non angitur. Sed cur ista de doctrina hominum loquimur, quando et ipse Conditor non ad orationem hominum loquitur, si eidem homini per unctionem Spiritus non loquatur? Certe Cain priusquam fratricidii opere perpetraret, audivit: *Peccasti, quiesce (Genes. iv, 7, juxta LXX);* sed quia culpa suis exigentibus voce est admonitus, non unctione, audire Dei verba potuit, sed servare contempsit.

CAP. VII. — Scimus quoniam, cum apparuerit, similes ei erimus
(I Joan. iii, 2).

(In exposit. Ezech. lib. 1, hom. 2, num. 20.) Post hanc vero similitudinem quae nunc in moribus tenetur, quandoque ad similitudinem gloriae pervenitur. Hinc etenim Joannes dicit: *Nunc filii Dei sumus, et nondum apparuit quid erimus: scimus autem quoniam cum apparuerit, similes ei erimus (I Joan. iii, 2).* Qui mox unde hoc fieri valet, adjungit, dicens: *Quoniam videbimus eum sicut est.* Esse etenim Dei, est aeternum hunc atque incommutabilem permanere. Nam omne quod mutatur, desinit esse quod fuit, et incipit esse quod non fuit; Dei vero esse, est dissimiliter nunquam esse. Unde ad Moysen dicitur: *Ego sum qui sum. Et: Dices filiis Israel: Qui est, misit me ad vos (Exod. iii, 14).* Jacobus quoque ait: *Apud quem non est transmutatio, nec est mutabilitas ombrae (Jao. i, 17).* Ita per Joannem dicitur: *Similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicut est.* Quia pro hoc quod aspicimus ejus essentiam naturae, a mutabilitate nostra liberati, figuram in aeternitate immutabimur quippe in ipso quod videbimus; quae morte carebimus videndo vitam, mutabimur nostram transcendentes videndo immortalitatem, corruptione nulla tenebimus videndo incorruptionem.

CAP. VIII. — Idem ac supra.

(In exposit. B. Job, lib. xviii, num. 70.) Ad hoc enim sancti omnes ad illud gaudium aeternum perveniunt, ut esse Deo similes possint; sicut scriptum est: *Cum*

apparuerit, similes ei erimus; quoniam videbimus eum sicuti est (I Joan. iii, 2). Et tamen scriptum est: Dominus, quis simi is tibi? Et iterum: Aut quis similis erit Deo inter filios Dei? Unde ergo similes, et unde non similes, nisi quia huic sapientiæ et similes erunt ad imaginem, et tamen non erunt similes ad æqualitatem? Aspicendo quippe æternitatem Dei, sit eis ut æterni sint; et dum visionis ejus donum percipiunt, ex perceptione beatitudinis imitantur quod vident. Et similes ergo sunt, quia beati fiunt; et tamen Creatori similes non sunt, quia creatura sunt. Et habent itaque quamdam Dei similitudinem, quia non habent finem; et tamen incircumscripti æqualitatem non habent, quia habent circumscriptionem.

CAP. IX. — Qui habuerit substantiam mundi (I Joan. iii, 17).

(Homil. 27 in Evang., num. 3.) Ecce nos usque ad mortem nemo pe sequitur. Unde ergo probare possumus an diligimus inimicos? Sed est quod in pace sanctæ Ecclesiæ fieri debeat unde clarescat, si persecutionis tempore mori pro dilectione valeamus. Ecce idem Joannes dicit: *Qui autem habuerit substantiam mundi, et viderit fratrem suum necessitatem habere, et clauerit viscera sua ab eo; quomodo charitas Dei manet in eo (I Joan. iii, 17)?* Hinc etiam Joannes Baptista ait: *Qui habet duas tunicas, det unam non habenti (Luc. iii, 11).* Qui ergo tranquillitatis tempore non dat pro Deo tunicam suam, quando in persecutione daturus est animam suam? Virtus ergo charitatis ut invicta sit in perturbatione, nutriatur per misericordiam in tranquillitate, quatenus omnipotenti Deo primum discat sua impendere, postmodum se.

CAP. X. — Non diligamus verbo neque lingua (I Joan. iii, 12).

(In exposit. B. Job, lib. xxi, num. 29.) Alii egenos fratres non student rebus fulcire, cum possint, sed blandis tantum sermonibus fovere; quos vehementer Jacobi prædicatio sancta reprehendit, dicens: *Si autem frater et soror nudi sunt, et indigent victu quotidiano; dicat autem aliquis ex vobis illis: Ite in pace, et calefacimini, et saturamini: non dederitis autem eis quæ necessaria sunt corporum, quid proderit (Jac. ii, 15)?* Quos Joannes quoque apostolus admonet, dicens: *Filii mei, non diligamus verbo, neque lingua, sed opere et veritate (Joan. iii, 12).* Dilectio itaque nostra semper exhibenda est, et veneratione sermonis, et ministerio largitatis.

CAP. XI. — Si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus (I Joan. iii, 18).

(In exposit. B. Job, lib. x, num. 27.) Per Joannem dicitur: *Si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum; et quidquid petierimus ab eo, accipiemus (I Joan. iii, 18).* Hinc Salomon ait: *Qui avertit aurem suam, ne audiat legem, oratio ejus erit execrabilis (Prov. xxviii, 9).* Cor quippe nos in petitione non reprehendit, cum resistere se præceptis ejus quem postulat, meminit; et oratio fit execrabilis, cum a censura avertitur legis; quia dignum profecto est ut ab ejus beneficiis sit quisque extraneus, cujus nimirum jussionibus non vult esse subjectus. (Num. 22.) Qua in re hoc est salubre remedium, ut cum se in eis ex memoria culpæ reprehendit, hoc prius in oratione delectat quod erravit; quatenus erroris macula cum flibus tergitur, in petitione sua cordis facies ab auctore munda videatur. Sed curandum nimis est ne ad hoc rursus proruat, quod se mundasse flibus exultat; ne dum deplorata iterum culpa committitur in conspectu justis iudicis, ipsa etiam lamenta levigentur. Solerter quippe debemus meminisse quod dicitur: *Ne iteres verbum in oratione tua (Eccl. vii, 15).* Quo videlicet dicto vir sapiens nequaquam nos prohibet sæpe veniam petere, sed culpas iterare. Ac si aperte dicat: cum male gesta

A deflexeris, nequaquam rursus facias quod in precibus iterum plangas.

CAP. XII. — Item de eodem.

(In exposit. B. Job, lib. xviii, num. 9.) Gravier namque unusquisque confunditur, quando mandata Dei, vel legendo, vel audiendo respicit, quæ vivendo contempsit. Hinc enim Joannis voce dicitur: *Si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum, et quidquid petierimus ab eo, accipiemus (I Joan. iii, 21).* Ac si diceret: Si id quod præcipit facimus, et id quod petimus obtinemus. Valde namque apud Deum utraque hæc necessarie congruunt, ut et oratione operatio, et operatione fulciatur oratio; hinc etenim Jeremias ait: *Scrutemur vias nostras, et queramus, et revertamur ad Dominum. Levemus corda nostra cum manibus ad Deum in caelis (Thren. iii, 40).* Vias etenim nostras scrutari, est cogitationum interna discutere. Cor vero cum manibus levat qui orationem suam operibus roborat. Nam quisquis orat, sed operari dissimulat, cor levat, et manus non levat. Quisquis vero operatur et non orat, manus levat et cor non levat. Juxta ergo Joannis vocem, tunc cor fiduciam in oratione accipit, cum sibi vitæ pravitas nulla contradicit.

CAP. XIII. — Deum nemo vidit unquam (I Joan. iv, 12).

(In exposit. B. Job, lib. xviii, num. 88.) Sapientia quippe, quæ Deus est, si oculis omnium viventium occulta esset, hanc proculdubio sanctorum nemo vidisset. Sed ecce huic sententiæ Joannem audio concordantem, qui ait: *Deum nemo vidit unquam (I Joan. iv, 12).* Rursusque cum Testamenti Veteris Patres intueor, multos horum, teste ipsa sacræ lectionis historia, Deum vidisse cognosco. Vidit quippe Deum Jacob, et ait: *Vidi Dominum facie ad faciem, et salva facta est anima mea (Gen. xxxii, 30).* Vidit Moyses Deum, de quo scriptum est: *Loquebatur Dominus ad Moysen facie ad faciem, sicut loqui solet homo ad amicum suum (Exod. xxxiii, 11).* Vidit Job Dominum, qui dicit: *Auditu auris audivi te, nunc autem oculus meus videt te (Job. xlii, 5).* Vidit Isaias Dominum, qui ait: *Anno quo mortuus est rex Oziæ, vidi Dominum sedentem super solium excelsum et elevatum (Isa. vi, 1).* Vidit Michæas Dominum, qui dicit: *Vidi Dominum sedentem super solium suum, et omnem exercitum caeli assistentem ei a dextris et a sinistris (III Reg. xxii, 19).* Quid est ergo quod tot Testamenti Veteris Patres Deum se vidisse testati sunt, et tamen de hac sapientia quæ Deus est, dicitur: *Ascondita est ab oculis omnium viventium (Job xxviii, 21).* Et Joannes ait: *Deum nemo vidit unquam (Joan. i, 18);* nisi hoc quod patenter datur intelligi, quando hic mortaliter vivitur, videri per quasdam imagines Deus potest, sed per ipsam naturæ suæ speciem non potest; ut animæ gratia spiritus afflata per figuras quasdam Deum videat, sed ad ipsam vim ejus essentia non perungat? Hinc est enim quod Jacob qui Deum se vidisse testatur, hunc nonnisi in angelo vidit. Hinc est quod Moyses qui cum Deo facie ad faciem loquitur, sicut loqui solet homo cum amico suo, ei inter ipsa verba suæ locutionis dicit: *Si inveni gratiam in conspectu tuo, ostende mihi temetipsum manifeste ut videam te (Exod. xxxiii, 13).* Certe enim si Deus non erat cum quo loquebatur, ostende mihi Deum diceret, et non ostende temetipsum. Si autem Deus erat cum quo facie ad faciem loquebatur, cur petebat videre quem videbat? Sed ex hac petitione ejus colligitur, quia eum sitiebat per incircumscriptæ nostræ naturæ suæ claritatem cernere, quem jam cooperat per quasdam imagines videre; ut sic superna essentia mentis ejus oculis adesset; quatenus ei ad æternitatis visionem nulla imago creata temporaliter interesset. Et videntur ergo Patres Testamenti Veteris Dominum, et tamen juxta Joannis vocem: *Deum nemo vidit unquam;* et juxta beati Job sententiam sapientia quæ est Deus, abscondita est ab oculis omnium viventium,

quia in hac mortali carne consistentibus, et videri potuit per quasdam circumscriptas imagines, et videri non potuit per incircumscriptum lumen æternitatis. (Num. 89.) Sin vero a quibusdam potest in hac adhuc corruptibili carne viventibus, sed tamen inæstimabili virtute crescentibus, quodam contemplationis acumine æterna Dei claritas videri, hoc quoque a beati Job sententia non abhorret, qui ait : *Abscondita est ab oculis omnium viventium; quoniam quisvis sapientiam, quæ Deus est, vidit, huic vitæ funditus moritur, ne jam ejus amore teneatur. Nullus quippe eam videt, qui adhuc carnaliter vivit, quia nemo potest amplecti Deum simul et sæculum; qui enim Deum videt, eo ipso moritur quo vel intentione cordis, vel effectu operis ad hujus vitæ delectationibus tota mente separatur. Unde ad eundem quoque Moysen dicitur : Non enim videbit me homo, et vivet (Exod. xxxiii. 21). Ac si aperite diceretur : Nullus unquam spiritaliter vidit, et mundo carnaliter vivit. (Num. 90.) Sciendum vero est quod nonnulli fuerunt qui Deum dicerent etiam in illa regione beatitudinis in claritate quidem sua conspici, sed in natura minime videri; quos nimirum minor inquisitionis subtilitas fefellit. Neque enim illi simplici et incommutabili essentiae, aliud est claritas, aliud natura, sed ipsa ei natura sua claritas, ipsa claritas natura est : quia enim suis dilectoribus hæc Dei sapientia se quandoque ostenderit in se, ipse pollicetur, dicens : Qui diligit me, diligitur a Patre meo, et ego diligam eum, et manifestabo ei meipsum (Joan. xiv. 21). Ac si patenter dicat : Qui in vestra me cernitis, restat ut in mea me natura videatis. Hinc rursus ait : Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt (Matth. v. 8). Hinc Paulus dicit : Nunc videmus per speculum in ænigmate; tunc autem facie ad faciem; nunc cognosco ex parte, tunc autem cognoscam sicut et cognitus sum (I Cor. xiii. 12). (Num. 91.) Videbimus igitur Deum, ipsi quoque erit præmium laboris nostri, ut post mortalitatis hujus tenebras accessa ejus luce gaudeamus. (Num. 92.) Nec tamen ita videbimus sicut videt ipse semetipsum; longe quippe dispariliter videt Creator se, quam videt creatura Creatorem. Nam quantum ad immensitatem Dei quidam nobis modus figitur contemplationis, quia eo ipso pondere circumscribimur, quo creatura sumus. (Num. 93.) Sic profecto non ita conspiciamus Deum, sicut ipse con-picit se, sicut non ita requiescimus in Deo, quemadmodum requiescit in se. Nam visio nostra, vel requies erit utcumque similis visioni, vel requiei illius, sed æqualis non erit; ne enim jaceamus in nobis, ut ita dicam, contemplationis penna nos sublevat, atque a nobis ad illum erigimus intuentium; raptique intentione cordis, et dulcedine contemplationis, aliquo modo a nobis imus in ipsum. Et jam hoc ipsum ire nostrum, minus est requiescere, et tamen sic ire, perfecte requiescere est; et perfecta ergo requies est, quia Deus cernitur, et tamen adæquanda non est requiei illius, qui non a se in alium transit ut quiescat. Est itaque requies, ut ita dicam, similis atque dissimilis, quia quod illius requies est, hoc nostra imitatur. Namque ut beati atque æterni sumus in æternum, imitatur æternum, et magna nobis est æternitas, imitatio æternitatis; nec exsortes sumus ejus quem imitari possumus, quia et videntes participamus, et participantibus imitamur. Quæ nimirum visio nunc fide inchoatur, sed tunc in specie perficitur, quando cœterna Dei sapientia, quam modo per ora prædicantium quasi per decurrentia flumina sumimus, in ipso suo fonte bibimus.*

CAP. XIV. — Deus charitas est (I Joan. iv. 16).
(Hom. 30 in Evang., num. 4.) Ipse namque Spiritus

sanctus amor est. Unde et Joannes dicit : Deus charitas est (I Joan. iv. 8). Qui ergo mente integra Deum desiderat, profecto habet quem amat. Neque enim quisquam posset Deum diligere, si eum quem diligeret non haberet.

CAP. XV. — Perfecta charitas foras mittit timorem (I Joan. iv. 18).

(In exposit. B. Job, lib. xi, num. 55.) Lex namque sub percussione ultionis populum tenuit, ut quisquis sub illa peccaret, protinus morte puniretur; nec plebs Israelitica ex amore Domino, sed ex timore serviebat. Nunquam vero impleri justitia per timorem potest, quia juxta Joannis vocem : Perfecta charitas foras mittit timorem (I Joan. iv. 18). Et Paulus adoptivos filios consolatur, dicens : Non accepistis spiritum servitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum in quo clamamus, Abba Pater (Rom. viii. 15).

CAP. XVI. — Omnis iniquitas peccatum est (I Joan. v. 17).

(In exposit. B. Job, lib. xi, num. 57.) Quamvis inter iniquitatem atque peccatum nihil distare perhibeat Joannes apostolus, qui ait, Iniquitas peccatum est (I Joan. iii. 4), ipso tamen usu loquendi plus iniquitas quam peccatum sonat, et omnis se homo libere peccatorem fatetur, iniquum vero dicere nunquam erubescit. Inter scelera vero et delicta hoc distat, quod scelus etiam pondus peccati transit, delictum vero pondus peccati non transit, quia cum offerri sacrificium per legem jubetur, nimirum præcipitur sicut pro peccato, ita etiam pro delicto, et nunquam scelus in opere est, delictum vero plerumque in sola cogitatione. Unde et per Psalmistam dicitur : Delicta quis intelligit (Psal. xviii. 33) ? Quia videlicet peccata operis tanto citius cognoscuntur, quanto exterius videntur; peccata vero cogitationis eo ad intelligendum difficilia sunt, quo invisibiliter perpetrantur.

CAP. XVII. — Qui non diligit fratrem suum quem videt (I Joan. iv. 20).

(In exposit. B. Job, lib. vii, num. 28.) Quia autem duo sunt præcepta charitatis, Dei videlicet amor et proximi, per amorem Dei amor proximi gignitur, et per amorem proximi Dei amor nutritur. Nam qui amare Deum negligit, profecto diligere proximum nescit; et tunc plenus in Dei dilectione proficimus, si in ejus dilectionis gremio prius proximi charitate lactamur. Quia enim amor Dei amorem proximi generat, dicitur per legem Dominus : Diliges proximum tuum, præmisit dicens : Diliges Dominum Deum tuum (Deut. vi), ut scilicet in terra pectoris nostri prius amoris sui radicem figeret, quatenus per ramos postmodum dilectio fraterna germinaret. Et rursus quia amor Dei et proximi amore calescit, testatur Joannes qui increpat dicens : Qui non diligit fratrem suum quem videt, Deum quem non videt quomodo potest diligere (I Joan. iv. 20) ? Quæ tamen divina lectio per timorem nascitur, si in affectum crescendo permutatur.

CAP. XVIII. — Et est peccatum ad mortem (I Joan. v. 16).

(In exposit. B. Job, lib. xvi, num. 82.) Peccatum quippe usque ad inferos ducitur, quod ante finem vitæ præsentis per correctionem ac penitentiam non emendatur, de quo videlicet peccato per Joannem dicitur : Est peccatum ad mortem : non pro illo dico ut roget (I Joan. v. 16). Peccatum namque ad mortem est peccatum usque ad mortem, quia scilicet peccatum quod hic non corrigitur, ejus venia frustra postulatur.

IN EPISTOLAM S. JOANNIS TERTIAM.

CAPUT PRIMUM. — Nos ergo debemus suscipere hujusmodi (III Joan. 8).

(Homil. 20 in Evangel., num. 12.) De quibusdam peregrinantibus fratribus Gaius per Joannem dicitur :

Pro nomine enim Christi profecti sunt, nihil accipientes a gentibus. Nos ergo debemus suscipere in eumodum, ut cooperatores simus veritatis (III Joan. v. 8). Qui enim spiritualia dona habentibus temporalia subsidia tribuit, in ipsis donis spiritualibus cooperatores existit. Nam cum pauci sunt qui spiritualia dona percipiunt, et multi qui rebus temporalibus abundant, per hos se divites virtutibus pauperum inserunt, quod eisdem sanctis pauperibus de suis divitiis solatiantur.

CAP. II. — *Is qui amat primum gerere (III Joan. 8).*

(In exposit. Ezech. lib. 4, tom. 9, num. 17.) Magna inquisitione res indiget, cum recti operis viam tenentem, verum semper despiciere derogantium verba debeamus, an certe aliquando compescere; de qua re sciendum quia lingua detrahentium sicut nos-

tro studio non debemus excitare, ne ipsi pereant, ita per suam malitiam excitationem debemus equanimiter tolerare, ut nobis meritum crescat; aliquando autem etiam compescere; ne dum de nobis mala dissimulant, eorum qui audire nos ad bona poterant, verba innocentium corrumpant. Hinc est quod Joannes obtricatoris sui linguam redarguit, dicens: Is qui amat primum gerere in eis, Diotrepes, non recipit nos; propter hoc, si venero, commoneam ejus opera, quae facti, verbis malignis garruens in nos (III Joan. v. 9). Sic Paulus iterum detrahentibus Corinthiis loquitur, Aicens: Epistolae, inquit, graves sunt a fortes, praesentia autem corporis infirma, sermo contempnibilis: hoc cogitet qui ejusmodi est, quia quidem cumus verbo per Epistolae absentes, tales et praesentis in opere (II Cor. x, 10).

IN EPISTOLAM S. JUDÆ.

CAPUT UNICUM. — *Jesus populum de terra Ægypti salvans (Jud. 5).*

(In exposit. B. Job, lib. xviii, num. 35.) Hoc semper electi provident ut ante ad justitiam redeant, quam sese ira judicis inextinguibiliter accendat; ut ultimo flagello deprehensi, simul eis finiatur vita cum culpa. Flagellum quippe tunc diluit culpam, cum mutaverit vitam. Nam cujus mores non mutat, non expiat actiones. Omnis ergo divina percussio, non purgatio in nobis vite praesentis est, aut initium pœne sequentis. Propter eos enim qui ex flagello proficiunt, dictum est: Qui fingis dolorem in præcepto (Psal. xciii, 20); quia dum flagellatur iniquus, et corrigitur, audire præceptum nolum, audit dolorem. Dolor ergo in præcepto fingitur ei qui a malis operibus, quasi præcepti vice dolore cohibetur. De his vero quos damnant flagella, et non liberant, dicitur: Percussisti eos nec doluerunt, attrivisti eos et renuerunt accipere disciplinam (Jerem. v, 3). His flagella ab hac vita inchoant, et in aeterna percussione perdurant. Unde per Moysen Dominus dicit: Ignis exarsit ab

B ira mea, et ardebit usque ad inferos deorum (Deut. xxxii, 22). Quantum ad praesentem aeternam percussioem spectat, recte dicitur: Ignis exarsit ab ira mea. Quantum vero ad aeternam damnationem, aperte mox subditur: Et ardebit usque ad inferos deorum. Licet a quibusdam dici soleat illud quod scriptum est: Non judicat Deus bis in idipsum (Nahum i, 9); qui tamen hoc quod per prophetam de iniquis dicitur, non attendunt: Et duplii contritione contere os (Jerem. xvii, 18). Et id quod alias scriptum est: Jesus populum de terra Ægypti salvans, secundo eos qui non crediderunt, perdidit (Jude v). Quibus tamen si commensum præbimus quamlibet culpam bis ferri non posse, hoc ex peccato percussis, atque in peccato suo morientibus debet estimari, quia eorum percussio hic coepta, illic perducitur, ut in correctis unum flagellum sit quod temporaliter incipit, sed in aeternis supplicii consummatur; quatenus eis qui omnino corrigi renuunt, jam praesentium flagellorum percussio sequendum sit initium tormentorum.

LIBER SEPTIMUS.

De Testimoniis in Apocalypsim S. Joannis Apostoli.

CAPUT PRIMUM. — *Joannes septem Ecclesiis quae sunt in Asia (Apo. i, 4).*

(In exposit. B. Job, lib. ix, num. 13.) Arcturi nomina, qui in caeli axe constitutus septem stellarum radiis lucet, Ecclesia universalis exprimitur; quae in Joannis Apocalypsi (i, 12, 20) per septem Ecclesias septemque candelabra figuratur, quae bona in se septiformis gratiae Spiritus continet, claritate summæ virtutis irradians, quasi ab axe veritatis lucet.

CAP. II. — *Item de eodem.*

(In exposit. B. Job, lib. xxxv, num. 18.) Septenario numero sanctae Ecclesiae universitas designatur. Unde Joannes in Apocalypsi (i, 4) septem Ecclesiis scribit, sed per eas quid aliud quam universalem intelligi Ecclesiam voluit? quia nimirum universalis Ecclesia ut plena septiformis gratiae Spiritu signaretur, Elisæus super puerum mortuum septies inspirasse describitur (IV Reg. iv). Super extinctum quippe populum Dominus veniens, quasi septies inspirat: quia ei bona Spiritus sancti septiformis gratiae misericorditer tribuit.

CAP. III. — *Angeli sunt septem Ecclesiarum (Apo. i, 20).*

(In exposit. B. Job, lib. xxxiv, num. 14.) Quia saepe Scriptura sacra prædicatores Ecclesiae pro eo quod gloriam regni coelestis annuntiant, angelorum solet nomine designare, possumus angelos etiam sanctos prædicatores accipere. Hinc est enim quod Joannes in Apocalypsi (i, 4) septem Ecclesiis scribens, angelis Ecclesiarum loquitur, id est prædicatoribus

populorum. Hinc per prophetam ait: Et angeli mei amare stebunt (Isa. xxxiii, 7). Hinc rursus Malachias propheta loquitur, dicens: Labia sacerdotis custodiunt scientiam, et legem requirunt ex ore ejus, qui angelus Domini exercituum est (Malach. ii, 7); hinc Paulus ait: Magnum est pietatis sacramentum quod manifestatum est in carne, justificatum est in Spiritu, apparuit angelis, prædicatum est gentibus, creditum est in hoc mundo, assumptum est in gloria (I Tim. iii, 6). Qui igitur dispensationis mysterium postquam apparuisse angelis dixit, Prædicatum est gentibus subdidit, profecto angelorum nomine prædicatores sanctos, id est veritatis nuntios, designavit.

CAP. IV. — *Habes illic tenentes doctrinam (Apo. i, 19).*

(In exposit. B. Job, lib. xxix, num. 15.) Cain tempus Antichristi non novit, et tamen membra Antichristi per meritum fuit (Genes. iv). Jadas scriptam persuasionis illius ignoravit, et tamen juri crudelitatis ejus avaritia suadente succubuit (Act. viii). Simon divisus longe ab Antichristi temporibus existit, et tamen ejus sese superbie miraculorum potentiam perverse appetendo conjunxit. Sic iniquum corpus suo capiti, sic membris membra junguntur, eum et cognitione se nesciunt, et tamen sibi actione copulantur. Neque enim Pergamus Balaam libros sui verba cognoverat, et tamen ejus nequitiam sequens voce supernæ increpationis audiebat: Habes illic tenentes doctrinam Balaam, qui docebat Balach mittere scandalum coram filiis Israel; edere et fornicari

(Apoc. ii, 14). Thyatiræ quoque Ecclesiam a Jesabel nota et tempora et loca dividebant; sed quia eam parvitate reatus astrinxerat, inesse ei Jesabel dicitur, atque operibus perversis insistere, angelo attestante, qui ait: *Habeo adversus te aliquam, quia permittis mulierem Jesabel, quæ se dicit prophetam, docere, et seducere servos meos, fornicari et manducare de idolothytis* (Ibid., 20). Ecce quia reperi potuerunt qui Jesabel vitam reprobam actione secuti sunt, Jesabel illie inventa memoratur. Quia videlicet pravum corpus conjuncti mores unum faciunt: etiamsi hoc loca vel tempora scindunt. Unde fit ut in perversis suis imitatoribus, et iniquis quisque maneat qui jam præterit, et in suis operatoribus ipse iniquorum actor jam appareat qui necdum venit.

CAP. V. — *Quod nemo scit nisi qui accipit* (Apoc. ii, 17).

(In exposit. B. Job, lib. xix, num. 4.) Videre quippe perfecte cœternam Deo sapientiam, hoc est quod habere. Unde ad Joannem de munere vincens dicitur: *Dabo illi calculum candidum, et in calculo nomen novum scriptum, quod nemo scit, nisi qui accipit* (Apoc. ii, 17). In hac etenim vita scire quid vel videre possumus, etiam quod non accepimus: habere vero nomen novum in calculo inscriptum, est in æterno præmio notitiam Dei humanis mentibus immutatam, quam scire non potest nisi qui hanc etiam acceperit, habere.

CAP. VI. — *Esto vigilans, et confirma* (Apoc. iii, 2). (Regul. Pastoral. tert. part., admonit. 53.) Per Salomonem dicitur: *Qui mollis et dissolutus est in opere suo, frater est sua opera dissipantis* (Prov. xviii, 3). Quia videlicet qui cœpta bona districte non exsequitur, dissolutione negligentiam manum destruentis mitatur. Hinc Sardis Ecclesie ab angelo dicitur: *Esto vigilans, et confirma cœtera quæ moritura erant; non enim invenio opera tua plena coram Deo* (Apoc. iii, 2). Quia igitur plena coram Deo ejus opera iuvonia non fuerant, moritura reliqua etiam quæ erant gesta prædicabat. Si enim quod mortuum in nobis est, ad vitam non accenditur hoc etiam extinguatur quod quasi adhuc vivum tenetur.

CAP. VII. — *Qui vicerit facium illum columnam in templo Dei* (Apoc. iii, 12).

(In exposit. B. Job, lib. xvii, num. 42.) *Qui vicerit, facium illum columnam in templo Dei mei* (Apoc. iii, 12). Nam quisquis in Dei opere recta intentione firmatur, columna in structura fabricæ spiritalis originatur, ut in hoc templo, quod est Ecclesia, positus, et utilitati sit et decori.

CAP. VIII. — *Utinam frigidus esses aut calidus* (Apoc. iii, 15).

(Regul. Pastoral. tert. part., admonit. 35.) *Utinam frigidus esses aut calidus; sed quia tepidus es, et nec frigidus nec calidus, incipiam te vomere ex ore meo* (Apoc. iii, 15). Calidus quippe est qui bona studia arripit et consummat: frigidus vero est qui consummanda nec inchoat. Et sicut a frigore per teporem ransitur ad calorem, ita a calore per teporem reditur ad frigus. Quisquis ergo amisso infidelitatis frigore vivit, sed nequaquam tepore superato exarescit ut ferveat, proculdubio calore desperato, dum noxio in tepore demoratur, agit ut frigescat. Sed sicut ante teporem frigus sub spe est, ita post frigus tepor in desperatione; qui enim adhuc in peccatis est, conversionis fiduciam non amittit: qui vero post conversionem tepuit, et spem quæ esse potuit de frigore subtraxit. Aut calidus ergo quisque esse, aut frigidus iusserit, ne tepidus evomatur: ut videlicet, aut necdum conversus adhuc de se conversionis spem præbeat, aut jam conversus in virtutibus inardescat, ne evonatur tepidus; quia a calore quem proposuit, corpore ad noxium frigus redit.

CAP. IX. — *Quia dicit quia dives sum* (Apoc. iii, 17)

(In exposit. B. Job, lib. xxxiv, num. 6.) Voce angelici prædicatoris Laodiciæ dicitur: *Dicit quod dives sum, et inopletatus, et nullius ego, et nescis quia tu*

es miser et miserabilis, pauper et nudus et cæcus (Ibid., 17). Quasi divitem se asserit qui per arrogantiam sanctitatis extollitur, sed papper, cæcus et nudus arguitur. Pauper utique, quia virtutum divitias non habet; cæcus, quia nec pauperitatem quam patitur videt; nudus, quia primam stolam perdidit, sed peius, quia se nec perdidisse cognoscit.

CAP. X. — *Suadeo tibi emere aurum* (Apoc. iii, 18).

(In exposit. B. Job, lib. iv, num. 61.) Quid vero aurum nisi sapientiam appellat, de qua per Salomonem dicitur: *Thesaurus desiderabilis requiescit in ore sapientis* (Prov. xxi, 20)? Aurum nempe sapientiam vidit, quam thesaurum vocavit; quæ et recte auri appellatione signatur, quia sicut aurum temporalia, ita sapientia bona æterna meretur. Si aurum sapientia non esset, nequaquam Laodiciæ Ecclesie ab angelo diceretur: *Suadeo tibi a me emere aurum ignitum* (Apoc. iii, 18). Aurum quippe emimus, cum accepturi sapientiam prius contractum prebemus, ad quem videlicet nos contractum bene quidam sapiens excitat, dicens: *Concupiscens sapientiam serva mandata: et Dominus præbabit illam tibi* (Eccli. i, 33).

CAP. XI. — *Et collyrio inunge oculos tuos* (Apoc. iii, 18).

(Regul. Pastoral. i part., cap. 11.) Per angelum dicitur: *Collyrio inunge oculos tuos ut videas* (Apoc. iii, 18). Collyrio quippe oculos ut videamus, inungimus, cum ad cognoscendam veri luminis claritatem, intellectus nostri aciem medicamine operationis adjuvamus.

CAP. XII. — *Qui vicerit, dabo ei sedere mecum* (Apoc. iii, 21).

(In exposit. B. Job, lib. xxvi, num. 53.) Bene autem sancti viri Scripturæ sacræ testimonio reges vocantur, quia prelati cunctis motibus carnis, modo luxuriæ appetitum frenant, modo testus avaritiæ temperant, modo gloriam elationis inclinant, modo suggestiones livoris obruunt, modo ignem furoris extinguunt. Reges ergo sunt, quia tentationum suarum motibus non consentiendo succumbere, sed regendo præesse noverunt. Quia igitur ab hac potestate regiminis potestatem transeunt retributionis, dicatur recte: *Reges in solio collocati in perpetuum* (Job xxxvi, 7). Semetipsos enim regendo ad tempus fatigati sunt, sed in regni erectionis inermæ

[Al. æternæ] solio in perpetuo collocantur, et eo illic accipiunt alios digne judicare, qui hic nesciunt sibimetipsis nequiter parcere. Hinc enim alias dicitur: *Donec justitia converteratur in iudicium* (Psal. xciii, 15). Paulus de se suisque consortibus dicit: *Ut nos efficeremur justitia in ipso* (III Cor. v, 21). Justitia ergo in iudicium vertitur, quia hi qui nunc juste atque irreprehensibiliter vivunt, tunc iudicandi potentiam nascuntur. Hinc Laodiciæ Ecclesie Dominus dicit: *Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo, sicut et ego vici, et sedi cum Patre meo in throno ejus* (Apoc. iii, 21). Vincens Dominus in throno cum Patre sedisse se asserit, quia post passionis certamina, post resurrectionis palmam clarius se omnibus quod potestati Patris esset æqualis indicavit, eique se non disparem, calcato aculeo mortis, innotuit. Unde et Mariæ nœdum se credenti Patri similem dicit: *Noli me tangere, nondum enim ascendi ad Patrem* (Joan. xx, 17). Nobis enim in throno Filii sedere, est ex ejusdem Filii potestate judicare. Quia eam iudicii principatua ex ejus virtute percipimus, velut in ejus throno residemus. Nec abhorret a vero quod alias super duodecim thronos sessuros testatur esse discipulos (Math. xix): hic vero in throno suo perhibet esse sessuros; per thronos quippe duodecim universale iudicium, per thronum vero Filii, singulare culmen iudiciariæ potestatis ostenditur; hoc ergo duodecim thronis quod uno throno Filii designatur, quia videlicet universale iudicium ex Mediatoris nostri interventione percipitur.

CAP. XIII. — *Et mittent coronas suas ante thronum* (Apoc. iv, 10).

(In exposit. B. Job, lib. xxii, num. 20.) Sancti autem viri sciunt post primi parentis lapsum de corruptibili stirpe se editos, et non virtute propria, sed præveniente superna gratia ad meliora se vota, vel opera commutatos; et quidquid sibi mali inesse cognoscunt, de mortali propagine sentiunt meritum: quidquid vero in se boni inspiciunt, immortalis gratiæ cognoscunt donum; eique de accepto munere debitores fiunt, qui et puniendo dedit eis bonum velle quod noluerunt, et subsequendo concessit bonum posse quod voluit. Unde bene per Joannem dicitur: *Adoraverunt viventem in sæcula sæculorum, mittentes coronas suas ante thronum Domini* (Apoc. iv, 10). Coronas namque suas ante thronum mittere, est certaminum suorum victorias non sibi tribuere, sed auctori; ut ad illum referant gloriam laudis, a quo se sciunt vires accepisse certaminis.

CAP. XIV. — *Vidi subter altare animas interfectorum* (Apoc. vi, 9).

(In exposit. B. Job, lib. ii, num. 11.) In Joannis Apocalypsi dicitur: *Vidi subter altare animas interfectorum propter Verbum Dei, et propter testimonium Jesu quod habebant; et clamabant voce magna, dicentes: Usquequo, Domine, sanctus et verus non iudicas et vindicas sanguinem nostrum de his qui habitant in terra?* Ubi illico adjungitur: *Datæ sunt illis singulæ stolæ albæ. Et dictum est illis ut requiescerent tempus adhuc modicum, donec impleatur numerus conservorum et fratrum eorum* (Apoc. vi, 9, sqq). Quid est animas vindictæ petitionem dicere, nisi diem extremi iudicii, et resurrectionem extinctorum corporum desiderare. Magnus quippe earum clamor magnum est desiderium, tanto enim quisque minus clamat, quanto minus desiderat; et tanto majorem vocem in aures incircumscripti spiritus eximit, quanto se in ejus desiderium plenius fundit. Animarum igitur verba ipsa sunt desideria. Nam si desiderium sermo non esset, Propheta non diceret: *Desideria cordis eorum audiet auris tua* (Psal. ix, 17). Sed cum aliter moneri solet mens quæ petit, aliter quæ petitur, et sanctorum animæ ita in interni secreti sinu Deo inhæreant, ut inhærendo requiescant, quomodo dicuntur petere quas ab interna voluntate constat nullatenus discrepare? Quomodo dicuntur petere quas et voluntatem Dei certum est, et ea quæ futura sunt non ignorare? Sed in ipso positæ, aliquid ab ipso petere dicuntur, non quod quidquam desiderent quod ab ejus voluntate quem cernunt discordat, sed quo mente ardentius inhærent, eo etiam de ipso ergo accipiunt ut ab ipso petant quod eum facere velle noverant. De ipso bibunt quod ab ipso sitiunt, et modo nobis adhuc incomprehensibili in hoc quod petendo esuriunt, præsciendo satiantur. Discordarent ergo a voluntate Conditoris, si quæ eum vident velle non peterent, eique minus inhærent, si voluntatem ejus desiderio pigriori pulsarent. Quibus responsum Divinitatis dicitur: *Requiescite tempus adhuc modicum, donec compleatur numerus conservorum et fratrum restorum.* Desiderantibus animabus, *requiescite adhuc modicum* dicere, est inter ardorem desiderii ex ipsa præsentia solatium consolationis aspirare: ut animarum vox sit, hoc quod amantes desiderant, et respondentis Dei sermo sit hoc quod eas retributionis certitudine inter desideria confirmat. Respondere ergo ejus, est ut collectionem fratrum expectare debeant, eorum mentibus libenter expectandi moras infundere; ut cum carnis resurrectionem appetunt, etiam ex colligendorum fratrum augmento gratulentur.

CAP. XV. — *Et datæ sunt illis singulæ stolæ* (Apoc. vi, 11).

(In exposit. B. Job, lib. xxxv, num. 25.) Sanctæ Ecclesiæ in fine suo duplum recipere, est in singulis nobis, et de beatitudine animæ, et de carnis incor-

ruptione gaudere. Hinc est enim quod per prophetam de electis dicitur: *In terra sua duplîcia possidebunt* (Isa. lxi, 7). Hinc est quod Joannes apostolus de sanctis finem mundi quærentibus dicit: *Datæ sunt illis singulæ stolæ albæ; et dictum est eis ut requiescerent tempus adhuc modicum, donec compleatur numerus conservorum et fratrum eorum* (Apoc. vi, 11). Ante resurrectionem sancti singulas stolæ accipiunt, quia sola animarum beatitudine perfruuntur; in fine autem mundi binas habituri sant, quia cum mentis beatitudine etiam carnis gloriam possidebunt.

CAP. XVI. — *Et sol factus est niger tanquam saccus cilicinus* (Apoc. vi, 12).

(In exposit. B. Job, lib. ix, num. 8.) Aliquando in sacro eloquio solis nomine prædicatorum claritas designatur. Sic per Joannem dicitur: *Factus est sol ut saccus cilicinus* (Apoc. vi, 12). In extremo quippe tempore sol quasi cilicinus saccus ostenditur, quia fulgens vita prædicantium ante reproborum oculos aspera et despecta monstratur.

CAP. XVII. — *Amicti stolis albis et palmæ* (Apoc. vii, 9).

(Homil. 5, lib. ii, in Ezechiel., num. 22.) Quid per palmas nisi præmia victoriæ designantur: ipsæ quippe dari vincens solent. Unde de his quoque in certamine martyrii antiquum hostem vicerat, etiam victores in patria gaudebant, scriptum est: *Palmæ in manibus eorum; et clamabant voce magna dicentes: Salus Deo nostro qui sedet super thronum, et Agno* (Apoc. vii, 7, 9, 10); palmas quippe in manibus habere est victorias in operatione tenuisse, cujus operationis palma ibi retribuitur, ubi jam sine certamine gaudetur.

CAP. XVIII. — *Factum est silentium in celo* (Apoc. viii, 1).

(In exposit. B. Job, lib. xxx, num. 52.) Bene conversantibus primum solitudo mentis tribuitur, ut exurgentem intrinsecus strepitum terræ desideriorum premant, ut ebullientes ad infima curas cordis, per superni gratiam restringant amoris, omnesque motus importune se offerentium levium cogitationum, quasi quasdam circumvolantes muscas ab oculis mentis abigant manu gravitatis, et quoddam sibi cum Domino intra se secretum quærant, ubi cum illo, exteriore cessante strepitu, per interna desideria silenter loquantur. (Num. 53.) De hoc secreto cordis alias dictum est: *Factum est silentium in celo quasi media hora* (Apoc. viii, 1). Cælum quippe Ecclesiæ electorum vocatur; quæ ad sublimitia, dum per sublevationem contemplationis intendit, surgentes ab infimis cogitationum tumultus premit, atque intra se Deo quoddam silentium facit: quod quidem silentium contemplationis, quia in hac vita non potest esse perfectum, factum media hora dicitur. Nolenti quippe animo cogitationum tumultuosi se strepitus ingerunt, etiam sublimibus intentum rursus ad respicienda terrena cordis oculum violenter trahunt. Unde scriptum est: *Corpus quod corrumpitur aggravat animam, et deprimit terras inhabitatio sensum multa cogitantem* (Sap. ix, 15). Bene ergo factum hoc silentium, non integra, sed media hora describitur, quia hic contemplatio nequaquam perficitur, quamvis ardentem inchoetur.

CAP. XIX. — *Item de eodem.*

(In exposit. Ezech. lib. ii, hom. 2, num. 14.) *Factum est silentium quasi hora media* (Ibid). Cælum quippe est anima justi, sicut per prophetam Dominus dicit: *Cælum mihi sedes est* (Isa. lxi, 1); *Et, Cæli enarrant gloriam Dei* (Psal. xviii, 1). Cum ergo quies contemplatiæ vitæ agitur in mente, silentium fit in celo, quia terrenorum actuum strepitus quiescit a cogitatione, ut ad secretum intimum aurem animus apponat. Sed quia hæc quies mentis esse in hac vita perfecta non potest, nequaquam hora integra factum in celo silentium dicitur, sed

quasi media, ut neque ipsa media plane sentiatur, A cum præmittitur quasi: quia mox ut se animus sublevare cœperit, et quietis intimæ lumine perfundi, redeunte citius cogitationum strepitu, de semetipso confunditur, et confusus cæcatur.

CAP. XX. — *Potestas enim equorum in ore eorum* (Apoc. ix, 19).

(In exposit. B. Job, lib. xxxiii, num. 48.) Quale itaque illud persecutionis tempus apparebit, quando ad pervertendam fidelium pietatem alii verbis sæviunt, alii gladiis; quia quod eis ab aliis verbis blandimentibus dicitur, hoc ab aliis gladiis ferientibus imperatur? Quæ utrorumque actio, id est potentium atque loquentium, in Joannis Apocalypsi brevi est sententia comprehensa, qua dicitur: *Potestas equorum in ore, et in caudis eorum erat* (Apoc. ix, 19). In ore namque doctorum scientia, in caudis vero sæcularium potentia figuratur. Per caudam quippe quæ retro est, hujus sæculi postponenda temporalitas designatur, de qua Paulus apostolus dicit: *Unum autem quæ retro sunt oblitus, ad ea quæ ante sunt extensus* (Philip. iii, 13). Retro est enim omne quod transit, ante vero est omne quod veniens permanet. Istitis vero equis, id est prædicatoribus ubique carnali impulsu currentibus, in ore et in cauda potestas est, quia ipsi quidem perversa suadendo prædicant, sed temporalibus potestatibus fulti, per ea quæ se retro sunt exsultant. Et quia ipsi apparere despicabiles queunt, ab iniquis auditoribus suis per eos sibi reverentiam exigunt quorum patrociniis fulciuntur.

CAP. XXI. — *Signa quæ locuta sunt septem tonitrua* (Apoc. x, 4).

(In exposit. B. Job, lib. ix, num. 15.) Urgente etenim fine mundi superna scientia proficit, et largius cum tempore excrescit; hinc namque per Daniele dicitur: *Pertransibunt plurimi, et multiplex erit scientia* (Dan. xii, 4). Hinc Joanni in priori parte revelationis angelus dicit: *Signa quæ locuta sunt septem tonitrua* (Apoc. x, 4). Cui tamen ejusdem revelationis termino præcipit, dicens: *Ne signaveris verba prophetiæ hujus libri* (Apoc. xxii, 10). Pars quippe revelationis anterior signari præcipitur, terminus prohibetur, quia quidquid in sanctæ Ecclesiæ initiis latuit finis quotidie ostendit.

CAP. XXII. — *Atrium autem quod foris templum ejice* (Apoc. xi, 2).

(In exposit. B. Job, lib. xxviii, num. 16.) In Apocalypsi scriptum est: *Atrium quod foris templum, ejice foras, ne metiaris eum* (Apoc. xi, 2). Quid enim atrium aliud quam latitudinem significat vitæ præsentis? Et recte foris templum sunt, qui per atrium designantur; atque ideo metiendi non sunt, quia angusta porta est quæ ducit ad vitam, et latitudo vitæ pravorum non admittitur ad mensuras et regulas electorum.

CAP. XXIII. — *Hi sunt duæ olivæ et duo candelabra* (Apoc. xi, 4).

(In exposit. B. Job, lib. ix, num. 3.) Duo illi eximii prædicatores dilata morte subtracti sunt, ut ad predicationis usum in fine revocentur; de quibus per Joannem dicitur: *Hi sunt duæ olivæ et duo candelabra in conspectu Domini terræ astantes* (Apoc. ii, 4). Quorum unum in Evangelio per semetipsam Veritatem pollicetur, dicens: *Elias venturus est, et restituet omnia* (Matth. xvii, 11).

CAP. XXIV. — *Mulier amicta sole, et luna sub pedibus ejus* (Apoc. xii, 2).

(In exposit. B. Job, lib. xxxiv, num. 25.) Cum figurat: sol ponitur, aliquando Dominus, aliquando persecutio, aliquando de re qualibet manifestæ visionis ostensio, aliquando autem intelligentia sapientium designatur. Per solem quippe Dominus figuratur, sicut libro Sapientiæ perhibetur quod omnes impii in extremi die judicii cognita sua damnatione dicturi sunt: *Erravimus a via veritatis, et lumen justitiæ non*

luxit nobis, et sol non ortus est nobis (Sap. v, 6). Ac si aperte dicant: Interni in nobis luminis radius non refulsit. Unde et Joannes ait: *Mulier amicta sole, et luna sub pedibus ejus* (Apoc. xii, 2). In sole enim illustratio veritatis, in luna autem quæ menstruis suppletionibus deficit, mutabilitas temporalitatis accipitur; sancta autem Ecclesia quia superni luminis splendore protegitur, quasi sole vestitur; quia verò cuncta temporalia despicit, lunam sub pedibus premit.

CAP. XXV. — *Et cauda ejus trahebat tertiam partem stellarum* (Apoc. xii, 4).

(In exposit. B. Job, lib. iv, num. 17.) Stellarum nomine aliquando sanctorum justitiæ quæ in hujus vitæ tenebris lucet, aliquando vero hypocritarum fictio demonstratur; quia bona quæ faciunt, ad percipiendas laudes hominibus ostendunt. Si enim recte viventes stellæ non essent, nequaquam Paulus discipulis diceret: *In medio nationis pravæ et perversæ, inter quos lucetis, sicut luminaria in mundo* (Philip. ii, 15). Rursum si inter eos qui recta agere videntur, quidam de actione sua retributionem favoris humani non quærerent, nequaquam stellas Joannes ruere a cœlestibus videret, dicens: *Misit draco caudam, et traxit tertiam partem stellarum* (Apoc. xii, 4). Draconis enim cauda stellarum pars trahitur, quia extrema persuasione Antichristi quidam qui videntur lucere, rapiuntur. Stellas namque in terram trahere, est eos qui videntur studio vitæ cœlestis inhærere, ex amore terreno iniquitate aperti erroris involvere.

CAP. XXVI. — *Item de eodem.*

(In exposit. B. Job, lib. xxxii, num. 25.) De hac cauda Behemot istius sub draconis specie per Joannem dicitur: *Et cauda ejus trahebat tertiam partem stellarum cœli; et misit eas in terram* (Ibid.). Cœlum namque est Ecclesia, quæ in hac nocte vitæ præsentis, dum in se innumeras sanctorum virtutes continet, radiantibus desuper sideribus fulget, sed draconis cauda in terram stellas dejicit: quia illa Satanæ extremitas per audaciam assumpti hominis erecta, quosdam quos velut electos Dei in Ecclesia invenit, obtinendo reprobos ostendit. Stellas de cœlo in terram cadere, est relicta nonnullis spe cœlestium, illo duce ad ambitum gloriæ sæcularis inhiare.

CAP. XXVII. — *Michael et angeli ejus præliabantur* (Apoc. xii, 7).

(Homil. 34 in Evang., num. 9.) Michael namque, quis sicut Deus. Et quoties miræ virtutis aliquid agitur, Michael mitti perhibetur, ut ex ipso actu et nomine detur intelligi, quia nullus potest facere quod facere prævalet Deus. Unde et ille antiquus hostis qui esse Deo per superbiam similis concupivit, dicens: *In cœlum ascendam, super astra cœli exaltabo solium meum, sededo in monte testamenti in lateribus Aquilonis; ascendam super altitudinem nubium, similis ero Altissimo* (Isa. xiv, 13). Dum in fine mundi in sua virtute relinquitur extremo supplicio perimendus, cum Michael archangelo præliaturus esse perhibetur; sicut per Joannem dicitur: *Factum est prælium cum Michael archangelo* (Apoc. xii, 7); ut qui se ad Dei similitudinem superbus extulerat, per Michaelem peremptus discat quia ad Dei similitudinem per superbiam nullus exurgat.

CAP. XXVIII. — *Quia projectus est accusator* (Apoc. xii, 10).

(In exposit. B. Job, lib. ii, num. 15.) Astutus quippe adversarius cum semen vestrum inter prospera bene egisse considerat, reprobare apud judicem per adversa festinat. Unde recte in Apocalypsi voce angelica dicitur: *Projectus est accusator fratrum nostrorum, qui accusabat illos ante conspectum Dei nostri die ac nocte* (Apoc. xii, 10). Scriptura autem sacra sæpe diem pro prosperis, noctem autem pro adversis ponere consuevit. In die ergo et nocte accusare non desinit, quia modo nos in prosperis, modo in adversis accusabiles ostendere contendit. In

die accusat, cum prosperis male nos uti instruat. In nocte accusat, cum in adversis non habere patientiam demonstrat.

CAP. XXIX. — *Et vidi aliam bestiam ascendentem* (Apoc. xiii, 11).

(In exposit. B. Job, lib. xxxiii, num. 59.) *Vidi aliam bestiam ascendentem de terra habentem cornua duo, similia agni: et loquebatur ut draco* (Apoc. xiii, 11). Priorem quippe bestiam, id est Antichristam superiore jam descriptione narraverat: post quem etiam hæc alia bestia ascendisse dicitur, quia post eum multitudo prædicatorum illius ex terrena potestate gloriatur. De terra quippe ascendere, est de terrena gloria superbire. Quæ habet duo cornua agni similia, quia per hypocrisim sanctitatis, eam quam in se veraciter Dominus habuit singularem, sibi inesse et sapientiam mentitur et vitam. Sed quia sub agni specie auditoribus reprobis serpentinum virus infunditur, recte illic subditur: *Et loquebatur ut draco*. Ista ergo bestia, id est prædicantium multitudo, si aperte ut draco loqueretur, agno similis non appareret, sed assumit agni speciem ut draconis exerceat operationem.

CAP. XXX. — *Væ terræ et mari quia descendit* (Apoc. xii, 12).

(In exposit. B. Job, lib. xxxiv, num. 1.) Mundi tempus dum venientibus annis augetur, crebrescentibus malis afficitur; et unde ætatis augmentum percipit, inde salutis dispendium sentit. Tribulationes namque cum temporibus crescunt, et eo detrimenta vitæ debilius tolerat, quo quasi ad vitam provector durat; totis enim contra illum antiquus hostis viribus solvitur, qui quamvis jam nunc interiit, pro eo quod supernæ conditionis beatitudinem amisit; tunc tamen plenius exstinguitur, quando et a tentandi licentia abstractus, exterius incendiis religatur. Unde et extrema mundi atrocius tentaturus aggreditur: quia tanto fit ferventior ad sævitiam, quanto se viciniore sentit ad penam. Considerat quippe quod juxta sit ut licentiam nequissimiæ libertatis amittat, et quantum brevitate temporis angustatur, tantum multiplicitate crudelitatis expanditur; sicut de illo voce angelica ad Joannem dicitur: *Væ terræ et mari, quia descendit diabolus ad vos habens iram magnam, sciens quod modicum tempus habet* (Apoc. xii, 12). Tunc ergo in magis iræ furorem se dilatat, ne qui in beatitudine stare non potuit, in damnationis suæ foveam cum paucis ruat. Tunc quidquid nequiter valuerit, callidius exquirat. Tunc cervicem superbiæ altius erigit, et per damnatum illum quem gestat hominem, omne quod temporaliter prævalet, nequiter ostendit.

CAP. XXXI. — *Ut etiam ignem faceret de caelo descendere* (Apoc. xiii, 13).

(In exposit. B. Job, lib. xxxiii, num. 62.) Velut enim olla fervens est unaquæque tunc anima, cogitationum suarum impetus quasi spumas undarum ardentium sustinens, quas et ignis zeli commovet, et ipsa temporalis oppressio in ore ollæ intrinsecus clausas tenet. Unde Joannes quoque, cum hujus bestie signa narraret, adjunxit: *Ita ut ignem faceret de caelo descendere* (Apoc. xiii, 13). Ignem quippe descendere, est de cælestibus electorum animas sancti zeli flammis emanare.

CAP. XXXII. — *Hi sequuntur Agnum quocunque ierit* (Apoc. xiv, 4).

(Regul. Pastoral. iii, part., admonit. 29.) Per Joannem dicitur: *Hi sunt qui cum mulieribus non sunt coinquinati; virgines enim sunt: qui sequuntur Agnum quocunque abierit* (Apoc. xiv, 4). Et quod, Canticum cantant quod nemo possit dicere, nisi illa sentum quadraginta et quatuor millia. Singulariter quippe canticum Agno cantare, est cum eo in perpetuum præ cunctis fidelibus etiam de carnis incorruptione gaudere: quod tamen cæteri electi canti-

cum audire possunt, licet dicere nequeant: quæ per charitatem quidem in illorum celsitudine læsi sunt, quamvis ad eorum præmia non assurgant.

CAP. XXXIII. — *Habentem in manu sua falceam* (Apoc. xiv, 14).

(In exposit. B. Job, lib. xxxiii, num. 21.) *Vidi, et ecce nubes candida; et super nubem sedentem similem Filio hominis, habentem in capite suo coronam auream, et in manu sua falceam acutam* (Apoc. xiv, 14). Potestas enim divini judicii, quia undique stringit, circumfus dicitur. Et quia intra se omnia incidendo complectitur, falcis appellatione signatur. In falce enim quidquid inciditur, quaquaversum flectitur, intus cadet. Et quia potestas superai judicii nullatenus citatur (intra ipsam quippe summus, quolibet fugare conemur), recte cum venturus iudex ostenditur, falceam tenere perhibetur: quia cum potenter ad omnia obviat, incidendo circumdat. Esse se intra iudicis falceam vidit Propheta, cum diceret: *Si ascendero in cælum tu illic es; si descendero ad infernum, ades: si sumpsero pennas meas ante lucam, et habitaveris postremo maris. Etenim illic manus tua deducet me, et tenebit me dextera tua* (Psal. cxxxviii, 8, 9, 10). Intra quamdam esse falceam se vidit, cum ex nullo sibi loco petere fugæ auditum posse cognovit, dicens: *Quia neque ab Oriente, neque ab Occidente, neque a desertis montibus* (Psal. lxxiv, 7), subaudis patet via fugiendi. Atque mox ipsam superæe potentie commodam comprehensionem subdens, ait: *Quoniam Deus iudex est*. Ac si diceret: Fugiendi via undique deest, quia ille iudicet qui ubique es.

CAP. XXXIV. — *Et præcinctum circa pectora zona* (Apoc. xxi, 12).

(In exposit. B. Job, lib. xxxiv, num. 26.) *Auri nomine splendor supernæ civitatis accipitur, sicut hanc Joannes se vidisse testatur, dicens: Ipsa civitas aurum mundum simile vitro mundo* (Apoc. xxi, 18). Aurum namque ex quo illa constat, simile vitro dicitur, ut et per aurum clara, et per vitrum perspicuum designetur. Auri rursus nomine charitas intimatur, sicut angelum quem sibi loqui idem Joannes aspexit, ad manillas zona aurea cinctum vidit (Apoc. xv, 6): quia nimium supernorum civium pectora, dum pœnali jam nequaquam timori subjecta sunt, atque a se vicissim nulla scissione solvuntur, ex sola se charitate constringunt. Zonam quippe auream circa manillas habere, est cunctos mutabilium cogitationum motus per solius jam amoris vincula restringere.

CAP. XXXV. — *Et quartus effudit phialam suam* (Apoc. xvi, 8).

(In exposit. B. Job, lib. xxxiv, num. 25.) *Solis nomine sapientia intellectus exprimitur, sicut in Apocalypsi scriptum est: Quartus angelus effudit phialam suam in solem; et datum est illi cæcis efficere homines, et igni* (Apoc. xvi, 8). Phialam videlicet in solem effundere, est percussiois supplicia viris sapientiæ splendore fulgentibus irrogare. Et datum est illi ut afficeret homines aestu et igni; quia dum sapientes viri cruciatibus victi male agendi errore tanguntur, illorum exemplo persuasi infirmi quoque, temporalibus desiderii inartescunt; ruinae namque fortium augmentum præstant perditionibus infirmorum. Quia sole acumen sapientium designatur, per comparisonem quoque a Salomone dicitur: *Sapienter ut sol permanet, stultus ut luna mutabitur* (Ecccl. i, 12). Hoc ergo loco quid per solis radium nisi acumina sapientiæ demonstrantur, qui in sancta Ecclesia per acumina sapientiæ quasi radios videbantur lucis aspergere, et per auctoritatem rectitudinis resplendere?

CAP. XXXVI. — *Beatus qui vigilat et custodit* (Apoc. xvi, 15).

(In exposit. B. Job, lib. ii, num. 81.) Si enim apud Deum nostra nos opera quasi vestimenta non tect-

rent, nequaquam voce angelica diceretur: *Beatus qui A vigilat et custodit vestimenta sua, ne nudus ambulet, et videat turpitudinem ejus (Apoc. xvi, 15).* Turpitudinem enim nostra tunc cernitur, cum vita reprehensibilis ante justorum oculos, in judicio nequaquam subsequenter boni operis tegmine velatur.

CAP. XXXVII. — Item de eodem.

(In exposit. B. Job, lib. xvi, num. 63.) Sicut vestimenta corpus, sic bona opera protegent animam. Unde cuidam dicitur: *Beatus qui vigilat et custodit vestimenta sua, ne nudus ambulet (Apoc. xvi, 15).*

CAP. XXXVIII. — Aquas quas vidisti, ubi meretrix (Apoc. xvii, 15).

(Hom. 8 in Ezechiel, num. 1.) Solent in sacro eloquio per aquas populi designari. Unde per Joannem dicitur: *Aquæ vero sunt populi.* Idcirco autem aquis populus designatur, quia et in vita sonum habet ex tumultu carnis, et quotidie defluit ex decursu mortalitatis.

CAP. XXXIX. — Beati quæ ad cenam nuptiarum vocati sunt (Apoc. xix, 9).

(Homil. 6 in Evang., num. 24.) De hoc ergo extremo convivio alias per Joannem dicitur: *Beati qui ad cenam nuptiarum vocati sunt (Apoc. xix, 9).* Idcirco enim non ad prandium, sed ad cenam vocatos narrat, quia nimirum in fine diei convivium cœna est. Qui ergo finito presentis vite tempore ad refectionem superæ contemplationis veniunt, non ad Agui prandium, sed ad cenam vocantur.

CAP. XL. — Vide ne feceris, conservus tuus sum (Apoc. xix, 10).

(Homil. 8 in Evang., num. 2.) Loth vel Josue angelos adorant, nec tamen adorare prohibentur. Joannes in Apocalypsi adorare angelum voluit, sed tamen idem hunc angelus adorare ne se debeat, compeccat, licens: *Vide ne feceris, conservus tuus sum et fratrum tuorum (Apoc. xix, 10).* Quid est quod ante Redemptoris adventum angeli ab hominibus adorantur et laudent; postmodum vero adorari refugiunt, nisi quod naturam nostram prius quam despexerant, postquam hanc super se assumptam conspiciunt, substratam sibi videre pertimescunt? Nec jam sub se velut infirmam contemnere ausi sunt, quam super se, videlicet in cœli Rege venerantur. Nec habere dedignantur hominem socium, qui super se adorant hominem Deum.

CAP. XLI. — Et exercitus qui sunt in celo (Apoc. xix, 14).

(In exposit. B. Job, lib. xxxi, num. 27.) Equus quippe est unicuique sanctæ animæ corpus suum, quod videlicet novit et ab illicitis continentium freno restringere, et rursus charitatis impulsu in exercitatione boni operis relaxare. Unde et Joannes apostolus in Apocalypsi Dominum contemplatus, ait: *Et exercitus qui sunt in celo, sequebantur eum in equis albis (Apoc. xix, 14).* Multitudinem sanctorum quæ in hoc martyrii bello sudaverit, recte exercitum vocat. Qui idcirco in equis albis sedere referuntur, quia nimirum eorum corpora et luce justitiæ et castimonie candore claruerunt.

CAP. XLII. — Et habet in vestimento et in femore suo scriptum, Rex regum (Apoc. xix, 16).

(In exposit. Ezech. lib. ii, hom. 1, num. 9.) Per Joannem dicitur: *Habet in vestimento et in femore suo scriptum, Rex regum, et Dominus dominantium (Apoc. xix, 16).* Quid enim ejus vestimentum est atque nudus ipse. Nam nostram quoque vestimentum caro dicitur, sed tamen ipsi nos sumus caro qua vestimur; nec autem vestimentum illius longe ante Isaias aspiciens per crucem passionis sanguine cruciatum dixit: *Quare rubrum est indumentum tuum, et vestimenta tua quasi calcantium in torculari (Isa. lxiii, 2)?* Cui ipse respondit: *Torcular calcavi solus, et de gentibus non est vir mecum (Ibid. v. 8).* Solus enim tor-

cular in quo calcatus est calcavit, qui sua potentia eam quam pertulit passionem vicit. Nam qui usque ad mortem crucis passus est, de morte cum gloria surrexit. Bene autem dicitur: *Et de gentibus non est vir mecum, quia hi pro quibus pati venerat, passionis ejus esse participes debebant; qui pro eo quod illo tempore necdum crederant, de ipsis in passione queritur, quorum vita in illa passione querebatur. Per femur vero propagatio carnis est. Quia ergo per propaginem generis humani, sicut generationum ordines Mattheo vel Luca narrantibus describuntur, in hunc mundum venit ex Virgine, et per incarnationis suæ mysterium quia Rex esset et Dominus, cunctis ubique gentibus indicavit, in vestimento et in femore scriptum habuit: *Rex regum et Dominus dominantium.* Unde enim in mundo innotuit, ibi de se lectionis sententiam infixit.*

CAP. XLIII. — Et ligavit per annos mille (Apoc. xx, 2).

(In exposit. B. Job, lib. xv, num. 16.) Hunc Leviathan electi angelorum spiritus nunc in puteo abyssi clausum premunt. Unde scriptum est: *Vidi angelum descendentem de celo habentem clavem abyssi, et catenam magnam in manu sua. Et apprehendit draconem serpentem antiquum qui est diabolus et Satanas, et ligavit eum per annos mille, et misit eum in abyssum (Apoc. xx, 1, 2).* Quem tamen in mundi fine ad aperta certamina revocant, et totum contra nos in suis viribus relaxant. Unde illic rursus scriptum est: *Cum completi fuerint mille anni, solvetur Satanas (Ibid. v. 7).* Ille enim apostata angelus, qui ita conditus fuerat ut angelorum cæteris legionibus emineret, ita superbiulo succubuit, ut nunc stantiam angelorum ditioni substratus sit; quatenus vel tunc ad utilitatem nostram eis ministrantibus religatus lateat, ut ad probationem nostram eis relaxantibus totis se suis contra nos viribus solutus exercent.

CAP. XLIV. — Item de eodem.

(In exposit. B. Job, lib. xviii, num. 67.) Vidi angelum descendentem de celo, habentem clavem abyssi, et catenam magnam in manu sua: et apprehendit draconem serpentem antiquum, qui est diabolus et Satanas: et ligavit eum per annos mille, et misit eum in abyssum, et clausit, et signavit super illum ut non seducat amplius gentes, donec consummaverit mille anni (Apoc. xx, 1). Millenario enim numero non quantitatem temporis sed universitatem quæ regnat Ecclesia designat. Antiquus autem serpens figurat catena in abyssum mittitur; quia religatus a bonorum cordibus apud reprobos mentes reclusus, eis atrociter dominatur. Qui paulo post quoque de puteo abyssi educi describitur, quia de iniquorum cordibus, nunc occulte sævientibus, tunc accepta contra Ecclesiam potestate in vim aperte persecutionis erumpit.

CAP. XLV. — Item de eodem.

(In exposit. B. Job, lib. xxxii, num. 22.) Sicut enim cedrus arbusta cætera in altum crescendo deserit, ita tunc Antichristus mundi gloriam temporaliter obtinens, mensuras hominum, et honoris culmine, et signorum potestate transœdit. Spiritus quippe in illo est qui in sublimibus conditus potentiam naturæ suæ non perdidit, vel dejectus. Cujus idcirco virtus nunc minime ostenditur, quia dispensatione divinæ fortitudinis ligatur. Unde per Joannem dicitur: *Vidi angelum descendentem de celo, habentem clavem abyssi, et catenam magnam in manu ejus, et apprehendit draconem serpentem antiquum qui est diabolus et Satanas; et ligavit eum per annos mille, et misit eum in abyssum, et clausit, et signavit super illum (Ibid.).* Ligatus quippe in abyssum perhibetur, quia retrusus in pravorum cordibus, potentia divinæ dispensationis astringitur, ne in quantum prævalet, effrenetur; ut quavis per eos occulte sæviet, ad violentas tamen rapinas superbiæ non erumpat. Sed illic quomodo in mundi fine sit solvendum intimatur, cum dicitur: *Et postquam fuerint consummati mille anni, solvetur Satanas de carcere suo, et exibit et seducet gentes (Ibid. v. 7).*

Millenario namque numero, pro perfectione sua, universum hoc quantumlibet sit sanctæ Ecclesiæ tempus exprimitur. Quo peracto antiquus hostis suis viribus traditus, paucio quidem in tempore, sed in multa contra nos virtute laxatur.

CAP. XLVI. — *Beatus et sanctus qui habet partem* (Apoc. xi, 6).

(In exposit. B. Job, lib. xiv, num. 19.) *Beatus et sanctus qui habet partem in resurrectione prima* (Apoc. xx, 6). Quia ille post in carne feliciter resurgit qui in hac vita positus a mentis suæ morte surrexit.

CAP. XLVII. — *Et libri aperti sunt, et alius* (Apoc. xii, 12).

(In exposit. B. Job, lib. xxiv, num. 15 et 16.) Qui plenissime intelligere appetit qualis est, tales nimirum debet conspiciere qualis non est; ut ex bonorum forma metiatur, quanto ipse deserto bono deformis est. Ex his quippe quibus plenissime bona adsunt, perpendit recte quæ sibi minus sunt, atque in illorum pulchritudine conspiciat fœditatem suam, quam in se ipso et potest perpeti, et sentire non potest. Lucem namque debet conspiciere, qui vult de tenebris judicare; ut in illa videat quid de tenebris æstimat per quas videre præpeditur. Peccator namque incognita vita justorum si semetipsum conspiciat, peccatorem se nullatenus comprehendit. Videre enim se non potest, quia fulgorem lucis nesciens, cum semetipsum conspiciat, quid aliud quam tenebras attendit? Justorum ergo debemus vitam conspiciere, ut subtiliter deprehendamus nostram. Illorum videlicet species quasi quædam forma nobis imitanda proponitur. Viva lectio est vita bonorum. Unde et non immerito iidem justi in sacro eloquio libri nominantur, sicut scriptum est: *Libri sunt aperti, et alius liber apertus est, qui est vitæ: et iudicati sunt mortui ex his quæ scripta erant in libris* (Apoc. xii, 12). Liber namque vitæ est ipsa visio advenientis iudicis, in quo quasi scriptum est omne mandatum, quia quisquis eum viderit, mox teste conscientia quidquid non fecit, intelligit. Libri etiam aperti releruntur, quia justorum tunc vita conspiciatur, in quibus mandata cœlestia opere impressa cernuntur, et iudicati sunt mortui ex his quæ scripta erant in libris, quia in ostensa vita justorum, quasi in expansione librorum legunt bonum quod ipsi agere noluerunt, atque ex eorum qui fecerunt comparatione denuntiantur. Ne ergo unusquisque tunc videns eos, quod non fecit desinat, nunc in eis quod imitetur attendat.

CAP. XLVIII. — *Et vidi cælum novum et terram* (Apoc. xxi, 1).

(In exposit. B. Job, lib. xvii, num. 11.) Terra et cælum, vel qualiter transeat, vel qualiter maneat distinguamus. Utraque namque hæc per eam quam nunc habent imaginem transeunt, sed tamen per essentialiam sine fine subsistunt. Hinc namque per Paulum dicitur: *Præterit enim figura hujus mundi* (1 Cor. vii, 31). Hinc per semetipsam Veritas dicit: *Cælum et terra transibunt, verba autem mea non transibunt* (Matth. xxiv, 35). Hinc ad Joannem angelica voce perhibetur: *Erit cælum novum et terra nova* (Apoc. xxi, 1); quæ quidem non alia condenda sunt, sed hæc ipsa renovantur. Cælum igitur et terra, et transit, et erit, quia et ab ea quam nunc habet specie per ignem tergitur, et tamen in sua semper natura servatur. Unde per Psalmistam dicitur: *Mutabis ea et mutabuntur* (Psal. ci, 27). Quam quidem ultimam commutationem suam ipsis nobis nunc vicissitudinibus nuntiant, quibus nostris usibus indesinenter alternant. Nam terra a sua specie hiemali ariditate deficit, vernali humore viridescit. Cælum quotidie caligine noctis obducitur, et diurna claritate renovatur. Hinc ergo, hinc fidelis quisque coligat, et intirire hæc, et tamen per innovationem relicti, quæ constat nunc assidue velut ex defectu reparari.

^a De hac lectione, vide notam b, ad locum Moralium indicatum, colum. 593.

A CAP. XLIX. — *Habens portas duodecim, et in portis* (Apoc. xxi, 12).

(In exposit. Ezech. lib. ii, hom. 2, num. 3.) *Potest etiam portæ nomine unusquisque prædicator intelligi, quia quisvis nobis Januam regni cœlestis ore suo aperit, porta est. Unde et duodecim portæ, vel in Joannis Apocalypsi, vel in extremo hujus prophetiæ visione describuntur.*

CAP. L. — *Mensura hominis quæ est angeli* (Apoc. xxi, 17).

(Ibid., lib. ii, hom. 2, num. 15.) *Humilitas hominum quandoque ad æqualitatem perducitur angelorum. Unde scriptum est: Neque nubent, neque ambulant, sed erunt sicut angeli Dei in cælo* (Matth. xxii, 30). Et unde per Joannem dicitur: *Mensura hominis quæ est angeli* (Apoc. xxi, 17). Quia usque ad illam altitudinem gloriæ homo perducitur, in qua solidatus se angeli lætantur.

B CAP. LI. — *Ipsa vero civitas aurum mundum* (Apoc. xxi, 17).

(In exposit. B. Job, lib. xviii, num. 77.) *Auri namque metallum novius potiori metallis omnibus claritate fulgere. Vitri vero naturæ est ut, extrinsecus visum, pura intrinsecus perspicuitate perlucet. In alio metallo quidquid intrinsecus continetur, absconditur: in vitro vero quilibet liquor qualis continetur interius, talis exterius demonstratur, atque ut ita dixerim, omnis liquor in vitreo vasculo classis patet. Quid ergo aliud in auro vel vitro accipimus, nisi illam supernam patriam, illorum beatorum civium societatem quorum corda sibi invicem, et claritate fulgent, et puritate translucent, quam Joannes in Apocalypsi conspexerat, cum dicebat: *Et erat structura muri ejus ex lapide jaspide; ipsa vero civitas auro mundo à simili vitro mundo* (Apoc. xxi, 18)? Quia enim sancti omnes summa in ea beatitudinis claritate fulgebunt, instructa auro dicitur: et quoniam ipsa illorum claritas vicissim in alternis cordibus patet, et dum uniuscujusque vultus attenditur, simul et conscientia penetratur: hoc ipsum aurum vitro mundo simile esse memoratur, ibi quippe uniuscujusque mentem ab alterius oculis membrorum corpulentia non abscondit, sed patebit animus, patebit corporalibus oculis ipsa etiam corporis harmonia, sicque unusquisque tunc erit conspicibilis alteri, sicut nunc esse non potest conspicibilis sibi.*

CAP. LII. — *Stella splendida et matutina* (Apoc. xxii, 16).

(In exposit. B. Job, lib. xxix, num. 75.) *Cum venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum natum ex muliere, factum sub Lege, ut eos qui sub Lege erant, redimeret* (Galat. iv, 4). Qui natus ex Virgine velut lucifer inter tenebras nostræ actionis apparuit, qui fugata obscuritate peccati æternum nobis manè nuntiavit, luciferum se innotuit, quia diluculo ex morte surrexit, et fulgore sui luminis mortalitatis nostræ tetram caliginem pressit. Qui bene per Joannem dicitur, *Stella splendida et matutina* (Apoc. xxii, 16). Vivus quippe post mortem apparens matutina nobis stella factus est; quia dum in semetipso exemplum nobis resurrectionis præbuit, quæ lux sequatur indicavit.

CAP. LIII. — *Et qui audit, dicat: Veni* (Apoc. xii, 17).

(In exposit. Ezech., lib. ii, hom. 2, num. 4.) *Quisquis spiritualia videndo proficit, oportet ut hæc loquendo etiam aliis propinet. Videt quippe ut amantur, qui in eo quod in se profecerit, etiam prædicando de profectu proximi curam gerit. Unde et alibi scriptum est: *Qui audit dicat: Veni* (Apoc. xii, 17). Cum enim jam vox vocantis Dei efficitur in corde, necesse est ut proximo per prædicationem*

officium erumpat in vocem, et idcirco alium vocet, A ptum est : *Qui audit, dicat : veni (Ibid.)*. Ut qui jam in corde vocem superni amoris acceperit, foras etiam proximis vocem exhortationis reddat.

CAP. LIV. — *Item de eodem.*

(Homil. 6 in Evangel., num. 6.) In quantum vos profecisse pensatis, etiam alios trahite; in via Dei habere socios desiderate. Si quis vestrum, fratres, ad forum vel fortasse ad balneum pergit, quem otiosum esse consuevit, ut secum veniat, invitat. Ipsa terrena actio vos vestra conveniat; et si ad Deum tenditis, curate ne ad eum soli veniatis. Hinc scri-

ptum est : *Qui audit, dicat : veni (Ibid.)*. Ut qui jam in corde vocem superni amoris acceperit, foras etiam proximis vocem exhortationis reddat.

CAP. LV. — *Item de eodem.*

(Regulæ Pastoral. part. III, admonit. 26.) Voce angelica Joannes admonet, cum dicit : *Qui audit, dicat : veni (Ibid.)*; ut nimirum cui se vox interna insinuat, illuc etiam clamando alios, quo ipse rapitur, trahat; ne clausas fores etiam vocatus inveniat, si vocanti vacuus appropinquat.

LIBER OCTAVUS

De Testimoniis in S. Pauli Epistolas.

IN EPISTOLAM AD ROMANOS

CAPUT PRIMUM. — *An ignoras quia patientia Dei ad pœnitentiam te adducit? (Rom. II, 4.)*

(In exposit. B. Job, lib. XVII, num. 8.) Quisquis delinquit et vivit, idcirco hunc divina dispensatio in iniquitate tolerat, ut ab iniquitate compescat: sed qui diutius toleratur, nec tamen ab iniquitate compescitur, inonus quidem supernæ patientiæ percipit, sed reatus sui vinculis ex ipso se munere arctius stringit. Nam quia accepta pœnitentiæ tempora vertit ad culpam, districtus in ultimis iudex impensa argumenta misericordiæ convertit ad pœnam. Hinc namque per Paulum dicitur: *An ignoras, quia patientia Dei ad pœnitentiam te adducit? Tu autem secundum furitiam tuam, et cor impœnitens, thesaurizas tibi iram in die iræ et revelationis justi iudicii Dei (Rom. I, 4, 5).*

CAP. II. — *Induravit Dominus cor Pharaonis (Rom. IX, 18).*

(In exposit. B. Job, lib. XXIX, num. 60.) Semetipsum Dominus indurare perhibet, non quo pravum mentes ipse ad culpam format, sed quo a culpa non liberat, sicut scriptum est: *Ego obdurabo cor Pharaonis (Rom. IX, 18)*. Quod quia misericorditer mollire noluit, profecto districte se obdurare nuntiavit.

CAP. III. — *Gentes autem super misericordia honorare (Rom. XV, 9).*

(In exposit. B. Job, lib. XXVII, num. 58.) Locus autem misericordiæ Dei est ipsa gentilitas, cujus culpas districtus iudex si juste animadverteret, ad reconciliationem gratiæ nunquam veniret. Quæ cum nulla apud Deum merita habuit, reconciliationis tamen gratiam ex sola misericordia accepit. Unde bene per Paulum dicitur: *Gentes autem super misericordia honorare Deum (Rom. XV, 9)*. Unde rursum scriptum est: *Et quæ non consecuta misericordiam, nunc autem misericordiam consecuta (I Petr. II, 10)*.

CAP. IV. — *Non enim audeo aliquid loqui (Rom. XV, 18).*

(In exposit. B. Job, lib. XXVIII, num. 35.) Bene itaque David inter acceptas ex divina largitate mensuras pedem cordis presserat, cum dicebat: *Neque ambulavi in magnis, neque in mirabilibus super me (Psal. CXXX, 4)*. Super se quippe in mirabilibus ambularet, si apparere magnus ultra quam poterat, quæreret: super se namque in mirabilibus attollitur, qui et in his ad quæ non sufficit, videri idoneus conatur. Bene intra has mensuras etiam in ipsa Paulus prædicationis suæ se latitudine coarctabat, cum diceret: *Non enim audeo aliquid loqui eorum quæ per me non efficit Christus (Rom. XV, 18)*.

IN EPISTOLAM AD CORINTHIOS PRIMAM.

CAPUT PRIMUM. — *Non enim iudicavi scire me aliquid (I Cor. II, 2).*

(In exposit. B. Job, lib. XXXI, num. 104.) Pulli ius lambunt sanguinem (Job XXXIX, 30). Ac si per te diceret: Ipsa quidem divinitatis contemplatione pascitur; sed quia auditores ejus divinitatis percipere arcana nequaquam possunt, cognito crucis Domini cruore satiantur. Sanguinem namque imbere, est passionis dominicæ infirma venerari: hinc est quod idem Paulus qui, sicut paulo ante jam diximus, ad tertii cœli secreta volaverat, discipulis dicebat: *Non enim iudicavi me scire aliquid inter vos, nisi Christum Jesum, et hunc crucifixum (I Cor. II, 2)*. Ac si aperte hæc aquila diceret: Ego quidem sciam meam, divinitatis ejus potentiam, de longe conspicio, sed vobis parvulis adhuc incarnationis eius tantummodo lambendum sanguinem tradeo. Nam si per prædicationem suam, tacita divinitatis celsitudine, infirmos auditores de solo cruore crucis locuit, quid aliud quam sanguinem pullis præ-

CAP. II. — *Quæ et loquimur non indoctis humanæ (I Cor. II, 13).*

(In exposit. B. Job, lib. XVIII, num. 74.) Doctrina scientiæ et prædicatione pulchra est et pura veritate conspicua, nec aliud se per fallaciam præterdit: terius, et aliud reservat interius; neque in dictis is pulchra videri appetit nitore sermonis, sed iute-

gritate veritatis. In mandatis igitur suis Dei sapientia non confertur tinctis Indiæ coloribus, quia dum fucata eloquentiæ ornamenta non habet, quasi vestis sine tinctura placet. Quam fucationem tincturæ bene Paulus despexerat, cum dicebat: *Quæ et loquimur non in doctis humanæ sapientiæ verbis, sed in doctrina Spiritus (I Cor. II, 13)*. Malebat quippe hanc sapientiam sola puritate veritatis ostendere, non autem eloquii tinctione fucare.

CAP. III. — *Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat (I Cor. III, 7).*

(In exposit. B. Job, lib. XXVII, num. 64.) Nequaquam sibi doctores tribuant quod per exhortationem suam ad summa proficere auditores vident: quia nisi Spiritus sanctus eorum corda repleat, ad aures corporum vox docentium incassum sonat. Formare enim vocem magistri exterius possunt, sed hanc imprimere interius non possunt: *Neque enim qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus (I Cor. III, 7)*.

CAP. IV. — *Sapientia hujus mundi stultitia est (I Cor. III, 19).*

(In exposit. B. Job, lib. XVIII, num. 67.) Iniqua mens dum esse sapiens carnaliter appetit, stultam se ad spiritalia ostendit. Nam quia teste Paulo *Sapientia hujus mundi stultitia est apud Deum (I Cor. III, 19)*, tanto quisque amplius intus stultus fit, quanto conatur exterius sapiens videri,

CAP. V. — Neque fornicarii neque adulteri regnum Dei possidebunt (1 Cor. vi, 9).

(In exposit. B. Job, lib. xxi, num. 18.) Quamvis nonnunquam a reatu adulterii nequaquam discrepet culpa fornicationis, cum Veritas dicat: *Qui viderit mulierem ad concupiscendam eam, jam mœchatus est eam in corde suo (Math. v, 28)*. (Quia enim Græco verbo mœchus adulter dicitur, cum non aliena conjux, sed mulier videri prohibetur, aperte Veritas ostendit quia ex solo visu cum turpiter vel innupta concupiscitur, adulterium perpetratur.) Tamen plerumque ex loco vel ordine concupiscentis discernitur: quia sic hunc in sacro ordine studiosa concupiscentia sicut illum adulterii inquinat culpa. In personis tamen non dissimilibus idem luxurie distinguitur reatus: in quibus fornicationis culpa quia ab adulterii reatu discernitur, prædicatoris egregii lingua testatur, quæ inter cætera asserit, dicens: *Neque fornicarii, neque idolis servientes, neque adulteri regnum Dei possidebunt (1 Cor. vi, 9)*. Qui enim adjuncto reatu sententiam subdidit, quam valde a se disideat ostendit.

CAP. VI. — Qui se existimat aliquid scire (1 Cor. viii, 2).

(In exposit. B. Job, lib. xxvii, num. 62.) Perfecta scientia est scire omnia, et tamen juxta quemdam modum scientem se esse nescire: quia etsi jam Dei præcepta novimus, etsi jam virtutem verborum illius sollicita consideratione ponderamus, etsi jam quæ intellexisse nos credimus agimus, adhuc aperte eadem quali restrictione examinis sint discutienda nescimus, necdum Dei læciem cernimus, necdum occulta ejus consilia videmus. Quanta ergo est nostra scientia, quæ quousque mortalitatis pondere premitur, ipso suæ incertitudinis nubilo cæcatur? De qua bene per Paulum dicitur: *Qui se existimat scire aliquid, nondum cognovit quemadmodum oporteat eum scire (1 Cor. viii, 2)*. In hoc itaque mundo dum vivimus, tunc perfecte quæ scienda sunt, scimus, eum proficientes ad intelligentiam nihil nos perfecte scire cognoscimus.

CAP. VII. — Item ac supra.

(In exposit. B. Job, lib. xxviii, num. 11.) Ait Apostolus: *Si quis existimat scire aliquid, nondum cognovit quemadmodum oporteat eum scire (Ibid.)*. Quia enim prima stultitia angeli blatio cordis fuit, vera sapientia efficitur hominis humilitas suæ æstimationis: quam quisquis vel magna sapiendo deserit, eo ipso vehementer desipit quod semetipsum nescit.

CAP. VIII. — Castigo corpus meum, et in servitatem redigo (1 Cor. ix, 27).

(In exposit. B. Job, lib. xx, num. 9.) Videamus qualiter Paulo et arridet jam per supernam gratiam, et ipse adhuc quasi non credit per suspicionis mentem. Jam e cælo illi Dominus loquens, ejusque interioribus oculis aperiens, exterius clauens, potentiam suæ majestatis ostenderat: jam de eo Ananias vixerat, *Vus electionis est mihi (Act. ix, 15)*: jam in tertium cælum super se raptus fuerat: jam in paradysum ductus, arcana verba quæ dicere non posset, audierat; et tamen adhuc timidus dicit: *Castigo corpus meum, et in servitatem redigo, ne forte aliis prædicans, ipse reprobus efficiar (1 Cor. ix, 27)*. Ecce arridenti sibi divinæ gratiæ, et jam per spem credit, et necdum tamen credit per securitatem.

CAP. IX. — Qui se existimat stare, videat ne cadat (1 Cor. x, 12).

(In exposit. B. Job, lib. xxv, num. 21.) Formidemus igitur in his quæ accepimus, nec eos qui illa necdum assecuti sunt desperemus. Quid enim sumus hodie novimus, quid autem post paulum possumus esse, nescimus. Hi vero quos fortasse despiciamus, et tardo possunt incipere, et tamen vitam nostram ferventioribus studiis antecire. Timendum itaque est ne etiam nobis cadentibus surgat, qui nobis stantibus iridetur.

CAP. X. — Qui non patietur vos tentari super quam potestis (1 Cor. x, 13).

(In exposit. B. Job, lib. xxx, num. 16.) Alia quippe atque incomprehensibilis sancti Spiritus gratia, cum luce sua mentes nostras irradiat, etiam tentationes adversarii disponendo modifiat ut simul multe non veniant; ut ipsæ tantummodo quæ terri possunt illustratam jam Deo animam tangant; ut cum tactus sui ardore nos cruciant, perfectionis incendio non veniant; Paulo attestante, qui ait: *Fidelis autem Deus qui non patietur vos tentari supra quam potestis, sed faciet cum tentatione etiam exitum, et possitis sustinere (1 Cor. x, 13)*.

CAP. XI. — Alii datur per spiritum sermo sapientie (1 Cor. xii, 8).

(In exposit. B. Job, lib. xxviii, num. 21.) Quis posuit mensuras ejus si nosti, vel quis tentavit aper eam lineam (Job xxxviii, 5)? Quis enim nisi Conditor noster hujus terre mensuras ponit, qui interni judicii secreto moderamine, alii sermonem sapientiæ; alii sermonem scientiæ; alii plenam fidem; alii gratiam sanctorum; alii operationem virtutum; alii prophetiam; alii discretionem spirituum; alii genera linguarum; alii interpretationem sermonum tribuit (1 Cor. xii)? Quatenus in uno eodem spiritu suo verbo sapientiæ polleat, nec tamen sermone scientiæ, id est doctrinæ fulciatur: quia sentire, atque insensum sufficit etiam quod per discendi studium non apprehendit. Ille sermone scientiæ fulgeat, nec tamen in verbo sapientiæ convalescat; quia et sufficit expleta quantum didicit, et tamen ad sentiendum a semetipso subtile aliquid non assurgit. Iste per fidem et elementis imperat, nec tamen per sanctorum gratiam infirmitates corporum curat. Ille orationis opere moribus subtrahit, nec tamen arenti terre verbo pluvias reddit. Iste operatione virtutum ad præsentem vitam etiam mortuos revocat, et tamen prophetiæ gratiam non habens, quæ sibi ventura sunt ignorat. Ille ventura quæque velut præsentia attendit, et tamen in nulla signorum operatione se exerit. Iste per discretionem spirituum in factis subtiliter mentes concipit, sed tamen diversi generis linguas nescit. Ille diversi generis linguas examinat, sed tamen in rebus similibus dissimilia corda non pensat. Alius in una lingua quam novit, sermonem pondera interpretando prudenter discutit; et tamen reliquis bonis quæ non habet patienter caret.

CAP. XII. — Si tradidero corpus meum ut ardeam (1 Cor. xiii, 3).

(In exposit. B. Job, lib. xviii, num. 41.) Conditionis ignis qui extra catholicam toleratur Ecclesiam, quam nullus omnino virtutis sit, Paulus apostolus insinuat, dicens: *Si tradidero corpus meum ut ardeam, charitatem autem non habeam, nihil mihi proderit (1 Cor. xiii, 3)*. Alii quippe prava de Deo sentiunt; alii recte de auctore tenent, sed unitatem eam fratricis non tenent. Illi errore fidei, isti vero schismatis perperatione divisi sunt. Unde et ipsa parte Decalogi utrarumque partium culpæ repræsentantur, cum divina voce dicitur: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota anima tua, et ex toto virtute tu (Deut. vi, 4, 5)*. Atque mox subditur: *Diliges proximum tuum sicut teipsum*. Qui enim de Deo perversa sentit, liquet profecto quia Deum non diligit: qui vero de Deo recta sentiens a sanctæ Ecclesiæ unitate alienus est, constat quæ a proximum non amat quæ habere socium recusat. (Num. 42.) Quisquis ergo ab hac unitate matris Ecclesiæ sine per hæresim de Deo perversa sentiendo, seu errore schismatis proximum non diligendo, dividitur, charitatis hujus gratia privatur, de qua hoc quod præmissiorum Paulus dicit: *Si tradidero corpus meum ut ardeam, charitatem autem*

on habeam, nihil mihi prodest. Ac si aperta voce
iceret: Extra locum suam conflationis mihi ignis
dhibitus, tormento me cruciat, inundatione non
urgat. Hunc omnes sanctorum pacis amatores summo
udio locum quærant, hunc quærentes inveniunt,
unc inveniunt tenent: socios, peccatorum res-
missio vel ubi, vel quando, vel quibus detur. Ubi
ippe nisi in catholica matris sinu? Quando, nisi
de venturi exitus diem? Quia, *Eccò nunc tempus
ceptabile: ecce nunc dies salutis* (II Cor. vi, 2). Et:
*uèrite Dominum dum inueniri potest: invocate eum
um prope est* (Isa. lv, 6). Qualibus, nisi conversis,
i ad parvulorum imitationem magistra humilitate
manantur; quibus dicitur: *Sinite parvulos venire ad
e; talium est enim regnum celorum. Et, Nisi con-*

*versi fueritis, et efficiamini sicut parvuli, non intrabitis
in regnum celorum* (Matth. xix, 14).

CAP. XIII. — *Qui non sum dignus vocari apostolus*
(I Cor. xv, 9).

(In exposit. B. Job, lib. xxiv, num. 20.) Paulus
namque cum ceterorum sanctorum sollicitudinem
in prædicatione robustius laborando transcenderet,
ut ab elatione se premeret, et vires suas in humili-
tatis gremio nutrirer, crudelitatis suæ antiquæ non
inmemor, apostolorum omnium innocentiam con-
templatus, ait: *Ego minimus sum apostolorum, quò
non sum dignus vocari apostolus, quia persecutus sum
Ecclesiam Dei* (I Cor. xv, 9).

IN EPISTOLAM AD CORINTHIOS SECUNDAM

APUT PRIMUM. — *Christi bonus odor sumus* (II Cor.
ii, 15).

(In exposit. B. Job, lib. xxxiv, num. 32.) Unguen-
rum odoribus opinio solet signari virtutum. Unde
onsa in Cantileis Sponsum desiderans, dicit: *In
ore unguentorum tuorum currimus* (Cant. i, 3). Et
ulus apostolus virtutum laude flagrare nesciens,
cit: *Christi bonus odor sumus Deo* (II Cor. ii, 15).

CAP. II. — *Habemus thesaurum istum in vasis*
(II Cor. iv, 7).

(In exposit. B. Job, lib. xxii, num. 8.) In se Pa-
us scientiæ civitas contemplatus, et contemplatio-
em suam consideratione humanæ fragilitatis humi-
ns, ait: *Habemus thesaurum istum in vasis fictilibus*
I Cor. iv, 7).

P. III. — *Ipse Satanas transfiguratur se velut angelum*
(II Cor. xi, 14).

(In exposit. B. Job, lib. xxix, num. 58.) Aliud
ippe ejus intrinsecus latet, atque aliud extrinsecus
tendit: *Transfiguratur enim se velut angelum lucis*
I Cor. xi, 14). Et callida deceptionis arte plerum-
e proponit laudabilia, ut ad illicita pertrahat.

P. IV. — *Quid ergo mirum si ministri ejus* (II Cor.
xi, 15).

(In exposit. B. Job, lib. xxxiii, num. 4.) Membra
is sæpe cum aperta nequitia nocere non possunt,
ne actionis habitum sumunt, et prava quidem
hibent, sed sancta specie mentiuntur. Iniqui enim
aperte mali essent, a bonis recipi omnino non
ssent, sed sumunt aliquid de visione bonorum; ut
m boni viri in eis recipiunt speciem quam amant,
mixtum sumant etiam virus quod vitant. Unde
osdam Paulus apostolus intuens sub prædicationis
amine ventris studio servientes, ait: *Ipse enim
tanus transfiguratur se in angelum lucis* (II Cor.
14). Quid ergo mirum si ministri ejus translu-
ntur velut ministri justitiæ?

P. V. — *Si quis devorat, si quis accipit* (II Cor.
xi, 20).

(In exposit. B. Job, lib. xxxiii, num. 24.) Accipere
nque et aliquando dicimus auferre. Unde et aves
quæ rapiendis sunt avibus avidæ, accipitres vo-
ntur. Unde et Paulus apostolus dicit: *Sustinetis
mi si quis devorat, si quis accipit* (II Cor. xi, 20).
si diceret: *Si quis rapit.*

CAP. VI. — *In quo quis audet, in insipientia dico*
(II Cor. xi, 21).

(In exposit. B. Job, lib. xix, num. 37.) Prædica-
es boni et honorem propter elationem fugiunt,
honorari tamen propter imitationem volunt. Sic
nirum Paulus apostolus discipulis loquens, et
norem fugit, et tamen quantum esset honorandus
endit. Nam cum Thessalonicensibus diceret: *Ne-
: enim aliquando fuimus in sermone adulatio-
, sicut scitis, neque in occasione avaritiæ; Deus
tis est* (Thess. ii, 5); secutus adjunxit: *Nec quæ-*

*rentes ab hominibus gloriam, neque a vobis, neque ab
aliis, cum possimus honori esse ut Christi apostoli;
sed facti sumus parvuli in medio vestrum* (Vers. 6, 7).
Rursus Corinthiis, honorem fugiens, dicit: *Non enim
nosmetipsos prædicamus, sed Jesum Christum Domi-
num nostrum, nos autem servos vestros per Jesum
Christum* (II Cor. iv, 5). Quos tamen videns falsorum
apostolorum persuasionibus a veræ fidei tramite de-
viare, eis se summiopere, quantum esset venerandus
ostendit, dicens: *In quo quis audet, in insipientia
dico, rudeo et ego. Hebræi sunt, et ego. Israelitæ sunt,
et ego. Semen Abraham sunt, et ego. Ministri Christi sunt,
et ego: ut minus sapiens dico, plus ego* (II Cor. xi, 21).
Quibus etiam subjungit, quod ei quoque tertii cæli
secreta patuerint, quod raptus etiam paradisi arcana
penetravit. Ecce honorem fugiens, servum se disci-
pulorum prædicat. Ecce honorem pro utilitate au-
dientium quærens, falsis apostolis vitæ suæ merita
superposuit. Egit quippe doctor egregius ut dum ipse
qualis esset agnosceret, et vita et lingua male præ-
dicantium ejus comparatione [At. prædicatione] vi-
lesceret. Illos videlicet commendaret, si se abscon-
deret; cumque se non ostenderet, erroris locum de-
disset. Miro igitur modo et humilitatis gratiam, et
utilitatis quærit incrementa: ut et servum se disci-
pulis prædicet, et adversariis potiorum demonstrat.
Ostendit discipulis quid humilitatis acceperit, ostendit
adversariis quid sublimitatis.

CAP. VII. — *Quis infirmatur, et ego non infirmor*
(II Cor. xi, 29)?

(In exposit. B. Job, lib. xix, num. 18.) Per viscera
charitatis quidquid in damno parvulorum sustinet, se
perpeti animus perfectorum dolet. Infirmorum et-
enim damna ad corda fortium per compassionem
transeunt. Unde per Paulum dicitur: *Quis infirmatur
et ego non infirmor, quis scandalizatur et ego non uror*
(II Cor. xi, 29)? Tanto enim quisque perfectus est,
quanto perfecte sentit dolores alienos.

CAP. VIII. — *Parco autem ne quis me existimet supra
id quod videt in me* (II Cor. xii, 6).

(In exposit. B. Job, lib. xviii, num. 13.) Omnes
veraciter sancti non solum gloriam supra modum
suum omnino non appetunt, sed etiam hoc ipsum
videri refugiunt quod esse meruerunt. Unde ille præ-
dicator egregius veritatis, contra pseudoapostolos
loquens, dum virtutes eximias operationis suæ pro
discipulorum eruditione narraret, dum tot se peri-
cula tolerasse coærcata persecutione describeret,
et posthæc usque ad tertium cælum, rursusque in
paradisum raptum se esse memoraret; ubi tanta
cognoscere potuisset, quanta loqui omnino non pos-
set: erat de se adhuc fortasse admirabiliora locu-
turus, sed ab humana laude alta consideratione se
temperans, subdit: *Parco autem ne quis me existimet
supra id quod videt in me, aut audit aliquid ex me*
(II Cor. xii, 6). Habebat ergo adhuc dicendum de se
aliquid qui parcat dicere, sed egit utrumque doctor

egregius, ut et loquendo quæ egerat discipulos instrueret, et tacendo se intra humilitatis limitem custodiret. Nimis namque esset ingratus, si de se discipulis tota reticeret; et fortasse nimis incautus, si de se tota vel discipulis proderet; sed mirabiliter, ut dictum est, egit utrumque, ut loquendo erudiret vitam audientium, tacendo custodiret suam.

CAP. IX. — *Datus est mihi stimulus carnis*
(II Cor. xii, 7).

(In exposit. B. Job, lib. xii, num. 11.) Paulum video fluminum, et latronum, et civitatis, et solitudinis, maris ac terræ pericula sustentem, frenantem jejuniis ac vigiliis corpus, sustentem frigoris et nuditatis ærumnam, ad Ecclesiarum custodiam vigilantem se ac pastoraliter exercentem, ad tertium cœlum raptum, rursusque eum in paradisu raptum, et audisse arcana verba quæ non licet homini loqui; et tamen Satanz angelo ad tentandum conceditur. Orat ut eximi debeat, et non exauditur. Cujus cum ipsa initia conversionis aspicio, perpendo quod ei superna pietas cœlos aperit, seseque illi Jesus de sublimibus ostendit. Qui lumen corporis ad tempus perdidit, lumen cordis in perpetuum accepit. Ad Ananiam mittitur, vas electionis vocatur; et tamen de civitate eadem quam post visionem Jesu ingressus fuerat, fugiens recedit, sicut ipse testatur, dicens: *Damasci præpositus Aretæ regis custodiebat civitatem Damascenorum, ut me comprehenderet, et per fenestram in sporta demissus sum per murum; et sic effugi manus ejus* (II Cor. xi, 32). Cui licenter dicam: O Paule, in cœlo jam Jesum conspicias, et in terra adhuc hominem fugis. In paradisu duceris, secreta Dei verba cognoscis, et adhuc a Satanz angelo tentaris. Unde sic fortis ut ad cœlestia rapiaris; unde sic infirmus ut in terra hominem fugias, et adhuc a Satanz angelo adversa toleres; nisi quia ipse qui te sublevar, rursus te subtilissima mensura moderatur: ut et in miraculis tuis nobis prædices virtutem Dei, et rursum in timore tuo reminisci nos facias infirmitatis nostræ? Quæ tamen infirmitas ne in desperationem nos pertrahat cum pulsat, dum spe in infirmitate tua Dominum rogaes, quia auditus non es, nobis quoque locutus es quid audisti: *Sufficit tibi gratia mea; nam virtus in infirmitate perficitur* (II Cor. xii, 9). (Num. 12.) Aperta ergo Dei voce ostenditur, quia custos virtutis est infirmitas. Tunc quippe bene interius custodimur, cum per dispensationem tolerabiliter tentamur exterius, aliquando vitii, aliquando pressuris. Nam eis quoque quos viros novimus fuisse virtutum, tentationes atque certamina non defuere vitiorum. Hinc est enim quod ad consolationem nostram idem prædicator egregius de se quædam talia prodere dignatur, dicens: *Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, et captivum me ducentem in lege peccati quæ est in membris meis* (Rom. vii, 23). Ad ima quippe trahit caro, ne extollatur spiritus; et ad summa trahit spiritus, ne prosternat caro. Spiritus levat, ne jaceamus in infimis, caro aggravat ne extollamur ex summis. Si non sublevante spiritu nos caro

A tentaret, perfectione proculdubio tentationis suæ in ima dejiceret. Rursus vero si non tentante carne ad summa nos spiritus sublevar, in superbiz casu, ipsa nos pejus sublevatione prosterneret. Sed fit certo moderamine ut dum unusquisque sanctorum jam quidem interius ad summa rapitur, sed adhuc tentatur exterius, nec desperationis lapsum nec elationis incurrat: quoniam nec tentatio exterior culpam perficit, quia interior intentio sursum trahit; nec rursus intentio interior in superbiam elevat, quia tentatio exterior humiliat dum gravat: sicque magno ordine cognoscimus in interiori propectu quid accepimus, in exteriori defectu quid sumus: et miro modo agitur ut nec virtute quisquam extolli debeat, nec de tentatione desperet; quia dum spiritus trahit, et caro retrahit, subtilissimo iudicii interni moderamine infra summa, et supra infima in quodam medio anima libratur.

CAP. X. — *Item ac supra.*

B (In exposit. B. Job, lib. xxxiii, num. 26.) Maxilla tamen Behemoth istius perforata, intelligi et aliter potest, ut in ore tenere dicatur, non quos jam perfecte peccato implicat, sed quos adhuc peccati persuasionibus tentat: quatenus ei quemlibet mandare sit, de peccati eum delectatione tentare. Mandentur quidem, sed non delectandum acceperat Paulum, quando illum post tot revelationum sublimia stimulus carnis agitabat (II Cor. xii). Tunc ergo cum contra illum licentiam tentationis accepit, in maxilla eam tenuit, sed perforata. Qui vero elatus perire poterat, tentatus est, ne periret: tentatio ergo illa non verago vitiorum, sed custodia meritum fuit: quia Leviathan iste fatigando eum in afflictionem coarivit, sed non in culpam capiendo devoravit.

CAP. XI. — *Factus sum insipiens* (II Cor. xii, 11).

(In exposit. B. Job, lib. xxiv, num. 42.) Paulus disciplinam tenuit, cum Corinthiis diceret: *Cum enim sit inter vos zelus et contentio, nonne carnales estis, et secundum hominem ambulatis* (II Cor. iii, 3)? Sed humilitatem in disciplina non perdidit, quia deprecando præmonuit, dicens: *obsecro vos, fratres, per misericordiam Dei, ut idipsum dicatis omnes, et non sint in vobis schismata* (II Cor. i, 10). Rursus formam humilitatis tenuit, cum eisdem Corinthiis loquens, paulo latius fortasse quam voluerat semetipsum reprehendit, dicens: *Factus sum insipiens* (II Cor. xii, 11). Sed disciplinam in hac humilitate non perdidit, quia illico adjunxit: *Vos me coegistis. Exemplum magne humilitatis exhibuit, cum discipulis dixit: Non enim nosmetipsos prædicamus, sed Dominum nostrum Jesum Christum, nos autem seros vestros per Christum.* Sed in hac humilitate disciplinæ justitiam non amisit, qui eisdem delinquentibus dicit: *Quid vultis, in virga veniam ad vos* (I Cor. iv, 21)? Sciunt ergo prædicatores sancti utroque moderamine artem magisterii temperare: et cum delinquentium reatus inveniunt, sciunt modo severe corripere, modo humiliter deprecari.

IN EPISTOLAM AD GALATAS.

CAPUT PRIMUM. — *Deinde autem post annos quatuordecim ascendi Jerosolymam* (Gal. i, 2).

(In exposit. B. Job, lib. xxxv, num. 30.) Sciendum summopere est quod obedientia aliquando si de suo aliquid habeat, nulla est: aliquando autem si de suo aliquid non habeat, minima. Nam cum hujus mundi successus præcipitur, cum locus superior imperatur, is qui ad percipienda hæc obedit, obedientiæ sibi virtutem evacuat, si ad hæc etiam ex proprio desiderio anhelat: neque enim se sub obedientia dirigit, qui ad accipienda hujus vitæ prospera libidini propriæ ambitionis servit. Rursus cum mundi despectus præcipitur, cum probra adipisci, et contu-

meliz jubentur, nisi et ex semetipso animus appetat, obedientiæ sibi meritum minuit, qui ad ea quæ in hac vita despecta sunt, invitus nolensque descendit: ad detrimentum quippe obedientia adducitur, cum mentem ad suscipienda probra hujus sæculi nequam ex parte aliqua etiam sua vota comitantur. Debet ergo obedientia, et in adversis ex suo aliquid habere, et rursus in prosperis ex suo aliquid omnimodo non habere: quatenus et in adversis tanto sit gloriosior, quanto divino ordini etiam ex desiderio jungitur, et in prosperis tanto sit verior, quanto præsentem ipsa quam divinitus percipit, gloria funditus ex mente separatur. (Num. 31.) Sed hoc quidem vir-

tulis pondus melius ostendimus, si cœlestis patriæ duorum heroum facta memoremus. Moyses namque cum in deserto oves pasceret, Domino per Angelum in igne loquente vocatus est, ut eripiendæ omni Israelitarum multitudini præesset (*Exod. iii*); sed quia apud se mente humilis exstitit, oblatam protinus tanti regiminis gloriam expavit, moxque ad infirmitatis patrocinium recurrit, dicens : *Non sum eloquens ab heri, et nudiustertius. Ex quo cœpisti loqui ad seruum tuum, tardioris et impeditioris linguæ factus sum (Exod. iv, 10)*. Et se postposito mitti alium postulat, dicens : *Mitte quem misurus es (Vers. 13)*. Ecce cum auctore linguæ loquitur, et ne tanti regiminis potestatem suscipiat, elinguem se esse causatur. Paulus quoque divinitus fuerat admonitus, ut Jerosolymam ascendere debuisset, sicut ipse Galatis dicit : *Deinde post annos quatuordecim ascendi Jerosolymam, assumpto Barnaba et Tilo; ascendi autem secundum revelationem (Galat. ii, 1)*. Isque in itinere cum Prophetam Agabum reperisset (*Act. xx*), quanta se adversitas in Jerosolymis maneret audivit : scriptum quippe est quod idem Agabus zonam Pauli suis pedibus inserens, dixit : *Virum cujus zona hæc est, sic alligabunt in Jerusalem (Ibid. xi)*. A Paulo autem protinus responditur : *Ego non solum alligari, sed et mori in Jerusalem paratus sum pro nomine Jesu; neque enim pretiosiores facio animam meam quam me (Vers. 13)*. Præceptione igitur revelationis Jerosolymam pergens adversa cognoscit, et tamen hæc libenter appetit : audit quæ timeat, sed ad hæc ardentius anhelat. Moyses itaque ad prospera de suo nihil habet, quia precibus renititur, ve Israeliticæ plebi præferatur : Paulus ad adversa etiam ex suo voto ducitur, quia malorum imminentium cognitionem percipit, sed devotione spiritus etiam ad acriora erverscit. Ille præsentis potestatis gloriam Deo voluit

A jubente declinare; iste, Deo aspera et dura disponente, studuit ad graviora animum præparare. Præeunte ergo utrorumque ducum facto instruimur, ut si obedientiæ palmam apprehendere veraciter nitimur, prosperis hujus sæculi ex sola jussione, adversis autem etiam ex devotione inclinamur.

CAP. II. — *Filioli mei quos iterum parturio (Gal. iv, 19)*.

(In exposit. B. Job, lib. xxx, num. 47.) Prædicatores enim sancti nunc in lacrymis seminant, ut segetem postmodum gaudiorum metant. Nunc quasi cervæ in dolore partus sunt, ut spiritali prole postmodum sint secundi. Ut enim unum de multis loquar, video Paulum quasi quendam cervam in partu suo magni doloris rugitus emittentem. Ait enim : *Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis, vellem esse apud vos modo, et mutare vocem meam; quoniam confundor in vobis (Galat. iv, 19)*. Ecce mutare vult vocem in partu suo, ut prædicationis sermo in rugitum vertatur doloris; mutare vult vocem, quia quos jam prædicando pepererat, reformando gemens iterum parturiebat. Qualem rugitum hæc cervæ pariens emittebat, quando eisdem post se redeuntibus exclamare cogebatur, dicens : *O insensati Galatæ, quis vos fascinavit! et: Sic stulti estis, ut cum spiritu cœperitis, nunc carne consummami? Vel certe: Currebatis bene; quis vos impedivit veritati non obedire (Galat. iii, 1)?* Qualis in hujus cervæ partu rugitus fuit, quæ diu conceptos filios cum tot difficultatibus peperit, et quandoque partos ad malitiæ uterum redisse cognovit? Consideremus quid doloris habuerit, quid laboris, quæ et postquam potuit concepta edere, rursus compulsæ est extincta suscitare?

IN EPISTOLAM AD EPHESIOS.

CAPUT UNICUM. — *Renovamini spiritu mentis (Ephes. iv, 23)*.

(In expositione B. Job, lib. xxv, num. 14.) Electorum est actus suos quotidie ab ipso cogitationis fonte discutere; et omne quod turbidum profluit, ab intimis exsiccare. Sicut enim non sentimus quomodo crescant membra, proficit corpus, mutatur species, nigredo capillorum albescit in canos (hæc quippe omnia nobis nescientibus aguntur in nobis), ita mens nostra per momenta vivendi, ipso curarum usu a senetipsa permutatur; et non agnoscimus, nisi vigilantia custodia ad interiora nostra residentes, profectus nostros quotidie delectusque pensemus. Hoc ipsum enim in hac mortali vita consistere, quasi ad vetustatem ire est. Et cum indiscussa mens relinquatur, in quodam senio torporis sopitur; quia sui negligens, et propositum robur insensibiliter perdens, a forma

prioris fortitudinis, dum nescit, senescit. Unde et per prophetam sub Ephraim specie dicitur : *Comederunt alieni robur ejus, et nescivit: sed et cani effusi sunt in eo, et ipse ignoravit (Osee vii, 9)*. Cum vero semetipsam querit, et subtiliter penitendo se discutit, ab hac ipsa vetustate sua lota lacrymis et mœnore incensa renovatur, et quæ jam pene inveterata frixerat, per subministrata interni amoris studia novum calet. Unde Paulus apostolus usu mortalis vitæ veterascentes discipulos admonet, dicens : *Renovamini spiritu mentis vestræ (Ephes. iv, 23)*. (Num. 15.) Sed ad hæc agenda, valde exempla patrum, et sacri eloquii præcepta nos adjuvant. Si enim sanctorum opera inspicimus, et divinis jussionibus aurem præbemus, alia nos contemplata, alia audita succedunt, et cor nostrum torpore non constringitur, dum imitatione provocatur.

IN EPISTOLAM AD PHILIPPENSES.

CAPUT PRIMUM. — *Inter quos lucetis sicut luminaria magna (Philipp. ii, 15)*.

(In exposit. B. Job, lib. xvii, num. 22.) Per stellas singulorum bene viventium animæ designantur, qui inter pravorum hominum conversationes, dum magnis virtutibus eminent, quasi in tenebris noctis lucent. Unde per Paulum quoque discipulis dicitur : *Inter quos lucetis sicut luminaria in mundo (Philipp. ii, 15)*.

CAP. II. — *Fratres, ego me non arbitror comprehendisse (Philipp. iii, 13)*.

(In exposit. B. Job, lib. xxii, num. 12 et 13.) Sancti viri de his quæ se minus egisse intelligunt, tristitiam requirunt; indignos se existimant, et pene soli bona sua non vident, quæ in se videnda omnibus ad

D exemplum præbent. Hinc est quod Paulus dum expleta in se bona postponeret, et sola adhuc reliqua quæ essent explenda cogitaret, dicit : *Ego me non arbitror apprehendisse (Philipp. iii, 13)*. Hinc est quod ut posset se de bonis quæ agebat humiliter, studebat ad animum præterita mala reducere, dicens : *Qui prius sui blasphemus, et persecutor, et contumeliosus (I Tim. i, 13)*. Qui etsi aliquando dixit : *Bonum certamen certavi, cursum consummavi (I Tim. iv, 7)*, fidem servavi; intuendum summopere est, quia ea illo tempore intulit, quo jam ex tempore discessurum se esse cognovit. Ibi quippe præmisit, dicens : *Ego enim jam delibor, et tempus meæ resolutionis instat (Ibid. 6)*. Tunc ergo ad memoriam perfectionem reduxit operis, cum jam prævidit ad largitatis spatium

minime subesse tempus operationis. Sicut enim dum vivimus, debemus bona nostra a memoria repellere ne extollant, ita appropinquante exitu, plerumque ea ad memoriam juste revocamus, ut videlicet fiduciam præbeant, et desperatum timorem premant. Qui etsi Corinthiis enumerando bona sua narravit, illos confirmare studuit, non se ostendere. Nam quia eadem bona non in se ostenderet, patefacta tribulatione propriæ tentationis edocuit, qua expressa subjunxit: *Propter quod placeo mihi in infirmitatibus meis (II Cor. xii, 10)*. Ut ergo discipulos instrueret, de se summa referebat; ut vero se in humilitate custodiret, considerationis oculum, non in virtutibus suis, sed in infirmitatibus fixerat.

CAP. III. — *Nostra autem conversatio in cælis est (Philip. iii, 20)*.

(In exposit. B. Job, lib. xxxi, num. 95.) Videamus aquilam nidum sibi in arduis construendam. Ait: *Nostra conversatio in cælis est (Philip. iii, 20)*. Et rursum: *Qui conresuscitavit, et conserare nos fecit in cælestibus (Ephes. ii, 6)*. Tunc Paulus fortasse in carcere tenebatur, cum se conserare Christo in cælestibus testaretur; sed ibi erat ubi jam ardentem mentem fixerat, non illic ubi illum necessario pigra adhuc caro retinebat. Hoc namque esse speciale speciem electorum solet, quod sic sciunt præsentis vitæ viam carpere, ut per spel certitudinem noverint jam se ad alta provenisse; quatenus cuncta quæ præterfluunt,

A sub se esse videant; atque omne quod in hoc mundo eminet, amore æternitatis calcant.

CAP. IV. — *Non quero datum, sed quero fructum (Philip. iv, 17)*.

(In exposit. B. Job, lib. xix, num. 22.) Sancti prædicatores debita ab audientibus stipendia consequuntur, et quos fatigat inunctus prædicationis labor, exhibita a discipulis pinguedo boni operis fovet; non quod ideo prædicent ut alantur, sed ideo alantur ut prædicent; id est ut prædicare subsistant; non ut in intentionem sumendi victus transeat actio prædicationis, sed ad utilitatem prædicationis deseruiet ministeria sustentationis. A bonis ergo prædicatoribus non causa victus prædicatio impenditur, sed causa prædicationis accipitur victus. Et quoties prædicantibus necessaria ab audientibus conferuntur, non solent de rerum munere, sed de conferentium gaudere mercede. Unde per Paulum dicitur: *Non quero datum, sed quero fructum (Philip. iv, 17)*. Datum quippe, est res ipsa quæ imponitur; fructus vero dati est, si benigna mente futuræ mercedis studio aliquid impendatur. Ergo datum in re accipimus, fructum in corde. Et quia discipulorum eorum apostolus mercede potius quam munere pascebatur, nequaquam datum, sed fructum se querere facit. Unde et subdidit protinus, dicens: *Illos autem omnia, et abundo (Vers. 18)*.

IN EPISTOLAM AD COLOSSENSES.

CAPUT UNICUM. — *Exuentes vos veterem hominem cum actibus suis (Coloss. iii, 9)*.

(In expositione B. Job, lib. xix, num. 53.) Cunctis vera scientibus liquet, quod ad vetustam vitam vitia pertinent, virtutes ad novam. Hinc etenim Paulus dicit: *Exuentes vos veterem hominem cum actibus suis, et induentes novum (Coloss. iii, 9)*. Hinc rursus ait: *Vetus homo noster simul crucifixus est (Rom. vi, 6)*. Hinc Psalmista ex typo humani generis loquens, inter malignos spiritus deprehensus dicit: *Insectum*

C inter omnes inimicos meos (Psal. vi, 8). A levavi etenim mentis, vel inter carnales inimicos ipso aliquomodo vivendi usu veterascimus, et assumpse novitatis speciem fuscamus. A qua tamen velutate si quotidie studia circumspectionis invigilant orando, legendo, bene vivendo, renovamur; qua vita nostra dum lacrymis lavatur, bonis operibus exercetur, sanctis meditationibus tenditur, ad novitatem sanam cessatione reparatur.

IN EPISTOLAM AD THESSALONICENSES PRIMAM.

CAPUT UNICUM. — *Voluimus venire ad vos, ego quidem Paulus (Thess. ii, 18)*.

(In expositione B. Job, lib. xxvii, num. 56.) Sæpe enim prædicatores sancti exhortari quosdam volunt, sed nequeunt; sæpe quosdam declinare appetunt, sed tamen intus instigationis impulsu exhortari eos instantissime compelluntur. Videamus nubem Dei, quomodo gubernantis manu, et ad ea quæ non appetit ducitur, atque ab impulsu suo iterum gubernantis manu retinetur. Certe Paulus cum vestimenta sua exortiens a Corinthiis discedere vellet, audivit: *Noli timere, sed loquere, et ne taceas, quoniam ego*

D tecum sum, et nemo opponetur tibi ut nocent te, quantum multus est mihi populus in hac civitate (Act. xviii, 9). Rursum cum ad Thessalonicenses voluisset ire retentus est, dicens: *Voluimus venire ad vos, ego quidem Paulus, et semel et iterum; sed impedit me Satan (I Thess. ii, 18)*. Neque enim per semetipsum Satana præpedit vias tanti apostoli potuit, sed occulte dispensationis nubibus, dum adversatur, nascens deservivit. Ut nimirum Paulus dum ad alios vellet accedere, nec valerent, eis a quibus recedere non poterat, aptius proficere.

IN EPISTOLAM AD THESSALONICENSES SECUNDAM.

CAPUT PRIMUM. — *Extollens te super omne quod dicitur Deus; Deus autem (Thess. ii, 4)*.

(In exposit. B. Job, lib. xxxix, num. 18.) Superba Antichristi celsitudo, quæ super reprobas mentes hominum fastu gloriæ sæcularis erigitur, ita ut homo peccator, et tamen estimari homo despicit, Deum se super homines monstrat. Unde Paulus apostolus dicit: *Ita ut in templo Dei sedent ostendens se, tanquam sit Deus (II Thess. ii, 4)*. Cujus ut timorem plenius ostenderet, præmisit: *Qui adversatur et excolitur super omne quod dicitur Deus, aut quod colitur. Deus enim dici aliquando et homo potest juxta quod ad Moysen dicitur: Ecce constitui te Deum Pharaonis*

(Exod. vii, 1). Deus vero colli purus homo non potest. Quia vero se Antichristus, et super sanctos quæque homines, et super ipsius potentiam divinitatis extollit, per exactum sibi nomen gloriæ, et hoc quod Deus dicitur, et hoc quod Deus colitur, transire conatur. Notandum vero est in quantam superbiæ levæam cecidit, qui in mensura ruinæ qua lapsus est non permansit. Diabolus quippe vel homo ab ista conditionis propriæ elata mente corruerunt, ut vel ille diceret: *Ascendam super altitudinem nubium, similis ero Altissimo (Isa. xiv, 13)*. Vel iste voluit credere: *Aperietur oculi vestri, et eritis sicut deus (Genes. iii, 5)*. Addeat ergo utaque sententia, quæ

esse Deo similis non per justitiam, sed per potentiam concupivit; sed homo per gratiam liberatus qui Dei similitudinem perverse appetendo ceciderat, in reatu criminis sui longe Deo imparem se esse cognoscens, clamat: *Domine, quis similis tibi* (Psal. LXXXVIII, 8)? Diabolus vero in lapsus sui crimine juste dimissus, in mensura ruinae suae minime permansit, sed quanto diu ab omnipotentis gratia defuit, tanto magis reatum criminis cumulavit. Nam qui ideo cecidit, quia perverso ordine Deo esse similis voluit, eo usque perductus est, ut in Antichristum veniens, videri Deo esse similis dignetur, atque eum quem habere non potuit superbus æqualem, damnatus inferiorem putet. Nam cum de illo hoc quod jam præmisimus, dicitur: *Extollens se supra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur*; aperte monstratur, quia appetendo dudum Dei similitudinem, quasi juxta Deum se erigere voluit, sed in superbiæ culpam crescendo, jam se supra omne quod dicitur Deus et colitur, extollit.

CAP. H. — *Ut revelaretur in suo tempore: nam mysterium* (Thess. II, 6).

(In exposit. B. Job, lib. XXIX, num. 15.) Joannes ait: *Nunc Antichristi multi facti sunt* (I Joan. II, 18); quia iniqui omnes jam membra ejus sunt: quæ scilicet perverse edita caput suum male vivendo prævenerunt. Hinc Paulus ait: *Ut reveletur in suo tempore, nam mysterium jam operatur iniquitatis* (II Thess. II, 6). Ac si diceret: Tunc Antichristus manifestus videbitur; nam in cordibus iniquorum secreta sua jam nunc occultus operatur. Ut enim de apertioribus criminibus taceam, ecce alius fratri in corde suo tacitus invidet, et si occasionem reperiat, eum supplantare contendit; cujus alterius membrum est, nisi ejus de quo scriptum est: *Invidia diaboli mors intravit in orbem terrarum* (Sap. II, 24)? Alius magni meriti esse se æstimans, per tumorem cordis cunctis se præferens, omnes semetipso inferiores credit: cujus alterius membrum est, nisi ejus de quo scriptum est: *Omne sublime videt: et ipse est rex super omnes filios superbiæ* (Job XXI, 25)? Alius mundi hujus potentiam juerit, non quo aliis prosit, sed quo ipse subditus alteri non sit; cujus alterius membrum est, nisi ejus de quo scriptum est: *Qui dixit, sededo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis; ascendam super altitudinem nubium: similis ero Altissimo* (Isa. XIV, 13)? Solus quippe Altissimus ita dominatur super omnia, ut alteri subesse non possit. Quem diabolus imitari perverse voluit cum suum dominium quærens, ei

A subesse recusavit. Imitatur ergo diabolum quoque idcirco potestatem suam appetit, quia ei qui sibi est superna ordinatione præpositus, subesse fastidit. (Num. 16.) Sunt præterea plurima quæ quodam in ipsa pace Ecclesiæ constitutos infideles esse renuntiant. Video namque nonnullos ita personam potentis accipere, ut requisit ab eo, pro favore ejus non dubitent in causa proximi verum negare. Et quis est veritas nisi ille qui dixit: *Ego sum Via, Veritas et Vita* (Joan. XIV, 6)? Neque enim Joannes Baptista de confessione Christi, sed de justitiæ veritate requisitus occubuit; sed quia Christus est Veritas, ad mortem usque idcirco pro Christo, quia videlicet pro veritate, pervenit. Ponamus ergo ante oculos quod aliquis percunctatus personam potentis accepit, et ne verbi saltem injuriam pateretur, veritatem negavit. Quid rogo iste faceret in dolore poenarum, qui Christum erubuit inter flagella verborum? Ecce et posthæc ante oculos hominum adhuc Christianus est, et tamen si eam Dominus districtè disposuit judicare, jam non est. (Num. 17.) Video autem alios, quibus per locum magisterii, exhortandi sunt officia arguendique commissa; qui vident aliquod illicitum admitti, et tamen, dum quorundam potentium offendere gratiam metuunt, arguere non præsumunt. Quisquis iste est, quid aliud fecit, nisi vidit lupum venientem et fugit? Fugit quia tacuit, quia despecta cetera gratiæ temporalem gloriam plus amavit. Ecce ante potentis faciem intra sui se latebras silentii abscondit, et sicut persecutioni publicæ, sic occultum locum dedit timori. Bene de talibus dicitur: *Dilexerunt gloriam hominum magis quam Dei* (Joan. XII, 43). Quisquis igitur talis est, si hæc districtè judicantur, et persecutio publica defuit, et tamen tacendo Christum negavit. Non ergo desunt, vel in pace Ecclesiæ Antichristi tentamenta. Nemo itaque illa persecutionis extremæ tempora, quasi sola perhorrescat; apud iniquos namque quotidie res Antichristi agitur, quia in eorum cordibus mysterium suum, jam nunc occultus operatur.

C CAP. III. — *Quem Dominus Jesus interficiet spiritu oris sui* (Thess. II, 8).

(In exposit. B. Job, lib. XXXII, num. 18.) *Quem Dominus Jesus interficiet spiritu oris sui, et destruet illustratione adventus sui* (Thessal. II, 8), qui non angelorum bello, non sanctorum certamine, sed per adventum judicis solo oris spiritu æterna morte ferietur.

IN EPISTOLAM AD TIMOTHEUM PRIMAM.

CAPUT PRIMUM. — *Et lucem habitat inaccessibilem* (Tim. VI, 16).

(In exposit. B. Job, lib. XVIII, num. 91.) Videbimus igitur Deum, ipsumque est præmium laboris nostri, ut post mortalitatis hujus tenebras accessa jus luce gaudeamus. (Num. 92.) Sed cum ejus lucem licimus accessam, obsistit animo quod Paulus dicit: *Qui lucem habitat inaccessibilem, quem vidit nullus omnium, sed nec videre potest* (I Tim. VI, 16). Ecce ursus audio quod Psalmista ait: *Accedite ad eum, et illuminamini* (Psal. XXXII, 6). Quomodo ergo accedendo illuminamur, si ipsam lucem qua illuminari possumus non videamus? Si vero accedendo ipsam qua illuminamur lucem videmus, quomodo inaccessibilis esse perhibetur? Qua in re pensandum est quod inaccessibilem dixit omni homini, sed humana scienti. Scriptura quippe sacra omnes carnalium sectatores humanitatis nomine notare solet. Unde idem apostolus quibusdam discordantibus dicit: *Cum enim int inter vos zelus et contentio, nonne carnales estis, et secundum hominem ambulatis* (I Cor. III, 3)? Quibus aut post subjecit: *Nonne et homines estis?* et unde has testimonium protulit: *Quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit quæ*

præparavit Deus diligentibus se (I Cor. II, 9). Et cum hoc hominibus dixisset absconditum, mox subdidit: *Nobis autem revelavit Deus per spiritum suum*; ipsum se ab hominis vocatione discernens, qui raptus super hominem divina jam saperet. Ita etiam hoc loco cum lucem Dei inaccessibilem perhiberet, ut ostenderet quibus, subdidit: *Quem vidit nullus hominum, sed nec videre potest*. More suo homines vocans omnes humana sapientes; quia qui divina sapiunt, videlicet supra homines sunt. Videbimus igitur Deum si per celestem conversationem supra homines esse nesciamus; nec tamen ita videbimus sicut videt ipse se ipsum. Longe quippe dispariter videt Creator eo, quam videt creatura Creatorem. Nam quantum ad immersitatem Dei, quidam nobis modus igitur contemplationis, quia eo ipso pondere circumscribimur quo creatura sumus. (Num. 98.) Sic profecto non ita conspicimus Deum, sicut ipse conspicit se; sicut non ita requiescimus in Deo, quemadmodum ipse requiescit in se. Nam visio nostra vel requies, erit utcumque similis visioni vel requiei illius, sed æqualis non erit. Ne enim jaceamus in nobis, ut ita dicam, contemplationis penna nos sublevari, atque a nobis ad illum erigimur intuendum; raptique intentione cor-

dis et dulcedine contemplationis, aliquomodo a nobis imus in ipsum; et jam hoc ipsum ire nostrum minus est requiescere; et tamen sic ire, perfecte requiescere est. Et perfecta ergo requies est, quia Deus discernitur, et tamen æquanda non est requies illius qui non a se in alium transit ut quiescat. Est itaque requies, ut ita dicam, similis atque dissimilis; quia quod illius requies est, hoc nostra imitatur. Namque ut beati atque æterni simus in æternum, imitatur æternitatis, nec exories sumus ejus quem imitari possumus; quia et videntes participamur, et participantes imitamur. Quæ nimirum visio nunc fide inchoatur, sed tunc in specie perficitur, quando coæternam Dei sapientiam quam modo per ora prædicantium, quasi per decurrentia flumina sumimus, in ipso suo fonte biberimus.

CAP. II. — *Devitans profanas vocum novitates* (1 Tim. vi, 20).

(In exposit. B. Job, lib. xviii, num. 39.) Sæpe hæretici dum sua student perversa adstruere, ea proferunt quæ profecto in sacrorum librorum paginis non tenentur. Unde et discipulum suum prædicator egregius admonet, dicens: *O Timothee! depositum custodi, devitans profanas vocum novitates* (1 Tim. vi, 20). Quia dum laudari hæretici tanquam de excellenti ingenio cupiunt, quasi nova quædam proferunt, que in antiquorum patrum libris veteribus non tenentur. Sicquæ ut dum videri sapientes desiderant, miseris suis auditoribus stultitiæ semina spargant.

IN EPISTOLAM AD TITUM.

CAPUT UNICUM. — *Si quis sine crimine est* (Tit. i, 6). (In expositione B. Job, lib. xxi, num. 19.) Hoc inter peccatum distat et crimen, quod omne crimen peccatum est, non tamen omne peccatum crimen; et in hac vita multi sine crimine, nullus vero esse sine peccatis valet. Unde et prædicator sanctus, cum virum dignum gratia sacerdotali describeret, nequamquam dixit: *Si quis sine peccato*, sed: *Si quis sine crimine est* (Tit. i, 6). Quis vero esse sine peccato valeat, cum Joannes dicat: *Si dixerimus quia peccatum non habemus, nosipsum seducimus, et veritas in nobis non est* (1 Joan. i, 8). In qua videlicet peccatorum et criminum distinctione pensandum est, quia nonnulla peccata animam polluunt, nam crimina extinguunt.

IN EPISTOLAM AD HEBRÆOS.

CAPUT PRIMUM. — *Et non docebit ultra unusquisque* (Hebr. iii, 41).

(In exposit. B. Job, lib. xxx, num. 17.) Quid enim cœlorum ratio accipitur, nisi vis superna secretorum, quid per cœli concentum, nisi concors prædicantium sermo designatur? Conditor igitur noster cum cœlorum rationem narrare cœperit, dormire cœli concentum facit; quia cum jam nobis per speciem ostenditur, nimirum prædicantium verba subtrahuntur. Hinc enim per Jeremiam Dominus dicit: *Non docebit ultra vir proximum suum, et vir fratrem suum, dicens: Cognosce Dominum; omnes enim cognoscent me, a minimo eorum usque ad maximum, dicit Dominus* (Jerem. xxxi, 34). Hinc Paulus ait: *Sive prophetiæ evacuantur, sive linguæ cessabunt, sive scientia destruetur* (1 Cor. xiii, 8).

CAP. II. — *Terra enim sæpe venientem super se bibens imbrem* (Hebr. vi, 7).

(In exposit. B. Job, lib. xxviii, num. 20.) Si peccatoris animus pulvis est: quia in superficie attollitur, et tentationis aura raptatur; unde scriptum est: *Non sic impii, non sic, sed tanquam pulvis quem proficit ventus a facie terræ* (Psal. i, 5); nil obstat intelligi animam justis, de qua scriptum est: *Terra enim sæpe venientem super se bibens imbrem, et generans herbam, opportunam illis a quibus colitur accipit benedictionem* (Hebr. vi, 7).

CAP. III. — *Confidentes quod peregrini et hospites sint super terram* (Hebr. xi, 13).

(In exposit. B. Job, lib. xviii, num. 48.) Quis autem in hoc mundo perigrinatur populus, nisi qui ad sortem electorum currens, habere se patriam novit in cœlestibus, et tanto magis illic sperat invenire se propria, quanto hic cuncta quæ prætereunt esse a se deputata aliena? Peregrinus itaque est populus,

omnium numerus electorum, qui hanc vitam quoddam sibi exilium deputantes, ad supernam patriam tota cordis intentione suspirant; de quibus Paulus dicit: *Confidentes quia peregrini et hospites sunt super terram* (Hebr. xi, 13). Qui enim hæc dicunt, significant se patriam inquirere. Hanc peregrinationem idem quoque Apostolus tolerabat, cum diceret: *Dum sumus in corpore, peregrinamur a Domino. Per fidem enim ambulamus, et non per speciem* (II Cor. v, 6). Hujus peregrinationis ærumnas satagebat evadere, cum dicebat: *Desiderium habens dissolvi, et cum Christo esse* (Philip. i, 23). Et rursus: *Mihi vivere Christus est, et mori lucrum* (Vers. 21). Hujus peregrinationis pondus grave sentiebat Psalmista, cum diceret: *Heu me, quod incolatus meus, prolongatus est! habitavi cum habitantibus Cedar; multum incola fuit anima mea* (Psal. cxix, 5). Ab hac eripi tantocius anhelabat, cum supernis desideriis flagrans diceret: *Sitivit anima mea ad Deum vivum, quando veniam et apparebo ante faciem Dei* (Psal. xli, 5).

CAP. IV. — *Invisibilem enim tanquam videns sustinuit* (Hebr. xi, 27).

(In exposit. B. Job, lib. xix, num. 21.) Perversi quique dum interna non appetunt, in suis se cogitationibus foras fundunt: unde eis per Prophetam dicitur: *Rebus prævaricatores ad cor* (Isa. xlvi, 8). Et rursus: *Va qui cogitatis inutile* (Mich. ii, 4). In actionibus quippe suis verentur homines quos corporaliter vident, et Deum sibi præsentem non æstimant esse quem non vident. Quo contra in laudem justis dicitur, dum Egypti regem contemneret, et Dei mandatis obediret: *Quia invisibilem tanquam videns sustinuit* (Hebr. xi, 27). Perversum quippe terræ principem quasi non vidit; quem ab oculis cordis sui abiecit: regem vero invisibilem tanquam videns sustinuit, quia ab eodem timoris intuitu mentis oculum non deflexit.